TRILOGIA MOSCOVA

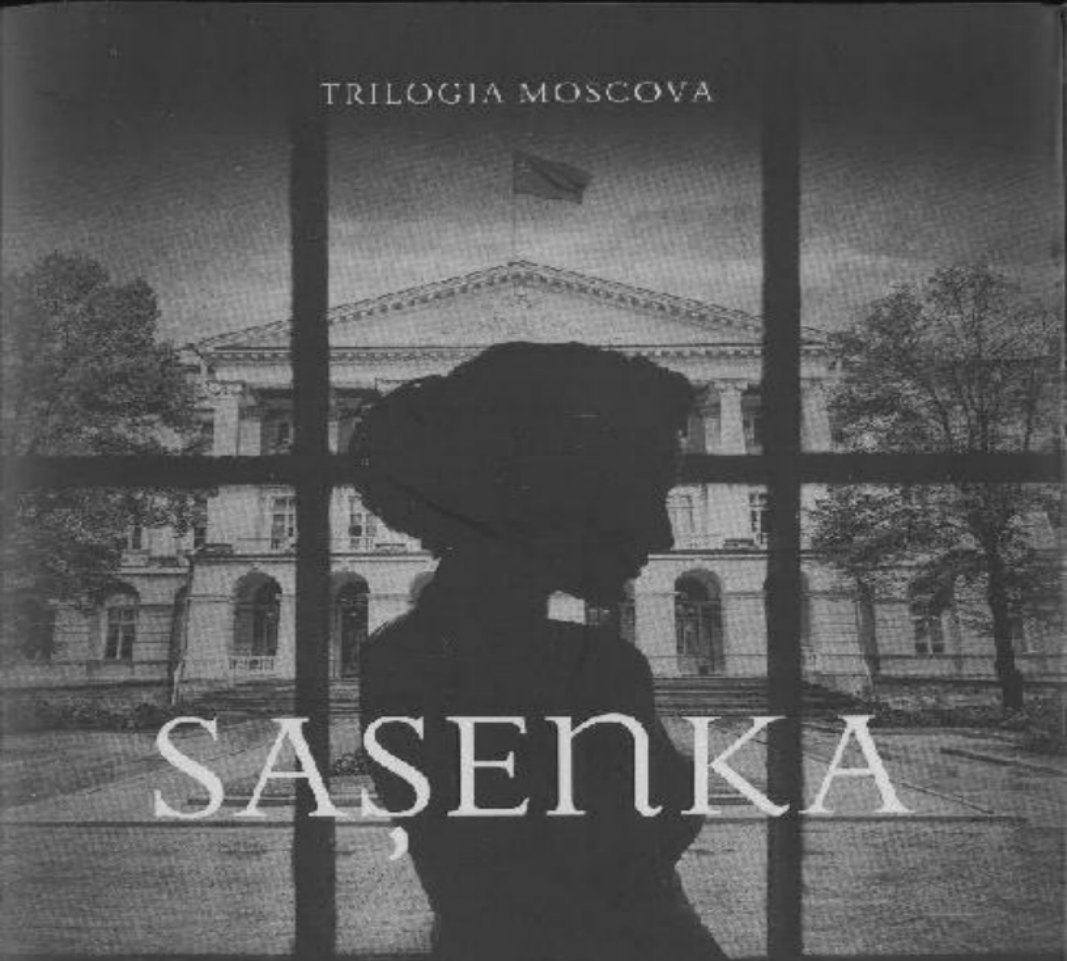

SAȘENKA

SIMON SEBAG MONTEFIORE

De la autorul bestsellerurilor
Ierusalim și *Într-o noapte de iarnă*

O poveste zguduitoare despre pasiune
și trădare, descoperită în arhivele
secrete KGB

FICTION CONNECTION

TREI

Simon Sebag Montefiore

Trilogia Moscova

Saşenka

Traducere din limba engleză de
LAURA KARSCH

Colecţia Fiction Connection
Editura Trei
Bucureşti, 2015

Titlul original:
Simon Sebag Montefiore
Sashenka
2008

Corectură [V1.0]: noiembrie 2018

Despre autor

Simon Sebag Montefiore este un faimos scriitor britanic, romancier cu succes internaţional, istoric şi om de televiziune, ale cărui opere sunt publicate în peste 45 de limbi.

A studiat istoria la Gonville and Caius College, Universitatea Cambridge, unde a primit titlul de doctor, şi este Fellow al Royal Society of Literature din Marea Britanie.

Într-o noapte de iarnă a fost desemnat Cel mai bun roman politic al anului 2013 şi a fost nominalizat la Premiul Orwell.

La Editura Trei au apărut toate volumele Trilogiei Moscova, *Saşenka, Într-o noapte de iarnă,* şi *Cerul roşu al amiezii*, precum şi lucrările de nonficţiune *Romanovii 1613–1918, Ecaterina cea Mare & Potemkin, Discursuri care au schimbat lumea* şi *Ierusalim. Biografia unui oraş*.

De asemenea, la Editura Pandora M au apărut primele două volume din seria pentru copii *Ordinul Iepurilor Regali din Londra*, semnată de Santa şi Simon Sebag Montefiore.

Pentru Santa

Unde valurile mării stropesc
Stâncile pustii…
Cu tandreţe o vrăjitoare
Talismanul ei mi-l dărui.
Cu blândeţe ea îmi spuse:
Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense,
Dragostea ţi-l oferi.

Alexandr Puşkin, *Talismanul*

*

Uneori, prin aceste locuri, întâlneşti oameni atât de remarcabili, încât, indiferent cu cât timp în urmă i-ai cunoscut, îţi este cu neputinţă să ţi-i aminteşti fără să-ţi tresară inima.

Nikolai Leskov, *Lady Macbeth din Mtsensk*

*

Abandonat sunt, un orfan, şi nimeni nu îmi poartă de grijă,
Am să mor curând şi nimeni n-o să se roage la mormântul meu,
Numai privighetoarea va cânta uneori în copacul alăturat.

Cântecul copiilor străzii din Petrograd, 1917

Universitatea din Moscova
Gazeta Facultăţii de Ştiinţe Umaniste
12 martie 1994

Anunţuri

Locuri de muncă

Angajăm imediat tânăr istoric, având experienţă de cercetare în arhivele de stat ruseşti. Proiectul: istoria unei familii, căutare persoane dispărute etc.
Şase luni. Se cere discreţie absolută.
Salariul în $ plus cheltuieli.
Condiţii: Paşaport/acte de identitate valabile.
Numai cei mai buni absolvenţi pot aplica.
Persoana de contact: academicianul Boris Beliakov, şeful Catedrei de Istorie Modernă şi Contemporană, Facultatea de Ştiinţe Umaniste.

PRIMA PARTE
Sankt Petersburg, 1916

1

Era abia după-amiază, dar soarele apusese deja, când trei jandarmi ai Ţarului îşi ocupară poziţiile în faţa Institutului Smolnîi pentru fetele din înalta societate. Era un lucru neobişnuit să vezi în ultima zi a anului şcolar poliţişti în faţa celui mai prestigios internat de fete din Sankt Petersburg, dar iată, aici erau, imposibil de confundat în paltoanele lor milităreşti, gri-închis, cu săbiile scânteietoare şi căciulile din blană de miel, cu şiret din păr de cal. Unul pocnea nerăbdător din degete, altul îşi deschidea şi închidea tocul din piele al revolverului Mauser, iar al treilea stătea neclintit, cu picioarele depărtate şi degetul mare prins de curea. În spatele lor se îngrămădeau în aşteptare sănii trase de cai, împodobite cu blazoane roşii-aurii, precum şi câteva limuzine strălucitoare. Fulguia, dar zăpada nu se vedea decât în licărirea felinarelor şi în lumina galbenă a automobilelor care treceau pe stradă.

Era a treia iarnă din Marele Război şi părea cea mai întunecată şi lungă de până atunci. În spatele porţii negre, din capătul aleii pavate, se înălţau în amurgul timpuriu splendidele coloane albe ale Institutului, ca un transatlantic care pluteşte în ceaţă. Nici măcar acest internat, patronat de Ţarină şi frecventat de fiicele aristocraţilor şi profitorilor de război, nu mai reuşea să asigure hrana elevelor sale sau să încălzească dormitoarele. Anul şcolar se încheia mai devreme decât de obicei. Bogaţii sufereau şi ei de pe urma lipsurilor. Puţini îşi mai puteau permite combustibilul pentru automobile, iar trăsurile reveniseră la modă.

În Sankt Petersburgul măcinat de război, întunericul iernii avea o notă aparte, de beznă arctică sumbră. Zăpada pufoasă înăbuşea zgomotele cailor şi motoarelor, dar gerul tăios ascuţea mirosurile: petrol, balegă, aburul de alcool din respiraţia vizitiilor care sforăiau, penetranta apă de colonie şi ţigările şoferilor în uniforme cu tighele galbene şi roşii, precum şi aromele florale de la gâturile femeilor care aşteptau.

Pe bancheta din piele roşu-burgund a unui Delaunay-Belleville şedea la lumina unei lămpi cu petrol o femeie tânără, serioasă, cu faţa în formă de inimă, ţinând în poală un roman englezesc. Audrey Lewis – Mrs Lewis pentru stăpânii ei, Lala pentru protejata ei adorată – dârdâia de frig. Se acoperi mai bine cu blana groasă de miel; purta

mănuşi, o căciulă din blană de lup şi un palton gros. Şi totuşi, tremura de frig. Nu-i acordă nicio atenţie lui Pantelimon, şoferul, când acesta se aşeză pe scaunul său şi îşi aruncă zvâcnind din degete ţigara în zăpadă. Ochii ei căprui erau aţintiţi asupra intrării şcolii.

— Grăbeşte-te, Saşenka! murmură Lala în engleză.

Se uită la ceasul de alamă din peretele de sticlă, care despărţea bancheta din spate de locul şoferului.

— Nu mai e mult!

O bucurie maternă îi inundă pieptul: îşi imagină alergând spre ea, prin zăpadă, silueta înaltă a Saşenkăi. Puţine mame veneau să-şi aştepte odraslele în faţa Institutului Smolnîi, şi aproape niciun tată. Însă Lala, guvernanta, venea de fiecare dată după Saşenka.

Câteva minute doar, copila mea, gândi Lala, copila mea serioasă, deşteaptă, fermecătoare.

Felinarele care licăreau în spatele gingaşelor flori de gheaţă, de pe geamurile aburite ale automobilului, îi dădeau sentimentul că se întorsese în timp la Pegsdon, satul copilăriei din Hertfordshire. Nu mai fusese de şase ani în Anglia şi se întreba dacă avea să-şi mai revadă vreodată familia. Dar, dacă ar fi rămas acolo, nu ar fi cunoscut-o pe draga ei Saşenka. Intrase în slujbă la baronul şi baroneasa Zeitlin cu şase ani în urmă şi începuse astfel o viaţă nouă în capitala Rusiei, Sankt Petersburg. Acum şase ani, o fetiţă în costum marinăresc o întâmpinase cu răceală, o studiase din cap până-n picioare şi îi întinsese apoi englezoaicei mâna, aşa cum oferi cuiva un buchet de flori. Noua guvernantă nu cunoştea mai deloc limba rusă, dar se lăsă într-un genunchi şi cuprinse între palmele ei mânuţa fierbinte a fetei. Aceasta se lipi de ea, întâi şovăitor, apoi tot mai apăsat şi îşi culcă în cele din urmă capul pe umărul Lalei.

— *Mnie zavut Mrs Lewis*, spuse englezoaica într-o rusă stâlcită.

— Bine ai venit, oaspete aşteptat, Lala! Mie mi se spune Saşenka, răspunse fetiţa într-o engleză ciudat de greoaie.

Şi de atunci aşa rămăsese: Mrs Lewis avea să se numească Lala. Era de parcă doi oameni nevoiaşi se aşteptaseră unul pe celălalt. Se iubiră din prima clipă.

— E cinci fără două minute, se auzi din pâlnie vocea de tinichea a şoferului.

Guvernanta se aplecă în faţă, îşi luă din cârlig propria pâlnie de alamă şi răspunse într-o rusă fără cusur (dar cu accent englezesc):

— Mulţumesc, Pantelimon.

— Ce-or face faraonii aici? întrebă şoferul.

Toată lumea folosea această expresie când se referea la poliţia politică, la jandarmerie. Şoferul chicoti.

— Să-şi fi ascuns fetele pe sub jupoane vreun cod secret nemţesc?

Lalei nici nu-i trecea prin minte să discute asemenea lucruri cu un

şofer.

— Pantelimoane, du-te înăuntru şi adu-i geamantanul, îi spuse pe un ton sever.

Dar de ce or fi jandarmii aici? se întrebă Lala. Ce să însemne asta?

Fetele întotdeauna ieşeau punctual. Madame Buxhoeven, directoarea şcolii, pe care fetele o numeau Grand-maman, conducea Institutul ca pe o cazarmă prusacă – dar în limba franceză. Lala ştia că Grand-maman se bucura de favoarea împărătesei-mamă, Maria Feodorovna, precum şi de cea a împărătesei actuale, Alexandra.

Un ofiţer de cavalerie şi o ceată de elevi şi studenţi cu chipie pe cap, în uniforme cu nasturi aurii, intrară pe poartă să-şi aştepte iubitele. În Rusia, până şi elevii purtau uniformă. Când îi zăriră pe cei trei jandarmi, încetiniră surprinşi şi trecură apoi pe lângă aceştia, aruncându-le tot mereu priviri peste umăr: Ce căuta poliţia politică în faţa unui internat pentru fete din înalta societate?

Vizitiii în cojoace groase şi lungi până în pământ, cu eşarfe roşii şi pălării de fetru, care aşteptau să le ducă acasă pe fiicele stăpânilor lor, băteau pasul pe loc şi îşi mângâiau caii. Şi ei îi studiau pe jandarmi.

Ora cinci. Canaturile uşii Institutului Smolnîi se deschiseră larg, aruncând pe scări în jos, în direcţia porţii, o fâşie de lumină galbenă ca penele unui canar.

— Uite, vin!

Lala lăsă grăbită cartea din mână.

Madame Buxhoeven, în severa ei pelerină neagră şi rochia de serj cu guler alb scrobit, îşi făcu apariţia pe prima treaptă de sus, în conul de lumină – de parcă ar fi avut roţi sub tălpi, ca o santinelă pe un ceas elveţian, îşi spuse Lala. Pieptul marmorat al lui Grand-maman, proeminent ca un munte, era vizibil chiar de la distanţă – iar vocea ei răsunătoare făcea să crape gheaţa la o distanţă de o sută de paşi. Deşi era un ger crunt, Lala coborî geamul şi aruncă o privire afară, cu o bucurie crescândă. Se gândea la ceaiul preferat al Saşenkăi, care le aştepta deja în salonaş, şi la biscuiţii pe care îi cumpărase special pentru ea de la magazinul englezesc din Naberejnaia. Cutia de la Huntley & Palmers era lângă ea, pe bancheta din piele roşu-burgund.

Vizitiii se suiră pe caprele vehiculelor, care trosniră, şi luară poziţie, cu biciul în mână. Pantelimon îşi aşeză chipiul pe cap, îmbrăcă o haină garnisită cu stacojiu şi auriu şi, netezindu-şi mustaţa bine aranjată, îi făcu Lalei cu ochiul. De ce or fi crezând bărbaţii că ne îndrăgostim de ei doar fiindcă ştiu să pornească un automobil, se întrebă Lala, pe când motorul porni cu păcăneli şi poticneli.

Pantelimon zâmbi, dând la iveală o gură plină de dinţi stricaţi. Din pâlnie se auzi vocea lui răguşită.

— De ce întârzie pisicuţa noastră? îndată oi avea două frumuseţi în automobil.

Lala clătină din cap.

— Hai odată, Pantelimoane. Un geamantan şi o geantă, ambele cu inscripţia Asprey din Londra. *Bîstro!* Repede!

2

Era ultima lecţie: cusut pentru Ţar şi patrie. Saşenka se prefăcea că ar coase o pereche de pantaloni verzui, dar nu era atentă şi se înţepa mereu în deget. Clopoţelul avea să sune din clipă-n clipă şi să le elibereze pe ea şi pe celelalte fete din închisoarea de secol optsprezece, cu dormitoarele ei, în care era tot timpul curent, cu sălile de mese răsunătoare şi sălile de bal din alabastru.

Saşenka îşi propuse să facă reverenţa prima în faţa profesoarei – pentru a ieşi prima din clasă. Întotdeauna îşi dorise să fie altfel decât celelalte fete: fie prima, fie ultima, dar niciodată undeva la mijloc. De aceea şi şedea în faţă, cea mai apropiată de uşă.

Simţea că devenise prea matură pentru Smolnîi. Avea lucruri mai serioase în minte decât neroziile şi preocupările superficiale ale celorlalte eleve de la ceea ce ea numea „Institutul pentru capete seci din înalta societate”. Acestea nu vorbeau decât despre secvenţele de paşi ale unor dansuri stupide, precum *cotillon, pas d’espagne, pas de patineur, trigonne* şi *chiconne*, despre cele mai recente scrisori de dragoste de la Misa sau Nikolaşa din Regimentul de Gardă, despre cele mai la modă rochii de bal şi, în mod deosebit, despre cum să îşi pună cel mai bine în valoare decolteul. Discutau la nesfârşit această chestiune cu Saşenka, seara, după ce se stingeau luminile, fiindcă ea avea sânii cei mai plini din întreaga clasă. Spuneau că o invidiază atât de mult! Lipsa lor de profunzime nu i se părea doar îngrozitoare, o stânjenea de-a binelea, fiindcă ea, spre deosebire de celelalte, nu dorea să-şi pună sânii în valoare.

Saşenka avea şaisprezece ani şi nu mai era o copilă, după cum ea singură îşi spunea. Îşi ura uniforma de şcoală: rochia albă, simplă, din bumbac şi muselină, cu un şorţuleţ drăguţ şi o pelerină apretată, care îi acoperea doar umerii, o făcea să pară tânără şi nevinovată. Acum, ea era femeie, şi încă o femeie cu o misiune. Dar, în pofida secretelor, îi era dor de iubita ei Lala, care o aştepta afară, în automobilul tatălui ei, cu biscuiţii englezeşti lângă ea, pe banchetă.

Bătăile sacadate din palme ale lui Maman Sokolov (toate profesoarele trebuiau numite Maman) o smulseră pe Saşenka din reverie. Mică, durdulie, cu părul creţ, Maman spuse cu o voce răsunătoare:

— Domnişoarelor, strângeţi-vă lucrurile! Sper că aţi muncit cu spor pentru vitejii noştri soldaţi, care îşi jertfesc vieţile pentru patria noastră şi pentru Majestatea Sa Ţarul!

Astăzi, la lecţia de cusut pentru Ţar şi patrie, avuseseră sarcina de a coase un articol de lux de ultimă oră – fermoare – la pantalonii soldaţilor greu încercaţi ai Rusiei, care erau măcelăriţi cu miile sub comanda lui Nicolae al II-lea. Aceasta fusese o îndatorire ce le făcuse pe eleve să chicotească înfundat.

— Daţi-vă toată silinţa la munca aceasta dificilă, le somase Maman Sokolov. Un fermoar prost cusut ar putea constitui pentru luptătorul rus, care este oricum expus unor mari pericole, o primejdie în plus.

— Acolo îşi ţine arma? îi şoptise Saşenka fetei de alături.

Celelalte eleve auziseră şi râseseră. Niciuna dintre ele nu îşi dădea mare silinţă la cusut.

Ziua parcă nu se mai sfârşea: ceasurile se târâseră grele ca plumbul de la micul dejun în sala mare de mese – şi obligatoria reverenţă în faţa uriaşului portret al mamei Ţarului, împărăteasa-mamă Maria Feodorovna, cu privirea ei pătrunzătoare şi gura cicălitoare.

După ce strânse toţi pantalonii, cu fermoarele lor prost cusute, Maman Sokolov bătu din palme.

— Mai este un minut şi sună clopoţelul. Înainte de a pleca, *mes enfants*, aş dori să văd cea mai reuşită reverenţă a acestui an şcolar! Iar o reverenţă reuşită este o…

— Reverenţă ADÂNCA! exclamară fetele râzând.

— O, da, nobilele mele doamne. O reverenţă ADÂNCĂ, *mes enfants*, este o datorie pentru FETELE DIN ÎNALTA SOCIETATE. Veţi observa că o doamnă, cu cât se află mai sus în Tabelul rangurilor, pe care l-a introdus primul nostru împărat, Petru cel Mare, cu atât mai adâncă va fi reverenţa ei, când va fi prezentată Majestăţilor Sale. Atingeţi pământul!

Când spunea „adâncă”, Maman Sokolov îşi cobora glasul în adâncimi şi mai profunde.

— Numai vânzătoarele de prăvălie fac o reverenţă micuţă, *comme ça* – şi Maman Sokolov îşi îndoi puţin genunchii, iar Saşenka prinse privirile celorlalte fete şi încercă să-şi ascundă un zâmbet – în vreme ce DOAMNELE FAC O REVERENŢĂ ADÂÂÂÂNCĂ! Atingeţi pământul cu genunchii, fetele mele, *comme ça* – şi Maman Sokolov îşi îndoi genunchii cu atâta energie uimitoare, încât aproape atinseră podeaua. Cine începe?

— Eu!

Saşenka se ridicase deja, ţinând în mâini ghiozdanul gravat, din piele de viţel, şi geanta din pânză de in, în care avea cărţile. Ardea de nerăbdare să plece odată şi, drept urmare, făcu cea mai adâncă şi aristocrată reverenţă care îi reuşise vreodată, chiar mai adâncă decât cea pe care o făcuse înaintea împărătesei-mamă, de ziua Sfintei Ecaterina.

— *Merci, maman!* spuse.

În spatele ei le auzi pe celelalte fete şuşotind surprinse, căci ea era de regulă rebela clasei. Dar lucrul acesta nu o mai interesa. Încă de astă-vară. Secretele acelor seri parfumate de vară spulberaseră şi reclădiseră totul.

Când clopoţelul sună, Saşenka era deja pe coridor. Îşi plimbă privirea în jur, la tavanul cu stucatură, la parchetul lucios şi la licărul electric al candelabrelor. Era singură.

Îşi aruncase pe un umăr ghiozdanul, pe care era gravat numele ei complet, baroneasa Alexandra Zeitlin, dar bunul ei cel mai de preţ îl ţinea în mâini: o geantă urâtă din pânză, pentru cărţi, pe care şi-o lipi de piept. Acolo se găseau preţioasele ei volume, romanele realiste ale lui Zola, lirica sumbră a lui Nekrasov şi revolta pătimaşă a lui Maiakovski.

Porni să traverseze în fugă coridorul, în direcţia lui Grand-maman, a cărei siluetă se evidenţia pe fondul luminilor limuzinelor şi al înghesuielii de guvernante şi vizitii, care le aşteptau cu toţii pe fetele din înalta societate de la Smolnîi. Dar era prea târziu. De-a lungul coridorului, uşile se deschiseră larg şi Saşenka se trezi înconjurată de fete râzând, în rochii albe şi şorţuleţe albe de dantelă, cu ciorapi albi şi pantofi albi, moi. Se revărsară pe coridor, spre garderobă, ca o avalanşă de zăpadă pufoasă. Împotriva acestui torent se căznea să înainteze mulţimea de vizitii şi şoferi, cu paşi greoi, bărbi lungi, albite de chiciură, şi paltoane pătrunse de gerul amurgului nordic, pentru a lua bagajele fetelor. În uniforma sa splendidă, cu chipiul pe cap, Pantelimon stătea pironit în mulţime şi se holba ca în transă la Saşenka.

— Pantelimon!

— O, mademoiselle Zeitlin!

Şoferul tresări şi roşi.

Ce să-l fi tulburat oare pe cel mai şarmant dintre servitori? se întrebă Saşenka şi îi zâmbi.

— Da, eu sunt. Geamantanul şi geanta sunt în dormitorul 12, la geam. Stai o clipă – asta-i noua ta uniformă?

— Da, mademoiselle.

— Cine ţi-a creat-o?

— Mama dumneavoastră, baroneasa Zeitlin, îi strigă şoferul, care urca deja cu paşi apăsaţi spre dormitoare.

La ce s-o fi holbat, se întrebă Saşenka: la oribilii ei sâni sau la gura ei prea lată? Încurcată, îşi continuă drumul spre garderobă. Şi apoi, ce însemna aspectul fizic? Tărâmul superficial al fetelor de şcoală! Înfăţişarea nu însemna nimic în comparaţie cu istoria, arta, progresul şi destinul. Zâmbi, amuzată de preferinţa mamei ei pentru stacojiu şi auriu: uniforma ostentativă a lui Pantelimon trăda faptul că Zeitlinii erau nişte parveniţi.

Saşenka ajunse prima la garderobă. Încăperea ticsită cu blănuri mătăsoase, brune, aurii şi albe, mantouri, căciuli şi eşarfe din blană, cu capete de vulpi polare şi nurci, părea la fel de însufleţită ca pădurile Siberiei. Îşi îmbrăcă mantoul de blană, îşi înfăşură în jurul gâtului eşarfa albă, din blană de vulpe polară, îşi aşeză pe cap şalul tricotat de Orenburg şi dădu să iasă, când intrară de-a valma celelalte fete, cu chipurile surâzătoare şi îmbujorate de bucuria întoarcerii acasă. Îşi descălţară pantofii, încălţară cizmuliţe şi galoşi şi se înveliră în blănuri, pălăvrăgind necontenit.

— Căpitanul de Pahlen s-a întors de pe front. Vine în vizită la maman şi papa, dar eu ştiu că, de fapt, vine să mă vadă pe mine, le spunea micuţa contesă Elena colegelor ei, care căscau toate ochii. Mi-a trimis o scrisoare.

Saşenka trecuse aproape pragul, când se auzi chemată de mai multe fete. Unde se ducea, de ce se grăbea, nu mai putea aştepta puţin, ce avea de gând să facă? Dacă vrei să citeşti, nu putem citi împreună cu tine poezii? Te rugăm, Saşenka.

La uşă, se învălmăşeau elevele care se grăbeau să iasă. O fată îl certa pe un vizitiu bătrân şi năduşit, care căra un geamantan greu şi o călcase pe picior. Pe cât de aspru era gerul de afară, pe atât de încinsă era atmosfera din coridor. Dar Saşenka se simţea chiar şi aici oarecum izolată, despărţită de celelalte fete printr-o barieră invizibilă, de care nimeni nu putea trece, în vreme ce îşi atârna pe un umăr geanta de pânză, grosolană în comparaţie cu blănurile ei opulente. Parcă simţea atingerea cărţilor din geantă – antologiile lui Blok şi Balmont, romanele lui Anatole France şi Victor Hugo.

— Mademoiselle Zeitlin! Vă doresc o vacanţă frumoasă! îi spuse Grand-maman, care bloca pe jumătate uşa de la intrare.

Saşenka răspunse cu un *merci* şi făcu o reverenţă (nu suficient de adâncă pentru a o impresiona pe Maman Sokolov). În sfârşit, ieşise.

Aerul tăios o înviora şi o purifica, îi dădea o plăcută senzaţie de arsură în plămâni, în vreme ce fulgii de zăpadă o pişcau de obraji. Farurile automobilelor şi trăsurilor creau un spectacol luminos, care se înălţa cinci metri. Iar deasupra ei se întindea, nestăvilit şi nesfârşit, cerul negru al Petrogradului, punctat de mici pete albe.

— Automobilul e acolo! spuse Pantelimon, care ducea pe un umăr un geamantan Asprey şi în mână o geantă din piele de crocodil, şi arătă înspre şosea.

Saşenka îşi croia calea prin mulţime spre automobil. Ştia că Lala a ei, indiferent ce s-ar fi întâmplat – război, revoluţie sau apocalipsă – o aştepta cu biscuiţii Huntley & Palmers şi poate chiar cu un chec englezesc cu ghimbir. Iar în curând avea să-l revadă şi pe tatăl ei.

Când un servitor scăpă o valiză din mână, Saşenka se făcu că nu vede. Când un Rolls-Royce masiv, cu blazonul unui Mare Duce pe

portiera strălucitoare, îi bară calea, Saşenka deschise portiera, sări înăuntru şi ieşi pe partea cealaltă.

Motoarele păcăneau şi icneau, claxoanele răsunau, caii nechezau şi loveau din copite, servitorii se clătinau sub piramidele de geamantane şi genţi, iar vizitiii şi şoferii înjurau, încercând să înainteze cu grijă prin trafic, prin învălmăşeala de pietoni şi pe gheaţa murdară. Era ca şi cum o armată şi-ar fi ridicat tabăra, dar era o armată comandată de generali cu şorţuleţe albe, eşarfe din blană de şinşilă şi mantouri de nurcă.

— Saşenka! Aici! De pe treapta automobilului, Lala îi făcea agitată semne cu mâna.

— Lala! Mă întorc acasă! Sunt liberă!

Saşenka uită pentru o clipă că era o femeie serioasă, cu o misiune în viaţă, şi că nu avea timp pentru toane şi sentimentalisme. Se aruncă în braţele Lalei şi pe urmă în automobil, inspiră aroma reconfortantă de piele îngrijită şi parfumul floral al englezoaicei.

— Unde sunt biscuiţii?

— Pe banchetă, drăguţa mea! Ai încheiat cu bine anul şcolar! spuse Lala şi o strânse la piept. Ce mare te-ai făcut! De-abia aştept să te duc acasă. În salonaş, toate sunt pregătite: brioşe, chec cu ghimbir şi ceai. Acum gustă biscuiţii de la Huntley & Palmers.

Dar tocmai când dădu să o elibereze pe Saşenka din strânsoare, o umbră îi acoperi faţa.

— Alexandra Samuilovna Zeitlin?

Doi jandarmi se postaseră în dreapta şi-n stânga portierei.

— Da, spuse Saşenka şi o senzaţie de ameţeală o cuprinse brusc.

— Veniţi cu noi, spuse unul dintre jandarmi care stătea atât de aproape de ea, încât îi vedea porii de pe faţa ciupită de vărsat şi perii mustăţii brun-roşiatice. Acum!

3

— Mă arestaţi? întrebă Saşenka rar şi se uită în jur.

— Noi punem întrebările, domnişoară, se răsti la ea celălalt jandarm, care avea o mustaţă răsucită şi respiraţia urât mirositoare.

— O clipă! îi imploră Lala. E o elevă. Ce vreţi de la ea? Trebuie să fie o greşeală!

Dar jandarmii o conduceau deja pe Saşenka la o sanie deschisă, parcată pe o latură a străzii.

— Întrebaţi-o pe *ea*, dacă vreţi să ştiţi, îi aruncă jandarmul Lalei peste umăr şi o strânse pe Saşenka de braţ. Hai, spune-i, prostănaco. Ştii tu de ce.

— Nu ştiu, Lala! Îmi pare rău! Spune-i tatei! mai apucă Saşenka să strige, înainte de a fi împinsă în sanie.

Vizitiul, şi el în uniformă, pocni din bici. Jandarmii urcară după Saşenka în sanie.

De îndată ce ieşi din raza privirii guvernantei, fata se întoarse spre jandarmul cu mustaţa răsucită.

— Ce v-a trebuit atâta? întrebă. Vă aştept demult.

Exersase aceste cuvinte pentru inevitabilul moment al arestării ei, dar, în mod supărător, jandarmul părea să nu o fi auzit, căci în aceeaşi clipă caii porniră la drum cu o smucitură.

Saşenkăi îi bubuia inima în urechi, în vreme ce sania gonea pe zăpadă, trecând pe lângă Palatul Taurid, înspre centrul oraşului. Străzile erau tăcute, acoperite de zăpadă. Înghesuită între umerii căptuşiţi ai celor doi jandarmi, Saşenka se lăsă pe spate, învăluită de căldura acestor slujbaşi ai Autocratului. În faţa ei se întindea Bulevardul Nevski, plin de sănii şi cai, câteva automobile şi tramvaie, care treceau huruind şi aruncând scântei în mijlocul străzii. Felinarele cu gaz, aprinse iarna zi şi noapte, străluceau ca nişte aureole rozalii în ninsoare. Saşenka privi într-o parte, pe lângă jandarmi: îşi dorea să fie văzută de vreun cunoscut! Prietenele mamei ei sigur aveau să o zărească, în timp ce ieşeau din magazinele aflate sub arcadele bazarului Gostinîi Dvor, care avea o lungime de mai bine de un kilometru şi în care se vindea tot ce-şi putea dori sufletul unui rus – icoane, ursuleţi de pluş şi samovare.

Felinarele pâlpâitoare şi becurile electrice de pe faţadele întinse ale ministerelor, palatelor zugrăvite în ocru şi magazinelor sclipitoare din oraşul Ţarului Petru treceau în zbor pe lângă ea. Iată şi Pasajul, cu magazinele preferate ale mamei ei: magazinul englezesc, cu săpunurile sale Pears şi hainele de tweed, Druce, cu mobilele sale englezeşti, Brocard, cu apele sale de toaletă franţuzeşti. Fulgi de zăpadă jucăuşi dansau într-un mic vârtej, iar Saşenka se cuprinse cu braţele. Constată că era agitată, dar nu se temea. Venise pe lumea aceasta pentru a trăi asemenea aventuri: era vocaţia ei.

Unde m-or duce? se întrebă. La sediul poliţiei de pe malul Fontankăi? Sania coti însă în Sadovaia, trecând pe lângă înfricoşătorul Palat Mihail, unde nobilii îl uciseseră pe Ţarul nebun Pavel. În beznă, se iţiră turnurile Fortăreţei Petru şi Pavel. Să o îngroape oare de vie în temniţa din bastionul Trubeţkoi? Traversară însă Neva, pe podul Liteinîi.

Fluviul era întunecat, singurele lumini erau cele atârnate deasupra podurilor şi felinarele înşirate de-a lungul cheiului. În timp ce traversară, Saşenka se aplecă în stânga, pentru a arunca o privire asupra iubitului ei Sankt Petersburg, aşa cum îl clădise Petru cel Mare: Palatul de Iarnă, Amiralitatea, Palatul Menşikov şi undeva, în beznă, călăreţul de bronz, statuia lui Petru cel Mare.

Te iubesc, Piter, rosti în gând. Ţarul schimbase, cu doi ani în urmă,

numele oraşului în Petrograd, fiindcă Sankt Petersburg suna prea nemţeşte – dar pentru localnici se numea tot Sankt Petersburg sau, mai simplu, Piter. Piter, s-ar putea să nu te mai văd niciodată, niciodată! Adio, oraşul meu, adio papá, adio Lala!

Îl cită pe unul din eroii lui Ibsen: *Totul sau nimic!* Acesta era mottoul ei – şi aşa va rămâne.

Dar iată că ajunseseră: închisoarea Krestîi, cu zidurile ei sumbre de cărămidă roşie întunecată, se ivi ameninţătoare, iar umbrele ei o înghiţiră treptat pe Saşenka. Măreţele ziduri se înălţară pentru o clipă deasupra saniei, când poarta cu două canaturi se deschise şi se trânti la loc în urma lor.

Era mai degrabă un mormânt, nu o clădire.

4

Automobilul Delaunay-Belleville străbătu în goana mare, cu Pantelimon la volan, bulevardele Suvorovski şi Nevski, pentru a opri în cele din urmă pe strada Bolşaia Morskaia, în faţa casei familiei Zeitlin, cu faţada ei neogotică, din granit finlandez. Lala intră plângând în vestibulul cu pardoseala ca o tablă de şah, unde aproape că se împiedică de cele trei slujnice, care lustruiau dalele de piatră, cu cârpe la mâini şi picioare.

— Hei, aveţi cizmele murdare! strigă Liuda, fata în casă.

Tălpile Lalei lăsau urme de mâzgă îngheţată pe pardoseala strălucitoare, dar ei nu-i păsa.

— Baronul e acasă? întrebă. Iar una dintre slujnice dădu morocănoasă din cap. Dar baroana?

Fata aruncă o privire în sus şi-şi dădu ochii peste cap, iar Lala, păşind cu grijă, pentru a nu aluneca pe dalele umede, se grăbi spre cabinetul baronului. Uşa era deschisă.

Un zgomot mecanic, asemănător manevrelor unei locomotive, se auzea din încăpere.

Delphine, bucătăreasa franceză, bătrână şi ursuză, aştepta să i se aprobe meniul. În mod normal, soţia ar fi trebuit să se ocupe de astfel de lucruri – dar nu în casa aceasta neplăcută, după cum ştia prea bine Lala. Delphine, albă ca ceara şi slabă ca o scândură, avea mereu o picătură atârnând de vârful nasului ei lung, care plana întotdeauna ameninţătoare deasupra mâncărurilor. Lala îşi aminti cât de fascinată era Saşenka de această picătură. Ce se întâmplă dacă o să cadă în borş? îi plăcea să întrebe şi ochii ei cenuşii scăpărau.

— *Ei* n-or să vă ajute, *mon baron*, rosti în clipa aceea bucătăreasa necăjită, în uniforma ei maronie, şifonată. Vorbesc eu cu ei, dacă doriţi, rezolv eu.

— Mulţumesc, Delphine, spuse baronul Zeitlin. Intraţi, Mrs Lewis!

Bucătăreasa se ridică adoptând, dreaptă ca un mesteacăn, o poziţie mândră şi trecu pe lângă guvernantă, fără să o privească.

În cabinetul baronului, Lala, printre lacrimi, simţi mirosul de piele şi trabucuri. Încăperea întunecoasă, cu lambriuri din lemn de nuc, era ticsită cu mărunţişuri scumpe şi luminată de lămpi electrice cu abajururi verzi. De-a lungul fiecărui perete erau înşiraţi palmieri. Portrete, atârnând de lanţuri din tavan, priveau în jos la busturi, figurine, în redingote şi jobene, şi fotografii sepia, iscălite, ale Ţarului şi ale diverşilor Mari Duci. Evantaie din fildeş, cămile şi elefanţi se amestecau printre cameele ovale, înşirate pe o masă de joc, cu tapiserie verde.

Baronul Samuil Zeitlin şedea într-o maşinărie ciudată, care se mişca ritmic, precum un cal la trap, în vreme ce el, îmbujorat şi cu un capăt de trabuc între dinţi, îi manevra braţele din oţel lustruit, cu degetele încleştate în jurul mânerelor de lemn. „Scaunul de trap” avea menirea de a înlesni digestia baronului după masă.

— Ce e, Mrs Lewis? Ce s-a întâmplat?

Înăbuşindu-şi hohotele de plâns, Lala îi povesti ce se întâmplase. Baronul sări imediat din „Scaunul de trap”. Lala observă că îi tremurau uşor mâinile, când îşi aprinse trabucul, nelipsit dintre dinţii lui. O descusu cu o voce neutră, despre cele petrecute. Doar Zeitlin decidea când conversaţiile lor se purtau pe un ton cordial sau glacial. Lala îi compătimi, pentru a nu ştiu câta oară, pe copiii oamenilor înstăriţi, pe care aceştia nu erau în stare să-i iubească aşa cum iubesc oamenii simpli.

Pe urmă trase aer în piept şi îşi studie stăpânul. Văzu privirea pătrunzătoare a acestui bărbat suplu şi arătos, cu o barbă blondă în stilul lui Eduard al VII-lea, şi înţelese că baronul era singurul care putea să o aducă pe Saşenka acasă.

— Vă rog să nu mai plângeţi, Mrs Lewis, spuse baronul Zeitlin, proprietarul Băncii Anglo-Ruse de Petrol din Baku şi Sankt Petersburg, şi îi oferi, din buzunarul redingotei, o batistă de mătase.

Păstrarea cumpătului într-o situaţie de criză nu era doar o necesitate în viaţă şi un semn de cultură, ci de-a dreptul o artă, o religie.

— Lacrimile n-or s-o scoată de acolo. Aşa, luaţi loc. Veniţi-vă în fire.

Zeitlin o urmări cu privirea pe Lala, care inspiră adânc, îşi aranjă părul şi îşi netezi rochia. Femeia se aşeză, cu mâinile împreunate în poală, se adună şi încercă să se liniştească.

— Aţi mai spus şi altora din casă?

— Nu, răspunse Lala. Faţa ei în formă de inimă exercita o atracţie de-a dreptul insuportabilă asupra lui Zeitlin, mai ales acum, când o

împânzeau lacrimi cristaline. Numai glasul ei ascuţit nu se prea potrivea.

— Doar Pantelimon ştie.

Zeitlin se duse în spatele biroului şi trase de un şnur de catifea. Imediat se ivi slujnica, o fată de la ţară, cu mers sprinten şi un nas cârn, care indica faptul că se trăgea dintr-o gospodărie ucraineană.

— Liuda, spune-i lui Pantelimon să pregătească automobilul Pierce-Arrow din garaj, zise Zeitlin.

— Da, stăpâne, spuse fata şi se înclină uşor.

Astăzi, cine se trage de la ţară încă se mai înclină în faţa stăpânilor, gândi Zeitlin, dar cei de la oraş se mulţumesc să rânjească batjocoritor.

După ce Liuda închise uşa cabinetului, Zeitlin se prăbuşi în fotoliul său cu spetează înaltă, scoase la iveală o cutie pentru trabucuri, din piele verde, cu monogramă aurie, şi luă cu un aer absent un trabuc. Îi mângâie foaia învelitoare, îndepărtă încet banderola, îl mirosi, trecându-l pe sub nas şi lipindu-l de mustaţă, astfel încât îl atinse cu buzele. Butonii mari de la manşete sclipiră, când Zeitlin tăie capătul trabucului cu un cuţitaş din argint. Cu gesturi lente şi senzuale îl răsuci între degetul mare şi cel arătător şi îl roti în aer, aşa cum îşi roteşte un capelmaistru bagheta. Pe urmă şi-l vârî în gură şi aprinse bricheta încrustată cu pietre preţioase, de forma unei puşti (un cadou din partea ministrului de război, pentru care Zeitlin producea paturile de armă ale infanteriei ruse). În aer se simţi miros de kerosen.

— *Calme-toi*, Mrs Lewis, îi spuse Lalei. Nimic nu este imposibil. Câteva telefoane şi se întoarce acasă.

Dar, în pofida aerului său încrezător, lui Zeitlin îi bătea inima cu putere în piept: singurul său copil, Saşenka a lui, zăcea într-o celulă de închisoare. Gândul că vreun poliţist sau, şi mai rău, un criminal, poate chiar un ucigaş, o atingea îi provoca o durere arzătoare în piept, amestecată cu ruşine, o urmă de stânjeneală şi un slab sentiment de vinovăţie – pe care îl alungă însă imediat. Arestarea ei era fie o eroare, fie rezultatul unei intrigi puse la cale de vreun furnizor de armament invidios, iar raţiunea şi calmul, relaţiile lui excelente şi o sumă generoasă de bani aveau să îndrepte lucrurile. Făcuse el faţă unor provocări mai mari decât eliberarea din arest a unei adolescente: ascensiunea lui, din provincie la statutul actual din Sankt Petersburg, poziţia lui în Tabelul de ranguri, averea lui tot mai mare, până şi faptul că Saşenka era eleva Institutului Smolnîi, toate acestea făceau dovada unui calcul rece al şanselor şi a pregătirii sale temeinice, a norocului şi acceptării fără jenă a binemeritatelor sale recompense.

— Mrs Lewis, ce ştiţi despre arestare? continuă să o întrebe pe Lala. Dacă ştiţi ceva ce i-ar putea folosi Saşenkăi…

Ochii Lalei îi întâlniră privirea şi o susţinură prin fumul cenuşiu.

— Poate ar trebui să îl întrebaţi pe unchiul ei?

— Mendel? Dar a fost surghiunit, nu?

— Se prea poate.

Zeitlin remarcă tonul tăios din glasul ei, care suna mereu de parcă i-ar cânta un cântec de leagăn vreunui copil, copilului său, şi înţelese privirea care îi spunea că nu îşi cunoaşte mai deloc propria fiică.

— Dar înainte de ultima lui arestare, continuă Lala, mi-a spus că el, în casa aceasta, nu se mai află în siguranţă.

— Nu se mai află în siguranţă… murmură Zeitlin.

Ce voia Lala să spună era că poliţia secretă îi ţinea casa sub observaţie.

— Deci Mendel a fugit din Siberia? Şi Saşenka a luat legătura cu el? Măgarul ăsta de Mendel! Mie de ce nu-mi spune nimeni nimic?

Mendel, fratele nevesti-sii, unchiul Saşenkăi, fusese arestat cu ceva timp în urmă şi condamnat la cinci ani de exil, din cauza participării la o conspiraţie revoluţionară. Dar acum fugise şi o amestecase cumva şi pe Saşenka în maşinaţiile lui dubioase.

Lala se ridică şi clătină din cap.

— Baroane, ştiu că nu am dreptul…

Îşi netezi rochia înflorată, ceea ce îi accentuă şi mai mult rotunjimile. Zeitlin o urmărea din priviri, jucându-se cu nişte mătănii din jad, singurul obiect nerusesc din cabinetul, altminteri, strict rusesc. Se auzi o mişcare bruscă în spatele lor.

— *Şalom alehem!* tună glasul unui bărbat bărbos, lat în umeri, într-o haină de zibelină, cu căciulă de astrahan pe cap şi cizme înalte ca de husar. Nu mă întreba ce-am făcut noaptea trecută! Am pierdut până şi ultima copeică din buzunar – dar ce să-i faci?

Uşa sanctuarului lui Zeitlin fusese dată de perete. Izul de apă de colonie, votcă şi transpiraţie animalică a lui Gideon Zeitlin adie în încăpere. Baronul făcu o grimasă, ştiind prea bine că fratele lui nu călca pe la el decât atunci când dorea să i se umple portofelul.

— Femeia de azi-noapte m-a cam costat, spuse Gideon. Întâi jocul de cărţi. Pe urmă, cina la Donan. Coniacul la Europa. Ţiganii de La Urs. Dar a meritat. Ăsta-i paradisul pe pământ, nu-i aşa? Mă iertaţi, Mrs Lewis! se scuză el şi făcu o plecăciune teatrală, iar ochii lui negri şi mari sclipiră de sub sprâncenele negre şi stufoase. Dar ce altceva mai avem în viaţă decât buze moi şi piele proaspătă? Nu dau doi bani pe ziua de mâine! Mă simt minunat!

Gideon Zeitlin o atinse pe Mrs Lewis pe gât şi îi adulmecă părul strâns într-un coc îngrijit, ceea ce o făcu să tresară.

— Adorabilă! mormăi Gideon, înconjură biroul şi îl sărută pe fratele său mai mare de două ori pe obraji şi o dată pe gură.

Îşi aruncă haina udă într-un colţ, unde aceasta rămase precum un animal însufleţit, şi se instală pe divan.

— Gideon, Saşenka a intrat într-o încurcătură… spuse Zeitlin cu un

glas obosit.

— Am aflat deja, Samuile. Idioooţii ăştia! urlă Gideon, care punea toate erorile omenirii pe seama unei conspiraţii de neghiobi, din care făcea parte toată lumea, cu excepţia lui. Am fost la redacţie şi mi-a telefonat o sursă. Eu n-am dormit noaptea trecută. Dar îmi pare bine că mama n-a mai apucat să trăiască toate astea. Tu cum te simţi, Samuile? Pompa? Ce face digestia? Plămânii? Ia arată-mi limba.

— Rezist, răspunse Zeitlin. Ia arată-mi-o pe a ta.

În privinţa caracterului şi a înfăţişării, cei doi fraţi erau diametral opuşi – cel tânăr, un jurnalist sărac, iar cel mare, un parvenit răsfăţat – dar împărtăşeau convingerea, tipică pentru evrei, că erau tot timpul pe moarte, că sufereau de angină pectorală, de o slăbiciune a plămânilor (cu o accentuată predispoziţie către tuberculoză), de tulburări de digestie şi ulcere la stomac, toate acestea încununate de nevralgie, constipaţie şi hemoroizi. Cei mai buni medici din Sankt Petersburg concurau cu specialiştii din Berlin, Londra şi staţiunile Biarritz, Bad Ems şi Karlsbad, pentru a trata corect aceste cazuri, ale căror corpuri erau adevărate mine de aur pentru breasla medicală.

— Eu am să mor curând, negreşit, probabil când am să mă culc data viitoare cu fata generalului – dar ce să-i faci! La naiba cu Gheena, Iadul, Cartea Vieţii şi cu toate acele scorniri evreieşti. Viaţa se petrece acum şi aici. Pe urmă n-o să mai vie! Generalisima şi statul-major – adică Vera, greu încercata soţie a lui Gideon, şi cele două fiice ale lor – mă blestemă. Pe mine? S-au găsit pe cine. De, nu pot să mă abţin. N-am să-ţi mai cer nimic, multă vreme de-acum înainte, ani de zile! Datoriile mele la cărţi sunt… îi şopti fratelui său ceva la ureche. Aşa, şi acum înmânează-mi cadoul meu de Bar Mitzvah, Samuile: dă-mi *mazuma* şi am plecat în misiune!

— Ce misiune?

Zeitlin luă cheiţa care atârna de lanţul de aur al ceasului său şi descuie cu ea o casetă de lemn de pe birou. Scoase de acolo două sute de ruble, o sumă frumuşică.

Zeitlin vorbea limba rusă ca un consilier de curte, fără accent evreiesc, şi se gândea că lui Gideon îi făcea plăcere să strecoare printre vorbele sale expresii în idiş sau ebraică, numai pentru a lua peste picior ascensiunea lui, pentru a-i aminti de unde proveneau ei doi. În opinia lui, fratele său mai tânăr emana încă mirosul gospodăriei tatălui lor din vestul imperiului – din aşa-numita Zonă de rezidenţă – unde erau obligaţi evreii să trăiască.

Se uită la Gideon, care luă banii şi răsfiră bancnotele ca pe un evantai.

— Ăştia-s pentru mine. Şi acum, îmi mai trebuie tot pe-atâta, ca să ung palmele câtorva idioţi.

Zeitlin, care rareori îi refuza lui Gideon o rugăminte, deoarece se

simţea vinovat pentru purtarea uşuratică a fratelui său, deschise iarăşi caseta.

— Iau nişte chec londonez cu fructe de la magazinul englezesc, aflu unde e Saşenka, le trântesc în faţă poliţiştilor şi conţopiştilor nişte bani de la tine şi o scot de acolo, de-oi putea. Mă suni la redacţie dacă ai nevoie de mine. Mrs Lewis!

O scurtă plecăciune – şi Gideon dispăru, trântind uşa în urma lui.

O secundă mai târziu, aceasta se redeschise.

— Ştii că Mendel îşi face iar veacul pe-aci? A fugit din Siberia. Dacă dau nas în nas cu el, am să-i ard una, de o să-i zboare gheata ţintuită drept în poala lui Lenin. Bolşevicii ăştia sunt nişte idioooţi!

Uşa se trânti pentru a doua oară în urma lui.

Zeitlin îşi îngropă pentru câteva clipe faţa în mâini, uitând că Lala încă se afla acolo. Oftând, întinse apoi mâna după telefonul recent instalat, o cutie îmbrăcată în piele, cu un receptor atârnat, pe o latură, de un cârlig. Bătu de trei ori în acesta şi spuse în pâlnie:

— Alo, centrala? Faceţi-mi legătura cu ministrul de interne, Protopopov! Petrograd 234. Da, imediat, vă rog!

Zeitlin îşi aprinse iarăşi trabucul, în aşteptarea legăturii cu proaspăt numitul ministru de interne.

— Baroneasa e acasă? o întrebă pe Lala, care dădu din cap. Dar bătrânii, circul ambulant? Aceasta era porecla pe care le-o dăduse socrilor săi, care locuiau deasupra garajului. Lala dădu din nou din cap.

— Lăsaţi-o pe baroneasă în seama mea. Vă mulţumesc, Mrs Lewis.

După ce Lala închise uşa, Zeitlin rosti pentru sine:

— Ce naiba o fi făcut Saşenka?

Dar imediat glasul i se schimbă:

— A, bună seara, domnule ministru, aici e Zeitlin. V-aţi revenit după pierderile suferite la pocher? Vă sun într-o chestiune de familie cam încurcată. V-o amintiţi pe fiica mea? Da, chiar ea. Deci…

5

Saşenka, în mantoul ei de zibelină şi cu eşarfa din blană de vulpe polară la gât, aştepta în aripa destinată anchetării, din spatele zidurilor roşii ale închisorii Krestîi. Rochia şi şorţuleţul ei de la Smolnîi erau deja mânjite de urme unsuroase de degete şi praf negru. Fusese adusă într-o sală mare de înregistrare, cu pardoseală din ciment şi pereţi scorojiţi din lemn.

Urme de paşi tociseră pardoseala de la uşă până la bănci, şi de acolo până la ghişeul care avea mici adâncituri în locurile unde se sprijiniseră coatele celor cărora li se înregistrase arestarea. Pretutindeni erau urmele miilor de oameni care trecuseră pe aici.

Prostituate, spărgători de seifuri, ucigaşi, revoluţionari aşteptau împreună cu Saşenka. Pe ea o fascinau femeile: cea de lângă ea, o balenă de femeie, buhăită, cu pielea aspră, brun-rozalie, îmbrăcată într-o manta soldăţească, de sub care se iţea un tutu de balerină, duhnea a coniac.

— Ce vrei, lepădătură? se răsti aceasta la Saşenka. Ce te holbezi la mine?

Saşenka se sperie şi, brusc, se temu că monstrul acela de femeie ar putea să o lovească. Femeia se aplecă însă spre ea, înfricoşător de aproape.

— Eu sunt o femeie educată, nu sunt o târfă de pe stradă, cum s-ar putea crede. Ticălosul ăla m-a aranjat, el m-a bătut şi…

Numele ei fu strigat, dar femeia continuă să vorbească, până când jandarmul ridică clapeta ghişeului şi o târî după el. Când uşa metalică se trânti în urma ei, ea încă mai zbiera:

— Porcilor, eu sunt o femeie educată, ticălosul ăla m-a…

Saşenka se simţi uşurată când femeia dispăru, dar şi ruşinată, până ce îşi spuse că prostituata aceea în vârstă nu era o proletară, ci o burgheză decăzută.

Pe coridoarele acestei aripi a închisorii era un du-te-vino continuu: bărbaţi şi femei erau aruncaţi în celulele lor, aduşi la interogatorii, trimişi în lunga călătorie din exilul siberian. Unii plângeau cu sughiţuri, alţii dormeau; întreg spectrul vieţii era adunat aici. Jandarmul din spatele ghişeului îşi tot îndrepta privirea către Saşenka, de parcă aceasta ar fi fost un păun într-o cocină de porci.

Saşenka scoase din geanta de pânză un volum de versuri. Îi răsfoi paginile, pretinzând că citeşte. Când dădu peste o foiţă de ţigară acoperită cu un scris minuscul, se uită în jur, zâmbi radioasă fiecărui poliţist care întâmplător o privea şi îşi vârî foiţa în gură. Unchiul Mendel o învăţase cum să procedeze. Foiţele nici măcar nu erau scârboase la gust şi se puteau înghiţi relativ uşor. Când o chemară, în sfârşit, la ghişeu, pentru a o înregistra, înghiţise toate dovezile incriminatoare. Rugă să i se aducă un pahar cu apă.

— Cred că glumeşti, replică poliţistul, care îi notase numele, vârsta şi naţionalitatea, dar refuza să îi spună ce acuzaţii i se aduceau. Te crezi la Hotelul Europa, fetiţo?

Ea îşi înălţă privirea cenuşie şi o aţinti asupra lui.

— Vă rog, spuse.

El râse gutural şi trânti pe ghişeu un pahar ciobit, cu apă.

În timp ce bea, îşi auzi numele strigat de un jandarm. Un altul, cu o legătură de chei, descuie o uşă groasă din oţel, iar Saşenka pătrunse pe următorul nivel al închisorii Krestîi. O duseră într-o încăpere strâmtă, unde o obligară să se dezbrace, iar o gardiancă imensă, cu un şorţ alb mizerabil, o percheziţionă. Nimeni, cu excepţia iubitei ei Lala,

nu o văzuse vreodată dezbrăcată (guvernanta îi pregătea şi acum, în fiecare seară, baia), dar Saşenka îşi spuse că nu conta. Nu conta decât cauza pe care o reprezenta ea, Sfântul ei Graal, şi faptul că, în sfârşit, se afla aici, unde ar fi trebuit să se afle orice om cumsecade.

Femeia îi înapoie hainele, dar reţinu mantoul, eşarfa de blană şi geanta cu cărţi. Saşenka semnă şi primi o chitanţă pentru lucrurile reţinute.

Pe urmă o fotografiară. Îşi aşteptă rândul într-un şir de femei, care se scărpinau necontenit. Mirosea a transpiraţie, urină, sânge menstrual. Fotograful, un bătrân ştirb, într-un costum maro, cu cravată îngustă şi ochii ca găurile dintr-un bostan sec, o împinse cu brutalitate înaintea unui stativ pe care era montată o cameră uriaşă, care semăna cu un acordeon. El dispăru sub o bucată de pânză şi strigă cu glasul înăbuşit:

— Să-i dăm drumul. Din faţă. Stai dreaptă. Uită-te în stânga, uită-te în dreapta. O fată de la Smolnîi, hai, cu tătic bogat? N-ai să rămâi multă vreme pe aici. Eu am fost unul dintre primii fotografi din Piter. Fac şi portrete de familie, dacă ai fi aşa drăguţă să-i spui asta tăticului tău… Gata!

Saşenka îşi dăduse seama că arestarea ei avea să rămână pentru totdeauna consemnată în actele poliţiei – şi drept urmare, afişase un zâmbet larg, care îl încântase pe fotograf.

— Un zâmbet! Asta-i ceva nou! Pe majoritatea animalelor pe care le pozez eu aici le doare în cot cum arată – dar tu vei arăta fermecător. Îţi promit.

Un gardian cu pielea gălbuie, nu cu mult mai în vârstă decât ea, o conduse apoi într-o celulă de arest. Când dădu să intre, se ivi ca din senin un funcţionar în uniformă gri, cu o centură lată.

— Las-o, băiete. Mă ocup eu de ea.

Filfizonul acesta cu galoane era, după toate aparenţele, şeful. Saşenka era dezamăgită: şi-ar fi dorit să o trateze ca pe toate celelalte, ca pe o ţărancă sau o muncitoare. Însă eleva de la Smolnîi se bucură în sinea ei, când filfizonul o prinse cu blândeţe de braţ. În jurul ei, dalele reci reverberau de strigăte, icneli, zornăit de chei, uşi trântite şi zăvoare care intrau în lăcaşele lor.

Cineva striga:

— Mă cac pe voi, mă cac pe Ţar, sunteţi cu toţii spioni ai nemţilor!

Însă gardianul-şef, în uniformă şi cizme, părea să nu audă nimic. Mâna lui se afla încă pe braţul Saşenkăi. Vorbea foarte repede:

— Am mai avut câţiva studenţi şi elevi pe aici – dar dumneavoastră sunteţi prima elevă de la Smolnîi. Eu îi iubesc pe „politici”. Nu pe criminali, ăia sunt nişte scursori. Dar cu „politicii”, cu oamenii educaţi, îmi face plăcere să lucrez. V-aş putea surprinde: eu nu sunt un gardian tipic. Citesc, am citit puţin şi din Marx şi Plehanov

ai voştri. Nu mint. Două alte chestii: ador ciocolata elveţiană şi apa de colonie de la Brocard. Mirosul meu este foarte dezvoltat: îmi vedeţi nasul?

Saşenka se uită cuminte la nasul lui, ale cărui nări înguste se dilataseră.

— Am receptorii senzoriali ai unui estet şi, totuşi, sunt obligat să rămân în gaura asta. Sunteţi cumva rudă cu baronul Zeitlin? Iată că am ajuns! Spuneţi-i, vă rog, că mă numesc Volkov, sergentul S. P. Volkov.

— Am să-i spun, sergent Volkov, răspunse Saşenka, pe care o apucase greaţa de la aroma asfixiantă de lavandă a apei sale de colonie.

— Eu nu sunt un gardian tipic, nu-i aşa? Vă surprind?

— O da, sergent Volkov, chiar aşa.

— Toţi spun asta. Aşa, mademoiselle Zeitlin, aici este celula dumneavoastră. Nu uitaţi, sergentul Volkov este prietenul dumneavoastră deosebit. Nu e un gardian tipic!

— Deloc tipic.

— Imediat veţi duce dorul parfumului meu, avertiză el.

Un alt gardian deschise uşa celulei şi o împinse înăuntru. Saşenka se întoarse, dădu să îl prindă pe gardianul-şef, mai apucă să ridice o mână, dar acesta dispăruse deja. Mirosul de femei înghesuite într-un spaţiu strâmt îi luă cu asalt nările. Asta e autentica Rusie! îşi spuse Saşenka şi avu senzaţia că mucegaiul îi pătrunde în haine.

Uşa celulei se trânti în spatele ei. Cheia se răsuci în broască. Saşenka rămase pe loc, cu umerii ridicaţi, conştientă că în încăperea întunecată şi înghesuită vegheau din umbră nişte forme de viaţă. Vânturi, oftaturi, strănuturi, cântece şi accese de tuse concurau cu şoapte şi plesnetele cărţilor de joc.

Saşenka se răsuci încet pe călcâie şi simţi cum o loveşte în faţă respiraţia râncedă a celor douăzeci sau treizeci de femei din celulă. O singură lampă cu petrol risipea bezna. Deţinutele erau aliniate de-a lungul pereţilor şi zăceau pe saltele, pe podeaua rece şi murdară, dormind, jucând cărţi, ba unele chiar dezmierdându-se. Două femei mai vârstnice, pe jumătate despuiate, se căutau de păduchi în zona pubiană, ca nişte maimuţe. Un perete scund ascundea latrina, de unde se auzeau icneli şi explozii de lichid.

— Hai odată! strigă următoarea la rând.

O femeie mai dolofană, cu ochii alungiţi de asiatică, citea *Spovedania* lui Tolstoi, în vreme ce o alta, descărnată, cu o manta soldăţească peste sarafanul ţărănesc, recita dintr-un pamflet pornografic despre Ţarină, Rasputin şi prietena lor comună, madame Vîrubova.

— „Trei e mai bine decât unul, spuse călugărul. Anna, ţâţele tale

sunt zemoase ca o focă siberiană – dar nimic nu întrece o târtiţă imperială doritoare ca a voastră, Ţarina mea!”

Se auziră râsete. Cititoarea amuţi.

— Asta cine mai e? Contesa Vîrubova, care caută la puşcărie niţică variaţie după viaţa de la curte?

Creatura în manta sări în picioare. Călcă pe o făptură adormită, care ţipă indignată, se repezi la Saşenka şi o prinse de păr.

— Împuţită mică şi bogată, nu te mai holba la mine!

Pentru prima oară de când o arestaseră, Saşenkăi i se făcu frică, o frică reală, care i se zvârcolea în intestine şi îi ardea în gâtlej. Înainte de a apuca să formuleze vreun gând, se trezi cu o lovitură peste gură şi se prăbuşi; creatura se aruncă imediat peste ea, cu toată greutatea ei sufocantă. Saşenka se căznea să respire. Speriată de moarte, se gândi la Lala, la Grand-maman de la şcoală, la poneiul ei de la ţară… Dar în clipa următoare, atacatoarea fu trasă de pe ea şi aruncată într-o parte.

— Ai grijă, nenorocito. Să nu te atingi de ea! Cred că e una de-a noastră.

Femeia dolofană, ţinând în mână cartea lui Tolstoi deschisă, se înălţa deasupra Saşenkăi.

— Saşenka? Decanele de vârstă ale celulei îţi urează bun venit. Mâine dimineaţă ai să cunoşti comitetul. Acum se doarme. Poţi să vii pe salteaua mea. Eu sunt tovarăşa Nataşa. Tu nu mă cunoşti, dar eu ştiu cine eşti tu.

6

Căpitanul de jandarmerie Sagan se adânci în fotoliul lui preferat, din Clubul Imperial de Iahting de pe Bolşaia Morskaia, şi tocmai îşi freca de gingie o priză de cocaină, când în prag se ivi aghiotantul lui.

— Excelenţă, îmi permiteţi să raportez?

Sagan văzu cum aghiotantul lui cu pielea pătată aruncă o privire grăbită în uriaşa încăpere goală, cu fotolii de piele şi ziare în limbile engleză, franceză şi rusă. Pe perete, în spatele mesei de biliard, atârnau portretele unor preşedinţi de Club, cu piepturile acoperite de ordine, iar din capătul încăperii, deasupra focului în care trosneau butuci cu miros de măr, priveau ochii albaştri şi apoşi ai Ţarului Nicolae al II-lea.

— Dă-i drumul, Ivanov.

— Excelenţă, i-am arestat pe revoluţionarii terorişti. Am găsit dinamită, amorsă, pistoale, manifeste. Printre ei este şi o elevă. Generalul spune să vă ocupaţi negreşit de ea, înainte de a o scoate din arest tăticul ei bogat. Afară vă aşteaptă un faeton.

Căpitanul Sagan se ridică oftând din fotoliu.

— Ce spui de un pahar, Ivanov, sau o priză?

Îi întinse o cutiuţă de argint.

— Noul tonic al doctorului Gemp împotriva oboselii şi durerilor de cap.

— Generalul spune să vă grăbiţi.

— Sunt obosit, spuse Sagan, deşi inima îi zvâcnea.

Era a treia iarnă de război, iar el ajunsese în pragul epuizării. Nu era numai jandarm, ci şi ofiţer superior al Ohranei, poliţia secretă a Ţarului.

— Spioni nemţi, bolşevici, socialist-revoluţionari, trădători de orice speţă. Nici nu apucăm să ne îngrijim de toţi. Şi apoi mai e şi Rasputin. Dar ia loc o clipă.

— Fie! Atunci aş bea şi eu un coniac, spuse Ivanov, puţin mai ezitant decât ar fi fost pe placul lui Sagan.

— Coniac? Gusturile-ţi devin cam scumpe, Ivanov.

Sagan sună dintr-un clopoţel de argint. Un chelner, înalt şi subţire ca un fluier se strecură pe uşă.

— Două coniacuri, şi mai iute, spuse Sagan şi inhală avid mirosul de trabuc, apă de colonie şi ceară de pantofi, esenţa olfactivă a cazinourilor pentru ofiţeri şi a cluburilor pentru domni de pe tot cuprinsul Imperiului.

Când li se aduseră paharele, cei doi bărbaţi se ridicară în picioare şi închinară în cinstea Ţarului. Îşi goliră paharele dintr-o singură sorbitură şi ieşiră grăbiţi în foaier.

Îşi îmbrăcară vestoanele, îşi traseră pe cap căciulile de blană şi ieşiră afară, în gerul amorţitor. În jurul lor se învârtejeau fulgi de zăpadă amorfi. Era deja miezul nopţii, dar luna plină dădea zăpezii proaspăt căzute un luciu albastru, straniu. Cocaina, îşi spuse Sagan, e întăritorul ideal al unui poliţist al Ohranei, fiindcă îţi măreşte capacitatea de observaţie şi îţi ascute văzul. Faetonul îl aştepta – o trăsură înaltă, cu un singur cal, care scotea nori de abur pe nări, şi al cărei vizitiu era o grămadă de haine sforăitoare. Ivanov îi dădu un ghiont, iar din cojoc se ivi chelia rozalie şi lucioasă a vizitiului, ai cărui ochi lăcrimoşi îl făceau să semene cu un grotesc bebeluş uriaş, venit pe lume beat mort.

Sagan, cu inima bubuindu-i în piept, scrută strada. Cupola aurie a Catedralei Sfântului Isaac se înălţa în stânga lui ameninţătoare deasupra caselor, de parcă ar fi vrut să le strivească. În dreapta, zări intrarea casei Zeitlinilor. Se asigură că supraveghetorii erau la posturile lor. Da, un mustăcios într-un palton verde, cu pălărie de fetru, pândea în apropierea colţului. Era Batko, fostul subofiţer cazac; stătea la intrarea casei de vizavi şi fuma o ţigară. (Cazacii şi foştii subofiţeri erau cei mai buni „agenţi externi”, folosiţi pentru supravegherea de persoane.) Puţin mai departe, în josul străzii, dormita un birjar: Sagan spera să nu doarmă cu adevărat.

Un Rolls-Royce cu lanţuri la roţi şi blazonul Romanovilor pe portiere trecu pe lângă el. Sagan ştia că îi aparţinea Marelui Duce Serghei, care se îndrepta probabil spre casă, însoţit de amanta lui, o balerină pe care o împărţea cu vărul său, Marele Duce Andrei.

Dinspre Podul Albastru de peste Moika se auzi ecoul unor ţipete, lovituri înăbuşite, scrâşnete de cizme şi bufnituri de trupuri omeneşti pe zăpada bătătorită. Câţiva marinari de la fortăreaţa Kronstadt se băteau cu nişte soldaţi.

Pe urmă, tocmai când Sagan aşezase deja un picior pe treapta faetonului, se apropie huruind o limuzină Benz. Un şofer în uniformă sări afară şi deschise portiera căptuşită cu piele. Din limuzină coborî un bărbat aprins la faţă, în palton de blană. Manasevici-Manuilov, spion, profitor de război, prieten al lui Rasputin, evreu convertit la ortodoxism, trecu grăbit pe lângă Sagan şi intră în Clubul Imperial de Iahting. În interiorul limuzinei, Sagan zări nişte satin şifonat, roşu-închis, şi o blană de nurcă în jurul unui gât palid. Un nor scârbos de transpiraţie şi fum de trabuc îl lovi în faţă. Sagan se sui în trăsură.

— Asta s-a ales de Imperiu, îi spuse lui Ivanov. Spioni jidovi şi clanuri de afacerişti. Nu trece zi fără un nou scandal!

— Dii! strigă vizitiul şi pocni din bici, cam prea aproape de nasul lui Sagan.

Faetonul se puse în mişcare cu o smucitură.

Sagan se lăsă pe spate. Luminile oraşului lui Petru cel Mare treceau pe lângă el. Coniacul era o bilă de aur topit, care îi curăţa stomacul. Aici era viaţa lui, în capitala celui mai întins imperiu din lume, guvernat de cei mai proşti oameni ai săi, în timpul celui mai îngrozitor război pe care îl cunoscuse omenirea. Ţarul ar trebui să se considere norocos, gândi Sagan, că el şi colegii lui încă mai credeau în el şi în dreptul său de a domni, că erau suficient de vigilenţi, că nu s-ar fi dat în lături de la nimic pentru a-l salva pe acest ţar nătărău şi isterica de nevastă-sa, indiferent de prietenii lor…

— Vreţi să ştiţi ce cred eu, boiere? întrebă vizitiul şi se întoarse pe jumătate către călătorii săi, astfel încât felinarele faetonului îi luminară râtul de porc. Ovăzul se scumpeşte iară! De mai creşte o dată preţul, n-o să ne mai putem hrăni caii. A fost o vreme, îmi amintesc foarte bine, când ovăzul era numai…

Ovăz, ovăz şi iar ovăz, numai asta auzea Sagan de la afurisiţii ăştia de vizitii. Trase adânc aer în piept, în vreme ce sângele său încărcat de cocaină îi vuia în tâmple ca un râu de munte.

7

— Unde ieşi diseară? o întrebă Zeitlin pe soţia sa.

— Încă nu ştiu, oftă Ariadna visătoare.

Zăcea întinsă pe divan, în budoarul ei de culoarea cărnii fragede, doar în ciorapi şi jupon. Închise ochii, în timp ce camerista o coafa cu un ondulator. Avea o voce profundă şi răguşită, cuvintele se contopeau, de parcă ar fi fost deja puţin ameţită.

— Vrei să mă însoţeşti?

— E important, iubirea mea.

Zeitlin îşi trase un scaun mai aproape de divan.

— Păi, întâi poate un cocteil la baroneasa Rozen, pe urmă cinez la Donan, poate dansez puţin la Acvariu – ador localul acesta, ai văzut minunăţiile de peşti care mărginesc pereţii? – şi apoi, nu ştiu încă… Ah, Niuna, hai să vedem, în seara asta parcă aş purta ceva de brocard.

Alte două cameriste se iviră din garderobă, Niuna, cu o casetă de bijuterii în mână, cealaltă, cu un munte de rochii pe braţ.

— Haide, Ariadna. Trebuie să ştiu unde mergi, se răsti Zeitlin.

Ariadna se aşeză în capul oaselor.

— Ce s-a întâmplat? Eşti cam tulburat. S-a prăbuşit bursa sau… – şi îi adresă un surâs tandru, care îi făcu dinţii albi să scânteieze – sau înveţi cumva să fii gelos? Ştii, nu e niciodată prea târziu. Unei femei îi place să aibă sentimentul că este ceva preţios.

Zeitlin trase din trabuc. Căsnicia lor se mărginea la asemenea scurte schimburi de replici, înainte ca fiecare să se arunce singur în viaţa de noapte a Sankt Petersburgului, deşi la baluri şi dineuri oficiale continuau să meargă împreună. Aruncă o privire la patul nefăcut, unde soţia lui îşi petrecea atâtea ceasuri din zi dormitând. Se uită la rochiile din batist, sifon şi mătase, la flacoanele cu loţiuni şi parfumuri, la ţigaretele fumate pe jumătate, la cristalele tămăduitoare şi la toate celelalte mofturi şi articole de lux; privirea îi zăbovi însă asupra Ariadnei, cu pielea ei albă ca laptele, umerii laţi şi ochii de culoarea viorelelor. Era încă frumoasă, deşi ochii îi erau încercănaţi, iar la tâmple i se vedeau venele.

Ea deschise braţele şi le întinse spre el, răspândind o aromă delicioasă de piele şi tuberoze. Dar Zeitlin era prea neliniştit pentru ghiduşiile ei obişnuite.

— Saşenka a fost arestată de jandarmi, îi spuse Ariadnei. Au luat-o din faţa şcolii. Rămâne peste noapte în Krestîi. Tu îţi poţi imagina celulele acelea?

Ariadna clipi de câteva ori. Pe chipul ei palid se iviră câteva cute.

— Trebuie să fie o neînţelegere. Doar e toată ziua cu nasul în cărţi, nu-mi pot imagina să fi făcut vreo prostie. Dar tu sigur o poţi scoate de acolo chiar în seara aceasta, Samuil. Sună-l pe ministrul de interne. Nu-ţi datorează bani?

— Am vorbit adineauri cu Protopopov şi mi-a spus că e grav.

— Niuna? îi făcu Ariadna semn cameristei să se apropie. Cred că am să îmbrac rochia mov de brocard, de la Madame Chanceau, cea cu

foiţă de aur şi volănaşe, şi am să port la ea şiragul de perle şi broşa cu safire…

Zeitlin îşi pierdu răbdarea.

— Ajunge, Ariadna, spuse el şi de data aceasta i se adresă în idiş, pentru ca servitoarele să nu îl înţeleagă. Nu te mai tolăni pe divan ca o dansatoare de revistă! E vorba despre Saşenka.

Reveni la limba rusă şi aruncă o privire sumbră în încăpere:

— Fetelor! Lăsaţi-ne singuri!

Zeitlin ştia că accesele lui de mânie erau rare şi inspirau teamă, iar cele trei cameriste lăsară rochiile, bijuteriile şi ondulatorul din mâini şi se strecurară afară.

— Chiar era necesar? întrebă Ariadna, cu glasul tremurat şi lacrimi în ochii mânjiţi cu creion de contur negru.

Dar Zeitlin adoptă un ton de afaceri.

— Îl vezi diseară pe Rasputin?

— Da, am să trec mai târziu pe la părintele Grigori. După miezul nopţii. Şi nu vorbi despre el cu atâta batjocură, Samuil. Când m-a hipnotizat acel lama mongol al doctorului Badmaiev în Casa spiritelor, mi-a spus că am nevoie de un dascăl deosebit. Şi a avut dreptate. Părintele Grigori mă ajută, mă hrăneşte spiritual. Îmi spune că sunt un mieluşel blând într-o lume de lupi şi că tu mă sufoci. Sau crezi cumva că sunt fericită în casa asta?

— Aici e vorba numai despre Saşenka, replică Zeitlin, dar Ariadna ridică tonul.

— Mai ştii, Samuil, când mergeam mai demult la balet şi toate binoclurile erau aţintite asupra *mea*, nu asupra scenei? „Cum e îmbrăcată baroneasa Zeitlin? Ia priviţi-i ochii, bijuteriile, umerii ei drăgălaşi…” Când mă vedeau ofiţerii, gândeau: ce cal frumos de curse, o iapă pur-sânge – ar merita să îţi încarci conştiinţa de dragul ei! Nu erai mândru de mine, Samuil? Şi acum – uită-te la mine!

Zeitlin se ridică furios de pe scaun.

— Nu e vorba despre tine, Ariadna. Încearcă să-ţi aminteşti că vorbim despre copilul nostru!

— Iartă-mă. Te ascult…

— Mendel s-a întors din exil. – O văzu ridicând din umeri.

— A, deci ştiai? Ei bine, se pare că el este răspunzător pentru arestarea fetei noastre, spuse Zeitlin, care îngenunche lângă divan şi o prinse de mâini. Ascultă, Protopopov a scăpat frâiele din mâini. Nici măcar prim-ministrul Stürmer nu mai are vreo influenţă – or să-l schimbe curând. Totul se află în mâinile Ţarinei şi ale lui Rasputin. De data aceasta, *te rog* să te duci la Rasputin – cât mai degrabă! Sunt nespus de fericit că ai trecere la el şi nu-mi pasă cât te va pipăi acest ţăran sfânt. Spune-i că e noaptea lui norocoasă. Numai *tu* poţi face lucrul acesta, Ariadna. Du-te acolo şi roagă-i pe toţi – pe Rasputin, pe

toţi prietenii Ţarinei, pe oricine să o elibereze pe Saşenka!

— Mă trimiţi într-o misiune?

Ariadna se scutură ca o pisicuţă plouată.

— Da.

— Pe mine, într-o misiune politică? Asta-mi place.

Ariadna se întrerupse, iar lui Zeitlin i se păru că aude cum se mişcă rotiţele minţii ei, pentru a lua o decizie.

— Am să-ţi dovedesc ce mamă bună sunt, zise aceasta, apoi se sculă de pe divan şi trase de şnurul împletit de lângă ea – Fetelor, veniţi înapoi! Trebuie să arăt răpitor.

Cameristele reveniră în budoar şi se uitau la Zeitlin cu precauţie.

— Dar *tu* ce vei face, Samuil?

— Am să mă ţin de nas şi am să mă duc la prinţul Andronikov. Toţi vor fi acolo.

Ariadna îi cuprinse faţa cu mâinile. Lui Zeitlin îi dădură lacrimile de la respiraţia ei înţepătoare.

— Tu şi eu într-o misiune, Samuil!

În pofida pielii ei aspre – urmare a alcoolului şi opiului – încă o mai găsea fermecătoare. Avea buzele uscate, un uşor prognatism, iar buza superioară, mai lungă decât cea inferioară, exprima o lăcomie fără margini. Umerii şi picioarele ei erau încă superbe, deşi burta-i devenise proeminentă. Cu toate defectele ei, Ariadna stârnea încă prea uşor dorinţe brute, aşa cum o piersică pârguită capătă prea uşor pete de la apăsare. Acum, cu ochii mânjiţi de creion negru şi lacrimi, arăta ca o Cleopatra drogată.

— Samuil, pot să iau Russo-Baltul?

— Sigur, spuse Zeitlin, care îi cedă cu plăcere limuzina.

Se ridică şi o sărută. Pe Ariadna o trecu un fior de plăcere. Deschise capacul ceasului de aur, incrustat cu diamante, de pe şemineu, scoase o ţigaretă egipteană din sertarul secret şi îl privi cu ochi în care răsuna ecoul unor spaţii pustii.

Samuil se gândi că Ariadna era ca un copil pierdut şi se făcu pe sine vinovat de acest lucru. Aprinse întâi ţigareta ei şi pe urmă trabucul stins din mâna lui.

— Atunci am să pornesc şi eu la drum, spuse Zeitlin şi se uită la ea cum inhalează şi desparte apoi buzele pentru a scoate fumul.

— Noroc, Samuil, îi strigă Ariadna din urmă.

Nu voia să ajungă prea târziu la prinţul Andronikov – soarta Saşenkăi depindea de el – dar se mai opri o clipă şi aruncă o ultimă privire în încăpere, înainte de a închide uşa în urma sa.

— Asta cum arată? Dar asta? Vedeţi cum se leagănă când merg? Vezi, Galia? Râdea Ariadna, iar cameristele îşi făceau de lucru în jurul ei. Ţie nu ţi se pare, Niuna, că rochiile de la Worth sunt cele mai rafinate? Mor de nerăbdare să fiu văzută la Acvariu în rochia asta…

Trezit la realitate, Zeitlin îşi dădu seama că soţia lui avea să-l uite şi pe el, şi pe copilul lor, de îndată ce va ieşi din casă.

8

Saşenka se agăţă toată noaptea de trupul gigantic al Nataşei.

Femeia mai vârstnică sforăia şi de fiecare dată când se răsucea, o împingea de pe saltea pe Saşenka, care abia îndrăznea să se mişte. Saşenka zăcea cu şoldul pe pardoseala de piatră rece ca gheaţa, dar era fericită că se află în preajma Nataşei, în siguranţă. Îşi simţea gura tumefiată de la lovitura încasată, iar mâinile îi tremurau. Încă se mai temea că monstrul ar putea-o ataca din nou sau ar putea-o înjunghia pe timpul nopţii, într-un acces de turbare. Fiecare dintre femeile de aici avea cu siguranţă un cuţit. Saşenka se zgâia în penumbră la învălmăşeala de corpuri femeieşti – o femeie pe jumătate goală avea sânii stafidiţi şi sfârcuri lungi ca nişte dopuri de plută – şi simţea cum se ridică în jurul ei dogoarea şi duhoarea de mucegai. Se ruga să vină odată cineva s-o salveze.

Lămpi cu petrol trecură pâlpâind prin faţa celulelor. Un paznic zăvora de două ori uşile. Cineva spăla pe jos în coridor. Mirosul de petrol şi dezinfectant acoperi un timp putoarea de excremente şi urină, dar numai un timp. Saşenka spera ca fiecare mormăit, pârâit sau trosnet să semnaleze eliberarea ei, dar nimeni nu-şi făcu apariţia. Noaptea se întindea nesfârşită înaintea ei, rece, înfricoşătoare, duşmănoasă.

— Am primit prin telegraful puşcăriei vestea că vei veni, îi şoptise Nataşa. Suntem aproape rude, noi două. Eu sunt soţia unchiului tău Mendel. Ne-am cunoscut în exil. Pun pariu că n-ai ştiut că s-a însurat cu o femeie din Iakuţia. Ei bine, da, o siberiancă get-beget. Aha, înţeleg – n-ai ştiut nici măcar că e însurat. De, ăsta e Mendel, conspiratorul înnăscut. Eu n-am ştiut până în ziua de azi că are o nepoată. Dar în tine are încredere. Să nu îţi pierzi cumpătul: oportunităţi se găsesc întotdeauna…

Nataşa mormăia şi gemea acum în somn, bolborosind ceva în limba ei maternă. Saşenka îşi aminti că cei din Iakuţia credeau în spirite şi şamani. O femeie strigă: „Îţi tai beregata!” O alta se văicărea: „Pierdută… pierdută… pierdută.” În celula de alături, unde erau numai bărbaţi, avu loc o bătaie. Cineva fu rănit, paznicii îl târâră după ei pe bărbatul care gemea şi aduseră o cârpă să şteargă pe jos. Uşi se deschideau şi se trânteau. Saşenka ciulea urechile la accese de tuse ftizică şi chiorăituri de maţe, la paşii paznicilor şi la bolboroselile din stomacul Nataşei. Nu-i venea să creadă că toate acestea i se întâmplau chiar ei. Deşi era mândră să se afle aici, frica, putoarea şi noaptea, care nu mai voia să se sfârşească, aveau darul de a o aduce la

disperare. Dar nu-i explicase oare unchiul Mendel că puşcăria e un rit de iniţiere? Şi ce-i şoptise Nataşa înainte de a aţipi? Da: „Mendel are încredere în tine.”

Mendel era motivul pentru care se afla ea aici, întâlnirea lor din vara trecută. Familia ei îşi petrecea verile întotdeauna la Zemblişino, o moşie la sud de Sankt Petersburg, nu departe de şoseaua către Varşovia. Evreilor nu le era permis să locuiască în capitală sau să posede pământuri, cu excepţia negustorilor înstăriţi de seama baronului Zeitlin. Tatăl Saşenkăi nu era doar proprietarul vilei de la oraş, ci şi al conacului cu coloane albe, al pădurii şi al parcului de la Zemblişino. Saşenka ştia că tatăl ei nu era singurul magnat evreu din Sankt Petersburg. Poliakov, un alt baron evreu, regele căilor ferate, locuia în vechiul palat de cărămidă roşie al prinţului Menşikov, prima casă care fusese ridicată în noul oraş al lui Petru cel Mare, pe noul chei, aproape faţă în faţă cu Palatul de Iarnă.

Vara, la ţară, Saşenka şi Lala puteau face tot ce le trecea prin minte, deşi Zeitlin le mai convingea uneori să joace tenis cu el sau să facă o mică plimbare cu bicicleta. Mama ei, care fie avea o criză de nervi sau cădea într-un delir mistic, fie avea inima frântă din dragoste, nu-şi părăsea decât rareori odaia – şi se întorcea la oraş cât mai curând posibil. Lala îşi petrecea zilele culegând ciuperci şi afine sau călărind pe Almaz, poneiul roşcat. Saşenka se retrăgea să citească; îi plăcea să fie singură.

Vara trecută fusese oaspete în casa lor şi unchiul Mendel. Era un bărbat scund şi stângaci, cu un picior strâmb şi cu un pince-nez cu lentile groase, pe nasul mare şi coroiat. Lucra până noaptea târziu în bibliotecă, fuma mahorcă şi îşi fierbea cafea la ibric, a cărei aromă arsă, de nucă, umplea toată casa. Dormea deasupra grajdurilor, zăcea toată dimineaţa în pat şi nu se scula decât după prânz. Părea incapabil să se adapteze la vară, căci purta mereu acelaşi costum de culoare închisă, slinos, şi o cămaşă şifonată, cu gulerul murdar. Ghetele lui erau întotdeauna găurite. Alături de tatăl ei, mereu îngrijit, şi de mama ei, îmbrăcată întotdeauna după cerinţele modei, Mendel îi părea Saşenkăi un străin de pe o altă planetă. Când îi prindea privirea, făcea o grimasă morocănoasă şi se uita în altă parte. Arăta teribil de bolnav, cu pielea lui gălbejită şi pătată, cu gâfâielile lui astmatice, urmare a anilor petrecuţi în temniţă şi în exilul siberian.

Familia nu-l putea suporta pe Mendel. Nici măcar mama Saşenkăi, sora lui Mendel, nu-l plăcea – dar îl tolera în casa lor. „E singur pe lume, o tristă şi sărmană făptură,” spunea Ariadna cu dispreţ.

Într-o noapte, Saşenka nu putu să adoarmă. Era ora trei dimineaţa. Vara era toridă şi în camera ei de la mansardă aerul era înăbuşitor. Coborî după un pahar cu limonadă, trecu pe lângă portretul contelui Orlov-Cesmenski, fostul proprietar al conacului, pe lângă cei

cincisprezece păuni de cristal din vitrină şi ceasul englezesc cu pendulă şi ajunse în vestibulul răcoros şi plăcut, cu dale de piatră albe şi negre. Observă că în bibliotecă lumina mai era aprinsă şi simţi mirosul de cafea şi fum de ţigară.

Când Mendel deschise uşa bibliotecii, Saşenka se ascunse degrabă în garderobă, de unde îl urmări pe unchiul ei, care ieşi şchiopătând, cu o sclipire de tăciune în ochii injectaţi şi ţinând în degetele ca nişte gheare un vraf de hârtii preţioase.

Miasma îmbâcsită a nopţii petrecute fumând ţigară de la ţigară răbufni din încăpere ca himera unei viituri. Saşenka aşteptă să se îndepărteze Mendel şi se furişă apoi în bibliotecă, pentru a arunca o privire în cărţile care îl captivau în asemenea măsură, încât era dispus să facă puşcărie de dragul lor. Masa de scris era goală.

— Eşti curioasă, Saşenka?

Mendel stătea în prag, glasul lui era surprinzător de profund şi sonor, îmbrăcămintea lui ostentativ roasă de molii.

Saşenka tresări.

— Doar interesată, răspunse.

— De cărţile mele?

— Da.

— Le ascund după ce termin. Nu vreau ca oamenii să ştie ce mă preocupă sau ce gândesc, spuse Mendel, ezitând puţin. Dar tu eşti o fiinţă serioasă. Singura intelectuală din familia aceasta.

— De unde ştii tu asta, unchiule, dacă până acum nu te-ai ostenit să stai de vorbă cu mine?

Saşenka era deopotrivă bucuroasă şi uimită.

— Ceilalţi sunt nişte capitalişti decadenţi, iar rabinul din familia noastră aparţine Evului Mediu. Eu te judec pe tine în funcţie de lecturile tale. Maiakovski. Nekrasov. Blok. Jack London.

— Înseamnă că m-ai urmărit?

Lentilele pince-nez-ului lui Mendel erau atât de unsuroase, încât abia dacă mai vedea ceva prin ele. Se apropie şchiopătând de raftul cu cărţi englezeşti, unde se afla şi o ediţie completă a operelor lui Dickens, legată în piele şi purtând blazonul auriu al Zeitlinilor. Scoase un volum, îşi vârî mâna în spaţiul gol din spatele acestuia şi îi oferi Saşenkăi o carte veche, flendurită de atâta citit: *Ce-i de făcut?* de Cernîşevski.

— Citeşte-o pe asta. După ce o termini, găseşti următoarea aici, în spatele lui *David Copperfield*. Ai priceput? Iar mai departe o să vedem noi.

— Ce să găsesc? Unde?

Dar Mendel dispăruse, lăsând-o singură în bibliotecă.

Aşa începuse totul. În seara următoare, Saşenka aşteptă nerăbdătoare să adoarmă toţi ai casei, pe urmă se strecură jos şi se

apropie de operele lui Dickens, inspirând aroma delicioasă de cafea şi duhoarea înţepătoare de mahorcă.

— Eşti pregătită pentru următoarea? Cum apreciezi cartea? o întrebă Mendel, fără să-şi ridice privirea.

— Rahmetov este cel mai fascinant erou pe care l-am întâlnit vreodată, spuse Saşenka şi îi înapoie cartea. Este altruist, pătimaş. Nimic nu e mai important pentru el decât cauza. „Omul ieşit din comun", pe care îl ating evenimentele istorice. Vreau să fiu şi eu ca el.

— Noi toţi vrem asta, replică Mendel. Eu cunosc mulţi Rahmetovi. Este prima carte pe care am citit-o eu. Şi nu doar eu, şi Lenin.

— Vorbeşte-mi despre Lenin. Şi ce este un bolşevic? Tu eşti bolşevic, menşevic, socialist-revoluţionar, anarhist?

Mendel o studie cu ochii mijiţi, de parcă ar fi fost un exemplar de la grădina zoologică, şi trase din ţigara prost răsucită, înecându-se cu fumul. Tuşi horcăit.

— Ce te interesează pe tine? Ce părere ai tu despre Rusia vremurilor noastre, despre muncitori, ţărani, despre război?

— Nu ştiu. Cred că…

Saşenka se întrerupse când îi simţi privirea sfredelitoare.

— Hai, spune.

— Totul e greşit. Totul e atât de nedrept. Muncitorii sunt nişte sclavi. Noi pierdem războiul. Totul e putred. Sunt şi eu o revoluţionară? O bolşevică?

Mendel îşi răsuci o nouă ţigară cu o delicateţe uimitoare, linse foiţa şi şi-o aprinse. O flăcăruie portocalie pâlpâi şi se stinse.

— Tu nu ştii suficiente lucruri pentru a fi ceva, spuse. Trebuie să o luăm încet. De-acum înainte vei fi unica elevă a cursului meu de vară. Uite, asta-i următoarea carte.

Îi dădu romanul lui Victor Hugo despre Revoluţia franceză, *1793*.

În noaptea următoare, Saşenka era şi mai entuziasmată.

— Eşti pregătită de noi cărţi? Cum o apreciezi?

— *Nimeni nu-l văzuse vreodată plângând*, câtă Saşenka din memorie descrierea pe care i-o făcea Hugo eroului său Cimourdain. *O virtute inaccesibilă, glacială. Un om drept, dar înspăimântător. Pentru un preot revoluţionar nu există cale de mijloc, ori e infam, ori e sublim. Cimourdain era sublim, aspru, respingător, sumbru, dar înainte de toate, pur*.

— Bravo. Dacă Cimourdain ar trăi astăzi, ar fi bolşevic. Atitudinea potrivită o ai deja, acum ai nevoie de cunoştinţe ştiinţifice. Marxismul este o ştiinţă. Citeşte asta.

Mendel ţinea în mâna ridicată un roman cu titlul *Lady Cynthia de Fortescue şi dragostea pentru nemilosul colonel*. Pe copertă era o damă cu buzele rujate într-un roşu sângeriu şi obrajii unei vipere africane, iar în spatele ei pândea un ofiţer al naibii de arătos, cu mustaţa răsucită şi ochii mijiţi.

— Ce-i asta? întrebă ea.

— Citeşte ce-ţi dau.

Mendel se aşezase deja la masa de scris şi mâzgălea ceva cu creionul.

Când deschise cartea în camera ei, găsi ascuns înăuntru *Manifestul comunist* al lui Marx. Acestuia îi urmară Plehanov, Engels, Lasalle, iarăşi Marx şi Lenin.

Nimeni nu mai vorbise până atunci cu Saşenka aşa cum o făcea Mendel. Pentru mama ei trebuia să rămână o copilă prostuţă şi să se pregătească pentru o viaţă de baluri în saloane supraîncălzite, căsnicii nefericite şi adultere mârşave. Ea îşi iubea tatăl mai presus de orice, dar el abia dacă-i acorda atenţie „vulpiţei" lui şi nu vedea în ea decât o jucărie pufoasă. Iar scumpa ei Lala îşi găsise demult locul în viaţă şi nu citea decât romane precum *Lady Cynthia de Fortescue şi dragostea pentru nemilosul colonel*. În ceea ce-l privea pe unchiul Gideon, acesta era un fustangiu decadent, care încercase deja să flirteze cu ea, ba chiar o mângâiase o dată pe fese.

La masă şi în societate, nu scotea aproape niciun cuvânt, atât de încântată era de cursul ei de introducere în marxism, atât de preocupată era să-i mai adreseze şi alte întrebări lui Mendel. În gând, Saşenka era cu el, în biblioteca lui plină de fum, departe de părinţii ei. Lala o găsea uneori dormind cu lampa aprinsă, cu un roman trivial lângă ea, şi îşi făcea griji că citeşte prea mult. Mendel îi deschisese ochii pentru grotesca nedreptate a societăţii capitaliste, pentru asuprirea muncitorilor şi ţăranilor, şi o făcuse să înţeleagă că Zeitlin – da, propriul ei tată – era un exploatator al clasei muncitoare.

Dar exista o soluţie, după cum află Saşenka: o luptă de clasă, care avea să treacă prin anumite etape, sfârşind într-un paradis proletar al egalităţii şi demnităţii. Teoria marxistă era universală şi utopică, iar existenţa omului se încadra în frumoasa ei simetrie formată din istorie şi dreptate. Ea nu putea pricepe cum muncitorii din lumea industrializată, îndeosebi din Sankt Petersburg şi Moscova, ţăranii din satele ruseşti şi ucrainene, servitorii şi slujnicele din casele tatălui ei nu se răzvrăteau împotriva stăpânilor lor şi nu îi omorau pe dată. Saşenka se îndrăgostise de ideile materialismului dialectic şi de dictatura proletariatului.

Mendel o trata ca pe un om în toată firea; ba nu, mai mult de-atât, ca pe un bărbat în toată firea, un complice la cea mai profitabilă, cea mai nobilă mişcare secretă a lumii. Curând, ajunseră să se întâlnească aproape ca doi amanţi, pe înserat şi în zori, în grajduri, în pădurea de mesteceni şi printre muri, la cules de ciuperci, ba chiar şi noaptea, şuşotind în sufragerie, la adăpostul pereţilor tapetaţi cu mătase galbenă, care miroseau a garoafe şi liliac.

Da, gândea Saşenka acum, calea către această temniţă plină de

duhori, în iarna tenebroasă a Sankt Petersburgului, începuse pe moşia de basm a tatălui ei, în acele nopţi de vară, când cântau privighetorile şi amurgul era un văl roz. Dar reprezenta ea oare pentru tronul imperial o ameninţare atât de mare, încât să merite să fie arestată din faţa Institutului Smolnîi şi aruncată în celula aceasta?

O femeie din spatele Saşenkăi se ridică şi porni, clătinându-se, spre găleata pentru necesităţile fiziologice. Se împiedică de Saşenka, căzu peste ea şi o înjură. Dar ea, de data aceasta gata de luptă, o prinse pe femeie de gâtul fleşcăit. Aceasta îşi ceru scuze, însă Saşenka îşi dădu brusc seama că îi era totuna. Acum gusta şi ea din adevărata mizerie a Rusiei. Acum le putea spune că ea nu cunoştea numai vile şi limuzine. Acum era şi ea femeie în toată firea, responsabilă, independentă de familia ei. Încercă zadarnic să adoarmă.

În cloaca Imperiului se simţea pentru întâia oară vie.

9

Pentru excursia sa în noaptea Sankt Petersburgului, Zeitlin îmbrăcă o redingotă şi un guler scrobit curat şi îşi prinse în piept Ordinul Sf. Vladimir, clasa a II-a, o decoraţie care nu fusese conferită decât câtorva industriaşi evrei.

Jos, la piciorul scării, zăbovi o clipă cu o mână sprijinită de frumoasele cahle turcoaz ale sobei olandeze din vestibul şi decise că era mai bine să îşi pună socrii la curent cu cele întâmplate Saşenkăi. Ştia că soţia lui nu avea să se ostenească. Traversă salonul pustiu şi sufrageria, ai cărei pereţi erau îmbrăcaţi în damasc de mătase galben-canar, deschise apoi o uşă căptuşită cu pâslă verde, care dădea în aşa-numitul Culoar Negru din interiorul întunecos al casei. Aici plutea în aer un alt miros, distinct, de unt, grăsime, fiertură de varză şi sudoare. Îţi sugera o altă Rusie, gândi Zeitlin, vechea Rusie.

Jos, locuiau bucătăreasa şi şoferul, dar el nu se îndreptă într-acolo. Urcă, în schimb, scara ce pornea din Culoarul Negru. Ajuns la jumătatea acesteia, se rezemă de tocul unei uşi, istovit şi ameţit. Ce era? Inima, digestia, o mică slăbiciune nervoasă? Am să cad lat? se întrebă. Gideon avea dreptate, era cazul să îl cheme iarăşi pe doctorul Gemp.

O mână îi atinse umărul şi îl făcu să tresară. Era bătrâna lui doică, Şifra, o stafie albă ca un cearşaf, într-un capot portocaliu şi cu pantofi de casă scămoşaţi, care se îngrijise de Saşenka înainte de sosirea Lalei.

— Aveţi bunăvoinţa de a aproba meniul? croncăni femeia.

Toţi ai casei se prefăceau că bătrâna Şifra ar mai avea vreun cuvânt de spus, deşi Delphine era acum cea responsabilă pentru bucătărie. Şifra fusese, încetul cu încetul şi cu mult tact, trecută la garnitura veche, fără a i se spune acest lucru explicit.

— Am întrebat puterile, băiatul meu drag, adăugă femeia cu blândeţe. Am privit în Cartea Vieţii. N-are să i se întâmple nimic. N-aţi vrea o ceaşcă de cacao fierbinte, Samoilo? Ca pe vremuri?

Zeitlin aprobă cu o mişcare din cap meniul, pe care Delphine i-l prezentase deja, dar refuză ceaşca de cacao. Bătrâna se îndepărtă la fel de tăcut precum se ivise, plutind ca un fir de păianjen în vânt.

Rămas singur, Zeitlin realiză uimit că avea lacrimi în ochi: de vină era senzuala forţă de atracţie a copilăriei, care pornea de undeva din burtă. Brusc, propria lui casă îi păru stranie, prea mare, locuită de prea mulţi străini. Unde era iubita lui Saşenka? Străfulgerat de o panică violentă, pricepu că fata lui era tot ceea ce conta pentru el.

Dar curând, îl prinseră iar în plasa lor cele o mie de fire ale vieţii lumeşti şi bunăstării. Cum să nu rezolve el, Zeitlin, orice problemă? Nimeni nu va îndrăzni să-i trateze fata cu bădărănie: doar ştiau, desigur, cu toţii că el era în relaţii bune cu Majestăţile Sale Imperiale? Avocatul lui, Flek, era deja pe drum; ministrul de interne îi va telefona şefului poliţiei, acesta comandantului corpului de jandarmerie, care va telefona la rândul său şefului Ohranei. Gândul că Saşenka îşi va petrece noaptea la sediul poliţiei, ca să nu mai vorbim de temniţă, îi era insuportabil. Dar ce o fi făcut? Doar părea mereu atât de cuviincioasă, atât de corectă, chiar prea serioasă pentru vârsta ei.

Servitorii locuiau mai sus, dar Zeitlin se opri la primul etaj şi deschise uşa cu căptuşeală metalică a locuinţei de deasupra garajului. Aici, mirosurile păreau străine, dar lui Samuil îi erau familiare: grăsime de pui, peşte umplut, cartofi prăjiţi şi aroma acrişoară a vinului de vişine. Zeitlin remarcă mezuzah, cutiuţa cu cuvinte din Tora, care fusese recent bătută într-un cui de tocul uşii, şi trecu pragul a ceea ce el numea „circul ambulant”.

Într-o încăpere spaţioasă, ticsită cu teancuri de cărţi strâmbe, candelabre, valize de pânză şi cutii de carton deschise pe jumătate, stătea în picioare la un pupitru un bărbat înalt, bătrân, cu barbă şi perciuni albi, într-un caftan negru şi cu o yarmulke pe cap, şi intona Cele Optsprezece Binecuvântări. Un baston indicator de argint, cu un deget întins, indica pasajul pe care îl citea din Talmudul deschis. Cartea era drapată cu mătase, căci cuvântul sacru nu avea voie să rămână descoperit. Acest bărbat, rabinul Avram Barmakid, nu era tatăl lui Zeitlin, dar reprezenta totuşi o altă legătură cu lumea copilăriei sale: de aici, gândi Zeitlin cu melancolie, mă trag şi eu.

Rabinul Barmakid, odinioară celebrul înţelept din Turbin, cu gospodărie proprie şi elevi, era acum înconjurat de tristele vestigii care îi înfrumuseţaseră mai demult casa de rugăciune şi casa de studiu. Aici se afla chivotul cu sulurile conţinând Tora, în huse de catifea şi cu lanţuri de argint: lei de aur, cu ochi din pietre roşii şi coame din pietre albastre, le păzeau. Se spunea că rabinul putea face

minuni. Buzele lui se mişcau cu repeziciune, chipul lui oglindea bucuria şi frumuseţea cuvintelor sacre într-o lume a haosului şi decăderii. Tocmai celebrase Yom Kippur în această casă, care se îndepărtase de Dumnezeu şi în care se refugiase el. Obişnuia să spună că fericit este doar acela care a pierdut totul, dar şi-a păstrat credinţa.

În 1915, Marele Duce Nicolae Nicolaevici, comandantul suprem al forţelor armate ruseşti, îi declarase pe toţi evreii potenţiali spioni germani şi îi alungase din satele lor. Li se dăduseră numai câteva ore pentru a-şi încărca în căruţe agoniseala de secole. Zeitlin îi salvase pe rabin şi pe soţia sa, oferindu-le adăpost în Sankt Petersburg, ilegal, căci nu aveau permisiunea de a locui acolo. Deşi o condamnau pe fiica lor Ariadna, care se îndepărtase de Dumnezeu, bătrânii erau totuşi în sinea lor mândri că se măritase cu Zeitlin, care poseda câmpuri petroliere în Baku, vapoare în Odessa, păduri în Ucraina…

— Tu eşti, Samuil? îl chemă un glas răguşit.

În bucătăria de alături, de dimensiunea unui dulap, dădu peste soţia rabinului, Miriam, care purta perucă şi un capot de mătase şi amesteca într-o oală de ciorbă, aflată pe o veche sobă de gătit cu gaz, încadrată de două bufete. O mulţime de vase, parţial curăţate, indicau necesitatea de a separa laptele de carne.

— Au arestat-o pe Saşenka, spuse Samuil.

— Vai de mine! exclamă Miriam cu timbrul ei profund, înainte de lumină, o beznă şi mai mare! Aceasta este pedeapsa noastră, Gheena noastră pe pământ, pentru toţi copiii care s-au îndepărtat de Dumnezeu, toţi nişte renegaţi. Noi am murit cu mult timp în urmă şi, slavă Cerului, nu se moare decât o dată. Fiul meu, Mendel, este un anarhist fără Dumnezeu; pe Ariadna, Dumnezeu a pierdut-o: fata mea care, Dumnezeu s-o aibă în pază, iese în fiecare seară pe jumătate despuiată din casă! Fiul meu cel mic, Avigdor, al cărui nume e mort pentru mine, ne-a abandonat demult – pe unde mai e, tot la Londra? Şi acum, scumpa noastră Silberkind a dat şi ea de necaz. În copilărie, Saşenka fusese blondă, iar bunicii ei o mai numeau şi acum Silberkind, copilul de argint.

— Ei bine, să nu mai pierdem timpul.

Femeia începu să toarne miere într-o farfurie adâncă.

— Dar ce pregăteşti acolo?

— Turtă dulce şi supă de pui pentru Saşenka. Să-i duci la închisoare.

Aflaseră deja, zvonul se răspândise în toată casa. Lui Zeitlin îi dădură lacrimile: în vreme ce el telefona miniştrilor, nevasta bătrânului rabin făcea turtă dulce pentru nepoata ei. Nici nu-ţi venea să crezi că aceştia erau părinţii Ariadnei. Cum crescuseră ei în gospodăria lor evreiască floarea aceasta de seră?

Rămase să o privească pe Miriam, aşa cum îşi privise odinioară

mama în bucătăria familiei lor, în satul cu gospodării de lemn din Zona de rezidenţă.

— Nici măcar nu ştiu pentru ce au arestat-o, şopti Zeitlin.

Zeitlin era mândru că nu se convertise la ortodoxism. Nu fusese necesar. Ca negustor de ghilda întâi avea dreptul să locuiască în Sankt Petersburg, deşi era evreu – iar cu puţin timp înainte de război fusese ridicat în rangul de consilier intim al Ţarului, echivalentul unui general-locotenent în Tabelul rangurilor. Dar, cu toate acestea, era încă evreu, un evreu discret, dar totuşi evreu. Mai ţinea minte melodia Kol Nidre – şi cât de tulburat fusese când adresase Cele Patru întrebări de Pesach.

— Eşti alb ca un cearşaf, Samuil, spuse Miriam. Ia loc! Hai, bea asta!

Îi oferi un pahar cu vin de vişine, pe care Zeitlin îl bău dintr-o înghiţitură. Clătinând uşor din cap, înălţă paharul spre soacra lui, îi sărută mut mâna cu vinişoare albastre şi coborî în grabă, pentru a-şi lua în primire de la Pantelimon, în faţa uşii de intrare, haina din blană de castor şi pălăria. Era pregătit.

10

Suprafaţa canalului îngheţat lucea nisipos în lumina lunii, când trăsura căpitanului Sagan opri în faţa sediului central al Departamentului Poliţiei, din Fontanka 16.

Sagan luă ascensorul până la etajul superior, trecu pe lângă două puncte de control, fiecare ocupat de către doi jandarmi, pentru a pătrunde apoi în inima războiului secret purtat de către Imperiu împotriva teroriştilor şi trădătorilor: Departamentul de Securitate al Ţarului, Ohrana. Deşi era târziu în noapte, aici lucra elita serviciului de securitate – funcţionari tineri, cu pince-nez-uri şi uniforme albastre, sortau fişe (albastre pentru bolşevici, roşii pentru socialist-revoluţionari) şi adăugau nume în nişte scheme labirintice, care reprezentau sectele şi celulele revoluţionare.

Sagan era una din vedetele în ascensiune ale acestei organizaţii. Ar fi putut desena şi în somn, cu cele mai recente nume şi săgeţi, schema de organizare a bolşevicilor, cu Lenin aflat în centru. Zăbovi o clipă în faţa schemei, pentru a-şi savura succesul. Acolo scria negru pe alb: toţi membrii Comitetului Central erau arestaţi, cu excepţia lui Lenin şi a lui Zinoviev, şi a încă şase membri ai Dumei – toată şleahta se afla în exilul siberian, zdrobiţi, incapabili să mai pornească vreo revoluţie. La fel şi menşevicii: nimiciţi ca grup. Organizaţia de luptă SR: distrusă. Doar câteva celule bolşevice mai trebuiau strivite.

În birourile care se înşirau de-a lungul coridorului, spărgătorii de coduri, cu păr unsuros şi piele solzoasă, stăteau aplecaţi deasupra unor

coloane de hieroglife, iar ofiţerii provinciali de modă veche, în cizme şi cu perciuni, studiau hărţi ale Districtului Vîborg, punând la cale razii. Serviciul de securitate are nevoie de toate soiurile de oameni, gândi Sagan, când îi căzu privirea pe un coleg, care fusese revoluţionar până nu demult, dar schimbase fronturile. În cealaltă parte a încăperii, îl zări pe fostul hoţ, care era acum expert în spargeri al Ohranei. Îl salută pe aristocratul italian homosexual, în realitate fiul unui lăptar evreu din Mariupol, care se specializase în interogatorii purtate cu delicateţe… Cât despre mine, gândi Sagan, am şi eu specialitatea mea: transform revoluţionari în agenţi dubli. L-aş putea face şi pe Papa să se lepede de Dumnezeu.

Îi ordonă unui funcţionar să-i aducă dosarele raziilor din acea noapte şi rapoartele agenţilor săi despre activităţile evreului Mendel Barmakid şi ale nepoatei sale, fata lui Zeitlin.

11

Mirosul de apă de trandafiri şi lumânări parfumate din salonul prinţului Andronikov era atât de puternic, încât îi dădea lui Zeitlin ameţeli şi junghiuri în piept. Luă un pahar cu şampanie şi îl goli dintr-o înghiţitură: avea nevoie de curaj. Începu să scruteze mulţimea, dar ştia că nu avea voie să pară disperat. O fi ştiind toată lumea de ce mă aflu aici? S-o fi răspândit vestea despre Saşenka? se întrebă. Spera să nu fie aşa.

În încăpere se înghesuiau petiţionari în redingote, cu gulere ascuţite şi decoraţii, oameni de afaceri rumeni, care pufăiau din trabucuri, dar predominau femeile cu umeri goi şi fetele cu buze rozalii şi obraji lucioşi, fardaţi, îmbrăcate în catifea, care fumau ţigarete egiptene parfumate din portţigarete de aur.

Obezul Hvostov, fost ministru, îl luă deoparte şi începu:

— Nu mai e mult şi Ţarul va numi un cabinet reprezentativ – nu se mai poate aşa, Samuile!

— De ce nu? De trei sute de ani se poate aşa. N-o fi perfect sistemul acesta, dar e mai puternic decât ne imaginăm noi.

Pe toată durata vieţii lui, indiferent cât de des se reamestecaseră cărţile, întotdeauna căpătaseră în cele din urmă o configuraţie nu tocmai dezavantajoasă pentru interesele lui Zeitlin. Era viitorul lui, norocul lui, consemnat în Cartea Vieţii. Lucrurile nu aveau cum să nu meargă bine, pentru el şi pentru Saşenka, îşi spuse Zeitlin.

— Ai aflat ceva? insistă Hvostov, apucându-l pe Zeitlin de braţ. Pe cine va numi? Nu mai putem continua aşa, Samuile! Ştiu că îmi dai dreptate.

Zeitlin îşi eliberă braţul.

— Unde e Andronikov?

— În spate… dar n-ai să ajungi până acolo! E prea multă îmbulzeală. Şi mai e ceva…

Zeitlin se refugie în mulţime. Zăduful şi parfumurile erau insuportabile. Mâinile asudate ale bărbaţilor alunecau pe spinările moi şi palide ale doamnelor. Fumul era atât de dens, încât se formase o pâclă înecăcioasă, deopotrivă barbară şi rafinată. Guvernatorul General, bătrânul prinţ Obolenski, reprezentanţi ai autenticei înalte aristocraţii şi doi Goliţîni erau acolo: băgaţi în rahat până-n gât, comentă Zeitlin în gând. O fată frumuşică, ţinută într-un profitabil triplu concubinaj de către viceministrul de interne, noul ministru de război şi Marele Duce Serghei, se săruta în văzul tuturor cu Simnavici, secretarul lui Rasputin. Lui Zeitlin nu-i făcea nicio plăcere să vadă aşa ceva: gândul îi zbură acasă, la rabin şi Miriam. Lor nu le-ar fi venit să creadă că oamenii de la curtea Imperiului decăzuseră în asemenea hal.

La capătul unui tunel care traversa învălmăşeala de braţe, picioare şi cefe, Zeitlin zări un ochi minuscul, bulbucat, cu gene atât de dese, încât păreau lipite unele de altele. Era convins că ochiul celălalt şi corpul aferent îi aparţineau lui Manasevici-Manuilov, un găinar primejdios, spion al poliţiei şi de curând, în mod ruşinos, şeful Cancelariei primului-ministru Stürmer.

Zeitlin îşi croi calea prin mulţime dând din coate, dar măruntul Manasevici-Manuilov rămânea mereu înaintea lui, imposibil de ajuns din urmă. În schimb, se trezi în pragul sanctuarului lui Andronikov, decorat recent în stilul unui harem turcesc – văluri de mătase, o fântână arteziană a cărei apă ţâşnea din penisul unui Pan aurit şi, chiar mai nepotrivită, o imensă statuie de aur a lui Buddha. Un policandru de cristal, cu sute de lumânări din care picura ceară, înteţea şi mai mult căldura.

Voi fi plătit şi eu pentru unele din farafastâcurile astea, gândi Zeitlin şi pătrunse în minuscula încăpere în care petiţionarii se luptau pentru cele mai bune locuri. Acolo, fumând narghilea şi sărutând ceafa trandafirie a unui tânăr în uniformă de paj, se afla însuşi Andronikov, cu ministrul de interne aşezat chiar lângă el. Zeitlin nu se umilise niciodată în faţa nimănui, acesta era unul dintre numeroasele avantaje ale bogăţiei. Dar acum nu era momentul să fie orgolios.

— Măi, mi-ai vărsat paharul! Nu ştii să te porţi? ţipă unul dintre petiţionari.

— Te grăbeşti undeva, baroane Zeitlin? îl întrebă un altul rânjind.

Dar Zeitlin, cu gândul numai la fiica lui, continua să înainteze. Într-un târziu, se ghemui lângă Andronikov şi ministru.

— Ah, Zeitlin, scumpul meu! spuse prinţul Andronikov, care era spoit pe toată faţa şi semăna cu un eunuc chinez puhav. Un pupic, drăguţule!

Zeitlin închise ochii şi îl sărută pe Andronikov pe buzele rujate.

Orice, de dragul Saşenkăi, îşi spuse.

— Minunată petrecere, prinţe.

— Prea cald, prea cald, spuse prinţul cu un ton grav, pentru a adăuga apoi către tânărul care începu să chicotească: Prea cald ca să rămâi îmbrăcat.

Pereţii tapetaţi cu mătase roşie erau acoperiţi cu fotografii purtând autografele unor miniştri, generali şi Mari Duci: mai exista oare om care să nu-i fie îndatorat lui Andronikov? Afacerist influent, gazetar colportor, adept al bârfelor eficiente şi otrăvitoare, Andronikov era unul dintre cei care stabileau preţurile la Bursa influenţei şi tocmai îl dăduse jos pe ministrul de război.

— Prinţe, e vorba despre fiica mea… începu Zeitlin, dar o petiţionară mai agresivă, slăbănoagă şi pistruiată, cu o pană de struţ iţindu-se din broşa ca un păun a turbanului de mătase fixat pe părul roşcat, îl întrerupse. Fiul ei avea nevoie de o slujbă în Ministerul Justiţiei, dar se afla deja în tren spre frontul din Galiţia. Protopopov, ministrul de interne, văzu în faţa sa preţul acestei favori şi se ridică, prinzând-o pe doamnă de mână. Zeitlin profită de şansă şi se aşeză în locul rămas liber lângă Andronikov, care îşi înclină capul şi aşeză o mână pe celebra lui servietă albă, un gest care spunea: Hai să facem afaceri.

— Dragă prinţe, fiica mea Saşenka…

Andronikov flutură o mână spongioasă, plină de inele.

— Ştiu… fata ta de la Smolnîi… arestată astăzi după-amiază – şi, după toate aparenţele, vinovată. Ei, nu ştiu. Tu ce propui?

— Este în Krestîi, în arest preventiv. O putem scoate de acolo în noaptea asta?

— Uşurel, scumpete! E cam târziu pentru noaptea asta, dragul meu. Dar nici n-am vrea să capete trei ani în Ieniseisk, la Cercul Polar, nu-i aşa?

Lui Zeitlin începu să-i palpite inima la acest gând: iubita lui Saşenka n-ar fi supravieţuit! Andronikov se cufundă într-o sărutare prelungă cu tânărul de alături. Când reveni pentru o gură de aer, cu buzele încă umede, Zeitlin arătă spre tavan.

— Prinţe, mi-ar plăcea să vă cumpăr… policandrul. Mi-a plăcut întotdeauna…

— Mi-e foarte drag, baroane. E un dar de la Ţarină.

— Chiar? Ei, atunci daţi-mi voie să vă fac o propunere. Să spunem un minimum de…

12

Însoţitoarea Ariadnei în voiajul ei nocturn din salonul baronesei Rozen era contesa Missy Loris, o blondă veselă, născută în America,

dar măritată cu un rus. Missy o implorase pe Ariadna să o prezinte lui Rasputin, despre care se spunea că ar conduce în fapt Rusia.

Cu Missy de mână, Ariadna descinse din limuzina Russo-Balt şi trecu prin gangul boltit şi întunecos al casei din Gorohovaia 64, traversă o curte asfaltată şi urcă scările unei clădiri roşii, cu trei etaje. Uşa se deschisese împinsă de o mână nevăzută. Un portar – neîndoielnic un fost militar, cu siguranţă un agent al Ohranei – se înclinase.

— La etajul al doilea.

Femeile urcară până în dreptul unui cadru de uşă căptuşit cu mătase stacojie. Un bărbat roşu la faţă, în pantaloni albaştri de doc cu bretele, un poliţist după toate aparenţele, le făcu semn să intre.

— Pe aici, doamnelor!

O ţărancă voinică, într-o rochie înflorată, le luă mantourile şi le pofti într-o încăpere unde bolborosea şi pufăia un samovar înalt, de argint. Alături, jucându-se cu mătăsuri şi blănuri de şinşilă şi zibelină, cu diamante şi pene de egretă, şedea părintele Grigori, cunoscut sub numele de Rasputin, îmbrăcat într-o cămaşă de mătase liliachie, cu eşarfă roşie şi pantaloni în dungi, încălţat cu ghete din piele de capră. Avea o faţă arsă de soare, plină de aluniţe şi ridată, un nas ciupit de vărsat de vânt, o barbă brun-roşcată, iar părul, despărţit printr-o cărare la mijloc, îi încadra fruntea în şuviţe unsuroase. Ochii lui gălbui se înălţară spre Ariadna fără să clipească, pupilele lor sticloase se mişcau dintr-o parte într-alta, de parcă n-ar fi văzut nimic.

— Ah, Albinuţa mea, spuse Rasputin. Vino-ncoace! Le întinse mâna celor două femei. Ariadna se lăsă ameţită într-un genunchi şi sărută mâna, care se deplasă apoi în direcţia lui Missy.

— Ştiu pentru ce ai venit. Du-te în camera mea de primire. Porumbiţele mele sunt toate acolo, scumpa mea albinuţă. Iar tu eşti nouă, continuă Rasputin şi o strânse pe Missy de talie, ceea ce o gâdilă pe aceasta şi o făcu să ţipe. Condu-o tu, Albinuţo.

— Albinuţa, îi şopti Ariadna lui Missy, este numele pe care mi l-a dat. Toate avem nume de alint.

— Să nu uiţi să-i vorbeşti despre Saşenka.

— Saşenka, Saşenka. N-am uitat.

Femeile intrară în încăperea principală, unde vreo zece oaspeţi, majoritatea femei, şedeau în jurul unei mese acoperite cu darurile lor – un morman de icre negre de morun, o jumătate de sturion în aspic, grămăjoare de turtă dulce, ouă fierte, un chec şi o sticlă de Kagor.

Rasputin era în spatele lor. O cuprinse pe Ariadna de talie şi o răsuci, conducând-o spre un loc liber de la masă. Apoi le salută pe toate în parte.

— Porumbiţă sălbatică, ţi-o prezint pe Albinuţa, Dandy drăgălaş, Liniştita…

Printre femei se afla şi o blondă durdulie, cu faţa ca o lună plină, îmbrăcată într-o rochie bej, mohorâtă, prost croită şi şleampăt călcată. La gât purta un colier în trei şiraguri, cu cele mai mari perle pe care le văzuse Ariadna vreodată. Făptura aceasta cu obraji lucioşi era Anna Vîrubova, iar doamna brunetă şi drăguţă de lângă ea, îmbrăcată într-un costum marinăresc la modă, cu o bonetă în alb şi negru, era Iulia „Lili" von Dehn. Ariadna ştia că erau cele mai bune prietene ale Ţarinei. Atmosfera de spiritualitate era intensificată de starea de exaltare a celor prezenţi. Ariadna era conştientă că, Ţarul fiind plecat pe front, cea care conducea Imperiul era Ţarina, împreună cu persoanele din acea încăpere. Ştia că Missy nu era încă o adeptă a Stareţului – venise doar să se amuze. Drăguţul, dar banalul conte Loris o plictisea, iar ei îi plăcea orice lucru la modă sau extravagant – or aici le avea pe amândouă la un loc. Pentru Ariadna, situaţia se prezenta altfel. Deşi era deja beată, în încăperea aceasta se simţea purificată. Oricine ar fi fost ea afară, oricât de nefericită şi nesigură s-ar fi simţit acasă, oricât de disperate ar fi fost legăturile ei amoroase şi oricât de aleatorie căutarea ei după un sens al universului, aici lucrurile aveau o simplicitate calmă, nemaiîntâlnită de ea în altă parte.

Rasputin înconjură masa, pentru ca fiecare oaspete să îi poată săruta mâna. Când ajunse în dreptul unui scaun liber, se aşeză şi luă un pumn de sturion, pe care şi-l îndesă în gură, mânjindu-şi barba. Doamnele îl urmăreau tăcute cum înfulecă peşte, chec şi caviar, fără să se simtă nicidecum stânjenit, plescăind sonor şi cu poftă. După ce se sătură, le privi pe toate şi îşi aşeză apoi mâinile pe mâinile Ariadnei şi le strânse.

— Tu, prietena mea dulce ca mierea, tu ai cea mai mare nevoie de mine în noaptea asta, iar eu sunt aici, pentru tine.

O uşoară roşeaţă urcă dinspre decolteul Ariadnei până la gâtul ei şi îi cuprinse apoi tot corpul, de parcă ar fi simţit un amestec de timiditate juvenilă, veneraţie religioasă şi excitare senzuală. Ochii bulbucaţi ai Vîrubovei, vicleni şi totuşi creduli, se holbau cu gelozie la ea. Ce vede Prietenul nostru la jidoavca asta de origine inferioară, nevasta desfrânată a unui bancher evreu? Ariadna ştia ce gândea Vîrubova – deşi atât ea, cât şi Ţarina profitaseră de pe urma generozităţii lui Zeitlin.

Ariadnei nu-i păsa, deşi oribila roşeaţă îi acoperea gâtul şi umerii goi. Aici, ea nu mai era nici evreica pe nume Finkel Barmakid, fiica celebrului rabin din Turbin, nici neurastenica suferindă, care abia îşi putea controla poftele. Aici, ea era o femeie demnă de a fi iubită şi preţuită – chiar printre prietenii familiei imperiale. Rasputin le vorbea la fel împărăteselor şi târfelor. Acesta era geniul Stareţului – le transforma pe porumbiţele lui rătăcite în nişte leoaice mândre, pe victimele lui neurastenice în nişte eroine frumoase. Acest ţăran sfânt

avea să salveze Rusia, pe Ţar, lumea întreagă. Ariadna respiră şuierat printre dinţi şi îşi linse buzele uscate. În încăpere era linişte, cu excepţia murmurelor Stareţului şi a fâsâitului samovarului de alături.

— Albinuţo, spuse Rasputin încet, cu felul lui simplu, ţărănesc de a vorbi.

O ajută să se ridice şi o conduse în jurul mesei la canapeaua de lângă perete, unde o aşeză, după care îşi trase scaunul lângă ea şi îi prinse picioarele între ale lui. Ariadna se înfioră.

— Tu ai un gol în suflet. Stai mereu în cumpănă între disperare şi pustietatea din tine. Eşti evreică? Voi sunteţi un neam cu care cu greu o scoţi la capăt, dar vi s-au făcut şi mari nedreptăţi. Eu am să vă feresc pe toţi de necazuri. Nu trebuie decât să-mi urmaţi calea sfântă a iubirii. Nu-i ascultaţi pe preoţi sau pe rabini – îi prinse cu privirea ochii luminoşi – ei nu cunosc întreaga taină. Păcatul ne-a fost dat pentru ca noi să ne căim, iar căinţa aduce bucurie sufletului şi tărie corpului, mă înţelegeţi?

— Da, înţelegem, strigă Vîrubova cu un glas strident din spatele lui Rasputin.

— Cum să urce omul îndobitocit, cu deprinderile lui de animal, din groapa păcatului şi să ducă o viaţă plăcută Domnului? Tu eşti comoara mea, albinuţa mea.

Îşi apropiase atât de mult faţa de a ei, încât Ariadna îi simţea izul de sturion şi vin dulce din gură, mirosul bărbii şi damful de alcool din transpiraţie.

— Păcatul trebuie înţeles. Viaţă fără de păcat nu este, căci atunci nu este nici căinţă şi fără căinţă nu este nici bucurie. Cum mă priveşti, Albinuţo?

— Cu evlavie, Părinte. Am păcătuit, începu ea. Aş muri fără iubire. Simt nevoia să fiu iubită în orice clipă.

— Eşti însetată, Albinuţo, spuse Rasputin şi o sărută lung pe buze. Acum, hai cu mine, Albinuţo. Hai să ne rugăm.

O luă de mână şi, lăsându-le pe celelalte femei singure, o conduse în sanctuarul lui din spatele draperiei.

13

În închisoare, zorii i se anunţară Saşenkăi prin lumina orbitoare şi aburii ameţitori ai urinei distilate în timpul nopţii, căci toate femeile din celulă îşi goleau, rând pe rând, vezica. Şorţuleţul ei de la Smolnîi era umed şi pătat de sânge, iar corpul o durea din toate încheieturile. Se auziră ghete pe dalele de piatră, o cheie răsucită în broască şi scrâşnetele zăvoarelor. Uşa celulei se deschise larg.

Un bărbat se opri în prag.

— Ptiu! Ce duhoare, mormăi şi arătă apoi cu degetul spre Saşenka.

Asta-i. Luaţi-o.

Nataşa îi strânse mâna, iar doi paznici înaintară printre corpurile lungite pe jos şi o traseră pe Saşenka afară din celulă. O împinseră de-a lungul unor coridoare cenuşii într-o sală de interogatoriu cu o masă simplă, un scaun de fier şi pereţi coşcoviţi de igrasie. De alături, se auzea un bărbat plângând.

Un locotenent cu capul pătrat şi ras, cu o barbă lungă, tunsă drept, deschise uşa, se apropie de Saşenka şi lovi cu pumnul în masă.

— Ai să ne dai toate numele, spuse, şi de-acum încolo n-ai să mai faci nicio tâmpenie.

Saşenka tresări, când jandarmul se aşeză pe marginea mesei şi îşi apropie faţa lividă de mânie de a ei.

— Ai toate privilegiile din lume, urlă. E drept că nu eşti o rusoaică autentică. Eşti o jidoavcă, nu faci parte din nobilime. Jidovul de taică-tu se închină probabil în fiecare seară înaintea Kaizerului…

— Tatăl meu este un patriot rus! Ţarul l-a decorat!

— Nu-mi vorbi mie aşa. Titlul lui nu e un titlu rusesc. La noi, evreii nu au titluri. Toată lumea ştie lucrul acesta. Şi l-a cumpărat de la vreun prinţişor neamţ, cu ruble furate…

— Regele Saxoniei i-a acordat titlul de baron.

Indiferent de opiniile ei asupra clasei din care făcea parte Zeitlin şi asupra războiului purtat de capitalişti, Saşenka era totuşi fiica tatălui ei.

— Munceşte din greu pentru ţară.

— Taci din gură, dacă nu vrei să-ţi ard o palmă. Cine s-a născut evreu, evreu rămâne. Profitori, revoluţionari, cârpaci. Voi, evreii, asta sunteţi, nu-i aşa? Dar tu eşti tare drăgălaşă. Da, ca o căpşună proaspătă!

— Cum îndrăzniţi, spuse Saşenka încet, mereu nesigură de înfăţişarea ei. Nu-mi vorbiţi aşa!

Nu mâncase şi nu băuse nimic din ziua precedentă. După cele câteva momente de nesupunere temerară, simţea acum că o părăsesc curajul şi energia. Avea nevoie de mâncare, cum are un furnal nevoie de cărbune, şi tânjea după o baie fierbinte. Dar bruta aceea care urla la ea începu să-şi piardă puterea asupra ei. Saşenka nu se temea de ochii lui mici şi roz, nici de uniforma albastră a unui sistem degenerat. Stropii de salivă pe care-i împroşca erau scârboşi, dar se puteau şterge cu uşurinţă.

Închise o clipă ochii, îndepărtându-se de bruta aceea de poliţist, de acest Derjimorda. Îşi imagină, nu pentru întâia oară, cum fusese primită acasă vestea arestării ei. Dragul, dar distantul meu tată, unde eşti tu acum? se întrebă. Sunt şi eu pentru tine doar o altă problemă de rezolvat? Dar Fanny Loris şi celelalte fete de la Institut? Cât mi-aş dori să le aud astăzi sporovăielile. Şi scumpa mea Lala, buna şi atenta

Mrs Lewis, cu vocea ei învăluitoare. Ea nu ştie că fetiţa pe care o iubeşte a încetat să mai existe…

Strigătele reveniră în preajma ei. Saşenka simţea că leşină de foame şi oboseală, în timp ce locotenentul completa nişte formulare cu un scris dezordonat şi semianalfabet. Nume? Vârstă? Naţionalitate? Educaţie? Părinţi? Înălţime? Particularităţi? Voia să-i ia amprentele; Saşenka îi întinse mâna dreaptă. Îi apăsă pe rând toate degetele pe o tuşieră şi pe urmă pe formular.

— Vei fi pusă sub acuzaţie conform paragrafului 1, articolul 126, ca membră a Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia, şi conform paragrafului 1, articolul 102, ca membră a unei organizaţii militare. Da, fetiţo, amicii tăi sunt terorişti, ucigaşi, fanatici!

Saşenka ştia că era vorba despre manifestele pe care le împărţise pentru unchiul Mendel. Cine le scria? Unde era presa tipografică? o întreba bărbatul întruna.

— Tu erai responsabilă pentru „tăiţei” şi „buldogi”?

— Tăiţei? Nu înţeleg la ce vă referiţi.

— Nu face pe nevinovata cu mine! Ştii foarte bine că tăiţeii sunt centurile cu muniţie pentru mitraliere, iar buldogii sunt pistoalele Mauser.

O nouă ploaie de salivă.

— Cred că am să leşin. Trebuie să mănânc ceva… şopti Saşenka.

Locotenentul se ridică în picioare.

— Aha, prinţeso, avem o mică slăbiciune? Ne ia cu leşin ca pe contesa din *Oneghin?* – îşi împinse scaunul în spate şi o înşfăcă de cot.

— Căpitanul Sagan vrea să te vadă.

14

— Vă salut, domnişoară baroneasă, spuse ofiţerul din biroul curat, aflat la capătul culoarului, care mirosea a rumeguş şi trabucuri. Sunt căpitanul Sagan. Piotr Mihailovici de Sagan. Îmi cer scuze pentru manierele proaste – şi respiraţia urât mirositoare – ale unora dintre ofiţerii mei. Poftiţi, luaţi loc.

Se ridică şi îşi studie noua deţinută: o fată subţire, cu păr şaten, bogat, stătea în faţa lui într-o uniformă a Institutului Smolnîi, boţită şi pătată. Observă că buzele ei, în contrast cu faţa palidă şi plină de vânătăi, erau roşii şi uşor tumefiate. Părea stânjenită, cum stătea acolo, cu braţele încrucişate la piept şi privirea în pământ.

Sagan, elegant în haina lui albastră cu tighele albe, se înclină cu tocurile cizmelor lipite, de parcă s-ar fi aflat la o serată, şi îi întinse mâna. Îi plăcea să scuture mâinile deţinuţilor săi. Era un mod de „a le lua temperatura” şi de a le demonstra ceea ce generalul numea „miezul de oţel al şarmantului Sagan”. Observă că fetei îi tremurau

mâinile şi că emana mirosul toxic al celulelor. Pe şorţuleţul ei de la Smolnîi erau pete de sânge? O fi atacat-o vreo vrăjitoare nebună. De, nu erau la Clubul de Iahting. Elevele distinse ar trebui să se gândească la asta, înainte de a începe să conspire împotriva Ţarului.

Trase un scaun mai aproape şi o ajută să se aşeze. Era impresionat de tinereţea fetei. Dar Sagan obişnuia să spună că e „de profesie poliţist, nu dădacă". La cei ridicol de tineri, răsfăţaţi şi lipsiţi de experienţă, el avea şanse bune. Oricât de insignifiantă ar fi fost ea, ceva tot trebuia să ştie. Doar era nepoata lui Mendel.

Saşenka se prăbuşi pe scaun. Sagan remarcă epuizarea ei cu satisfacţie – şi oarecare milă. Nu era decât un copil derutat. Şi totuşi, lui i se ofereau posibilităţi interesante.

— S-ar părea că vă este foame, mademoiselle. Aţi dori să comandaţi micul dejun? Ivanov?

Subofiţerul se ivi în uşă. Saşenka dădu din cap, evitându-i privirea.

— Cu ce vă pot servi, maga-moazel?

Ivanov scoase cu un gest exagerat un stilou şi o hârtie imaginare, jucând rolul unui ospătar francez.

— Să vedem! răspunse căpitanul Sagan pentru ea, amintindu-şi rapoartele de observaţie. Aş putea să jur că aţi dori o ceaşcă de cacao fierbinte, pâine albă, puţin prăjită, unt fără sare şi caviar? – Saşenka dădu din cap. – Ei bine, la caviar va trebui să renunţăm, dar avem cacao şi pâine şi am mai găsit şi puţin gem englezesc de portocale, de la Ieliseiev de pe Bulevardul Nevski. V-ar conveni?

— Da, vă rog.

— Aţi sângerat?

— Da.

— V-a atacat cineva?

— Aseară, dar nu-i nimic.

— Ştiţi de ce vă aflaţi aici?

— Mi s-au citit acuzaţiile. Sunt nevinovată.

Sagan îi adresă un surâs, dar ea încă nu îşi ridicase privirea. Şedea cu braţele încrucişate şi tremura.

— Sunteţi vinovată, nu încape îndoială, întrebarea este cât de vinovată sunteţi.

Saşenka scutură din cap. Sagan ajunse la concluzia că va fi un interogatoriu foarte plictisitor. Ivanov, care îşi legase neglijent un şorţ peste uniforma albastră, aduse micul dejun şi îi oferi Saşenkăi pâine, gem şi o ceaşcă de cacao.

— Întocmai ce aţi comandat, maga-moazel, spuse.

— Foarte bine, Ivanov. Franceza ta este admirabilă, zise Sagan şi se întoarse spre deţinută. Ivanov vă aminteşte cumva de ospătarii din Donan, localul preferat al tatălui dumneavoastră, ori de la Grand Hotel Pupp din Karlsbad?

— N-am stat niciodată acolo, şopti Saşenka, trecându-şi vârfurile degetelor peste buzele cărnoase, un gest pe care îl făcea când era gânditoare, după cum remarcă Sagan. Mama stă acolo, pe mine şi pe guvernanta mea ne vâră într-o pensiune mizeră. Dar dumneavoastră ştiţi toate acestea.

Amuţi.

Mereu acelaşi lucru. Sunt nefericiţi acasă şi nimeresc într-o societate proastă, gândi Sagan. Fata murea probabil de foame, dar el voia să aştepte până când ea îl va întreba dacă avea voie să mănânce.

Dar Saşenka îl privi brusc în ochi, de parcă priveliştea mâncării ar fi fost suficientă pentru a o întrema. Ochii cenuşii, reci ca ardezia, îl scrutau. Irisurile cu puncte luminoase – bobiţe de aur pe un fond gri – de sub sprâncenele coborâte, care trădau o curiozitate batjocoritoare, îl surprinseră pe Sagan.

— Aveţi de gând să staţi acolo şi să vă uitaţi la mine cum mănânc? întrebă ea şi luă o felie de pâine.

Unu-zero pentru ea, gândi Sagan. Gentlemanul din el, descendentul câtorva generaţii de baroni baltici şi generali ruşi, ar fi vrut să o aplaude. Dar se mulţumi să rânjească.

Ea luă un cuţit, unse felia de pâine cu unt şi cu gem şi mâncă repede şi atent, bucăţică după bucăţică. Sagan observă că avea nişte pistrui fini de ambele părţi ale nasului şi acum, când nu îşi mai ţinea braţele încrucişate, îi văzu pieptul opulent. Cu cât încerca ea mai mult să-şi ascundă sânii, cu atât mai vizibili deveneau. Noi, cei care purtăm interogatorii, trebuie să înţelegem asemenea lucruri, conchise Sagan.

Ivanov strânse farfuriile. Sagan îi oferi fetei un pachet de ţigarete, pe care era reprodus un crocodil.

— Ţigarete egiptene Crocodil, cu filtru auriu? întrebă ea.

— Nu sunt ele singurul dumneavoastră lux? replică el. Ştiu că fetele de la Smolnîi nu fumează, dar în închisoare cine să vă vadă?

Saşenka luă o ţigară, el i-o aprinse. Pe urmă îşi luă şi el una, o aruncă în aer şi o prinse cu gura.

— O maimuţă de circ şi un torţionar în aceeaşi persoană, spuse ea cu glasul ei molcom, puţin răguşit, şi suflă fumul în cercuri albastre. Vă mulţumesc pentru micul dejun. Pot pleca în sfârşit acasă?

Aha, concluzionă Sagan, încă mai e spirituală. Lumina aprinse o sclipire roşcată în părul ei şaten.

Sagan se întinse după un teanc de rapoarte scrise de mână.

— Citiţi jurnalul cuiva? întrebă ea obraznic.

El îi aruncă o privire ucigătoare.

— Mademoiselle, viaţa dumneavoastră, aşa cum o ştiaţi, s-a încheiat. Comisia vă va condamna probabil la cinci ani de exil în Ieniseisk, aproape de Cercul Polar. Da, *cinci* ani. S-ar putea să nu vă mai întoarceţi niciodată. Sentinţa aspră reflectă trădarea

dumneavoastră pe timp de război şi, fiindcă sunteţi evreică, data viitoare va fi şi mai aspră.

— Cinci ani! – Respiraţia Saşenkăi se precipită. – E războiul *dumneavoastră*, căpitane Sagan, măcelăriţi oameni ai muncii la porunca împăraţilor şi regilor, nu e războiul *nostru*.

— Bun, vom proceda în felul următor. Acestea sunt rapoartele de observaţie ale agenţilor mei. Haideţi să vă citesc ce scrie aici despre o persoană anume, să-i zicem madame X. Dumneavoastră va trebui să-i ghiciţi numele adevărat.

Trase aer în piept, cu ochii scăpărând, pe urmă coborî glasul, într-un mod teatral.

— *După ce a participat, ca adeptă a religiei erotice din romanul* Sanin *al lui Arţîbaşev, la orgii sexuale, madame X a îmbrăţişat teoriile „răsăritene" ale aşa-numitei tămăduitoare madame Aspasia del Balzo, care i-a revelat printr-un proces numit retrogresiune spirituală faptul că, într-o viaţă trecută, a fost slujnica Mariei Magdalena şi apoi corsetiera Ioanei d'Arc*.

— Dar e foarte simplu! Madame X e mama mea, spuse Saşenka.

Nările ei se dilataseră, iar Sagan observă că gura ei rămânea mereu întredeschisă. Reveni la dosarele lui.

— *La o şedinţă de spiritism, madame Aspasia i-a făcut cunoştinţă baronesei Zeitlin cu Iulius Cezar, care i-a spus să nu-i permită fiicei ei Saşenka să-i ia în derâdere practicile oculte*.

— Astea sunt invenţii, replică Saşenka sec.

— În spitalul de nebuni numit Piter nu e nevoie să inventezi nimic. Numele dumneavoastră apare destul de des în acest dosar, mademoiselle, sau preferaţi să vă spun tovarăşa Zeitlin? Dar să revenim. *Baroneasa Zeitlin urmează orice cale către fericire care i se oferă. Investigaţiile noastre au scos la iveală faptul că madame del Balzo este în realitate Beryl Crump, fiica nelegitimă a lui Fineas O'Hara Crump, un întreprinzător irlandez din Baltimore, despre care ne lipsesc alte informaţii. După ce a îmbrăţişat teoriile doctorului francez hierofant, monsieur Philippe, şi pe urmă pe cele ale tămăduitorului tibetan, dr. Badmaiev, baroneasa Zeitlin îi este acum devotată ţăranului numit de către adepţi „Stareţul", pe care l-a rugat să alunge demonii din trupul fiicei ei, Saşenka, despre care spune că o dispreţuieşte şi că i-ar fi distrus starea spirituală de bine*.

— M-aţi făcut să râd în timpul interogatoriului, spuse Saşenka cu o mină gravă. Dar să nu vă imaginaţi că mă puteţi prinde chiar atât de uşor.

Sagan îşi aruncă dosarele pe masă, se rezemă de speteaza scaunului şi îşi ridică mâinile.

— Iertaţi-mă. Nu-mi trece prin minte să vă subestimez. Am admirat articolul dumneavoastră din gazeta ilegală *Rabochnii Put – Calea*

Proletarului.

Scoase la iveală un ziar terfelit, pe a cărui foaie de titlu era o stea roşie.

— Titlul: „Ştiinţa materialismului dialectic, războiul civil imperialist şi canibalic şi trădarea avangardei proletare de către menşevici”.

— Eu n-am scris asta, protestă ea.

— Sigur că nu. Dar este foarte temeinic şi am aflat de la unul dintre agenţii noştri din Zürich că Lenin al dumneavoastră a fost de-a dreptul impresionat. Nu cred că vreo altă fată de la Smolnîi ar putea scrie un eseu similar, cu citate din Plehanov, Engels, Bebel, Jack London şi Lenin – şi asta-i numai prima pagină. Nu vreau să vă tratez de sus.

— V-am spus că nu l-am scris eu.

— Este iscălit *Tovarăşa Vulpe Polară*. Agenţii mei îmi spun că dumneavoastră purtaţi mereu la gât o eşarfă din blană de vulpe polară, un cadou din partea unui tată prea permisiv, poate?

— Un *nom de révolution frivol*. Nu este al meu.

— Haideţi, Saşenka – dacă îmi permiteţi să vă numesc astfel. Niciun bărbat nu ar opta pentru un nume ca acesta: îi avem pe tovarăşul Piatră – Kamenev şi pe tovarăşul Oţel – Stalin, pe care i-am trimis chiar eu în Siberia. Şi pe tovarăşul Molotov – Ciocanul. Le cunoaşteţi numele reale?

— Nu, eu…

— Secţia noastră Specială ştie totul despre Partidul dumneavoastră. E infiltrat de oamenii noştri. Să ne întoarcem la „tovarăşa Vulpe Polară”. Nu aveţi multe femei în partid care să scrie aşa ceva. Poate Alexandra Kollontai, dar noi îi cunoaştem numele de cod revoluţionar. Oricum, ea este în exil, iar dumneavoastră sunteţi aici. Apropo, i-aţi citit broşura *Dragostea albinelor lucrătoare?*

— Bineînţeles, replică Saşenka, aşezându-se mai dreaptă în scaun. Cine n-a citit-o?

— Dar mă gândesc că dragostea liberă e mai degrabă specialitatea mamei dumneavoastră?

— Ce face mama e treaba ei, iar în ceea ce mă priveşte, eu nu am o viaţă privată. Nu îmi doresc una. Toate *acestea* mă dezgustă. Dispreţuiesc asemenea banalităţi.

Privirea ochilor ei gri trecea iarăşi prin el. Nimeni nu ştie să facă mai bine pe sfântul decât un adolescent idealist (îndeosebi când este vorba despre fiica răsfăţată a unui bancher avut), chibzui Sagan. Era impresionat de prestanţa ei, dar nu prea ştia ce să facă: să-i dea drumul sau să o mai prelucreze o vreme? Ea putea fi momeala cu ajutorul căreia să pună mâna pe un peşte mai mare.

— Ştiţi că părinţii dumneavoastră şi unchiul dumneavoastră

Gideon au încercat aseară cu toţii să obţină eliberarea dumneavoastră?

— Şi mama! Mă miră că s-a obosit să…

— Sergent Ivanov! Aveţi raportul de azi-noapte din locuinţa lui Rasputin?

Ivanov reveni în încăpere cu dosarul. Sagan răsfoi în grabă paginile scrise de mână.

— Aici este. *Raportul agentului Petrovski: Întunecatul* – acesta este numele nostru de cod pentru Rasputin, în cazul în care nu v-aţi dat singură seama – *a stat de vorbă cu Ariadna Zeitlin, evreică, nevasta industriaşului, şi a observat că avea ceva anume de discutat cu el. Dar, după o întrevedere privată cu Întunecatul pe tema păcatului şi o ceartă la sosirea lui madame Lupkina, Zeitlin, însoţită de contesa americană Loris, a părăsit locuinţa Întunecatului la orele 3:33 dimineaţa, fiind conduse cu aceeaşi limuzină Russo-Balt la clubul de noapte Acvariu şi de acolo la Hotelul Astoria, Piaţa Mariinski. Amândouă păreau în stare de ebrietate. Au vizitat suita căpitanului de gardă Dvinski, trişor şi speculant, unde… s-a comandat şampanie…* bla, bla… *au plecat la orele 5:30 dimineaţa. Ciorapii evreicei Zeitlin erau rupţi, iar hainele ei în dezordine. A fost condusă la reşedinţa Zeitlinilor din Bolşaia Morskaia, după care limuzina a dus-o pe americancă la locuinţa soţului ei din strada Millionaia.*

— Dar… pe mine nu m-a amintit?

Sagan scutură din cap.

— Nu, a făcut-o în schimb prietena ei, americanca. Tatăl dumneavoastră a avut mai mult succes. Dar – şi Sagan ridică un deget, când speranţa lumină chipul Saşenkăi – dumneavoastră veţi rămâne aici. Este o favoare pe care v-o fac. Tovarăşii dumneavoastră revoluţionari şi-ar putea pierde încrederea în dumneavoastră, dacă v-aş da drumul prea devreme.

— Nu fiţi caraghios.

— Dacă vă eliberez acum, ar putea crede că aţi intrat în rândurile agenţilor mei dubli – şi atunci ar fi nevoiţi să vă elimine. Să nu vă imaginaţi că s-ar îndura de dumneavoastră numai fiindcă sunteţi încă elevă. Sunt nemiloşi. Sau ar bănui că părinţii dumneavoastră înstăriţi au intervenit pe lângă Rasputin sau Andronikov şi v-au cumpărat eliberarea. Ar gândi – pe bună dreptate, în opinia mea – că nu sunteţi decât o diletantă frivolă. V-aş face, aşadar, o favoare, dacă m-aş îngriji să căpătaţi acei cinci ani la Cercul Polar.

Sagan observă cum roşeaţa urcă pe gâtul Saşenkăi, îi cuprinde obrajii şi îi încinge tâmplele. S-a speriat, gândi mulţumit de sine.

— M-aş simţi onorată. *Sunt curajoasă şi nu mă tem nici de cuţit, nici de foc*, o cită Saşenka pe Zemfira din *Ţiganii* lui Puşkin. Şi apoi, am să evadez. Toată lumea evadează.

— Nu de acolo… Zemfira. Mai probabil, veţi muri acolo. Oameni străini vă vor îngropa într-un mormânt fără nume, în taiga. Nu veţi

conduce nicio revoluţie, nu vă veţi mărita, nu veţi avea copii – existenţa dumneavoastră pe acest pământ va fi fost o pierdere de timp, bani şi grijă din partea familiei dumneavoastră.

Un fior o străbătu pe Saşenka. Sagan lăsă tăcerea să-şi facă efectul.

— Ce vreţi de la mine? întrebă fata cu glasul strident de emoţie.

— Să vorbiţi. Doar atât, spuse el. Mă interesează opiniile dumneavoastră, tovarăşă Vulpe Polară. Ce gândeşte cineva ca dumneavoastră despre acest regim. Ce citiţi. Cum vedeţi viitorul. Lumea se schimbă. Dumneavoastră şi cu mine – indiferent de convingerile noastre – reprezentăm viitorul.

— Dar între dumneavoastră şi mine este o diferenţă ca de la cer la pământ, exclamă ea. Dumneavoastră credeţi în Ţari şi moşieri şi exploatatori. Dumneavoastră reprezentaţi pumnul secret al acestui dezgustător Imperiu, în vreme ce eu sunt convinsă că e sortit pieirii şi curând se va nărui. Atunci, poporul se va afla la putere!

— De fapt, noi doi avem multe opinii comune, Saşenka. Şi eu ştiu că lucrurile trebuie să se schimbe.

— Istoria va schimba lumea, e la fel de sigur pe cât e de sigur că soarele va răsări, replică ea. Clasele sociale vor dispărea. Se va instaura dreptatea. Ţarii, principii, părinţii mei şi toată lumea lor depravată, şi aristocraţii de teapa dumneavoastră…

Se întrerupse, de parcă ar fi spus prea multe.

— Nu e ciudată viaţa? N-ar trebui să spun asta, dar cred că noi doi ne dorim aceleaşi lucruri, Saşenka. Probabil citim şi aceleaşi cărţi. Eu îi venerez pe Gorki şi pe Leonid Andreev. Şi pe Maiakovski.

— Dar eu îl iubesc pe Maiakovski!

— Am fost şi eu în localul Câinele Vagabond în noaptea în care şi-a recitat poeziile – şi vă mărturisesc că am plâns. Nu m-am dus acolo în uniformă, desigur! Dar da, am plâns văzând atâta curaj şi frumuseţe. Aţi fost şi dumneavoastră în Câinele Vagabond?

— Nu, nu am fost.

— Oh! Sagan se prefăcu surprins, ba chiar puţin dezamăgit.

— Mă gândesc că Mendel nu este foarte interesat de poezie.

— Nici el, nici eu nu avem timp să cutreierăm localuri pline de fum, spuse ea cu un ton morocănos.

— Mi-ar plăcea să vă însoţesc odată acolo, spuse el. Dar spuneaţi că îl iubiţi pe Maiakovski? Versurile mele preferate sunt:

Şi sunt fauni cu şase etaje,
din distanţă în distanţă,
casele de toleranţă.

Ea continuă entuziasmată:

Vaiete, gemete
peste-ntregul cuprins.

Tunul acuma-i sătul –
mai oftează puţin şi s-a stins.
Steaguri albe imploră:
„Destul!”
Victoria, nu, nu mai vor s-ajungă.
Şi-o doreau. Au uitat-o.

Iar Sagan interveni:
Ospăţ sângeros, rămăşiţa ta ciungă
*cui îi mai trebuie? Iat-o!**[1]***

Saşenka bătea ritmul din palme, îmbujorată de pătimaşele cuvinte. Tinereţe rebelă, sfidătoare, gândi Sagan.

— Ia te uită, şi eu care credeam că sunteţi o elevă prostuţă, spuse rar.

Se auzi o bătaie în uşă. Ivanov intră şi îi dădu lui Sagan un bilet. Acesta se ridică grăbit şi îşi trânti dosarele pe birou, ridicând fire de praf în aer, care rămaseră suspendate în razele soarelui.

— Bun, spuse Sagan, am terminat. La revedere.

Saşenka păru indignată.

— Mă trimiteţi înapoi? Dar nu m-aţi întrebat nimic.

— Când v-a recrutat unchiul dumneavoastră Mendel Barmakid pentru Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Rusia? În mai 1916. Cum a evadat din exil? Cu o sanie trasă de reni, un vapor cu aburi, un tren (bilet de clasa a doua, oricum). Nu căscaţi drăgălaşii dumneavoastră ochişori, tovarăşă Vulpe Polară, noi ştim totul. N-am să mai pierd timpul interogându-vă.

Sagan se prefăcu nerăbdător, deşi în realitate era satisfăcut. Întâlnirea decursese întocmai cum sperase el.

— Dar mi-a făcut foarte multă plăcere să stau de vorbă cu dumneavoastră. Cred că ar fi bine să ne continuăm cât de curând discuţia despre poezie.

15

Saşenka îşi înfăşură în jurul gâtului eşarfa din blană de vulpe polară, îşi aşeză pe cap şalul tricotat de Orenburg, iar gardianul-şef o ajută să-şi îmbrace mantoul de zibelină. Când se înveli în blana caldă, cu căptuşeală de mătase, se simţi de parcă ar fi intrat într-o cadă cu lapte cald. Se înfioră de plăcere, ascultând numai cu jumătate de ureche pălăvrăgelile sergentului Volkov despre „politici” şi „criminali”, ciocolată elveţiană şi apă de colonie Brocard (cu care se stropise din belşug, special pentru această ocazie).

Saşenka avea senzaţia că sosise la Krestîi cu decenii în urmă, nu cu

o seară înainte. Iar când sergentul spuse: „Vedeţi, eu nu sunt un gardian tipic," îi veni să-l îmbrăţişeze. Volkov îi înapoie geanta cu cărţi.

Când părăsi închisoarea, avu sentimentul că pluteşte. Gardieni se închinau înaintea ei. Uşi se deschideau pe rând, aducând-o tot mai aproape de lumină. Jandarmi vârau chei uriaşe, care se legănau pe inele, în lacăte care se deschideau scrâşnind. Jandarmul de la ghişeu îşi atinse chiar cu două degete marginea chipiului. Toată lumea părea să-i ureze numai bine, de parcă ar fi fost o elevă în ultima zi de şcoală.

Cine o aştepta oare? se întrebă. Tata? Flek, avocatul familiei lor? Lala? Dar înainte de a se putea decide, îl văzu pe unchiul Gideon deschizându-şi larg braţele puternice, apropiindu-se în paşi de dans de ea şi lăsându-se atât de tare într-o parte, de parcă s-ar fi înclinat globul pământesc. O strânse în braţe, învăluind-o în blana lui şi zgâriindu-i gâtul cu barba, şi mai că o ridică în aer.

— Ah, inimioara mea! exclamă el, fără să ţină cont de jandarmi, Iată-te! Haide! Toată lumea te aşteaptă!

În clipa aceea, Saşenka îi adoră mirosul de coniac şi trabuc, pe care îl inhală cu aviditate.

Ieşi în lumina glacială a iernii nordice. Automobilul Russo-Balt al tatălui ei, ale cărui roţi erau echipate cu lanţuri de zăpadă, se puse cu o smucitură în mişcare. Pantelimon, un fulger de stacojiu şi auriu, înconjură în fugă automobilul, îi deschise portiera, iar Saşenka aproape se prăbuşi în interiorul căptuşit cu piele, învăluit în parfumul dulceag al garoafelor proaspete, aranjate într-o vază de argint. Braţele Lalei o cuprinseră, unchiul Gideon se aşeză în faţă, luă o duşcă de coniac din sticluţa lui de buzunar şi apucă pâlnia.

— Acasă, Pantelimoane, craiule! Dracu' să-l ia pe Mendel! Dracu' să ia revoluţia şi pe toţi idioooţii!

Lala îşi dădu ochii peste cap şi amândouă pufniră în râs.

Când trecură peste pod, Lala îi oferi Saşenkăi cutia metalică de la Huntley & Palmers şi turtele dulci făcute de bunica ei Miriam. Saşenka gustă din delicatese şi se gândi că niciodată nu iubise atât de mult ca acum vârful înalt al Amiralităţii, splendoarea rococo a Palatului de Iarnă şi cupola de aur a Catedralei Sfântul Isaac. Se întorcea acasă! Era liberă!

Unchiul Gideon dădu de perete uşa clădirii din strada Bolşaia Morskaia, iar Saşenka se năpusti pe scară în sus, trecând pe lângă Leonid, bătrânul valet care, cu ochii înlăcrimaţi, se înclină adânc din talie, ca un ţăran înaintea tinerei lui stăpâne. Gideon îşi aruncă blana miţoasă în braţele valetului, care aproape se prăbuşi sub greutatea ei, şi îi ceru unui servitor să-i tragă cizmele din picioare.

Saşenka alergă spre cabinetul tatălui ei, simţindu-se ca o fetiţă care îi este uneori adusă părintelui ei ocupat. Uşa era deschisă. Se rugă să

fie înăuntru. Nu ştia ce să facă în cazul în care el nu s-ar fi aflat acolo. Dar era acolo. Zeitlin, cu ghetre şi guler scrobit, îl asculta pe Flek.

— Ei bine, Samuil, directorul închisorii a cerut patru sute, spunea avocatul, care semăna cu o broască râioasă.

— Un fleac în comparaţie cu Andronikov… Zeitlin se întrerupse pentru că o zări în clipa aceea pe Saşenka. Slavă Cerului, te-ai întors acasă, *lisicika-sistricika* – surioară-vulpiţă! spuse, amintindu-şi unul dintre numele ei de alint din copilărie.

Deschise braţele şi ea se lipi de el, simţind pe obraz atingerea mustăţii lui îngrijite, îmbătându-se cu mirosul familiar al apei lui de colonie, apăsându-şi buzele pe pielea lui puţin aspră.

— Scoate-ţi întâi mantoul şi pe urmă stăm de vorbă, spuse Zeitlin, eliberându-se din strânsoarea braţelor ei şi conducând-o în vestibul.

Leonid, care o urma supus pas cu pas, o ajută să-şi scoată mantoul, eşarfa şi şalul tricotat, iar Saşenka observă că tatăl ei o studiază dezgustat din cap până-n picioare, cu nările dilatate. Uitase că încă mai purta şorţuleţul mânjit de la Smolnîi. Brusc simţi şi ea duhoarea de închisoare pe care o emana.

— Saşenka, astea sunt pete de sânge? exclamă tatăl ei.

— Ah, scumpa mea, trebuie să te îmbăiem şi să-ţi schimbăm hainele, strigă Lala cu glas ascuţit. Liuda, pregăteşte imediat cada.

— Saşenka, murmură Zeitlin. Slavă Cerului că te-am scos de acolo.

Saşenka tânjea după o baie, dar rămase pe loc, delectându-se cu groaza tatălui ei şi a servitorilor.

— Da! proclamă cu glasul întretăiat. Am fost în închisoare, am văzut carcerele Ţarului. Acum nu mai sunt eleva de la Smolnîi pe care o ştiaţi voi!

În tăcerea care urmă, Lala o prinse pe Saşenka de mână şi o conduse la etajul al doilea, unde se afla regatul lor personal. Aici, fiecare covor tocit, fiecare crăpătură din pereţii coridorului, pata de igrasie de pe tapetul roz din dormitorul ei, cu reproducerile lui vesele de ponei şi iepuri, emailul îngălbenit al ligheanului din lavoarul ei englezesc, toate îi aminteau Saşenkăi de copilăria petrecută împreună cu Lala, care îi amenajase camera cu dragoste, ca pe un loc de refugiu al copilului singur la părinţi.

Coridorul deja mirosea a esenţe de baie Pears şi săruri Epsom. Lala o conduse direct în sala de baie, unde se găseau cele mai rafinate produse englezeşti de toaletă, minunate flacoane albastre, chihlimbarii şi verzi cu loţiuni, uleiuri şi esenţe. Bucata mare de săpun Pears, maro, crăpat şi adorat, o aştepta pe etajera de lemn.

— Astăzi ce mâncăm? întrebă Saşenka.

— Ce mâncăm în fiecare zi, răspunse Lala.

Deşi se considera acum femeie în toată firea, Saşenka se lăsă totuşi dezbrăcată de Lala, care îi aruncă Liudei hainele urât mirositoare.

— Dă-le foc, fetiţo, spuse Lala.

Saşenka era încântată de covorul moale care îi atingea tălpile şi de aburii parfumaţi care o învăluiau. În timp ce Lala o ajuta să intre în cadă, aruncă o privire spre oglinda aburită şi tresări când îşi zări acolo trupul gol, pe care prefera să nu-l vadă. Apa era atât de fierbinte, cada (şi ea englezească, importată din Bond Street) atât de adâncă, încât închise imediat ochii şi se lăsă pe spate.

— Draga mea Saşenka, ştiu că eşti obosită, zise Lala, dar spune-mi, te rog, ce s-a întâmplat? Eşti bine? Mi-am făcut atâtea griji…

Şi izbucni în lacrimi, stropi mari prelingându-i-se pe obrajii laţi. Saşenka se aşeză în capul oaselor şi îi şterse cu un sărut lacrimile.

— Nu-ţi face griji, Lala. N-am păţit nimic…

Dar, pe când se instala din nou comod în cadă, gândul îi zbură la ultima convorbire avută cu Mendel vara trecută…

Era în *sumerki*, „în amurgul verii", cum se spunea atât de poetic. Numai grangurul cânta în pădurile de pini, în rest, totul era cufundat în tăcere şi într-o lumină liliachie.

Saşenka stătea întinsă în hamacul din spatele conacului de la Zemblişino, legănându-se uşurel şi citind poeziile lui Maiakovski, când o mână opri mişcarea lină a hamacului. Era Mendel.

— Eşti pregătită, spuse acesta, trăgând din ţigară. Când ne întoarcem la oraş, vei prelua câteva cercuri muncitoreşti şi îi vei învăţa tot ce ştii tu. Pe urmă, te vei alătura Partidului.

— Nu doar pentru că sunt nepoata ta?

— Relaţiile de rudenie şi sentimentele nu au nicio însemnătate pentru mine, replică el. Ce înseamnă ele în comparaţie cu mersul istoriei?

— Dar mama şi tata?

— Ce-i cu ei? Tatăl tău este un exploatator, o lipitoare care suge sângele clasei muncitoare, iar mama ta – da, propria-mi soră – este o degenerată din înalta burghezie. Ei sunt duşmanii istoriei. Sunt irelevanţi. Dacă înţelegi lucrul acesta, te vei elibera pe vecie de ei.

Mendel îi oferi o broşură, care purta acelaşi titlu ca prima carte pe care i-o dăduse cu câteva săptămâni în urmă: „Ce-i de făcut? întrebări arzătoare ale partidului nostru" de Lenin.

— Citeşte-o. Vei înţelege că a fi bolşevic este ca şi cum ai fi un cavaler al unui ordin secret militaro-religios, un cavaler al Sfântului Graal.

În săptămânile care urmaseră, ea simţise într-adevăr bucuria de a fi un luptător sobru şi necruţător din avangarda secretă a lui Lenin.

După ce se întoarseră la oraş, ea începu să vorbească în faţa unor grupuri de muncitori. Cunoscu muncitori simpli, proletari din imensele fabrici de armament din Petrograd, bărbaţi, femei, ba chiar şi copii, care aveau cu toţii o demnitate temerară, cum ea nu mai întâlnise

niciodată. Munceau ca nişte sclavi în fabrici primejdioase şi locuiau în dormitoare comune, murdare şi înăbuşitoare, fără paturi, fără săli de baie, fără toalete, fără lumină şi fără aer, ca nişte şobolani într-un iad subteran. Şi îi cunoscu pe muncitorii care produceau acele puşti şi obuziere care îl îmbogăţiseră pe tatăl ei. Lucra zilnic cu cei mai înflăcăraţi şi devotaţi membri de Partid, care îşi riscau vieţile în numele Revoluţiei. Pentru Saşenka, lumea clandestină a comitetelor, codurilor, conspiraţiilor şi tovarăşilor era îmbătătoare – cum să nu fi fost? Doar participa la drama istoriei!

În timpul când ar fi trebuit să ia lecţii de dans sau să se joace cu prietena ei Fanny în casa contesei Loris, ea începu să facă servicii de curierat pentru Mendel, transportând întâi manifeste şi piese de schimb pentru prese tipografice, dar mai târziu şi „mere” – grenade, „tăiţei” – muniţie şi „buldogi” – pistoale. În timp ce Fanny Loris şi prietenele ei de la şcoală redactau cu scrisul lor înflorit de copile scrisori parfumate, adresate unor tineri locotenenţi din Regimentul de Gardă, bileţelele de amor ale Saşenkăi erau mesaje cu ordine codificate ale „tovarăşului Furnal”, unul din numele de cod ale lui Mendel; iar polcile ei erau călătorii cu tramvaiul sau în sania tatălui ei, cu încărcături secrete în lenjerie sau în pelerina cu guler de blană.

— Tu eşti curierul ideal, spunea Mendel, căci cine ar percheziţiona o elevă de la Smolnîi, cu eşarfă din blană de vulpe polară, care călătoreşte în sania cu blazon a unei lipitori?

— Saşenka! o scutură Lala uşor. Trebuie să cobori la prânz. Vei putea dormi toată după-amiaza. Toţi te aşteaptă.

În timp ce Lala îi usca spatele, Saşenka se gândi la interogatoriul lui Sagan, la şoaptele Nataşei, ale soţiei lui Mendel, şi la propriile ei idealuri şi planuri. Îşi dădu seama că devenise mai puternică şi mai matură decât fusese cu o zi înainte.

16

Cinci minute mai târziu, Saşenka stătea în uşa salonului.

— Intră, spuse tatăl ei, care îşi încălzea spatele la şemineu şi fuma un trabuc.

Deasupra lui atârna un tablou vechi, într-o colosală ramă aurie, reprezentând fondarea Romei.

Ea constată uimită că încăperea era plină de lume. Conform tradiţiei ruseşti, un aristocrat îşi deschidea zilnic casa la ora prânzului, iar lui Zeitlin îi făcea plăcere să joace rolul unui aristocrat. Dar ea se aşteptase ca părinţii ei să renunţe la această mascaradă în ziua eliberării ei din închisoare. Îşi plimbă privirea prin salon şi îi dădură lacrimile – îşi aminti când o dată, în copilărie, părinţii ei dăduseră o serată pentru un ministru de război, un Mare Duce şi pentru alte

somităţi. În seara aceea, ea tânjise după puţină atenţie din partea părinţilor ei, dar când coborâse, tatăl ei se afla în cabinet şi spuse: „Am cerut să nu fiu deranjat, scoateţi-o, vă rog, imediat de aici”, iar mama ei, într-o rochie de catifea cu aplicaţii de perle şi frunze aurite de acantă, se ocupa de aşezarea oaspeţilor la masă – „Iute! Duceţi-o sus!”. Înainte de a ieşi, Saşenka şterpelise un pahar de cristal şi ajunsă sus, la etajul al doilea, când auzise zarva produsă de sosirea unui văr al Ţarului, îl aruncase peste balustradă şi privise cum se face ţăndări pe dalele de piatră. În agitaţia creată de acest incident, mama ei îi dăduse o palmă, deşi tatăl ei ceruse să nu fie pedepsită; iar Saşenka îşi găsise iarăşi singura sursă de consolare în persoana Lalei.

Acum o recunoscu pe nelipsita Missy Loris (într-o rochie de brocard de culoarea fildeşului, cu paspoal de zibelină), stând de vorbă cu soţul ei, care semăna cu o maimuţă, dar avea un suflet bun. Gideon îşi întindea paharul după încă un coniac şi îi vorbea avocatului Flek, al cărui burdihan era turtit de marginea mesei rotunde.

Mai erau de faţă şi un bancher englez – un prieten al Ariadnei şi al fratelui ei Avigdor, care plecase din Rusia în 1903, pentru a-şi căuta norocul la Londra, doi membri ai Dumei Imperiale, câţiva dintre amicii de pocher ai lui Zeitlin, un general cu galoane şi petliţe, un colonel francez şi domnul Putilov, fabricantul de armament. Saşenka îi adresă un zâmbet larg, fiindcă petrecuse multe ceasuri instruindu-i muncitorii cum să-i saboteze întreprinderea exploatatoare.

— Doreşti un pahar cu şampanie, Saşenka? o întrebă tatăl ei.

— Un lichior de lămâie, răspunse ea.

Leonid o servi.

— Ce avem la prânz? îl întrebă pe valet.

— Felurile preferate ale baronului, mademoiselle Saşenka: pâine prăjită cu paté, blinie cu caviar, cotlete de viţel în sos de smântână cu budincă englezească Yorkshire şi jeleu de merişoare. Ca de fiecare dată.

Şi totuşi, toate se schimbaseră, gândi Saşenka. Ei oare nu văd asta?

— Întâi, o vorbă în cabinetul meu, spuse tatăl ei.

Vrea să-mi ţină o predică, gândi Saşenka, şi după aceea va trebui să stau de vorbă cu toate marionetele astea.

Intrară în cabinet. Saşenka îşi aminti că, atunci când mama ei era plecată, tatăl ei îi permitea să se cuibărească sub biroul lui, în timp ce el lucra. Ei îi plăcuse să se afle aproape de el.

— Pot să ascult şi eu?

Era Gideon, care se trânti pe canapea, se lăsă pe spate şi sorbi din coniac. Saşenka era bucuroasă să-l ştie în preajmă; ar fi putut-o ajuta să o contracareze pe mama ei, care se aşeză vizavi de ea, în fotoliul tatălui.

— Leonide, închide uşa. Mulţumesc, spuse Zeitlin şi se rezemă de

„scaunul pentru trap”. Ia loc. Saşenka se aşeză.

— Suntem foarte bucuroşi că te-ai întors acasă, fetiţa mea dragă, dar ne-ai tras o sperietură, nu glumă. N-a fost uşor să te scoatem de acolo. Ar trebui să-i mulţumeşti lui Flek.

Saşenka promise că va face întocmai.

— Acum te-ai fi putut afla în drum spre Siberia. Vestea proastă este că nu te vei mai întoarce la Smolnîi…

Mare pagubă, gândi Saşenka, un institut pentru imbecile!

— …dar îţi vom angaja un profesor particular. Ei bine, ne-ai demonstrat că eşti independentă. I-ai citit pe Marx şi Plehanov. Ai scăpat ca prin urechile acului. Am fost şi eu tânăr…

— Chiar? întrebă Ariadna caustic.

— Eu nu-mi amintesc, glumi Gideon.

— S-ar putea să aveţi dreptate, dar m-am dus şi eu în Odessa la întâlnirile narodnicilor şi socialiştilor, mai demult, când eram foarte tânăr. Dar treaba aceasta e gravă, Saşenka. De-acum înainte n-ai să te mai încurci cu nihiliştii aceştia periculoşi. Se apropie şi o sărută pe creştetul capului.

— Sunt atât de bucuros că te-ai întors acasă.

— Şi eu sunt bucuroasă, tată.

Îi întinse tatălui ei mâna şi el o strânse, dar Saşenka ştia că scena aceasta de tandreţe o va provoca pe mama ei. Şi într-adevăr, Ariadna îşi drese glasul.

— Ei, văd că n-ai păţit nimic. Ne-ai plictisit destul cu opiniile tale despre „muncitori” şi „exploatatori” şi ne-ai dat destule bătăi de cap. A trebuit chiar să intervin pe lângă părintele Grigori.

Furia începu să clocotească în Saşenka. Îi venea să strige că îi este ruşine că o creatură ca Rasputin conduce ţara, ruşine că propria ei mamă, ale cărei legături amoroase cu trişori şi escapade cu şarlatani o stânjeniseră multă vreme, îl frecventează acum pe Călugărul Nebun, îi răspunse în schimb, împotriva voinţei ei, ca şcolăriţa obraznică ce încă mai era. În căutarea unei ţinte, se opri asupra rochiei pe care i-o alesese mama ei.

— Mamă, eu urăsc costumele marinăreşti şi asta e ultima dată când mai port unul.

— Bravo! exclamă Gideon. Un corp ca al tău nu merită să fie…

— Ajunge, Gideon. Lasă-ne, te rog, singuri, spuse Ariadna.

Gideon se ridică şi ieşi, nu fără a-i face însă cu ochiul Saşenkăi.

— Ai să îmbraci ce spun eu, zise mama ei, care purta la rându-i o rochie vaporoasă din mătase, cu volane de dantelă. Ai să îmbraci costume marinăreşti atâta timp cât te vei purta ca un copil iresponsabil.

— Terminaţi, spuse Zeitlin încet. Mama ta va hotărî cu ce te îmbraci.

— Îţi mulţumesc, Samuil.

— Dar îţi propun o învoială, draga mea. Dacă îmi promiţi că n-ai să te mai joci de-a nihilismul, anarhismul şi marxismul, şi că n-ai să mai stai de vorbă cu Mendel despre politică, mama ta te va duce mâine la Cernîşev să-ţi cumperi o rochie de femeie matură, pe cheltuiala mea. Şi te va duce la monsieur Troye, să te coafeze şi pe tine la fel ca pe ea. La Treumann, îţi vei putea tipări propriile tale cărţi de vizită şi hârtie de scrisori, iar Pantelimon vă va conduce apoi pe amândouă în vizite. Şi nu va mai trebui să porţi niciodată un costum marinăresc.

Zeitlin îşi deschide băierile pungii, e atât de satisfăcut, gândi Saşenka, de parcă ar fi tăiat nodul gordian sau ar fi dezlegat enigma oracolului din Delphi. Ea nu îşi dorea rochii de la Cernîşev şi, acolo unde mergea ea, nici nu avea nevoie de ele. Tatăl ei drag şi prostuţ îşi dorea atât de mult ca ea să-şi lase cărţile de vizită pe la cunoscuţi şi să trimită scrisori de dragoste unor conţi şi ofiţeri cu creierul cât un bob de mazăre. Or ea avea deja tot ce-i trebuia: o bluză simplă, cu guler înalt, o fustă decentă, ciorapi de lână şi ghete.

— Eşti de acord, Ariadna?

Ariadna dădu din cap şi îşi aprinse o ţigaretă Mogul. Pe urmă se întoarseră amândoi spre Saşenka.

— Saşenka, uită-te în ochii mei şi jură-mi că asta vei face.

Saşenka privi în ochii albaştri ai tatălui ei şi pe urmă îşi întoarse privirea către mama ei.

— Îţi mulţumesc, papá. Îţi promit că n-am să mai stau de vorbă cu Mendel despre politică şi că n-am să mă mai joc de-a nihilismul.

Zeitlin trase de şnurul din catifea.

— Da, baroane, răspunse Leonid, ivit în uşă. Prânzul este servit.

17

Un bărbat pipernicit, cu pince-nez, un cojoc de vizitiu mult prea mare şi o căciulă de piele cu apărători pentru urechi stătea pe Bulevardul Nevski şi privea cum se apropie huruind un tramvai. Era întuneric şi un viscol nemilos îi biciuia faţa deja înroşită şi iritată. Colosala clădire a Statului Major se afla în stânga lui.

Mendel Barmakid privi în urma sa. *Şpikul* – un spion al poliţiei secrete – era tot acolo, un bărbat mustăcios cu alură de militar, îmbrăcat într-un palton verde, care tremura de frig. Spionii lucrau de regulă câte doi, dar pe celălalt nu îl vedea. Mendel stătea în faţa vitrinelor luminate ale magazinului Cernîşev, de unde îşi cumpăra sora lui rochiile mai ieftine. Printre manechinele din vitrină, toate în catifeaua şi tulul la modă în acel sezon, Mendel se zări pe sine: o piticanie cu un picior deformat, buze cărnoase şi un barbişon tuns cu

grijă. Nu era o privelişte atrăgătoare, dar acum nu avea timp de sentimentalisme. Bulevardul era aproape pustiu. Temperatura continua să scadă – erau minus 20 de grade, iar spionii îi dăduseră iarăşi de urmă, când Comitetul din Petrograd se întâlnise în locuinţa conspirativă din Districtul Vîborg. Nu trecuseră decât zece zile de la evadarea lui şi nătărăii de poliţişti discutau acum probabil dacă să-l aresteze din nou sau să-l lase mai bine să-i conducă la ceilalţi tovarăşi.

Tramvaiul opri cu zornăieli de clopoţel şi o ploaie de scântei de la cablurile electrice de deasupra. O femeie coborî. Spionul îşi lovea una de alta mâinile înmănuşate, un cercel de cazac sclipi la urechea sa, în lumina felinarului.

Scrâşnind, tramvaiul se urni din loc. Mendel ţâşni în direcţia sa, şchiopătând din cauza piciorului bolnav. Corpul lui era îndoit ca o parabolă umană, dar pentru un infirm, era foarte agil. Tramvaiul luase viteză. Mendel înainta greu în zăpadă şi, deşi nu privise în urmă, ştia că spionul tânăr şi viguros îl ochise deja şi pornise în fugă pe urmele lui. Mendel se prinse cu o mână de bară. Conductorul strigă: „Nu e rău, bătrâne!", îl apucă de braţ şi îl trase în vagon.

Lac de sudoare în cojocul lui, Mendel privi abia acum în urmă: spionul alerga după tramvai – dar nu mai avea cum să-l ajungă. Mendel îl salută cu eleganţă, atingându-şi marginea căciulii.

Călători două staţii, coborî în faţa palatului roz al Stroganovilor şi verifică iarăşi dacă era urmărit. Nu văzu pe nimeni – deşi de fiecare dată sfârşeau prin a-i da de urmă. Trecu pe lângă colonada Catedralei Maicii Domnului din Kazan, unde se întâlnea uneori cu alţi tovarăşi evadaţi din exil. Ningea din abundenţă pe felinarele cu lumină portocalie, iar el trebuia să-şi şteargă tot mereu lentilele pince-nez-ului. Nu vedea altceva decât magazinele clasei exploatatoare: pasajul cu croitorii săi englezi şi bijutierii francezi; magazinul Ieliseiev, cu mormanele sale obscene de şuncă, sturioni, prăjituri, stridii, scoici, ceaiuri indiene şi checuri Fortnum & Mason; labirinticul Gostinîi Dvor, cu negustorii săi bărboşi, în caftane, care vindeau icoane vechi şi samovare.

Mendel auzi clămpănit de potcoave: doi jandarmi patrulau, dar vorbeau în gura mare despre o prostituată din Kaluga şi nu îl văzură. Aşteptă în faţa vitrinei magazinului Ieliseiev, până când aceştia se îndepărtară. Un Rolls-Royce trecu în viteză pe lângă el, din partea cealaltă venea un Delaunay-Belleville: Să fi fost Zeitlin?

Ajunse la Hotelul Europa, cu uşierii săi în paltoane stacojii, cu jobene pe cap. Foaierul şi restaurantul hotelului erau spaţiile cel mai atent supravegheate din întreaga Europă – dar tocmai de aceea se simţea el acolo în siguranţă. Nimeni nu s-ar fi aşteptat ca un fugar să-şi facă apariţia tocmai acolo. Dar cojocul lui era uzat şi peticit, în vreme ce toată lumea din jurul lui era înveşmântată în blănuri de

zibelină, redingote şi uniforme ale Regimentului de Gardă. Uşierul, şi el agent de poliţie, începuse deja să-l studieze.

Mendel auzi fâsâitul sec al unei sănii pe zăpadă. Şchiopătând, se ascunse într-un intrând şi cercetă de acolo sania, ca nu cumva să şadă în ea vreun *şpik* sau *filior*, agent extern. Dar sania, cu un vizitiu bătrân şi cocoşat, părea cuşer.

Mendel îi făcu semn vizitiului să oprească şi urcă în sanie.

— Încotro, coane?

— La Palatul Taurid.

— Juma' de rublă.

— Douăzeci de copeici.

— A crescut iar preţul la ovăz. Nu-mi ajunge nici să-i dau calului…

Ovăz şi iar ovăz, gândi Mendel. Preţurile creşteau, războiul era un dezastru. Dar cu cât era mai rău, cu atât era mai bine: asta era deviza lui. Vizitiul, conchise Mendel, era un mic-burghez, căruia viitorul nu-i rezerva niciun rol. Pe de altă parte, în Rusia erau atât de puţini proletari autentici, după modelul marxist. Nouă din zece ruşi erau ţărani căpoşi, rămaşi în urmă, lacomi, sălbatici. Lenin, cu care Mendel se întâlnise înainte de război la Cracovia, la bere şi cârnaţi, considera că ţăranilor, dacă nu voiau să accepte progresul istoriei, va trebui să li se frângă spinările. „O crudă necesitate", mormăi Mendel.

Mendel era pământiu la faţă, de epuizare şi înfometare. Un fugar nu prea apuca să doarmă şi nu prea avea ce să mănânce – şi totuşi, viaţa aceasta i se potrivea cel mai bine. Nu avea familie, iar copiii oricum îl plictiseau. Era însurat, asta da, dar Nataşa era şi ea o tovarăşă devotată, cu care se întâlnea doar ocazional. Aflat mereu pe drumuri, Mendel putea dormi la fel de bine pe o bancă în parc, pe o podea sau pe un divan. Lenin era în Elveţia şi practic întreg Comitetul Central – Sverdlov, Stalin, Kamenev – se afla în Siberia, iar el era ultimul veteran, de la 1905, în funcţie de conducere aflat în libertate. Însă Lenin îi poruncise: „Au nevoie de tine în Piter. Evadează!" Îi trimisese o sută de ruble să-şi cumpere „cizme" – acte de identitate false.

Tot ce conta era Partidul şi cauza: Eu sunt un cavaler al Sfântului Graal, îşi spuse Mendel, în timp ce sania se apropia de magnificul portic doric al Palatului Taurid, unde burghezii nătângi din parlamentul flecar – Duma Imperială – îşi ţineau acum absurdele lor dezbateri. Dar, înainte de a ajunge acolo, Mendel se aplecă în faţă şi îl bătu pe vizitiu pe umăr.

— Opreşte!

Mendel aşeză câteva copeici în mănuşa vizitiului şi sări din sanie. În faţa Dumei, aşteptau automobile cu motoare pornite, dar Mendel nu se duse în direcţia Palatului. O luă în schimb, şchiopătând, spre cocioaba construită chiar lângă ghereta paznicului clădirii

Regimentului de Cavalerie de Gardă. O veche limuzină Adler, cu blazonul unui Mare Duce, în care se aflau un ofiţer de Gardă şi un lacheu în uniforma curţii imperiale, opri şi claxonă.

Paznicul, înclinându-se, încheindu-şi nasturii de la pantaloni cu o mână şi ţinându-şi cu cealaltă căciula pe cap, ieşi în fugă din gheretă şi se căzni să deschidă poarta. Mendel se uită în jur şi bătu în uşa prăfuită a cocioabei.

Uşa se deschise. Un paznic îmbujorat, în cămaşă ţărănească şi izmene gălbejite, îl lăsă să intre într-o încăpere strâmtă şi întunecoasă, cu sobă şi samovar, în care mirosea a sudoare bărbătească şi legume fierte.

— Tu eşti? întrebă Igor Verezin. Credeam că eşti în Kamceatka.

— Regiunea Ieniseisk. Am venit pe jos, spuse Mendel, care observă că paznicul avea o chelie ascuţită, de forma şi culoarea unui glonţ încins. Mor de foame, Verezin.

— Ciorbă de varză, pâine neagră şi un cârnat. Samovarul e încins, tovarăşe.

— Am vreun mesaj?

— Da, cineva a vârât adineauri un ziar pe sub uşă.

— Vine cineva la noapte.

Verezin ridică din umeri.

— Unde-i ziarul? Dă-mi să văd. Bine.

Mendel îşi aruncă de pe el cojocul, verifică apoi geamul din spate şi pe cel din faţă.

— Pot să dorm?

— N-ai decât, tovarăşe. Divanul îţi aparţine, deşi m-aş întinde şi eu într-un minut.

În mica şi întunecoasa încăpere nu era niciun pat, iar paznicii dormeau cu rândul pe divan.

— Deci, cum ai scăpat?

Dar Mendel, încălţat, cu căciulă şi pince-nez, se întinsese şi aţipise deja.

Se auzi o bătaie în uşă şi paznicul se trezi cu o fată într-un mantou lucios de blană, neîndoielnic zibelină, la gât cu o eşarfă din blană de vulpe polară, care păşi şovăielnic în cocioabă. Era subţire, avea gura lată şi ochii de un gri surprinzător de deschis.

— Ziua mea norocoasă! glumi Verezin. Iertaţi-mi, vă rog, izmenele!

Fata îi aruncă o privire ucigătoare.

— *Baramian?* întrebă.

— Poftiţi, domniţă, glumi Verezin şi făcu o plecăciune de lacheu. Cu blana asta aţi putea intra pe poarta principală, împreună cu mareşalii şi prinţii.

Mendel se sculă căscând.

— A, tu eşti, spuse el, pe deplin conştient că vocea era cea mai

impresionantă trăsătură a sa, gravă şi sonoră ca o trâmbiţă de la Ierihon şi se întoarse spre Verezin:

— Poţi ieşi la o plimbare? În jurul casei.

— Ce? Pe vremea asta? Cred că glumeşti…

Dar Mendel nu glumea niciodată – doar despre spânzurătoare. Se uită plin de înţeles înspre sobă, în spatele căreia se afla „buldogul" lui, un pistol Mauser învelit într-o cârpă, iar Verezin se răzgândi degrabă.

— Mă duc să cumpăr nişte peşte sărat.

Îmbrăcă un palton şi ieşi cu paşi apăsaţi.

După plecarea paznicului, Saşenka se aşeză lângă sobă, la masa din nuiele împletite.

— Nu ai încredere în el? întrebă şi îi oferi lui Mendel una dintre ţigaretele ei parfumate Crocodil, cu filtru de aur.

— E un paznic, spuse Mendel aprinzându-şi ţigara. Aproape toţi paznicii sunt informatori ai Ohranei, dar când sunt simpatizanţi de-ai noştri, păzesc cele mai sigure locuinţe conspirative. Cât timp nu trece de partea lor, nu i-ar da nimănui prin minte să caute un bolşevic la sediul Regimentului de Cavalerie de Gardă. E un simpatizant şi s-ar putea să devină membru al Partidului. Scoase un nor de fum.

— Casa tatălui tău este ţinută sub supraveghere. Mă aşteaptă. Cum ai reuşit să ieşi?

— Am aşteptat să adoarmă cu toţii. Mama iese oricum în fiecare seară. Pe urmă, am luat-o pe Culoarul Negru, am ieşit în curte şi de acolo în stradă, prin garaj. Tramvaie, uşi dosnice, magazine cu două intrări, curţi. Nu se aşteaptă ca o fată în zibelină şi botine din piele de capră să-i păcălească. M-ai instruit bine. Am învăţat toate şmecheriile. Sunt tot mai bună. Mă mişc ca o stafie. Şi sunt iute ca o capră de munte.

Mendel avu un sentiment neobişnuit şi îşi dădu seama că era bucuros să o vadă. Era plină de viaţă. Dar îşi înfrână pornirea şi nu o îmbrăţişă. Era oricum destul de răsfăţată.

— Nu te încrede prea mult în tine, spuse răspicat. Tovarăşă Vulpe Polară, ai dus mesajele la locuinţa conspirativă?

— Da.

— Ai luat manifestele de la tipografie?

— Da.

— Unde sunt acum?

— În locuinţa din Districtul Petrograd. Strada Şirokaia.

— Mâine trebuie să ajungă la tovarăşii din Uzinele Putilov.

— Mă ocup eu. Aceeaşi procedură?

Mendel dădu din cap.

— Te descurci, tovarăşă.

Părea atât de tânără când zâmbea, iar Mendel, în lumina difuză din micuţa şi mohorâta încăpere, îi remarcă puzderia de mici pistrui de pe

ambele laturi ale nasului îşi dăduse seama după tonul ei pripit că voia să-i spună ceva. Se hotărî să o lase să aştepte.

Brusc, însufleţirea ei îl făcu să se simtă bătrân, să devină conştient de faţa lui poroasă, plină de vase de sânge sparte, de şuviţele cărunte din părul lui unsuros, de durerile lui artritice. Toate erau urmările exilului şi închisorilor.

— Tovarăşe, spuse ea, nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc pentru toate câte m-ai învăţat. Acum lucrurile încep să capete un sens. Nu mi-am imaginat că „tovarăş" şi „comitet" vor deveni nişte cuvinte atât de emoţionante pentru mine. Dar chiar aşa sunt!

— Nu mai flecări atâta, spuse el sever. Şi ai grijă cu tovarăşii. Ei îţi cunosc originea şi caută semne de filistinism burghez. Lasă zibelina. Fă-ţi rost de un mantou de astrahan.

— Bine. Mă simt ca o rotiţă într-o lume secretă, în angrenajul istoriei universale.

— Noi toţi suntem asta, dar în Piter tu eşti, în momentul de faţă, mai importantă decât îţi imaginezi. Avem atât de puţini tovarăşi, spuse Mendel, trăgând din ţigară şi mijindu-şi ochii înroşiţi. Continuă să citeşti, fetiţo. Niciodată nu poţi citi destul. Educaţia de sine este calea bolşevică.

— Deficitul de alimente este tot mai mare. Ai văzut cozile? Toţi oamenii mârâie – de la capitaliştii care vin să dejuneze cu tata până la tovarăşii din fabrici. Ceva se va întâmpla curând, nu-i aşa?

Mendel scutură din cap.

— Cândva da, dar nu acum. În Rusia, încă nu avem o clasă proletară autentică şi fără ea, revoluţia nu este posibilă. Nu ştiu dacă noi o vom mai apuca. Crezi că se poate sări peste etapele evoluţiei marxiste? Nu se poate, Saşenka. Nu este cu putinţă.

— Bineînţeles. Dar, totuşi…

— Nici măcar Lenin nu este convins că o vom mai apuca.

— Îţi scrie?

Mendel dădu din cap.

— I-am vorbit despre eleva de la Smolnîi, numită Vulpea Polară. Ce mai face familia?

Saşenka trase aer în piept. A sosit momentul, gândi Mendel.

— Tovarăşe Mendel, spuse ea, m-au arestat ieri şi m-au ţinut peste noapte în Krestîi.

Mendel şchiopătă spre sobă, se aplecă deasupra oalei cu ciorbă de varză şi luă cu o lingură unsuroasă câteva îmbucături. Chiştocul continua, în mod miraculos, să-i atârne într-un colţ al gurii.

— Prima mea arestare, unchiule Mendel!

El îşi aminti când fusese arestat prima oară, cu douăzeci de ani în urmă, cât de îngrozit fusese tatăl său, celebrul rabin din Turbin, şi cât de mândru fusese el însuşi că primise această medalie de onoare.

— Felicitări, îi spuse Saşenkăi. Devii o adevărată revoluţionară. S-au îngrijit de tine tovarăşii din comitetul de celulă?

— Tovarăşa Nataşa a avut grijă de mine. Nu ştiusem că eşti însurat.

Uneori, Saşenka nu era altceva decât fetiţa de la Smolnîi.

— Eu sunt însurat cu Partidul. Nu trece zi în care să nu fie arestaţi tovarăşi de-ai noştri şi puţini rămân numai o noapte în închisoare.

— Mai e ceva.

— Spune, zise Mendel şi se sprijini de sobă, pentru a-şi alina durerile iernii arctice.

Mesteca o bucată de cârnat rece, ţigara menţinându-se în aceeaşi poziţie.

— Am fost interogată vreme de câteva ceasuri de către căpitanul de jandarmerie Piotr Sagan.

— Sagan, zici?

Mendel ştia că Sagan era ofiţerul Ohranei însărcinat cu distrugerea Partidului. Reveni la masă, târşâindu-şi o gheată. Când se aşeză, aceasta scârţâi. Studia acum, cu o privire concentrată, chipul fetei.

— Parcă am auzit de el. Şi ce-i cu el?

— A încercat să mă păcălească, dar, unchiule Mendel, spuse Saşenka, alăturându-i-se la masă şi apucându-l de braţ, redevenind fetiţa de la Smolnîi, se laudă cu umanismul lui. E un soi de burghez liberal. Ştiu că sunt încă lipsită de experienţă, dar voiam să îţi aduc la cunoştinţă – ţie şi Comitetului din Petrograd – că părea foarte dornic să ne împrietenim. Eu nu l-am încurajat, desigur. Dar la urmă a spus că ar vrea să ne revedem, să ne continuăm conversaţia…

— Despre ce?

— Despre poezie. De ce zâmbeşti, unchiule Mendel?

— Ai procedat foarte bine, tovarăşă, spuse Mendel, chibzuind asupra acestei schimbări în mersul lucrurilor.

Sagan, un aristocrat scăpătat, era un poliţist şiret şi ambiţios, specializat în recrutarea revoluţionarelor. Dar putea fi foarte bine un simpatizant al Stângii, căci poliţia secretă ştia mai bine decât oricine cât de corupt era regimul. Putea fi un semnal, un truc, o ademenire, o trădare – sau, pur şi simplu, gestul unui poliţist cu pretenţii intelectuale. O sută de deznodăminte erau posibile, iar Saşenka nu-l pricepea pe niciunul dintre ele, gândi Mendel.

— Şi dacă mă abordează? întrebă ea.

— Tu ce te gândeai să faci? replică Mendel.

— Dacă mă abordează pe stradă, am să-i spun vreo două şi am să-i dau de înţeles că n-are de ce să mi se mai adreseze. Asta să fac?

În tăcerea care se lăsă, doar pâlpâitul lămpii cu petrol se mai auzea. Mendel se uita la ea cu privirea fixă a unui preot care exorcizează. Copila aceasta, pe care el o cunoştea încă de când se născuse, era o făptură încă neîmplinită, dar totuşi impresionantă,

chibzui el, bănuind că Sagan intenţiona să facă din ea o agentă dublă, prin intermediul căreia să ajungă la însuşi Mendel. Dar existau două modalităţi de a juca acest joc, iar el nu putea rata şansa de a-l distruge pe Sagan, indiferent de preţ.

— Greşeşti, spuse rar.

— Dacă doreşte Comitetul, continuă Saşenka, l-aş putea ucide cu Browningul tatei – îl ţine în sertarul biroului – sau cu Mauserul din spatele raftului cu cărţi, din strada Şirokaia. Dă-mi voie să-l ucid!

— În final, o să-i punem pe *toţi* la zid, zise Mendel. Dar acum, fii atentă. S-ar putea să nu-l mai întâlneşti niciodată pe Sagan. Dar dacă se mai iveşte totuşi, vorbeşte-i, încearcă să-l tragi de limbă. S-ar putea să fie de folos Partidului şi mie personal.

— Dar dacă încearcă să mă recruteze?

— Va încerca. Fă-l să creadă că e posibil.

— Şi dacă mă vede un alt tovarăş în compania lui? întrebă ea îngrijorată.

— Biroul intern al Comitetului va fi informat asupra acestei operaţiuni. Suntem o troică, doar eu şi alţi doi. Ţi-e frică?

Saşenka scutură din cap. În penumbră, ochii ei ardeau. Mendel observă că era înfricoşată şi deopotrivă încântată să fi primit o asemenea misiune.

— Dar aş putea fi ucisă pentru trădare de către propriii mei tovarăşi?

— Noi doi ne aflăm în fiecare clipă în primejdie, spuse el. În secunda în care devii bolşevic, viaţa ta normală s-a sfârşit. De-acum încolo, mergi mereu ca pe cărbuni încinşi. E ca şi cum ai sări din mers într-o sanie, care goneşte atât de repede, încât nu vei mai putea coborî din ea niciodată. Când tai lemne, sar aşchii. Noi doi, tu şi cu mine, participăm la un război secret, la Jocul Suprem. Partidul împotriva Ohranei. Ai să faci ce îţi spun eu şi nimic mai mult. Şi îmi raportezi totul. Cunoşti codurile şi locurile? Fii cu ochii în patru. Vigilenţa este o virtute bolşevică. Ai devenit, mai repede decât aş fi crezut, o achiziţie importantă pentru Partid. Ai înţeles?

Mendel avu grijă să-şi tempereze tonul, sperând ca astfel să sune mai convingător. Îi întinse mâna, iar mâna ei era mătăsoasă, fragilă şi agitată, ca o pasăre mică, ale cărei oase ar fi putut fi zdrobite cu mare uşurinţă.

— Noapte bună, tovarăşă.

Saşenka se ridică, îşi luă mantoul, eşarfa, şoşonii şi căciula şi îşi înfăşură şalul de Orenburg în jurul capului. În dreptul uşii, se mai întoarse o dată, palidă şi gravă.

— Nu vreau să mă protejezi doar pentru că suntem rude.

— Niciodată n-aş face lucrul acesta, tovarăşă.

— O vezi pe mândruliţa de-acolo? întrebă un vizitiu bătrân, în cojoc şi cu obrajii rozalii ca o friptură de vită în sânge.

— A mai trecut pe aici. O fi având vreun necaz din dragoste?

— E din breasla orizontală sau pune la cale vreun jaf la bancă?

— Să-şi fi luat o cameră la hotel?

— O fi căutând un ibovnic care ştie să şteargă un cal la cur? Pe mine, de pildă?

— Hei, fetiţo, bea o votculiţă cu noi!

În mijlocul Pieţei Sfântul Isaac, nu departe de strada Bolşaia Morskaia, undeva între Palatul Mariinski şi Catedrală, se găsea o colibă cam şubredă, din lemn vopsit negru, cu un acoperiş din foaie de cort, care o făcea să semene cu o birjă uriaşă, cu coşul ridicat. Aici, în aburii verzei fierte şi ai cojoacelor asudate, veneau birjarii să mănânce şi să bea la ore mici, într-o lume care nu cunoştea oboseala.

Saşenka şedea singură la o masă, cu un palton de astrahan şi o căciulă de piele alături. Vârî câteva copeici într-o flaşnetă automată zgomotoasă, care începu să cânte „Yankee Doodle", după care urmară câteva valsuri de Strauss şi iarăşi „Yankee Doodle". Îşi aprinse o ţigară şi privi pe geam la Rolls-Royce-ul parcat în faţa Hotelului Astoria, la fulgii de zăpadă şi la caii care dădeau din potcoave pe străzile îngheţate, aşteptând răbdători şi scoţând nori de abur pe nări, vizibili în gerul de afară.

Trecuseră două zile de la întâlnirea ei cu Mendel. La ora unsprezece din noaptea aceasta, Lala îşi vârâse capul pe uşa odăii Saşenkăi.

— Stinge luminile, draga mea, o rugase. Pari obosită. – Lala se aşezase pe marginea patului ei şi o sărutase ca de fiecare dată pe frunte. – Ai să-ţi strici ochii tot citind. Acum ce citeşti?

— Ah, Lala, am să-ţi spun eu într-o bună zi, răspunsese Saşenka, ghemuindu-se ca pentru somn, dar în realitate îngrijorată că guvernanta ei ar putea observa că, sub plapumă, ea era gata îmbrăcată pentru a ieşi.

De îndată ce fusese sigură că Lala dormea, se furişase din casă, luase un tramvai şi pe urmă o brişcă până la uzinele din Districtul Petrograd. Petrecuse un ceas cu muncitorii de la Uzinele Putilov şi transportase pe urmă, împreună cu un tânăr intelectual, elev de gimnaziu, şi doi strungari, la noua locuinţă conspirativă din Districtul Vîborg, piesele de schimb pentru presa tipografică.

După aceea, mai avusese la dispoziţie un ceas, timp în care se plimbase pe chei şi de-a lungul Moikăi, pe care o traversase pe podul ei preferat, micul Pod al Săruturilor, şi trecuse pe lângă Palatul Yusupov, în culoarea lui gălbuie, care simboliza mai mult decât orice altă clădire nedreapta bogăţie a celor puţini. Venise aici, la cârciuma

vizitiilor, pentru că era aproape de casă – şi totuşi, dintr-o altă lume.

Comandă o ciorbă picantă de peşte, brânză de capră, pâine neagră şi ceai – şi rămase să asculte flecărerile bărbaţilor. Când îi auzea spunând că e o „mândruliţă", o „minune de fată", nu prea înţelegea la ce se refereau. Îşi vedea propria imagine reflectată în gemuleţ şi se simţea nemulţumită, ca de fiecare dată. Prefera să se imagineze afară, în ger, înfofolită în paltonul de astrahan, cu eşarfa de blană la gât şi căciula de piele pe cap.

Nu fi vanitoasă, îşi spuse. Înfăţişarea ei nu o interesa. Ea trăia, la fel ca unchiul Mendel, numai pentru Revoluţie. Pretutindeni, pe străzi, îi vedea doar pe aceia care aveau să profite de pe urma marşului triumfal al dialecticii.

Înmuie pâine şi brânză în muştar şi pufni când îi pătrunse în nări mirosul înţepător. Ronţăi apoi o bucată diformă de zahăr şi se gândi că niciodată nu fusese atât de fericită cum era acum.

În copilărie, părinţii ei o duseseră la Turbin, în vizită la bunicul ei, Avram Barmakid, rabinul care trăia ca un sfânt, cu discipolii, elevii şi adepţii lui. Ea era foarte mică, tatăl ei nu era încă atât de bogat şi pe vremea aceea locuiau la Varşovia, unde era plin de evrei hasidici. Dar nimic nu o pregătise pe Saşenka pentru lumea medievală a lui Avram Barmakid. Fanatismul sincer, bucuria severă, până şi sunetul gutural al limbii idiş, bărbaţii cu perciuni, şaluri cu franjuri şi caftane, femeile cu perucă – toate acestea o speriaseră. Se temuse încă de pe atunci de vrăjile şi superstiţiile lor medievale.

Dar acum se gândea că lumea bunicilor ei, o lume a golemilor şi deochiului, nu era cu nimic mai rea decât adoraţia laică a banului din lumea tatălui ei. Încă din copilărie fusese şocată de nedreptatea pe care o remarcase la Zemblişino şi la moşia lor întinsă de pe malul Niprului. Pentru ea, luxul şi excesele care marcau căsnicia nefericită a părinţilor ei întruchipau depravarea Rusiei şi a lumii capitaliste.

Mendel o salvase din această nemernicie şi îi schimbase viaţa. *Dacă iubeşti, iubeşte cu ardoare; dacă ameninţi, nu o face în van*, scrisese Alexei Tolstoi. Asta era deviza ei: Totul sau nimic! Se desfăta cu sentimentul încântător, asemănător cu al unei persoane îndrăgostite, că face parte dintr-o uriaşă conspiraţie. Ideea de a sacrifica vechea morală a clasei burgheze pentru noua morală a Revoluţiei era seducătoare. Era ceva similar faptului de a se afla în cârciuma aceasta: era un lucru atât de romantic, tocmai pentru că era atât de lipsit de romantism.

Se uită la ceas. Ora 4:45. Trebuia să plece. Îşi luă mantoul şi căciula şi lăsă câteva monede pe masă. Vizitiii priviră în urma ei şi dădură din cap. În stradă, căruţaşii livrau lăzi cu sticle de lapte, în vehiculul patiseriei se încărcau pâini proaspete. Slugi cărau saci cu cărbuni. Portarii măturau scările. Piter se trezea.

După toate miasmele din colibă, aerul tăios de afară era atât de înviorător, încât Saşenka îşi umplu plămânii cu el, până când simţi că-i iau foc. Cât de mult iubea ea oraşul acesta, cu clima lui ciudată, aproape arctică, în bezna înverşunată a iernilor sale, dar vara, când nu se făcea niciodată noapte, era strălucitor ca Paradisul înaintea Căderii în Păcat. Faţadele sale splendide, zugrăvite în albastru delicat şi ocru, aveau o măreţie imperială. Dar în spatele lor erau fabricile, tramvaiele electrice, fumul gălbui şi dormitoarele înghesuite ale muncitorilor. Frumuseţea care o înconjura era o minciună. Adevărul putea părea urât, dar avea şi el frumuseţea lui. Acesta era viitorul!

Traversă Piaţa Sfântul Isaac. Chiar şi iarna, apropierea zorilor se anunţa cu sclipirile opace ale cupolei aurii, cu mult înainte de a se ivi o fâşie de lumină la orizont. În Astoria, petrecerea era în toi – se auzea muzică, se zăreau scăpărând diamantele doamnelor şi vârfurile portocalii ale trabucurilor bărbaţilor. Clubul de Iahting era încă deschis, troici şi limuzine îi aşteptau în stradă pe afacerişti şi pe apropiaţii curţii.

O luă de-a lungul străzii Bolşaia Morskaia. Auzi huruitul unui automobil şi se piti într-un intrând, întocmai ca o stafie, cum îi spusese lui Mendel.

Un Delaunay opri în faţa casei lor. Pantelimon, în cizme înalte, strălucitoare, deschise portiera. Mama ei coborî. Întâi se ivi un picior minunat, încălţat în cea mai fină piele de capră. Pe urmă, se întrezări un ciorap de mătase, căruia îi urmă o rochie de satin, cu paiete scânteietoare.

O mână albă, încărcată de inele, se prinse de cadrul portierei. Saşenka era dezgustată. Ea se întorcea acasă, după ce îşi dedicase timpul clasei muncitoare; ca într-o perfectă simetrie, tot acasă se întorcea şi mama ei, după ce satisfăcuse dorinţele vreunui bărbat corupt, altul decât tatăl ei.

Saşenka nu ştia precis ce făceau doi amanţi, dar şi-i imagina ca pe câinii de pe moşia tatălui ei – şi se simţea oripilată, dar totodată fascinată. O urmări pe mama ei, cum coborî cu chiu, cu vai din automobil şi rămase apoi clătinându-se pe trotuar. Pantelimon se grăbi să o prindă de braţ.

Saşenkăi îi venea să-i zgârie faţa şi să o trântească pe caldarâm, acolo unde-i era locul, dar când ieşi din umbră, îl văzu pe Pantelimon aplecat deasupra zăpezii şi trăgând de o făptură cu sclipiri de paiete, care se zvârcolea pe jos. Era mama ei, care se căznea să se ridice în picioare.

Saşenka alergă spre ei. Ariadna era în patru labe, cu ciorapii rupţi şi genunchii goi sângerând. Căzu iarăşi în faţă, cu o mână înfiptă în zăpadă şi cu cealaltă lovind braţul pe care i-l oferea Pantelimon.

— Pantelimon, îţi mulţumesc, spuse Saşenka. Du-te să verifici dacă

e descuiată uşa. Şi trimite-l pe portar la culcare.

— Dar, domnişoară, baroneasa…

— Te rog, Pantelimon, mă ocup eu de ea.

Pe chipul lui Pantelimon se citea dubla frământare a servitorului care asistă la prăbuşirea stăpânilor săi: îi displace, pe de-o parte, lumea întoarsă cu susul în jos a unei stăpâne umilite, şi se teme, pe de altă parte, de nesiguranţa unui stăpân căzut. Se înclină, intră în casă cu paşi târşâiţi, reveni o clipă mai târziu şi se urcă în automobil, pentru a-l urni din loc în urlete de motor.

Mama şi fiica rămăseseră singure în stradă, luminate de felinarul de deasupra intrării.

Saşenka îngenunche lângă mama ei, care plângea. Lacrimile se scurgeau în dâre negre din ochii ei negri, lăsându-i pe obrajii albi, acum murdari, nişte urme ca de ghete înnoroite pe zăpada bătătorită.

Saşenka o ridică în picioare, îşi aşeză un braţ în jurul umerilor ei şi o împinse pentru a urca cele două trepte de la intrare. Vestibulul spaţios era cufundat în întuneric, un singur bec electric ardea pe palierul primului etaj. Dalele mari, albe străluceau, iar cele negre păreau nişte găuri în pământ. Cu greu, Saşenka reuşi să o conducă pe mama ei în cameră. Lumina electrică ar fi fost prea orbitoare, astfel încât aprinse lămpile cu petrol.

Ariadna scâncea acum. Saşenka îşi duse mâinile mamei la buze şi le sărută. Uitase furia care o cuprinsese cu câteva momente în urmă.

— Mamă, mamă, eşti acasă acum. Sunt eu, Saşenka! Te dezbrac şi te întind în pat.

Ariadna se linişti puţin, dar continuă să bălmăjească lucruri lipsite de sens, în vreme ce Saşenka o dezbrăcă.

— Mai cântă o dată… singurătate… buzele tale sunt ca stelele, casele… vinul e mediocru, un an slab… ţine-mă… mi-e rău… plăteşte, plătesc eu, am bani… iubirea e Dumnezeu… sunt acasă… parcă ai fi fiică-mea… fiica mea răutăcioasă… mai dă-mi un pahar… sărută-mă.

Saşenka îi scoase mamei botinele din picioare, îi aruncă cât colo blana de zibelină şi pălăria cu pene de struţ, îi descheie rochia de satin cu paiete, care răspândea o aromă slabă de tuberoze, îi desfăcu corsetul, rulă în jos ciorapii rupţi, desprinse broşele, îi luă de la gât cele trei şiraguri de perle şi din urechi cerceii cu diamante. Când îi scoase juponul şi lenjeria de corp îmbrăcată pe dos, o izbi un miros care îi repugna – mirosul animalic, de transpiraţie cu iz de alcool al unei femei mondene. Îşi jură că ea nu va decădea niciodată în asemenea hal. Încălzi apoi nişte apă şi o spălă pe mama ei pe faţă.

Uimită, constată că acum ea era mama, iar mama era fiica. Împături şi aşeză la loc hainele mamei, aranjă bijuteriile în caseta căptuşită cu catifea, aruncă lenjeria în coşul de rufe. Pe urmă, o ajută să se întindă în pat, o înveli şi îi sărută obrazul. O mângâie pe frunte şi

se aşează lângă ea.

— Tu şi eu… spuse Ariadna pe jumătate adormită, zvârcolindu-se în tristele ei reverii.

— Dormi, mamă. Haide, haide. S-a terminat.

— Draga mea Saşenka, tu şi eu…

Când Ariadna adormi în sfârşit, Saşenka începu să plângă. Eu nu vreau să am copii, îşi spuse. Niciodată!

19

Saşenka dormea încă în fotoliul din budoarul Ariadnei, când o auzi pe mama ei chemând-o:

— Saşenka! Azi mergem la cumpărături, aşa cum şi-a dorit tatăl tău. La Cernîşev, pentru rochiile tale de zi! S-ar putea să ai noroc şi să te alegi şi cu o rochie de seară de la madame Brissac, cum au Marile Ducese!

— Dar eu trebuie să învăţ, spuse Saşenka şi se întinse.

Intră pe urmă în dormitorul mamei.

— Nu fi prostuţă, draga mea, spuse mama ei voioasă, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Uită-te la tine cum te îmbraci! Ca o profesoară!

Ariadna servea micul dejun în pat, pe o tavă, şi toată încăperea mirosea a cafea, caviar, pâine şi ouă prăjite.

— Noi două am devenit prietene apropiate, nu-i aşa, *sladkaia* – dulceaţă?

După ce Leonid termină de strâns şi părăsi dormitorul Ariadnei, aceasta îi făcu fiicei ei cu ochiul, iar Saşenka se întrebă cum era posibil ca mama ei să se fi refăcut pe deplin şi într-un mod atât de neruşinat după excesele nopţii precedente. Desfrânaţii au probabil constituţii de oţel, gândi ea.

— Nu cred că pot veni.

— Plecăm la ora unsprezece. Lala îţi pregăteşte baia.

Saşenka decise să se conformeze. Zilele erau oricum infinit de plictisitoare. Ea nu trăia cu adevărat decât noaptea.

Un ceas mai târziu, al treilea automobil al familiei, un Benz în două nuanţe de cafeniu, şofat de către Pantelimon, care purta ceea ce Saşenka numea „uniforma de capelmaistru”, opri în faţa celebrelor vitrine, populate de manechine cu pălării, toci şi rochii de bal: Atelierul de croitorie de lux Cernîşev, strada Bolşaia Morskaia, colţ cu Bulevardul Nevski.

Doi lachei în livrele verzi deschiseră uşile casei de modă. În interior, femei purtând mănuşi albe, pălării ca nişte fructiere şi rochii strânse în talie, plisate şi întărite cu balene, probau nenumărate rochii. Aerul era încărcat de parfumuri şi mirosurile trupurilor încinse.

Ariadna luă sub comanda ei întreaga latură din dreapta a

magazinului, spre marea jenă a Saşenkăi. Fiecărei toane a Ariadnei i se răspundea cu febrilitatea zâmbitoare a unui entuziasm servil. La început, fata crezu că personalul este, la fel ca ea, îngrozit de insolenţa mamei ei, dar curând îşi dădu seama că domnea aceeaşi atmosferă de mare sărbătoare ca în toate magazinele de lux, atunci când se ivea vreun client foarte bogat, lipsit de gust şi de orice limită.

O slăbătură băţoasă, într-o rochie roşie, vorbind o franceză stricată, conducea sindrofia şi dădea comenzi. Vânzătoarele făceau exces de zel. I se părea ei sau chiar mustăceau? Modelele (care erau prea strident fardate, după gustul Saşenkăi) defilau în rochii ce nu o interesau defel. Mama ei arăta cu degetul ba la una, ba la alta, brocard sau dantelă, volane sau paiete, şi o obligă chiar să probeze două dintre ele. Lala, care le însoţea, o ajută pe Saşenka să le îmbrace.

Saşenka era hotărâtă să accepte întreaga expediţie cu voioşie, pentru a evita o ceartă cu mama ei. Dar îmbrăcatul şi dezbrăcatul, slăbătura de franţuzoaică falsă, care trăgea de ea, o împungea, se holba la ea, prindea şi scotea ace din material cu o viteză uluitoare, începeau să o irite.

Nu-i plăcea nicio rochie şi simţea cum începe să-şi piardă răbdarea şi buna dispoziţie.

— Sunt atât de urâtă în rochia asta, Lala. Nu am de gând să o port! Am să-i dau foc!

Mama, în fustă de catifea şi un bolerou cu guler de blană, era o lebădă minunată în comparaţie cu fiica ei, care se simţea mai dizgraţioasă şi grăsună decât un porc alergător. Nu mai suporta să-şi vadă imaginea în oglindă.

— Mademoiselle Zeitlin are silueta ideală pentru ultimele tendinţe ale modei, spuse croitoreasa.

— Vreau acasă!

— Biata Saşenka a obosit, nu-i aşa, scumpa mea? o întrebă Ariadna făcându-i iarăşi cu ochiul. Nu trebuie să le iei pe toate, dar unele ţi-au plăcut, nu-i aşa, draga mea?

Cam stânjenită, Saşenka dădu din cap.

Un val de uşurare străbătu întregul personal. Un pahar de Tokaj îi fu servit baronesei Zeitlin, care îşi dădu capul pe spate şi râse prea tare, achitând cu bancnote mari şi verzi, după care vânzătoarele satisfăcute le ajutară pe doamne să-şi îmbrace blănurile. Pantelimon ieşi în urma lor din magazinul Cernîşev, cărând achiziţiile în pachete umflate, pe care le depuse grăbit în portbagaj.

— Bun! spuse Ariadna şi se instală în automobil. Acum ai şi tu nişte rochii de femeie în toată firea.

— Dar, mamă, replică Saşenka, oripilată de suma cheltuită şi mirată că asemenea magazine mai funcţionau în vreme de război, eu am un alt stil de viaţă. Voiam ceva simplu. Nu am nevoie de rochii de

bal, rochii pentru ceai şi rochii de zi.

— Ba ai, spuse Lala.

— Eu mă schimb uneori de câte şase ori pe zi, declară Ariadna. Dimineaţa port o rochie de zi. Pe urmă îmbrac una pentru ceai şi astăzi am să trec pe la familia Loris în noua mea rochie de şifon şi brocard, iar la noapte…

Saşenka abia dacă suporta să şi-o imagineze pe mama ei noaptea.

— Noi, femeile, trebuie să ne dăm toată silinţa pentru a ne găsi un soţ, îi explică Ariadna.

— Încotro, baroneasă? întrebă Pantelimon prin pâlnie.

— La magazinul englezesc, preferatul Saşenkăi, răspunse Ariadna.

În magazinul ale cărui vitrine expuneau uleiuri de baie şi parfumuri Penhaligon, săpunuri Pears, pastă de anşoa Fortnum & Mason şi gemuri Cooper, femeile cumpărară un chec cu ghimbir şi biscuiţi, continuând să îi predice Saşenkăi despre necesitatea de a avea rochii.

— Salut, Saşenka! Tu eşti? Da, tu eşti!

Câţiva tineri studenţi în paltoane identice, cu capetele acoperite, stăteau în faţa magazinului, rânjind şi dându-şi coate.

— Fetiţă rea! Am auzit că ai avut de-a face cu jandarmii! strigară în direcţia ei.

Saşenka observă că „esteţii” purtau berete, „dandy”, în schimb, preferau chipiele. Unul dintre esteţi, odrasla unui magnat, îi trimisese poezii de dragoste. Saşenka surâse distant şi merse mai departe, cu câţiva paşi în faţa mamei şi a Lalei.

— Mademoiselle, ce plăcere să vă reîntâlnesc!

Pentru o clipă, Saşenka îngheţă, dar îşi reveni rapid, când îl zări pe căpitanul Sagan, care îşi croia calea cu hotărâre printre studenţii care căscau gura. Purta o haină de tweed, o cravată scoţiană şi un joben, toate cumpărate probabil la magazinul englezesc. Se înclină surâzând, îşi ridică jobenul de pe cap şi îi sărută mâna.

— Îmi cumpăram nişte butoni, spuse. Oare de ce se dau toţi în vânt după stilul englezesc? De ce nu după cel scoţian, sau galez, sau chiar indian? Şi ei sunt aliaţii noştri.

Saşenka scutură din cap şi încercă să-şi amintească ce-i poruncise Mendel să facă. Inima îi bubuia în piept. Acum a sosit momentul, tovarăşe Mendel! îşi spuse.

— Sunt convins că nu v-aţi dorit să mă revedeţi, dar nu ne-am încheiat discuţia despre Maiakovski, iar la Ahmatova nici măcar nu am ajuns. Mă grăbesc. Sper că nu v-am… deranjat.

— Dar ştiţi că aveţi tupeu! îi scăpă Saşenkăi.

El îşi ridică iarăşi jobenul şi ea remarcă, fără să vrea, că purta părut mai lung, mai degrabă ca un actor decât ca un poliţist.

Sagan chemă o sanie, care se urni sunând din clopoţei şi îl duse

mai departe pe Bulevardul Nevski.

Ariadna şi Lala o ajunseră din urmă.

— Saşenka! exclamă mama ei. Cine era domnul? Puteai fi puţin mai amabilă!

Dar Saşenka se simţea acum invincibilă, nu mai conta câte rochii stupide o obligaseră să probeze. Iubea munca nocturnă clandestină a unui activist bolşevic. Acum, îi trecu prin minte, chiar voi fi o achiziţie valoroasă pentru Partid. Casa lor era supravegheată. Sagan bănuise probabil că se vor duce la magazinul englezesc, unde el ar fi atras mai puţin atenţia decât la Cernîşev. Îi vorbise departe de urechile mamei şi Lalei, fiindcă voia ca ea să ştie că este supravegheată. Saşenka murea de nerăbdare să-i raporteze lui Mendel.

În drum spre casă, Ariadna îşi ciupi fiica de obraz.

— De-acum înainte, noi două vom fi prietene apropiate, nu-i aşa, scumpa mea? repeta Ariadna.

Saşenka, aşezată pe bancheta bej între Ariadna şi Lala, îşi aminti că mai demult, ori de câte ori alergase la mama ei să o îmbrăţişeze, Ariadna se ferise de ea şi strigase: „Mrs Lewis, Mrs Lewis, port o rochie nouă de la madame Brissac, iar copila e mânjită la gură…”

Noaptea trecută avusese în sfârşit ocazia de a o îmbrăţişa, dar acum nu-şi mai dorea.

Când ajunseră acasă, Ariadna o prinse pe Saşenka de mână şi o trase după ea în budoar.

— Vino cu mine la noapte, într-o rochie nouă, care să-ţi pună în valoare silueta! îi şopti răguşit, inspirând parfumul de tuberoze de la încheietura mâinii. De când te-am văzut noaptea trecută venind atât de târziu acasă, ştiu că ai un iubit! N-am să-i spun tatălui tău, dar putem ieşi noi două. Şi eu care credeam că eşti o fandosită, draga mea Saşenka, una care nu zâmbeşte niciodată – nici nu mă mai miram că nu-ţi face nimeni curte – dar m-am înşelat, nu-i aşa? Te furişezi acasă în zori, ca o pisică! Cine e motanul? Costumul de tweed de adineauri? Ne îmbrăcăm în splendidele noastre rochii de seară şi lumea va crede că suntem surori. Tu şi eu, noi suntem la fel…

Dar Saşenka trebuia să livreze o ştampilă şi un chitanţier pentru cotizaţii. În locuinţa conspirativă îşi va întâlni tovarăşii şi va fierbe gelatina de care aveau nevoie pentru şapirograful cu care multiplicau manifestele.

Înainte trebuia să-l contacteze pe Mendel şi să-i relateze despre întâlnirea cu Sagan.

Tânjea după misterele nopţii ca după îmbrăţişarea unui amant.

20

Saşenka plecă de acasă la ora unu noaptea. Când îi zări pe cei doi

spioni, o luă spre Bulevardul Nevski şi intră în Hotelul Europa. Din foaier coborî la subsol cu liftul pentru personal, traversă bucătăriile, unde hamali cu şorţuri sângerii şi bărbi înfoiate livrau ouă, verze şi carcase roz de porci şi miei, ieşi în stradă, opri o troică şi îi lăsă lui Mendel un mesaj codificat la farmacia georgiană de pe Bulevardul Alexandrovski.

În cârciuma vizitiilor din faţa Gării Finlandeze mâncă o plăcintă călduţă şi tocmai când asculta pentru a treia oară „Yankee Doodle" la flaşneta automată, un tânăr se aşeză pe scaunul din faţa ei. Era mai în vârstă decât ea, dar aveau amândoi aceleaşi feţe pământii ale celor care nu dorm noaptea şi aceeaşi convingere radioasă a revoluţionarilor.

— I-i-ia b-b-buldogul de la tovarăşul de la Regimentul de Cavalerie, se bâlbâi studentul, care avea ochi mici căprui, ochelari cu lentile groase şi rame de nichel, o şapcă muncitorească de piele pe capul de o formă ciudată, pătrată. Era tovarăşul Molotov, Saşenka îl recunoscuse, şi la vremea aceea avea douăzeci şi şase de ani. El, tovarăşul Mendel şi tovarăşul Şliapnikov erau ultimii conducători bolşevici în libertate de pe tot cuprinsul Imperiului. Îşi scoase jacheta de piele, iar dedesubt purta o haină scurtă şi un guler rigid, cum aveau conţopiştii. Fără şapcă, fruntea lui părea anormal de bombată.

— Întreabă de t-t-tovarăşul Paliţîn. Ai ceva de raportat?

Saşenka scutură din cap.

— N-n-noroc, tovarăşă.

Şi tovarăşul Molotov dispăru. Saşenka se înfioră de-a lungul şirei spinării.

În cocioaba paznicului Regimentului de Cavalerie de Gardă o aştepta Verezin.

— Ce s-a întâmplat cu zibelina? Dar vulpea polară unde e? o întrebă.

— Atrăgea prea mult atenţia, răspunse ea. Mă aşteaptă cineva?

Tovarăşul Ivan Paliţîn şedea la măsuţa rotundă de lângă sobă, cu nişte sticle în faţă. Se sculă în picioare când o văzu.

— Eu sunt tovarăşul Vania, spuse. Te ştiu. Te-am văzut când ai vorbit la cercul muncitoresc de la Uzinele Putilov.

Îi întinse o mână mare, roşie.

— Îmi aduc aminte, spuse ea. Ai fost singurul care mi-a adresat o întrebare. Eram foarte emoţionată.

— Nici nu-i de mirare, spuse Vania, o fată intelectuală în mijlocul nostru. Ai vorbit cu pasiune şi noi am apreciat faptul că o fată ca tine vine să ne ajute.

Saşenka pricepu ce voia el să spună cu „o fată ca tine" şi se simţi neplăcut. El remarcă însă acest lucru, fiindcă adăugă cu blândeţe:

— Noi doi provenim din lumi atât de diferite, dar tu ai să-mi spui

ce ştii tu şi eu am să-ţi spun ce ştiu eu.

Saşenka se simţi recunoscătoare. Cu părul vâlvoi, înalt de un metru optzeci, cu pomeţii înalţi şi ochii alungiţi ai strămoşilor săi tătari, Vania Paliţîn întruchipa forţa neaoşă a ţăranului rus şi înflăcărarea sinceră şi practică a muncitorului. Ea ştia că, spre deosebire de Mendel sau Molotov, Paliţîn era un proletar veritabil, care trudise în Uzinele Putilov de la vârsta de opt ani şi care vorbea în argoul proletar. El este eroul, gândi Saşenka, pentru care şi-a creat Marx viziunea şi de dragul căruia se alăturase ea mişcării.

— Tovarăşă Vulpe Polară, am ceva pentru tine, de fapt, mai multe lucruri. Ştii ce ai de făcut cu ele?

— Ştiu.

— Ia loc. Bei un coniac sau o votcă? Tovarăşul Verezin şi cu mine ne cinstim cu un păhărel, nu-i aşa, Igor?

— Am devenit membru de Partid, spuse Verezin.

— Felicitări, tovarăşe Verezin, spuse Saşenka.

Numai membrilor de Partid li te adresai cu respectuosul „tovarăş”. Dar Mendel o instruise să nu piardă vremea stând la taclale. Intelectualii sunt mai paranoici decât proletarii veritabili, îi trecu Saşenkăi prin minte.

Vania Paliţîn, în cămaşă ţărănească, cizme şi pantaloni bufanţi, îi dădu „buldogul” şi un pacheţel. Metalul pistolului avea un luciu lichid.

— Du asta tipografului în localul din strada Gogol – e georgian, al naibii de arătos. Să nu-ţi pierzi capul! zise Vania şi o privi zâmbindu-i. Buldogul e pentru tine.

Saşenka trecu prin faţa Palatului Taurid la câteva minute după ora trei şi călători cu un tramvai de-a lungul Bulevardului Liteinîi. În buzunarul mantoului simţea greutatea pistolului. Mauserul era încărcat, mai avea şi o cutie de carton cu gloanţe de rezervă. Mângâie arma cu vârfurile degetelor; metalul era rece ca gheaţa. Partidul o înarmase pentru întâia oară. Ea nu trăsese niciodată cu adevărat. Să fi fost unul din testele lui Mendel? Dar exista revoluţie fără dinamită? Îi cerea Partidul să elimine vreun agent provocator? Se gândi la Sagan. Ştia că o va contacta din nou.

Opri o sanie cu un singur cal, care o duse până la localul Caravanserai din strada Gogol, o pivniţă amenajată în stil turcesc, cu alcovuri, frecventată de studenţi săraci, soldaţi şi câţiva muncitori. Intrarea nu atrăgea în niciun fel atenţia, dar în spatele ei se deschidea un pasaj care trecea pe sub stradă. Înăuntru o izbi mirosul de ţigări, cârnaţi şi vin stătut. Trecu pe lângă o masă de studenţi în haine ponosite, care amuţiră la vederea ei.

Într-un alcov întunecos şedea singur un bărbat cu o splendidă căciulă caucaziană, albă şi îmblănită şi îmbrăcat într-o manta soldăţească. Înălţă spre ea un pahar cu vin roşu.

— Te aşteptam, tovarăşă Vulpe Polară. Eu sunt Hercule Satinov, spuse tovarăşul georgian, care îşi rusificase numele iniţial Satinadze. Vino cu mine, tovarăşă.

O conduse mai departe, în adâncul pasajului, şi deschise uşa unui depozit de bere. Înăuntru era umed şi duhnea. Satinov se aplecă şi ridică o trapă. O scară metalică în spirală cobora în tipografie. De jos se auzea ritmul grav al rotativei, ca bâzâitul unui bondar mecanic. Bărbaţi în cămăşi ţărăneşti cărau teancuri de ziare tipărite pe hârtie groasă, pe care le legau cu sfoară roşie. Puţea a ulei şi hârtie arsă.

Satinov îşi împinse de pe frunte impresionanta căciulă.

— Tocmai m-am întors la Piter. Din Baku.

Deasupra frunţii înguste se ivi părul lui negru şi des, cu luciu albăstriu. Era înalt, vânos, muşchiulos şi emana o forţă virilă pură.

— Mi-ai adus cerneala?

Saşenka îi înmână pachetul.

— Mă bucur că te-am cunoscut, tovarăşă Vulpe Polară, spuse el fără urmă de ironie, îi luă mâna şi o sărută.

— Un cavaler georgian get-beget! replică ea puţin stânjenită. Dansezi şi *lezghinka?* Ştii să cânţi *Suliko?*

— Nimeni nu mă întrece la dans. Poate cântăm şi bem nişte vin într-o seară?

— Nu, tovarăşe, răspunse Saşenka. Eu nu am timp de asemenea frivolităţi. Şi nici tu nu ar trebui să ai.

Satinov nu păru jignit. Dimpotrivă, râse zgomotos şi ridică braţele ca pentru a se preda.

— Iartă-mă, tovarăşă, dar noi, georgienii, nu suntem aşa de reci ca ruşii! Noroc!

O conduse spre o altă ieşire, care dădea într-o curte pustie din spatele străzii Gogol.

La capătul aleii înguste privi în urmă după eventuali spioni, aşa cum o învăţase Mendel. Nimeni. Aşteptă. Pe stradă nu era ţipenie de om. Un sentiment de imensă bucurie o inundă. Îi venea să râdă şi să danseze, gândindu-se la farmecul sumbru al acestor conspiratori – Paliţîn în cocioaba paznicului, Satinov în tipografie, bărbaţi din lumi diferite, dar uniţi de aceeaşi hotărâre. În adâncul sufletului ei, Saşenka ştia că aceste persoane erau viitorul, viitorul ei. Convingerea ei lumina asprimea întunecată a acestei existenţe. Mai era de mirare că oameni de felul lui Mendel ajunseseră de-a dreptul dependenţi? Normalitate? Responsabilitate? Familie, căsnicie, bani? Îşi aminti încântarea tatălui ei, când semnase cel mai recent contract de livrare a două sute de mii de puşti, nefericirea şi amăgirea mamei ei. Asta nu e viaţă, îşi spuse Saşenka, sunt nişte morţi vii, mohorâţi şi posaci.

Trecu printr-un gang şi ajunse în altă curte. Aceasta era una din regulile lui Mendel: încearcă să eviţi intrările principale ale clădirilor

şi verifică întotdeauna dacă nu cumva există două intrări. În Rusia, portarii căscau gura pe stradă şi nu prea erau atenţi la ce se petrecea în curte.

Se grăbi să ajungă la intrarea din spate, o deschise şi urcă la ultimul etaj, pe treptele reci şi întunecate, slab luminate de felinarul din stradă. Trecuse şi mai devreme pe aici, dar tovarăşul nu venise la întâlnire. Între timp, poate sosise.

Descuie uşa şi o încuie la loc, în urma ei. Locuinţa era cufundată în beznă, dar şi ziua era întunecoasă, o adevărată peşteră cu covoare asiatice, lămpi vechi cu petrol, plăpumi cu puf şi saltele. Inspiră aroma plăcută de levănţică, peşte sărat şi cărţi îngălbenite de vreme; aici locuia un intelectual. Intră în bucătărie şi atinse samovarul, după cum o învăţase Mendel. Era rece. În dormitor, pereţii erau acoperiţi de rafturi cu cărţi, pe jos erau teancuri de *Apollo* şi alte reviste de cultură.

Şi totuşi, ceva nu era în regulă. Îşi ţinu răsuflarea. Înarmată cu vigilenţă bolşevică, se mişca pe nesimţite, cu nervii ca nişte fulgere ramificate, care îi străbăteau şira spinării. Intră în camera de zi. Se auzi un ţăcănit şi o lampă cu petrol se aprinse.

— Fiţi binevenită! Mă gândeam că n-o să mai apăreţi.

O voce familiară – atunci de ce se speriase?

— Lăsaţi glumele, spuse Saşenka, înghiţind în sec. În buzunar avea Mauserul.

— Faceţi mai multă lumină.

El îndreptă lampa spre chipul ei.

— V-aţi cumpărat rochii frumoase, Zemfira?

Căpitanul Sagan şedea pe un scaun. Purta un costum negru, prost croit şi o cravată îngustă. Pe jos era trântită o haină de blană.

— Ce căutaţi aici?

Saşenka era conştientă că glasul ei suna cam piţigăiat.

— Tovarăşul dumneavoastră nu mai vine. L-am arestat. Mâine, Comisia Specială îl va condamna la doi ani de exil în Siberia. Nimic grav. Şi atunci m-am gândit că, în loc să vă las să îl aşteptaţi pe el, vin mai bine eu în locul lui.

Ea ridică din umeri, dându-şi toată silinţa să pară calmă.

— Aşa deci? Locuinţa aceasta conspirativă nu mai este sigură. Dacă nu aveţi de gând să mă arestaţi, am să mă duc acum acasă, să mă culc. Noapte bună.

În clipa când se răsuci pe călcâie, îşi aminti indicaţiile lui Mendel. Trebuia să îl cunoască mai bine pe Sagan. Şi apoi, era curioasă să afle de ce venise aici.

— Sau e deja prea târziu să mă mai culc?

— Eu aşa cred, spuse el, dându-şi cu mâna părul peste cap, ceea ce-l făcu să pară mai tânăr. Vă place să faceţi din noapte zi?

— Dimineaţa sunt leneşă, dar noaptea mă trezesc la viaţă.

Conspiraţiile se potrivesc felului meu de a fi. Dar dumneavoastră, căpitane? Şi dumneavoastră vă pierdeţi nopţile?

— Eu trăiesc pe muchie de cuţit. La fel ca dumneavoastră şi ca unchiul dumneavoastră Mendel. Dorm atât de puţin, încât atunci când mă duc acasă să mă culc, nu-mi găsesc liniştea. Mă ridic din pat şi citesc poezii. Asta ni se întâmplă nouă. Viaţa aceasta, care ne place atât de mult, ne schimbă firea şi nu mai putem trăi altfel. Noi, conspiratorii, suntem nişte morţi vii. Nişte vampiri. Noi ne hrănim cu sângele muncitorilor, voi cu sângele celor care sug la rândul lor sângele muncitorilor. Al naibii darwinism.

Saşenka pufni în râs şi se aşeză pe marginea unui pat de fier, în pata de lumină gălbuie aruncată de lampa cu petrol.

— Noi, conspiratorii? Între noi şi voi, faraonii, nu există asemănare. Noi avem un program ştiinţific, voi nu faceţi altceva decât să reacţionaţi la ceea ce facem noi. În cele din urmă noi vom câştiga. Voi veţi fi distruşi. Voi săpaţi pentru noi mormintele exploatatorilor.

Căpitanul Sagan râse înfundat.

— Şi totuşi, eu nu văd încă niciun indiciu. În momentul de faţă, Partidul cu care vă lăudaţi atât este format din câţiva ciudaţi: intelectualul Mendel Barmakid, un muncitor pe nume Şliapnikov, un puşti mic-burghez pe nume Skriabin (zis Molotov), câteva cercuri muncitoreşti şi câţiva instigatori pe front. Lenin e în străinătate, ceilalţi sunt în Siberia. Mai rămâneţi dumneavoastră, Saşenka. Pe tot cuprinsul Rusiei există poate o mie de bolşevici cu experienţă. Dar dumneavoastră vă distraţi copios, nu-i aşa? Jucându-vă de-a revoluţionara?

— Vă amăgiţi singur, Sagan, spuse Saşenka înfierbântată. Cozile sunt tot mai lungi, oamenii tot mai furioşi, tot mai înfometaţi. Ei vor pace şi voi le cereţi să-şi sacrifice vieţile pentru Nicolae cel din Urmă, Nicolae Sângerosul, trădătoarea nemţoaică Alexandra şi perversul Rasputin…

— Despre care ştiţi totul de la mama dumneavoastră. Haideţi să vă spun ce gândesc eu. Părinţii dumneavoastră sunt întruparea sistemului rusesc corupt.

— De acord.

— Aspiraţiile şi drepturile muncitorimii şi ţărănimii sunt ignorate de către sistemul actual.

— Aşa este.

— Iar noi ştim că ţăranii nu au ce mânca, dar au nevoie şi de drepturi, de reprezentare, de protecţie în faţa capitaliştilor. Le trebuie pământ şi tânjesc cu disperare după pace. Tatăl dumneavoastră visează la un grup progresist care să pună mâna pe putere, dar e prea puţin şi prea târziu. Avem nevoie de o schimbare reală.

— Văd că suntem întru totul de acord. Atunci de ce nu sunteţi

bolşevic?

— Pentru că eu cred că vom avea curând o revoluţie.

— Şi eu cred acelaşi lucru, spuse Saşenka.

— Nu. Ca marxistă, dumneavoastră ştiţi că o revoluţie socialistă nu este încă posibilă. Proletariatul din Rusia nu este pregătit. Şi aceasta este diferenţa dintre concepţiile noastre. Voi nu credeţi într-o revoluţie bolşevică.

Saşenka oftă.

— Convingerile noastre sunt atât de apropiate. Păcat că în privinţa aceasta nu suntem de acord.

Tăcură amândoi o clipă, după care Sagan schimbă subiectul.

— Aţi auzit cea mai recentă poezie a lui Maiakovski?

— Puteţi să o recitaţi?

— Să vedem: *Vouă, trăitori-târâtori dintr-o orgie-n alta, mai mare, cei cu vană în baie şi calde closete!*

Saşenka îl întrerupse:

— *Vouă, amatori de femei şi mâncăruri, oricâte ar fi, aţi vrea viaţa altora să vă fie jertfită chiar azi?! Eu mai bine, la bar, curvelor le voi servi apă chioară cu ceva sirop de ananas!* **[2]**

— Foarte frumos aţi recitat, mademoiselle Zeitlin. Jos pălăria!

— În ţara noastră, poezia are mai multă forţă decât obuzierele.

— Aveţi dreptate. Ar trebui să recurgem mai des la poezie decât la spânzurătoare.

Saşenka îl studie atent, conştientă că amândoi îşi riscau vieţile în ceea ce Mendel numea Jocul Suprem. Mâna ei se încleştase în jurul patului rece al pistolului.

Cu câteva săptămâni în urmă, Mendel o dusese undeva în afara oraşului, într-o pădure de mesteceni şi o învăţase să tragă. Curând, va putea nimeri mai uşor ţinta. Dacă Partidul i-ar fi poruncit să îl împuşte pe Sagan, ea nu ar fi ezitat.

— Ce armă aveţi?

Atingerea pistolului la vârfurile degetelor îi făcea inima să bată mai tare. Se auzi vorbind şi nu-şi mai recunoscu glasul. Era straniu, mai profund, surprinzător de calm.

— N-aveţi decât să mă arestaţi. Şi atunci, o Meduză de-a voastră va putea să mă percheziţioneze.

— Între mine şi dumneavoastră nu există decât o singură, mare diferenţă, Saşenka. Eu cred în caracterul sacru al vieţii umane. Voi credeţi în teroare. De ce trebuie să ucidă tovarăşii dumneavoastră? Mă întreb dacă există în firea lor ceva ce îi predestinează la acest lucru. Sunt criminali sau nebuni?

Saşenka se sculă iar în picioare.

— Aveţi un cămin unde să vă duceţi, căpitane? Sunteţi căsătorit?

— Da.

— Copii aveţi?

— Încă nu.

— Aveţi o căsnicie fericită?

Saşenka îşi frecă ochii. Acum se simţea obosită.

— Există căsnicii fericite? replică el.

— Vă compătimesc, spuse ea. Eu n-am să mă mărit niciodată. Noapte bună.

— Încă un lucru, Zemfira. Credeţi că aş prefera să fiu în altă parte decât aici?

Saşenka îşi încreţi fruntea.

— Acesta nu este un compliment. Bănuiesc că majoritatea bărbaţilor nu au nicio poftă să se întoarcă acasă. Mai ales atunci când sunt nişte vampiri, ca dumneavoastră şi ca mine.

Amândoi suntem înarmaţi, gândi Saşenka tulburată. Amândoi am putea muri în noaptea aceasta.

Părăsi locuinţa şi merse pe străzi. Lapoviţa îi mângâia faţa şi genele. Sagan era, fără îndoială, un jandarm ieşit din comun, gândi Saşenka. Ea îi făcea jocul, încerca să-l ademenească să vorbească. Era mai în vârstă decât ea, mult mai în vârstă şi recrutase o mulţime de agenţi dubli, dar încrederea lui arogantă în abilităţile sale de jucător era punctul lui vulnerabil. Ea va reuşi într-un fel sau altul să îl înfrângă şi îl va servi Partidului pe tavă, aşa cum fusese cândva servit capul Sfântului Ioan Botezătorul.

Undeva, departe în noapte, se auzi şuieratul unui tren. Fumul negru al fabricilor înconjura o lună argintie. Se iveau zorile. Cerul avea pete rozalii, zăpada, umbre purpurii. Un zgomot înăbuşit de copite se apropie. Saşenka opri o sanie.

„Buldogul” din buzunar era atât de rece, încât i se lipea de piele.

— Iar s-a scumpit ovăzul, spuse vizitiul, trăgând de barba sa încâlcită, pe măsură ce se apropiau la trap de casa Zeitlinilor din strada Bolşaia Morskaia.

21

Zeitlin bătu în uşa dormitorului Ariadnei şi intră fără să mai aştepte un răspuns. Era amiaza, dar ea era încă în pat, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte din mătase, cu funde albastre, care lăsa să se întrevadă pielea albă a umerilor, acoperită de vânătăi. În încăpere mirosea a cafea şi tuberoze. Leonid îi servise puţin mai devreme micul dejun, iar tava din lemn lăcuit, cu farfurii murdare şi pahare goale, se afla pe o măsuţă lângă pat. Liuda, fata în casă, pregătea rochiile pentru acea zi – una pentru prânz, una pentru vizitele la prietene, una pentru aperitiv, una pentru cină. Patru ţinute, remarcă Zeitlin. Chiar avea nevoie de atâtea rochii?

— Aceasta e bună pentru ceai, baroneasă?

Liuda se ivi din budoar, purtând pe braţ o rochie din mătase.

— O, baroane! Bună dimineaţa, spuse şi făcu o plecăciune.

— Lasă-ne, te rog, singuri, Liuda.

— Da, baroane.

— Ia loc, Samuil! spuse Ariadna şi se întinse.

Îi făcea mare plăcere să-şi expună pielea goală privirilor lui Zeitlin, după cum remarcă acesta.

— Ce este? S-a prăbuşit bursa? Pe tine doar asta te mai interesează, nu-i aşa?

— Am să rămân în picioare.

Zeitlin îşi dădu seama că strângea prea tare între dinţi trabucul.

Ariadna rămase nemişcată.

— Dar ce s-a întâmplat? Întotdeauna te aşezi. Să poruncesc să ţi se aducă o cafea?

Se întinse după şnurul soneriei, dar se lăsă ispitită de delicateţea braţului ei şi îşi lipi buzele de el.

— Nu, mulţumesc.

— Cum doreşti. M-am distrat atât de bine azi-noapte. L-am vizitat iarăşi pe Stareţ. Mi-a spus lucruri atât de fascinante, Samuil. Toată lumea vorbea despre noul prim-ministru. Samuil?

— Vreau să divorţăm, Ariadna.

Iată – îi spusese. Urmă o lungă tăcere, după care Zeitlin observă că vorbele ajunseseră la ea. Ariadna clătină din cap şi ridică o mână, de parcă ar fi cerut cuvântul.

— Dar de ce? Trăim de atâţia ani aşa. Tu nu eşti un bărbat gelos. Tu eşti prea… prea sigur pe tine pentru a fi gelos. Glumeşti probabil, Samuil. Suntem căsătoriţi de optsprezece ani. De ce acum?

Zeitlin trase din trabuc şi încercă să pară calm şi chibzuit.

— E doar că… am obosit.

— Ai obosit? Vrei să divorţezi de mine fiindcă ai obosit?

— Vei primi o întreţinere generoasă. Nu se va schimba nimic. Vei trăi doar în altă casă. Ce te uimeşte?

— Nu poţi face una ca asta!

El se întorsese şi dădea să iasă din cameră, când ea sări din pat şi se aruncă pe jos, la picioarele lui, aruncându-i trabucul din mână. El se aplecă să-l ridice, dar ea se agăţă cu atâta putere de el, încât Zeitlin se dezechilibră şi căzu lângă ea. Ariadna izbucni în plâns, cu ochii înnebuniţi, daţi peste cap. El încercă să se elibereze, dar îi sfâşie cămaşa de noapte, din care i se iviră sânii goi. Dar ea încă se mai agăţa de el cu atâta înverşunare, încât lui Zeitlin îi săriră butonii cu diamante de la plastronul apretat şi se rostogoliră pe jos.

Stăteau întinşi unul lângă altul, respirând gâfâit. El îşi întoarse privirea spre ea şi îi zări, ivite printre buclele groase, sfârcurile mari,

cafeniu-închis. Arăta ca o dansatoare ţigancă. Aşa o văd probabil amanţii ei, îşi spuse Zeitlin, minunându-se de lascivitatea ei lipsită de orice inhibiţie. Ciudaţi mai sunt oamenii, gândi el. Lumina este întuneric, noaptea este zi.

De-a lungul anilor, ziua se purtaseră ca doi străini, dar noaptea împărtăşiseră aceeaşi pasiune. Ziua, soţia lui îi producea fie griji, fie dezgust, dar în primele ore ale dimineţii venea la el, mirosind a şampanie veche şi coniac tânăr, a parfumul zilei precedente şi trabucurile altor bărbaţi, şi îi şoptea la ureche aventurile ei de o năucitoare depravare. Vorbea şuierat, amestecând o poloneză ţărănească şi un idiş argotic, limbajul pe care îl folosise când o cunoscuse în casa tatălui ei, a rabinului din Turbin, în acel sat evreiesc de lângă Lublin.

Ce lucruri îi spunea, ce viziuni desfătătoare! Dorinţe şi fapte de necrezut pentru o doamnă respectabilă! Într-o noapte, unul dintre amanţii ei o dusese în Grădina de Vară, unde forfoteau numai câini şi prostituate… nu îi ascunsese niciun detaliu. Înfierbântat, el săvârşea performanţe erotice demne de un atlet, el, un bărbat atât de cumpătat, pentru care pasiunea era un lucru primejdios. Dar a doua zi se trezea cu o senzaţie de murdărie, ros de remuşcare, de parcă s-ar fi întâlnit cu o târfă într-o hrubă şi s-ar fi făcut de râs. Şi doar era soţia lui!

— Sunt încă frumoasă, nu-i aşa? îl întrebă ea, răspândind o aromă de tuberoze şi migdale. Cum să părăseşti *aşa ceva?* Fă dragoste cu mine. Haide, ia-mă. Doar ştii că asta vrei. Dar eşti prea rece. Nu e de mirare că am fost atât de nefericită. Glumeşti când spui că vrei să divorţezi, nu-i aşa? Samuil?

Începu să râdă, întâi înfundat, pe urmă, aruncându-şi capul pe spate, răguşit, din burtă. El simţea căldura pe care o emana corpul ei, parcă ar fi fost nişte cărbuni încinşi, simţea izul excitaţiei ei. Ea îi luă mâna şi şi-o vârî între picioare şi arătă apoi către oglindă.

— Uită-te la noi! Uită-te la noi, Samuil! Ce pereche frumoasă! Ca atunci când ne-am cunoscut. Mai ştii? Spuneai că n-ai întâlnit în viaţa ta o fată ca mine. Cum spuneai? „Eşti ca o herghelie de cai sălbatici."

Samuil se referise la altceva. Încă de pe atunci, se întrebase dacă nu ar fi fost prea imprevizibilă ca soţie. Se ridică de jos cu greutate şi îşi aranjă hainele.

— Ariadna, am devenit ridicoli.

Servitorii vorbiseră, Pantelimon îi spusese lui Leonid şi acesta se dăduse de ceasul morţii cum să-i spună stăpânului că Saşenka o ajutase pe mama ei, care zăcuse beată în stradă. Valetul o însărcinase pe Şifra, bătrâna doică a lui Zeitlin, să-i aducă acestuia la cunoştinţă neplăcuta veste. Zeitlin nu avusese nicio reacţie, îi mulţumise doar politicos Şifrei, îi sărutase mâna cu vinişoare albastre şi o condusese spre uşă. Istoricii, gândi Zeitlin, caută o singură explicaţie a unui

eveniment, dar în realitate lucrurile se petrec din mai multe motive, nu dintr-unul singur. Îşi aprinse trabucul Montecristo şi se gândi la arestarea Saşenkăi, la faptul că Mrs Lewis era de părere că el nu-şi cunoştea mai deloc propria fiică, precum şi la nedorita apariţie a lui Rasputin în viaţa lui (un lucru mai rău decât toţi amanţii Ariadnei la un loc). În vreme ce nestăpânitul lui frate Gideon căuta cu nesăbuinţă să-şi satisfacă toată plăcerile în viaţă, fiindcă „s-ar putea să dau curând colţul şi să mă duc drept în iad", Zeitlin îşi imaginase că o disciplină cumpătată i-ar putea asigura o viaţă lungă.

Dar noaptea trecută îl chinuiseră coşmarurile, morţi subite, accidente de tren, focuri de armă, automobile devastate, case în flăcări, sănii răsturnate, revoluţie, sânge în zăpadă, el însuşi pe patul morţii, suferind de tuberculoză intestinală şi angină pectorală, Saşenka plângând la căpătâiul lui – şi, odată ajuns la Porţile Cerului, îşi dăduse seama că venise cu mâinile goale. Investise în comori, nu în iubire. Era gol şi îşi irosise viaţa.

În zori, se dusese în cămară la Şifra, dar bătrâna vrăjitoare, ghemuită pe un scaun ca un păianjen transparent, îi cunoştea deja visele.

— Şi tu ai nevoie de iubire, îi spusese. Nu trăi numai pentru viitor. S-ar putea să nu mai fie niciun viitor. Cine poate şti ce stă scris în Cartea Vieţii tale?

Zeitlin ura schimbările şi se temea de orice i-ar fi zdruncinat lumea din temelii. Dar ceva în Lanţul Existenţei se modificase şi el nu mai avea încotro.

Împotriva propriei judecăţi, într-o transă pe care o considerase un semn al Destinului, intrase în camera Ariadnei.

Acum îşi privea soţia, care continua să zacă pe jos cu membrele întinse în toate părţile.

— Ai pe altcineva? întrebă ea. Te-ai îndrăgostit de vreo balerină de la Mariinski? De vreo ţigancă de La Urs? Dacă aşa este, să ştii că mie nu-mi pasă. Înţelege, prostănacule egoist şi rece, că mie nu îmi pasă! Am să fiu cuminte ca o călugăriţă. Stareţul îmi arată calea către izbăvire. Ne întâlnim iarăşi săptămâna viitoare, pe 16 decembrie. Doar Rasputin şi cu mine. „Am să te învăţ, Albinuţo," îmi zice. „Ai păcătuit prea mult, răspândeşti întunericul Satanei. Eu am să te învăţ ce este iubirea şi izbăvirea." Asta i-a spus el Albinuţei sale. E bun cu mine. Mă ascultă ore în şir, chiar şi atunci când în anticamera lui se înghesuie petiţionari, generali, contese…

Zeitlin îşi prinse la loc butonii de la plastron şi îşi reînnodă cravata.

— Vreau să am şi eu o viaţă normală, spuse încet. Nu mai sunt foarte tânăr şi s-ar putea să mor curând. Ţi se pare atât de ciudat? Flek se va ocupa de toate.

Şi, cu o slabă părere de rău şi teamă faţă de viitor, plecă, închizând uşa în urma sa.

22

Pe ecranul lat şi luminos al Cinematografului Piccadilly de pe Bulevardul Nevski rula în acea după-amiază un film cu titlul *Inima ei este o jucărie în mâinile lui*. Saşenka întârziase şi ratase începutul, dar după ce îşi ridică privirea spre ecran şi îşi aprinse o ţigaretă, înţelese curând că domnul în chestiune era un dandy, chipurile arătos (în realitate, arăta ca o paiaţă), stând în frac şi cravată albă la malul mării, în vreme ce doamna, într-o rochie de bal de culoare roşie, se holba la valurile albastre.

Pe scenă, un cvartet format din studenţi de la Conservator interpreta o muzică menită să sugereze briza mării. Domnul se jucase deja prea mult cu inima doamnei, care începu acum să înainteze în mare. Un grăsun în frac dădu fuga pe scenă şi începu să învârtă manivela unei maşinării care imita sunetul alămurilor. Cvartetul se întrerupse şi acum se auzea ceva asemănător cu vuietul valurilor mării.

În întunericul cinematografului pe jumătate plin, aerul uscat avea o încărcătură electrică, iar fumul argintiu al ţigărilor şerpuia în raza de lumină care proiecta imaginile pe ecran. Un soldat, care şedea lângă iubita lui, comentă în gura mare: „E în apă! Se îneacă.” În spate, un cuplu se săruta pasional, amândoi erau probabil căsătoriţi şi prea săraci pentru a-şi permite o cameră la hotel. Un beţivan sforăia. Dar cei mai mulţi urmăreau filmul, fermecaţi şi uimiţi. Saşenka tocmai îi dusese lui Satinov, tovarăşului georgian cu căciula caucaziană, un mesaj de la Mendel şi îi mai rămăsese un ceas până la întâlnirea cu tovarăşul Vania în Vîborg. Pe urmă avea să se întoarcă acasă, la cină. *Sfârşit* declarau literele înflorite de pe fundalul negru, după care se anunţă următorul film: *Pielea de pe gâtul ei era din alabastru*.

Saşenka oftă adânc.

— Vi se pare o prostie? spuse un glas de alături. V-aţi pierdut simţul pentru romantism?

Era Sagan.

— Romantism? Dumneavoastră sunteţi cel care rânjeşte cu cinism, replică ea. Noi vom cuceri Rusia cu ecranul cinematografic. Vom vopsi lumea în roşu. Dar parcă dumneavoastră dormeaţi ziua?

De când o arestaseră pe Saşenka, se întâlneau o dată la două, trei zile, uneori în miez de noapte. Ea îi raporta totul lui Mendel.

— Ai răbdare, spunea acesta. Fă-i jocul. Într-o bună zi are să-ţi propună ceva.

— Crede că mă poate flata, dându-se drept un intelectual de o

seamă cu mine.

— Lasă-l în pace. Chiar şi în Ohrana, tot oameni lucrează şi or să facă şi ei greşeli omeneşti. Poartă-te în aşa fel, încât să te placă.

Ea nu ştia niciodată când avea să-l întâlnească pe reprezentantul poliţiei secrete. În discuţiile lor despre poezie, romane şi ideologie, el strecura întrebări despre Partid: Mendel era în oraş? Cine era noul tovarăş caucazian? Unde locuia Molotov? Ea răspundea întrebându-l la rândul ei, după cum o instruise Mendel, ce razii erau puse la cale, cine avea să fie arestat, dacă exista vreun agent dublu în Comitet.

Pe ecran rula deja următorul film. Cvartetul de coarde interpreta o melodie înfocată.

— Eu nu am venit să văd filmul, spuse căpitanul Sagan, recăpătând un ton serios. O troică ne aşteaptă afară. Veniţi cu mine.

— De ce? Iar mă arestaţi?

— Nu, mama dumneavoastră are probleme. Vă fac dumneavoastră şi familiei dumneavoastră un serviciu. Am să vă explic pe drum.

Urcară în troică, se acoperiră cu blana de urs şi, înfofoliţi în hainele lor de blană, se lăsară purtaţi de sania care aluneca pe zăpadă cu atâta avânt de parcă ar fi zburat. Se lăsase deja întunericul, dar străzile erau luminate de lămpi electrice. Sănii scunde finlandeze, împodobite cu panglici şi zurgălăi, goneau pe străzi, transportând grupuri de studenţi chiuind, ale căror siluete se profilau pe zăpadă ca nişte desene decupate din hârtie. Se găseau tot mai puţine alimente, preţurile creşteau şi Saşenka văzu o mulţime de muncitoare stând la o coadă imensă în faţa unei brutării. Cu cât e mai rău, cu atât e mai bine, spuse bucuroasă în gând. Sirenele fabricilor din Districtul Vîborg urlau. Zăpada, atât de rar albă, sclipea într-un galben nisipos.

— Mă duceţi acasă?

Sagan scutură din cap.

— La locuinţa lui Rasputin. El a dispărut. Cred că e mort.

— Ah, ce rău îmi pare, el ne-a adus mai mulţi simpatizanţi decât *Manifestul Comunist*.

— În privinţa aceasta, Zemfira, avem opinii diferite. Pentru noi, moartea lui este o binecuvântare. Cadavrul pluteşte undeva pe sub stratul de gheaţă – îl vom găsi noi. Ţarina e distrusă. Rasputin nu s-a mai întors acasă de la o petrecere în Palatul Yusupov. Tânărul Felix Iusupov, prinţul bisexual, e vârât până-n gât în afacerea aceasta, dar e însurat cu o Mare Ducesă.

— Şi mama?

— Mama dumneavoastră îl aştepta pe Rasputin în locuinţa lui. M-am gândit că, după cele petrecute în acea noapte, dumneavoastră aţi putea să o ajutaţi…

Poliţişti în uniforme gri, cu gulere din blană de miel, păzeau

intrarea casei din strada Gorohovaia 64. Câţiva tineri în mantale studenţeşti ponosite, cu carnete în mâini şi aparate de fotografiat mari şi greu de mânuit, încercau să îi convingă pe poliţişti să îi lase să intre. Saşenkăi şi căpitanului Sagan li se permise imediat să treacă.

În curte se adăposteau de frig câţiva jandarmi, în elegantele lor uniforme albastru-închis, cu nasturi argintii. Saşenka observă că îl salutară pe Sagan milităreşte, deşi era în haine civile.

În capul scării, cămăşile apretate, costumele bine croite şi ghetele elegante în două culori ale ofiţerilor Ohranei se distingeau limpede de bărbile cărunte, nasurile roşii şi ghetele murdare ale detectivilor de poliţie însărcinaţi să investigheze crima. Ofiţerii Ohranei îl salutară pe Sagan şi îl puseră la curent cu cele întâmplate într-un jargon codificat, care îi aminti Saşenkăi de felul de a vorbi al bolşevicilor. Toate organizaţiile secrete sunt poate la fel, gândi ea.

— A venit după mama ei, le spuse Sagan colegilor săi şi o prinse pe Saşenka de încheietura mâinii.

Ea decise să nu i se împotrivească.

— Urcaţi, dar grăbiţi-vă, spuse un ofiţer al Ohranei. Şeful e pe drum. Ministrul a plecat la Ţarskoe Selo, să-i raporteze Majestăţii Sale Imperiale, dar va sosi şi el curând.

Pe măsură ce se apropiau de locuinţa lui Rasputin, Saşenka auzea tot mai distinct nişte urlete nestăpânite, care aminteau de felul în care îşi jeleau ţăranii morţii. Se gândi la sirenele care anunţau raiduri aeriene şi la un câine văzut mai demult, căruia un automobil îi retezase picioarele. Intrară într-un antreu; o luară la stânga, într-o bucătărie plină de abur, cu un samovar; pe o masă erau mătăsuri şi blănuri; apoi intrară la dreapta, în salonul principal, în mijlocul căruia se afla pe o masă un pahar pe jumătate plin cu vinul de Madeira al Stareţului. Locuinţa îi amintea Saşenkăi de izbele ţăranilor de pe moşiile ucrainene ale lui Zeitlin, dar aici se amesteca în mirosul ciorbei de varză şi o notă de parfum parizian. Aici, nimic nu pare a fi la locul său, gândi Saşenka. Era o izbă, şi în acelaşi timp, un birou de instituţie publică şi căminul unei familii burgheze. Parcă ar fi fost adăpostul unei bande de tâlhari ţigani.

Deodată se produse zarvă în spatele lor. Un general de jandarmerie intră cu anturajul său în salonul principal. Sagan se grăbi să îl întâmpine, îl salută, stătu de vorbă cu el şi se întoarse la Saşenka.

— Au găsit cadavrul. În Neva. El e, îşi făcu acesta semnul crucii şi continuă cu glasul ridicat. Bun. Va trebui să o ducem acasă. De noaptea trecută e aici.

Urletele erau tot mai sonore şi stridente. Sagan deschise uşa cu două canaturi a unei încăperi mai mici, întunecoase, cu covoare şi perne roşii şi un divan încăpător.

Siluetele dinăuntru erau atât de greu de identificat şi zbieretele lor

atât de animalice, încât Saşenka se dădu un pas înapoi, dar Sagan o prinse de talie şi de încheietura mâinii. Se simţi recunoscătoare, dar era în primul rând şocată. Pete sângerii îi dansau în faţa ochilor, care se adaptau treptat la întuneric.

— E aici. Vă aşteaptă un automobil jos, dar trebuie să plecaţi înainte de a sosi gazetarii. Haideţi. Nu vă fie teamă, spuse Sagan cu blândeţe. Nu sunt decât zgomote.

Saşenka intră.

La început, fusese surprinsă de grămada de trupuri încolăcite. Câteva femei şedeau pe jos ghemuite, îmbrăţişate, legănându-se, plângând isteric şi urlând. Printre ele Saşenka o recunoscu pe mama ei. Capul i se scutura convulsiv, avea obrajii căzuţi şi gura era o despicătură stacojie din care ieşeau ţipete.

— Unde mă aflu? zbiera mama ei, cu glasul strident şi răguşit de la văicăreli. Cine eşti?

Aerul din încăpere era o fiertură de sudoare şi săpun scump. Saşenka îngenunche şi încercă să o prindă pe Ariadna, dar aceasta se rostogoli de lângă ea.

— Nu! Nu! Unde e părintele Grigori? Vine, ştiu că vine.

Saşenka, sprijinindu-se în genunchi, se întinse după mama ei, dar Ariadna îi scăpă şi de data aceasta, râzând ca o nebună. O femeie grasă, în patru labe, începu să latre. Saşenkăi îi venea să se ridice în picioare şi să o ia la fugă, dar era totuşi vorba despre mama ei şi abia acum realiză ceea ce până atunci nu dorise poate să admită, anume că Ariadna nu era doar o mamă rea, ci şi o femeie bolnavă, poate de-a dreptul dementă. O tânără ţărancă brunetă, voinică şi înaltă, cu o mustaţă negricioasă şi sprâncene împreunate, o înşfăcă înjurând pe Saşenka.

Aceasta încercă să se elibereze, dar atacatoarea, care avea o spumă albă la gură, îşi înfipse dinţii în braţul fetei. Saşenka ţipă de durere şi o răsturnă într-o parte pe ţăranca despre care află mai târziu de la Sagan că era fiica lui Rasputin. Apoi o prinse pe Ariadna cu fermitate, întâi un braţ, pe urmă un picior şi în cele din urmă o trase afară din învălmăşeală. Celelalte femei încercară să o împiedice, dar Sagan împreună cu un poliţist le dădură la o parte.

Făptura care fusese mama ei zăcea la picioarele Saşenkăi tremurând şi icnind, sub privirea rece a lui Sagan şi a poliţiştilor, care vorbeau despre autopsia lui Rasputin şi posibilul ucigaş al acestuia. Pe Saşenka o durea braţul. Pe piele se vedeau limpede urmele dinţilor atacatoarei. Observă că Ariadna era îmbrăcată într-o rochie simplă, cu motive florale, diferită de tot ce purta ea de obicei, şi înţelese că dorise să i se înfăţişeze Stareţului ca o petiţionară săracă.

Saşenka se prăbuşi în genunchi, cu mâinile împreunate. Acum îi venea şi ei să plângă. Mâna lui Sagan se aşeză pe umărul ei.

— Veniţi-vă în fire, mademoiselle Zeitlin. Trebuie să o scoateţi de aici *acum*, spuse acesta şi îşi aşează jobenul pe cap. Am să vă ajut.

Împreună o prinseră pe Ariadna de braţe şi o târâră spre ieşire. Pe palier, Ariadna reîncepu să urle.

— Grigori, Grigori, unde eşti tu? Avem nevoie de tine, să ne alini sufletele, să ne izbăveşti de păcate! Grigori! Trebuie să-l aştept! Vine după mine…

Se smulse din mâinile lor, zgâriindu-i şi lovindu-i, şi încercă să se năpustească înapoi, în locuinţă, dar Sagan, sprinten, o prinse la timp.

— Domnilor, daţi-ne o mână de ajutor! le strigă celor doi poliţişti care păzeau intrarea.

Unul dintre ei o apucă, în locul Saşenkăi, pe Ariadna de braţul stâng, iar Sagan, de cel drept. Celălalt poliţist îşi îndesă pălăria pe cap şi, cu un gest plin de avânt, o prinse de ambele picioare. Cei trei o cărară pe scări în jos. Rochia Ariadnei se ridicase, dându-i la iveală picioarele în ciorapii rupţi.

Saşenka îşi întoarse privirea şi porni înaintea lor, oripilată şi neputincioasă, dar recunoscătoare pentru ajutorul lor. Traversă curtea, conştientă că privirile poliţiştilor erau aţintite asupra lor, dar sperând că aceştia nu o vor recunoaşte în această nenorocită pe mama ei. O inundă un sentiment de milă şi ruşine.

Un automobil, condus de un sergent de jandarmerie, intra în marşarier în curte.

— Băgaţi-o înăuntru, spuse Sagan gâfâind.

Un alt jandarm deschise portiera şi îi ajută să o aşeze pe Ariadna pe banchetă.

— Duceţi-o acasă, Saşenka. Şi mult succes, spuse Sagan trântind uşa, după care se aplecă spre şofer. Vă mulţumesc. Bolşaia Morskaia! Iute! Sagan lovi în acoperişul automobilului.

Saşenka era acum singură cu mama ei – şi se întoarse în timp, în anii de după revoluţia din 1905. Nu-şi mai amintea decât cazaci călare, mulţimi furioase în zdrenţe şi faptul că Zeitlin le trimisese în Vest. Traversaseră Europa într-un vagon privat de tren. Ariadna, încă de pe atunci mereu ameţită de băutură, purta brocard roşu şi se întreţinea cu admiratorii la Grand Hotel Pupp din Karisbad, la Carlton din Nisa, la Claridge din Londra, mereu în compania unui alt „unchi”: englezul cu obraji trandafirii, ofiţerul cu plastron auriu şi căciulă din blană de urs, sprintenul diplomat spaniol în redingotă, baronul Mandro (poreclit de Saşenka „şopârla”), un evreu din Galiţia, mai bătrâior, cu un plasture de pirat pe un ochi, obraji fardaţi şi mâini păroase, precum un gândac, ce o atinsese o dată pe fund. Când Saşenka îl muşcase – parcă mai simţea şi acum pe limbă gustul metalic al sângelui său – Ariadna îi dăduse o palmă. „Duceţi-o de aici, ce copilă prost crescută!” Pe Saşenka o scoseseră atunci din cameră în

ţipete şi lovituri de picioare. Iar acum, zece ani mai târziu, Ariadna era cea scoasă afară din locuinţa lui Rasputin în ţipete şi lovituri de picioare.

Saşenka privi afară. Şi-ar fi dorit să se afle undeva pe stradă, în vreo uzină sau locuinţă conspirativă, în compania celorlalţi tovarăşi, departe de această dramă familială. Restaurantele şi cluburile de noapte erau ticsite. Prostituate defilau prin faţa Catedralei Sfântul Isaac, spre Astoria, purtând atâta roşu şi auriu, încălţate cu cizme atât de lucioase, încât Saşenkăi i se păru că seamănă cu un regiment de Cavalerie de Gardă. Sankt Petersburg se găsea într-o stare febrilă. Mizele la pocher nu fuseseră niciodată aşa de mari, petrecerile atât de frecventate, niciodată nu se înghesuiseră aşa de multe limuzine în faţa Hotelului Astoria… Era ultima mazurcă?

Capul Ariadnei se prăbuşi pe umărul fiicei ei, iar aceasta îşi spuse că de-acum înainte va fi o bolşevică şi o marxistă care nu mai voia să aibă de-a face cu părinţii ei.

23

— A sosit invitata dumneavoastră, *mon baron*.

Zeitlin o invitase pe o doamnă la o întâlnire în Donan, Moika 24. Seara, restaurantul era plin de miniştri, magnaţi, curtezane, profitori de război şi, probabil, spioni, dar în timpul zilei, aceştia îşi primeau acoliţii în foaierul şi cafeneaua Hotelului Europa. După-amiaza, Donanul era pustiu, motiv pentru care Zeitlin se folosea deseori de separeurile sale în scopul unor întâlniri discrete; aici, în separeul său preferat, numit şi *cabinetul* baronului, se întâlnise în august 1914 cu ministrul de război şi negociase cu acesta livrarea către armată a paturilor de puşcă.

În dimineaţa acelei zile îi telefonase ospătarului-şef, Jean-Antoine. Născut la Marsilia, acesta era celebru pentru discreţia sa, pentru capacitatea de a ţine minte orice chip întâlnit şi pentru tactul cu care ştia să soluţioneze cea mai scandaloasă dintre situaţii.

— *Mais d'accord, mon baron*, răspunsese Jean-Antoine. *Cabinetul* dumneavoastră este pregătit. Şampanie la gheaţă? Langustele dumneavoastră preferate? Sau numai ceai englezesc, checuri englezeşti şi whisky scoţian?

— Numai ceai.

— Am să trimit negreşit pe cineva la magazinul englezesc.

Zeitlin se lăsa de regulă condus cu automobilul, dar în după-amiaza aceea îşi trăsese pe urechi căciula de blană, îşi încheiase paltonul negru, cu guler din blană de castor, îşi încălţase cizmele de pâslă peste pantofii gri de lac (marca londoneză Lobb's), îşi luase bastonul cu un cap de lup din argint – şi ieşise din casă, fără să mai

cheme valetul.

Lui Zeitlin îi făcea plăcere să meargă incognito pe străzile întunecoase, fără şofer, fără servitori. Nu mai ningea, dar gerul şlefuia iarăşi gheaţa ca pe o suprafaţă de diamant. I se părea că aude cum se sudează la loc spărturile şi fisurile din stratul cenuşiu de gheaţă al Nevei. Pe străzi se aprindeau felinarele, tramvaie alunecau zdrăngănind pe şine. Din spate auzi zurgălăi şi râsete. O sanie în care se înghesuiau, ţinându-se unii de alţii, nişte studenţi trecu pe lângă el şi dispăru. În ziua de azi, tinerii fac tot ce le trece prin minte, gândi Zeitlin. Nu mai au valori, nu mai au disciplină.

Era el oare mai fericit acum, când se îmbogăţise? Era suficient să se gândească la ţicnita de nevastă-sa! Iar fiica lui iubită, Saşenka, era un mister pentru el. O iubea şi îşi dorea să o poată proteja. Dar ei părea să nu-i mai pese de propria familie. Devenise o străină pentru el şi uneori avea sentimentul că îl dispreţuieşte.

Şi-ar fi dorit să poată plânge ca un copil. Ca un bătrân care fredonează un cântec din vremea şcolii, se trezi şi el murmurând melodia Kol Nidre din copilăria sa, care îi vorbea despre o lume pe cale de dispariţie. Atunci o urâse, dar acum se întreba: Şi dacă aceea ar fi fost calea potrivită?

Intră în Băile Iegorov, cu pereţii lor neogotici din lemn de mahon, cu ferestrele lor cu vitralii, şi un paj în tunică albă şi pantaloni negri îl conduse într-o cabină. Se dezbrăcă, intră în apa rece ca gheaţa şi trecu pe sub podul din fier forjat, bogat ornamentat cu frunze, care se arcuia deasupra bazinului. În baia cu aburi se întinse pe o masă de granit. Câţiva bărbaţi goi, ale căror chelii şi fese, rozalii şi lucioase, erau ciudat de asemănătoare, erau loviţi pe spate cu crengi de mesteacăn. Zeitlin îi ignoră şi căzu pe gânduri.

M-aş ruga lui Dumnezeu, dacă aş fi sigur că există, îşi spuse, dar dacă El există, noi suntem nişte viermi în faţa Lui. Succesul este religia mea. Eu îmi scriu singur istoria vieţii mele.

Şi totuşi, în adâncul inimii sale, Zeitlin credea că undeva există ceva mai măreţ decât omenirea. În spatele fumului de trabuc, al plastronului cu diamante, al redingotei, pantalonilor englezeşti în dungi şi ghetelor, el continua să fie un evreu, cineva care crede în Dumnezeu împotriva propriei voinţe. Urmase o şcoală religioasă, învăţase Shulhan Arukh, regulile de viaţă, studiase Pentateuhul, cele cinci cărţi ale Bibliei care alcătuiesc Tora, legea evreiască, şi poezia arhaică şi înţeleaptă din Talmud şi Mishna.

După un ceas se îmbrăcă, se stropi cu apă de colonie şi se întoarse pe Bulevardul Nevski. Faţada înaltă de sticlă a magazinului Faberge sclipea în întuneric.

— Bună seara, boiere! Suiţi, vă duc eu unde vreţi! îi strigă vizitiul unei sănii finlandeze, pocnind din bici şi domolindu-şi căluţii cu

picioare scurte şi îndesate, care sunară vesel din zurgălăi.

Zeitlin îi făcu semn să plece şi îşi continuă drumul cu paşi săltăreţi. De zeci de ani trăiesc în siguranţă, dar şi în captivitate, gândi. Mă retrezesc la viaţă după o lungă hibernare. Am să-mi recâştig fiica, să-i arăt cât de mult o iubesc, să mă ocup de educaţia ei. Niciodată nu e prea târziu, nu-i aşa?

La Donan îl întâmpină Jean-Antoine. Zeitlin îşi dădu jos paltonul, căciula şi cizmele din pâslă. Era nerăbdător să-şi întâlnească invitata.

În interiorul stacojiu al *cabinetului* său îl aştepta Lala, într-o rochie sobră de ceai, din şantung, cu motive florale mov. Când îl văzu venind, se ridică în picioare cu o expresie întrebătoare pe chipul blând, de forma unei inimi.

— Baroane! Ce poate fi atât de urgent?

— Nu spuneţi nimic, răspunse el şi îi luă mâinile într-ale sale. Să ne aşezăm întâi.

— De ce aici?

— Am să vă explic.

Se auzi o bătaie în uşă. Ospătarii serviră ceaiul: chec cu fructe confiate, brioşe cu gem de căpşune, frişcă proaspătă şi două păhărele cu un lichid chihlimbariu. Lala se ridică să toarne ceaiul în ceşti, dar Zeitlin o opri şi aşteptă până când ospătarii terminară de servit şi închiseră uşa în urma lor.

— Un coniac, spuse Zeitlin. Pentru mine şi pentru dumneavoastră.

— Dar ce se întâmplă? întrebă ea. Mă îngrijoraţi. Parcă nu aţi fi dumneavoastră. Şi de ce bem coniac?

— Cel mai bun. Courvoisier. Gustaţi.

Se uitau unul la celălalt cu priviri neliniştite. Zeitlin ştia că îmbătrânise, că faţa lui era ridată, că noi şuviţe cărunte îi apăruseră la tâmple. Era istovit de interminabilele lui întâlniri, de propria-i bonomie, era secătuit de coloanele de cifre. Toţi aşteptau atâtea de la el, obligaţiile lui păreau să nu se mai sfârşească. Până şi profiturile companiilor sale reprezentau o povară.

Şi Lala îmbătrânise, îi trecu prin minte lui Zeitlin. Obrajii erau mai plini, tenul purta urmele iernilor aspre. Teama de viitor şi singurătate, tainicele dezamăgiri, toate acestea o făceau să arate puţin mai în vârstă decât era în realitate.

Ruşinat de gândurile sale, ezita. Micul foc de lemne se înteţi, aruncând o lumină portocalie pe feţele lor. Lala gustă din coniac. Focul începea să îi încălzească.

Ea se ridică în picioare.

— Nu-mi place coniacul. Mă arde pe gât. Cred că ar fi mai bine să plec. Nu mă simt în largul meu aici. Nu e un loc respectabil…

— Dar e Donanul!

— Tocmai, spuse ea. Am citit despre el în ziare…

Zeitlin nu mai avea încotro. Nu se mai putea abţine.

Se aruncă la picioarele ei şi îşi îngropă faţa în poala ei, umezindu-i cu lacrimile rochia de şantung.

— Dar ce aveţi? Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă?

O apucă de mâini. Ea încercă să-l dea la o parte, dar bunătatea, trăsătura predominantă a firii ei, învinse prudenţa ei obişnuită. Cu un gest tandru îl mângâie pe păr. Zeitlin simţi atingerea mâinilor ei moi şi calde.

Se ridică şi o strânse în braţe.

Ce fac? se întrebă. Mi-am pierdut minţile? Dumnezeule, buzele mele fac ce vor ele. Aşa cum magneziul ia foc în contact cu oxigenul, la fel se declanşează un soi de reacţie chimică atunci când doi oameni se ating. O sărută.

Lala oftă uşor. El ştia că ea oferea atâta afecţiune celor din jurul ei – dar nu-şi dorea oare să şi primească puţină afecţiune?

Un miracol se produse. O sărută din nou şi deodată, ea îi răspunse la sărut cu ochii închişi. Mâinile lui coborâră pe corpul ei. Rochia simplă, ciorapii ieftini, aroma banală a apei de trandafiri, toate acestea îl încântau. Când mâinile lui reveniră mai sus, nu-i veni să creadă cât de mătăsoasă era atingerea coapselor ei. Mirosul de săpun al pielii, focul din şemineu, aburii ceaiului indian îi vrăjeau pe amândoi.

Ce fac eu acum e un lucru nebunesc, nepotrivit firii mele şi prostesc, gândi Zeitlin. Eu, care deţin întotdeauna controlul asupra a ceea ce fac. Încetează, om nebun! Nu te purta ca zănaticul de fratetău! Mă fac de râs! Îmi distrug lumea perfectă.

Dar aceasta era deja distrusă, iar Zeitlin realiză că nu-i păsa câtuşi de puţin.

24

La vârsta de paisprezece ani, Audrey Lewis părăsise şcoala sătească din Pegsdon, Hertfordshire, pentru a se angaja ca bonă la familia Lordului Stisted din Eaton Square, Londra.

Povestea ei, cum ajunse să recunoască ea însăşi mai târziu, fusese la fel de previzibilă ca romanele de duzină pe care îi plăcea să le citească. Sedusă şi lăsată însărcinată de pramatia de fiu cel mare al familiei (a cărui specialitate erau servitoarele tinere), i se aranjase căsătoria cu Mr Lewis, şoferul în vârstă de cincizeci de ani, „pentru a nu intra în gura lumii”. Avortul fusese umilitor, dureros, iar în urma hemoragiei fusese cât pe-aci să-şi piardă viaţa; căsnicia fusese nefericită, iar ea îşi părăsise postul, lăsându-se mituită cu o recomandare exagerat de favorabilă. Părinţii ei iubitori o imploraseră să se întoarcă acasă, să lucreze în pubul lor „Live and Let Live” din Pegsdon, al cărui nume reflecta filosofia lor de viaţă. Dar Lala citise un

anunţ în *Lady*. Un singur cuvânt îi fusese de ajuns: Rusia!

Vara era la apogeu în Sankt Petersburg, când trăsura Zeitlinilor o aştepta pe tânăra englezoaică să debarce de pe vaporul german. Samuil purta un costum alb, ghete, o pălărie de pai, un inel cu opal, un ac de cravată din argint, de forma unui şarpe, şi avea un aer de optimism generos, care o incluse pe Audrey imediat în fericirea familiei sale. Era înalt şi suplu, şaten, cu o mustaţă de om cu stare. Zeitlinii nu locuiau încă în casa reprezentativă din Bolşaia Morskaia, ci într-o locuinţă spaţioasă din Gorohovaia. Erau bogaţi, dar încă provinciali. Ariadna, cu ochii ei violeţi, părul negru cu reflexe albăstrii şi bustul de regină, era încă fata care strălucise în lojile private ale teatrelor din oraşele sudice, unde făcea afaceri soţul ei. Încă se mai străduia să ţină pasul cu snobii din provincie, cu nevestele guvernatorilor şi ofiţerilor ruşi, cu baronii armeni şi musulmani ai petrolului din Baku şi Tbilisi.

Zeitlinii, după cum află Lala, erau evrei. Ea nu cunoscuse niciodată vreun evreu. În satul ei din Hertfordshire nu locuiau evrei, Lordul Stisted nu cunoştea nici el vreun evreu, deşi Lady Stisted vorbea cu dispreţ despre milionarii evrei din Africa de Sud, îmbogăţiţi în urma comerţului cu diamante şi lipsiţi de scrupule, precum şi despre împuţiţii de evrei asasini din Rusia, care transformaseră East End într-un „cuib de criminali". Audrey fusese avertizată că nu era bine să lucreze în familii de evrei, dar ea ştia că propria-i situaţie nu prea îi îngăduia să facă mofturi. Zeitlinii, la rândul lor, erau încântaţi să fi găsit o fată care lucrase într-o familie londoneză de spiţă nobilă. Se potriveau, mai ales că aceştia păreau nişte evrei foarte civilizaţi.

De îndată ce sosi, chiar înainte de a i se fi dus bagajele în cameră, Lala fu condusă de către Ariadna, care arăta splendid în rochia ei din mătase turcoaz, în camera copilei, pentru a-i face cunoştinţă cu protejata ei.

— *Here she is! Voilà ma fille!* spuse Ariadna, într-un amestec preţios de franceză şi engleză. Era cât pe-aci să mor când am născut-o. Acum, gata. I-am spus lui Samuil – de-acum înainte merit şi eu puţină distracţie! E un copil neascultător, nerecunoscător şi răzgâiat. Poate reuşiţi dumneavoastră, Mrs Linton, să o mai domesticiţi puţin…

— Lewis, Audrey Lewis, madame.

— Da, da… de-acum înainte vă aparţine.

Încă de la acea primă întâlnire, Mrs Lewis devenise Lala şi se îndrăgostise de Saşenka. Ea însăşi nu împlinise încă douăzeci de ani, deci nu era cu mult mai în vârstă decât fata. Medicul ei londonez îi spusese că, după avort, nu va mai putea avea copii, iar acum, brusc, simţea dorinţa pătimaşă de a o ocroti pe această fetiţă.

Copila şi guvernanta ei aveau nevoie una de cealaltă şi astfel, Lala deveni mama Saşenkăi, mama ei *adevărată*. Ce bine se simţeau

împreună: iarna patinau şi se dădeau cu sania, vara, la Zemblişino, făceau plimbări cu trăsura, culegeau ciuperci şi mure, mereu râzând, mereu împreună.

Zeitlinii călătoreau frecvent, la Odessa, la Baku, la Tbilisi, cu trenul, dar într-un compartiment privat. În timpul lungilor călătorii, Lala învăţase limba rusă.

În Baku locuiau într-un palat pe care tatăl lui Zeitlin îl construise după modelul unui *château* francez. Se plimbau pe promenada de la malul mării, însoţiţi de gărzi de corp cu fesuri pe cap, înarmate cu puşti Berdan. În Odessa stăteau la Hotelul Londonskaia, de pe Bulevardul Primorski, chiar deasupra celebrei Scări Richelieu. Lala îşi petrecea timpul liber în cafenelele din strada Deribaskaia, mâncând frigărui de sturion. Dar sufletul ei de englezoaică rămăsese la Tbilisi.

Primăvara era splendidă în Tbilisi, magicul oraş din Georgia, capitala Caucazului, aflat la jumătatea drumului dintre sondele de petrol ale lui Zeitlin din Baku, de la Marea Caspică, şi tancurile lui petroliere din Batum, de la Marea Neagră.

Acolo, Zeitlinii închiriau vila unui prinţ georgian sărac, situată pe o străduţă pavată, care se unduia pe un versant al Muntelui Sfânt. Colonei ruşi şi milionari armeni veneau în vizită. Ariadna îi întâmpina chicotind de pe balconul îmbrăcat în viţă de vie, cu dinţii ei albi şi lacomi şi ochii violeţi scânteind. Niciodată nu trecea pragul camerei fetei.

„Lewis şi fata vin cu bagajele”, obişnuia ea să spună. Zeitlin în schimb, deşi foarte ocupat, trecea din când în când pe la Saşenka. Părea să prefere camera acesteia recepţiilor Ariadnei, la care se înghesuiau ofiţeri şi funcţionari în redingote şi jobene, cu eşarfe şi epoleţi. În înalta societate, copiii erau admiraţi în treacăt şi pe urmă scoşi din raza de vedere a adulţilor, dar Zeitlin o adora pe Saşenka şi o săruta mereu pe frunte.

— Trebuie să lucrez, obişnuia el să spună. Dar tu eşti atât de drăgălaşă, iubita mea Saşenka. Pielea ta e fină ca satinul! Îmi vine să te mănânc!

În una din rarele ei seri libere, Lala ieşi să se plimbe pe bulevardul principal, în rochie de duminică şi cu umbreluţă. Trecu pe lângă palatul alb al viceregelui (unde se zicea că Ariadna le-ar fi şocat pe nevestele de ofiţeri cu umerii ei goi şi dansul ei dezlănţuit). Străzile din Tbilisi miroseau a liliac şi lăcrămioare. Trecu pe lângă teatre, opere, vile şi ajunse în Piaţa Erevan.

Fusese avertizată asupra acelei pieţe şi curând pricepu de ce. Străzile laterale, zgomotoase şi murdare, erau pline de turci, persani, georgieni şi membri ai triburilor din munţi, în costume uimitoare, strălucitoare, cu pumnale şi puşti cu ţevi scurte. Copii ai străzii alergau prin mulţime. Vânzători de apă şi cărăuşi împingeau roabe.

Ofiţeri se plimbau cu doamne la braţ. Dar nicăieri nu se vedea vreo doamnă singură. Lala nici nu ajunse bine în piaţă, când tăbărî asupra ei o mulţime de copii şi negustori, fiecare ţipând în limba lui, fiecare oferindu-şi mărfurile spre vânzare – covoare, pepeni, seminţe de bostan şi fasole. Un vânzător de apă persan se luă la harţă cu un copil, un cecen îşi scoase pumnalul. Abia începuse să se însereze şi căldura era încă înăbuşitoare. Înghiontită şi hărţuită, lac de sudoare, pe Lala o cuprinse panica. Dar tocmai atunci, mulţimea se împărţi în două şi ea se trezi trasă într-un faeton.

— Mrs Lewis, spuse Samuil Zeitlin, care purta pantaloni albi şi un blazer englezesc, daţi dovadă de curaj, dar şi de nesăbuinţă să vă aventuraţi pe aici singură. V-ar plăcea să vedeţi Bazarul Armenesc? Pentru o doamnă singură poate fi primejdios, dar este cât se poate de exotic. V-ar plăcea să mă însoţiţi?

Lala îi remarcă bastonul cu un cap de lup din argint.

— Vă mulţumesc, dar ar fi mai bine să mă întorc la Saşenka.

— Mă bucură foarte mult, Mrs Lewis, că o iubiţi pe unica mea fiică, dar nu i se va întâmpla nimic dacă mai rămâne un ceas cu Şifra, spuse stăpânul ei. Dumneavoastră v-aţi revenit? Atunci haideţi să ne plimbăm. Cu mine veţi fi în siguranţă.

Zeitlin o ajută să coboare din trăsură şi împreună pătrunseră în mulţime. Copiii vindeau sugiucuri în timp ce persani cu fesuri turnau apă din burdufuri, ofiţeri ruşi în pantaloni bufanţi de călărie şi tunici cu nasturi aurii treceau agale; cerchezi cu săbii şi tăşti cu muniţie atârnate de curelele mantalelor descălecau de pe caii lor scunzi şi robuşti. Strigătele vânzătorilor ambulanţi, „Apă rece, hai la apă”, şi miresmele păinii proaspete, legumelor fierte şi grămezilor de condimente erau năucitoare.

Zeitlin îi arătă ulicioarele în pantă şi ungherele întunecoase ale Bazarului, unde brutarii coceau lipii georgiene, armenii ofereau spre vânzare pumnale caucaziene şi şei cu ornamente din argint, tătarii vindeau şerbet, preparat în cămăruţe dosnice de către nevestele lor cu văluri pe cap, şi uneori îngenuncheau pe covoare persane pentru a se ruga la Allah, iar un evreu cânta la o flaşnetă. Merseră mai departe şi Lala îl luă pe Zeitlin de braţ. I se păru un lucru firesc. Într-o cafenea din spatele unei tarabe cu condimente, Zeitlin îi cumpără un şerbet şi un pahar cu vin alb georgian, rece, aromat şi uşor acidulat.

Era în amurg. Străzile încinse, încă aglomerate şi misterioase, inundate de aromele plăcintelor georgiene cu brânză şi ale frigăruilor armeneşti de miel, răsunau de râsetele femeilor din balcoane şi de clămpănitul potcoavelor pe pavaj. Bărbaţii treceau pe lângă Lala, atingând-o. Se ameţise puţin de la vin.

Îşi tamponă fruntea cu o batistă.

— Poate ar fi mai bine să ne întoarcem acum acasă.

— Dar nu v-am arătat încă oraşul vechi, spuse Zeitlin şi o conduse pe ulicioare strâmte şi întortocheate, care coborau în pantă, cu case dărăpănate, ale căror balcoane strâmbe erau năpădite de viţă de vie. Acolo nu mai era nici ţipenie de om şi Lala avu senzaţia că ea şi Zeitlin lăsaseră în urma lor viaţa reală.

Zeitlin descuie cu o cheie mare o poartă străveche. De undeva se ivi un paznic cu o barbă albă, tăiată drept, care îi dădu un felinar. Se aflau într-o grădină părăsită, invadată de viţă de vie şi caprifoi, ale cărui flori răspândeau un parfum greu, ameţitor.

— Am să cumpăr casa asta, spuse Zeitlin. Nu vă aminteşte de un roman gotic?

— Ba da, ba da, răspunse ea râzând. Mă face să mă gândesc la femei ca nişte stafii, în cămăşi albe… Cum se cheamă cartea aceea a lui Wilkie Collins?

— Haideţi să vedeţi biblioteca. Vă plac cărţile, Audrey?

— O da, monsieur Zeitlin…

— Spuneţi-mi Samuil.

Intrară într-o curte pietruită, cu plante târâtoare, care se căţărau pe pereţii casei până la balcoane. Zeitlin trase zăvorul unei uşi din lemn şi pătrunseră într-un coridor răcoros, cu dale de piatră şi pereţii împodobiţi cu gravuri. De acolo ajunseră într-o încăpere sumbră, cu tavan înalt, pereţi îmbrăcaţi în lambriuri de lemn şi ferestre acoperite cu perdele din dantelă. Zeitlin umbla de colo-colo şi aprindea lămpi de bronz cu abajururi verzi. Abia atunci recunoscu Lala că se aflau într-o bibliotecă. Rafturile din lemn de pin Karelian erau ticsite de cărţi. Şi pe jos zăceau mormane de cărţi, unele atât de înalte, încât alcătuiau un fel de masă în mijlocul încăperii, iar pe altele puteai şedea. Pe pereţi atârnau tot soiul de ciudăţenii – capete de lupi şi urşi, hărţi străvechi, portrete de regi şi generali, săbii cecene, archebuze, cărţi poştale pornografice, manifeste socialiste, icoane ortodoxe, fleacuri ieftine alături de obiecte valoroase. O lume dispărută. Dar cărţile – în rusă, engleză şi franceză – o încântau cel mai mult pe Lala.

— Puteţi lua orice carte doriţi, o îndemnă Zeitlin. Cât timp locuim aici, vă rog să citiţi tot ce vreţi.

Ieşiră în curte. Privirile lor se întâlniră, se feriră şi iar se întâlniră în penumbra acelei grădini înmiresmate. Parfumurile grele, de viţă de vie şi cel de măr şi migdală al florilor de corcoduş parcă o sufocau pe Lala. Simţea aroma de lămâie a apei lui de colonie, mirosul înţepător de trabuc şi vin dulce din respiraţia lui.

În acea seară, în grădina acelei case vechi din Tbilisi, Lala ar fi făcut orice i-ar fi cerut el – dar în clipa când crezu că o va săruta, el se îndepărtă brusc şi ieşi din grădină. Opriră o trăsură pe Bulevardul Golovinski.

A doua zi dimineaţa, când o aduse pe Saşenka la micul dejun –

madame dormea încă, desigur – Lala era bucuroasă că Zeitlin nu o atinsese. Cu un surâs distant, el îi spuse: „Bună dimineaţa, Mrs Lewis” şi îşi sărută fiica, după care reveni la preţurile transportului maritim din *Black Sea Gazette*. Niciunul dintre ei nu mai pomenise vreodată acea seară.

De atunci şi până în prezent, zilele Lalei fuseseră dedicate în exclusivitate Saşenkăi, iar ei îi lipsise atât timpul, cât şi dorinţa unei relaţii cu un domn. Dar, în ultima vreme, fata crescuse uimitor de repede. *Silberkind* de odinioară avea acum păr castaniu şi o siluetă graţioasă, devenise tăcută şi gânditoare.

— Noi nu ne vom căsători niciodată, nu-i aşa, Lala? îi spusese Saşenka odată.

— Bineînţeles că nu.

— Îmi promiţi?

— Îţi promit.

Lala nu se pricepea la politică, dar în ultima vreme realizase şi ea că locul ei în inima Saşenkăi fusese ocupat de către Karl Marx şi ştia că acesta era un lucru rău şi periculos, care o umplea de grijă. Dădea vina pe schilodul acela cu glasul ca o trâmbiţă, Mendel.

Deseori, după ce stingea lampa cu petrol din cămăruţa ei de la mansarda casei din Bolşaia Morskaia, somnul îi era întrerupt de vise, nişte vise minunate, în care se afla din nou, împreună cu stăpânul ei, în acea grădină din Tbilisi. Se zvârcolea în pat, cu pielea încinsă, îşi imagina cum respiră aproape de pieptul lui, cum îi atinge cu buzele pieptul, cum îi simte mâna între coapse. Uneori se trezea tremurând toată.

Şi acum, din senin, Zeitlin o invitase la Donan.

— Sunt ferm decis să îmi recâştig fiica şi dumneavoastră o cunoaşteţi mai bine decât oricine altcineva, îi spusese. Haideţi să ne întâlnim în oraş, să vorbim despre viitorul ei. E prea târziu acum să o mai înscriu la gimnaziul din strada Gagarin. Mă gândeam la academia profesorului Raev din Gorohovaia…

Dar lucrurile luaseră o nouă întorsătură. În restaurant, Zeitlin nu mai adusese vorba despre Saşenka. Situaţia semănase mai degrabă cu unul din visele ei tulburătoare – dar Lala ştia că era greşit şi asta o neliniştea. Ea avea nevoie de stabilitate. Dacă stăpânul ei devenea nesăbuit, ce se va întâmpla cu familia Zeitlin, cu ea, cu Saşenka?

Lala se temea de orice schimbare. Primele zile de război fuseseră emoţionante. Se înghesuise şi ea, împreună cu zeci de mii de ţărani, muncitori, slugi şi contese, în Piaţa Palatului. Îi văzuse pe Ţar şi Ţarevici, pe Ţarină şi drăgălaşele Mari Ducese ieşind în balconul Palatului de Iarnă şi binecuvântând mulţimea. Lala, care ajunsese să se simtă rusoaică în suflet, cântase şi ea imnul Rusiei şi izbucnise în urale la vederea recruţilor care defilaseră pe Bulevardul Nevski cântând

„Privighetoare, privighetoare”.

Acum avea sentimentul că ţării ei de adopţie i se va întâmpla ceva cumplit, dar era prea târziu să se mai întoarcă acasă; văzuse lumea, vorbea cursiv rusa, călătorise la Biarritz şi Baku, îşi formase prea multe tabieturi pentru a începe o viaţă nouă, la o altă familie, şi era prea ataşată de Saşenka pentru a mai îngriji un alt copil. Avea nişte bani economisiţi, dar nu erau suficienţi pentru a trăi din ei.

Vedea cozile la pâine şi femeile uşoare din faţa cazinourilor şi cluburilor de noapte din Sankt Petersburg. Citea în gazete că armata se retrăgea, că nemţii ocupaseră Polonia şi o mare parte din pădurile lui Zeitlin. Trebuia să se poarte frumos cu părinţii Ariadnei, refugiaţi în casa Zeitlinilor, care vorbeau într-un idiş gutural şi psalmodiau în ebraică. Ţarul era pe front. Eroul ei, Lordul Kitchener, care îi învinsese pe mahdişti şi buri, pornise către Rusia în misiune diplomatică, dar vasul lui lovise o mină şi se scufundase. Dar ea nu îşi pierduse încrederea că, indiferent ce greutăţi s-ar ivi, baronul ei Samuil îi va scăpa pe ei toţi.

În toţi aceşti ani, Lala rămăsese singură, îşi îndeplinise obligaţiile, trăise modest, o fată bătrână deja, sortită să-şi petreacă bătrâneţea în singurătate, o stafie în mansarda unei familii nobile. Întocmai ca Şifra. Şi totuşi, sub docila ei monotonie se ascundea un rest de înflăcărare, ca un pârâu repede de munte sub o carapace groasă de gheaţă. În noaptea aceea, când se pregătea de culcare, rememoră întâlnirea cu baronul. În *cabinetul* din Donan, Lala şi Zeitlin stătuseră întinşi unul lângă celălalt, goi şi lipsiţi de orice sfială.

— Voi divorţa de Ariadna, îi spusese Zeitlin după aceea. Ai să te măriţi cu mine?

Trupul ei, ignorat şi neatins de atâta vreme, purta acum amprenta fiecărui gest, oricât de mic, de tandreţe, deopotrivă sufletească şi trupească, de parcă pielea i-ar fi fost punctată de minuscule înţepături de albină.

Acum, când se privea în mica oglindă din camera ei ordonată, simţea cu desfătare fiecare părticică a corpului ei unde se aflase el. Pielea ei scânteia. Muşchi neştiuţi, niciodată folosiţi, din părţi mai delicate, fâlfâiau ca nişte fluturi captivi. Şi acum mai avea încă senzaţia că i se înmoaie genunchii. Aşteptând-o pe Saşenka să se întoarcă acasă, încercă să citească o carte nouă din Anglia, dar trebui să o lase din mână.

Tremura în interior şi în exterior de o bucurie nebună.

Deodată auzi zbârnâind soneria din camera ei. Un lucru neobişnuit. Când ieşi pe palier, auzi ţipete de femeie şi alergă jos. Saşenka, palidă şi istovită, stătea în vestibul, uşa casei era larg deschisă, iar Ariadna, aflată într-o stare jalnică, zăcea pe un scaun cu capul în mâini şi bolborosea ceva.

— O, Lala, slavă Domnului că eşti aici. Ajută-mă să o duc în dormitor. Pe urmă, stai să mă gândesc, cheamă-le pe fete şi pe doctorul Gemp. – Saşenka se întrerupse şi o privi pe Lala. – Tata unde e?

25

Căpitanul Sagan stătea obosit la fereastra locuinţei conspirative din strada Gogol. Îşi aprinse o ţigară. Începuse un an nou, dar pierderile ruşilor erau tot mai grave. Luă puţină cocaină din cutiuţa de argint şi şi-o masă pe gingii. Instantaneu, sângele îi ţâşni prin vene şi oboseala lui se transformă într-un optimism furtunos, care îi făcu tâmplele să zvâcnească.

În primele ceasuri ale acelei nopţi de ianuarie, se vedeau pâlpâind, pe celălalt mal al Nevei, felinarele de pe zidurile Fortăreţei Petru şi Pavel. În dreapta lui, de-a lungul cheiului, ardeau luminile în Palatul de Iarnă, deşi familia imperială nu mai locuia acolo din 1905. Ţarina locuia în afara oraşului, la Ţarskoe Selo, iar Ţarul era la cartierul general, în apropierea frontului. Dar Fortăreaţa reprezenta puterea autocraţiei: în biserica ei erau îngropaţi Petru cel Mare, Ecaterina şi toţi urmaşii lor până la tatăl actualului ţar. Dar tot acolo se mai afla şi o închisoare. În beciurile reci ale bastionului Trubeţkoi se aflau anarhiştii, nihiliştii şi socialiştii pe care el însuşi îi arestase.

Auzi ţăcănitul clanţei. Paşi în spatele lui. Ea era? Sau unul dintre asasinii lor? Într-o bună zi, acest ţăcănit şi priveliştea din această fereastră vor fi ultimele lucruri pe care le vor mai înregistra simţurile lui înaintea împuşcăturii care îi va spulbera ţeasta. Pe trăgaci ar putea fi chiar degetul ei. Dar era Jocul Suprem, riscul vieţii pe care şi-o alesese, cruciada lui, datoria lui faţă de patrie. El credea în Dumnezeu, credea că va ajunge în Rai. Fără Dumnezeu, fără Fiul Lui, Iisus Hristos, nu mai rămânea nimic, doar haos şi păcat. Dacă ar fi murit acum, nu şi-ar mai fi revăzut soţia. Dar întâlniri ca aceasta, în noaptea de nepătruns, făceau ca viaţa lui să merite să fie trăită.

Nu se întoarse. Aşteptă, desfătându-se cu priveliştea Palatului Menşikov, a Fortăreţei, a Nevei îngheţate, a oraşului lui Petru cel Mare. Ştia că fiinţa care intrase în încăpere, care se aşeza pe divan, era ea. Îi simţea parcă şi gustul.

Îmbrăcată simplu, într-o fustă gri şi o bluză albă, ca o profesoară neprihănită, Saşenka se uita într-o carte. Sagan se minuna cât de mult se schimbase de când o arestaseră. Deşi îşi prindea părut într-un coc sobru şi nu îşi farda chipul tras, ochii ei gri străluceau şi mai intens, pistruii fini de pe faţa ei aveau şi mai mult farmec. Cu cât voia să fie mai puţin cochetă, cu cât îşi ascundea mai bine trupul, cu atât mai des o privea el, atunci când ea nu îl vedea. O găsea irezistibilă – da,

frumoasă.

— Deci, tovarăşe Petro – aşa îi spunea ea de la o vreme încoace – ce ai să ne oferi? Samovarul s-a încins? Pot să beau şi eu un ceai?

Sagan îi pregăti o ceaşcă cu ceai. Se întâlniseră deja de multe ori şi începuseră să se poarte ca doi amici. El nu ştia dacă ea se întâlnea cu el fiindcă începuse să-l placă sau fiindcă asta îi ceruse Partidul. Noi, bărbaţii, suntem absurzi, gândi Sagan, sperând totuşi ca primul motiv să fie cel real. Era în regulă că se simţea atras de ea, deşi era încă o copilă. Dar nu era nevoie să-şi amintească faptul că, dacă s-ar ataşa de ea într-un fel sau altul, dacă ar îndrăgi-o sau chiar iubi-o, şi-ar risca nu numai cariera, ci şi sfânta misiune a vieţii lui. Cunoştea regulile. Dacă Mendel era cel care trăgea sforile, atunci infirmul acela bolşevic nu şi-ar fi dorit altceva decât ca Sagan să o dorească. Or, lucrul acesta nu avea voie să se întâmple. Şi nu se va întâmpla. Sagan nu pierdea niciodată controlul asupra vreunei situaţii.

— La mulţi ani, Zemfira, spuse şi o sărută de trei ori pe obraz. Cum aţi întâmpinat anul 1917 în casa voastră?

— Cu bucurie. Deşi casa noastră a fost mai degrabă un sanatoriu.

— Cum se simte mama ta?

— Întreabă-i pe spionii tăi, dacă vrei să afli.

Se obişnuise cu viaţa de conspiratoare şi acum părea mai sigură pe ea decât oricând. Dar Sagan era convins că, din noaptea uciderii lui Rasputin, ea începuse să aibă încredere în el, în ciuda vigilenţei ei bolşevice. Când se întâlniseră data următoare, ea îi mulţumise. Pentru o clipă, Sagan crezuse chiar că îl va îmbrăţişa în felul ei sobru, camaraderesc, dar nu o făcuse. Şi totuşi, continuau să se întâlnească.

— Opiul prescris baronesei îşi face efectul? Face şi hipnoză? Am auzit că funcţionează.

— Pe mine nu mă interesează, replică ea. Se simte mai bine, cred. Îşi face o rochie nouă şi e nemulţumită de nelegiuirile unchiului Gideon.

— Dar divorţul?

— Tata ar trebui să divorţeze, dar nu cred că va îndrăzni. Ea este un suflet pierdut. Nu crede în altceva decât în plăcere. Eu abia dacă mai dau pe-acasă. – Făcu o pauză. – Partidul creşte. Ai remarcat? Ai văzut cozile la pâine? Se încaieră în fiecare zi pentru ultimele pâini.

El oftă, tânjind brusc după o nouă doză de cocaină şi înăbuşindu-şi cu greu pornirea de a-i spune mai multe despre el, mai multe din lucrurile pe care le ştia. Îl surprinse valul de deznădejde, care părea să urce de pe străzile oraşului şi să încerce să-l doboare. Ţarul, Imperiul, ortodoxia – erau deja pierdute?

— Cunoşti adevărul din rapoartele voastre, spuse ea, aplecându-se spre el, şi mai ştiu că tu simpatizezi cu noi. Haide, Petro. Arată-mi faţa ta adevărată, altfel s-ar putea să mă plictisesc şi să nu mai vreau să te

întâlnesc. Spune-mi ceva ce nu ştiu. Spune-mi ce zic rapoartele voastre.

Privirea ei scrutătoare mă studiază fără milă, gândi Sagan.

Dar nu spuse nimic.

Ea îşi arcui sprâncenele şi îşi ridică mâinile în aer. Sări apoi în picioare, îşi înşfăcă mantoul de astrahan şi căciula şi se îndreptă spre uşă. Apăsă clanţa.

— Stai, spuse el, cu senzaţia că cineva îi strânge capul într-o menghină.

Nu voia să o lase să plece.

— Mă doare capul. Stai să iau niţel din tonicul meu.

— N-ai decât.

Saşenka îl privi cum îşi deschide cutiuţa de argint, o moştenire de familie încrustată cu diamante, şi cum ia cu degetul umezit un strat gros de pulbere albă, pe care şi-o masează pe gingii. Arterele lui se dilatară, sângele îi urcă iar la tâmple şi Sagan se întrebă dacă ea vedea cum îi clocoteşte cocaina în buze, umflându-i-le.

— Rapoartele noastre, începu să-i spună Saşenkăi, îl avertizează pe Ţar asupra unei revoluţii. Tocmai am terminat de redactat unul în care scrie: *Dacă nu se îmbunătăţeşte aprovizionarea populaţiei cu alimente, cu greu vom mai putea asigura respectarea legii şi ordinea pe străzile din Petrograd. Garnizoana rămâne loială, dar…* Dar de ce ne mai chinuim noi atât? Noul guvern este o glumă proastă. Stürmer, Trepov, acum şi babalâcul de prinţ Goliţîn, toţi nişte pigmei şi escroci. Uciderea lui Rasputin nu a rezolvat nimic. Avem nevoie de un nou început. Eu nu cred în tot ceea ce crezi tu, dar unele lucruri îmi par de bun-simţ…

— Interesant.

Saşenka stătea chiar în faţa lui, atât de aproape, încât Sagan îi simţea mirosul. Era săpun Pears? Cu un deget îşi mângâia buzele. Observă că devenise femeie mult mai repede decât ar fi crezut el.

— Noi când ne apropiem, când ne îndepărtăm unul de celălalt, nu-i aşa, tovarăşe Petro? Dar am început să ne pierdem răbdarea! Dacă tu crezi că mie îmi face plăcere să te întâlnesc, ai putea avea dreptate. Suntem aproape prieteni… sau nu? Unii dintre tovarăşii mei cred că ar fi mai bine să nu te mai întâlnesc. Dacă simpatizezi într-adevăr cu noi, ar trebui să ne spui anumite lucruri. „Îţi pierzi timpul”, îmi spun tovarăşii mei. „Sagan ne dă praful de pe tobă.” Dar tu ştii, oricum, că toată munca ta e în zadar. Lumea ta e pe cale de a se sfârşi. Trebuie să ne dai ceva, ca să ne convingi să te cruţăm.

— Eşti prea optimistă, Saşenka, te amăgeşti singură. Eu nu prea apreciez gazetele voastre, dar, fie vorba între noi, ele spun adevărul despre situaţia din fabrici şi de pe front. Mi-a fost greu să mă decid. Dar s-ar putea să am totuşi să-ţi spun ceva.

— Chiar?

Sagan se gândi că totul meritase, fie şi numai pentru zâmbetul care se ivise pe faţa ei. Saşenka îşi dezbrăcă mantoul şi se aşeză pe divan, lăsându-şi căciula pe cap.

Sagan se întrebă, nu pentru întâia oară, cine se folosea aici de cine. Recent dobândita siguranţă de sine a Saşenkăi îi spunea că fata încă îi mai raporta lui Mendel totul despre întâlnirile lor. Era dezamăgit că ea nu voia să-l vadă numai din simpatie – începuse poate să-şi piardă forţa de atracţie – dar puţin tot îl îndrăgea, nu-i aşa? „Suntem aproape prieteni", îi spusese. Împotriva voinţei sale, poliţistul se simţi puţin jignit. Dar stăteau totuşi de vorbă despre familiile lor, despre poezie, ba chiar şi despre sănătate.

Aşadar, cât îi spunea ea lui Mendel? Spera să îi ascundă familiaritatea lor, fiindcă aceasta era procedura. Lucrurile mărunte pe care le ascunzi duc la minciuni mărunte, lucrurile însemnate pe care le ascunzi duc la minciuni însemnate – aşa îşi recruta el agenţii dubli. Voia să îl distrugă pe Mendel, iar Saşenka era instrumentul potrivit. Duplicitatea, nu sinceritatea, era arta lui – dar, dacă îşi îngăduia măcar o dată să fie sincer, atunci trebuia să admită că Saşenka nu era numai un instrument. Era o desfătare.

— Ascultă-mă cu atenţie, spuse Sagan. Mâine noapte se va face o razie care vizează presa voastră tipografică din josul străzii. Va trebui să o mutaţi de acolo. Iar eu nu vreau să ştiu unde.

Saşenka încercă să îşi ascundă încântarea, dar felul în care încreţi sprâncenele, pentru a sugera o disciplină militară, îi păru lui Sagan de-a dreptul comic.

— Tu vei conduce razia? întrebă ea.

— Nu, e o operaţiune a jandarmeriei. Pentru a afla detalii, a trebuit să promit nişte informaţii în schimb.

— Ceri cam multe, tovarăşe Petro.

Mâna lui zvâcni a nerăbdare.

— În spionaj e ca la piaţă, Saşenka. Munca asta mă ţine treaz noapte de noapte. Nu pot dormi. Trăiesc graţie prafului doctorului Gemp. Vreau să fiu de folos Partidului vostru, poporului, Rusiei, dar întreaga mea fire se împotriveşte să îţi ofer informaţii. Eşti conştientă că risc totul spunându-ţi aceste lucruri?

Saşenka dădu să plece.

— Dacă e o minciună, între noi s-a terminat totul şi ei îţi vor cere capul. Dacă spionii tăi mă vor urmări când plec de aici, nu ne vom mai întâlni niciodată. Ne-am înţeles?

— Şi dacă e adevărat? strigă Sagan în urma ei.

— Atunci ne vom reîntâlni cât de curând.

O lumină blândă, gălbuie străpungea norii şi, reflectată de zăpadă, scăpăra mai radioasă prin perdele. Opiul traversa venele Ariadnei. Doctorul Gemp venise să îi facă o injecţie. Capul i se prăbuşi pe pernă şi Ariadna se lăsă în voia viselor. Era în Ceruri, împreună cu Rasputin, el o săruta pe frunte; Ţarina, în uniformă cenuşie de soră medicală, îi privea. Rasputin o ţinea de mână şi, pentru prima oară în viaţă, ea se simţea cu adevărat fericită, în siguranţă.

În dormitor se auzeau glasuri şoptind în idiş. Părinţii ei şedeau la capul patului.

— Sărmana copilă, murmura mama ei. O fi posedată de un dibuk?

— Toate se întâmplă cu voia lui Dumnezeu, răspunse tatăl ei. Aceasta este menirea liberei voinţe. Noi nu putem decât să-i cerem îndurare…

Ariadna auzi scârţâitul curelei de piele cu care rabinul îşi lega filactera de braţ. Începu să intoneze în ebraică Cele Optsprezece Binecuvântări, iar glasul lui familiar, tărăgănat, o purtă înapoi în timp, ca un covor fermecat…

Samuil Zeitlin, tânăr şi frumos, stătea în faţa Şcolii Talmudice din ulicioara noroioasă, în apropierea atelierului lui Lazăr, cizmarul, din orăşelul polonezo-evreiesc Turbin, aproape de Lublin. Îi cerea mâna. Ea ridică întâi din umeri. Nu era nici prinţul Dolgoruki, nici baronul Rothschild, nu era bărbatul potrivit pentru ea – dar, pe de altă parte, cine ar fi fost bărbatul potrivit? Tatăl ei ţipa: „Băiatul lui Zeitlin e un goi, un necredincios! Mănâncă şi se îmbracă altfel de cum mâncăm şi ne îmbrăcăm noi! Se hrăneşte cuşer? Cunoaşte Cele Optsprezece Binecuvântări? Tatăl lui umblă cu papion şi îşi petrece vacanţele la Bad Ems. Sunt nişte apostaţi!”

Pe urmă, se văzu înconjurând de şapte ori chuppah, cortul evreiesc de nuntă; Samuil spărgea cu piciorul un pahar de vin. Soţul ei era purtat pe braţe de evrei cântând. Pe faţa lui se citea: Mă rog să nu mai am niciodată de-a face cu fanaticii ăştia – dar e a mea! A mea! La noapte fac dragoste cu cea mai frumoasă fată din regiune! Mâine plecăm la Varşovia! Poimâine la Odessa. Iar ea avea să scape în sfârşit, o dată pentru totdeauna, din Turbin.

Câţiva ani mai târziu, Ariadna îl dezmierda într-un apartament al Hotelului Bristol din Paris pe căpitanul Dvinski, care, deşi era un cunoscător al plăcerilor trupeşti, nu putea să nu se minuneze de depravarea ei. Într-un camizol rupt, în patru labe, Ariadna îi prindea capul între coapsele ei şi îi mânjea faţa, îşi legăna şoldurile ca o dansatoare din buric, încântată de propria ei neruşinare, şi îi şoptea la ureche înjurături în poloneză, obscenităţi în idiş. Şi acum o mai inundau încă valuri de plăcere, când îşi amintea mângâierile bărbaţilor goi, sărutările femeilor.

Se deşteptă şi se ridică în capul oaselor, înfrigurată. I se păru că îl

zăreşte pe Stareţ. Da, la capătul patului era barba lui, privirea lui scăpărătoare. „Tu eşti, Părinte Grigori?” întrebă cu voce tare. Dar curând îşi dădu seama că draperia şi o rochie atârnată în cuier creaseră cumva, în mintea ei, imaginea unui bărbat înalt, slab şi bărbos. Era singură şi lucidă.

Rasputin, care mi-a deschis o nouă cale către fericire, e mort. Samuil, a cărui iubire şi avere mi-au susţinut şubredul palat, vrea să divorţeze. Saşenka mă urăşte – şi cine i-ar putea lua asta în nume de rău? De părinţii mei hasidici mi-e ruşine şi mi-e ruşine de ruşinea mea. Întreaga mea viaţă, fiecare pas pe drumul vieţii mele a fost un eşec. Fericirea mea e ca mersul pe o sfoară, o încercare de a-mi menţine echilibrul sus, în aer. Plăcerile mele sunt aidoma clipelor în care acrobata începe să se clatine şi piciorul ei calcă în lături…

Mi-am bătut joc de lumea plină de sfinţenie şi superstiţie a tatălui meu. Poate că mama mea avea dreptate. Am fost oare blestemată la naştere? Mi-am bătut joc de soartă, fiindcă am avut tot ce mi-am dorit. Sunt bolnavă de deochi?

Ariadna se lăsă să cadă pe pernă, singură şi plutind în derivă, ca o corabie fără echipaj.

27

Saşenka lăsă un mesaj urgent pentru Mendel la Lordkipanidze, farmacia georgiană de pe Bulevardul Alexandrovski, şi porni apoi spre casă pe Bulevardul Nevski.

Norii atârnau deasupra oraşului ca nişte flori moi de conopidă. De streşini atârnau ţurţuri. Temperatura coborâse la minus douăzeci de grade. În cartierele muncitoreşti urlau sirene şi şuierau fluierături. Grevele se răspândeau din uzină în uzină.

În mijlocul Bulevardului stăteau la coadă la pâine funcţionari, muncitori, până şi neveste de burghezi. Două femei se rostogoleau în zăpadă, bătându-se pentru ultimele pâini; o muncitoare o lovea pe alta cu pumnul în faţă, Saşenka auzi trosnitura nasului rupt.

Nişte muncitori năvăliră în magazinul Ieliseiev, unde îşi comandau Zeitlinii alimentele, şi ieşiră cu braţele pline de checuri şi fructe. Pe vânzătoare o ciomăgiseră.

În noaptea aceea nu era chip să doarmă. Saşenkăi îi vuia capul. Imaginile furiei care cuprinsese străzile se derulau în mintea ei. Afară, sirenele din Districtul Vîborg răsunau deasupra Nevei ca ţipetele unor balene.

Se ridică din pat şi se întâlni în primele ceasuri după miezul nopţii cu tovarăşul Molotov în cârciuma vizitiilor din faţa Gării Finlandeze.

— Tovarăşul Mendel este ocupat. M-a trimis pe mine în locul lui.

Molotov, un tânăr cu fruntea bombată, lipsit de umor, serios şi

pedant, ascultă atent vestea Saşenkăi.

— S-s-sursa ta e d-d-de încredere? se bâlbâi Molotov.

— Cred că da.

— Mulţumesc, t-t-tovarăşă. Mă apuc de treabă.

Când se crăpă de ziuă, tovarăşii Vania şi Satinov demontaseră deja presa tipografică. Saşenka şi alţi tovarăşi transportară piesele în butoaie de bere, căni de lapte, saci pentru cărbuni. Aşezaseră rotativa într-un sicriu şi o duceau acum într-un dric furat, însoţit de o trăsură plină cu rude îndoliate (bolşevici), la noul ascunziş din Districtul Vîborg.

În seara zilei următoare, Mendel şi Saşenka urcau scările unei clădiri de birouri din josul străzii unde se aflase presa. Pentru Mendel, fiecare treaptă presupunea un efort din cauza piciorului deformat, pe care îl târa după el.

Ieşiră pe acoperiş, unde Saşenka îi oferi lui Mendel una dintre ţigările ei Crocodil, al cărei filtru aurit nu se prea potrivea cu şapca lui de muncitor şi haina din piele grosolană. Împreună urmăriră cum sosiră în faţa casei trei trăsuri cu poliţişti în uniforme cenuşii şi două automobile cu jandarmi, care sparseră uşa de la pivniţă.

— Ai făcut treabă bună, tovarăşă Vulpe Polară, spuse Mendel. Ai avut dreptate.

Saşenka se îmbujoră de mândrie. Era într-adevăr o bună achiziţie pentru Partid, nu o copilă răsfăţată din clasa degenerată.

— Să mă mai întâlnesc cu Sagan?

Ochii lui Mendel, măriţi de lentilele groase ca nişte funduri de borcan, se aţintiră asupra ei.

— Bănuiesc că s-a îndrăgostit de tine.

Ea râse scuturând din cap.

— De mine? Glumeşti. Nimeni nu se uită la *mine* în felul acesta. Sagan vorbeşte mai mult despre poezie. Chiar se pricepe. M-a ajutat atunci, cu mama, dar este foarte corect. Iar eu sunt bolşevică, tovarăşe, eu nu cochetez.

— Dă-o-n mă-sa de poezie! Nu fi naivă, fetiţo. Deci te *doreşte!*

— Nu! Sunt sigură că nu! spuse Saşenka buimăcită şi se înroşi. Dar chiar simpatizează cu noi. De aceea ne-a dat informaţia aceasta.

— Asta spun toţi. Uneori chiar e adevărat. Dar să nu ai încredere în *shtik*-urile lui. – Mendel folosea deseori cuvinte în idiş din copilăria sa. În vreme ce Ariadna îşi pierduse complet accentul, Mendel vorbea încă, după cum observase Saşenka, o rusă cu inflexiuni polonezo-evreieşti.

— Dacă ai dreptate în privinţa imoralităţii sale, tovarăşe, cred că ar fi mai bine să nu mă mai întâlnesc cu el. Mi-a trimis un bilet azi-dimineaţă. Mă invită să facem o plimbare cu sania afară din oraş. L-am refuzat, bineînţeles, şi acum sunt ferm decisă să nu îl mai văd.

— Nu fi un *schlemiel*, Saşenka, îi replică Mendel. Nu poţi să ştii cum e mai bine. Fereşte-te de moralitatea burgheză. Noi vom decide ce este imoral şi ce nu. Dacă Partidul îţi cere să te acoperi cu rahat din cap până-n picioare, o faci! Dacă Sagan te doreşte, cu atât mai bine.

Saşenka era şi mai nedumerită.

— Adică…

— Adică du-te cu el cu sania, explodă Mendel exasperat, întâlneşte-te cu jegul ăsta ori de câte ori va fi nevoie.

— Dar vrea ceva în schimb.

— O să-i dăm şi noi un flecuşteţ, acolo. Dar vrem de la el „o pepită de aur". Află-mi, înainte de toate, numele celui care a trădat ascunzişul presei. Dacă nu ştim cine e, operaţiunea aceasta va fi un eşec. Partidul va fi dezamăgit. Fii vigilentă. *Tak!* Asta-i, zise Mendel care se învineţise la faţă de frig. – Să coborâm, că degerăm aici. Cum a primit maică-ta vestea divorţului?

— Eu nu mă duc niciodată în camera ei. Doctorul Gemp spune că e isterică *şi* melancolică. Ia cloral, bromură şi opiu. Tata încearcă să o convingă să facă hipnoză.

— Se va însura cu Mrs Lewis?

— Cum?

Saşenka avu senzaţia că primise un pumn în stomac. Tatăl ei şi Lala? Ce voia să spună? Dar Mendel cobora deja scările.

Sirenele reîncepură să urle deasupra oraşului, dar ardezia neagră a acoperişurilor nu trăda nimic din furia care clocotea pe străzi. Lumea chiar a luat-o razna, gândi Saşenka.

28

A doua zi se făcu mai cald. Soarele şi luna se priveau cu suspiciune pe un cer lăptos. Norii rari semănau cu două oi şi un berbec, cu coarne cu tot, pe o păşune ninsă. Muncitorii intraseră în grevă.

Din tramvaiul care o ducea la Gara Finlandeză, Saşenka văzu mulţimile care veneau pe poduri dinspre fabrici. Era a treia zi în care se demonstra pentru pâine. Demonstraţiile începuseră joi, de Ziua Internaţională a Femeii, şi luaseră amploare.

— Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii! cânta mulţimea, fluturând flamuri roşii. Jos autocraţia! Vrem pâine şi pace!

Cazacii încercară să îi întoarcă pe demonstranţi din drum pe Podul Alexandru, dar zeci de mii de oameni continuau să se deplaseze. Saşenka văzu femei cu broboade care spărgeau vitrinele magazinului englezesc şi îşi luau de acolo alimente strigând:

— Bărbaţii noştri mor pe front! Vrem pâine! Copiii noştri mor de foame!

Pe străzi umblau copii orfani, fiinţe cu trupuri de copil, dar cu

burţi umflate şi feţe de maimuţe îmbătrânite.

La un colţ de stradă şedea unul care cânta acompaniindu-se cu o armonică:

Abandonat sunt, un orfan, şi nimeni nu îmi poartă de grijă,
Am să mor curând şi nimeni n-o să se roage la mormântul meu,
Numai privighetoarea va cânta uneori în copacul alăturat.

Saşenka îi dădu băiatului câţiva bănuţi şi un Manifest Roşu.

— După Revoluţie, îi spuse, vei avea pâine; voi veţi fi stăpânii; citeşte-l pe Marx şi ai să înţelegi. Începe cu *Das Kapital* şi pe urmă…

Dar băiatul îşi luase tălpăşiţa.

Saşenka nu primise nicio indicaţie din partea Partidului. În zori se întâlnise cu Şliapnikov în locuinţa conspirativă din strada Şirokaia.

— Demonstraţiile astea sunt o pierdere de timp, tovarăşă, insistase el. Nu-ţi irosi manifestele. N-or să ducă nici astea la nimic, cum n-au dus la nimic nici celelalte răzmeriţe.

Vineri, un ofiţer de poliţie fusese ucis de către muncitori pe un pod şi un grup de oameni furioşi năvălise în patiseria Filipov, de unde obişnuia Delphine, bucătăreasa, să îi cumpere baronului Zeitlin prăjituri Millefeuille.

Autorităţile ripostaseră. Oraşul era înţesat de cazaci şi soldaţi, Saşenkăi i se părea că are atmosfera unei tabere de armată. Fiecare străduţă lăturalnică, fiecare pod era păzit de cuiburi de mitralieră şi automobile blindate; escadroane erau concentrate în pieţe; grămezi de balegă scoteau aburi pe zăpadă.

Teatrele continuau să dea reprezentaţii, iar Ariadna se refăcuse suficient pentru ca ea şi Zeitlin să se ducă la Alexandrinski să vadă *Mascarada* lui Lermontov, un spectacol cât se poate de avangardist. Donanul şi Contantul erau ticsite, ca şi până acum, iar orchestrele interpretau valsuri şi tangouri în hotelurile Europa şi Astoria.

Saşenka se ducea la întâlnirea cu Sagan. Trecu întâi pe la locuinţa conspirativă din Bulevardul Nevski 153, dar Mendel, care se afla acolo împreună cu Şliapnikov şi Molotov, îi ceru să se calmeze.

— Dă-le muncitorilor ăstora câteva pâini, trage câteva focuri în aer şi mişcarea s-a dus pe apa sâmbetei.

Ceilalţi îi dădură dreptate. Aşa o fi, gândi Saşenka nesigură.

La Gara Finlandeză se uită din obişnuinţă după spioni. Un bărbat părea într-adevăr să o urmărească, dar reuşi să scape de el, înainte de a se sui în tren, în vagonul de clasa a treia. Era frig şi locomotiva părea să scoată aburi, care se învolburau în jurul trenului precum ceaţa produsă de un magician.

Stabilise cu Sagan să se întâlnească în Beloostrov, un orăşel aproape de graniţa finlandeză. Când ajunse – era singurul pasager care coborî din tren – Sagan o aştepta deja învelit în blănuri într-o troică, o sanie cu trei cai, şi fuma un trabuc. Saşenka urcă alături de el şi se

acoperi cu o blană. Vizitiul elimină cu boltă o flegmă verzuie, pocni din bici şi porniră la drum. Saşenka îşi aminti plimbările făcute cu Lala în sania familiei lor, cu ornamentele ei de fildeş, cu blazonul familiei pe portiere, cu blana de zibelină. Sania aceasta uşoară, care scârţâia şi se zdruncina din toate încheieturile, zbura peste câmpie, cu vizitiul ei, în cojoc şi căciulă de blană, aplecat într-o parte, zvâcnindu-şi beat biciul deasupra crupelor celor trei mârţoage page. Din când în când li se adresa fie cailor, fie pasagerilor, dar era greu de înţeles din cauza vâjâitului saniei şi a tropotului cailor.

— Dii… ovăzul… s-a scumpit… ovăzul…

— N-ar trebui să fii acum în Piter, să te lupţi cu nemernicii de faraoni?

— Muncitorii sunt înfometaţi, nu fac revoluţie. Dar tu nu eşti îngrijorat?

Sagan clătină din cap.

— Vor fi răzmeriţe şi nimic mai mult.

— Partidul e de acord cu tine.

Îşi întoarse privirea spre Sagan. Părea epuizat şi neliniştit – povara vieţii duble şi căsnicia nefericită, durerile de cap şi insomniile, agitaţia crescândă din oraş, toate acestea îl ajunseseră acum din urmă. Saşenka îşi aminti acuzaţiile lui Mendel şi clătină din cap. De unde să ştie el ce simte Sagan, când nu l-a întâlnit niciodată şi nici nu i-a văzut vreodată pe ei doi împreună? Nu, Sagan îi devenise apropiat ca un prieten – numai el înţelegea cât de dureros era să ai o mamă ca Ariadna. Simţea că o place şi el, de dragul ei, dar *nu aşa!* În niciun caz! Şi apoi, Sagan nici măcar nu era persoana potrivită pentru munca de poliţist. Cu părul lui blond şi uşor ca pana, pe care îl purta mult prea lung, dar care îi venea bine, arăta mai degrabă ca un poet visător decât ca un poliţist înfricoşător. Erau adversari în multe privinţe, Saşenka ştia lucrul acesta, dar se înţelegeau, fiindcă se respectau reciproc şi împărtăşeau anumite idei şi gusturi. Ea avea o misiune importantă şi, după ce şi-o va fi îndeplinit, s-ar putea să nu-l mai vadă niciodată. Dar acum era bucuroasă că Mendel îi ceruse să se mai întâlnească o dată cu Sagan. Foarte bucuroasă. Avea veşti despre familia ei şi cui altcuiva i le-ar fi putut încredinţa?

— S-a întâmplat ceva acasă, începu Saşenka, fiind convinsă că nu făcea nimănui niciun rău dacă îi relata nişte bârfe inofensive. Mrs Lewis! Lala mea! Mendel are un spion în Donan. Aşa am aflat. Când l-am întrebat pe tata, s-a înroşit şi a negat totul, şi-a întors privirea şi în cele din urmă a recunoscut că se gândise într-adevăr să se însoare cu ea, de dragul *meu*, pentru ca eu să am un cămin mai fericit. De parcă asta ar schimba ceva în viaţa mea! Dar acum zice că nu mai divorţează de mama. E prea fragilă. Am întrebat-o şi pe Lala şi ea m-a strâns în braţe şi mi-a spus că l-a refuzat fără să stea pe gânduri. Sunt toţi ca

nişte copii, tovarăşe Petro. Lumea lor se năruie, inevitabila dialectică o să-i strivească şi ei continuă să cânte ca acea orchestră de pe *Titanic*.

— Te-ai simţit rănită? o întrebă Sagan, aplecându-se spre ea.

Saşenka observă că îşi tundea mustaţa blondă exact ca tatăl ei.

— Sigur că nu, îi răspunse răguşit, dar nu mi-o imaginasem niciodată pe Lala într-o asemenea situaţie!

— Guvernantele sunt predispuse la aşa ceva. Prima mea relaţie amoroasă am avut-o cu guvernanta surorii mele, spuse Sagan.

— Chiar? întrebă Saşenka, brusc dezamăgită de el. Şi ce mai face soţia ta?

Sagan clătină din cap.

— Cu mintea, eu nu sunt niciodată acasă. Vin şi plec precum o nălucă. Mă îndoiesc de tot ce am crezut cândva.

— Lala era confidenta mea. Tu cu cine vorbeşti?

— Cu nimeni. În orice caz. Nu cu soţia mea. Uneori mă gândesc că *tu* eşti singura persoană cu care pot fi eu însumi, pentru că suntem pe jumătate străini, pe jumătate prieteni, înţelegi?

Saşenka surâse.

— Ce pereche suntem noi doi!

Închise ochii şi lăsă vântul şi fulgii înviorători de zăpadă să-i mângâie faţa.

— Acolo! strigă Sagan şi arătă spre un han din faţa lor.

— S-a-nţeles, coane, strigă vizitiul şi îşi mână caii.

— Aproape am ajuns, spuse Sagan şi îi atinse braţul.

O căsuţă de lemn, minusculă, cu ornamente colorate din lemn la acoperiş, stătea pierdută în zăpadă, păzită doar de câţiva mesteceni pe ambele laturi. Parcă ar fi dintr-un basm despre Crăiasa Zăpezii, îi trecu Saşenkăi prin minte.

Sania opri cu un foşnet pe zăpadă, caii scoteau aburi pe nări. Uşa de lemn se deschise şi un ţăran gras, cu o barbă neagră ca tăciunele, într-un cojoc din blană de urs şi cu cizme de pâslă, veni să o ajute pe Saşenka să coboare din sanie.

Înăuntru, „hanul" era mai degrabă o izbă. „Restaurantul" era o încăpere cu o sobă tradiţională, pe vatra căreia se întinsese cât era de lung şi sforăia sonor un bătrân în şosete, cu o barbă albă încâlcită. În cuptorul deschis, Saşenka văzu o pasăre sfârâind pe o frigare. Ţăranul cu barbă neagră îi pofti la o masă de lemn şi le oferi fiecăruia câte o porţie zdravănă de *chacha*.

— Pentru o pereche neobişnuită! închină Sagan şi îşi goliră paharele.

Saşenka nu ieşise niciodată cu un bărbat la masă. Rachiul îi ardea în stomac ca un cărbune încins şi toată această idilă ieşită din comun – focul din sobă, bătrânul adormit şi carnea aromată din cuptor – îi tulbura atenţia. Îşi imagină că în pustietatea nordică acoperită de

gheaţă nu mai existau decât ei doi. Dar apoi se scutură în sinea ei, pentru a-şi veni în fire. Ţăranul, care părea să-l cunoască pe Sagan, fiindcă făcea glume cu el, le servi într-un vas de lut dogoritor gâscă friptă, atât de fragedă, încât carnea abia se mai ţinea pe oase, împreună cu o ciorbă delicioasă de sfeclă, usturoi şi cartofi. Se desfătară cu mâncărurile şi aproape uitară Revoluţia, stând de vorbă doar despre mărunţişuri. Fără să mai mănânce vreun desert şi fără să-l mai vadă pe bătrân trezindu-se, dar nu înainte de a mai fi băut încă un păhărel de *chacha*, plecară foarte mulţumiţi.

— Informaţia ta a fost corectă, Petro, spuse Saşenka, în vreme ce sania gonea peste întinderea de zăpadă.

— Nu mi-a fost uşor să ţi-o dau.

— Dar nu e destul. Vrem şi numele celui care ne-a trădat.

— S-ar putea să ţi-l dau. Dar dacă vom continua să ne întâlnim, va trebui să le aduc şi eu ceva în schimb şefilor mei…

Saşenka tăcu o vreme, pregătindu-se sufleteşte pentru primejdiosul, dar incitantul Joc Suprem.

— Bine, spuse. Am ceva pentru tine. Gurstein a evadat din exil.

— Ştim asta.

— E în Piter.

— Bănuiam asta.

— Dar vreţi să îl şi prindeţi?

El dădu din cap.

— Încercaţi la Pensiunea Kiev, camera 12.

Acesta era răspunsul pe care îl exersase cu Mendel, care o avertizase că va trebui, la rându-i, să-i furnizeze lui Sagan o informaţie. Gurstein era, după toate aparenţele, dispensabil.

Sagan nu păru impresionat.

— E menşevic, Saşenka. Eu vreau un bolşevic.

— Gurstein a fugit împreună cu Senka Şaşian din Baku.

— Tâlharul dement care jefuia bănci pentru Stalin?

— E în camera 13. Acum *tu* îmi eşti dator, Petro. Dacă află Partidul, mâine dimineaţă sunt moartă. Şi acum dă-mi numele celui care a trădat ascunzişul presei.

Câteva clipe nu se auzi decât scrâşnetul tălpilor saniei, care brăzdau zăpada îngheţată, iar Saşenka îşi imagină cum aşază Sagan în sinea lui în cumpănă preţul vieţii unui om şi valoarea unui agent.

— Verezin, spuse în cele din urmă.

— Paznicul de la cazarma Regimentului de Cavalerie de Gardă?

— Eşti surprinsă?

— Pe mine, nimic nu mă surprinde, replică Saşenka triumfătoare.

Pe cer se iviseră dâre roşii, de parcă ar fi fost brăzdat cu sânge. Iepuri ţâşneau din calea cailor şi se fugăreau cu salturi exuberante. Câtă bucurie! Sagan îi dădu ordine vizitiului, care îşi şfichiui caii.

Saşenka se lăsă pe spate şi închise ochii. Obţinuse numele. Misiunea ei fusese încununată de succes. Partidul va fi mulţumit. Obţinuse ce îşi dorise Mendel. Nu e rău, gândi, pentru o fată de la Smolnîi! Ea şi Sagan reuşiseră împreună acest lucru. Simţiseră amândoi adrenalina pe care o simt toţi agenţii după încheierea cu succes a unei misiuni. Ea îl păcălise, iar el, dintr-un motiv sau altul, îi oferise acea „pepită de aur”.

O izbă se ivi în depărtare, probabil la hotarul vreunei moşii. Temperatura scădea, zăpada îngheţa. Câţiva pini păreau poleiţi cu argint.

— Uite, acolo! spuse Sagan şi îi prinse mâna înmănuşată. Nu e frumos? Departe de toată zarva oraşului. Voiam să-ţi arăt un locşor minunat, pe care eu îl ador.

— Am ajuns, boiere, spuse vizitiul, ridicând din sprâncene şi scuipând. Cum aţi poruncit.

— Aş putea trăi aici pe veci, spuse Sagan pătimaş, îşi smulse căciula de blană de pe cap şi peste ochi îi căzură buclele blonde. S-ar putea să mă refugiez aici, într-o bună zi. Aici aş putea fi fericit, nu crezi?

Un rotocol de fum se ivi din hornul de tablă al izbei. Sagan îi scoase Saşenkăi mănuşa. Mâinile lor, uscate şi calde, se împletiră, respirând fiecare pielea celeilalte. Pe urmă îi luă mâna stângă şi o vârî în mănuşa lui, cu degetele lipite de ale sale, îngropate în învelişul din piele de capră şi blană moale de iepure. Era o obrăznicie, fără îndoială, şi ceva mult prea intim – şi totuşi, era un deliciu pentru Saşenka. Oftă. Pielea fină a palmei ei deveni brusc insuportabil de sensibilă, atingerea pielii lui aspre o ardea şi o înţepa. Saşenka simţi cum îi urcă roşeaţa pe ceafă şi îşi retrase cu bruscheţe mâna din mănuşa lui.

Îi simţea privirea, dar şi-o feri pe a ei. A mers prea departe, îşi spuse.

— Mai repede! *Bîstro!* îi strigă Sagan vizitiului.

Caii zvâcniră înainte, dar vizitiul pierdu controlul asupra lor. Sania începu să se clatine în dreapta şi în stânga, vizitiul striga, dar stratul de zăpadă era plin de denivelări, care îi aruncau ba într-o parte, ba în alta, până când, în cele din urmă, sania se răsturnă într-un vârtej de zăpadă şi Saşenka simţi cum zboară prin aer.

Ateriză cu faţa în jos într-o grămadă moale de zăpadă şi pentru un moment rămase nemişcată. Sagan era lângă ea, dar nici el nu se clintea. Era în viaţă? Dacă murise? Saşenka se aşeză în capul oaselor. Caii nu îşi întrerupseseră încă galopul, iar vizitiul alerga după ei şi după sania pe care o trăgeau răsturnată. Sagan, cu faţa acoperită de zăpadă, nu se mişca.

— Petro! îl chemă Saşenka şi se târî spre el. Îi atinse gropiţa din

bărbie.

Sagan se ridică râzând şi îşi curăţă faţa lunguiaţă de zăpadă.

— M-ai speriat, spuse ea.

— Am crezut că am murit *amândoi*, replică el şi ea pufni la rândul ei în râs.

— Uită-te la noi! spuse ea, suntem uzi…

— …şi înfriguraţi, zise el, uitându-se după sanie. Şi mă tem că am rămas singuri!

Saşenka observă că pupilele lui întunecate erau dilatate de la emoţia accidentului. Îi aşeză căciula pe cap şi continuară să râdă ca doi copii. Şedeau pierduţi în întinderea de zăpadă, izba era departe, sania dispăruse. Sagan îşi aşeză capul pe umărul ei în acelaşi moment când ea făcu acelaşi lucru şi se loviră cap în cap. Pe urmă se priviră.

Fără să şovăie, Sagan o sărută pe gură. Nimeni nu o mai sărutase pe Saşenka astfel. Cu gândul la Partid, savurându-şi succesul şi spunându-şi că Mendel avea poate dreptate, că Sagan poate o plăcea, îi îngădui să o sărute. Limba lui îi deschise gura, îi linse buzele, dinţii, limba. Saşenka simţea furnicături în buze şi deveni somnolentă, visătoare. O clipă, o singură clipă închise ochii şi îşi lipi capul de al lui, iar mâna ei făcu ceea ce îşi dorise întotdeauna să facă: îi mângâie părul blond, care îi amintea de vata de zahăr. Îşi făcuseră confidenţe, vorbiseră despre poezie, despre căsnicia lui şi durerile lui de cap, despre familia ei, dar nu şi despre acel lucru atotcuprinzător care era Jocul Suprem al conspiraţiei. Schimbul fatal de informaţii constituia apogeul unei polci lente, voluptuoase, dansate pe un strat fragil de gheaţă. Saşenka era buimăcită şi tremura, dar trupul ei era traversat de scântei de excitaţie nervoasă şi pâlpâiri de căldură senzuală.

— Ne-am întors, boiere! strigă vizitiul, a cărui barbă era acum acoperită de chiciură.

Reuşise să-şi îndrepte sania şi făcuse un ocol cu caii lui asudaţi, pentru a se întoarce după ei.

— Iertaţi căzătura, dar, după cum văd, nimeni nu şi-a rupt nimic. Toţi sunt bine sănătoşi! continuă el şi râse înfundat şi răguşit.

Saşenka simţea pielea caldă şi aspră a lui Sagan, care o ardea pe obraji şi bărbie – şi se desprinse de el.

— Brrr! strigă vizitiul şi sania opri în dreptul lor cu un scrâşnet pe zăpadă, stropindu-le feţele cu o rafală de cristale de gheaţă.

Sagan o ajută să se ridice, o curăţă de zăpadă şi îi oferi mâna să se urce în sanie. Saşenkăi îi tremurau mâinile şi genunchii. Îşi şterse buzele cu mâneca. Se simţea nesigură, răvăşită.

În câteva clipe ajunseră la izbă. Ţurţuri cu vârfuri ascuţite atârnau de streşini, iar geamurile erau acoperite cu modele opulente de flori de gheaţă. Uşa de lemn se deschise şi o ţărancă tânără, îmbujorată şi zâmbitoare, într-un cojocel din piele de miel, se ivi cu două căni de

şodou pe o tavă. Soarele în asfinţit îşi întinse pătura moale peste zăpadă, dându-i o nuanţă viorie.

Mai târziu, Saşenka şi Sagan se despărţiră la gară. Pielea de pe bărbia ei era iritată. Şi-o atinse cu vârfurile degetelor şi, amintindu-şi atingerea buzelor lui pe buzele ei, se înfioră.

29

Căpitanul Sagan privi cum porneşte din gară şi prinde viteză trenul în care se afla Saşenka, lăsând în urma sa un fuior de fum.

Îşi arătă legitimaţia şefului gării şi acesta îi cedă surescitat biroul său confortabil. După ce se încălzi la soba de teracotă şi îşi turnă un păhărel de coniac, Sagan începu să scrie raportul pentru şeful său, generalul Globaciov.

Simţea o presiune în tâmple, care anunţa întotdeauna o durere de cap năucitoare. Îşi masă degrabă puţin praf medicinal în gingii şi mai trase şi două prize pe nas. Situaţia era cât se putea de gravă. El şi generalul erau mult mai îngrijoraţi de cele ce se petreceau în Sankt Petersburg decât îi dăduse el de înţeles Saşenkăi. Dar amândoi erau de părere că se impuneau măsuri drastice şi o dizolvare a Dumei; biciul cazacilor trebuia în sfârşit să lovească. Cocaina îi alungă anxietatea, înlocuind-o cu o mulţumire de sine care îi bubuia în tâmple.

Încă din perioada petrecută la academia militară, Sagan se aflase întotdeauna printre fruntaşi, iar în cei doi ani de pregătire criminalistică fusese acoperit de lauri. Învăţase tabelele antropometrice ale sistemului lui Bertillon de descriere a caracteristicilor celor aflaţi sub supraveghere, fusese desemnat cel mai bun trăgător în cursul practic de tir al căpitanului Glasfeldt şi studiase „Instrucţiunile de manevrare organizatorică a agenţilor interni”, pe care le aplicase cu cea mai mare acurateţe şi în cazul Saşenkăi. Învăţase pe de rost indicaţiile colonelului Zubatov, geniul Ohranei, care spuneau printre altele: *Trebuie să vă trataţi informatoarea ca pe o amantă cu care aveţi o relaţie extraconjugală*. Era într-adevăr imposibil să atragi în rândurile agenţilor dubli o femeie revoluţionară, fără să recurgi într-un fel sau altul la galanterie, chiar dacă aceasta presupunea ceea ce el însuşi numea „anti-galanterie”. Să o faci pe o adolescentă naivă să creadă că este o intelectuală serioasă, care nu s-ar gândi nici în ruptul capului la cea mai neînsemnată cochetărie, cu atât mai puţin la vreo apropiere sexuală. Sagan respectase indicaţiile lui Zubatov în relaţiile sale cu două dintre agentele sale duble, una de la socialist-revoluţionari, cealaltă de la bolşevici. Niciuna dintre ele nu era o frumuseţe, dar în pat, succesele în spionaj îl despăgubiseră cu vârf şi îndesat pentru prestaţiile deseori mediocre.

Sagan se pregătea cu meticulozitate pentru fiecare întâlnire cu

Saşenka, asculta cele mai recente tangouri, memora versuri ale acelui poetaş numit Maiakovski, şi toate acestea îi suciseră ei mintea. Devotamentul ei faţă de bolşevism îi uşura lui munca. Cel mai uşor de manevrat erau cei lipsiţi de umor, obişnuia Sagan să spună. Ca atâţia alţi revoluţionari, era şi ea jidancă, o reprezentantă a acelui popor care se dădea după cum bătea vântul, ba cu marxismul, ba cu Kaizerul german. Gândul că el, care credea cu atâta ardoare în Ţar, ortodoxie, patrie şi vechea ordine, se prefăcea a fi liberal îl făcu să zâmbească.

Acum, folosindu-se de cerneala şi peniţa şefului gării, îşi aşternea pe hârtie raportul către general:

Excelenţa Voastră, sunt cât se poate de satisfăcut de evoluţia cazului agentei 23X („Vulpea Polară”), care a început să se dovedească folositoare. După cum ştie Excelenţa Voastră, dacă punem la socoteală şi primul interogatoriu, am avut până acum unsprezece întâlniri clandestine cu această membră a Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia, facţiunea bolşevică. Ceasurile de muncă investite au meritat şi ne vor aduce mai târziu câştiguri însemnate. Datorită echipelor noastre de agenţi externi, care au supravegheat fiecare mişcare a Vulpii Polare, am reuşit să arestăm trei nihilişti de rang mediu şi să depistăm ascunzişul noii prese tipografice.

Preţul recrutării acestei agente a fost: 1. filosofic: convingerea ei că eu simpatizez atât cu cauza, cât şi cu persoana ei (salvarea mamei ei din locuinţa Întunecatului a constituit un pas decisiv în câştigarea încrederii ei) şi 2. tactic: divulgarea numelui paznicului (membru de partid nou, nume de cod Cavaleria de Gardă), ceea ce pentru noi nu a constituit nicio pierdere, de vreme ce nu reuşiserăm să îl racolăm ca agent intern, în ciuda obişnuitei recompense financiare (100 de ruble pe lună), conform „Instrucţiunilor de manevrare organizatorică a agenţilor interni” ale lui P. Stolîpin.

La întâlnirea de astăzi, agenta a divulgat numele a doi revoluţionari, un menşevic şi un terorist bolşevic, căutaţi de multă vreme de Departamentele de Securitate din Baku, Moscova şi Petrograd. Voi organiza supravegherea acestora conform „Instrucţiunilor pentru supraveghere externă” ale generalului Trusevici, precum şi arestarea lor. Vă cer permisiunea de a mă ocupa şi pe viitor de agenta „Vulpe Polară”, deoarece sunt de părere că utilitatea ei pentru Departament depinde de iscusinţa mea. Este posibil ca şefii ei bolşevici să-i fi cerut să-mi divulge aceste nume, dar cred că pericolul expunerii în faţa tovarăşilor ei bolşevici o va face acum mai uşor de manevrat.

Misiunea noastră de primă importanţă rămâne arestarea unchiului ei Mendel Barmakid (nume de cod Picior Strâmb, zis şi tovarăşul Baramian, tovarăşul Furnal etc.) şi a Comitetului din Petrograd al facţiunii bolşevice, dar ferma mea convingere este că această organizaţie a fost zdrobită şi nu mai constituie, pe termen scurt sau mediu, niciun pericol…

Biată Saşenka, gândi Sagan satisfăcut. Dar în adâncul sufletului său ştia că ea era cea mai luminoasă stea de pe firmamentul lui.

Nu-i era dor de soţia lui, nu dorea să îl întâlnească pe general. Dacă ar fi fost după el, s-ar fi întâlnit în fiecare noapte, în locuinţa conspirativă, cu Saşenka.

Sfiala şi îndoielile ei adolescentine, stinghereala şi felul ei cuviincios de a se îmbrăca în serj cenuşiu, cu ciorapi de lână şi bluze încheiate până sub bărbie, cocul de fecioară bolşevică, în care obişnuia să-şi prindă părul des, faptul că nu se farda şi nu se parfuma – toate acestea îl plictisiseră la început. Dar în ultimele săptămâni începuse să o îndrăgească şi acum aştepta cu o bucurie nerăbdătoare mirosul pielii ei tinere şi al părului bogat, privirea pătrunzătoare a ochilor ei gri, felul în care îşi atingea cu degetele buza superioară, mai scurtă, atunci când vorbea despre mama ei, rotunjimile de femeie, pe care le căpăta treptat corpul ei suplu şi pe care ea se încăpăţâna să le ascundă şi dispreţuiască. Şi nimic nu i se părea lui Sagan mai adorabil decât cum încerca ea să-şi înăbuşe umorul şi bucuria de a trăi, cum încreţea sprâncenele şi făcea pe revoluţionara morocănoasă. Zâmbi la gândul că Atotputernicul îşi îngăduise o asemenea glumă, să o înzestreze pe ea, care era ferm decisă să arate ca o fată bătrână, cu asemenea trăsături, care îi zădărniceau intenţiile şi o făceau şi mai fermecătoare: buze care rămâneau întotdeauna întredeschise, ochi sfredelitori, sâni frumoşi.

Când îi atinsese buzele, mâinile lui începuseră să tremure. Reţinerea ei de a-i întoarce sărutul făcuse şi mai înduioşătoare şi încântătoare plăcerea evidentă pe care o simţise şi ea. Sau se înşelase el? se întrebă. Orice bărbat de aproape patruzeci de ani s-ar tulbura la vederea pielii ei, a buzelor ei, la auzul acelei voci răguşite de bondar zumzăind, pe care el ajunsese să o cunoască atât de bine. Îşi înălţă mâinile şi avu senzaţia că îi simte parfumul pielii, al cefei…

Şi totuşi, ea era agenta lui. Misiunea lui, Ţarul şi patria aveau întâietate. Era o luptă disperată între bine şi rău, iar ea se afla în tabăra adversă. Dacă i s-ar fi cerut… Dar spera să nu se ajungă atât de departe. Ohrana era ceva cu totul aparte. Bătălia de apărare a Imperiului trebuia purtată cu o confidenţialitate necruţătoare – cum îi spusese colegul său, generalul Batiuşin: „Toată onoarea revine celui care îşi pătează numele şi încheie cazul cu o singură răsplată: tăcerea.” Îşi umezi degetul, îl înmuie în praful doctorului Gemp şi îşi masă cocaina în nas şi pe gingii. Începu să râdă înfundat.

Uşa se deschise. Un chip livid şi nişte perciuni roşcaţi se iviră, urmaţi de un burduhan în uniformă ce împovăra trupul şefului de gară.

— Aţi spus ceva, Excelenţă? întrebă acesta. Vă pot fi de folos? Un bileţel către superiorii mei mi-ar fi util. V-aş rămâne recunoscător…

— De ce nu?

— Noi sperăm că îi veţi distruge pe duşmanii noştri, pe agenţii nemţi şi nihiliştii jidani!

Şeful staţiei îşi frecă palmele.

— Bineînţeles! Când pleacă următorul tren către Gara Finlandeză? Trebuie să trimit un raport.

— În cinci minute, Excelenţă. Dumnezeu să-l apere pe Ţar!

30

Automobilul Benz cu blazonul Marelui Duce era parcat deja în mijlocul tuturor celorlalte vehicule din faţa Palatului Radziwill de pe malul Fontankăi, atunci când Pantelimon manevră Delaunay-ul în curte cu atâta elan, încât roţile cu lanţuri fură cât pe-aci să derapeze pe gheaţă. Samuil şi Ariadna Zeitlin aşteptară să coboare, din Renault-ul Ambasadei Franceze, ambasadorul Paleologue şi soţia sa.

Soldaţi în uniforme verzi din Regimentul Izmailovski, jandarmi cu caschete, cazaci pocnind din bice, purtând pantaloni de piele şi căciuli înalte de blană staţionau în pieţele oraşului, în jurul focurilor de tabără, şi păzeau intersecţiile. Aerul era îmbâcsit de mirosul cailor asudaţi, al balegii şi focurilor de lemne; pavajul răsuna de clămpănitul nenumăratelor potcoave, hurducăielile obuzierelor, zăngănitul puştilor, harnaşamentelor şi săbiilor.

Valsuri şi râsete se revărsau pe treptele de marmură ale Palatului Radziwill. Zeitlinii îi salutară pe ambasador şi pe soţia sa în capul scărilor. Cei patru tocmai conveneau asupra faptului că în oraş era linişte, când deasupra acoperişurilor se auzi ecoul unui foc de armă. Câini începură să latre, sirene să urle şi de undeva dinspre Districtul Vîborg oraşul însuşi părea să mârâie.

— Ce mai faceţi, dragă baroane? Vă simţiţi mai bine, scumpă baroneasă?

Ambasadorul francez, care vorbea fluent rusa, făcu o plecăciune.

— Mult mai bine, vă mulţumesc. Aţi auzit? întrebă Ariadna, cu ochii scânteind ca două vârtejuri de apă. Focuri de artificii!

— Mă tem că sunt focuri de armă, baroneasă! replică ambasadorul, care arăta impecabil în paltonul lui negru, cu joben şi cravată albă. Iar încep. Muncitorii din uzinele metalurgice vin cu zecile de mii din Districtele Petrograd, Vîborg şi Narva.

— Mi-e frig, spuse Ariadna dârdâind.

— Să intrăm, răspunse franţuzoaica şi o prinse de mână.

Soţia ambasadorului şi Ariadna, ambele în mantouri de blană lungi, până în pământ, unul de hermină, celălalt de focă, intrară şi îşi dădură blănurile personalului. Ariadna, într-o rochie de brocard mov, brodată cu diamante, cu talie înaltă şi un decolteu adânc la spate,

sclipea ca un înger ieşit dintr-o fântână arteziană. Îi îmbrăţişă pe prinţul şi prinţesa Radziwill, cei mai bogaţi oameni din fostul Mare Ducat al Lituaniei.

— Sunteţi atât de bună, Ariadna, că aţi venit, şi dumneavoastră, madame Paleologue, într-o noapte ca aceasta. Ne gândiserăm să contramandăm, dar Marele Duce Vasili s-a opus cu vehemenţă. A spus că este de datoria noastră, da, de datoria noastră. Am vorbit cu generalul Kabalov şi ne-a asigurat…

Noi focuri de armă. Zeitlin şi ambasadorul rămăseseră afară şi se străduiau să distingă ceva în noapte. Din limuzine şi sănii coborau necontenit invitaţi. Diamante şi smaralde atârnau ca picăturile de rouă la urechile doamnelor, care se mişcau asemenea unor feline în blănurile lor lucioase. Parfumurile şi gerul tăios se luptau pentru supremaţie în aer. Zeitlin îşi aprinse un trabuc şi îi oferi unul şi ambasadorului.

Tăceau amândoi. Ambasadorul, care ştia că preţurile explodaseră şi că poliţia secretă avertizase asupra unor răscoale iminente, se minuna să vadă miniştri şi Mari Duci petrecând într-o noapte ca aceasta.

Zeitlin era absorbit de propriile-i gânduri. Trăise răscoale, demonstraţii, pogromuri, două războaie şi revoluţia din 1905, dar averea şi puterea lui crescuseră după fiecare dintre aceste evenimente. Acasă, lucrurile reintraseră pe făgaşul lor; accesul lui neobişnuit de nebunie şi îndoială trecuse.

Ariadna se refăcuse datorită injecţiilor cu opiu ale doctorului Gemp, problema divorţului nu se mai punea, pe Saşenka o înscrisese la academia profesorului Raev, Lala părea calmă şi înţelegătoare. Singura lui grijă era Gideon. Ce mai punea la cale acel netrebnic, acel *momzer?*

31

Gideon Zeitlin şedea în limuzina Russo-Balt, cu două sute de ruble în buzunar şi se lăsa condus acasă de către Leonid, valetul fratelui său. Cazaci şi soldaţi ocupau posturi de control de-a lungul cordonului oficial Liteinîi, menit să apere Statul Major, Ministerul de Război şi Palatul de Iarnă. Dar când traversară Bulevardul Nevski, câţiva muncitori aruncară cu pietre în limuzină.

— Speculant mizerabil! strigau. Lasă că te învăţăm noi minte, să jecmăneşti poporul!

Pietrele ropoteau pe acoperişul automobilului, dar Gideon, care era întotdeauna binedispus, chiar şi treaz fiind, nu se temea.

— Pe mine? V-aţi găsit pe cine! Pe fratele meu să-l învăţaţi minte, proştilor! mormăi şi se lovi peste coapsă. Bagă mare, Leonide! Că nu-i automobilul nostru, pe care-l demolează ăştia! Ha, ha!

Valetul, un şofer temător, chiar şi în vremuri mai paşnice, era mai

puţin amuzat.

Opriră în Rojdestvenskaia, o stradă îngustă, cu clădiri noi şi înalte. Gideon sări din automobil şi îşi strânse mai bine în jurul umerilor paltonul cu guler din blană de castor.

— Eu am plecat atunci, spuse Leonid.

— Hmmm, răspunse Gideon, care le promisese nevestei, copiilor şi fratelui să petreacă mai mult timp acasă, dar parcă nu-l trăgea aţa. Ar fi mai bine să aştepţi.

— Îmi pare rău, *gospodin* Zeitlin, nu vreau să las automobilul atâta timp în stradă, replică valetul. Baronul mi-a zis: „Du-l acasă şi vino înapoi", or eu pentru baron lucrez. În afară de asta, s-ar putea să arunce iar careva cu pietre în ea şi asta e o limuzină frumoasă, *gospodin* Zeitlin, mai frumoasă decât Delaunay-ul sau…

— Noapte bună, Leonid, şi drum bun!

Gideon îi făcu voios un semn din cap portarului (gândind: „Ticălosul ăsta e un informator al Ohranei!"), traversă holul cu dale de marmură şi urcă la etajul cinci cu liftul, o frumuseţe din alamă strălucitoare de culoarea chihlimbarului şi lemn negru cu ornamente crestate. Coniacul şi şampania băute cu Samuil îşi făceau de cap în trupul lui, dându-i palpitaţii, arsuri şi ameţeli. Nevastă-sa Vera, mama celor două fiice ale sale, era iarăşi însărcinată, iar el îşi cheltuise modestele venituri pe dineuri în Contant şi jocuri de noroc. Of, ce tragedie, îşi spuse râzând înfundat, să te naşti bogat şi să trăieşti în sărăcie!

Frate-său Samuil îl scăpase iar de la ananghie, deschizându-şi minunata casetă din lemn de tec şi întinzându-i două bancnote imperiale verzi, proaspăt tipărite. Dar de data aceasta, baronul îi dăduse limpede de înţeles că nu o va mai deschide mult timp de-acum înainte.

— Ia te uită cine vine! exclamă Vera, care trebăluia într-un capot soios şi papuci de casă în dreptul sobei de gătit.

— Frumoasă primire îi faci soţului rătăcitor! spuse Gideon şi o sărută pe obrazul palid. Mie? Ţi-ai găsit cui!

Deşi purtarea lui era reprobabilă, Gideon rămânea întotdeauna surprins de modul în care îl tratau ceilalţi. Îşi aşeză mâna uriaşă şi păroasă pe burta ei.

— Cum se mai simte comandantul-general?

Câtă vigoare, fermitate, viaţă e în burta ei, gândi Gideon. E rodul seminţei mele – dar cine sunt eu, să cutez a da viaţă încă unui copil? Când lumea a luat-o razna…

Glasul tensionat al Verei se înmuie.

— Mă bucur că ai venit, dragul meu.

— Şi eu, şi eu!

Dar faţa ei trasă se crispă iarăşi.

— Rămâi la masă? Cât timp ai de gând să ne onorezi cu prezenţa ta, Gideon?

— Mă aflu la dispoziţia ta şi a fetelor, răspunse Gideon cu atâta voie bună, încât cine nu îl cunoştea n-ar fi crezut că există soţ mai bun în Piter.

Aici, nimeni nu îl ajuta să-şi dea jos paltonul sau galoşii. În locuinţă, toate erau aruncate claie peste grămadă şi mirosea a grăsime şi varză, ca într-o izbă. Ca atâţia bărbaţi dezordonaţi care nu aşază niciodată un lucru la locul său, Gideon ura dezordinea şi acum inspecta, cu o mânie plină de reproş, vasele nespălate, paturile nefăcute, cu aşternuturile lor gălbejite, grămezile de pantofi şi cizme, urmele de tălpi de pe covoare şi firimiturile de pâine de pe masa din bucătărie. Era un apartament frumos, zugrăvit în alb, cu mobilă simplă din lemn de mesteacăn finlandez, dar tablourile tot nu erau atârnate pe pereţi.

— Aici e ca într-o cocină, Vera! Ca într-o cocină de porci!

— Gideon! N-avem nicio copeică. Trebuie să-i achităm măcelarului douăzeci de ruble, altfel nu ne mai dă pe datorie. Portarului îi datorăm opt, îi mai datorăm şi…

— Vai, vai, draga mea. Ce avem de mâncare?

— Caşă şi brânză. De altceva n-am putut face rost. În oraş nu se mai găseşte nimic de mâncare. Victoria! Sofia! A venit tata!

Se auzi un tropăit de paşi reticenţi, de picioare încălţate în ghete butucănoase. O fată se opri în prag, scrutându-şi tatăl cu o privire posacă şi tulbure, de parcă acesta ar fi fost un străin.

— Bună seara, tată, spuse Victoria, pe care toţi o numeau Vica.

— Scumpa mea Vica! Ce mai faci? Cum e la şcoală? Dar băiatul acela care îţi face curte? Îţi mai trimite poezii?

Gideon aştepta cu braţele deschise, dar scumpa lui fiică de cincisprezece ani nu dădea niciun semn că ar vrea să se apropie de el, nici măcar nu îşi schimbă expresia feţei.

— Mama e foarte obosită. Plânge întruna. N-ai mai trecut pe acasă de multă vreme. Ne trebuie bani.

Înaltă, cu tenul măsliniu şi părul lins, cu ochelari cu ramă din corn, îmbrăcată într-un capot, Vica îi amintea lui Gideon de o bibliotecară cicălitoare. Îi era imposibil să se apropie de ea.

— Pe unde ai umblat? continuă fata. Prin crâşme? Pe la femei uşoare?

— Cum poţi să mă acuzi pe mine de una ca asta? Pe mine? Ţi-ai găsit pe cine!

Gideon îşi plecă ochii în pământ. Deşi gura lui mare, ochii negri şi vioi, părul şi barba vâlvoi erau ca şi făcute pentru gesturi expansive şi hohote răsunătoare de râs, acum se simţea pustiit şi ruşinat. De unde cunoştea ea o expresie de genul „femei uşoare”? De la maică-sa, cu

siguranţă.

— Mă duc să-mi fac temele, spuse Vica şi plecă târându-şi picioarele.

Gideon ridică din umeri. Vera le monta pe fete împotriva lui. Dar în clipa aceea auzi o cascadă de paşi uşori. Sofia, o fetiţă brunetă şi cârlionţată, cu ochi negri, într-o cămaşă de noapte ponosită, se aruncă în braţele lui. Gideon se îndreptă de spate şi o învârti în aer.

— Mouche! strigă cu glas tunător. Scumpa mea Mouche!

Acesta era numele de alint al Sofiei, fiindcă atunci când fusese bebeluş semănase cu o musculiţă obraznică. Acum crescuse, trăsăturile ei deveniseră mai ferme şi emanau aceeaşi energie precum cea a tatălui ei.

— Unde ai fost? E revoluţie? Am văzut o bătaie în faţa brutăriei! Vreau să ies şi eu în oraş, tată. Ia-mă cu tine! Ce mai fac prietenii tăi revoluţionari? Ai văzut ceva? Eu sunt de partea muncitorilor! Ce mai faci, tată? Scrii ceva? Mi-a fost dor de tine. N-ai făcut prostii, nu? Sperăm că nu! Noi suntem foarte cuminţi! spuse, încolăcindu-se în jurul lui ca o maimuţă. Ce scrii, tată, *momzer* bătrân?

Lui Gideon îi plăcea când Sofia îl numea în idiş „netrebnic bătrân” şi îi scărpina barba.

— Vrei să scriem ceva împreună, Mouche? Le mai datorez un articol.

— O, da!

Mouche îl luă de mână şi îl trase după ea în birou, unde abia dacă mai puteai călca fără să dărâmi vreun teanc de hârtii şi ziare. Dar Mouche cea sprintenă le ocoli, îi trase lui Gideon scaunul cu piele verde şi fixă cu gesturi pricepute o coală de hârtie pe tamburul maşinii de scris.

— *Pravilno!* Aşa e bine! o lăudă el.

— Deci, pentru cine scriem astăzi? Pentru cadeţi? Pentru menşevici?

— Pentru menşevici! replică el.

— Deci săptămâna asta eşti social-democrat, da? îl tachină Mouche.

— Săptămâna asta!

Gideon râse de sine însuşi.

— Câte cuvinte?

— Cinci sute, niciunul în plus. Avem ceva de băut?

Mouche se grăbi să-i aducă un păhărel de votcă. Gideon îl goli dintr-o sorbitură şi se aşeză pe scaun. Mouche se instală în braţele lui, îşi puse mâinile pe mâinile lui şi strigă:

— Scrie, tată, dă-i drumul! Ce zici dacă începem aşa: „Inepţiile reacţionare ale regimului sunt pe cale să se sfârşească.” Sau: „Pe stradă am văzut o stafie de femeie, văduva înfometată a unui

muncitor, întinzându-şi copilul unui profitor de război.” Sau:…

— Eşti ca mine, spuse el şi o sărută pe frunte.

Gideon era unul dintre acei jurnalişti care reuşeau, în câteva minute şi fără cel mai mic efort, să compună un articol garnisit cu fraze răsunătoare şi detalii precise. Nefiind în stare să se decidă dacă era adeptul constituţional-democraţilor – adică un cadet – sau al social-democraţilor moderaţi – adică un menşevic, Gideon scria pentru gazetele ambelor partide, dar şi pentru altele, folosindu-se de diverse pseudonime. Călătorise mult şi articolele lui conţineau informaţii despre oraşe străine şi războaie uitate, care îi impresionau pe cititori. Frazele lui, redactate cu atâta uşurinţă, puneau deseori punctul pe i. Oamenii le repetau. Redactorii îi cereau să mai scrie. Nu regretase nicio clipă că îi vânduse lui Samuil partea lui din afacerile familiei, deşi, dacă ar fi păstrat-o, acum ar fi fost un om foarte bogat. În general, nu regreta nimic. În afară de asta, banii oricum i se scurgeau printre degete.

Îi promisese redactorului menşevic pentru seara aceea un articol aţâţător despre atmosfera de pe străzi. Acum, cu Mouche în braţe, care pipăia exaltată tendoanele braţelor sale vânjoase, Gideon scria cu repeziciune, lovind în taste şi strigând „Rând nou!” de fiecare dată când ajungea la capătul unui rând, Mouche trăgea atunci tamburul în poziţia iniţială, fredonând voioasă un cântecel şi legănându-şi neastâmpărată picioarele.

— Asta e, spuse Gideon. Am terminat. Tăticul tău tocmai a câştigat câteva ruble pentru textul acesta.

— Pe care noi n-o să le vedem! replică Vera din prag.

— S-ar putea să te surprind de data aceasta!

Gideon se simţea virtuos. Avea suficienţi bani pentru a-şi achita datoriile, a-i face pe plac Verei, a le cumpăra fetelor cărţi şi rochii, dar şi pentru câteva mese copioase. Aştepta cu bucurie momentul când le va da banii. Vera îi va zâmbi, Mouche va dansa, până şi Vica îl va iubi din nou.

Când îl servi cu o porţie de caşă din hrişcă, presărată cu brânză de capră, Vera îl întrebă iar de bani. De revoluţia iminentă nu aduse vorba. Afară, sirenele fabricilor reîncepură să urle; se auzi o împuşcătură, încă una şi, în final, o întreagă salvă; automobile furate goneau pe străzi, patinând şi scrâşnind, la volan cu ţărani care îşi dădeau singuri primele lecţii de şofat.

— E adevărat că Saşenka e bolşevică, tată? Ce mai face tanti Ariadna? E adevărat că doctorul i-a prescris opiu?

Mouche îl copleşea cu întrebări, continuând să fredoneze, în vreme ce el se străduia să îi răspundă. Vica îl pironea cu privirea ori de câte ori mama ei îşi ţuguia buzele, ofta sau pufnea cu un aer prefăcut.

Nimeni nu-i putea strica lui Gideon plăcerea de a mânca. Indiferent

dacă era o porţie de caşă în locuinţa lui mohorâtă sau un file de sturion în Contant, el înfuleca întotdeauna cu poftă, relatând noutăţi despre familie, plescăind, adulmecând ca un căţel fericit şi mânjindu-şi barba, fără să se simtă câtuşi de puţin stânjenit.

— Tu nu mănânci cum ne-ai învăţat pe noi, spuse Vica. Nu ai deloc maniere, nu-i aşa, mamă?

— Voi să nu faceţi ce fac eu, replică Gideon. Să faceţi ce spun eu!

— Cum poţi să le spui fetelor aşa ceva? întrebă Vera.

— Asta se cheamă ipocrizie, comentă Vica.

— Voi două alcătuiţi un adevărat sindicat de femei ursuze! Fiţi mai vesele, spuse Gideon, aşezându-şi picioarele pe un scaun murdar, care purta încă urmele lăsate de ghetele lui cu alte ocazii.

— Lasă glumele, Gideon, spuse Vera şi le trimise pe fete să-şi facă temele.

În clipa când rămase singur cu Vera, totul se schimbă. Faţa ei suptă şi palidă, făcută parcă pentru suferinţă, îl irita. Îşi ştergea tot timpul nasul cu o cârpă cu pete verzui. Fandoselile ei îl scoteau din sărite. Pe fiicele lui le adora – sau, mai bine spus, pe Mouche o adora – dar ce se întâmplase cu soţia lui? Provenind dintr-o familie de burghezi provinciali, cu tatăl învăţător la Mariupol, Vera fusese o femeie cultă, o intelectuală, care lucrase pentru revista literară *Apollo*, plină de elan şi entuziasm, cu sâni tari, ochi albaştri şi un păr auriu. Acum, sânii îi atârnau până la brâu, ca un uger, ochii erau apoşi şi spălăciţi, părul încărunţise. Lui Gideon nici nu-i venea să creadă că fusese atât de prost să o mai lase încă o dată însărcinată! De ziua lui Mouche, îl năpădise un soi de nostalgie erotică după Vera cea de odinioară, care îl făcuse să uite cum arăta ea acum. Ştia că ceea ce se întâmplase cu Vera era opera lui, pentru care se simţea vinovat, şi asta îl făcea cu atât mai mult să o urască.

Singura lui bucurie era Mouche şi în sinea lui Gideon luă hotărârea să o invite mai încolo, când va mai creşte, să locuiască împreună cu el. Dar acum nu mai suporta nicio clipă să rămână aici. În stradă aveau loc evenimente măreţe, în hoteluri petrecerile erau în toi, un jurnalist trebuia să simtă pulsul istoriei, or el se afla aici, prizonier al acestei scorpii puritane.

Vera continua să se văicărească: dimineaţa nu mai avea greţuri, în schimb o durea spatele şi suferea de insomnii. Portarul comenta purtarea scandaloasă a lui Gideon. Vica le spusese prietenelor că tatăl ei este un revoluţionar şi un beţiv, Mouche era neascultătoare şi obraznică, profesorii se plângeau de ea şi, pe deasupra, îi rămăseseră mici toate cizmele şi rochiile. Dar bani nu aveau, cu greu puteai găsi carne la magazin, iar pâinea era imposibil de procurat, vecinii bârfeau că Gideon fusese văzut beat în zori, la Hotelul Europa. El cum îşi imagina că se simte ea, când aude toate *acestea?*

Pe Gideon, un stomac plin nu îl făcea somnoros, ci îi trezea alte pofte. Îi înviora libidoul. Fără să ştie de ce, gândul îi zbură la prânzul de săptămâna trecută din casa fratelui său. Soţii Loris erau cunoscuţi pentru căsnicia lor fericită, dar plicticosul de conte nu venise la prânz şi Gideon avusese astfel ocazia de a-i face cunoscut lui Missy aşa-numitul Manifest al lui Gideon. Să ne facem acum toate poftele, că viaţa e scurtă şi mâine s-ar putea să murim. (Un manifest simplist, dar cu un succes uimitor!) Acum îşi aminti că, atunci când îşi luase rămas-bun de la Missy, ea îl privise cu ochi scânteietori, înconjuraţi de riduri fine când râdea, şi îi strânsese mâna într-o manieră imposibil de confundat, spunându-i: „Ar fi grozav să mai putem sta de vorbă şi cu altă ocazie despre Meyerhold şi noul teatru. Bănuiesc că nu veţi veni la recepţia baronesei Rozen din Astoria din data de…” şi îi numise o dată, care se întâmpla să fie chiar ziua de astăzi. Gideon nu se mai gândise la acest lucru, dar acum, falusul lui revigorat şi bine hrănit, un excelent tălmaci al intenţiilor feminine, se trezise. Trebuia să se ducă numaidecât la acea recepţie.

Missy nu îi acordase vreodată atenţie. Pentru a fi prietenă cu Ariadna, trebuia să fie suficient de frivolă. Dar nu cochetase până atunci cu nimeni şi, în orice caz, nu cu el. Gideon se gândi că războiul, pierderea respectului, rotaţia de miniştri şi tumultul de pe străzi erau pe cale de a scutura din pom un fruct copt, care altfel nu ar fi căzut la pământ. Se gândi la corpul lui Missy Loris – o blondă cu tunsoare paj, slăbănoagă şi fără sâni – şi totuşi, în momentul acela, tânjea după plăcerea pură, nealterată de nimic, de a gusta o piele şi buze necunoscute, interiorul mătăsos al coapselor ei. Zâmbi în sinea lui: El, un bărbat ca un urs, era capabil de isprăvi erotice pe care nimeni – cu excepţia femeilor respective – nu le-ar fi crezut posibile. Propunea acte sexuale delicios de extravagante, în cuvinte franţuzeşti alese, care eliberau de constrângeri deopotrivă dansatoare de revistă şi contese. Dar succesele erotice nu i se urcaseră niciodată la cap. Cum de mă aleg drăgălaşele acestea taman pe mine? se întreba Gideon. Pe mine? Şi-au găsit pe cine! Eu sunt o brută urâtă – ca un birtaş evreu! Dar, la naiba, nu mă plâng!

Nu se mai putea abţine. Trebuia să o găsească pe Missy în noaptea aceea. Dar dacă i-ar fi dat Verei cele două sute de ruble, cu ce le-ar mai fi făcut cinste doamnelor? Ce era de făcut? Oftă. Avea să facă ceea ce făcuse întotdeauna.

Câteva clipe mai târziu, în timp ce Vera spăla morocănoasă vasele, Gideon îşi luă tălpăşiţa, lăsând pe masa din hol cincizeci de ruble şi păstrând restul pentru sine. Mouche îl ajută să-şi încalţe cizmele de pâslă şi îi dădu „articolul nostru menşevic”, în vreme ce Vica scutura din cap cu buzele ţuguiate.

— Iar pleci, tată? Am ştiut eu. Am ştiut eu. Am ştiut eu!

— Schimbăm broasca, nemernicule, strigă Vera în urma lui, dar Gideon plecase deja.

În stradă, Gideon nu reuşi să găsească o sanie. Smiorcăita de Vera se va descurca, îşi spuse. Vera şi Vica: două acrituri! Eu sunt un las, un hedonist neruşinat şi incorigibil, dar sunt atât de fericit! Ameţit de bucuria aşteptării! De ce-i atât de rău să fii fericit? Fiecare doarme cum îşi aşterne. Ce suntem noi, oamenii? Nişte animale şi nimic mai mult. Eu am să mor tânăr. N-am să mai fac mult timp umbră pământului. Şi atunci, fac şi eu ce face specia mea. În afară de asta, nu mai puteam rămâne! Trebuie să predau articolul la redacţie.

Inhală aerul glacial. Zgomote ciudate răsunau în depărtare. Focuri de armă pocneau, sirene urlau, automobile accelerau şi scrâşneau, voci scandau – dar aici, totul era cufundat într-o linişte neobişnuită. O luă pe jos către Hotelul Astoria, nerăbdător să vadă umerii goi ai lui Missy, să-i simtă pântecul moale, să-i adulmece sudoarea şi parfumul. Ajunse pe străzi mai late. Întâi nu se auzi decât un freamăt, care deveni un vuiet şi sfârşi prin a se transforma într-un vacarm. Bulevardele late se umpleau de oameni care, cu capetele lor acoperite şi paltoanele grele, semănau cu nişte automate căptuşite, mărşăluind cu toţii în aceeaşi direcţie.

Gideon încerca să îşi croiască o cale prin mulţime, ba lăsându-se purtat de ea, ba trăgându-se la o parte şi privind în urma ei. Era tulburat. Ca jurnalist, avea sentimentul că asistă la ceva extraordinar. Dar unde erau soldaţii, cazacii?

Intră în hotel, unde parchetul lăcuit, lifturile strălucitoare, negru cu auriu, şi barul din lemn întunecat de stejar îl făcură imediat să se simtă ca acasă.

— Ca de obicei, monsieur Zeitlin? îl întrebă Rustam, barmanul.

În Astoria, formalismul manierat fusese înlocuit cu o atmosferă de sărbătoare, dezlănţuită şi lipsită de griji. După ce îşi aruncă paltonul şi căciula fetei de la garderobă, uitând să îşi mai descalţe cizmele de pâslă, Gideon porni în direcţia sălii unde avea loc serata baronesei Rozen. O fată într-o rochie portocalie cu spatele gol, în pantofi galbeni şi cu un şal de pene la gât – ceea ce Vera numea o femeie uşoară, iar Gideon o drăgălaşă – îi făcu un semn cu mâna, ca unui vechi prieten, iar el îi răspunse cu un zâmbet larg. Fata ţinea în mână un pahar, din care îi oferi lui Gideon să soarbă. Fetele de la recepţie râseră. Erau şi ele bete? Un ofiţer şi o doamnă cu înfăţişare respectabilă, cu un şirag dublu de perle la gât, se sărutau pe o canapea din holul hotelului, de parcă s-ar fi aflat într-un separeu, nu într-un spaţiu public. Un lacheu cu faţa roşie îi deschise uşa dublă de la sala unde se ţinea petrecerea şi Gideon observă că nu făcu nicio plecăciune, ci se mulţumi să mustăcească, de parcă ar fi ştiut ce-i trecea lui prin minte.

Gideon se aruncă în mulţime, împingându-se printre uniforme şi

epoleţi, redingote şi rochii de seară, prinzând frânturi din discuţii despre ce se petrecea pe străzi – şi zări, în sfârşit, un păr blond, nişte umeri albi şi un braţ lung, înmănuşat, care ţinea o ţigaretă cu filtru auriu, al cărei fum se unduia în jurul ei ca un şarpe ieşit dintr-un coş.

— Aţi venit totuşi, spuse Missy Loris cu accent american.

— Am fost aşteptat?

Missy zâmbi, arătându-şi drăgălaşele gropiţe din obraji.

— Gideon, ce se întâmplă în oraş?

El îşi apropie buzele de urechea ei mică.

— În noaptea asta am putea muri cu toţii, scumpa mea! Ce putem face în ultimele noastre clipe de viaţă?

Era una dintre replicile lui preferate din Manifestul lui Gideon şi astăzi avea să dea roade.

32

Când sosi în Gara Finlandeză, Saşenka nu zări niciun taxi. În tren nu se mai aflase nimeni, cu excepţia a două cucoane mai vârstnice, probabil profesoare pensionate, care discutaseră foarte serios dacă *Treizeci de lucruri abominabile*, romanul lesbian de dinainte de război al Lidiei Zinovieva-Annibal, era o expunere clasică a senzualităţii feminine sau mai degrabă o mizerie dezgustătoare şi necreştină.

Discuţia decursese iniţial politicos, dar când trenul sosi în Gara Finlandeză, cucoanele zbierau una la alta, ba chiar îşi spuneau cuvinte de ocară.

— Eşti o incultă, Olesia Mihailovna, e pornografie şi nimic mai mult!

— Ba tu eşti rece şi îngustă la minte, Marfa Constantinovna, n-ai trăit, n-ai iubit, n-ai simţit nimic.

— Măcar am frică de Dumnezeu!

— M-ai enervat aşa de rău, că am să fac o criză. Dă-mi pilulele.

— Ba nu ţi le dau, dacă nu recunoşti că vorbeşti tâmpenii…

Când auzi ecoul focurilor de armă deasupra oraşului, Saşenka nu putu decât să zâmbească.

În mod ciudat, în gară nu erau nici vagabonzi, nici copii orfani. Afară se înserase, dar străzile erau înţesate de oameni care alergau, unii cu arme în mâini. Începuse iarăşi să ningă, cu fulgi mari şi uscaţi ca boabele de orz; luna pe jumătate plină arunca o lumină gălbuie, macabră. Saşenkăi îi trecu prin minte că oamenii păreau ciudat de umflaţi, dar curând realiză că mulţi dintre ei îmbrăcaseră câte două paltoane sau mesade, pentru a se proteja de bicele cazacilor. Un muncitor de la una din marile uzine metalurgice îi spuse că la Podul Alexandru situaţia era încordată, dar Saşenka nu mai apucă să îi ceară amănunte, fiindcă se auziră focuri de armă şi toată lumea o luă la

fugă, fără să ştie de ce. O muncitoare de la Uzinele Putilov îi spuse că la Podul Alexandru şi în Piaţa Znamenskaia se dăduseră lupte, că o parte dintre cazaci, anume Regimentul de Gardă Volînia, a întors armele împotriva poliţiei. Un beţiv bătrân susţinea sus şi tare că el e socialist, dar încercă să-şi strecoare o mână pe sub mantoul Saşenkăi. O atinse la piept, dar ea îi dădu o palmă şi fugi. Pe Podul Alexandru i se păru că vede cadavre de poliţişti. Tramvaiele nu circulau.

Porni încet spre casă, pe celebrele bulevarde, care acum erau înţesate de făpturi întunecate. Pe străzi ardeau focuri de tabără. Copii dansau în jurul flăcărilor ca nişte gnomi demonici. Un arsenal fusese luat cu asalt, iar muncitorii cărau acum puşti. Saşenka merse mai departe, epuizată, dar vibrând de frică şi emoţie. Orice ar fi spus unchiul Mendel despre Revoluţie, cert era că mulţimea nu se risipise încă de la primul semn de rezistenţă. Iarăşi răsunară focuri de armă. Doi muncitori tineri o sărutară pe obraji şi fugiră.

Pe Bulevardul Nevski dădu peste un grup de soldaţi.

— Fraţilor, surorilor, fiicelor, mamelor, propun să nu tragem în semenii noştri, striga un subofiţer, iar uralele îi răspunseră: „Jos autocraţia!”.

Saşenka încercă să-şi găsească tovarăşii, dar nu era nimeni nici în crâşmele vizitiilor, nici în locuinţele conspirative de pe Nevski. Îşi continuă grăbită drumul, copleşită de o bucurie sălbatică. Asta era? O revoluţie fără conducători? Unde erau cuiburile de mitralieră, cazacii, faraonii? Se auzi zgomotul asurzitor al unui motor. Oamenii îngheţară şi priviră în jur, cu feţe palide ca luna. Ce putea fi? Mare cât un dinozaur, un autoblindat Austin gri, cu un obuzier, cobora pe bulevard, aparent fără ţintă, scrâşnind, accelerând la întâmplare şi virând brusc. Mulţimea se feri din calea lui, când urcă pe trotuar şi trecu peste un foc aprins chiar în faţa magazinului Ieliseiev, pentru a opri în cele din urmă în dreptul unui grup de soldaţi.

— Ştie careva să conducă dihania asta? strigă şoferul.

— Eu! răspunse un tânăr cu păr negru răvăşit şi ochi căprui luminoşi, care sări în picioare. Am învăţat în armată.

Era Vania Paliţîn, tovarăşul ei, muncitorul bolşevic. Saşenka alergă spre el să-i ceară indicaţii, dar el se cocoţase deja în autoblindat, care se urni cu urlete de motor şi hurducăieli şi dispăru apoi pe Nevski.

— Eşti de partea Revoluţiei? o întrebă un băiat cu accent ucrainean, care avea nasul vânăt de frig şi era îmbrăcat într-o manta militară.

Era pentru prima oară când cineva rostea acest cuvânt.

— Sunt bolşevică! răspunse Saşenka mândră.

Îşi căzură în braţe. Curând începu să adreseze şi ea altora aceeaşi întrebare. În jurul ei, necunoscuţi se îmbrăţişau: un sergent-major încărunţit, un student polonez, o femeie grasă cu un şorţ sub cojoc, un

muncitor metalurgist în pantaloni de piele şi cu unelte la brâu, până şi o doamnă elegantă, într-un mantou din blană de focă. Pe măsură ce se apropia de casă, văzu derapând pe Nevski şi în Bolşaia Morskaia automobile ticsite cu soldaţi care vânturau steaguri şi puşti.

Ameţită de tumultul acestei nopţi haotice, Saşenka nu-şi putea lua gândul de la Sagan. Ardea de nerăbdare să îi raporteze lui Mendel. Aflase numele trădătorului, câştigase în persoana lui Sagan un informator în interiorul Ohranei şi trecuse examenul de maturitate în arta conspiraţiei. Acum îi putea încredinţa liniştită unui alt tovarăş conducerea agentului lor dublu. Misiunea ei se încheiase şi acum, departe de Sagan şi de efectul pe care îl avea asupra ei, Saşenka se simţea uşurată. Partidul va fi mulţumit.

Se strădui să-şi amintească unde se mai aflau şi alte locuinţe conspirative ale Partidului. Încercă la numărul 106 de pe Bulevardul Nevski. Nimeni. Încercă la numărul 134. Poarta era descuiată. Se năpusti pe scări în sus, cu toate simţurile treze. Uşa tocmai se deschidea şi dinăuntru tună glasul lui Mendel.

— Ce facem? urla el.

— Habar n-am, răspunse Şliapnikov, care purta o haină vătuită. Nu sunt sigur…

— Să m-m-mergem la locuinţa lui Gorki, propuse Molotov, scărpinându-şi fruntea bombată. Va şti el ceva…

Şliapnikov dădu din cap şi deschise uşa larg.

— Asta e, spuse Saşenka cu un glas piţigăiat, care parcă nu era al ei. Revoluţia.

— Nu te apuca să dai tu lecţii Comitetului, tovarăşă, răspunse Şliapnikov, în timp ce el şi Molotov coborau tropăind pe scări. Eşti o copilă.

Mendel rămase în urmă.

— Cine se află la conducere? întrebă Saşenka. Unde e tovarăşul Lenin? Cine se află la conducere?

— Noi! răspunse Mendel zâmbind. – Lenin e la Geneva. Noi suntem conducerea Partidului.

— M-am întâlnit cu Sagan, şopti ea. Verezin, paznicul de la Regimentul de Cavalerie de Gardă, e trădătorul. Dar nu cred că mai contează acum!

— T-t-tovarăşe! strigă Molotov de jos şi bâlbâielile lui reverberară în casa scării.

— Trebuie să plec, spuse Mendel. Du-te şi caută-i pe tovarăşi şi în celelalte locuinţe. La Palatul Taurid are loc o întrunire. Spune-le să vină mai târziu acolo.

Mendel coborî şontâcăind şi Saşenka rămase singură.

Ieşi în Nevski, cu gândul să se ducă acasă. Dar mâncă întâi o ciorbă şi un colţ de pâine neagră în crâşma vizitiilor, unde se înghesuiau

acum muncitorii şi vizitiii, fiecare relatând istorii despre haos, orgii, masacre, foame şi trădare, cu voci stridente, ameţite de băutură, fără să-i asculte pe ceilalţi. Preţurile la cărbuni şi ovăz crescuseră de patru ori. Până şi o farfurie cu ciorbă în crâşmă se scumpise de şapte ori. Pretutindeni erau agenţi germani, trădători jidani şi escroci.

Saşenka vârî câţiva bănuţi în flaşneta automată, care începu să cânte, cu totul deplasat, „Dumnezeule, apără-l pe Ţar", ceea ce stârni hohotele de râs ale vizitiilor. Bezna cuprindea străzile. Din depărtare se auziră zgomote de parcă ar fi tuşit nişte lei în noapte. Un mârâit se transformă într-un vuiet asurzitor şi făcu crâşma să se cutremure. La început, Saşenka nu înţelese ce era – dar pe urmă îşi dădu seama că, în timp ce ea mâncase, crâşma fusese înconjurată de o mare neagră de oameni. Mulţimea bloca străzile. Împuşcături se auzeau de departe şi un fum trandafiriu se înălţa pe fundalul cerului stins: ardea închisoarea Krestîi.

Mergând pe Bolşaia Morskaia, Saşenka zări un soldat şi o fetişcană, care se sărutau rezemaţi de un zid. Nu le văzu feţele, doar faptul că bărbatul îşi vârâse mâna pe sub fusta fetei, mai sus de marginea ciorapilor, iar aceasta îi deschidea şliţul de la pantaloni. Un picior al fetei se înălţă spre şoldul bărbatului, cum se înalţă noaptea podurile de peste Neva. Fata icnea şi se zvârcolea. Saşenka se gândi la Sagan şi la plimbarea lor cu sania şi grăbi pasul.

În faţa Hotelului Astoria, nişte soldaţi voiau să fure un Rolls-Royce şi îl snopeau în bătaie pe şoferul în uniformă al acestuia. Paznicul, un ofiţer şi un jandarm ieşiră în fugă din hotel, strigând la ei. Soldaţii îi împuşcară cu sânge rece pe ofiţer şi pe jandarm, după care automobilul o luă din loc claxonând.

În clipa aceea, un bărbat bărbos trecu clătinându-se pe lângă ea, cântând „Privighetoare, privighetoare", la braţ cu o blondă în mantou de blană. Saşenka îi recunoscu pe Gideon şi contesa Loris. Se bucură să vadă persoane cunoscute şi dădu să se repeadă în urma lor, când văzu cum o prinde Gideon pe Missy de fese, o trage într-un intrând şi începe să o sărute pătimaş.

O salvă îi distrase Saşenkăi atenţia. Nişte siluete se căţărau pe faţada Palatului Mariinski şi încercau să doboare vulturul cu două capete al Romanovilor.

Trupul neînsufleţit al jandarmului rămăsese întins pe stradă, cu braţele şi picioarele depărtate, cu burta albă ieşită deasupra pantalonilor, ceea ce-l făcea să semene cu un peşte mort. Sleită de puteri, Saşenka trecu peste el şi se grăbi să parcurgă Bulevardul Nevski, îndreptându-se spre Palatul Taurid.

— De ce staţi toţi grămadă acolo? strigă Ariadna din capul scărilor, elegantă cu coafura ei înaltă şi rochia din şantung de mătase, cu volane.

Când începu să coboare, feţele valetului Leonid, ale celor doi şoferi şi ale fetelor în casă se ridicară spre ea.

— Nu aţi aflat, baroneasă? întrebă Pantelimon, întotdeauna cel mai îndrăzneţ, cu mustaţa lui îngrijită, părul dat cu briantină şi bărbia ascuţită împinsă trufaş înainte.

— Ce să aflu? Vorbeşte!

— S-a constituit un Soviet al muncitorilor la Palatul Taurid, spuse Pantelimon agitat, şi se spune că…

— Asta a fost ieri, îi tăie vorba Ariadna. Treceţi, vă rog, la treabă.

— Şi oamenii spun că… a abdicat Ţarul! continuă Pantelimon.

— Prostii! Nu răspândi zvonuri, Pantelimoane. Du-te şi curăţă automobilul, replică Ariadna. Dacă ar fi fost adevărat, baronul ar fi aflat – e la Palatul Taurid!

În acel moment se deschise uşa şi Zeitlin intră grăbit, o apariţie impunătoare în paltonul lui negru, până în pământ, cu guler din blană de castor, cu căciula de blană pe cap. Ariadna şi servitorii se uitau la el cu gurile căscate, de parcă el ar fi fost singurul în măsură să răspundă la marea întrebare a epocii.

Zeitlin îşi aruncă voios căciula în cuier. Părea mult mai tânăr şi chipul lui exprima încredere. Poftim! gândi Ariadna, Ţarul are totul sub control. Ce tâmpenii vorbesc servitorii! Nişte proşti! Ţărani!

Zeitlin se sprijini în baston şi îşi înălţă capul spre Ariadna, ca un tenor italian pe cale de a interpreta o arie.

— Am noutăţi, anunţă cu glasul tremurând de emoţie.

Poftim! Cazacii păzesc străzile, nemţii se retrag, lucrurile vor reveni pe un făgaş normal, ca de fiecare dată, decise Ariadna în gând. Trăiască Ţarul!

Pe rând se iviră şi Lala, care cobora scările, Şifra, din Culoarul Negru şi, din bucătărie, Delphine, bucătăreasa, cu veşnica picătură atârnând de vârful nasului.

— Ţarul a abdicat, spuse Zeitlin. Întâi în favoarea Ţareviciului, pe urmă în favoarea fratelui său, Marele Duce Mihail. Prinţul Lvov a format un guvern nou. Toate partidele politice au fost declarate legale. Asta e! Intrăm într-o eră nouă!

— Ţarul nu mai e! zise Leonid şi îşi făcu întâi semnul crucii, pe urmă izbucni în plâns. Tătuca – a abdicat!

Pantelimon rânjea obraznic, răsucindu-şi mustaţa cu două degete şi fluierând printre dinţi. Slujnicele păliră.

— Vai mie! murmură Şifra. Se prăbuşesc tronuri ca în Apocalipsă.

— Cine urmează? George al V-lea? întrebă Lala. Ce se va întâmpla cu mine aici?

Delphine începu să plângă şi eterna picătură se desprinse din lăcaşul ei confortabil şi căzu pe pardoseală. Toţi ai casei aşteptau de douăzeci de ani istoricul eveniment şi acum, când în sfârşit se produsese, nimeni nu îl observă.

— Haide, Leonide, spuse Zeitlin şi îi oferi valetului batista sa de mătase, un gest pe care cu o săptămână în urmă nu l-ar fi făcut, după cum observă Ariadna. Veniţi-vă în fire. În casa mea, nimic nu se va schimba. Ia-mi paltonul. La cât se serveşte prânzul, Delphine? Sunt lihnit.

Ariadna îşi încleştă degetele în jurul balustradei de marmură şi privi cum îi trag servitorii lui Zeitlin cizmele din picioare. Ţarul nu mai era. Ea crescuse cu Nicolae al II-lea şi acum, când nu mai era, se simţea dezrădăcinată.

Zeitlin urcă scările câte două, sprinten ca un tinerel. O urmă pe Ariadna în dormitorul ei şi o sărută atât de energic pe buze, încât ea simţi că ameţeşte. Pe urmă stătură de vorbă despre Noua Rusie. Mulţimea era încă dezlănţuită. Sediul poliţiei fusese incendiat, poliţişti şi informatori erau ucişi, soldaţi şi bandiţi goneau pe străzi cu automobile şi autoblindate furate, trăgând focuri de armă în aer. Fostul Ţar ar fi vrut să se întoarcă la Ţarskoe Selo, dar fusese arestat. Curând va fi însă reunit cu soţia şi copiii săi – nu vor păţi nimic. Marele Duce Mihail va refuza tronul.

Zeitlin era încântat, după cum îi spuse soţiei sale, fiindcă mulţi dintre amicii lui de la cadeţi şi octombrişti fuseseră cooptaţi în cabinetul prinţului Lvov. Războiul va continua, el primise deja de la noul ministru de război o comandă nouă de puşti şi obuziere. Cât despre Saşenka, se dovedise că era încă bolşevică. O văzuse la Palatul Taurid împreună cu tovarăşii ei, o şleahtă de fanatici, dar aşa erau tinerii.

— Pricepi, Ariadna? Suntem republică. În Rusia e un soi de democraţie.

— Ce se va întâmpla cu Ţarul? întrebă Ariadna buimacă. Ce se va întâmpla cu noi?

— Cum adică? replică Zeitlin binedispus. Unele lucruri se vor schimba, desigur. Polonezii şi finlandezii îşi cer independenţa, dar nouă ne va merge bine. Ni se deschid oportunităţi noi. De fapt, când mă aflam la Palatul Taurid, am stat de vorbă cu…

Ariadna nu îl mai asculta pe Zeitlin, care continuă să îndruge ceva despre miniştri noi şi comenzi grase, după care aruncă o privire pe cadranul ceasului său din aur şi coborî în cabinet, pentru a da telefoane. Ca în transă, Ariadna ieşi după el şi îl văzu coborând. Pe urmă îi auzi „scaunul de trap”.

Leonid se grăbi să deschidă uşa. Saşenka intră în vestibul, palidă şi exaltată, într-o bluză simplă şi o fustă gri, cu părul prins într-un coc

urât, fără pic de fard în obraji. Ariadna era dezamăgită de fiica ei. De ce se îmbrăca oare ca o profesoară din provincie? În ce hal arăta copila! Mai şi puţea – a fum, ciorbă, oameni, plebea care vagabonda pe străzi. Până şi o bolşevică avea nevoie de pudră şi ruj. Şi de ce refuza să poarte rochiile noi de la Cernîşev? O rochie cumsecade i-ar fi dat o înfăţişare mult mai civilizată.

Dar Saşenka avea un aer triumfător, radia de-a dreptul.

— Bună ziua, mamă! îi strigă Ariadnei, dar imediat, în timp ce îşi zvârlea cât colo mantoul şi cizmele, începu să răspundă la întrebările Lalei şi servitorilor.

Agitată, îi informă că Sovietul Muncitorilor şi Soldaţilor se întrunise deja, că unchiul Mendel făcea parte din Comitetul Executiv. Şi că unchiul Gideon se afla şi el acolo, scria un articol despre toate acestea, iar amicii lui, menşevicii, erau majoritari în Soviet.

Pe Ariadna nu o interesa toată vorbăria aceea despre politică, observă doar că Saşenka era nedormită. Avea ochii roşii, mâinile îi tremurau de la prea multă cafea şi exaltare. Dar acum, când studia chipul însufleţit al fiicei ei, o vedea cu alţi ochi. Se făcuse parcă mai puternică şi mai frumoasă, ca o larvă care se hrăneşte din trupul mamei. Era plină de viaţă, în vreme ce ea, Ariadna, avea sufletul pustiit. Înăbuşindu-şi dorinţa de a plânge, aceasta se retrase în camera ei.

Simţindu-se nu atât calmă, cât mai degrabă calmată, Ariadna măsură o doză din tonicul cu opiu al doctorului Gemp şi o înghiţi. Dar de data aceasta nu-şi făcu efectul, îşi simţea braţele şi picioarele grele, parcă ar fi înotat în melasă. Pământul părea să se rotească mai încet, aproape stătea în loc. Timpul devenise chinuitor.

Se întinse pe divan. Vestea care îl întinerise pe soţul ei şi o înfrumuseţase pe fiica ei nu o putea bucura pe Ariadna, o făcea doar să se simtă mai bătrână. Pământul de sub picioare începuse să se clatine. Ţarul nu mai era, Rasputin fusese ucis, Zeitlin vorbise despre divorţ – dar cel mai mult o tulbura strălucirea plină de bucurie a Saşenkăi. Se juca de-a politica oamenilor mari, îşi lua părinţii în derâdere. Avea o misiune în viaţă. Dar ea, Ariadna, ce mai avea? De ce era Saşenka fericită? De ce era atât de mulţumită? Ceasul ticăia tot mai încet. Îi aştepta fiecare bătaie, dar trecea o veşnicie şi când în sfârşit se auzea, era ca dangătul unui clopot îndepărtat.

În copilărie, când trăise la Turbin, ştiuse că Ţarul nu era prietenul evreilor, dar evreii fuseseră convinşi că fără Ţar le-ar merge şi mai rău. Ţarul era undeva departe şi le făcea mult rău evreilor, până şi ruşilor, chiar dacă intenţiile lui nu erau poate chiar atât de rele. Dar Ţarul îi apărase pe evrei de cazaci, de moşieri, de antisemiţi şi pogromişti. Acum, când el nu mai era, cine avea să-i mai apere? Cine avea să le poarte de grijă? Ariadna tânji brusc după îmbrăţişarea mamei ei, a

mamei pe care o ignorase atâta timp. Miriam se afla în aceeaşi casă cu ea, la fel şi tatăl ei – dar la fel de bine s-ar fi putut afla pe o altă planetă. Pentru a ajunge la ei, i-ar fi trebuit o veşnicie.

Zgomotele treburilor zilnice din casă se auzeau înăbuşit. Ea nu avea nimic de făcut şi golul acesta era etern. Lumea era scăldată în sânge, aşa cum o avertizase Rasputin că se va întâmpla; pe străzile din Piter domnea anarhia. De afară pătrundeau până la ea tropote, claxoane, urale, împuşcături. Sunetele acestea nu însemnau nimic; totul îşi pierduse sensul. Totul, până şi rochia ei stacojie, până şi safirele ei, devenise cenuşiu.

Se ridică oftând de pe divan şi se îndreptă spre camera Saşenkăi. Îşi dădu seama că nu îi mai trecuse pragul de ani de zile.

34

Baronul Zeitlin se afla în cabinetul său şi îşi zgâlţâia energic „scaunul de trap", cu un trabuc între dinţi. Era convins că se va adapta la noua lume, ba chiar simpatiza în oarecare măsură cu socialiştii. Planuri noi îi asaltau mintea. Din vestibul auzi glasul Saşenkăi şi îşi aminti cât de puţin o înţelesese până acum. Trebuia să-şi dea mai multă osteneală – altfel, ar fi putut să o piardă.

— Draga mea Saşenka!

Ea dădu buzna în cabinetul său, gâfâind, dar refuză să se aşeze.

— Întâmplările ultimelor zile sunt de necrezut. Dar viaţa merge mai departe. Când îţi vei începe studiile?

— Studiile? Suntem mult prea ocupaţi pentru a studia. Te-am minţit, tată, în legătură cu opiniile mele politice, fiindcă am fost nevoită să o fac. Noi, bolşevicii, trăim după anumite reguli. Eu am făcut ce trebuia să fac.

Chipul ei avea o expresie fermă, oarecum agresivă.

— E în regulă, Saşenka, înţeleg, spuse Zeitlin, deşi nu înţelegea.

Dădea vina pe sine pentru transformarea fiicei sale într-o răzbunătoare fără credinţă în Dumnezeu. Îl minţise şi se îndepărtase de familia ei. Dar el însuşi o învăţase să nu respecte religia şi acesta era acum rezultatul. Dar nu era momentul să se certe.

— Mama ta credea că ai un iubit.

— Ce absurditate! Ea abia dacă ştie cine sunt eu. Lucrez acum pentru ziarul *Pravda*, sunt persoana lor de contact cu Comitetul din Petrograd şi Sovietul.

— Dar trebuie să-ţi reiei studiile. Revoluţia e pe cale de a se sfârşi, Saşenka. Guvernul…

— Tată, Revoluţia abia a început. Există exploatatori şi exploataţi. Şi nimic la mijloc. Guvernul e doar o fază burgheză trecătoare în marşul către socialism. Ţăranii trebuie să capete pământ, muncitorii,

drepturi egale. Soldaţii primesc acum ordine de la deputaţii Sovietului Muncitorilor şi Soldaţilor. – Aproape zbiera la el, cu o atitudine sfidătoare, care o făcuse să se îmbujoreze, cu degetele încleştate de braţele lui. – Va mai exista o singură fază de depravare capitalistă şi pe urmă toată această putreziciune, toţi cei care sug sângele poporului – şi tu, tată, da, şi tu – vor fi raşi de pe faţa pământului. Pe străzi va curge sânge. Eu te iubesc, tată, dar noi, bolşevicii, nu avem familie şi iubirea mea nu are nicio valoare în faţa istoriei.

Zeitlin se oprise din trap. Îşi privi fiica, drăgălaşii ei pistrui şi ochii stropiţi cu auriu – era consternat.

Tăcere. Un pocnet se auzi de undeva din casă.

— Ai auzit? întrebă Zeitlin şi îşi scoase trabucul din gură. Ce a fost asta?

— Cred că s-a auzit de sus.

Tatăl şi fiica ieşiră în vestibul şi de acolo, fără să ştie nici ei de ce, o luară la fugă pe scări în sus. Leonid stătea în capul scărilor, Lala era pe palier. Toţi se uitau la uşa de la camera Ariadnei. Lui Zeitlin îi îngheţă inima în piept. Se năpusti spre uşă.

— Ariadna! strigă şi bătu în uşă.

Servitorii se holbară înăuntru. Ariadna zăcea goală pe divan. Mauserul, care încă mai fumega, se odihnea negru şi diform pe burta ei. Pe pielea albă ca zăpada, sângele roşu aprins se scurgea de pe piept şi picura de acolo pe covor.

35

Saşenka stătea la fereastra locuinţei conspirative din strada Gogol, nu departe de Ministerul de Război, şi fuma o ţigară, privind peste Neva îngheţată la Fortăreaţa Petru şi Pavel. Era întuneric, dar cerul avea o nuanţă artificială de violet, ca o scenă de teatru luminată din spate de un reflector. Lampa din vârful turnului bisericii din Fortăreaţă se legăna domol în bătaia vântului.

Muncitorii ocupaseră Fortăreaţa. Mai demult, Mendel şi Troţki fuseseră închişi în bastionul Trubeţkoi, dar cu o zi înainte, toţi deţinuţii fuseseră eliberaţi. Era seara devreme şi pe străzi era încă acelaşi tumult. Mulţimi agitate, dar inofensive încercau să doboare ultimii vulturi ai Romanovilor. Sediul Ohranei era în flăcări.

Visele Saşenkăi se împlineau, dar ea se simţea ca anesteziată. Umbla pe străzi fără să vadă, fără să audă toate lucrurile memorabile care se petreceau. Mamei ei îi reuşise imposibilul: eclipsase Revoluţia Rusă. Oamenii se loveau de Saşenka. Cineva o îmbrăţişă. Vania Paliţîn îi strigă numele dintr-un automobil cu blazonul Romanovilor pe portiere, plin de membri ai Gărzilor Roşii, care trecu în viteză pe lângă ea.

În locuinţă era prea cald. Nu-şi scosese nici mantoul, nici căciula şi acum transpira. De ce venise oare aici? Într-un loc pe care îşi jurase să nu-l mai revadă. Încercase să-l alunge pe Sagan din mintea ei; aparţinea trecutului şi acum se afla probabil la Stockholm sau undeva în sud. Şi totuşi, venise aici, în locuinţa aceasta familiară, să-l aştepte pe cel căruia se obişnuise să-i facă confidenţe despre mama ei.

Auzi un zgomot şi se întoarse fără grabă. Căpitanul Sagan, încă în uniformă de jandarm, dar palid şi nedormit, stătea cu un pistol Walther îndreptat asupra ei. Acum îşi arăta vârsta, ba chiar părea mai bătrân.

Câteva clipe nu rostiră niciun cuvânt. El îşi vârî apoi pistolul în toc şi se apropie de ea mut. Se îmbrăţişară. Saşenka îi era recunoscătoare că venise.

— Am nişte coniac, spuse el, şi samovarul e deja încins.

— De când eşti aici?

— De noaptea trecută. N-am ştiut unde să mă duc. La mine acasă se iviseră nişte muncitori şi nevastă-mea a dispărut. Trenurile nu mai circulă. N-am ştiut unde să mă duc şi atunci am venit aici. Saşenka, vreau să-ţi spun ceva ce te va surprinde. Lumea mea – tot ce mi-a fost de preţ – a dispărut peste noapte.

— Spuneai că nu se va întâmpla una ca asta.

— Soarta mea e în mâinile tale. Poţi să mă predai. Eu am crezut în Imperiul Rus. Şi totuşi, ce ţi-am spus eu despre mine este adevărat.

Sagan scoase la iveală o sticluţă de coniac armean ieftin şi umplu două păhărele. Îi oferi unul Saşenkăi şi pe celălalt îl goli el dintr-o sorbitură. Ea îşi scoase mantoul şi căciula.

— Dar tu de ce ai venit aici? o întrebă. Mă gândeam că vei sărbători.

— Am sărbătorit. Şi după aceea s-a întâmplat ceva cumplit. Mergeam spre Palatul Taurid şi când am trecut pe lângă căsuţa paznicului, am bătut în uşă. Era descuiată. Paznicul – îl mai ştii pe paznic, pe Verezin? – zăcea întins pe jos, mort, împuşcat în cap. Şi de acolo m-am dus la Soviet, să-mi întâlnesc tovarăşii.

— Le-ai spus că e un trădător?

Ea dădu din cap.

— Şi te miri că l-ai găsit mort?

— Nu, nu mă mir. M-a şocat poate puţin. Dar asta e Revoluţia, nu-i aşa? Când tai lemne, sar aşchii.

— Dar spuneai că s-a întâmplat ceva cumplit.

— Mama şi-a tras un glonţ în piept.

Sagan încremeni.

— Îmi pare atât de rău, Saşenka? A murit?

— Nu, dar e pe moarte. Se spune că femeile frumoase nu se împuşcă în cap. Mi-a găsit Mauserul, Mauserul pe care mi-l dăduse

Partidul, sub saltea. De unde ştiuse că e acolo? Cum de l-a găsit? Doctorii sunt la ea.

Saşenka făcu o pauză şi încercă să-şi controleze respiraţia.

— Ar fi trebuit să mă duc la ziar şi, în schimb, m-am trezit aici. Fiindcă aici… cu tine… am stat atât de des de vorbă despre ea. O uram. Nu i-am spus niciodată cât…

Izbucni în plâns şi Sagan o luă în braţe. Părul lui mirosea a fum, din gura lui venea un damf de coniac. Dar simplul fapt că îi vorbise despre mama ei avusese darul de a o linişti. Îmbrăţişarea lui îi făcea bine şi îi dădea, în mod ironic, puterea de a se distanţa de el.

— Saşenka, spuse el, strângând-o de umeri, vreau să-ţi spun ceva. Mi-am făcut datoria, dar nu ţi-am spus cât de mult am ajuns să… să te îndrăgesc. Nu mai am pe nimeni. Sunt…

Saşenka împietri.

— Eşti mult mai tânără decât mine, dar cred că te iubesc.

Ea se dădu un pas înapoi. Era conştientă că avusese nevoie de el, dar nu de bărbatul care o sărutase în zăpadă, ci mai degrabă de un confident. Dar nevoia lui de ea, disperarea pe care o emana el acum, o respingea şi acest spectru al regimului răsturnat o înspăimânta. Simţea nevoia să se îndepărteze de el.

— Nu poţi să mă abandonezi, ţipă el, după cuvintele pe care tocmai ţi le-am spus.

— Nu ţi le-am cerut, niciodată.

— Nu poţi să pleci…

— Trebuie să plec, răspunse ea şi, simţind că se produce o schimbare cu el, se grăbi să ajungă la uşă.

El o ajunse din urmă. O prinse de mijloc şi o trase spre divanul unde ea şezuse atâtea nopţi şi îi vorbise despre poezie şi despre părinţii ei.

Saşenka îl lovi cu pumnul în faţă.

— Dă-mi drumul, zbieră. Ce vrei?

Dar el o înşfăcă de mâini şi o trânti pe divan şi, în timp ce se lupta cu ea, îşi aduse faţa lunguiaţă şi slabă, lac de sudoare şi cu urme de salivă în colţurile buzelor, înspăimântător de aproape de a ei. Îşi vârî o mână sub fusta ei şi, rupându-i ciorapii, o forţă între coapse. Pe urmă îşi duse mâna la pieptul ei, îi smulse nasturii de la bluză, trase de lenjeria ei de corp şi îi apucă sânii.

Saşenka se răsuci brusc, îşi eliberă mâinile şi îl lovi în nas. Sângele lui o stropi pe faţă, dar greutatea lui o împiedica să se ridice de pe divan. Dar cumva reuşi să-i scoată pistolul Walther din toc şi îl lovi în falcă. Auzi cum se izbeşte metalul de dinţi, os şi carne, şi văzu cum se prelinge sângele lui pe degetele ei.

El se rostogoli de pe ea, iar Saşenka sări în picioare şi se năpusti spre uşă. O deschise cu o mişcare bruscă şi mai apucă să-l vadă cum se

chirceşte pe divan, hohotind de plâns ca un copil.

Nu se opri din fugă decât jos, în faţa clădirii. Se refugie într-o crâşmă subterană, plină de soldaţi beţi, care îşi aţintiră îngroziţi privirile asupra ei şi, înşfăcându-şi puştile cu baionete, se oferiră să omoare pe oricine se atinsese de ea. În baie îşi spălă sângele de pe faţă. Simţea în gură, în nas, pretutindeni, gustul metalic al sângelui lui Sagan şi încercă să îl alunge cu apă, dar nu reuşi şi îi veni să vomite. Ieşi din baie, luă paharul de votcă pe care i-l oferea unul dintre soldaţi şi îl dădu peste cap. Îi alungă puţin senzaţia de greaţă şi treptat începu să se liniştească.

Afară, pe străzi, era încă zarvă. O serie de împuşcături se auziră dinspre Bulevardul Nevski. Linşau hoţii de buzunare. Cete de dezertori şi bandiţi beţi cutreierau străzile.

Saşenka se gândi că Sagan va vrea să plece din locuinţă şi, drept urmare, se ascunse într-un intrând şi urmări de acolo uşa clădirii. Capul îi bubuia şi gustul sângelui, de care tot nu scăpase, îi provocă din nou greaţă. Tremura. Făcuse toate acestea pentru Partid şi acum se terminase, îşi spuse că ar trebui să se simtă triumfătoare – căci ieşise victorioasă din Jocul Suprem, Sagan şi stăpânii lui fuseseră înfrânţi, iar faptul că o atacase nu reflecta decât starea lui de înjosire. Şi totuşi, nu simţea decât o ruşine usturătoare şi o furie sălbatică. Îşi imagină că se întoarce în locuinţă cu pistolul încredinţat de către Partid şi că îl execută ca spion al poliţiei. Dar se mulţumi să îşi caute ţigările şi îşi aprinse un Crocodil.

După vreo jumătate de oră, Sagan ieşi în stradă şi, în lumina aceea violetă artificială, Saşenka îi văzu fata tumefiată şi însângerată, mersul de om înfrânt, făptura chircită. Sub căciula înaltă de astrahan, în uniforma ascunsă sub o manta soldăţească, Sagan nu mai era altceva decât un omuleţ cocoşat şi sfrijit. Pe străzi forfoteau bărbaţi în haine vătuite, înarmaţi cu puşti Berdan şi pistoale Mauser, care mergeau cu paşi împleticiţi. Atmosfera nopţii oscila între aclamaţiile de triumf şi o brutalitate sporită. Sagan parcurse strada Gogol, o luă pe câteva străduţe lăturalnice şi traversă Bulevardul Nevski. Saşenka îl urmări şi văzu cum îl înconjoară un grup de muncitori în faţa Catedralei Maicii Domnului din Kazan. Îi vor trage poate o mamă de bătaie şi îl vor pedepsi pentru ce mi-a făcut, gândi ea. Dar ei îl lăsară să treacă. Însă când se împiedică de o piatră de pavaj, îi zăriră uniforma.

— Un jandarm! Un faraon! Să-l arestăm! Un gunoi! Un ticălos! Să-l ducem la Soviet! Să-l închidem în bastion! O iei în freză, şobolane!

Îl încercuiră, dar Sagan reuşi cumva să-şi scoată pistolul. Trase un foc. Pentru a doua oară, Saşenka auzi acel pocnet oribil. Pe urmă văzu cum iau muncitorii la şuturi o grămadă prăbuşită la pământ, înjurând, zbierând şi agitând în aer puştile lor cu baionete. Urmări cu respiraţia întretăiată, dar totul se petrecea prea repede, pentru ca ea să înţeleagă

cu adevărat.

Din cacofonia de lovituri şi zbierete pătrunse până la ea glasul lui şi apoi scâncetul unui animal rănit. Paturile de armă izbeau într-o materie moale şi sunetele acestea spuneau totul. Printre ghetele şi poalele hainelor muncitorilor, Saşenka văzu sângele sclipind pe uniforma lui de culoare închisă. Ce nu văzu însă era transformarea unei fiinţe umane într-o grămadă făcută terci pe caldarâm. Când totul se termină, freneziei îi urmă tăcerea, oamenii îşi dreseră glasurile, îşi neteziră hainele şi plecară cu paşi târşâiţi. Nici ea nu mai rămase. Văzuse forţa poporului în acţiune, judecata istoriei.

Dar acum nu mai avea sentimentul că ieşise învingătoare. Un val de tristeţe şi ruşine trecu peste ea, izvorât din sentimentul că blestemele ei abătuseră asupra lui oroarea. Întâi trupul neînsufleţit al lui Verezin şi acum asta. Dar după lucrul *acesta* tânjise ea şi acum trebuia să-l accepte. Revoluţia era o stăpână nobilă. Mulţi îşi vor pierde vieţile în lupte, gândi ea, dar distrugerea unui om rămâne un lucru cumplit.

Se rezemă de o statuie din faţa Catedralei Maicii Domnului din Kazan, cu lacrimi şiroindu-i pe obraji. Se terminase, dar nu cum sperase ea. Îşi dorea să nu-l fi cunoscut pe Sagan şi îşi mai dorea ca el să fi pornit din acea stradă spre un exil sigur, îndepărtat.

36

Un glas tărăgănat şi răguşit întrerupse tăcerea de mormânt din camera bolnavei.

— Ce spun ziarele? întrebă Ariadna.

Glasul familiar o sperie pe Saşenka. Mama ei nu mai scosese un cuvânt de câteva zile. Dormise doar, respirând greu, cu infecţia făcând ravagii în pieptul ei, încât părea că nu se va mai trezi vreodată. Saşenka citea *Pravda*, organul Partidului, când Ariadna se trezi. Vorbi atât de limpede, încât Saşenka scăpă ziarul din mână şi foile acestuia se răsfirară pe covor.

— M-ai speriat, mamă!

— Încă n-am murit, scumpa mea… sau da? Pute aici. Nu pot respira. Ce spun ziarele?

Saşenka ridică foile.

— Unchiul Mendel e în Comitetul Central al Partidului. Lenin e aşteptat să se întoarcă de la o zi la alta.

Saşenka îşi ridică privirea şi constată că ochii de catifea ai Ariadnei erau aţintiţi asupra ei cu o căldură surprinzătoare. Se simţi întâi nedumerită şi apoi stânjenită.

— Când am intrat în camera ta, după atâta timp… începu Ariadna, dar Saşenka nu o înţelegea decât anevoie.

— Arăţi mai bine, mamă.

Era o minciună, dar cine spune adevărul unui muribund? Saşenka voia să o liniştească pe mama ei.

— Te însănătoşeşti. Cum te simţi, mamă?

— Mă simt… şi Ariadna îi strânse mâna. Saşenka i-o strânse şi ea. Privirea Ariadnei se înceţoşă iar.

— Vreau să te întreb ceva, mamă. De ce ai… Mamă?

În clipa aceea intră în cameră doctorul Gemp, un bărbat îndesat, cu o scăfârlie trandafirie şi lucioasă şi acel aer monden şi teatral, frecvent întâlnit la medicii din înalta societate.

— S-a trezit aşadar? Ce a spus? întrebă el. Ariadna, ai dureri?

Saşenka îl urmări cum se apleacă deasupra Ariadnei şi îi răcoreşte fruntea şi ceafa cu o compresă rece. Îi desfăcu pansamentul de pe piept şi inspectă, curăţă şi tamponă rana, care avea aspectul unui pumn de sânge coagulat.

La căpătâiul bolnavei se ivi şi tatăl Saşenkăi. Arăta îngrozitor. Gulerul murdar şi ţepii cărunţi care îi acopereau obrajii îi aminteau Saşenkăi de un evreu bătrân din Zona de Rezidentă.

— Îşi revine? Ariadna? Vorbeşte-mi! Te iubesc, Ariadna! spunea Zeitlin, în timp ce ea deschise ochii. Ariadna! De ce ai făcut asta? De ce?

În spatele lui se aflau părinţii Ariadnei: Miriam, cu fata ei măruntă, uscăţivă şi ascuţită ca a unui şoarece, şi rabinul din Turbin, în haină de gabardină, cu kippah pe cap şi faţa încadrată de o barbă de profet şi perciuni lungi.

— Scumpa mea Silberkind, rosti Miriam cu un puternic accent polonezo-evreiesc, apucându-şi nepoata de mâini şi sărutând-o tandru pe umăr.

Dar Saşenka realiză cât de deplasaţi se simţeau cei doi bătrâni în camera Ariadnei. Deşi îi mai trecuseră pragul, aruncau priviri bănuitoare spre şiragurile de perle, rochiile de seară, cărţile de Tarot şi alifiile Ariadnei. Pentru ei, acesta era Templul Viţelului de Aur şi eşecul a tot ceea ce visaseră ei pentru fiica lor.

Doctorul Gemp, un expert în tragediile tainice ale aristocraţiei – avorturi, sinucideri şi dependenţe, se uita la bătrânii evrei ca la nişte leproşi, dar reuşi într-un final să schimbe pansamentul Ariadnei.

Ariadna arătă către părinţii ei.

— Sunteţi din Turbin? îi întrebă. Eu m-am născut în Turbin. Samuil, ar trebui să te bărbiereşti…

Trecură ore, nopţi, zile. Cât stătu la căpătâiul bolnavei, Saşenka pierdu noţiunea timpului. Respiraţia Ariadnei era horcăită şi chinuită, amintind de nişte foale uzate. Faţa ei era pământie şi suptă. Îmbătrânise, se micşorase, se năruise. Zăcea cu gura deschisă, pieptul

ei se ridica şi cobora cu icneli, respira şuierat de la cheagurile de flegmă din plămâni. Nu mai avea pic de frumuseţe sau vitalitate, ea, care fusese cândva o femeie pasională devenise acum un animal care tremura şi tresărea.

Uneori, Ariadnei i se tăia respiraţia şi atunci intra în panică. Sudoarea îi ţâşnea din toţi porii, îmbibând cearşafurile, degetele ei se încleştau de pat. Saşenka se ridica atunci de pe scaun şi venea să o ţină de mână. Brusc, simţea nevoia să-i spună atâtea lucruri mamei ei. Voia să o iubească, să fie iubită de ea. Era prea târziu?

— Mamă, sunt aici, lângă tine. Sunt eu, Saşenka! Te iubesc, mamă!

Chiar o iubea? Nu era sigură, dar gura ei rostea aceste cuvinte.

Doctorul Gemp sosi. Îi luă pe Zeitlin şi Saşenka deoparte.

— Nu-ţi face speranţe, Samuil! spuse medicul.

— Dar uneori se trezeşte! Vorbeşte… spuse Zeitlin.

— Rana s-a infectat şi infecţia s-a întins.

— Şi-ar putea reveni, s-ar putea să… insistă Saşenka.

— S-ar putea, mademoiselle, răspunse doctorul Gemp cu un ton blând, în vreme ce servitoarea îi dădea pelerina neagră şi pălăria de fetru. S-ar putea, în Ţara Minunilor.

37

— Vrei să-ţi citesc? auzi Ariadna a doua zi dimineaţa glasul fiicei ei.

— Nu e nevoie, îi răspunse, pot să mă ridic şi să citesc singură.

O altă Ariadna se ridică din pat şi pluti deasupra umărului Saşenkăi. Privi în jos şi nu o recunoscu pe făptura din ceară, cu un pansament pe piept, care respira sacadat ca un câine bolnav. Părul ei era întins şi unsuros, dar nu-i ceru Liudei ondulatorul – era pe moarte, nu mai încăpea nicio îndoială. Ariadna se întrebă dacă fusese deochiată, dacă era posedată de un dibuk sau dacă nu cumva îşi provocase singură toate aceste necazuri.

Se îndepărtă de realitate, plutind în vise fermecate. Zbura graţioasă prin încăpere. Ce viziuni avea! Se afla împreună cu Samuil într-o grădină cu fântâni şopotitoare şi piersici zemoase. Era Grădina Edenului? Nu, erau păduri de mesteceni subţiri, argintii. Erau pădurile lui Zeitlin, care curând se vor transforma în paturi de armă în mâinile moarte ale soldaţilor ruşi. Copacii deveniră balerine, întâi în tutuuri, pe urmă în pielea goală.

Deschise ochii. Se afla în dormitorul ei. Saşenka aţipise pe divan. Era noapte. O lampă lumina slab camera, dar nu era o lampă electrică. Samuil şi doi evrei bătrâni, un bărbat şi o femeie, vorbeau cu glas scăzut.

— M-am pierdut, rabbi, spunea Samuil în idiş. Nu mai ştiu cine

sunt. Nu sunt nici evreu, nici rus. Nu mai sunt de mult niciun tată bun, niciun soţ bun. Ce să fac? Să-mi pun filacterele şi să mă rog ca un evreu credincios sau să devin socialist? Credeam că mi-am pus viaţa în ordine şi acum…

— Eşti doar un om, Samuil, îi răspunse înţeleptul cu barbă.

Ariadna recunoscu acel glas. Îi aparţinea tatălui ei. Ce glas frumos, atât de profund şi înţelegător. Îl va blestema oare pe Samuil şi îl va numi un păgân? se întrebă Ariadna.

— Ai făcut lucruri rele şi lucruri bune. Ca noi toţi, continuă tatăl ei.

— Şi atunci ce să fac?

— Fă numai bine. Nimic rău.

— Pare atât de simplu.

— E un lucru foarte dificil, dar măreţ. Nu-ţi face rău. Şi nu face nici altora rău. Iubeşte-ţi familia. Cere-l îndurare lui Dumnezeu.

— Dar nici măcar nu ştiu dacă mai cred în El.

— Crezi. Altfel nu ai pune asemenea întrebări. Noi toţi păcătuim. Trupul păcătuieşte în lumea aceasta. Dacă nu am avea opţiuni, bunătatea ar fi lipsită de sens. Sufletul este puntea între lumea aceasta şi cea de dincolo. Dar totul face parte din lumea lui Dumnezeu. Şi pentru tine, şi pentru sărmana, scumpa noastră Finkel, îndurarea lui Dumnezeu este aici, aşteaptă. Doar atât trebuie să înţelegi.

Cine era oare Finkel? se miră Ariadna. Ah, bineînţeles, era numele ei adevărat. Tatăl ei şi mama ei, cu perucă pe cap, îi păreau într-o clipă nişte personaje ridicole de satiră, dar imediat apăreau la fel de neprihăniţi ca preoţii din Templul lui Solomon.

— Dar Ariadna? întrebă Samuil.

— Sinucidere.

Tatăl ei scutură din cap. Mama ei începu să plângă.

— E vina mea, spuse Samuil.

— Tu ai făcut mai multe pentru ea decât noi, mai multe decât oricine, spuse tatăl ei. Noi am dezamăgit-o, ea ne-a dezamăgit. Dar o iubim. Dumnezeu o iubeşte.

Ariadna era mişcată; simţea afecţiune pentru părinţii ei, dar nu iubire. Ea nu mai iubea pe nimeni. Erau personaje din viaţa ei, cu feţe şi glasuri familiare, dar ea nu-l mai iubea pe niciunul.

Se simţea uşoară ca un fulg, curentul de aer o purta încolo şi-ncoace. Trupul ei zăcea în pat, horcăind şi şuierând. Îl privea cu interes, dar nu mai avea nicio legătură cu funcţiile lui mecanice. Doctorul Gemp intră în încăpere şi îşi zvârli pelerina neagră cât colo, ca un toreador. Ariadna simţi cum i se tamponează fruntea, i se schimbă pansamentul, i se injectează morfină, i se umezesc buzele cu ceai cald şi dulce. O durea stomacul, intestinele ei chiorăiau, pumnul încleştat din pieptul ei palpita în jurul unui singur glonţ, pe care ea

însăşi, cu mâna ei, îl înfipsese acolo. Lucrul acesta de pe pat – trupul pe care îl recunoştea ca fiind al ei – nu avea mai multă importanţă decât o pereche de ciorapi cu firele fugite, nişte ciorapi cândva buni, dar acum un obiect pe care-l puteai arunca la gunoi fără să stai pe gânduri.

Tatăl ei se ruga cu voce tare, psalmodia cu un glas profund şi melodios, care o umplea pe Ariadna de o bucurie dezinteresată. Era cântecul unei privighetori, afară, în grădină. Dar când îi privi faţa, era tânăr, cu barba roşcată, chipul ferm şi luminos. Şi mama ei era acolo, plină de viaţă, mai tânără chiar decât el. Nu purta perucă, ci îşi împletise părul lung şi blond în două cozi şi îmbrăcase o rochie de fetişcană. Şi bunicii ei erau acolo, mai tineri decât ea. Soţul ei era un adolescent. Saşenka era o copiliţă. Acum, toţi puteau fi fraţii şi surorile ei.

Cântările rabinului o purtară înapoi la Turbin, cu treizeci de ani în urmă. Tatăl ei şi ceauşul ieşeau din casa de studiu; mama ei gătea găluşte şi tăiţei cu şofran, scorţişoară şi cuişoare. Ariadna le dădea încă de pe atunci bătăi de cap. Refuzase să se mărite cu fiul rabinului din Moghilevski, fusese văzută stând de vorbă cu un băiat, un evreu lituanian, care nici măcar nu purta perciuni – şi se întâlnise cu un ofiţer rus în pădurea din apropierea cazărmii. Era încântată de uniforma lui, de nasturii aurii, de cizmele şi epoleţii lui. Nimeni nu ştia că îl sărutase nu doar pe evreul lituanian, ci şi pe tânărul rus, că băuse coniac cu ei, care îi făcuse sângele să fiarbă, că mâinile lor îi exploraseră tot corpul, că pielea ei se înfiorase sub mângâierile lor. La popotă, ofiţerul rus se lăudase probabil şi râsese cu amicii lui: „Nici nu bănuiţi peste ce am dat eu azi în pădure. O evreică proaspătă ca o picătură de rouă…”

Eram prea frumoasă pentru curtea rabinului din Turbin, îşi spuse Ariadna. Eram un păun într-un coteţ de găini. Dar acum se întorcea fericită la Turbin. Sau, mă rog, trecea pe acolo în drum spre altundeva. Ce scria în Cartea Vieţii despre ea?

Dar când reveni în zbor în dormitorul ei, unde se adunase întreaga familie, şi reintră în corpul ei, îşi dădu seama că nu mai era dormitorul ei, că Saşenka nu mai era fiica ei, că Miriam nu mai era mama ei – nici ea nu mai era Ariadna Finkel Barmakid, baroneasa Zeitlin. Era altceva şi nu mai simţea decât bucurie.

Saşenka remarcă prima.

— Tată, exclamă ea, uite! Mama zâmbeşte.

38

— S-a dus, spuse Miriam şi luă mâna fiicei ei.

— Vai de cel care supravieţuieşte propriului său copil, spuse

rabinul încet şi începu să se roage pentru fiica lui. Saşenka se simţea în oarecare măsură împăcată cu mama ei, dar tatăl, care moţăise pe divan, se trezi şi se aruncă, plângând în hohote, peste trupul neînsufleţit.

Unchiul Gideon, care lucra acum pentru ziarul lui Gorki *„Viaţa nouă”* şi cocheta deopotrivă cu menşevicii şi bolşevicii, aşteptase pe culoar. Năvăli acum în cameră şi îl ridică pe Zeitlin de pe trupul Ariadnei. Fiind puternic ca un urs, îl trase pe baron afară din cameră şi îl aşeză pe un scaun.

Doctorul le ceru tuturor să iasă. Îi închise Ariadnei gura şi ochii şi îi chemă înapoi:

— Veniţi acum să o vedeţi.

— E… frumoasă iar, şopti Saşenka. Dar nu mai e nimeni acolo.

Într-adevăr, Ariadna nu mai era o epavă tremurând, ci redevenise la fel de frumoasă ca în tinereţe. Avea o expresie senină, cu pielea ei albă şi drăgălaşul nas cârn, cu buzele ei senzuale întredeschise, ca şi cum ar fi aşteptat să fie sărutată de vreun tânăr ofiţer focos.

Aşa am s-o păstrez în amintire, îşi spuse Saşenka. Câtă frumuseţe. Şi totuşi, un sentiment de nemulţumire şi stingherealã nu-i dădea pace. Nu o cunoscuse niciodată cu adevărat. Mama ei fusese o străină pentru ea.

Şi care era rolul ei în această dramă? Locul ei nu mai era aici. Cât timp Ariadna se aflase pe patul de moarte, Saşenka redevenise fiica ei. Tatăl ei, pe care nu-l tulburaseră revoluţii, războaie, greve şi abdicări, nici arestarea fiicei sau purtarea ruşinoasă a fratelui, nici relaţiile amoroase ale soţiei, care nu se lăsase intimidat de muncitorii din Petrograd, asasinii din Baku şi antisemiţii aristocraţi, fusese doborât de această sinucidere, de această tragedie domestică. Îşi abandonase afacerile, nu-şi semnase contractele, îşi neglijase relaţiile şi, pe parcursul câtorva săptămâni, îşi pierduse aproape în totalitate interesul pentru bani. Afacerile lui din Baku, Odessa şi Tbilisi erau deja pe cale de a se nărui, căci azerii, ucrainenii şi georgienii căutau să se desprindă din Imperiul Rus. Dar bărbatul acesta nebărbierit şi îndoliat avea toate detaliile în minte şi părea să se îndoiască acum de orice. Saşenka îl auzea bălmăjind şi tânguindu-se. Avea senzaţia că şi-ar putea pierde ambii părinţi într-o singură zi.

Ea nu mai plângea, vărsase destule lacrimi în ultimele nopţi, dar şi-ar fi dorit să afle de ce se împuşcase Ariadna cu pistolul fiicei ei. Intenţionase să o pedepsească astfel? Sau fusese pur şi simplu prima armă care-i căzuse în mâini?

Saşenka rămase multă vreme la marginea patului, în timp ce oameni veneau să-şi exprime condoleanţele şi plecau iar. Gideon veni cu paşi nesiguri şi o sărută pe Ariadna pe frunte. Îi ceru doctorului să-i dea lui Zeitlin un calmant. Bătrânii evrei se rugau. Saşenka urmărea

cum o câştigă Turbinul înapoi pe păcătoasa diavoliţă din Sankt Petersburg.

Chipul Ariadnei îşi păstră surâsul, dar începu să se prăbuşească. Obrajii se lăsară, nasul delicat, care vrăjise deopotrivă ofiţeri de gardă şi nobili englezi, deveni coroiat ca un nas evreiesc. Bunicul Saşenkăi acoperi trupul cu un linţoliu alb şi aprinse două lumânări în sfeşnicele de argint de la capul patului. Miriam acoperi oglinzile cu pânză şi deschise ferestrele. Fiindcă Zeitlin era ca paralizat, bătrânul rabin preluă controlul. Evrei ortodocşi, pe care Revoluţia îi eliberase şi cărora le era acum îngăduit să vină în capitală, îşi făcură apariţia, ca prin miracol, în această casă cât se poate de lumească. Se aduseră scaune joase pentru femei, pentru prima perioadă de doliu numită shiva.

Între rabini se încinse o dispută cu privire la soarta trupului neînsufleţit al Ariadnei. Sinuciderea reprezenta o încălcare a legilor lui Dumnezeu şi, drept urmare, trupul nu putea fi înmormântat în pământ sfinţit, ceea ce constituia o nouă tragedie pentru tatăl ei. Dar alţi doi rabini care sosiseră îl întrebară pe doctorul Gemp ce o ucisese de fapt pe Ariadna. Infecţia, răspunse acesta, nu glonţul. Datorită acestui tertip pragmatic şi mărinimos, rabinului din Turbin i se îngădui să o îngroape pe fiica lui, Finkel, în cimitirul evreiesc.

Ultimii care trecură prin dreptul patului erau servitorii, şocaţi şi derutaţi de prezenţa tuturor acestor evrei cu caftane, perciuni şi pălării negre.

Saşenka ştia că trebuia să se întoarcă la munca ei pentru ziarul bolşevic. De parcă l-ar fi invocat, uşa se deschise şi Mendel, care trecuse o singură dată pe acolo, pentru zece minute, la câteva zile după ce se împuşcase sora lui, se ivi şchiopătând, însoţit de doi tovarăşi mai tineri: voinicul Vania Paliţîn, în manta de piele şi cizme, cu pistol la brâu, şi Satinov, georgianul zvelt şi viril, în haină marinărească şi cizme. Aduseră o binevenită adiere de eră nouă în camera morţii.

Mendel purta un cojoc lung şi o şapcă proletară. Se apropie de pat, privi un moment cu răceală chipul surorii sale, clătină din cap şi făcu apoi un semn părinţilor săi care plângeau.

— Mamă, tată! spuse cu vocea lui gravă. Îmi pare rău.

— Asta-i tot ce ai de spus? întrebă Miriam cu ochii scăldaţi în lacrimi. Mendel?

— Ai pierdut destul timp aici, tovarăşă Zeitlin, se adresă Mendel cu un ton răstit Saşenkăi. Tovarăşul Lenin a sosit azi-noapte la Gara Finlandeză. Am o slujbă pentru tine. Strânge-ţi lucrurile şi hai să mergem.

— Stai puţin, tovarăşe Mendel, interveni Vania Paliţîn cu glas scăzut. I-a murit mama. Mai dă-i puţin timp.

Mendel se opri din mers.

— Avem de lucru. Bolşevicii nu pot şi nu trebuie să aibă familie. Dar dacă spui tu… Ezitând, privi întâi către părinţii lui şi apoi spre patul moartei, apoi continuă: Şi mie mi-a murit sora.

— O aduc eu pe tovarăşa Vulpe Polară, spuse Vania Paliţîn. Luaţi-o voi doi înainte.

Satinov o sărută pe Saşenka de trei ori pe obraz şi o îmbrăţişă – doar era georgian, îşi aminti aceasta.

— Nu te grăbi, spuse Satinov şi ieşi după Mendel, care plecase deja şchiopătând.

Vania Paliţîn, în manta de piele şi cu pistol la brâu, arăta deplasat şi mătăhălos în această cameră feminină şi elegantă, dar Saşenka îi fu recunoscătoare pentru ajutorul lui. Văzu cum ochii săi căprui scrutează camera şi îşi imaginează ce putea gândi acest proletar despre însemnele decadente ale capitalismului. Pretutindeni rochii şi bijuterii, Zeitlin, industriaşul care bocea prăbuşit în genunchi, doctorul din înalta societate, în pelerina lui neagră, Gideon, chefliul abţiguit, servitorimea scăldată în lacrimi şi rabinul. Dar Vania nu-şi putea desprinde privirea de la evreii polonezi care jeleau moarta!

Saşenka era bucuroasă să fi găsit un prilej de a zâmbi.

— Am citit în povestirile lui Cehov despre priveghi, îi spuse lui Vania în şoaptă, dar nu mi-am imaginat că poate fi atât de teatral. Fiecare are un rol de interpretat.

Vania dădu din cap şi îi atinse umărul.

— Nu te grăbi, tovarăşă, îi şopti. Te aşteptăm noi. Plângi cât îţi cere inima. După aia du-te şi te primeneşte, vulpiţă polară, spuse el cu o tandreţe cu atât mai mişcătoare la un bărbat atât de solid. Te întorci la înmormântare, dar acum am un automobil jos. Te duc la Vilă. Te aştept jos.

Ea cuprinse întreaga încăpere şi familia ei într-o ultimă privire de adio. Se apropie de pat şi sărută fruntea mamei. O pufni iar plânsul şi observă că şi Vania avea lacrimi în ochi.

— Vania, aşteaptă. Vin chiar acum cu tine, spuse ea cu glasul frânt şi ieşi din cameră mergând cu spatele.

39

A doua zi la amiază, în splendida vilă modernă, cu pereţii îmbrăcaţi în mătase, a Matildei Kşesinskaia, balerina care îi întreţinuse aici pe cei doi amanţi ai ei din familia Romanov, Saşenka şedea la un birouaş drăguţ de la primul etaj, în faţa unei maşini de scris Underwood.

Purta o bluză albă, încheiată până sub bărbie, o fustă lungă maro, din stofă de lână, şi o pereche de ghete comode. Nu era singură în

acea anticameră. Alte trei fete, două dintre ele cu ochelari rotunzi, şedeau şi ele la nişte birouri şi se întorceau tot timpul către uşă.

Vila era păzită de Gărzi Roşii înarmate, în realitate muncitori purtând piese de uniformă disparate, aflaţi sub comanda lui Vania. Acesta o însoţise cu o seară înainte pe Saşenka în oraş, la o cină frugală, şi o condusese apoi acasă. În dimineaţa acelei zile, Saşenka vizitase pentru prima şi ultima oară sinagoga în stil maur din strada Lermontovskaia (construită din banii lui Zeitlin) şi asistase apoi la înmormântarea mamei ei în cimitirul evreiesc, unde ea, tatăl ei şi unchiul Gideon se pierduseră într-o mare de evrei îndoliaţi, toţi cu pălării cu boruri late şi caftane, îmbrăcaţi integral în negru, cu excepţia franjurilor albe de la şalurile lor de rugăciune.

Vania o rugase să îşi mai ia o zi liberă, dar ea replicase că mama ei o făcuse deja să piardă prea multe zile din viaţă şi se grăbise să se întoarcă la birou, pentru a face cunoştinţă cu noul ei şef. Cum să-şi fi dorit o persoană tânără să se afle în zilele acelea într-un alt loc din lume decât în vila balerinei, care era furnalul Revoluţiei şi punctul de concentrare a istoriei?

De la biroul ei, Saşenka auzi rumoare de jos. Întrunirea din sala de bal, la care participase întregul Comitet Central, tocmai se încheiase. Uşile sălii se deschiseră, râsete şi voci se apropiau, paşi apăsaţi urcau scările.

Saşenka şi celelalte trei fete se aşezară în poziţie pe scaunele lor, îşi neteziră bluzele, îşi aranjară pentru a nu ştiu câta oară călimările şi sugativele.

Canaturile cu sticlă mată ale uşii se dădură de perete.

— Ei bine, Ilici, acesta este noul tău birou. Secretarele te aşteaptă deja, pregătite să se apuce de treabă.

Mendel intră însoţit de tovarăşul Zinoviev, un evreu neîngrijit, în haină de tweed, cu o claie de păr negru, şi de Stalin, un georgian mic de statură, vânos şi mustăcios, în haină marinărească şi cu pantaloni bufanţi, vârâţi în cizme moi.

Se opriră în faţa biroului ei. Privirea agitată a lui Zinoviev scrută pieptul şi fusta Saşenkăi, în vreme ce tovarăşul Stalin îi sondă mustăcind chipul, cu ochii lui de culoarea mierii tulburi. Georgienii ştiu să se uite la o femeie, gândi Saşenka.

Bărbaţii păreau purtaţi de un val de energie şi entuziasm. Zinoviev răspândea un damf de coniac, Stalin puţea a tutun. În mâna stângă avea o pipă stinsă şi în colţul gurii, o ţigară aprinsă. Se întoarseră cu toţii spre uşă, când un bărbat îndesat, cu frunte înaltă şi bombată, o barbă roşcată tunsă îngrijit şi un costum din trei piese foarte burghez, cu cravată şi ceas de buzunar, năvăli în încăpere. Într-o mână ţinea o pălărie de fetru şi în cealaltă un teanc de ziare şi vorbea neîntrerupt şi răguşit, cu tonul unui om educat.

— Bună treabă ai făcut, tovarăşe Mendel, spuse Lenin şi le privi pe Saşenka şi celelalte fete cu ochii lui asiatici, scânteietori. Totul arată minunat. Unde este biroul meu? A, da, acolo.

Masa de scris era pregătită, hârtia, călimara şi telefonul erau la locurile lor.

— Mendel, cine este nepoata dumitale, cea care a studiat la Smolnîi?

— Eu sunt, tovarăşe! spuse Saşenka şi sări în picioare, cât pe-aci să facă o reverenţă. Tovarăşa Zeitlin.

— O bolşevică de la Smolnîi, carevasăzică. Şi chiar eraţi obligate să faceţi în fiecare dimineaţă o plecăciune în faţa portretului împărăteseimamă? Ei bine, noi reprezentăm proletariatul din întreaga lume, dar nu avem prejudecăţi faţă de o educaţie bună, nu-i aşa, tovarăşi?

Lenin porni râzând voios către uşa de sticlă a biroului său, dar se întoarse brusc şi zâmbetul de pe faţa lui dispăruse.

— Bun, doamnelor, de acum înainte veţi lucra pentru mine. Noi nu aşteptăm să ne cadă puterea în poală. Noi vom pune singuri mâna pe putere şi ne vom strivi duşmanii. Dumneavoastră trebuie să fiţi pregătite pentru muncă în orice clipă. Deseori va fi necesar să dormiţi la birou. Luaţi toate măsurile necesare. Şi aici nu se fumează!

Arătă către Saşenka.

— Poftiţi, vă rog, tovarăşă Zeitlin, am să încep cu dumneavoastră. Am un articol de dictat. Să-i dăm drumul!

PARTEA A DOUA
Moscova, 1939

1

Praful se ridică în jurul limuzinei, din care Saşenka îl văzu sărind pe soţul ei, aşa cum se iveşte un magician dintr-un nor de fum. Razele soarelui se răsfrânseră pe cizmele lui lustruite, pe patul de fildeş al pistolului şi pe galoanele stacojii ale tunicii albastre, impecabil călcate.

— Am venit, strigă Vania Paliţîn spre pridvor şi îi făcu şoferului semn să deschidă portbagajul. Saşenka, cheamă-i pe copii. Spune-le că m-am întors! Le-am adus ceva. Şi ţie, iubito!

Saşenka stătuse o vreme întinsă pe divanul din pridvorul casei lor de vacanţă, încercând să citească şpalturile revistei pe care o edita. Conacul cu coloane albe din împrejurimile Moscovei fusese construit la trecerea dintre secole de către un magnat al petrolului din Baku. Vântul cald suflă peste capul ei câteva petale. Merii şi piersicii din livadă erau plini de flori alb-gălbui, în pridvor mirosea a iasomie, zambile şi caprifoi. De după gardul casei vecine se auzeau pârâiturile unei plăci de gramofon. Tenorul Kozlovski cânta aria lui Lenski din *Evgheni Oneghin* şi o voce bărbătească îi ţinea însufleţit isonul.

Şi Saşenka se trezise fredonând aria. Carlo, fiul ei de trei ani şi jumătate, se întinsese în poala ei şi nu o lăsa să citească, solicitându-i mereu atenţia şi cerându-i să se joace cu el. În realitate îl chema Karlmarx, dar fiindcă fusese bebeluş în timpul Războiului Civil din Spania, în vremea când Saşenka nu purtase pe cap altceva decât o beretă spaniolă, şi numele lui era folosit în varianta spaniolă.

— Carlo, lasă-mă să citesc. Du-te şi caut-o pe Fulguleţ şi jucaţi-vă împreună. Sau roag-o pe Carolina să-ţi pregătească ceva de mâncare!

— Nu, protestă Carlo cu glasul lui subţire.

Era un băieţel dolofan, cu păr şaten şi o faţă lată, cu gropiţe în obraji şi era deja evident că va deveni cândva un bărbat arătos. Acum o pupa pe Saşenka pe obraji. Deşi avea statura unui pui de urs, insista că este un iepuraş.

— Vreau să rămân la mămica mea. Uite, mămico, ce frumos te mângâi!

Saşenka se uită la fiul ei, îi privi frumoşii ochi căprui şi îl sărută.

— Vei frânge multe inimi, Carlo, ursuleţul meu! spuse ea.

— Nu sunt ursuleţ, mamă, sunt iepuraş!

— Bine, bine, tovarăşe *Zaieţ*, spuse Saşenka. Tu eşti tovarăşul meu

Iepuraş preferat din…

— …lumea întreagă! încheie Carlo. Şi tu eşti cea mai bună prietenă a mea!

În clipa următoare se auzise scrâşnetul roţilor pe alee.

— A venit tăticu'! spuse Saşenka şi se ridică în capul oaselor.

— Deschide poarta! strigă şoferul.

— Acuşica, se auzi un glas bărbătesc.

Saşenka îl recunoscu. Era unul dintre angajaţi, bătrânul cazac care îngrijea caii.

Poarta se deschise larg. La capătul aleii comune se vedea ghereta paznicilor în uniforme albastre. Nu păzeau casa lor. Vania ajunsese, ce-i drept, o persoană importantă, dar printre vecinii lor se numărau alţii şi mai importanţi: Molotov şi Jdanov, ambii membri ai Politburoului, mareşalul Budionîi şi unchiul Mendel.

Automobilul verde, marca ZIS, a cărui capotă lungă şi caroserie suplă îl făcea să semene cu un Lincoln american, intră pe poartă cu arcurile icnind. Navigă, stârnind nori de praf, printre găini, raţe şi câini care lătrau. Poneiul copiilor, legat de gard, îl privea impasibil.

— Ia uite, tovarăşe Iepuraş, a venit tăticu'!

— Eu nu vreau s-o pup decât pe mămica! insistă Carlo, dar sări totuşi de pe divan şi alergă să-şi îmbrăţişeze tatăl.

Coborî şi ea, în urma lui, treptele de lemn.

— Vania, ce surpriză frumoasă! Te-ai încins probabil în cizmele alea!

Dar să porţi cizme la birou, chiar şi vara – iar luna mai era în acel an foarte călduroasă la Moscova – nu ţinea atât de confort şi utilitate, cât de machismul cazon al bolşevicilor. Tovarăşul Stalin purta tot timpul cizme.

Carlo se aruncă în braţele lui Vania. Tatăl lui îl ridică şi îl roti în aer. Carlo chiuia de plăcere.

— Cum a fost parada? întrebă Saşenka şi îi privi pe fiu şi tată, care semănau ca două picături de apă.

— Ţi-am simţit lipsa în tribuna oficială, răspunse soţul ei. Noile avioane sunt minunate. L-am văzut pe Mendel – şi pe noul meu şef, cu georgienii lui. Satinov zicea că trece pe la noi mai târziu…

— La anul am să încerc să mă organizez mai bine, promise Saşenka.

Îi dăduse liber Carolinei, să vadă parada, dar dădaca se întorsese deja. La început, Saşenkăi îi păruse rău că ratase parada din Piaţa Roşie, care demonstra puterea Uniunii Sovietice, cu coloanele ei de atleţi, muncitori şi soldaţi în uniforme splendide, cu avioanele şi tancurile ei. Forţa armatei o umplea de mândrie pentru tot ce realizaseră începând din 1917. Şi îi făcea plăcere să salute persoanele importante care şedeau alături de ea în tribuna oficială. Dar anul

acesta preferase să rămână la casa lor de vacanţă, împreună cu copiii.

— Vine şi unchiul Hercule la petrecere? întrebă Carlo. Vreau să mă joc cu el.

— Tăticu' spune că va veni, dar tu vei dormi atunci probabil, Iepuraş.

Vania îşi petrecu un braţ în jurul taliei ei subţiri, pe urmă îi prinse faţa între mâinile lui imense şi o sărută.

— Eşti atât de frumoasă, iubita mea, îi spuse Vania. Cum te simţi?

Saşenka se eliberă din braţele lui.

— Sunt atât de obosită, Vania, întâlnirea cu grupul de femei, planurile pentru şcoală şi orfelinat m-au epuizat. Am avut şi o problemă la tipografie, o greşeală de tipar stupidă…

— Dar nimic grav?

Saşenka observă cum se îngustează ochii lui Vania şi se grăbi să-l liniştească. Deşi Marea Teroare trecuse, o greşeală de tipar putea fi încă primejdioasă. Vania şi Saşenka nu uitaseră soarta zeţarului care culesese „Solin" (Omul de Sare) în loc de „Stalin" (Omul de Oţel).

— Nu, nu, nimic grav. Şi apoi, Carolina a ars plăcintele şi Carlo s-a smiorcăit… Dar ce ai acolo? îl întrebă şi arătă spre cutiile din portbagaj.

— Un cadou pentru mine? întrebă Carlo.

— Aşteaptă şi-ai să vezi, răspunse Vania râzând. Îşi scoase centura de piele, care îi încingea bustul solid şi care era legată de cureaua de la pantaloni şi de tocul pistolului, şi i-o aruncă lui Razum, şoferul. Îşi dezbrăcă tunica albastră şi o învârti deasupra capului, pentru a o zvârli apoi cât colo. Rămase într-o cămaşă albă şi nişte pantaloni albaştri cu vipuşcă roşie, vârâţi în cizme şi susţinuţi de bretele. Se întoarse la automobil şi împreună cu Razum, care purta aceeaşi uniformă ca Vania, scoase din portbagaj trei pachete mari, învelite în hârtie albastră.

Razum era un fost boxer cu osul nasului fracturat. Era un veteran al Războiului Civil, cu o cicatrice pe obrazul drept, despre care susţinea că provenea de la însuşi generalul Şkuro (deşi Vania glumea că, de fapt, se alesese cu ea când căzuse, beat fiind, printr-o uşă de sticlă).

După ce aşezară lângă automobil cele două pachete mai mici, Vania şi Razum cărară încet spre casă cel de-al treilea pachet.

— Tăticule!

Fiica lor de cinci ani, Fulguleţ, ieşi în fugă din casă, cu o perniţă roz în braţe, îmbrăcată doar într-o pereche de pantaloni scurţi. Vania o ridică în braţe şi îi sărută fruntea.

— Uite, tăticule! Uită-te la mine! ţipa fetiţa şi îşi rotea în aer perniţa ei preferată, „prietena" ei.

— Tot timpul ne uităm la tine, spuse Saşenka. Arătă-i tăticului tău

dansul cu perniţa.

Fulguleţ era destul de înaltă pentru vârsta ei, slăbuţă şi foarte palidă, de unde îi venea şi numele de alint. Avea ochi albaştri şi buze rozalii. Saşenkăi parcă nu-i venea să creadă că ea şi Vania dăduseră viaţă unei făpturi atât de minunate, deşi fetiţa semăna puţin şi cu tatăl Saşenkăi, cu „nonpersoana" Samuil Zeitlin, fostul baron, fostul exploatator. Saşenka se întrista şi, împotriva voinţei ei, se întrebă unde o fi el acum. Nimeni nu ştia dacă mai era în viaţă – dar un bolşevic nu punea întrebări.

Fulguleţ îşi arunca picioarele în aer, îşi vântura perniţa şi ţopăia ca un mânz.

— Uite, tăticule, îţi place noul meu dans cu perniţa?

Fetiţa dădea reprezentaţia ei obişnuită, care se sfârşea întotdeauna cu „Hop-hop în galop!" Saşenka aplaudă. Vania râse. Era pur şi simplu adorabilă.

— Uite!

Fulguleţ arătă cu degetul un fluture roşu şi îşi deschise braţele ca pe nişte aripi, prefăcându-se că zboară după el.

— Ai să ajungi balerină la Bolşoi! spuse Vania. Artistă a Poporului!

Zburdând cu acea adorabilă exuberanţă a ei, Fulguleţ se întoarse în fugă la tatăl ei şi acesta o ridică iar în braţe. Vania era atât de înalt, încât picioarele fetiţei atârnau sus în aer.

— Ce ai făcut azi, Fulguleţ?

— Nu mă cheamă Fulguleţ! Arată-ne cadourile, tăticule!

— Bine atunci, Volia.

Volia era numele ei adevărat – însemna „libertate", dar şi „voinţă", un omagiu adus de părinţii ei Voinţei Poporului, unuia dintre primele grupuri de revoluţionari. Un alt nume revoluţionar frumos, gândi Saşenka şi îi privi pe cei doi cu duioşie.

Era un mare noroc, iar Saşenka era conştientă de acest lucru, că Vania era un tată atât de tandru, în vremurile acestea dure de luptă, când tandreţea nu era la modă printre conducătorii ţării, deşi Satinov îi şoptise cândva că însuşi tovarăşul Stalin o ajută seară de seară pe fiica lui, Svetlana, să-şi facă temele. Saşenka şi Vania formau o adevărată echipă sovietică şi îşi împărţeau pe cât posibil poverile, fiindcă amândoi lucrau foarte mult, şi erau amândoi nişte părinţi neobişnuit de afectuoşi. Pe de altă parte, tovarăşul Kaganovici, aliatul credincios al lui Stalin, declarase în faţa delegaţiei Comitetului Soţiilor de Conducători: „Creşterea copiilor sovietici este la fel de importantă precum lichidarea spionilor şi combaterea fascismului, iar o soţie sovietică trebuie să înconjoare cu grijă atât pe soţul, cât şi pe copiii ei!"

O femeie slăbănoagă, cu un nas mare, într-o pereche de ghete comode şi cu părul cărunt prins într-un coc, ieşi după fetiţă.

— Să-ţi pui o pălăriuţă pe cap, Fulguleţ, o certă Carolina, dădaca nemţoaică de pe Volga, care avea şi funcţia de bucătăreasă a familiei, doar nu vrei să te ardă soarele, cum l-a ars pe Carlo!

Vania o aşeză pe Fulguleţ jos.

— Haideţi să deschidem cadourile, spuse Vania. Dar primul, pachetul acesta mare, este pentru scumpa voastră mamă.

El şi Razum duseră pachetul voluminos în pridvor.

— Hai! Deschide-l!

— Pot să-l deschid eu? întrebă Fulguleţ, sărind pe loc.

— Pot să-l deschid eu? ţipă şi Carlo, luptându-se să scape din braţele mamei sale.

— Întrebaţi-o pe mămica voastră! spuse Vania şi îi adresă un zâmbet Saşenkăi. E cadoul ei de 1 Mai!

— Sigur că da, răspunse Saşenka.

— Atunci, la treabă, tovarăşi Perniţă şi Iepuraş! îi îndemnă tatăl lor.

Copiii rupseră hârtia. În lumina orbitoare a soarelui, strălucea un frigider splendid, de culoare crem, cu mâner de oţel şi cuvintele *General Electric* pe uşă.

— Eşti mulţumită, iubito?

Saşenka era încântată. Un frigider american avea să le uşureze viaţa în casa de vacanţă, îndeosebi pe căldura aceea. Îl îmbrăţişă pe Vania, care îşi apropie buzele de buzele ei, dar Saşenka se răsuci uşor şi Vania îi sărută în schimb obrazul.

— Îţi mulţumesc, Vania. Dar de unde îl ai?

— E de la *narkom*, de la Comisarul Poporului, drept recompensă pentru munca noastră, dar mi-a spus că tovarăşul Stalin în persoană a aprobat lista.

În spatele lor se adunase tot personalul pentru a admira frigiderul: Razum, şoferul, Golovatîi, argatul cazac, crăcănat şi cu mustaţa răsucită, Carolina, dădaca, şi Artiom, bătrânul grădinar.

Dar Fulguleţ şi Carlo rupeau deja hârtiile celorlalte pachete. Rând pe rând, se iviră un cadru metalic, roţi, un ghidon…

— O bicicletă! exclamă Fulguleţ.

— Fulguleţ, dar e chiar ce ţi-ai dorit tu de 1 Mai! spuse Saşenka şi prinse privirea lui Vania. Eşti un tătic minunat, îţi mulţumim pentru cadouri!

Vania luă mâna Saşenkăi.

— Fulguleţ, mulţumeşte-i scumpului tău tătic!

— Nu mă cheamă Fulguleţ. Mă cheamă PERNIŢĂ! Îţi mulţumesc, tăticule!

Fulguleţ se aruncă în braţele tatălui ei.

— Să mulţumeşti Partidului şi tovarăşului Stalin! replică Vania.

Însă copiii încercau deja să-şi ţină echilibrul pe biciclete.

— Mulţumesc, tovarăşe St…

Dar Fulguleţ îşi pierduse deja interesul şi începu să alerge după un alt fluture. Carlo, în schimb, încercă să pedaleze şi căzu de pe bicicletă, un incident care se soldă cu lacrimi, mângâieri şi o îngheţată de consolare.

După-amiază, căldura deveni înăbuşitoare. Un grangur cânta. Pădurea argintie de pini din jurul lor vibra de zumzetul primăverii, glasuri murmurau undeva în apropiere, pahare zornăiau, cai nechezau.

Saşenka se legăna în hamac, urmărindu-l pe Vania care, tot în cizme şi pantaloni, dar acum cu bustul gol, lat în umeri şi musculos, meşterea la bicicleta lui Carlo. Voia să-i fixeze nişte roţi ajutătoare, pe care le luase de la un cărucior vechi pentru copii. Saşenka se minuna de inventivitatea lui – dar, bineînţeles, era un fost strungar, un proletar adevărat încă din copilărie. Îşi aminti cum îl cunoscuse în locuinţa conspirativă din Leningrad, pe când ea avea şaisprezece ani şi el puţin mai mult. Nu-i făcuse curte cu sentimentalism, nu-i ceruse mâna ca un amorez, gândea acum Saşenka mândră, între ei nu existase pic de filistinism burghez sau liberalism decadent, fuseseră pur şi simplu prea ocupaţi cu Revoluţia. Conveniseră să se căsătorească şi se duseseră la Starea Civilă abia după ce se mutase guvernul la Moscova. Pe urmă venise Războiul Civil. Ea lucrase pentru Partid şi urmase cursurile serale ale Liceului Industrial. Cutreierase satele împreună cu Vania, pentru a rechiziţiona grâne de la ţăranii căpoşi şi a le colectiviza gospodăriile. Locuiseră împreună cu alte cupluri în Casa Sovietelor şi nu posedaseră nimic. Nu-mi vine să cred că am aproape patruzeci de ani, gândi Saşenka. Institutul Smolnîi pentru Imbecile din înalta Societate era ceva la fel de îndepărtat ca Evul Mediu.

Vecinul de după gard schimbă placa de gramofon şi începu să ţină isonul unuia din cântecele antrenante ale lui Dunaevski din filmul *Toată lumea râde, cântă şi dansează*.

— S-ar putea să vină şi Dunaevski mai târziu, Vania, spuse Saşenka. Împreună cu Utiosov şi câţiva scriitori mai recenţi. Îi aduce unchiul Gideon. S-ar putea să-l convingă şi pe Benia Golden să vină.

— Pe cine? întrebă Vania, care strângea, cu fruntea uşor încreţită, şuruburile roţilor ajutătoare.

— Scriitorul ale cărui povestiri despre Războiul Civil din Spania îmi plac atât de mult, răspunse Saşenka.

Vania ridică din umerii lui laţi. Saşenkăi i-ar fi plăcut ca el să fie mai interesat de cântăreţi, scriitori şi vedete de film. Ea era – şi de ce n-ar fi fost? Vania îi numise mai demult „o gaşcă zgomotoasă de elemente pe care nu te poţi bizui – şi unchiul tău Gideon e cel mai rău dintre toţi”. Ea ştia că Vania îi prefera pe militari şi pe membrii de Partid, dar erau atât de băţoşi şi anosti, iar de la Marea Teroare, chiar

mai rău decât înainte. Şi apoi, ea edita o revistă pe care o citeau nevestele tuturor „lucrătorilor de răspundere”, cum erau numiţi conducătorii ţării. Era meseria ei să cunoască vedete.

— Lasă că vin şi Satinov, şi unchiul Mendel, dacă vrei să discuţi politică, spuse ea.

— Dar câtă lume ai invitat? întrebă el, în timp ce verifica stabilitatea bicicletei.

— Nu ştiu, răspunse ea visătoare. E o casă mare…

Dacea era o achiziţie recentă şi uneori sunetele şi mirosurile ei îi aminteau Saşenkăi de Zemblişino, moşia familiei Zeitlin, unde o convertise Mendel la marxism.

Aceasta le fusese repartizată cu un an în urmă, în vara lui 1938, când li se aprobase şi apartamentul din strada Granovski şi şoferul. Epurarea Partidului fusese brutală şi sângeroasă. Mulţi nu trecuseră testul şi căzuseră în dizgraţie, sfârşind prin a fi condamnaţi la moarte, aplicându-li-se, în termeni oficiali, Măsura Supremă de Pedeapsă. Unii dintre cei mai vechi prieteni şi cunoscuţi ai Saşenkăi se dovediseră a fi trădători, spioni şi troţkişti. Ea nu-şi putuse imagina că atâţia dintre ei purtaseră măşti, pretinseseră că sunt comunişti de încredere, când de fapt erau fascişti, sabotori şi trădători. Ca toţi prietenii ei, Saşenka selectase şi ea din albumele de familie fotografiile tuturor tovarăşilor dispăruţi în „maşina de tocat carne”, cum se spunea, şi le tăiase de acolo feţele. Şi ei îşi făcuseră griji, deşi erau devotaţi cu trup şi suflet Revoluţiei, iar căsnicia lor era una comunistă. Saşenka şi Vania împărtăşeau aceeaşi credinţă în Partid, iar pentru ei, credinţa aceasta era lucrul cel mai de preţ. Aveau atâtea în comun, deşi, îi trecu acum prin minte Saşenkăi, faptul că interesele lor erau diferite şi se accentuau pe măsură ce înaintau în vârstă.

Dar Marea Teroare trecuse, acum puteau răsufla uşuraţi. Ţara era pregătită şi unită în aşteptarea războiului împotriva hitlerismului.

Vania se îndreptă de spate şi o chemă pe Fulguleţ, care veni în fugă de după colţul casei, urmată de Carlo, care încerca să ţină pasul cu sora lui.

— Bicicletele sunt gata, spuse Vania şi o aşeză pe fetiţă în şa. Şi acum ia-o încet, tovarăşă Perniţă, încet, nu te grăbi, ţine picioarele pe pedale, acum pedalează…

— Şi eu vreau, ţipa Carlo.

— Ţine-te bine, Carlo, of, Carlo… Nu te speria, Ursuleţ, te-am prins!

— Eu sunt iepuraş, tată! strigă copilul furios, iar părinţii lui râseră. Nu mai râde prosteşte, mamă!

Saşenka zâmbi, copleşită de dragoste pentru băieţelul ei. N-avea decât să fie obraznic cu ea, câtă vreme nu era obraznic cu tatăl lui, care era iute la mânie.

— Ai grijă, Iepuraş, strigă Saşenka, dar era deja prea târziu.

Nerăbdător să o ajungă din urmă pe sora lui, Carlo pedalase prea repede, încercase să evite o găină şi se răsturnase cu bicicleta.

— Vreau la mami! începu să se smiorcăie.

Când Saşenka îl luă în braţe, el se opri instantaneu din plâns şi ceru să fie din nou aşezat pe bicicletă.

— Uită-te la mine, mămico, uită-te la mine, tăticule!

Şi porni iarăşi să pedaleze.

— Dar când nu ne uităm noi la tine? replică Saşenka drăgăstos.

Se întoarse şi constată că Fulguleţ devenise stăpână pe bicicleta ei. Triumfătoare, fetiţa sări din şa şi plecă dansând cu perniţa ei.

— Ajunge, e prea cald şi mi-e foame, spuse Vania. Soarele arde. Toată lumea în casă! Acum!

2

O oră mai târziu, Saşenka şedea turceşte pe jos şi se juca împreună cu copiii în camera de zi, chiar lângă Colţul Roşu, unde se aflau portretele lui Lenin şi Stalin, şi lângă gramofonul cu furnir de stejar al familiei. Din bucătărie îi auzea pe Razum şi Vania discutând despre meciul de fotbal dintre Dinamo Moscova şi Spartak. Dinamo jucase în ultimul hal. Un fotbalist de la Spartak îl faultase pe înaintaşul moscoviţilor, care fusese scos cu targa de pe teren, dar arbitrul a decis să nu îl elimine.

— O fi vreun sabotor! glumi Razum.

— Sau poate are nevoie de ochelari noi!

Cu şase luni în urmă, nimeni nu şi-ar fi permis să glumească pe seama sabotorilor, gândi Saşenka, nici măcar dacă ar fi fost vorba despre fotbal. Atâţia oameni fuseseră arestaţi şi executaţi pentru mult mai puţin. Îşi aminti că directorul Grădinii Zoologice din Moscova fusese arestat pentru că otrăvise o girafă sovietică şi un băieţel de la Şcoala Nr. 118, din apropierea locuinţei lor, pentru că nimerise din greşeală cu o săgeată un portret al lui Stalin. De fiecare dată când fusese arestat vreunul dintre prietenii lor, Vania închisese uşa de la bucătărie (să nu-i audă copiii) şi îi rostise în şoaptă numele. Dacă era cineva celebru, precum Buharin, el se mulţumea să ridice din umeri:

— Duşmani sunt pretutindeni.

Dacă era un prieten bun, cu care îşi petrecuseră concediul la Soci, de pildă, Saşenka era uimită şi îngrijorată.

— Organele or fi ştiind ele ceva, dar totuşi…

— Un motiv există întotdeauna, obişnuia el să spună, înseamnă că este necesar.

— Cum ştiu să se prefacă oamenii! Răutatea duşmanilor noştri întrece orice închipuire. Fulguleţ era invitată să se joace cu copiii

lor…

— Spune-le că nu mai vine, replica Vania tăios, şi nu-i telefona Elenei! Ai grijă!

O săruta pe frunte şi discuţia era încheiată.

„Nu poţi face o revoluţie cu mănuşi de mătase”, spunea tovarăşul Stalin, iar Saşenka îşi repetase zi de zi cuvintele lui. Dar tovarăşul Stalin declarase acum, în faţa celui de-al 18-lea Congres, că Duşmanii Poporului fuseseră nimiciţi. Ejov, şeful dement al poliţiei secrete, fusese demis şi arestat pentru excesele sale, iar noul şef al NKVD-ului, Lavrenti Beria, reinstaurase dreptatea şi moderaţia.

Bărbaţii, care vorbeau tot mai împleticit de la bere şi căldură, râdeau acum de un gol pe care îl marcase Vania pentru echipa lor de amatori. Saşenka nu prea înţelegea cum se putea purta o conversaţie despre fotbal. Oftă. Ea şi Vania aparţineau unor lumi opuse – el, un proletar provenit dintr-o familie de ţărani, ea, o intelectuală din înalta burghezie. Dar toată lumea ştia că persoanele opuse formează cupluri fericite şi ea avea un soţ bun, de succes, doi copii frumoşi, şoferi, automobile, o casă idilică la ţară – şi acum, un frigider american.

Carolina începu să aranjeze masa mare din pridvor pentru cina lor de 1 Mai. Saşenka organiza în fiecare an o petrecere de 1 Mai. Acum se gândea la modul în care va evolua seara şi la oaspeţii lor. Unchiul Gideon va veni însoţit de amicii lui nonconformişti şi va face probabil curte vreunei persoane cu totul nepotrivite, bănuia Saşenka. În clipa aceea auzi un ţipăt. Carlo înşfăcase perniţa preferată a lui Fulguleţ şi sora lui îl fugărea în camera de zi, amândoi râzând cu chiote.

Saşenka ieşi în pridvor, fredonând un cântec al lui Liubov Orlova. Se opri acolo, copleşită de o imensă fericire. Se afla în tabăra bună a istoriei: Uniunea Sovietică era puternică, avea uzine colosale de oţel, mii de tancuri şi avioane, tovarăşul Stalin era iubit şi admirat. Câte nu realizase Partidul! În ce vremuri fericite trăiau ei! Ce ar fi spus bunicul ei, rabinul din Turbin, care trăia încă probabil la New York, despre fericirea ei năucitoare? „Nu provoca Soarta.” Acesta ar fi fost avertismentul lui – toate prostiile acelea despre deochi, dibuk, golem. Superstiţii medievale! Ea avea atâtea lucruri de sărbătorit.

— Votcă avem? strigă către Vania.

— Da, şi o ladă de vin georgian în portbagaj.

— Atunci toarnă-mi şi mie un pahar! Şi pune o placă de-a lui Utiosov, un tango.

Copiii şi soţul i se alăturară în pridvor. Vania o ridică în braţe pe Fulguleţ şi începu să danseze cu ea. Saşenka îl ţinea pe Carlo şi dansa cu el, fredonând melodia lui Utiosov. Ea şi Vania îi întoarseră în acelaşi moment pe copii cu capul în jos şi îi ridicară apoi. Copiii chiuiau de plăcere. Câţi tovarăşi dansează oare cu copiii lor aşa cum dansăm noi? se întrebă Saşenka. Majoritatea sunt atât de plicticoşi.

Soarele în amurg scălda grădina în acea lumină violetă, care îi făcea pe moscoviţi întotdeauna să se gândească la verile de altădată, petrecute la casele lor de vacanţă. Petrecerea începu la ora şapte şi, aşa cum prezisese Saşenka, primul sosi unchiul Gideon, însoţit de amicii lui: celebrii cântăreţi de jazz Utiosov şi Tsfasman, precum şi Maşa, cea mai recentă cucerire a lui, o actriţă tânără, cu mină îmbufnată, de la Malîi Teatr.

Gideon, care îmbătrânise, dar era încă în putere şi de neînfrânat, era la fel de lipsit de ruşine cum fusese şi cu douăzeci de ani în urmă. Purta o cămaşă ţărănească şi o bască albastră de la Paris, un cadou de la Picasso, după cum spunea el – sau de la Hemingway? Gideon pretindea că ştie pe toată lumea – balerine, piloţi, actori şi scriitori. Saşenka depindea de unchiul său pentru a-i putea primi în casa ei, de 1 Mai, pe toţi aceşti artişti celebri.

Unchiul Mendel, care se cocea în costumul lui de iarnă cu cravată, şi soţia lui, Nataşa, femeia durdulie din Iakuţia, pe care Saşenka o cunoştea încă din zilele dinainte de Revoluţie, sosiră punctual, la ora indicată, împreună cu fiica lor frumuşică Lena, o studentă care moştenise de la mama ei ochii oblici şi tenul de culoarea chihlimbarului.

Mendel începu de îndată cu Vania o discuţie despre politica externă.

— Japonezilor ăstora le cam arde de ceartă, spuse.

— Vă rog să nu vorbiţi despre politică, le atrase Lena atenţia şi bătu din picior.

— Eu nu ştiu să vorbesc despre altceva, scumpa mea, protestă tatăl ei cu glasul lui răsunător de bariton.

— Tocmai! exclamă fiica lui.

Curând, aleea era blocată de ZIS-uri, Buick-uri şi Lincoln-uri, ai căror şoferi încercau să parcheze pe marginea gazonului, iar Saşenka se văzu nevoită să-l roage pe Razum să restabilească ordinea. Razum, care era mort de beat, zbiera, arăta cu degetul şi lovea în acoperişurile automobilelor, dar sfârşi prin a le oferi votcă celorlalţi şoferi, încingând astfel o a doua petrecere în dreptul porţii. Ambuteiajul se agravă şi şoferii începură să dea tonul unor cântece obscene, spre amuzamentul Saşenkăi. Razum, şoferul beat, era nelipsit de la petrecerile ei.

Saşenka îşi pofti oaspeţii să se servească de la bufet. Aceştia îşi umplură farfuriile cu feluritele gustări aranjate pe masă: piroşti, blinie, hering şi sturion afumat, cotlete de viţel. Se bea coniac, votcă, vin şi şampanie din Crimeea. Asemenea petreceri presupuneau multă muncă,

dar Saşenkăi îi făceau plăcere, deoarece îi dădeau ocazia să-i cunoască pe noii prieteni artişti ai lui Gideon.

— Deci asta e nepoata ta, Gideon? întrebă Len Utiosov, cântăreţul de jazz din Odessa, care nu mai voia să dea drumul mâinii Saşenkăi. O frumuseţe! Sunt vrăjit. Nu vrei să-ţi părăseşti soţul şi să mă însoţeşti pe mine într-un turneu prin Estul îndepărtat? Nu? Gideon, Saşenka zice că nu vrea. Ce să fac?

— Ne plac la nebunie cântecele dumneavoastră, spuse Saşenka, fericită că se afla în centrul atenţiei tuturor şi că îmbrăcase o rochie de vară atât de drăguţă. Vania, pune o placă de-a lui Len!

— De ce să pui o placă de-a lui, când poţi să-l pui chiar pe el? zbieră Gideon.

— Astâmpără-te, unchiule, că te pun pe tine să speli vasele, îl tachină Saşenka şi îşi dădu după ureche o şuviţă din părul ei des castaniu, cu sclipiri roşcate, tuns paj.

— Cu Carolina? tună Gideon. De ce nu? Mie-mi plac toate formele şi mărimile!

Vania ceru să se facă linişte şi toastă în cinstea zilei de 1 Mai „şi a iubitului nostru tovarăş Stalin".

Când se făcu noapte, Utiosov începu să clămpăne la pianină şi curând i se alătură şi Tsfasman. Împreună cântară cântece din Odessa despre viaţa în puşcărie. Unchiul Gideon îi acompania la baian, o armonică de mână. Pe urmă, pianistul de la Teatrul Artistic se aşeză la pianină, în vreme ce Isaac Babel, scriitorul îndesat, cu ochi râzători în spatele ochelarilor cu lentile rotunde şi mereu cu un surâs ştrengăresc pe buzele pline, se sprijinea de pianină şi privea. Când Babel e în preajmă, obişnuia să spună Gideon, se încinge întotdeauna o petrecere.

Saşenkăi îi plăceau povestirile lui din volumul *Armata de cavalerie* şi perspectiva lui asupra lumii.

— Babel e Maupassantul nostru, îi spuse ea lui Vania, când veni şi el să vadă ce se întâmplă în camera de zi, dar soţul ei se mulţumi să ridice din umeri şi se retrase în biroul lui.

Saşenka rămase cu muzicienii, ţinându-l în braţe pe Carlo, care în ziua aceea avea voie să se culce târziu, şi cântă împreună cu ei, în vreme ce aceştia se prefăceau că nu cântă decât pentru ea. Fulguleţ dansa şi ţopăia prin cameră într-o rochiţă roz, agitând în aer. Perniţa ei preferată.

Dacea răsuna de cântece ale bandiţilor de la Marea Neagră, în timp ce oaspeţii Saşenkăi – scriitori în costume lăbărţate de culoare crem, membri de Partid mustăcioşi, în tunici albe, cu chipie şi pantaloni bufanţi, un pilot în uniformă (unul din „Vulturii" lui Stalin), actriţe care miroseau a parfum Coty, îmbrăcate în rochii de mătase decoltate, a la Schiaparelli – pălăvrăgeau, cântau, fumau şi flirtau. Ziua de 1 Mai

începea întotdeauna cu parada din Piaţa Roşie şi se încheia, pe toate treptele ierarhice, cu o bacanală sovietică. Undeva, până şi tovarăşul Stalin şi amicii lui închinau în cinstea Revoluţiei. Vania îi spusese soţiei sale că în spatele Mausoleului lui Lenin din Piaţa Roşie se găsea o mică încăpere pentru gustări şi băuturi. De acolo, conducătorii ţării plecau să se ghiftuiască toată după-amiaza acasă la mareşalul Voroşilov, după care beau până în zori în vreo dace din împrejurimile Moscovei.

Ameţită de la şampanie şi încă aţâţată de acel straniu sentiment de fericire imensă, Saşenka ieşi în grădină şi se întinse în hamacul prins între doi meri noduroşi. Continua să fredoneze acele cântece, se uita după copii şi se legăna uşor, împreună cu tot universul cherchelit din jurul ei.

— Saşenka.

Era Carolina, dădaca, o femeie aparent rece, serioasă şi severă, dar în realitate bună şi iubitoare faţă de copii. Saşenka o alesese cu foarte multă grijă.

— Nu ar trebui să-i ducem pe copii la culcare? Carlo e rupt de oboseală. E prea mic.

Saşenka îl zări pe Carlo, care şedea pe un scaun, într-o pijama albastră, brodată cu avioane sovietice şi îi privea visător pe muzicieni. Unchiul Gideon cânta la baian pentru Fulguleţ şi striga:

— Bravo, Perniţă! Uraaa!

— Perniţa, perniţa, perniţa mea dansează cu unchiul Gideon, cânta fetiţa, absorbită de lumea ei. Hop-hop în galop!

— Îţi mulţumesc, Carolina, spuse Saşenka. Îl ducem imediat pe Carlo la culcare. Se distrează amândoi atât de bine.

Ora de culcare a copiilor trecuse demult, dar când vor fi mai mari, se vor putea lăuda: „I-am văzut pe Utiosov şi Tsfasman cântând împreună cântece ale bandiţilor din Odessa! Da, la dacea noastră, în 1939, în timpul celui de-al Doilea Cincinal, în acele vremuri fericite după Marea Cotitură, după colectivizare şi vremurile de luptă!”

Saşenka se felicită în gând pentru succesul petrecerii ei. De ce veniseră cu toţii la ea acasă? Fiindcă era redactorul-şef al unei reviste? Ea era o „femeie sovietică de cultură”, al cărei *partiinost*, spirit partinic, era bine cunoscut. Fiindcă bărbaţii o găseau atrăgătoare? Niciodată nu mi s-a acordat atâta atenţie, îşi spuse în gând, bucuroasă că îmbrăcase acea rochie albă de in, care îi punea în valoare umerii bronzaţi. Dar mai era desigur şi atracţia pe care o exercita puterea soţului ei. Toţi scriitorii erau fascinaţi de ea!

În clipa aceea, hamacul se zgâlţâi atât de violent, încât Saşenka fu cât pe-aci să se răstoarne.

— Aici s-a ascuns, aşadar, tovarăşa redactor-sef al revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*, rosti un glas ironic din spatele ei.

— M-ai speriat teribil, spuse Saşenka râzând şi încercând să se întoarcă în hamac, pentru a vedea cine o luase prin surprindere. Arată-i tovarăşei redactor-şef puţin respect sovietic! De fapt, cine eşti tu? întrebă şi reuşi să se aşeze în capul oaselor, plăcut ameţită de la şampanie.

— Tu nu m-ai invitat, răspunse bărbatul, dar eu am venit oricum. Am auzit despre petrecerile tale. Toată lumea vine la ele. Sau, mă rog, aproape toată lumea.

— Vrei să spui că am uitat de fiecare dată să te invit.

— Exact, dar nici eu nu sunt chiar aşa de uşor de prins.

— Nu-mi pari foarte timid. Sau greu de prins, spuse Saşenka, bucuroasă că se parfumase şi ea cu Coty. Atunci de ce ai venit?

— Poţi să ghiceşti din trei încercări cine sunt.

— Eşti un inginer minier din Iuzovka?

— Nu.

— Eşti un pilot-erou, unul din „Vulturii" lui Stalin?

— Nu. Mai ai o încercare.

— Eşti un aparatcic important din Tomsk?

— Mă torturezi, şopti el.

— Bun, spuse Saşenka, eşti Benia Golden, scriitorul. Unchiul Gideon mi-a spus că te-a invitat. Iar eu ador povestirile tale despre Războiul Civil din Spania.

— *Gee, thanks*, replică bărbatul în engleză, cu accent american. Întotdeauna mi-am dorit să scriu pentru *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*. E una dintre marile mele ambiţii.

— Acum îţi baţi joc de mine, Saşenka oftă, conştientă că îi făcea o nespusă plăcere să stea de vorbă cu acest necunoscut. Dar chiar avem nevoie la toamnă de un articol despre: „Cum să pregăteşti fursecuri cu ciocolată *Copilărie Fericită* şi bomboane *Uniunea Sovietică* – mâncăruri gustoase şi sătioase pentru întreaga familie sovietică". Sau, dacă subiectul acesta nu te tentează, ce spui de o mie de cuvinte despre noul parfum *Piaţa Roşie*, produs de fabrica de cosmetice a tovarăşei Polina Molotova? Nu râde, vorbesc serios.

— Nu aş îndrăzni să râd. În vremurile noastre, nimeni nu râde fără să se gândească bine înainte, cu atât mai puţin de parfumul tovarăşei Polina care, după cum ştie orice femeie sovietică, reprezintă o revoluţie în lupta cosmetică.

— Dar tu scrii de obicei despre războaie, îi atrase atenţia Saşenka. Crezi că Benia Golden ar putea scrie o dată despre ceva cu adevărat *serios?*

— Subiectele tale constituie o adevărată provocare, tovarăşă redactor-şef, replică Benia Golden, şi sunt convins că nu l-ai lua peste picior pe un biet scribăreţ.

— Biet scribăreţ, ce să spun! Povestirile tale se vând foarte bine.

Câteva clipe tăcură amândoi.

— Mă ţii aici în poziţie de drepţi, întrebă Benia schimbând subiectul, sau îmi permiţi să iau loc lângă tine?

— Sigur că da.

Saşenka îi făcu loc în hamac. Benia purta un costum alb, cu pantaloni marinăreşti foarte largi şi o privea scrutător cu ochii lui albaştri stropiţi cu galben, umbriţi de nişte sprâncene foarte joase. Părul lui blond începuse să se rărească. În lumina violacee a nopţii, Saşenka observă că avea gene lungi, de femeie. Ştia că era un evreu originar din Galiţia habsburgică şi îşi aminti cum obişnuia mama ei să spună că galiţienii sunt nişte fanfaroni şi escroci, mai răi decât evreii din Lituania – şi Ariadna se bizuise probabil pe experienţa ei personală cu ambele soiuri de evrei. Nu sunt sigură că îmi place, îi trecu Saşenkăi prin minte, are un fel de a fi cam impertinent.

Se aşeză mai bine în hamac, conştientă de fiecare mişcare a ei şi uşor enervată de felul în care tăbărâse asupra ei. Îi invadase sfera privată şi apropierea lui îi dădea fiori.

— Am o idee pentru articolul tău, spuse Benia. Ce zici de „Efectul tulburător al parfumului pentru doamne *Piaţa Roşie* şi al ciorapilor de la Fabrica de Confecţii din Moscova asupra promiscuelor muncitoare fruntaşe, stahanoviste, de la Uzina Metalurgică din Magnitogorsk”? Cred că le va încinge realmente furnalele.

Izbucni în râs şi Saşenka se gândi că era probabil beat, altfel nu ar fi spus ceva atât de deplasat şi primejdios.

— Nu-mi prea place ideea ta, spuse ea cu un ton serios şi coborî iute din hamac, făcându-l să se clatine.

— Acum te porţi ca o matroană bolşevică lipsită de umor.

Benia Golden îşi aprinse o ţigară.

— Mă port cum vreau în casa mea. Ai făcut o glumă filistină, nesovietică. Cred că ar fi mai bine să pleci.

Porni grăbită şi tremurând de furie spre casă. Se relaxase şi ea o clipă, se lăsase impresionată de celebritatea lui, de prezenţa lui în casa ei, dar spiritul ei partinic îi limpezise acum mintea aburită de şampanie. Tipul acesta vulgar şi zeflemist se afla aici întâmplător? Sau îl trimisese careva pentru a o provoca pe ea la glume filistine, care ar ruina atât viaţa ei, cât şi pe cea a familiei ei? De ce o înfuria în asemenea hal aroganţa lui de om beat şi insistenţa cu care flirtase cu ea? Nu ştia el oare ce funcţie avea soţul ei? Teama pentru fragila ei fericire o neliniştea şi mai mult.

Când ieşi din întunericul difuz şi pătrunse în lumina casei, îl văzu pe Carlo dormind în fotoliul de lângă pianină. Era atât de drăgălaş, cu năsucul lui cârn şi expresia inocentă pe care i-o dădeau ochii închişi. Fulguleţ şedea pe genunchii unchiului Gideon şi încerca să-i vâre în gură un colţ al perniţei ei roz, în vreme ce acesta stătea de vorbă cu

Utiosov despre noul film al lui Eisenstein, *Alexandr Nevski*. Prietena lui Gideon, ea însăşi aproape o copilă, şedea lângă ei pe divan şi asculta cu ochii căscaţi reflecţiile sonore ale acestuia despre scriitori celebri, femei frumoase şi oraşe îndepărtate.

— Unchiule Gideon, spuse Saşenka.

— Am dat de bucluc? întrebă acesta şi se prefăcu speriat.

— Nu-mi prea place amicul tău Golden. Spune-i, te rog, să plece.

Saşenka îl luă pe Carlo în braţe şi îl sărută cu precauţie, pentru a nu-l trezi.

— Haide, Fulguleţ. E timpul să mergi la culcare, spuse Carolina, care se ivise din senin în pragul uşii.

— Nu vreau la culcare! Nu vreau la culcare, ţipa Fulguleţ. Vreau să mă joc cu unchiul Gideon.

Gideon se lovi peste coapsă.

— Să ştii că şi eu trebuia să merg la culcare când eram mic!

Saşenka se simţi deodată sătulă de petrecerea şi musafirii ei.

— Nu face nazuri, Fulguleţ, îi spuse ea fetiţei. Ai primit un cadou minunat astăzi. Te-am lăsat să stai până târziu şi acum eşti obosită.

— NU sunt obosită, prostănaco – şi vreau să mă joc cu unchiul Hercule!

Fulguleţ bătu din picior şi se prefăcu foarte mânioasă, ceea ce pe Saşenka o amuză.

Camera de zi se afla în unghi drept faţă de biroul lui Vania. Când se îndreptă spre uşă, Saşenka zări părul ondulat şi grizonant şi bustul masiv al soţului ei. Era încă în pantalonii albaştri, dar îmbrăcase între timp cămaşa lui brodată preferată.

Vania şedea la masa lui de scris, pe care se aflau trei telefoane de bachelită, cel mai recent fiind cel portocaliu, care avea linie directă cu Kremlinul. Se certa cu unchiul Mendel, unul dintre puţinii bolşevici veterani care fusese ales în 1934, la „Congresul învingătorilor”, în Comitetul Central şi reales la cel de-al 18-lea Congres. Ceilalţi dispăruseră în cea mai mare parte în „maşina de tocat carne”, iar Saşenka ştia că majoritatea fuseseră executaţi. Dar Mendel supravieţuise. Acum stăteau de vorbă despre jazz, despre cel sovietic şi cel american. Mendel îi prefera pe Utiosov şi Tsfasman, în vreme ce Vania îl prefera pe Glenn Miller.

— Vania, răsuna vocea trâmbiţată a lui Mendel din trupul lui firav şi chircit, jazzul sovietic reflectă lupta muncitorului rus.

— Şi jazzul american, replică Vania, este muzica de luptă a negrilor împotriva capitaliştilor albi din…

— *Nu vreau* la culcare, zbieră Fulguleţ şi se trânti pe jos.

Vania sări de pe scaun, o luă în braţe şi o sărută.

— La *culcare*, până nu te trag de urechi! – O puse jos şi o împinse uşor. *Acum!*

— Da, tovarăşe tătic, spuse Fulguleţ intimidată. Noapte bună, tăticule, noapte bună, unchiule Mendel. Şi plecă ţopăind.

— Îţi mulţumesc, Vania, spuse mama ei, care venea cu Carlo în braţe.

Afară se trânti o portieră, paşi uşori urcară în pridvor şi de după colţ se ivi preferatul familiei, Hercule Satinov, elegant în tunica albă de vară a la Stalin, cu cizme moi de culoare crem şi un chipiu alb pe cap.

— Unde-i Fulguleţul meu? o chemă el pe fetiţă. Să nu-i spui Perniţei că am venit!

— Unchiul Hercule! strigă Fulguleţ, care dădu iar buzna în camera de zi, cu braţele larg deschise şi îl sărută.

Saşenka îl sărută şi ea de trei ori pe obraz pe prietenul lor şi se lovi de Fulguleţ.

— Hercule, bine ai venit! Fulguleţ ardea de nerăbdare să te vadă! Dar acum, după ce l-ai văzut, te duci la culcare! Spune-i noapte bună tovarăşului Satinov!

— Dar, mamă, eu şi perniţa mea vrem să ne jucăm cu Hercule, se smiorcăi Fulguleţ.

— La *culcare! Acum!* ţipă Vania şi Fulguleţ ţâşni înapoi în camera ei.

Hercule Satinov arată parcă şi mai bine decât în tinereţe, gândi Saşenka. Părul lui negru cu luciu albăstriu abia dacă avea vreun fir alb. Îşi aminti cum venise după ea, împreună cu Vania, în ziua când murise mama ei şi cât de frumos se purtaseră amândoi cu ea. Acum îl vedea îmbrăţişându-şi cel mai drag prieten şi acordându-i abia pe urmă atenţie lui Mendel, căruia îi scutură mâna cu un gest oficial.

— Trăiască 1 Mai, tovarăşi! rosti Satinov cu puternicul lui accent georgian. Îmi pare rău că am întârziat, a trebuit să mă ocup de nişte hârtii la Secretariat.

Satinov, care fusese multă vreme în Caucaz, lucra acum la Secretariatul General, în clădirea cenuşie de granit din Piaţa Veche, puţin mai sus de Kremlin.

— Ce petrecere, Saşenka! Jazmanii noştri cântă împreună? N-am mai văzut una ca asta, nici măcar la recepţiile conducătorilor noştri! Sper să nu te superi, Vania, dar nişte prieteni georgieni de-ai mei s-au autoinvitat la voi. Ar trebui să sosească.

4

— Nu pleci?

Unchiul Gideon se postă ca un munte în faţa lui Benia Golden, care fuma o ţigară în pridvor.

— Idioootule!

— Taci, Gideon. L-ai auzit pe Satinov? Vin nişte georgieni! Care dintre ei? Ăia de sus? şopti Benia.

— Eu de unde să ştiu? Or fi nişte cântăreţi sau bucătari sau dansatori georgieni!

Gideon îl apucă pe Benia de mână şi îl trase după el în livada întunecoasă. Benia se uită neliniştit în jur.

— Aici nu ne aude nimeni, spuse Gideon şi se asigură că Razum şi ceilalţi şoferi continuau să cânte cântece obscene în dreptul porţii.

— Dacă nu sunt decât bucătari sau cântăreţi, de ce m-ai adus aici şi de ce vorbeşti în şoaptă, Gideon?

Cerul mai avea pete calde de lumină rozalie, o bufniţă ţipa, livada emana parfumul dulce al florilor. Benia Golden îi era nespus de simpatic lui Gideon, care îl admira şi ca scriitor. Amândoi iubeau femeile, deşi lui Gideon îi plăcea să spună: „Eu sunt un animal, pe când Benia e un romantic". Cuprinse cu un braţ umerii prietenului său.

— Dacă georgienii ăştia sunt nişte ştabi, spuse Gideon, cu cât ştiu mai puţine unii de teapa *lor* despre unii de teapa *noastră*, cu atât mai bine.

Se gândi la fratele lui, Samuil, tatăl Saşenkăi, pe care-l credea de multă vreme mort, simţi o durere în piept şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Of, hai să ne cărăm! Dă-o-ncolo de curiozitate, Benia! Vorbesc în şoaptă, fiindcă eşti un mare *shmendrik* şi ai jignit-o pe nepoată-mea! Deci?

— Am călcat în strâchini cu tovarăşa redactor-sef! Nu-i o gâsculiţă, spuse Benia. Habar n-aveam că-i o femeie extraordinară! Are o căsnicie fericită?

— Idioootule! în primul rând, e măritată cu Vania Paliţîn, scumpul meu Benia, în al doilea rând, nu s-a uitat niciodată la un alt bărbat! A fost prima ei iubire, sunt de o veşnicie împreună. Ce i-ai făcut, ai ciupit-o de fund sau i-ai spus că mareşalul Voroşilov e un tâmpit?

Benia tăcu o clipă.

— Şi una, şi alta, recunoscu apoi.

— Eşti un *schlemiel* galiţian, nu ştii să faci un lucru ca lumea!

— Gideon, care-i diferenţa între un *schlemiel* şi un *schlimazel?*

— Un *schlemiel* e ăl care-şi varsă paharul pe *schlimazel*, pe ăl făr' de noroc.

— Şi atunci eu ce sunt?

— Şi una, şi alta! spuse Gideon şi amândoi se scuturară de râs.

— Problema este că n-am de lucru, spuse Benia. N-am mai scris nimic de-o veşnicie. Un lucru pe care ei desigur l-au observat. Chiar am nevoie să scriu un articol pentru revista ei.

— Despre ce? Cum să organizezi un bal mascat cu muzică jazz

pentru muncitorii care sărbătoresc depăşirea planului? Nu ţi-e ruşine?

— Oare de ce am tachinat-o? oftă Gideon. De ce nu mă pot abţine să spun anumite lucruri? Acum mi-ai băgat morcovul, Gideon. Doar n-o să mă denunţe?

— Habar n-am, Benia. Aici sunt numai oameni ai Organelor şi Partidului. În case ca aceasta trebuie să te porţi altfel. Aici, drăgălăşenia nu-i decât de faţadă.

— De aceea am şi vrut să vin. Vreau să înţeleg cum funcţionează oamenii aceştia, bărbaţii puterii şi violenţei. Şi această Venus, cu ochii ei gri, misterioşi şi ironici, se află în centrul acestei lumi.

— Aha, am înţeles. Vrei să pricepi care e esenţa timpurilor noastre şi să scrii o *Comedie umană* sau un *Război şi pace* al Revoluţiei noastre, care s-o aibă ca personaj principal pe prinţesa Saşenka din palatul de pe Bolşaia Morskaia? Noi, scriitorii, suntem toţi o apă şi un pământ. Viaţa nepoatei mele ca spectacol, da?

— Ei bine, e o poveste interesantă, trebuie să recunoşti. Eu i-am cunoscut pe toţi – mareşali, membri ai Politburo-ului, NKVD-işti. Unii dintre călăi sunt sensibili ca nişte mimoze, unii dintre cei pe care i-au zdrobit erau tari ca piatra. Ştii, acasă la Gorki l-am cunoscut pe sinistrul Iagoda şi cu dementul de Ejov am cântat la chitară o dată, la mare. Zâmbetul de pe chipul lui Benia se ştersese. Îl privi neliniştit pe Gideon.

— Dar „maşina de tocat carne” s-a oprit, nu-i aşa?

— Tovarăşul Stalin spune că Teroarea s-a încheiat. Cine sunt eu, să mă îndoiesc de spusele lui? răspunse Gideon, care vorbea acum într-adevăr în şoaptă. Crezi că de-aia am supravieţuit eu atâta timp, fiindcă am pus întrebări tâmpite? *Eu?* Ţi-ai găsit! Cu familia *mea?* Fac şi eu ce trebuie să fac, sunt măscăriciul tolerat şi mă consolez în sfântă comuniune cu alcoolul şi femeile. De trei ani aştept să-mi bată la uşă, dar deocamdată m-au lăsat în pace.

— *Cine* te-a lăsat în pace? Doar tovarăşul Stalin nu a ştiut ce se întâmplă, nu-i aşa? Ejov şi cekiştii lui au luat-o razna, nu? Acum, Ejov nu mai e, Beria, acel om cumsecade, a oprit „maşina de tocat carne”, iar Stalin, slavă Cerului, a recăpătat controlul asupra situaţiei.

Gideon se înfioră de frică. Deşi se considera un simplu jurnalist, îl ridicase şi el în slavă pe Stalin, cum făcuseră de altfel toţi scriitorii celebri – inclusiv Benia, Şolohov, Pasternak, Babel, până şi Mandelştam înainte de a dispărea – şi votase pentru aplicarea Măsurii Supreme de Pedeapsă la Duşmanii Poporului. La şedinţele Uniunii Scriitorilor ridicase şi el mâna şi votase pentru moartea lui Zinoviev, Buharin, a mareşalului Tuhacevski. „Împuşcaţi-i ca pe nişte câini turbaţi!” spusese şi el ca toţi ceilalţi, ca însuşi Benia Golden. Chiar şi acum îşi dădea seama cât de nesăbuit era din partea lui să discute asemenea chestiuni delicate cu Benia, un om atât de impulsiv. Îl trase

pe Benia mai aproape, atât de aproape încât îi atinse cu barba urechea.

— N-a fost numai Ejov! murmură. Ordinele au venit *de sus*…

— De sus? Vrei să spui că?…

— Nu mai scrie cartea aceea despre Organe şi n-o mai tachina pe nepoată-mea cu fursecurile comsomoliste şi „furnalele” muncitoarelor din industria metalurgică! Şi trebuie să scrii ceva, Benia, ceva pe placul lor. Acum mergem la Peredelkino. Fadeev dă o petrecere şi el e cel care dă de lucru scriitorilor, aşa că ai face bine să te porţi frumos cu el de data asta! Şi nu-ţi mai pierde vremea aici, dacă vrei să mai lucrezi vreodată!

— Ai dreptate. Să-mi iau rămas-bun de la Saşenka?

— Ai chef de-un şut în fund? Eu mă duc după automobil şi tu te duci după gagica mea.

Când plecară, tocmai intrau pe alee două Buick-uri negre.

— Ăştia-s georgienii? şuieră Benia de pe bancheta din spate.

Maşa şedea cuminte în faţă şi îşi aprindea o ţigară.

— Nu te uita după ei, se răsti Gideon la Benia, că ne prefacem în stâlpi de sare!

Gideon apăsă pedala şi se îndepărtară în scrâşnete de cauciucuri.

5

Petrecerea se încheiase. Semiluna scălda noaptea caldă într-o lumină lăptoasă. Mendel, care fuma ţigară de la ţigară şi tuşea cu răbufniri guturale de flegmă, vorbea cu Satinov, colegul lui din clădirea cenuşie din Piaţa Veche, despre reorganizarea cadrelor de la Staţiunile de Maşini şi Tractoare. Saşenka şi Vania se apucaseră să strângă.

Cu excepţia momentului neplăcut cu Benia Golden, a fost o petrecere reuşită, gândi Saşenka. O făptură de alabastru îşi făcu apariţia în penumbră.

— Mămică, nu pot să dorm, spuse Fulguleţ şi îşi legănă perniţa în aer într-un mod atât de cuceritor, încât Satinov se înveseli.

Saşenka simţi cum o inundă un val de iubire pentru fiica ei. Nu avea încotro, trebuia să o răsfeţe, poate şi fiindcă nu uitase răceala propriei mame. Nu putea să nu se bucure de fiecare dată când o vedea.

— Vino aici, să te strâng în braţe! Dar după aceea te duci la culcare. N-o aţâţaţi – mai ales tu, Hercule!

Fulguleţ sări în braţele mamei ei.

— Îngeraşul nostru nu se mai culcă odată? bombăni Vania.

— Mamă, trebuie să-ţi spun ceva!

— Ce anume, scumpa mea?

— Perniţa m-a trezit ca să-i transmit un mesaj lui Hercule!

— Şopteşte-mi-l la ureche şi după aceea te culci, dacă nu vrei să se supere tăticul!

— O să se supere rău de tot! spuse Vania, le cuprinse pe amândouă cu braţele sale şi o sărută pe obraz pe soţia lui, care îşi lipise nasul de obrazul fin al fetiţei.

— Mămico, ce fac fantomele alea la noi în grădină? întrebă Fulguleţ, arătând cu degetul pe după umărul mamei ei.

Saşenka se întoarse şi privi pe geam. „Fantomele", patru bărbaţi tineri, în costume albe, cu părul tuns scurt, tocmai urcau în pridvor.

— Un salut comunist, tovarăşe Paliţîn, spuse unul dintre ei.

În clipa aceea, se auzi din biroul lui Vania un zbârnâit strident, imposibil de confundat. Era telefonul portocaliu, cel care avea linie directă cu Kremlinul. Vania reveni după câteva minute, cu fruntea uşor încreţită de nedumerire. Spuse către Satinov:

— Hercule, era amicul tău, tovarăşul Egnataşvili.

Saşenka ştia că Egnataşvili era un înalt funcţionar al poliţiei secrete, cel responsabil pentru aprovizionarea cu alimente şi casele de vacanţă ale membrilor Politburo-ului.

— Zicea că vine cu nişte prieteni. Ne-ar trebui poate nişte mâncăruri georgiene…

De pe divan, Satinov îşi înălţă privirea către Vania.

— Da, mi-a spus că s-ar putea să vină. Pe cine zicea că aduce?

— Nişte prieteni georgieni, atât a zis.

— Mâncăruri georgiene? întrebă Saşenka şi se gândi câteva clipe. E abia miezul nopţii Razum!

Şoferul se ivi clătinându-se uşor, cu uniforma atârnându-i strâmb.

— Mai eşti în stare să conduci?

Razum intrase în acea binecuvântată fază de ebrietate cunoscută numai beţivilor ruşi – era atât de beat, încât aproape că era din nou treaz.

— Bineînţeles, tovarăşă Saşenka – şi râgâi sonor.

— Dau un telefon la restaurantul Aragvi, spuse Satinov şi se îndreptă spre telefonul din birou.

Restaurantul era în oraş, în apropierea străzii Gorki.

— Tovarăşe Razum, dai o fugă până în oraş şi aduci nişte mâncăruri georgiene. Ce mai stai?

Razum sări din pridvor, călcă pe de lături, se dezechilibră, se redresă şi ajunse într-un final la automobil.

— Stai! strigă Satinov. Probabil aduce Egnataşvili ceva de mâncare. El are toate delicatesele din Moscova.

În tăcerea care urmă, Satinov şi Vania îşi întoarseră privirile spre bărbaţii care păzeau poarta. În lumina lunii, costumele lor albe păreau poleite cu argint.

— Cine vine, mămico? întrerupse Fulguleţ tăcerea.

— Taci, Volia! Şi du-te la culcare! spuse tatăl fetiţei, care nu-i rostea numele real decât în situaţii extrem de grave. Saşenka, ar trebui să disciplinăm puţin copilul ăsta…

— Cine crezi că vine? întrebă Saşenka, puţin îngrijorată.

— Poate Lavrenti Pavlovici…

— Eu cred că am să plec. A fost o seară foarte plăcută, spuse Mendel.

Soţia şi fiica lui plecaseră cu câteva ore în urmă. Saşenkăi îi trecu prin minte că, în fruntea Partidului, nu mai purtau mulţi un costum burghez prost croit şi cravată, ca Mendel, care nu îmbrăcase niciodată o tunică în stilul lui Stalin. Mendel scoase la iveală o cutiuţă şi îşi aşeză sub limbă o pastilă de nitroglicerină.

— Să-mi chem şoferul, mormăi pentru sine. Nu pot să-i suport pe georgienii ăştia făloşi şi toate toasturile lor! Fir-ar. E prea târziu!

O coloană de automobile opri în faţa porţii, luminând cu farurile lor puternice vegetaţia luxuriantă din grădină. Un nor de praf întunecă cerul înstelat şi acoperi luna. Fantomele în costume albe deschiseră poarta şi pe alee intrară câteva limuzine negre Lincoln şi un ZIS nou-nouţ. În casă, cineva clămpănea la pianină, dintr-o altă dace se auzeau râsete. Saşenka văzu sărind din primul automobil un bărbat blond, atletic, în bine-cunoscuta uniformă albastră cu vipuşcă roşie. Satinov spuse în georgiană:

— *Gagimajos!* Apoi continuă în rusă: E Egnataşvili şi a adus de mâncare!

Saşenka îl văzu pe Egnataşvili cărând o ladă cu vin. La poartă se iviseră din senin câteva gărzi în uniforme albastre.

— Poftiţi înăuntru, tovarăşi, spuse Saşenka. Satinov zicea că s-ar putea să veniţi.

Privirea tovarăşului Egnataşvili sclipi în întuneric. Îşi închisese ochii pe jumătate, de parcă ar fi vrut să o avertizeze pe Saşenka, care tocmai făcea, cu o mână întinsă, câţiva paşi în întâmpinarea oaspeţilor ei, pentru ca în clipa următoare să încremenească.

6

Lavrenti Beria, cu faţa rotundă şi tenul măsliniu, într-o pereche de pantaloni albi lăbărţaţi şi o cămaşă georgiană brodată, căra o ladă plină cu farfurii. Saşenka ştia că Beria era noul sef al NKVD-ului, al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne, şeful poliţiei secrete.

— Lavrenti Pavlovici! Bine aţi venit! spuse Vania coborând din pridvor.

— Daţi-mi voie să vă ajut…

— Le duc eu, nicio problemă, spuse Beria şi aruncă o privire în urma sa.

Saşenka îl văzu pe Vania luând poziţie de drepţi – şi în clipa aceea, sunetele nopţii amuţiră, cântecele şi clinchetele paharelor din vecini se stinseră.

O statuie se ivise în grădina ei.

Tovarăşul Stalin, cu trăsăturile lui feline, asiatice, zâmbitor şi aprins în obraji, continuând să fredoneze un cântec georgian, se ivi la piciorul scării în tunică albă de vară, pantaloni largi şi cizme maro-deschis, brodate cu fir roşu. Luna părea un reflector îndreptat exclusiv asupra lui.

— Am auzit că tovarăşul Satinov merge la o petrecere la tovarăşul Paliţîn, spuse Stalin cu un uşor accent georgian, chicotind ca un satir pus pe şotii. Pe urmă, am auzit că l-a invitat şi pe tovarăşul Egnataşvili. Tovarăşul Beria a spus că şi el este invitat. Ceea ce însemna că numai tovarăşul Stalin nu fusese invitat, or tovarăşul Stalin îşi dorea nespus de mult să stea de vorbă cu tovarăşul Satinov. Şi atunci m-am adresat tovarăşilor mei, recunoscând că nu îl cunosc suficient de bine pe tovarăşul Paliţîn pentru a mă înfiinţa neinvitat la petrecerea lui. „Să supunem la vot", am propus. Rezultatul a fost în favoarea mea, iar tovarăşii mei au decis să mă invite şi pe mine. Dar vin pe propria-mi răspundere. N-am să v-o iau în nume de rău dacă mă trimiteţi acasă. Dar am adus vin şi mâncăruri georgiene. Unde e masa, tovarăşi?

Satinov ieşi în faţă.

— Tovarăşe Stalin, pe tovarăşul Paliţîn îl cunoaşteţi deja puţin, iar aceasta este soţia lui, Saşenka, pe care v-o mai amintiţi poate…

— Poftiţi vă rog înăuntru, tovarăşe Stalin, ce onoare, spuse Saşenka, regăsindu-şi în sfârşit glasul.

Simţea o nevoie imperioasă şi absolut nebolşevică de a face o reverenţă, aşa cum obişnuise la Institutul Smolnîi în faţa portretului împărătesei-mamă. Cum reuşise să coboare treptele pridvorului nu avea să-şi mai amintească ulterior, dar cumva se trezi aproape de Stalin. Mai scund, mai bătrân, mai palid şi mult mai obosit decât şi-l amintea ea, acesta îşi ţinea braţul stâng strâns lipit de corp.

Făcuse burtă, după cum observă Saşenka, iar buzunarele tunicii lui erau cârpite grosolan. Dar, bănui ea, titanii nu acordă importanţă unor asemenea fleacuri.

Stalin păru surprins, dar şi încântat de efectul pe care-l avea asupra ei. Îi sărută mâna în buna tradiţie georgiană şi o privi cu ochii lui de culoarea mierii şi aurului.

— Tovarăşă Vulpe Polară, ce frumos sunteţi îmbrăcată!

Îşi aminteşte numele meu de cod din Sankt Petersburg! Ce memorie! Ce stânjenită mă simt! Ce flatată!

Toate aceste gânduri se învălmăşeau în mintea Saşenkăi.

— Mare noroc că dumneavoastră şi revista dumneavoastră le

învăţaţi pe femeile sovietice arta vestimentară. Aveţi o rochie încântătoare, spuse Stalin în timp ce urca treptele.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Stalin.

Saşenka se atenţionă în gând să nu cumva să o scape gura că rochia era adusă din străinătate.

— A numit şi Partidul o dată persoana potrivită în funcţia potrivită… râse Stalin, iar ceilalţi i se alăturară, până şi Mendel.

— Haideţi, tovarăşi Satinov şi Paliţîn. Şi dumneata, tovarăşe Mendel.

Saşenka nu putu să nu remarce că Stalin nu părea foarte încântat să-l vadă pe sobrul Mendel.

Când trecu pe lângă el, Beria îl împunse pe Vania în glumă cu degetul în stomac.

— Ce mai faci, Vania? spuse şi plescăi din limbă. E linişte? Toate merg ca pe roate?

— Absolut. Fiţi binevenit în casa mea, Lavrenti Pavlovici!

— De meci ce zici? Spartak merită o lecţie şi dacă înaintaşii noştri nu joacă mai bine data viitoare, le arăt eu lor! spuse Beria bătând voios din palme.

— Vrei să vii mâine să joci baschet în echipa mea? Jucăm cu garda lui Voroşilov.

— Am să vin, Lavrenti Pavlovici.

Saşenka ştia că Vania îl admira nespus de mult pe Beria, care se spetea muncind. Era tânăr şi avea pielea întinsă, fără niciun rid.

— Pot să mă aşez aici? întrebă Stalin cu modestie, arătând spre masă.

— Bineînţeles, tovarăşe Stalin, unde doriţi dumneavoastră, răspunse ea.

Tovarăşul Egnataşvili aranjă mâncărurile pe masă şi Saşenka se întinse după o sticlă de vin.

— O deschid eu, se oferi Stalin.

Le turnă tuturor în pahare din acel vin roşu şi aspru. Pe urmă îşi umplu un castron cu iahnie de fasole, fărâmiţă nişte pâine înăuntru şi aşeză o farfurie deasupra, pentru ca pâinea să se înmoaie bine. Se servi cu frigărui de miel şi pui în sos de nuci şi se întoarse la locul său. Egnataşvili, blond şi chipeş în uniforma lui bine croită, cu umeri laţi de luptător, mai înalt decât Stalin, îşi luase şi el aceleaşi feluri de mâncare. Se aşezară amândoi şi începură să mănânce, Egnataşvili cu câteva clipe înaintea lui Stalin. Era într-adevăr degustătorul lui Stalin, gândi Saşenka.

— Tovarăşe Satinov, rosti Stalin încet şi îi făcu semn lui Satinov să ia loc lângă el. Beria se aşeză de cealaltă parte a lui, în vreme ce Egnataşvili, Vania şi Mendel ocupară locuri mai îndepărtate la masă.

— Lavrenti Pavlovici, cine să fie *tamada?* întrebă Stalin.

— Tovarăşul Satinov să fie maestrul de toasturi! propuse Beria.

Satinov se ridică în picioare, ţinând în mână un corn georgian de băut vin şi rosti un prim toast.

— În cinstea tovarăşului Stalin, care ne-a călăuzit în vremuri atât de dificile către victorii luminoase!

— N-aţi găsit pe cineva mai interesant? glumi Stalin, dar toată lumea se ridică de la masă şi bău în sănătatea lui.

— În cinstea tovarăşului Stalin!

— Nu tot *ăla*, protestă Stalin cu glasul lui surprinzător de blând şi ascuţit. Daţi-mi voie să închin în cinstea lui Lenin!

Urmară şi alte toasturi: în cinstea Armatei Roşii, a gazdelor, a Saşenkăi şi a femeilor sovietice. Saşenka urmărea totul cu atenţie, se ridica de la masă pentru a umple paharele şi se aşeza la loc. Îşi dorea să ţină minte fiecare moment din această scenă. Stalin glumea cu Satinov în georgiană, dar ea observă că îl urmărea, îl evalua. Ştia că preferă oameni tineri, simpli şi cumsecade, care puteau să fie neîndurători şi energici, dar în acelaşi timp plăcuţi şi veseli. Satinov era un bărbat muncitor şi competent, dar fredona mereu arii de operă.

Mendel avu un acces de tuse.

— Ce mai fac plămânii dumitale, Mendel? întrebă Stalin şi ascultă răbdător raportul medical detaliat al lui Mendel. Noi am împărţit o celulă în închisoarea Bailovka din Baku, în 1908, îi informă apoi pe meseni.

— Aşa e, aprobă Mendel şi îşi mângâie bărbuţa rară.

— Iar Mendel a primit de la familia lui inimoasă un pachet cu mâncare, pe care l-a împărţit cu mine.

— Am împărţit cu toţi tovarăşii din celulă, spuse Mendel în stilul lui pedant şi rigid, pentru a sublinia că el nu cunoaşte favoritisme.

Şi totuşi, un singur tovarăş a contat, gândi Saşenka.

— Ăsta-i Mendel! Incoruptibilul autor al volumului de succes *Moralitatea bolşevică!* Nu te-ai schimbat câtuşi de puţin, Mendel, îi spuse Stalin ironic, dar cu faţa lipsită de orice expresie. Bătrân erai atunci, bătrân eşti şi acum!

Începu să râdă şi toţi ceilalţi râseră cu el.

— Dar am îmbătrânit cu toţii…

— Ba deloc, tovarăşe Stalin, interveniră Egnataşvili, Vania şi Beria în acelaşi timp. Dumneavoastră, tovarăşe Stalin, arătaţi foarte bine.

— Lăsaţi astea, spuse Stalin. Odată, când ne-am întâlnit într-un grajd cu ceilalţi exilaţi din Siberia, Mendel m-a certat că beau prea mult şi nici acum nu e mai indulgent!

Saşenka îşi aminti că, după moartea lui Lenin, Mendel îl susţinuse pe Stalin la Comisia de Control, că în timpul foametei din 1932 nu se îndoise nicio clipă de politica Partidului, că la Plenara din 1937 nu şovăise să fie făcuţi praf „ticăloşii”.

— De fapt, continuă Stalin să-l ia pe Mendel peste picior, de multe ori trebuie să-l temperez, altfel face spume la gură şi mai suferă vreun atac de inimă!

Toţi râseră de Mendel, care era celebru pentru fanatismul lui pedant. Pe de altă parte, tocmai acesta era motivul pentru care supravieţuise. Stalin sorbi din vin, privind cu ochii întredeschişi pe fiecare în parte.

— Nu v-ar plăcea să cântăm, tovarăşe Stalin? propuse Satinov.

Stalin mustăcea ca o pisică. Când începu să cânte *Suliko*, toţi georgienii i se alăturară. Pe urmă, Satinov strigă: „Rândunica neagră”. Stalin zâmbi şi, fără să şovăie, începu să cânte cu frumoasa lui voce de tenor. Baritonul lui Egnataşvili şi glasurile lui Beria şi Satinov, împletite în armonii polifonice, îi ţinură isonul. Saşenka îi asculta ca vrăjită.

Zboară, rândunică neagră,
Zboară peste râul Alazani,
Adu-ne veşti de la fraţii noştri
Care-au plecat la război…

Cântară şi alte cântece: imnuri şi cântecele despre bandiţii din Odessa, *Murka* şi *Din închisoarea din Odessa*. Dădură tonul melodiilor preferate ale lui Stalin: *Au îngropat aurul, aurul, aurul…* Saşenka se întrebă dacă Stalin alegea piesele, astfel încât să fie pe placul tuturor: imnurile ortodoxe pentru ruşi, melodiile sentimentale pentru georgieni, cântecele din Odessa pentru evrei. Da, la *Din închisoarea din Odessa* se auzi până şi basul lui Mendel.

— Nu ne mai lipsesc decât nişte femei focoase! spuse Beria. Dar cred că am băut prea mult. Nici nu cred c-aş mai putea…

— Tovarăşe Beria, păstraţi buna-cuviinţă! Sunt şi doamne de faţă, îl admonestă Stalin cu o gravitate prefăcută şi umbra unui rânjet pe buze. Să ascultăm ceva la gramofon? Aveţi plăci? Ceva de dans?

Saşenka aduse întreaga lor colecţie. Satinov le dăruia, slavă Cerului, în fiecare an de 1 Mai şi 8 Noiembrie câte o placă de gramofon georgiană, astfel încât Stalin găsi ce dorise. El rămase în dreptul gramofonului şi schimba plăcile; uneori îşi ridica braţele şi schiţa câţiva paşi de dans caucazian, dar, în general, se mulţumea să dirijeze desfăşurarea petrecerii.

Georgienii împinseră divanul la perete. Saşenka strânse covorul şi, când se îndreptă de spate, observă că Satinov şi Egnataşvili dansau *lezghinka* şi o îndemnau să li se alăture. Ea prefera tangoul, foxtrotul şi rumba, dar cunoştea şi dansurile caucaziene şi astfel făcu câţiva paşi graţioşi, în vreme ce Satinov, Beria şi Egnataşvili o înconjurară.

— Tovarăşe Hercule, dansaţi foarte bine, îl lăudă Stalin pe Satinov. N-am mai văzut dansator aşa de bun din copilărie… De unde e familia

dumneavoastră?

— Din Borjomi, răspunse Hercule Satinov.

— Nu departe de oraşul meu natal, zise Stalin şi mai puse o dată aceeaşi placă.

Erau linguşeli georgiene, dar Saşenka nu putu să nu-i dea dreptate lui Stalin: Satinov dansa într-adevăr foarte frumos. Ochii lui negri scânteiau, paşii lui erau eleganţi şi agili, mâinile, graţioase şi expresive. El o ţinea ferm, în vreme ce Beria o strângea şi îşi apropia faţa mult prea mult de a ei. Buzele lui erau prea cărnoase, parcă ar fi avut prea mult sânge în ele. Curând se simţi obosită şi se retrase la margine, pentru a-i urmări pe bărbaţi. În clipa următoare, se trezi lângă Stalin, care schimba plăcile la gramofon.

Deodată se simţi nespus de fericită şi în largul ei, ba chiar prea nestingherită. În prima clipă, când îl zărise pe Stalin în grădina ei, fusese îngrozită. Dar el ştiuse să destindă atmosfera, iar Saşenka încerca acum să-şi înăbuşe pornirea de a cocheta şi pălăvrăgi cu el. Prezenţa lui o făcuse să-şi piardă capul şi, în afară de asta, se mai şi ameţise probabil de la vinul acela georgian, roşu şi tare. De câteva ori se abţinu cu greu să-i spună nişte lucruri nebuneşti. Ai grijă, Saşenka, îşi atrase atenţia, în faţa ta se află tovarăşul Stalin! Nu uita ce s-a întâmplat în ultimii ani – „maşina de tocat carne”! Fii precaută!

Simţea afecţiune faţă de acest bărbat dur şi totuşi modest, cumsecade şi totuşi necruţător faţă de duşmani. Dar îşi dădea seama că devotamentul ei exagerat l-ar deranja, l-ar stânjeni. Şi-ar fi dorit să-l invite la dans. I-ar fi plăcut oare să danseze cu ea? Sau ar fi considerat inoportună ori penibilă invitaţia ei? Dar el citise probabil pe buzele Saşenkăi dorinţa de a dansa cu el.

— Eu nu dansez, Saşenka, fiindcă nu pot ţine o femeie cu braţul ăsta.

Braţul lui stâng era puţin mai scurt decât cel drept, de aceea îl ţinea ţeapăn. Stăteau în dreptul pianinei şi Saşenka era conştientă de tăcerea încordată care îi înconjura, de aerul primejdios al acestui om extraordinar.

— Iubesc muzica aceasta, tovarăşe Stalin.

— Muzica potoleşte bestia din om, spuse Stalin şi privi în jur. Sunteţi mulţumiţi de dacea aceasta?

— O, da, tovarăşe Stalin, răspunse Saşenka. Suntem foarte mulţumiţi.

— Sper şi eu. Mă conduceţi puţin prin casă?

Beria şi ceilalţi priviră în urma lor, dar rămaseră în camera de zi. Saşenka era atât de mândră şi emoţionată că Stalin stătea de vorbă numai cu ea.

— Vă suntem atât de recunoscători – astăzi am primit şi frigiderul. Vă mulţumim pentru încrederea Partidului!

— Oamenii de răspundere ai Partidului trebuie răsplătiţi, spuse Stalin aruncând o privire în biroul lui Vania. E suficient de cald iarna? Îmi place biroul, pare luminos. Aveţi destule dormitoare? Bucătăria vă place?

O, da, Saşenkăi îi plăcea totul. Încerca să-şi astâmpere sentimentele nesăbuite de fericire şi libertate, când un gând de nerostit, dar atât de puternic îi traversă mintea. Se gândi la tatăl ei, la Samuil Zeitlin. Să-l întrebe oare chiar acum pe tovarăşul Stalin? În momentul acela erau atât de apropiaţi. Cum ar fi putut să-i refuze ceva? Simţea că o admiră ca model al noii femei sovietice.

— Tovarăşe Stalin… începu Saşenka.

Tatăl ei îşi pierduse minţile după sinuciderea Ariadnei şi averea după Revoluţia din Octombrie. Rămăsese în Sankt Petersburg, îşi pusese cunoştinţele despre economie în serviciul bolşevicilor şi lucrase în anii 1920 ca „expert apartinic” la Comisariatul Poporului pentru Finanţe şi Comerţ Extern, pe urmă la Banca de Stat, până când, în anul 1930, fusese demis din funcţie ca „element dăunător cu înclinaţii troţkiste”. Dar îi îngăduiseră să se retragă în Georgia. Beria îl arestase acolo în 1937 – şi de atunci dispăruse. Aveau, bineînţeles, tot dreptul să-l „verifice” pe acest duşman de clasă, gândea Saşenka. În teorie, Zeitlin era unul dintre cei mai cruzi exploatatori ai poporului. Dar „depusese armele” şi slujise cu sinceritate puterea sovietică, fără nicio prefăcătorie. Era imposibil ca Stalin să nu fi înţeles că Zeitlin nu mai constituia niciun pericol.

Stalin îi zâmbi cu îngăduinţă Saşenkăi. Cutele care îi încadrează gura îl fac să arate ca un tigru bătrân şi paşnic, îşi spuse Saşenka şi şovăi un moment. Nuanţa de miere a ochilor lui se transformă într-un galben strident şi o umbră de stânjeneală îi traversă faţa. Brusc, Saşenka realiză că Stalin citise totul pe chipul ei. El, care ghicea totul, observase că ea era pe punctul de a-l întreba în legătură cu arestarea sau execuţia vreunei rude, or el nu ura nimic mai mult decât asemenea întrebări.

— Tovarăşe Stalin, aş putea îndrăzni să vă întreb…

Cuvintele se formau singure pe buzele Saşenkăi şi ea nu le putea opri. Îl alungase pe tatăl ei din memorie în 1937, dar acum, în acest moment cât se poate de nepotrivit şi fatal, dar totuşi favorabil, tânjea să-i rostească numele. Ce se petrecea cu ea? Un bolşevic nu are nevoie de familie, doar de Partid, dar ea îl iubea pe tatăl ei! Voia să ştie: Tăia lemne pe undeva? Îi putrezeau oasele în vreo groapă din Siberia? I se aplicase deja demult Măsura Supremă de Pedeapsă? Vă rog, tovarăşe Stalin, vă rog spuneţi-mi că e în viaţă! Eliberaţi-l!

— Tovarăşe Stalin…

— Perniţe!

Stalin şi Saşenka se întoarseră spre coridor. Vania rămase cu gura

căscată.

— Mămico, nu pot să dorm! ţipa Fulguleţ. E prea multă gălăgie. M-aţi trezit. Vreau să mă strângi în braţe!

Fulguleţ, îmbrăcată într-o cămăşuţă de noapte cu fluturi, cu chipul îmbujorat, încadrat de bucle lungi şi aurii, zâmbea, dezvelindu-şi gingiile rozalii şi dinţişorii de lapte. Se aruncă în braţele mamei ei.

7

— Fulguleţ!

Vania, care cu un minut înainte fusese beat şi fericit, se ridică acum în picioare şi păli. Şi Saşenka avea sentimentul unui pericol real. Ea încercase să-i înveţe pe copii să nu spună nimic, să nu repete nimic, să nu audă nimic, dar Fulguleţ era în stare de orice! Şi asta cu Stalin în casă! Un singur cuvânt nechibzuit, un singur joc stupid i-ar fi putut, în cel mai bun caz, face de râs pe ea şi pe Vania în faţa lui Stalin sau, în cel mai rău caz, aduce în faţa plutonului de execuţie. Ce va spune Stalin? Ce-i va spune Fulguleţ lui Stalin?

— Pe cine avem noi aici? întrebă Stalin încet, delectându-se după toate aparenţele cu expresia îngrozită de pe faţa lui Vania.

— Tovarăşe Stalin, spuse Saşenka, permiteţi-mi să v-o prezint pe fiica mea, Volia.

Stalin o privi încântat pe fetiţă. Nu iubeau oare toţi georgienii copiii? se întrebă Saşenka, în timp ce Stalin se aplecă şi o gâdilă pe fetiţă la nas.

— Bună seara, Volia. Ce nume comunist frumos.

— M-a trezit gălăgia, bombăni Fulguleţ.

Stalin o ciupi de obraz.

— Termină! ţipă fetiţa. Mă ciupeşti!

— Da, aşa ai să mă ţii minte, spuse Stalin. Mă declar vinovat în faţa ta, tovarăşă Volia. Eu am pus muzica, nu mama ta. Supără-te aşadar pe mine.

— Nu se supără. Îmi cer scuze, tovarăşe Stalin, se grăbi Saşenka să spună. Şi acum, Fulguleţ, treci la culcare!

— Nu-mi place deloc să dorm.

— Nici mie… Fulguleţ, spuse Stalin glumeţ.

— Uite, perniţa mea!

Fulguleţ dădu să-i arunce lui Stalin perniţa în faţă, dar Saşenka o opri la timp.

— Ei, dar ce ai tu acolo? întrebă Stalin, zâmbind nedumerit.

— E prietena mea cea mai bună, domnişoara Perniţă, răspunse Fulguleţ. E responsabilă pentru producţia de perniţe din al Doilea Cincinal şi îşi doreşte să devină pionier-perniţă, ca să poarte şi ea cravata roşie!

— Ajunge, copila mea! spuse Saşenka. Tovarăşul Stalin nu doreşte să asculte prostioarele tale! Treci la culcare!

Saşenka observă că soţul ei, care se afla în capătul opus al camerei, îşi dusese o mână la faţă.

— Da, la culcare! spuse Vania cam răstit.

— Uşurel, tovarăşe Paliţîn, spuse Stalin şi o mângâie pe Fulguleţ pe cap. N-ar mai putea sta puţin? Aşa, în mod excepţional.

— Păi… sigur că da, tovarăşe Stalin.

Fulguleţ dădu o scurtă reprezentaţie de dans cu perniţa şi îi trimise o bezea tatălui ei.

— Deci eşti perniţistă? întrebă Stalin cu un aer solemn.

— Sunt în Politburo-ul perniţist, spuse Fulguleţ cu un zâmbet larg. Saşenka observă că fiica ei era mai mult decât încântată să se afle în centrul atenţiei. Trăiască perniţismul!

Aşteptând temătoare reacţia lui Stalin, Saşenka avu senzaţia că se îneacă. Urmă o lungă tăcere. Beria rânjea. Mendel avea o privire sumbră. Stalin se încruntase şi privea grav în jur cu ochii lui gălbui.

— Mă gândesc că, dacă tot am trezit-o, spuse Stalin rar, am putea să îi îngăduim acestei mici frumuseţi să mai rămână trează şi să cânte împreună cu noi, dar dacă părinţii tăi cred că e mai bine să mergi la culcare…

Saşenka scutură îmbujorată din cap, iar Stalin ridică degetul arătător:

— Uite ce decid eu: Unu, Partidul admite că perniţismul nu este un curent deviaţionist. Doi, dacă mai rămâi, va trebui să te aşezi pe genunchii mei şi să-mi spui totul despre perniţism! Trei, te vei duce la culcare când îţi va spune mama ta. Ei, ce spui, tânără tovarăşă Fulguleţ-Perniţă?

Fulguleţ dădu din cap şi îl privi pe Stalin cu ochii ei albaştri şi pătrunzători. Pe urmă ridică un braţ.

— Eu te cunosc pe tine, spuse şi arătă cu degetul spre el.

Saşenka tresări. Stalin nu spuse nimic, aştepta.

— Eşti portretul din Colţul Roşu, continuă fetiţa. Portretul a venit la masă.

Toată lumea râse. Saşenka şi Vania erau uşuraţi. Stalin îşi reluă locul la masă şi îşi deschise braţele. Îngrozită că fiica ei l-ar putea respinge pe Stalin, Saşenka o luă pe Fulguleţ şi o aşeză pe genunchii Conducătorului, dar aceasta era mai degrabă interesată să îşi legene perniţa în aer în ritmul muzicii. Bărbaţii reîncepură să cânte. După primul cântec, Stalin o aşeză pe Fulguleţ în picioare şi îi sărută fruntea. Fetiţa se întoarse în fugă la mama ei.

— Spune-i noapte bună şi mulţumeşte-i tovarăşului Stalin, o îndemnă Saşenka, ţinând-o strâns de mânuţă.

— Noapte bună, tovarăşe Perniţă, spuse Fulguleţ şi îşi vântură

perniţa roz în aer.

— Vă rog să o iertaţi, tovarăşe Stalin…

— Dar nu-i nimic. Nimeni nu m-a mai numit aşa până acum! râse Stalin. Noapte bună, tovarăşă Perniţă.

Saşenka o scoase pe Fulguleţ din cameră.

— Tovarăşe Stalin, vă purtaţi atât de frumos cu copiii. Fiica mea nu va uita niciodată momentul acesta. Nici nu ştiu cum aş putea să vă mulţumesc pentru bunătatea şi îngăduinţa pe care le-aţi arătat lui Fulguleţ.

Oftând de uşurare, Saşenka o întinse pe Fulguleţ în pat şi în clipa următoare fetiţa dormea deja. Când reveni în cameră, ducea ceva în mână. Privirea lui Stalin alunecă spre mâna ei.

— Tovarăşe Stalin, în semn de recunoştinţă pentru onoarea de a vă avea oaspete în casa noastră, dar în primul rând pentru răbdarea de care aţi dat dovadă cu fiica noastră, îmi permiteţi să vă ofer o jachetă pentru fiica dumneavoastră, Svetlana?

Şi îi oferi o jachetă tricotată de caşmir, care s-ar fi potrivit fiicei lui de treisprezece ani.

— De unde e? întrebă Stalin cu răceală.

Saşenka înghiţi în sec. Era de la Paris. Ce să spună?

— E din străinătate, tovarăşe Stalin. Eu sunt foarte mândră de confecţiile noastre sovietice, care sunt mai bune decât orice articol străin de lux, dar aceasta nu este decât o jachetă.

— Pentru mine nu aş primi-o, spuse Stalin pufăind din ţigară, dar de vreme ce Svetlana e cea care conduce în realitate această ţară, am s-o accept în numele ei.

Toată lumea râse şi Stalin se ridică în picioare.

— Bun! Cine are chef de un film? Vreau să revăd *Volga, Volga*.

Toţi se declarară dispuşi, cu excepţia Saşenkăi, care trebuia să vadă de copii, şi a lui Mendel, care spuse că era prea obosit şi bolnav. Se înghesuiră în automobile, pentru a se duce la cinematograful din Marele Palat al Kremlinului. Stalin îi sărută Saşenkăi mâna şi îi lăudă iarăşi rochia. Afară inspectă arbuştii înmuguriţi.

— Aveţi trandafiri. Şi iasomie. Eu iubesc trandafirii.

Pe urmă, însoţit de georgienii gălăgioşi şi de cei patru bărbaţi în costume albe, se îndreptă cu mersul lui greoi şi puţin aplecat spre automobilele care aşteptau. Egnataşvili îi deschise portiera.

Înainte de a urca şi el într-un automobil, Vania îi făcu soţiei sale cu mâna, peste măsură de încântat că făcea şi el pentru prima oară parte din anturaj.

— Nu stau mult, iubito! îi strigă Saşenkăi.

Beria o sărută pe gură cu buzele lui groase ca nişte cârnaţi.

— I-aţi plăcut, spuse cu puternicul lui accent mingrelian. Bravo! Are gusturi bune Şeful. Şi mie îmi plăceţi!

Satinov plecă ultimul, după ce verifică dacă urcaseră toţi şefii în automobile. Portierele se trântiră, cauciucurile scrâşniră, nori de praf şi gaze de eşapament învăluiră livada scăldată în lumina lunii, Buick-urile şi ZIS-urile accelerară şi dispărură pe aleea care ieşea la şosea.

— Uf, Saşenka! spuse Satinov. Trăiască perniţismul! Sărut-o pe adorabila mea finuţă!

Sleită de puteri, Saşenka îl sărută pe Satinov. Acesta urcă în ultimul automobil şi plecă în trombă.

Bărbaţii în costume albe dispăruseră.

Rămasă singură în pridvor, Saşenka îşi înălţă privirea la cer. Se arătau zorii. Întrebându-se dacă nu cumva visase, intră în casă şi se duse în camerele copiilor.

Carlo dormise tot timpul, dar îşi aruncase pijamaua cât colo şi acum zăcea gol în pat, cu picioarele pe pernă, încă mai avea trupuşorul roz şi plin de cute al unui bebeluş. În braţe strângea un iepuraş de pluş. Saşenka scutură din cap de plăcere şi îi sărută fruntea catifelată.

Fulguleţ dormea ca un îngeraş în camera ei roz, cu mâinile pe pernă, de o parte şi cealaltă a capului. Afurisita de perniţă era pe pieptul ei gol. Saşenka zâmbi. Până şi tovarăşului Stalin îi plăcuse Perniţa. Ce noapte ciudată fusese.

8

Stalin şedea pe scaunul din mijloc, dintre bancheta din faţă şi cea din spate a noii lui limuzine ZIS. Beria era în spate, împreună cu Egnataşvili, iar în faţă, lângă şofer, şedea Vlasik, garda lui de corp principală. Ceilalţi veneau cu alte automobile.

— La Kremlin, tovarăşe Salkov, îi spuse Stalin cu un ton prietenos şoferului. Cunoştea numele şi situaţia tuturor şoferilor şi gărzilor sale de corp, se purta întotdeauna amabil cu ei, iar ei, la rândul lor, îi erau devotaţi.

— O luăm pe Arbat.

— Am înţeles, tovarăşe Stalin, răspunse şoferul.

Stalin îşi aprinse pipa. Goneau pe şosele mărginite de mesteceni şi molizi, copaci înfloriţi străluceau sub razele lunii. Ieşiră în şoseaua spre Mojaisk şi o luară apoi pe strada Dorogomilov.

— E o femeie sovietică vrednică această Saşenka, îi spuse Stalin după un timp lui Beria, dumneavoastră ce spuneţi, Lavrenti Pavlovici? Şi Vania Paliţîn e un om vrednic.

— Sunt întru totul de acord, răspunse Beria.

Coloana de automobile trecu peste Podul Borodino, cu taurii săi de piatră, coloanele şi obeliscurile sale şi se apropia acum de Piaţa Smolensk.

— Saşenka ştie să danseze, spuse gânditor Egnataşvili, care nu era un politician, ci un om care trăia pentru sport, mâncare, cai şi femei.

— Şi mai ştie să şi editeze, glumi Stalin, deşi fiţuica aceea nu prea e o revistă serioasă. Dar sunt importante şi tâmpeniile astea despre gospodărit. Femeile sovietice trebuie să cunoască asemenea lucruri, continuă el în timp ce coborau pe strada Arbat.

— Dar ce familie! Încă se mai văd urmele originii ei burgheze – ştiaţi că a fost la Smolnîi? Dar măcar nu ne plictiseşte cu lecţii stupide ca nevasta lui Molotov. Îşi vede de casă, face prăjituri, creşte copii, lucrează pentru Partid. A devenit o femeie sovietică de treabă.

— Întru totul de acord, tovarăşe Stalin, încuviinţă Beria.

— Cred că e a zecea oară când văd *Volga, Volga*, spuse Stalin. Pentru mine, de fiecare dată când văd filmul acesta e o sărbătoare! Cred că-l ştiu pe de rost.

— Şi eu, spuse Beria.

Se apropiau de Kremlin pe străzi late şi pustii, flancaţi din toate părţile de automobilele cu personalul de securitate. Turnurile sângerii ale fortăreţei medievale se iviră în faţa lor, poarta se deschise încet, pregătită să-i înghită. Santinelele salutară. Roţile se învârteau huruind pe pavaj.

— Ivan cel Groaznic a umblat pe aici, spuse Stalin încet. Locuia aici de peste douăzeci de ani, mai mult timp decât locuise în casa mamei lui sau decât petrecuse la Seminar. Stalin se întoarse spre Beria, care moţăia.

— Spuneţi-mi, Lavrenti Pavlovici, rosti tare şi arătă cu pipa spre Beria, care se trezi tresărind. Unde e tatăl Saşenkăi, capitalistul Zeitlin? Îmi amintesc că l-am dat afară. E prin vreunul din lagărele dumneavoastră sau a fost împuşcat? S-ar putea afla cumva?

9

— Îmi place articolul „Cum se dansează foxtrotul”, spuse Saşenka de la masa ei de scris în formă de T, în timp ce studia şpalturile. Vă place şi dumneavoastră, tovarăşi?

Trecuseră două zile şi acum se afla din nou la sediul revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară* din strada Petrovka. Pe pereţi atârnau portrete ale lui Stalin, Puşkin şi Gorki, pe birou era fotografia lui Vania în uniformă, la parada de 1 Mai de anul trecut, împreună cu Fulguleţ şi Carlo, iar pe o masă din colţ, un singur telefon de bachelită gri şi un seif foarte mic, tot gri. Dimensiunea seifului, numărul de telefoane, precum şi calitatea portretului lui Stalin erau indiciile puterii. Biroul Saşenkăi era unul mai degrabă modest.

— Trebuie să ne distrăm cititoarele, nu încape îndoială, tovarăşă redactor-şef, spuse Klavdia Klimova, adjuncta Saşenkăi, o femeie cu

nasul ascuţit şi ochii bulbucaţi, care purta de regulă oribilele articole ale Fabricii de Confecţii din Moscova. Dar n-ar fi bine să luăm în considerare şi aspectele de clasă ale foxtrotului?

Saşenka stăpânea acest joc. Ea credea realmente în misiunea revistei ei şi o lua în serios. Poate nu se dezmeticise încă bine după agitaţia petrecerii de 1 Mai, dar cunoştea regulile: Nu vorbeşti niciodată despre şefi şi în niciun caz despre Marele Stăpân. Şi totuşi, spera să se afle cumva. Şi-ar fi dorit ca ceilalţi trei redactori şi Klavdia să ştie cine îi vizitase pe Paliţîni în ziua de 1 Mai! În fond, tovarăşul Stalin îşi exprimase preţuirea faţă de ea şi munca ei, de ce să nu împărtăşească acest lucru tovarăşilor ei? De câteva ori îi stătu pe limbă să le spună, dar se sfii totuşi să rostească toate acele nume importante… Reveni la foxtrot şi jazz dance.

— Toată lumea e de acord cu tovarăşa redactor-şef adjunct? Supunem la vot?

Toţi cinci ridicară mâinile.

— Decidem, aşadar, să publicăm încă un articol despre jazz dance ca expresie a asupririi negrilor de către capitaliştii americani? Klavdia, doriţi să scrieţi chiar dumneavoastră articolul sau vă gândiţi la un alt autor? Dar fotografiile? Tipărim imaginea unor dansatori profesionişti sau trimitem, într-o seară, un fotograf la Metropol?

Redactorii conveniră asupra dansatorilor profesionişti, fiindcă la Metropol se aflau uneori şi persoane neconforme. Şedinţa se încheie. Saşenka scoase un pachet de ţigări Herţegovina Fior, îşi aprinse una şi oferi pachetul celorlalţi. Toţi patru îşi aprinseră câte o ţigară.

— Ştiţi că Utiosov şi Tsfasman au cântat la noi acasă, la petrecerea de 1 Mai? spuse Saşenka, nemaiputând să se abţină de la puţină lăudăroşenie inofensivă.

Se lăsă o tăcere penibilă, care o făcu pe Saşenka să regrete cele spuse.

— Ar fi dispuşi să ne acorde un interviu? întrebă Klavdia.

— Nu am avut ocazia să-i întreb chiar atunci, răspunse Saşenka, suflând pe gură fumul albastru. Dar am să mă mai gândesc.

În clipa aceea se auzi o bătaie în uşă. Galia, secretara Saşenkăi, se ivi în prag.

— Un scriitor doreşte să vă vorbească.

— Aveam întâlnire cu el?

— Nu, dar e foarte arogant. Zice că veţi şti despre cine este vorba şi că doreşte să-şi ceară scuze.

Saşenka simţi un gol în stomac, ca atunci când treci prea repede cu automobilul peste coama unui deal.

— Probabil e Benia Golden, spuse şi făcu din mână un semn de refuz. Câtă impertinenţă! E un om foarte bădăran. Spune-i că nu am timp de el, Galia.

— Benia Golden? se miră singurul lor redactor de sex masculin, Mişa Kalman. Se ridicase să plece, dar acum îşi puse servieta la loc pe masă. Vrea să scrie pentru revistă?

— Dar pe *el* de unde îl cunoaşteţi? întrebă Klavdia cu un ton aproape acuzator şi ochii holbaţi. Continua să şadă şi, când trase din ţigară, plescăi din buze.

— Nu îl cunosc. A venit şi el la dacea noastră, la sfârşit de săptămână.

— Ce petrecere trebuie să fi fost, comentă redactorul-şef adjunct, care purta un sarafan maro, ca un sac. Utiosov, Tsfasman – până şi Golden.

Saşenka regreta că se lăudase cu lista ei de oaspeţi. Se întoarse spre Galia.

— Nu vreau să-l primesc. Stabileşte tu cu el o altă dată. În afară de asta, am auzit că şi-a cam pierdut inspiraţia. N-a mai scris nimic de doi ani. Spune-i să plece, Galia.

— Bine, tovarăşă.

— Ba nu, staţi puţin, interveni Mişa Kalman cu un glas ascuţit şi întrebător.

Galia le întorsese deja spatele.

— Spune-i, Galia, insistă Saşenka.

Galia dădu să iasă.

— Staţi puţin! spuse Kalman. Eu sunt un mare admirator al scrierilor lui. Avem atât de rar ocazia să publicăm scriitori de calibrul lui. *Carpe diem!*

Ochii bulbucaţi ai Klavdiei, care aminteau de un imens rac roşu, se întoarseră spre Saşenka.

— Îngăduiţi să primeze individualismul în detrimentul colectivului? întrebă Klavdia.

Saşenka realiză că era primejdios să mai insiste pe antipatia ei faţă de Benia Golden. Fiindcă încă se mai afla sub impresia măreţiei lui Stalin, simţi imboldul de a se arăta generoasă. Reacţionase poate puţin exagerat la petrecere? Benia nu fusese poate chiar atât de necuviincios?

— Aşteaptă o clipă, Galia, spuse Saşenka în cele din urmă, iar Galia, care începuse să chicotească, rămase iarăşi pe loc. Tovarăşi, haideţi să decidem dacă dorim să publicăm un articol al lui Benia Golden în *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*.

Klavdia aduse în discuţie faptul că Golden participase împreună cu Ehrenburg, Babel şi alţii la Congresul Scriitorilor de la Paris din 1935 şi că fusese implicat în organizarea Centenarului Puşkin în 1937.

— Povestirile lui sunt memorabile, spuse Kalman şi îşi ciufuli buclele cărunte, în timp ce făcu elogiul textelor lui Golden despre Războiul Civil din Spania.

Saşenka îşi aminti că unii dintre generalii pe care îi cunoscuse Benia fuseseră demascaţi ca Duşmani ai Poporului şi executaţi în anii 1937–1938. Protectorul lui, Gorki, murise şi mulţi alţi scriitori fuseseră executaţi.

— Dar de ce n-a mai scris Golden nimic în ultima vreme? întrebă ea cu voce tare. E o formă de protest împotriva Partidului sau a primit vreo „directivă" de la Secţia de Cultură din Piaţa Veche?

— Am să-i telefonez lui Fadeev la Uniunea Scriitorilor, spuse Klavdia, şi lui Jdanov la Comitetul Central. Am să sondez puţin terenul.

— Propunerea se acceptă. Ce aţi dori, Klavdia, să scrie Golden?

— Ar putea scrie oare despre Fabrica Bolşevică de Prăjituri, care a făcut, cu ocazia zilei de naştere a tovarăşului Voroşilov, cel mai mare tort de ciocolată din lume, în formă de tanc? Golden i-ar putea intervieva pe muncitori şi sublinia ingeniozitatea cu care au făcut tunul din pandişpan şi napolitană…

Fabrica Bolşevică de Prăjituri era frecvent menţionată în paginile revistei, dar gândul la reacţia lui Benia, când i se va propune să scrie despre un tort de ciocolată, oricât de măreţ şi marţial ar fi fost acesta, o făcu pe Saşenka să-şi încreţească fruntea.

— Ori să scrie articolul despre dans? propuse Klavdia. Sub atenta mea supraveghere.

— Tovarăşă, aţi avut chiar dumneavoastră o idee mai bună, spuse Saşenka. Vă mai amintiţi? Activitatea Comitetului nostru de Femei? Aţi propus atunci un articol despre orfelinatul pentru copiii Duşmanilor Poporului!

— O poveste mişcătoare despre reconcilierea claselor sociale şi remodelarea identităţii, spuse Klavdia.

— Cred că acesta este articolul potrivit pentru un scriitor serios, nu-i aşa? Vom trata subiectul pe larg, va fi articolul principal, cinci mii de cuvinte. Am auzit că este un loc minunat, de unde mulţi copii sunt înfiaţi de familii sovietice iubitoare. Deci, tovarăşi, să îi cer să scrie despre Orfelinatul Felix Dzerjinski pentru Copiii Trădătorilor de Patrie?

Saşenka era obosită. Se făcuse ora şapte seara. Carlo o trezise la şase dimineaţa, când se căţărase la ea în pat. Afară, oraşul era scăldat în lumina roşiatică a unei seri de mai. În pofida Cincinalului şi a şantierelor de pe tot cuprinsul oraşului, Moscova avea încă o atmosferă oarecum provincială. Străzile erau aproape pustii, nu circulau decât puţine automobile. Căruţa trasă de un cal a unui zarzavagiu cobora în tropot de copite strada Petrovka.

— Vă mulţumesc, tovarăşi! spuse Saşenka. Decizia a fost adoptată.

Redactorii părăsiră biroul.

— Galia?

— Decizia finală, tovarăşă? glumi Galia, al cărei cap se ivise în uşă.

— Pofteşte-l înăuntru şi după aceea poţi să te duci acasă!

O clipă mai târziu îşi făcu apariţia în biroul Saşenkăi Benia Golden.

— Nu pot sta de vorbă în morga asta birocratică de stropitori de cerneală, exclamă Benia cu glasul lui dogit. Afară adie un vânticel atât de plăcut, de-ţi vine să cânţi! Hai cu mine!

Mai târziu, mult mai târziu, când va avea tot timpul din lume pentru a-şi reaminti, Saşenka va şti că în momentul acela începuse totul. Cu sângele vâjâindu-i în urechi, porni după Benia în direcţia ascensorului, dar se opri în loc.

— Am uitat ceva pe birou, Benia. Mă întorc imediat! Scuze!

Îl lăsă să aştepte în hol şi alergă înapoi, în biroul ei. Cu degetele lipite de buze, îşi plimbă privirea peste masa de scris, fotografiile cu Vania şi copiii, telefonul, şpalturile, toate lucrurile şi persoanele care îi erau importante. Îşi spuse că acest bărbat înfumurat nu-i putea aduce nimic bun. Era bădăran, arogant, prefăcut şi îi lipsea spiritul partinic (nici măcar nu era membru de Partid) – şi nu avea suficient respect faţă de viaţă. Mai bine ar fi fost să nu-l însoţească.

Şi totuşi, conştientă de implicaţii, dar în mod ciudat incapabilă să se abţină, Saşenka se răsuci pe călcâie şi se întoarse la Benia Golden.

10

— Aceasta este una din rarele ocazii când nimeni nu ştie unde ne aflăm, spuse Benia Golden, în timp ce se plimbau prin Grădina Alexandrovski, dedesubtul turnurilor crenelate ale Kremlinului, care se ridicau în înaltul cerului roşiatic.

— Ştii, uneori îmi pari foarte naiv pentru un scriitor, replică Saşenka tăios, cu gândul la comentariile lui prosteşti din grădina casei ei de vacanţă. Suntem doi oameni cunoscuţi şi tocmai ne plimbăm prin cel mai celebru parc al oraşului.

— Aşa este, dar nu ne urmăreşte nimeni.

— De unde ştii?

— Fiindcă eu nu am spus nimănui că vin la redacţia ta şi tu nu ai spus nimănui că vom face o plimbare prin oraş. Eu plecasem acasă, la nevastă-mea, tu, acasă la tine, în strada Granovski, la soţul tău. Prin urmare, nimeni nu a avut vreun motiv să te urmărească pe tine sau să mă urmărească pe mine. Colegii tăi cred că stăm de vorbă în biroul tău despre un eventual articol. Dacă le-ar păsa de noi, Organele ar presupune că mergem acasă, ca în fiecare zi.

— Numai că noi nu mergem acasă.

— Exact, Saşenka, dacă-mi permiţi să-ţi spun aşa. Oricum nu m-ar recunoaşte nimeni cu chestia asta pe cap.

Benia îşi ridică şapca albă de pe cap şi făcu o plecăciune.

— Păi, acum nimeni nu s-ar mai îndoi că eşti chiar tu, spuse ea şi se uită la şuviţele blonde şi ţepoase de pe capul lui cu început de chelie.

— Uită-te în jurul tău. Astă-seară, Moscova toată a ieşit la plimbare. Nu vrei să scapi şi tu o dată de obligaţiile tale? Doar un ceas.

Saşenka oftă:

— Doar un ceas.

Boarea călduţă îi mângâia pielea, îi umfla şi încreţea rochia albă, din bumbac răcoros, iar ea se simţea la fel de uşoară şi nepăsătoare ca o velă în bătaia vântului. Golden îşi iuţi paşii şi vorbele, încât Saşenka abia mai reuşea să îl urmeze în pantofii ei cu toc.

Se gândi la obligaţiile ei. Avea un soţ conformist, muncitor şi de succes, şi doi îngeraşi de copii neastâmpăraţi, care plesneau de sănătate şi fericire. Aveau două locuinţe, noua dace şi imensul apartament din clădirea roz, cunoscută drept a Cincea Casă a Sovietelor, aflată în strada Granovski, în apropierea Kremlinului. Aveau personal de serviciu: Carolina, bucătăreasa şi dădaca, Razum, şoferul, grădinarul, argatul. Îi mai aveau pe părinţii lui Vania, care locuiau în acelaşi apartament cu ei şi le dădeau mari bătăi de cap, în special mama lui Vania, care şedea toată ziua în curte şi trăncănea cu o voce primejdios de sonoră. Se gândi la funcţia importantă şi solicitantă a lui Vania şi la propriile ei obligaţii în cadrul Comitetului de Femei şi al Comitetului de Partid. Amândoi aveau o viaţă agitată, contribuiau la clădirea lumii lor socialiste, trecuseră printr-o perioadă de mare mâhnire şi tragedie, în care mulţi fuseseră înghiţiţi de valurile Revoluţiei, iar acum războiul era iminent. În noaptea aceea, ca în mai toate nopţile, Vania avea să lucreze până în zori – toţi făceau aşa, respectând ritmul nocturn de muncă al Stăpânului. Vania îi povestise că toţi cei aflaţi în funcţii de conducere aşteptau la birourile lor să sune telefoanele care aveau linie directă cu Kremlinul şi să li se spună: „Şeful a părăsit Colţişorul şi se îndreaptă spre Dacea Apropiată."

Acum se pregătea ceva măreţ. După München, Stalin îşi schimbase politica externă – şi miniştrii. Era un eveniment de mare importanţă pentru viitorul Europei, dar mai însemna şi că Vania era ocupat cu schimbările din cadrul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Externe.

Ca întotdeauna când avea să-i împărtăşească un secret, Vania o trăsese pe Saşenka deoparte în grădina casei lor.

— Litvinov a ieşit, Molotov a intrat. Voi avea de lucru câteva zile, o anunţase.

Saşenka ştia ce însemna acest lucru: că nu îl va mai vedea pe Vania nici măcar noaptea şi că ea nu avea voie să sufle nimănui vreun cuvânt. Între timp, părinţii lui Vania aveau grijă de Fulguleţ şi Carlo în

apartamentul din strada Granovski.

Saşenka, simţindu-se deodată lipsită de orice grijă în compania lui Benia, se opri şi făcu o piruetă, ca o fetiţă.

— Doar un ceas. Pot dispărea vreme de un ceas. Ce idee încântătoare!

Cuvintele ei sunară cumva necuviincios de excentrice, deloc tipice pentru ea, iar în clipa următoare şi-ar fi dorit să le retragă.

— Ai fost membră de Partid încă înainte de Revoluţie, nu-i aşa, tovarăşă Vulpe Polară? întrebă Benia. Înseamnă că te pricepeai să scapi de urmărirea agenţilor Ohranei. Deci, suntem urmăriţi?

Saşenka scutură din cap.

— Nu. Organele noastre nu se pricep la fel de bine la supraveghere ca Ohrana.

— Ai grijă, tovarăşă redactor-şef! Nu vorbi fără judecată!

Saşenka pricepu că o tachinează.

— Dar am sentimentul că în tine pot avea încredere.

— Poţi avea, fii sigură de asta, spuse Benia. Nu e minunat să poţi scăpa uneori de obligaţiile tale şi să nu te mai gândeşti decât la tine?

— Noi, comuniştii, nu facem asta niciodată, obiectă ea. Nici noi, mamele, nu ne putem permite…

— Of, Doamne, mai taci odată şi încearcă. Timpul trece atât de repede.

Saşenka amuţi, dar era uimită şi capul parcă i se învârtea.

Înconjurară Kremlinul. În amurg, Marele Palat era o splendoare de sticlă şi aur. Trecură pe lângă Casa Guvernului, clădirea labirintică, de un modernism sumbru, de pe cheiul râului Moskva, unde locuiau Satinov, Mendel şi mulţi alţi înalţi funcţionari, unde atâţia fuseseră arestaţi în perioada neagră, unde lifturile gemuseră noapte de noapte sub povara celor pe care NKVD-iştii îi duceau în dubele lor întunecate, numite „ciori negre”. Pe străzi nu mai circulau acum decât vreo două căruţe, o bătrână vindea într-un chioşc nişte piroşti unsuroase.

Moscova, gândi Saşenka, numită cândva, datorită numeroaselor sale biserici, „Oraşul celor o mie de turle”, este un loc mohorât. Tovarăşul Stalin îl va face mai frumos, îl va transforma într-o capitală demnă de proletariatul lumii, dar deocamdată era parţial grandios, parţial un conglomerat de sate – şi în rest, numai şantiere. Saşenka avea unul din atacurile periodice de nostalgie după oraşul ei natal: Sankt Petersburg – sau Leningrad, cum se numea acum, leagănul Revoluţiei.

Te iubesc, creaţie a lui Petru, rosti ea în gând, citându-l pe Puşkin.

— Ţi-e dor de Piter, nu-i aşa? o întrebă Benia din senin.

— De unde ştii?

— Îţi citesc gândurile, nu ţi-ai dat seama?

Ba da, îşi dăduse seama şi lucrul acesta o tulbura. Se opriră pe

Podul de Piatră şi îşi îndreptară privirile spre Marele Palat şi spre râul Moskva, în care se oglindea imaginea întregului oraş, cu toate micile sale detalii.

— Vrei să dansezi cu mine? întrebă Benia şi o prinse de mână.

— Aici?

Saşenkăi i se încreţi pielea pe braţe şi picioare.

— Da, aici.

— Eşti cel mai nebun om pe care-l cunosc.

Se simţea iar ameţită, tânără, nesăbuită şi o furnica pielea acolo unde o atinse el, când o luă în braţe, convins că nu avea să-i reziste, şi o învârti o dată şi încă o dată şi o mişcă înainte şi înapoi, cântând tot timpul cu accent american şi fără nicio notă falsă o piesă a lui Glenn Miller.

Când se desprinseră unul din braţele celuilalt, Saşenka avu senzaţia că trupul lui i-a lăsat pe burtă, acolo unde se lipise de ea, o amprentă ca o arsură. Deodată, observă că pe pod se mai afla o pereche. Cei doi nu reacţionară în niciun fel când Saşenka şi Benia se apropiară. Erau tineri, el purta uniforma Armatei Roşii, ea, un halat alb peste o rochie cu o despicătură laterală. Era probabil una din vânzătoarele de la alimentarele din strada Gorki. Se sărutau lacom, cu gurile larg deschise şi limbile ca ale unor pisici care lipăie lapte. Aveau feţele lucioase şi ochii închişi, şuviţe din părul ei des, de culoarea inului, se prindeau între dinţii lui, mâinile lui urcau pe coapsele ei, degetele ei umblau la şliţul pantalonilor lui.

Saşenka era dezgustată. Îşi aminti perechea care se îmbrăţişase pe strada ei în timpul Revoluţiei şi pe Gideon cu contesa Loris în faţa Hotelului Astoria – şi totuşi, nu-şi putea desprinde privirea de la cei doi. Înăuntrul ei simţi o erupţie de pasiune sălbatică, o dorinţă atât de puternică, încât nu se mai recunoscu, atât de străină era aceasta de firea ei, atât de neobişnuită. Ceva se contractă cu atâta intensitate în trupul ei, încât Saşenka se temu că avea dureri de burtă fiindcă îi venise menstruaţia înainte de termen.

Benia o conducea de-a lungul cheiului cu o nonşalantă siguranţă de sine. Acum nu mai vorbea, se mulţumea să cânte romanţe vechi şi cântece ţigăneşti:

Ah, acei ochi negri care m-au fermecat,
Cum aş putea să-i uit, îmi ard privirea,
Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.
V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit…

Când termină de cântat, luă mâna ei în a lui, întâi ca din întâmplare, pe urmă o strânse mai tare şi ea, când îşi dădu seama, nu

mai încercă să şi-o retragă.

Flirtează cu mine într-o manieră neobrăzată şi primejdioasă, îşi spuse Saşenka. Oare nu ştia cine era ea? Nu pricepea cu ce se ocupa soţul ei? Eu sunt comunistă, cred în Partid, gândea Saşenka, şi sunt o femeie măritată, cu doi copii. Şi totuşi, în noaptea aceea caldă, după douăzeci de ani de disciplină şi luptă pentru supravieţuire, după trei ani de teroare şi tragedie, când mii şi mii de Duşmani fuseseră demascaţi şi lichidaţi, ea se trezise, din senin, prinsă într-un vârtej de nebunie, în compania acestui evreu galiţian, scund şi pleşuv, care o luase prin surprindere cu paşii lui frivoli de dans, cu ochii lui albaştri şi acele cântece necuviincioase.

Benia o ajută să coboare cele câteva trepte de piatră care duceau la malul râului, pe un chei ascuns.

— Aici nu ne vede nimeni! repetă Benia şi se aşezară pe trepte, în imediata apropiere a apei.

În mod obişnuit, apa era murdară şi tulbure, dar în seara aceea era presărată cu diamante care reflectau lumina pe feţele lor, poleindu-le cu purpură şi bronz, făcându-i să se simtă întineriţi. Un curent traversă trupul Saşenkăi, o senzaţie de aripi fâlfâind. Soţul ei era pasional în pat, Saşenka îi născuse doi copii, dar aşa ceva nu trăise niciodată.

— Ai mai făcut asta în adolescenţă? o întrebă Benia, care continua după toate aparenţele să-i citească gândurile.

— Niciodată. Eu am fost un copil cuminte şi o bolşevică foarte serioasă…

— Nu te-ai întrebat niciodată despre ce se cântă în romanţe?

— Le-am considerat întotdeauna nişte prostii.

— Ei, bine, spuse el, meriţi şi tu să petreci o oră în lumea romanţelor.

— Ce vrei să spui? întrebă ea, privindu-i buzele, ceafa arsă de soare, ochii care parcă o străpungeau.

Benia îi oferi ultima lui ţigară egipteană, o Stea a Egiptului cu filtru aurit – şi o întoarse în timp cu mai bine de douăzeci de ani. Îi aprinse ţigara cu o brichetă argintie cu benzină şi o îndemnă să guste din sticla lui de buzunar. Saşenka se aşteptase la votcă, dar când luă o sorbitură, o licoare dulce îi ameţi simţurile.

— Ce naiba e asta?

— Un nou cocteil american, răspunse el. Manhattan.

Băutura i se urcă Saşenkăi instantaneu la cap – dar, în acelaşi timp, se simţea mai trează decât oricând.

O barjă imensă, ruginită şi lăsată adânc în apă, care transporta un munte de cărbune sau minereu, trecu huruind prin faţa lor. Barcagiii îşi petreceau timpul fumând şi bând. Unul cânta la o chitară, altul la un acordeon. Dar când o zăriră pe Saşenka şezând pe trepte, cu pălăria ei albă cu boruri late, în rochia brodată cu mărgele şi strânsă pe

coapse, cu ciorapii albi şi lucioşi, care reflectau unduirile apei, începură să strige şi să arate spre ea.

— Ia uitaţi-vă la ea! Ce mândreţe de femeie!

Saşenka le făcu semn cu mâna.

— Trage-i-o, omule! Sărut-o pentru noi! Fir-ai tu să fii de norocos! strigă unul dintre bărbaţi.

Benia sări în picioare şi îşi smulse ca un dansator şapca de pe cap.

— Cine? Eu? le strigă înapoi.

— Sărut-o, omule!

Benia ridică din umeri, ca şi cum şi-ar fi cerut scuze.

— Nu-mi pot dezamăgi publicul, spuse el şi, înainte ca Saşenka să mai apuce să protesteze, o sărută. Ea se împotrivi o secundă, dar apoi cedă, spre propria ei mirare.

— Ura! Sărut-o pentru noi! jubilau barcagiii.

Saşenka pufni în râs în gura lui Benia. El îşi împinse limba între buzele ei şi apoi mai adânc, atât de adânc, încât ea gemu şi închise ochii. Un lucru era cert: nimeni n-o mai sărutase *aşa*.

Înainte, Saşenka nu şi-ar fi putut imagina una ca asta. În timpul Războiului Civil fusese tânără, dar pe atunci era cu Vania, iar Vania nu era genul de bărbat care să sărute aşa. Nici ea nu-şi dorise niciodată ca el s-o sărute astfel: la început, fuseseră doar camarazi, el avusese grijă de ea imediat după sinuciderea mamei ei, lucraseră împreună în timpul Revoluţiei din octombrie 1917 şi după aceea ea călătorise prin ţară cu trenurile Agitprop şi el cu Armata Roşie, în calitate de comisar. Pe urmă se reîntâlniseră la Moscova. Dar pe atunci nimeni nu avea timp pentru amoruri. Se mutaseră într-un apartament împreună cu alte câteva perechi tinere, lucraseră zi şi noapte şi se hrăniseră cu biscuiţi şi ceai de morcovi. Saşenka rămăsese aceeaşi bolşevică virtuoasă – şi nici nu voia să fie altfel. De mama ei obsedată de sex îşi amintea întotdeauna cu repulsie şi părere de rău. Dar acest galiţian impertinent, acest Benia Golden, nu avea nicio inhibiţie. Îi lingea buzele, îi gâdila fruntea cu nasul, îi inhala mirosul de parcă ar fi fost tămâie – şi plăcerea acestor lucruri mărunte o uimea pe Saşenka!

Când deschise ochii, avu senzaţia că dormise o veşnicie. Barja se îndepărtase, dar Benia continua să o sărute. Locurile tainice ale trupului ei se înfioraseră. Îşi schimbă stânjenită poziţia, dar de fiecare dată când se mişca, îşi simţea şalele grele şi lichide. Avea aproape patruzeci de ani – şi era pierdută.

— Ştii, eu nu fac aşa ceva, îi spuse în sfârşit lui Benia, gâfâind.

— Dar de ce naiba nu faci aşa ceva? Că eşti foarte pricepută.

Mi-am pierdut probabil minţile, îşi spuse Saşenka şi se aplecă spre el, îi prinse capul între mâini şi începu să îl sărute la rândul ei aşa cum nu mai sărutase pe nimeni.

— Vreau să ştii, Benia, că îmi plac foarte mult povestirile tale. Când le-am citit, am plâns…

— Şi mie îmi plac pistruii ăştia ai tăi, de o parte şi de cealaltă a nasului… Şi buzele astea, Dumnezeule mare, care sunt tot timpul întredeschise, de parcă ţi-ar fi tot timpul foame, spuse Benia şi o sărută din nou.

— Dar de ce nu mai scrii?

— Mi-a îngheţat cerneala.

— Nu fi caraghios.

Cu o mişcare bruscă, Saşenka îi depărtă faţa de a ei şi îl apucă de bărbie.

— Nu cred că nu mai scrii. Cred că scrii pentru sertar.

Benia rămase cu privirea aţintită asupra malului opus, acolo unde străluceau în apă luminile magnificei Ambasade Britanice.

— Eu sunt scriitor. Un scriitor trebuie să scrie, altfel moare. Dacă nu aş scrie, m-aş sfriji şi aş putrezi. Şi atunci, traduc articole din ziare socialiste şi lucrez la scenarii de film. Dar şi izvoarele astea au cam secat. Nu mai am niciun sfanţ, dar mi-a rămas apartamentul din Casa Scriitorilor.

— De ce nu ai rămas la Paris?

— Eu sunt rus. Fără patria mea nu însemn nimic.

— Şi la ce lucrezi acum?

— La tine.

— Scrii despre poliţia secretă şi despre cei din fruntea Partidului, nu-i aşa? Scrii de mână noaptea şi ascunzi foile sub saltea. Sau acasă la vreo fată din suburbii? Eu sunt doar material pentru lucrarea ta? Te foloseşti de mine ca să poţi privi în interiorul lumii noastre?

El oftă şi se scărpină în cap.

— Noi toţi, scriitorii, lucrăm la ceva secret, care ne ţine în viaţă şi ne dă speranţă, deşi ştim că nu îl vom putea publica niciodată. Isaac Babel scrie în secret, Mişa Bulgakov scrie un roman despre Diavol la Moscova. Dar nimeni nu îi va citi niciodată. Nici pe mine nu mă va citi nimeni.

— Ba da, eu. Îmi dai voie să citesc ce scrii? El scutură din cap. Nu ai încredere în mine?

— Îmi doresc să am încredere în tine, Saşenka. Mi-ar plăcea să îţi arăt romanul acesta, de care nu ştie nimeni, nici măcar nevastă-mea şi, dacă ţi l-aş arăta ţie, aş avea măcar o singură cititoare, o frumoasă cititoare şi m-aş simţi din nou artist, nu scribăreţul secătuit al acestor vremuri în care toţi ne-am transformat în nişte canibali.

Benia îşi feri privirea şi Saşenka, deşi nu-i vedea ochii, era sigură că i se umpluseră de lacrimi.

— Haide să facem un pact, spuse ea şi îi luă mâinile într-ale ei. Poţi să ai încredere în mine, poţi să-mi arăţi romanul tău. Şi eu am să fiu

cititoarea ta. În schimb, dacă îmi juri că n-ai să mă răneşti niciodată, că n-ai să trădezi această încredere, am să-ţi îngădui să mă mai săruţi şi altă dată, în amurg, pe malul râului Moskva.

El dădu din cap şi rămaseră aşa, ţinându-se de mâini, cu chipurile strălucind în noaptea de vară ca măştile faraonilor. În spatele ei, Saşenka auzi ţipetele şi apoi bătăile din aripi ale unei perechi de lebede, care ateriză cu un foşnet lin pe suprafaţa încreţită a apei.

Saşenka nu-şi amintea să mai fi fost vreodată atât de fericită de tot ce i se întâmpla.

11

Benia o ajută pe Saşenka să urce treptele dinspre chei şi porni în direcţia Hotelului Metropol. Ea şovăi o clipă, când uşierul în livrea şi cu joben le deschise uşa, dar Benia ştia că şi ea îşi dorea la fel de mult ca el să danseze.

Lui Benia îi plăcea atmosfera din Metropol. Orchestra de jazz continuase să cânte chiar şi în perioada Marii Terori şi el dansa în ritmul asurzitor al trompetelor şi saxofoanelor, pentru a scăpa de grijile care-i împovărau sufletul. Înainte de 1937, hotelul fusese plin de străini însoţiţi de rusoaice tinere, în rochii de seară franţuzeşti, dar acum oamenii de afaceri, diplomaţii, jurnaliştii şi delegaţiile din străinătate stăteau separat. Înainte de a începe măcelul, Gideon îl adusese uneori aici, pentru a cina în compania unor celebri scriitori străini. Aici îi întâlnise pe H. G. Wells, Gide şi Feuchtwanger. Aici îl ascultase pe protectorul lui, Gorki, vorbind scriitorilor de partid şi criticilor de teatru, precum Averbach şi Kirshon. Toţi dispăruseră, unul după altul! Elementele neconforme fuseseră lichidate! Dar el şi Saşenka supravieţuiseră ca printr-un miracol Terorii şi în seara aceea, Benia avea sentimentul că trebuie să sărbătorească faptul că încă mai erau în viaţă.

Când păşiră înăuntru, se găsiră pentru o clipă atât de aproape unul de celălalt, în pas unul cu celălalt, încât Benia văzu reflectându-se în ochii ei gri lemnul întunecat şi cromul lustruit al recepţiei. Dar de îndată ce ajunseră în foaier, observă cum Saşenka se retrage puţin din preajma lui. Pricepu că îşi făcea griji să nu fie recunoscută, dar uneori, ea îi aducea aici pe noii ei colaboratori, iar el tocmai primise însărcinarea de a scrie un articol pentru revista ei.

— Nu-ţi face griji, îi şopti Saşenkăi.

Un ospătar în frac îi conduse la o masă neagră, în stil art déco. În seara aceea, totul părea schimbat! Oglinzile scânteietoare, fumul care se înălţa, ca ceaţa pe un munte, în rotocoale albastre spre tavanul cu stucatură, reflectoarele de pe scenă, siluetele bărbaţilor cu părul tuns periuţă şi mustăţile îngrijite, luciul cizmelor, arcuirile pantalonilor de

călărie ai ofiţerilor din Armata Roşie, ondulaţia permanentă a fetelor – toate acestea erau fără îndoială mai fermecătoare în seara aceea.

O fată în bluză albă, purtând o lanternă şi o tavă cu ţigări şi ciocolată, se înfiinţă înaintea lor. Fără să-şi ia ochii de la Saşenka, Benia cumpără un pachet de ţigări şi o servi pe aceasta. Îi aprinse ţigara cu bricheta lui argintie şi pe urmă îşi aprinse şi lui una. Nu-şi spuseră niciun cuvânt, dar când ea îl privi, ochii ei îi amintiră de raza de lumină a unui far de pe un ţărm prietenos. Fumul se încolăcea în cercuri frânte, de parcă şi el ar fi vrut să rămână mereu în preajma ei. Întreg clubul de noapte gravita în jurul ei.

Lui Benia îi păru că Saşenka redevenise „femeia sovietică de cultură", distantă şi calmă în rochia ei albă, dar buzele ei, mereu întredeschise, dând la iveală sclipirile dinţilor, tresăriră uşor când trase din ţigară. Când închise ochii pentru o clipă, genele ei negre se desfăşurară ca două mici evantaie pe pielea presărată cu fermecătoare arhipelaguri de pistrui. Luminile reflectoarelor aprinseră sclipiri roşcate în părul ei castaniu des. Benia ghici sub aparenta ei stăpânire de sine o uşoară tulburare. Şi el era tulburat. În seara aceea, globul pământesc era parcă mai înclinat, se învârtea parcă mai repede.

Spectacolul urma să înceapă. Reflectoarele se aţintiră asupra fântânii arteziene din centrul sălii. Tobele băteau. Pe scenă nu se ivi în seara aceea orchestra lui Utiosov, ci o altă trupă de jazz cu trei trompetişti, un saxofonist şi doi basişti, toţi în costume negre cu gulere albe. Un amestec de New Orleans şi Odessa, cu ritmuri lascive.

Benia comandă vin, votcă şi gustări: icre negre, hering, pelmeni, dar în clipa următoare realiză că nu avea niciun ban la el.

— Eu comand, tu plăteşti, îi spuse Saşenkăi. Sunt falit!

Ea gustă din vinul georgian, iar el observă cum îi savurează aroma, cum înghite, cum oftează după ce şi-a potolit setea – şi până şi aceste banale gesturi îi părură neasemuite. O trase în cele din urmă pe ringul de dans.

— O singură dată! spuse ea.

Conştient că e un dansator priceput de foxtrot şi tango, Benia dansă cu ea nu doar o singură dată. Deşi era mărunt şi subţire, o învârtea cu fermitate şi se mişca atât de uşor, de parcă ar fi zburat. Brusc avu senzaţia că nu mai au timp. Circumstanţele care le îngăduiseră să fie liberi în noaptea aceasta nu mai aveau poate să coincidă niciodată şi atunci, el trebuia să împingă totul la limită. O lipi aşadar de trupul lui şi ghici după respiraţia ei că şi ea era la fel de excitată ca el.

Dar Saşenka se dezlipi în grabă de el şi se aşeză la masă.

— Trebuie să plec acasă, îi spuse, după ce îşi reluă şi el locul lângă ea.

— Noaptea aceasta nu există în vieţile noastre, şopti el. Nimic din

ce se întâmplă în noaptea aceasta nu s-a întâmplat vreodată. Ce-ar fi să luăm o cameră?

— Cum?! Ţi-ai pierdut minţile!

— Dar imaginează-ţi câtă bucurie am simţi.

— Dar cum vrei să închiriem noi o cameră aici? replică ea. Noapte bună, Benia.

Şi îşi înşfăcă poşeta.

— Aşteaptă.

Benia o prinse de mână pe sub masă şi, mizând totul pe o carte, îi aşeză mâna între picioarele lui.

— Unde naiba te crezi? se răsti ea şi îşi smulse mâna.

— Nu, spuse el. Uită-te la mine. Uite cum sufăr din cauza ta.

— Trebuie să plec în clipa asta.

Dar Saşenka nu plecă şi el citi în ochii ei mari efectul cutezanţei lui. Era ameţită, dar nu de la băutură.

— Dar nu ai deja o cameră închiriată aici, Saşenka? Pentru colaboratorii revistei tale?

Ea roşi.

— Litfond-ul are închiriată camera 403, aşa este, iar redacţia *Soţiei sovietice* îi poate caza aici pe colaboratorii ei externi, dar ar fi ceva cu totul…

— Acum e ocupată?

Ochii Saşenkăi scăpărară de mânie şi ea se ridică în picioare.

— Tu crezi că eu sunt o… *bummekeh!*

Saşenka se opri şi el realiză cât de surprinsă era că folosise un cuvânt din copilăria ei, însemnând în idiş o femeie de proastă reputaţie.

— Nu o *bummekeh*, se grăbi el să o contrazică, ci cea mai fabuloasă *bubeleh* din Moscova!

Saşenka pufni în râs. Nimeni nu o mai numise vreodată aşa – păpuşică – şi Benia pricepu că împărtăşeau, prin vechea lume evreiască din Zona de rezidenţă, un trecut comun, care le dădea un ciudat sentiment de apropiere.

— Camera 403, spuse el parcă pentru sine.

— *Bonsoir*, Benia. M-ai făcut să-mi descopăr laturi neştiute, dar acum e destul. Trimite-ne articolul până lunea viitoare.

Saşenka se răsuci pe călcâie şi ieşi din sală. Uşa batantă, din crom şi sticlă, vibră în urma ei.

12

Saşenka râse de propria-i prostie. Ieşise pe uşa greşită, dar după o astfel de ieşire nu se mai putea întoarce în sală. Se aşeză pe treptele cu covor roşu, care duceau la ascensoarele din spate ale hotelului şi îşi

aprinse o ţigară din pachetul ei de Herţegovina Fior. Prezenţa ei în acest spaţiu ascuns, aflat chiar în inima hotelului, îi păru nimerită. Nimeni nu ştia că ea se află aici.

Fără să mai stea pe gânduri, intră în liftul de serviciu şi urcă la al patrulea etaj. Traversă ca o somnambulă coridoarele igrasioase. Până şi în cel mai elegant hotel din Moscova mirosea îmbâcsit a clor, varză şi covoare putrezite. Era pierdută. Trebuia să se ducă acasă. Se temea că va da nas în nas cu bătrâna (o informatoare a NKVD-ului) care păzea de la masa ei etajul al patrulea, dar îşi aminti că, datorită faptului că urcase cu liftul de serviciu, o evitase.

Când ajunse în dreptul camerei 403, auzi paşi în urma ei. Era Benia. Saşenka descuie camera cu cheia pe care o avea mereu la ea, în calitate de redactor-şef, şi se năpustiră amândoi în mica încăpere care, dacă ar fi fost să o descrie (iar mirosurile acelea nu avea să le mai uite vreodată), semăna cu o capsulă etanşă de levănţică şi dezinfectant. Camera era cufundată în întuneric, cu excepţia sclipirilor roşietice fantomatice, din spatele geamului, ale stelelor electrice din vârfurile celor opt turnuri ale Kremlinului. Se prăbuşiră pe patul a cărui saltea era lăsată la mijloc şi ale cărui aşternuturi miroseau scârbos a ceea ce Saşenka identifică mai târziu drept cocteilul de spermă şi alcool caracteristic hotelurilor sovietice. Ea ar fi vrut să i se împotrivească, să-l certe, să protesteze, dar el îi cuprinse capul între mâini şi o sărută atât de pătimaş, încât Saşenka simţi cum îi traversează trupul o limbă de foc.

Mâinile lui îi traseră rochia de pe umeri. El îşi îngropă capul în adâncitura gâtului ei, apoi în părul ei şi îi vârî mâna între picioare. Îi dădu jos sutienul şi îi cuprinse sânii cu palmele, gemând de plăcere.

— Vinişoarele astea albastre sunt divine, şopti el.

În acel moment, nemulţumirea de o viaţă a Saşenkăi faţă de acea trăsătură urâtă a corpului ei fusese înlocuită de satisfacţie. Benia îi lingea sânii, îi înconjura lacom sfârcurile cu limba. Pe urmă, dispăru sub rochia ei. Ea îl împinse de acolo, o dată, de două ori. Dar el revenea cu încăpăţânare. Atunci îl lovi peste gură, destul de brutal, dar lui nu-i păsă.

— Nu, nu, nu acolo, te rog nu, nu…

Saşenka încerca să se ferească şi închise ruşinată ochii.

— Eşti atât de frumoasă, spuse el.

Să fi fost adevărat? Da, insista el şi o atingea cu limba. Nimeni nu-i mai făcuse aşa ceva. Tremura, incapabilă să se mai stăpânească.

— Minunat! exclamă el.

Saşenka murea de ruşine şi îşi acoperi faţa cu mâinile.

— Lasă-mă!

— Ia încearcă să te prefaci că nu se întâmplă nimic! îi sugeră el şi îşi îngropă faţa între picioarele ei.

Când ea îndrăzni în sfârşit să-şi coboare privirea, el îşi ridică râzând ochii spre ea. Am un amant, îi trecu Saşenkăi prin minte, nevenindu-i să creadă. Voluptatea lui nestăvilită o fascina. Era ca prima oară cu soţul ei, singurul bărbat cu care mai făcuse dragoste, dar era cu totul altceva. De fapt, gândi ea, *acum* îmi pierd virginitatea, în braţele acestui clovn evreu, demonic şi adorabil, atât de diferit de toţi bolşevicii machişti din viaţa mea.

E nebun, gândi ea, când el reîncepu să o dezmierde.

Am fost vreme de douăzeci de ani cea mai raţională femeie bolşevică din Moscova şi acum mi-a luat minţile nimuricul ăsta!

Capul lui Benia se ivi de sub rochia ei.

— Uită-te! îi şopti el şi ea făcu întocmai.

Oare femeia asta era chiar ea? El dispăru iarăşi între picioarele ei şi îi făcu cele mai absurde şi minunate lucruri la îndoitura genunchilor, la muşchii inghinali, la urechi, la scobitura spatelui. Dar sărutările, numai sărutările lui, erau dumnezeieşti.

Saşenka pierdu orice simţ al timpului, locului şi bunei-cuviinţe. Benia o făcu să uite că era comunistă, o făcu să uite de ea pentru prima oară după douăzeci de ani – şi în sfârşit, începu şi ea să trăiască în acest prezent de o biruitoare voluptate.

13

Totul era cufundat în tăcere. Întinsă pe cearşafurile răvăşite, Saşenka deschise ochii, trezită parcă dintr-un somn adânc, ca după o inundaţie sau un cutremur. Mai erau oare în spatele geamului acele stele de pe turnurile Kremlinului sau fuseseră înghiţite de vârtejul dragostei lor? Treptat, revenea la realitate.

— Of, Doamne, oftă ea. Ce am făcut?

— Ţi-a plăcut, nu-i aşa? întrebă el.

Ea scutură din cap şi închise iar ochii.

— Uită-te la mine, o îndemnă el. Spune-mi cât de mult ţi-a plăcut. Altfel n-am să te mai sărut niciodată.

— Nu pot să spun.

— Atunci dă din cap.

Ea dădu din cap şi îşi atinse faţa iritată. Nu-i venea să creadă că în cămăruţa aceea întunecoasă din Metropol, într-o noapte de mai din anul 1939, după Marea Teroare, ea trăise acel freamăt îmbătător al trupului ei.

Pe jos zăceau aruncate rochia şi lenjeria de corp, dar sutienul îi rămăsese pe burtă; un ciorap era la locul lui, dar celălalt atârna deasupra lămpii, scăldându-le membrele într-o lumină arămie. Avea un gust sărat în gură şi miresmele plăcerii şi sudorii o făceau să se simtă ameţită de bucurie.

Benia o sărută iar, întâi pe buze, pe urmă între picioare – locul acela era atât de sensibil acum, încât Saşenka tresări. Tremura şi pe pântecul ei rotund se iviră broboane de transpiraţie. Îl trase apoi pe Benia sus, îl răsturnă şi se aşeză peste el, iar el intră din nou în ea. Erau ca două părţi care se îmbinau perfect. De ce se simţea atât de bine în braţele lui? De ce părea un lucru atât de firesc?

Enormitatea celor petrecute o izbi ca un pumn. Îl înşelase pe bunul şi inimosul Vania, soţul şi prietenul ei de atâta vreme, tatăl copiilor ei. Îl iubea, dar febra aceasta năucitoare era un alt fel de iubire, ceva cu totul neobişnuit, opus iubirii confortabile cu care se deprinsese acasă la ea. Se spune că o femeie nu poate iubi doi bărbaţi odată, dar acum înţeleg că nu este adevărat, gândi Saşenka. Dar un fior de vinovăţie coborî din gâtlejul ei şi îi strânse inima.

— N-am făcut niciodată aşa ceva, şopti. Pun pariu că toate îţi spun acelaşi lucru, dar…

— Fiindcă tot ai adus vorba, află că în „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", acesta este într-adevăr comentariul feminin tradiţional în momentul acesta al primei întâlniri.

— Şi, după… „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", care ar fi răspunsul masculin corect?

— Eu ar trebui să spun acum, „Sigur, ştiu!", ca şi cum te-aş crede.

— Dar de fapt nu mă crezi.

— Ba da, eu chiar te cred.

— Şi cine este autorul acestei celebre culegeri de înţelepciune?

— Un anume B. Z. Golden.

— Scrie acolo şi ce va mai urma?

El tăcu şi ea văzu o umbră traversându-i chipul.

— Ţi-e frică, Saşenka?

Ea se cutremură.

— Puţin.

— Putem să nu ne mai vedem niciodată, spuse el.

— Doar nu vorbeşti serios? întrebă ea, speriată că ar putea vorbi totuşi serios.

El clătină din cap, cu ochii foarte aproape de ai ei.

— Saşenka, nu am trăit niciodată o bucurie atât de mare. M-am culcat cu o mulţime de femei…

— Nu te da mare, galiţian infam ce eşti! îl dojeni ea.

— De vină sunt poate vremurile. Astăzi trăim totul cu mai multă intensitate. Dar meritǎm şi noi puţin egoism, nu-i aşa?

Îi prinse capul între palmele sale şi ea observă surprinsă cât de gravă era expresia lui.

— Simţi ceva pentru mine?

Saşenka îl împinse de lângă ea şi se duse cu paşi împleticiţi la fereastră, simţind cum i se usucă transpiraţia pe spate şi îi freamătă

încă pântecele. Se aflau chiar sub acoperişul vechii clădiri a Metropolului. În noaptea palid luminată de lună, privi în jos la râul Moskva, la poduri, la turlele colorate ale Catedralei Sfântul Vasile şi la Kremlin, cu cele douăzeci şi opt de hectare ale sale, presărate cu palate gălbui, acoperişuri verde-smarald, ziduri sângerii, cupole aurii şi curţi pavate, şi văzu biroul tovarăşului Stalin din clădirea Sovnarkom-ului, a Sovietului Comisarilor Poporului, cu acoperişul ei verde, boltit. Văzu până şi lumina care ardea în biroul lui. Să se fi aflat încă acolo? Oamenii aşa credeau, dar ea ştia că era probabil la Kunţevo. Era prietenul ei, Iosif Visarionovici… mă rog, poate nu chiar prieten. Tovarăşul Stalin se afla mai presus de orice relaţie de prietenie, dar Părintele Popoarelor – da, noua ei cunoştinţă şi ocazionalul ei oaspete, care îl avansase în grad pe soţul ei şi îi lăudase ei revista – era cel mai de seamă om de stat din istoria clasei muncitoare. Ea nu se îndoia de asta şi rămânea cu trup şi suflet bolşevică. Ce se petrecuse aici, în camera de hotel, nu schimbase acest lucru.

Dar *ceva* se schimbase totuşi. Întins pe pat, Benia îşi aprinse o ţigară. O urmărea mut, abia îndrăznind să respire. Jos, orchestra mai cânta poate, dar în cameră era linişte. Saşenka avea totul, cu excepţia acestui lucru. Ea era comunistă, era mamă, în vreme ce Benia era un scriitor fără inspiraţie, aflat în dezacord cu semeţele idealuri ale epocii sale, înstrăinat de marea dialectică a istoriei, fără credinţă, plutind în derivă, un om care îl observa pe tovarăşul Stalin şi statul proletar cu interesul batjocoritor al unui zoolog. Dar galiţianul acesta vanitos, impertinent şi fanfaron, cu gropiţa lui în bărbie, cu sprâncenele crescute foarte jos, deasupra unor ochi albaştri vioi, cu fruntea acoperită de nişte şuviţe blonde de păr rătăcite şi, da, cu sexul lui, o făcuse neînchipuit de fericită.

El se ridică de pe pat şi veni în spatele ei.

— Ce este? o întrebă şi o cuprinse cu braţele.

— Am făcut ceva mai urât decât să îmi înşel soţul, ceva ce n-am crezut niciodată că voi face. Am devenit ca mama mea.

Dar el nu o asculta.

— Habar n-ai cât de atrăgătoare eşti, spuse el şi mâinile lui urcară din spate pe coapsele ei.

Şi o luară de la capăt, într-o nouă încleştare. Când terminară, erau ca două făpturi ieşite din mare, cu corpurile lucioase, ude şi alunecoase precum doi delfini care sar din apă.

Mai târziu, ea îşi sprijini coatele pe pervaz şi privi din nou spre Kremlin, iar el o dezmierdă din spate cu atâta delicateţe, cu atâta tandreţe, încât Saşenka abia dacă mai recunoscu geografia propriului ei corp.

— Cine ar fi crezut că eşti atât de lacomă! o tachină el.

Benia emana o bucurie de viaţă, o voioşie, care îi coloră şi ei lumea monocromă în toate culorile vii ale curcubeului.

Deci *asta* este, gândi ea, despre *asta* vorbeşte toată lumea.

14

Cu furnicături şi o senzaţie de arsură pe tot corpul, Saşenka porni spre casă. Trecu pe lângă Kremlin, care părea mai înalt şi strălucitor decât oricând în lumina reflectoarelor care aruncau nişte coloane albe, stranii în înaltul cerului, traversă Piaţa Manejului şi o luă pe lângă Hotelul Naţional. Când îşi întoarse privirea spre Kremlin, priveliştea celor opt stele roşii o făcu să se gândească la Benia. Citise în ziar că erau făcute din cristal, crisoberil, ametist, aquamarin şi topaz – şi şapte mii de rubine! Da, şapte mii de rubine în onoarea ei şi a lui Benia Golden. Ce se întâmplase cu ea? se întrebă. Senzualitatea fără inhibiţii a lui Benia şi aburul transpiraţiei care înceţoşase cămăruţa de hotel îi păreau ireale. Lăsă în dreapta ei Vechea Universitate şi coti în strada Granovski. A Cincea Casă a Sovietelor, unde locuia ea, o clădire roz ca un tort de nuntă, ridicată la trecerea dintre secole, se afla pe partea stângă şi era păzită de santinele. O salutară cu un semn din cap. Portarul spăla curtea cu un furtun.

Descuie uşa apartamentului de la primul etaj. Nu aprinse lumina, ci se bucură de luciul parchetului care mirosea a ceară şi reflecta sclipirile luminii de afară. Tavanele înalte, cu minunate stucaturi, o încântau la fel de mult ca mirosul de lemn al mobilei din pin Karelian, pe care le-o pusese la dispoziţie guvernul. Socrii ei dormeau în camera de după colţul coridorului în formă de L. Saşenka aprinse veioza cu picior auriu şi abajur verde de la capul patului ei. Se aşeză o clipă pe pat şi îşi trase răsuflarea. Îi trădase oare pe toţi cei pe care-i iubea? S-ar fi putut să piardă acum totul? Dar nu simţea niciun regret pentru ce făcuse.

Deschise uşa de la camera copiilor şi aruncă o privire înăuntru. Era posibil ca ei să simtă mirosul păcatului de pe pielea ei? Dar copiii dormeau ca nişte îngeraşi. Pe ei nu-i trădase, îşi spuse cu convingere. Nu făcuse altceva decât să descopere o altă latură a ei.

Saşenka îi privi lung, pe urmă sărută fruntea lui Fulguleţ şi nasul lui Carlo. Băieţelul ţinea în braţe unul din numeroşii lui iepuraşi. Deodată, simţi dorinţa să-i trezească şi să-i strângă la piept. Sunt mama lor, sunt Saşenka, nimic nu s-a schimbat, îşi spuse.

În momentul acela, fetiţa se trezi şi se aşeză în capul oaselor, cu perniţa în braţe.

— Tu eşti, mămică?

— Da, scumpa mea, m-am întors. Te-a dus bunica la culcare?

— Ai fost să dansezi?

— Cum de-ai ghicit?

— Pentru că fredonezi o melodie, mămică. Ce cânţi? Un cântecel vesel?

Saşenka închise ochii şi cântă încet, pentru ea şi Fulguleţ:

Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.

V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit…

Ce cântec cântaseră ea şi Benia, se miră Saşenka.

Oare şi el îl mai fredona încă?

Fulguleţ îi luă mâna şi o înveli în perniţa ei moale, şi-o aşeză apoi sub capul bălai şi adormi la loc.

Şezând pe pat, cu mâna captivă sub obrazul de alabastru al lui Fulguleţ, Saşenka îşi regăsi liniştea sufletească. Ea nu era Ariadna, nu-şi amintea ca Ariadna s-o fi sărutat vreodată de noapte bună. Mama ei devenise o desfrânată, un animal turbat. Dar şezând acolo, pe marginea patului lui Fulguleţ, Saşenka îşi aminti cum murise mama ei. Şi-ar fi dorit să stea de vorbă cu ea. De ce se sinucisese Ariadna cu Mauserul ei? Niciodată nu va uita cum stătuse la căpătâiul mamei ei, cum ascultase respiraţia ei şuierată şi aşteptase să moară.

Acum, când asculta respiraţia liniştită a copiilor, gândurile îi reveniră la tatăl ei. Cât de mândră fusese de el că nu fugise peste graniţă, că se dezisese de capitalism şi se alăturase noului regim. Dar nu îl mai văzuse din 1930, când se transformase dintr-un „expert apartinic” într-o „nonpersoană” şi un „sabotor” şi fusese trimis într-un exil comod la Tbilisi, unde locuise într-o singură încăpere. În timpul Marii Terori, Saşenka ar fi putut fi şi ea vulnerabilă ca „fiică de capitalist”, dar ea era o bolşevică veche, o adeptă înfocată, chiar şi a Terorii şi se „remodelase” ca exemplu al Noii Femei Sovietice a lui Stalin. Originea proletară a lui Vania şi succesul lui o protejau, dar Saşenka trebuise să accepte că nu va putea cere graţierea tatălui ei, că nu va putea să-l ajute în vreun fel, nici măcar să-i trimită pachete.

— Uită-l, o îndemnase Vania. Aşa îi faci şi lui un bine, şi nouă.

Fusese cât pe-aci să-l întrebe pe Stalin de soarta lui, dar Fulguleţ o împiedicase la timp.

Auzise pentru ultima oară, la telefon, glasul blând şi educat al lui Samuil Zeitlin, ale cărui ton şi particularităţi aminteau de reşedinţa luxoasă şi viaţa lor dinainte de Revoluţie, în 1937, cu puţin timp înainte de arestarea lui. Copiii ei nu îl cunoşteau. Ei ştiau că părinţii Saşenkăi muriseră demult. Saşenka însăşi nu critica niciodată, nici măcar în gând, Partidul pentru felul în care îl tratase pe tatăl ei, dar aceasta nu o împiedica să se întrebe: Mai trăieşti, tată? Tai lemne la Vorkuta, în pustietatea Kolîmei? Ori ţi-au dat deja cu ani în urmă cele

şapte grame de plumb – Măsura Supremă de Pedeapsă?

Se întoarse cu paşi rari în camera ei, făcu un duş şi pe urmă îl luă pe Carlo în braţe şi se întinse cu el în pat. Carlo se trezi şi o sărută pe buze.

— Ai găsit un bebeluş de iepuraş în pădure, şopti băiatul şi adormiră apoi amândoi, el cu buzele lipite de urechea ei.

A doua zi dimineaţa, nici nu se aşezase bine la masa ei în formă de T, că şi sună telefonul.

O voce gravă, amuzată, cu acele inflexiuni de evreu galiţian care îşi găsiră imediat, spre stânjeneala Saşenkăi, ecoul între picioarele ei, spuse:

— La aparat este noul dumneavoastră colaborator, tovarăşă redactor-şef. Nu mai eram sigur – m-aţi însărcinat să scriu articolul acela sau nu?

15

Zece zile mai târziu, Benia Golden luă, ca de obicei, masa de prânz la Clubul Scriitorilor, împreună cu Gideon. De acolo se duseră la Băile Sandunovksi şi Benia intră după aceea la Stas, bărbierul armean de alături. Un portret al lui Stalin atârna pe perete, foarfeci şi lame de ras erau fixate pe un suport magnetic şi în geam era o plantă de plastic. Aparatul de radio, pe care Stas nu-l închidea niciodată, relata despre ciocnirile din Mongolia cu japonezii. Războiul era iminent. Benia se aşeză în scaunul moale de piele şi Stas începu să-i întindă spuma pe faţă.

— Pari destul de binedispus, comentă bătrânul caucazian, care avea un păr des şi unsuros, vopsit într-o nuanţă nenaturală de negru, şi o mustaţă scurtă, de fanfaron. Ai de lucru? Sau eşti îndrăgostit?

— Şi una, şi alta, Stas! Toate s-au schimbat în viaţa mea, de când ne-am văzut ultima dată!

Delectându-se cu luxul prosoapelor calde, în care i se împachetaseră faţa şi ceafa, Benia era într-o dispoziţie de zile mari. Că avea iar de lucru îi era totuna. Nu se mai gândea decât la Saşenka. Glasul ei voalat, gestul cu care îşi atingea buzele când se concentra, felul în care dansaseră, se iubiseră, cântaseră, vorbiseră şi se înţeleseseră unul pe celălalt de parcă „ne-am fi născut sub aceeaşi stea”, spuse Benia cu voce tare şi îşi legăna încet capul.

Nu trecea zi, oră, secundă, în care să nu fie consumat de dorinţa de a o vedea, de a-i vorbi, de a o atinge. Voia să-şi delecteze ochii cu imaginea ei, să-şi umple toate sertarele memoriei, pentru ca şi atunci când nu ar fi fost împreună să o poată simţi şi atinge. Acum privea cu respect până şi cele mai obişnuite locuri, dacă erau în vreun fel asociate cu ea. În ziua aceea se plimbase pe strada Gorki. Stelele şi

turnurile Kremlinului nu îi celebrau pe ţari ori pe Stalin, ci pe ea, pe Saşenka. Când trecuse pe la colţul străzii Granovski, unde locuia ea, se revărsă o lumină diafană pe trotuare. NKVD-iştii nu îi păzeau pe mareşali sau comisari, ci păzeau chiar inima lui, care îşi avea lăcaşul acolo.

Dar iubirea aducea şi suferinţă: Saşenka era căsătorită. El era însurat. Şi se cunoscuseră în vremuri dificile. Mai demult, Benia îşi iubise soţia, dar problemele de zi cu zi uzaseră pasiunea lor, transformând-o în rutină; erau ca doi fraţi sau, mai rău, ca doi oameni care trăiau cu fiica lor în acelaşi apartament. Dar Saşenka era – şi alte cuvinte, mai romantice şi mai elogioase nu-i veniră în minte – cea mai adorabilă femeie pe care o cunoscuse el vreodată. Benia avea sentimentul că şade în vârful unui munte, la o înălţime ameţitoare şi priveşte în jos, la un Pământ luminos aflat sub o cupolă de stele.

— Cât e ceasul? Am întârziat. Grăbeşte-te, Stas!

Brusc, se simţea nerăbdător, de parcă ar fi trebuit neapărat să-şi împărtăşească şi altcuiva taina.

— Sunt îndrăgostit, Stas. Ba nu, nu sunt îndrăgostit, sunt nebun după ea!

În cealaltă parte a oraşului, în cartierul Kitai Gorod, Saşenka, în deux-pieces-ul roşu pe care-l purta uneori la serviciu, urca o scară îngustă spre atelierul lui *monsieur* Abram Lerner, ultimul croitor de scoală veche din Moscova. El lucra pentru secţia specială a NKVD-ului şi tot el croise noile uniforme de mareşal, atunci când Stalin reintrodusese vechile grade militare. Se spunea că tot el cosea şi tunicile lui Stalin, dar Stăpânul ura hainele noi şi era probabil doar un zvon neîntemeiat.

Lerner o angajase pe Cleopatra Fişman să se ocupe de soţiile ştabilor. Saşenka ştia că Polina Molotova şi toate celelalte neveste veneau la ea (iar unele insistau să plătească, în vreme ce altele nu plăteau niciodată). Acum, după o zi obositoare de muncă, Saşenka venise să îşi ia noua toaletă. Aştepta nerăbdătoare în camera de primire, unde se găsea un teanc de reviste *Harper's Bazaar* şi *Vogue* din America. Dacă vreunei cliente îi plăcea un model anume, i-l arăta lui Cleo în *Vogue* şi aceasta, împreună cu cusătoresele ei, îl lucra. Lerner şi Cleopatra, care nu erau înrudiţi, dar colaborau de zeci de ani, trăiau pe propria lor insulă a unei bunăvoinţe de modă veche. Atelierul lor era probabil singura instituţie de pe tot cuprinsul Uniunii Sovietice de unde nimeni nu fusese denunţat sau împuşcat în ultimii zece ani.

Cleopatra Fişman, o femeie mică şi îndesată, cu un păr cărunt şi ondulat, care mirosea a cicoare, o conduse pe Saşenka în cabina de probă, unde îi prezentă o rochie albastră de mătase, cu volane plisate.

— Doriţi să o îmbrăcaţi acum sau o luaţi aşa?

Saşenka se uită la ceas.

— Am s-o îmbrac aici.

Se dezbrăcă grăbită, zvârlindu-şi hainele de pe ea, cum nu ar fi făcut mai demult în ruptul capului, le împături şi le vârî într-o geantă, după care îmbrăcă noua rochie. Atingerea mătăsii pe trupul ei renăscut o înfioră.

— Aveţi şi o coafură nouă, Saşenka.

— Un permanent. Vă place?

Femeia mai vârstnică o privi din cap până-n picioare.

— Sunteţi radioasă, Saşenka. Sunteţi însărcinată? Vreţi să-i destăinuiţi vreun secret bătrânei Cleopatra?

Cincisprezece minute mai târziu, la ora şapte seara, în cămăruţa de sub acoperişul Hotelului Metropol, Saşenka, în rochie nouă, cu o nouă coafură, sutien nou, parfum nou şi ciorapi de mătase, îl săruta pe Benia Golden, care era şi el spilcuit, bărbierit şi îmbăiat, deşi costumul lui, odinioară alb, era tot mai murdar şi jerpelit.

Se iubiră, vorbiră, râseră. Saşenka scoase apoi un pachet din geantă şi îl trânti pe pat. Benia sări în picioare, îl cântări în mâini şi îl deschise.

— Un mic cadou.

— Hârtie!

Benia oftă de plăcere. Magazinul Litfond-ului refuzase să îi mai dea hârtie şi atunci Saşenka îi comandase pe numele ei.

— Hârtia este calea către sufletul unui scriitor.

În ultimele zece zile se întâlniseră zi de zi la Metropol şi relaţia lor avansase dincolo de faza atracţiei sexuale.

Saşenka îi istorisise povestea familiei ei, iar el îi vorbise despre copilăria petrecută la Lvov, despre aventurile lui din timpul Războiului Civil, despre numeroasele şi scandaloasele lui escapade amoroase. După douăzeci de ani de birocraţie bolşevică, Saşenka se simţea copleşită de exuberanţa vieţii lui Golden. Orice dezastru devenea o comedie ridicolă, în care lui îi revenea rolul clovnului principal. Ciocnirile lui cu birocraţia – poveşti deprimante şi înduioşătoare pentru oricine altcineva – deveneau scenete caraghioase, cu personaje groteşti. Opiniile lui asupra scriitorilor şi regizorilor Realismului Socialist erau neruşinate, dar despre poezie vorbea cu lacrimi în ochi. Îi împrumuta cărţi şi o ducea la cinematograf ziua în amiaza mare, se desfătau cu frumuseţea oraşului înflorit, plin de liliac şi magnolii, ba el îi dărui chiar ghirlande de mimoze şi buchete de irişi, veniţi, după spusele florăresei, tocmai din Crimeea.

— M-ai readus la viaţă, îi mărturisi Benia.

— Ce mă fac eu cu tine? întrebă ea. Am sentimentul extrem de plăcut al unei căderi libere. Când o femeie care a trăit vreme de douăzeci de ani o viaţă disciplinată renunţă la disciplină, îşi poate

pierde minţile.

— Înseamnă că îţi place totuşi puţintel de mine? insistă el.

— Tu vrei să fii tot timpul ridicat în slăvi, iubitul meu.

Saşenka îi surâse şi îi privi ochii albaştri, stropiţi cu galben, care o fixau cu atâta intensitate, gropiţa din bărbie, gura mereu pregătită să pufnească în râs. Saşenka realiză că, deşi râdea mult cu copiii ei, nu mai răsese pe săturate din zilele copilăriei ei, petrecute alături de Lala. Prea puţin râdea cu Mendel şi cu Vania şi acum descoperea câţi oameni lipsiţi de bucurie existau pe acest pământ (îndeosebi în Partidul bolşevic). Când nu făcea dragoste cu Benia, râdeau în hohote, cu gurile larg deschise, cu privirile radioase.

— Vrei să fii mereu lăudat, nu-i aşa? Se vede că mama ta te-a iubit foarte mult când erai mic.

— Da, aşa este. E atât de evident? Am fost un copil răsfăţat.

— Ei bine, eu n-am să-ţi spun ce gândesc despre tine, galiţian prostănac ce eşti. Eşti oricum închipuit. Dar ce alte dovezi mai vrei, în afara celor pe care ţi le ofer oricum deja?

— Vreau să îmi oferi totul, spuse el.

Ea oftă.

— Te vreau mereu.

Saşenka se duse la fereastră, numai cu ciorapii pe ea şi lăsă briza răcoroasă să-i usuce sudoarea. Benia, numai cu o şapcă albă pe cap, stătea întins pe pat, cu braţele şi picioarele depărtate şi fuma o Belomorkanal. Ea se duse la el, se întinse peste el şi trase, cu capul sprijinit într-o mână, un fum din ţigara lui, scoţând cercuri albastre pe gură. Dar de data aceasta, Benia nu mai voia să facă dragoste cu ea.

— Ţi-am scris articolul, îi spuse fără să o privească.

— Despre Orfelinatul Felix Dzerjinski…

— …pentru Reeducarea Copiilor Trădătorilor de Patrie.

— Cred că este o instituţie de-a dreptul înălţătoare, reflectă ea cu voce tare. Avangarda formării de noi copii sovietici.

— Eu nu pot scrie aşa, Saşenka. De-ar fi să mă transform în jigodia cea mai insensibilă, laşă şi criminală, şi tot n-aş putea scrie…

— Ce vrei să spui? Doar e o poveste despre reconciliere.

Saşenka era şocată de vehemenţa lui.

— Reconciliere? Mai degrabă pierzanie. Ultimul cerc al Infernului lui Dante.

Benia ridicase glasul şi Saşenka, surprinsă de mânia lui, îşi atinse buzele cu degetul.

— Nici nu ştiu cu ce să încep. Privit din exterior, arată foarte frumos – un vechi conac în pădure, probabil ceva similar acelui Zemblişino din copilăria ta. Copii care mărşăluiesc dimineaţa, în uniformele lor albe, către adunarea unde vor discuta noua *Istorie a Partidului Bolşevic – Cursul scurt*. Dar când mi-am exprimat dorinţa de a

intra şi a cerceta locul îndeaproape, directorul, o brută ucraineană pe nume Hanciuk, a făcut mare tărăboi, pentru a capitula în final, când a aflat cine este soţul redactorului-şef. În interior, departe de văzul lumii, copiii sunt înfometaţi, murdari şi prost educaţi. Un băiat de şase ani a murit ieri – tot trupuşorul lui era acoperit de tăieturi şi arsuri. Medicii mi-au spus că Hanciuk l-a bătut în fiecare zi. Instructorii sunt nişte degeneraţi abrutizaţi, care abuzează sexual de copii şi îi tratează ca pe nişte sclavi. Cei mici sunt terorizaţi de găştile celor mari, care au deja grave tulburări comportamentale. E unul dintre cele mai oribile locuri pe care le-am văzut vreodată.

— Dar este administrat de către NKVD… pentru Partid, iar lor chiar le pasă de reeducarea copiilor. Tovarăşul Stalin a spus că…

— Nu! Nu înţelegi!

Benia ţipa iarăşi, iar ei i se făcu puţin teamă. Nu îl văzuse niciodată atât de mânios. O împinse de pe el, sări în picioare şi scoase din haina lui o coală de hârtie, de pe care începu să-i citească:

Orfelinatul Felix Dzerjinski pentru Reeducarea Copiilor Trădătorilor de Patrie este unul dintre cele mai îmbucurătoare exemple de reconciliere din paradisul nostru sovietic. Aici, într-o încântătoare poiană, copii inocenţi, pătaţi doar de cruzimea sorţii de a fi fost înrudiţi cu părinţii lor ticăloşi, teroriştii exploatatori, spionii distructivi, şerpii, şobolanii şi ucigaşii troţkişti, fac într-o manieră splendidă cunoştinţă cu generozitatea educaţiei sovietice. Nici nu este de mirare că la adunarea de la ora şase dimineaţa cântă voioşi Internaţionala şi scandează „Îţi mulţumim, tovarăşe Stalin, pentru fericita noastră copilărie”, pentru ca după aceea să studieze Cursul Scurt. *Între timp, în Micul Colţ Roşu, o gaşcă de adolescenţi înfometaţi, murdari şi abrutizaţi au început să tortureze o fetiţă de patru ani cu un briceag şi o brichetă, sub privirile nepăsătoare ale coruptului şi depravatului director Hanciuk. În cursul zilei, fetiţa va mai fi probabil violată de aceşti copii sălbăticiţi, din care s-a alungat toată frumuseţea şi inocenţa copilăriei. Nici nu este de mirare, căci în dimineaţa aceasta doi copii de doisprezece ani au fost arestaţi sub acuzaţia de a fi troţkişti şi spioni ai japonezilor, pentru a-şi primi condamnarea la moarte sau muncă silnică în lagăre…*

Saşenka rămăsese cu gura căscată.

— Cum să public aşa ceva? Dacă îi dau articolul acesta Klavdiei, adjunctei mele, te va duce de îndată la Comitetul de Partid şi cei de acolo te vor denunţa la Organe.

Benia tăcea.

— Doar nu vrei să-l dau la tipar? întrebă ea.

— Nu vreau să mor, dacă la asta te referi, dar nici nu vreau să fiu un lingău. Azi-noapte n-am putut dormi. Mi-am văzut unicul copil în

acel Infern al lui Dante şi m-am trezit plângând. Vreau să-i vorbeşti soţului tău despre acel loc.

Soţul ei. Conform imaginarului „Ghid proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", conveniseră să nu îi pomenească niciodată pe Vania şi pe Katia, soţia lui Benia.

— Nu cred că vreau să-i vorbesc soţului meu despre tine.

— Oricum, mă gândesc că nu va fi foarte interesat, de vreme ce lucrează cu atâta ardoare la diplomaţii aceia…

Vocea lui avea un ton tăios care îi displăcu Saşenkăi.

— Ardoare? Dar lucrează din greu.

— Mă rog, ştim noi la ce lucrează el din greu.

Saşenka îl privi îndelung. Sarcasmul lui, pe care nu prea îl înţelegea, îi dădea senzaţia unui gol în stomac. Făcuseră dragoste cu atâta frenezie şi sub acoperiş era atât de cald. Era îngrozită de articolul lui Benia, care îi readuse în memorie acel cântec din Petersburgul tinereţii ei:

Abandonat sunt, un orfan, şi nimeni nu îmi poartă de grijă…
Numai privighetoarea…

Benia se întinse iarăşi lângă ea şi îi mângâie întâi spatele alb, lucios, pentru a-i explora apoi cu vârfurile degetelor interiorul coapselor, dar ea îi împinse mâna la o parte şi dădu foc articolului de la brichetă, continuând să-l ţină în mână, până când se prefăcu în cenuşă.

— Mă dispreţuieşti?

Glasul ei, profund ca un zumzet de bondar, tremura. El oftă din nou.

— „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter" ne învaţă că aceasta este întrebarea cel mai frecvent formulată de către femeia adulteră. Nu, sincer să fiu, am o părere tot mai bună despre tine…

Tânjind după el, Saşenka îl rostogoli deasupra ei şi visă să petreacă o noapte întreagă cu el, să cânte cu el la pian, să se trezească dimineaţa împreună.

16

Lavrenti Beria ştia că uniforma albastru cu roşu de Comisar General al Securităţii Statului nu-i stătea bine.

Avea picioare prea scurte pentru pantalonii bufanţi, cu dungă, vârâţi în cizme, umeri prea laţi, o ceafă prea groasă, dar uneori era nevoit să poarte această ţinută ridicolă. Buick-ul lui negru, cu geamuri fumurii, intră pe Poarta Spaski în Kremlin, coti în Piaţa Trinităţii şi

frână brusc în faţa sediului Sovnarkom-ului. Măsurile de siguranţă din Colţişor, cum era numit biroul lui Stalin, erau foarte severe. Gărzile îi erau direct subordonate lui Stalin, astfel încât până şi Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne trebuia să-şi prezinte documentul de identitate şi să-şi predea arma.

Beria se afla la Moscova abia de zece luni, era aşadar încă suficient de recent în funcţie pentru a se bucura de aceasta, dar era perfect conştient că trebuia să lupte pentru a o păstra. Era convins că putea face faţă oricărui grad de responsabilitate – era neobosit, capabil să lucreze neîntrerupt, fără să doarmă.

Cu servieta de piele într-o mână, Beria trecu de primul post de pază şi intră în biroul lui Alexandr Poskrebîşev, şeful de cabinet al lui Stalin. Acolo îşi predă Mauserul. Poskrebîşev, o piticanie cheală, cu o faţă de babuin şi pielea vânătă, parcă arsă, îi înregistră sosirea în agenda de întâlniri a Stăpânului. Îl salută respectuos pe Beria, un indiciu că acesta se bucura de favoarea lui Stalin.

— Poftiţi înăuntru! Şeful vă aşteaptă şi se găseşte într-o dispoziţie meditativă!

Poskrebîşev oferea acest serviciu persoanelor importante. Le pronostica starea de spirit a lui Stalin.

Prima uşă se deschise şi un grup de comandanţi militari şi bărbaţi cu înfăţişare de intelectuali ieşi, ducând în mâini nişte planşe. Lui Beria i se păru că vede tancuri şi arme desenate pe acestea. Militarii şi constructorii îl priviră din colţul ochilor şi Beria observă că păliseră. Da, el era sabia nemiloasă a Revoluţiei. Era foarte bine că se temeau de el. Dacă nu s-ar fi temut, ar fi însemnat că nu-şi face meseria aşa cum se cuvine.

După ce plecară, Beria trecu de ultimul post de pază. Tinerii bărbaţi în uniforme albastre îl salutară.

În încăpere nu era nimeni. Beria ştia că Stăpânul era preocupat de situaţia europeană. Madridul, capitala Republicii Spaniole, căzuse şi astfel fusese îndepărtat ultimul obstacol în calea negocierilor cu Germania lui Hitler. Marea Britanie şi Franţa cedaseră în faţa lui Hitler la München, iar Stăpânul se gândea acum la schimbări majore. Acesta era motivul procesului împotriva foştilor diplomaţi din cadrul Comisariatului pentru Afaceri Externe – era un semnal către Berlin că Uniunea Sovietică îşi schimba politica.

Poskrebîşev închise uşa în urma lui Beria.

Acesta se afla într-un birou spaţios, dreptunghiular, cu tavan înalt şi numeroase ferestre. O masă imensă, cu postav verde, se găsea în mijloc. Pe un perete atârnau portretele lui Lenin şi Marx, iar pe cel opus (un indiciu că războiul era iminent) cele ale feldmareşalilor Kutuzov şi Suvorov. Masca mortuară a lui Lenin era luminată de o lampă cu abajur verde, pentru a aminti vizitatorilor că se aflau în cel

mai sfânt dintre sanctuare.

În capătul opus al încăperii, în spatele unui birou mare şi gol, o uşiţă ascunsă în lambriurile de lemn se deschise şi Stalin îşi făcu apariţia, ducând în mână un pahar de ceai aburind, într-un suport de argint. Beria era de fiecare dată impresionat de amestecul de eleganţă animalică, prestanţă ţărănească şi judecată cumpănită al Stăpânului. Un mare om de stat avea nevoie de toate cele trei calităţi.

— Lavrenti, *gamarjoba!* spuse Stalin în georgiană.

Când erau singuri, puteau vorbi în georgiană. Când erau ruşi de faţă, lui Stalin nu-i plăcea să vorbească în limba lui maternă, căci el era conducătorul întregii Rusii, iar Georgia nu era decât o provincie neînsemnată a Imperiului Rus, „o mlaştină provincială", cum spusese chiar el odată. Dar între patru ochi, nu îl deranja.

Stalin îi adresă lui Beria zâmbetul lui de tigru.

— A, noua uniformă! Nu e rea, nu e deloc rea. Luaţi loc? Ce mai face Nina?

— E bine, vă mulţumesc, tovarăşe Stalin. Vă transmite salutări.

Beria ştia că Stalin o simpatiza pe Nina, soţia lui blondă.

— Dar fiul dumneavoastră, micuţul Sergo?

— Se obişnuieşte cu şcoala. Îşi mai aminteşte cum l-aţi dus odată la culcare, când era foarte mic.

— I-am citit şi o poveste atunci. Svetlana e foarte bucuroasă că acum locuieşte şi el la Moscova. Ninei îi place reşedinţa nobiliară pe care v-am ales-o? A primit dulceţurile georgiene pe care i le-am trimis? Dumneavoastră sunteţi un funcţionar de încredere, cu răspundere şi aveţi nevoie de spaţiu. Aveţi nevoie de condiţii deosebite.

— Vă mulţumesc dumneavoastră şi Comitetului Central pentru încredere, pentru locuinţă şi dace. Nina este încântată!

— Pentru dulceţuri îmi poate mulţumi personal!

Râseră amândoi.

— Vă asigur, Iosif Visarionovici, spuse Beria, adresându-i-se lui Stalin cu numele său patronimic, în semn de respect, că Nina tocmai vă scrie o scrisoare.

— Nu e nevoie. Luaţi loc.

Beria se aşeză la masa cu postav verde şi îşi deschise servieta, de unde scoase nişte hârtii. Stalin luă loc în capul mesei, amestecă în ceai cu linguriţa şi stoarse o felie de lămâie înăuntru.

— Bun, ce mi-aţi adus?

— Avem multe de discutat, tovarăşe Stalin. Procesul împotriva celor din Comisariatul Extern se desfăşoară mulţumitor şi am descoperit o mulţime de spioni nemţi, polonezi, francezi şi japonezi printre foştii diplomaţi.

— Cine se ocupă de afacerea aceasta?

— Kobulov şi Paliţîn.

— Pe Kobulov îl cunoaştem. E un elefant într-un magazin de porţelanuri, dar lucrează bine. Nu umblă cu mănuşi. Şi Paliţîn lucrează la fel de bine?

— Da, răspunse Beria, deşi pe Paliţîn nu îl alesese el personal, ci îl moştenise de la predecesorul lui. Am aici câteva mărturisiri, semnate deja de către deţinuţi. Tovarăşe Stalin, aţi întrebat de nonpersoana Zeitlin, tatăl nevestei lui Paliţîn şi fratele jurnalistului Gideon Zeitlin.

— Saşenka Zeitlin-Paliţîn este o femeie sovietică de treabă, spuse Stalin.

Beria observă că lui Stalin nu-i ardea de glume despre sex, un subiect care pe el însuşi îl obseda. Astăzi, Stalin era preocupat de situaţia tensionată din regiunile de frontieră ale Europei Centrale. Beria urmări cum soarbe Stăpânul din ceai şi scoate un pachet neîncepu de Herţegovina Fior din buzunarul tunicii sale galbene şi destul de ponosite. Stalin desfăcu pachetul, îşi aprinse o ţigaretă şi începu să se joace cu creioanele de pe masă.

— Ea şi Paliţîn l-au contactat vreodată? întrebă Stalin.

— Nu!

— Pentru ei, Partidul e mai important decât orice altceva, comentă Stalin, scrutându-l pe Beria. Vedeţi? O femeie sovietică de treabă, care şi-a „remodelat" identitatea, în ciuda clasei sociale din care provine şi a relaţiilor ei. Îmi amintesc că am cunoscut-o pe vremea când lucra ca dactilografă pentru Lenin. Să nu uitaţi că şi Lenin era de viţă nobilă şi a copilărit pe o moşie la ţară, unde obişnuia să mănânce căpşune şi să se tăvălească în fân cu ţărăncuţele.

Beria cunoştea acest obicei al lui Stalin. Doar el îşi putea permite să-l critice pe Lenin, aşa cum un zeu îl critică pe altul. Chipul lui Beria adoptă expresia aşteptată, de stupoare, iar ochii de tigru bătrân scânteiară. Stalin luase locul lui Lenin.

Beria întinse pe masă câteva documente.

— Aţi întrebat unde se află acum Zeitlin. A durat puţin să-i aflăm soarta. Pe 25 martie 1937 a fost arestat la ordinul meu în Tbilisi, unde trăise paşnic în exil cu soţia lui britanică, de la demiterea lui din funcţie în 1930. A fost interogat…

— Cu sau fără mănuşi?

Beria observă că Stalin desena cu un creion verde un cap de lup pe un bloc de hârtie cu antetul *I. V. Stalin*. Scrijeli apoi cuvintele *Zeitlin* şi *mănuşi*.

— Suficient de temeinic. Doar nu lucram într-un hotel! Dar nu a mărturisit nimic.

— Cum? Netrebnicul acela a supravieţuit exerciţiilor fizice ale lui Kobulov?

— Dacă nu l-aş fi strunit eu pe Kobulov, l-ar fi făcut praf. Bivolul

întrece uneori măsura.

— Revoluţia ne cere să ne murdărim uneori mâinile.

— Nici eu, nici băieţii mei nu umblăm cu mănuşi. Zeitlin a fost condamnat la *vîşca* în baza Articolului 58, pentru faptul de a fi pus la cale, ca terorist troţkist, asasinarea tovarăşilor Stalin, Voroşilov, Molotov şi a mea.

Vîşca – aşa numeau cadrele de conducere execuţia, Măsura Supremă de Pedeapsă.

— Chiar şi a dumneavoastră? Sunteţi modest! spuse Stalin schiţând un zâmbet, pentru a adăuga apoi oftând cu tristeţe: Uneori facem greşeli. Avem prea mulţi conformişti în tara asta.

Beria era obişnuit cu stilul lui Stalin de a pune întrebări. Deşi avea o memorie ieşită din comun, nu reuşea nici el să ţină minte toate numele de pe listele celor condamnaţi la moarte. Semnase, în fond, personal liste însoţite de „albume" – scurte biografii cu fotografii – pe care figuraseră 38.000 de Duşmani ai Poporului. În jur de un milion de persoane fuseseră executate începând din 1937 şi încă şi mai multe muriseră în gulaguri sau în drum spre acestea. Beria era curios de ce îl interesa pe Stăpân soarta unui boşorog de teapa lui Zeitlin. Poate era atras de Saşenka, situaţie în care nu i s-ar fi putut reproşa că ar fi avut gusturi proaste. Stăpânul păstra o discreţie absolută asupra vieţii sale private, dar Beria aflase că mai demult Stalin avusese o mulţime de aventuri amoroase. O altă posibilitate se ivi în mintea lui Beria. Zeitlin avusese odinioară afaceri la Baku şi Tbilisi. Poate Stalin îl cunoştea personal pe Zeitlin? Nu avea importanţă. Uneori, Stalin îşi exprima regretul cu privire la asemenea execuţii.

— Deci Zeitlin e mort? întrebă Stalin, care haşura acum capul de lup.

— Ba nu, numele lui s-a aflat în albumul cu 743 de persoane pe care NKVD-ul vi l-a prezentat dumneavoastră şi Politburo-ului în data de 15 aprilie 1937. Dumneavoastră aţi aprobat toate sentinţele, dar aţi adăugat o liniuţă în dreptul numelui lui Zeitlin.

— Una dintre liniuţele mele? murmură Stalin.

Era cunoscut faptul că un semn minuscul al Stăpânului – un punct pe o bucată de hârtie, o nuanţă a glasului, o sprânceană ridicată – putea schimba soarta unui om.

— Da. Zeitlin nu a fost executat, ci deportat la Vorkuta şi acum zace în infirmeria lagărului, bolnav de pneumonie, angină şi dizenterie. Se ocupă de contabilitatea magazinului din lagăr.

— Burjuii ăştia ştiu cum să se descurce, comentă Stalin.

— A fost tot timpul bolnav.

— Poarta care scârţâie e deseori cea mai durabilă.

— S-ar putea să nu supravieţuiască.

Stalin ridică din umeri şi scoase fum pe gură.

— Lavrenti Pavlovici, nu cred că nonpersoana Zeitlin mai constituie vreo ameninţare. Veniţi diseară la cină la Kunţevo. Regizorul de film Chiaureli şi câţiva ştrengari de actori georgieni vor veni şi ei. Ştiu că sunteţi ocupat, doar dacă vă puteţi face puţin timp.

Stalin împinse dosarul peste masă, înspre Beria, iar acesta înţelese că era timpul să plece. Întâlnirea se încheiase.

17

După ce unchiul Saşenkăi, Gideon Zeitlin, îşi încheie prânzul obişnuit – borş, hering sărat şi cotlete de viţel – la masa lui obişnuită din Clubul Scriitorilor din Moscova, îşi aşeză pe cap pălăria de fetru şi ieşi afară, în aerul călduţ de vară timpurie. Servise prânzul în compania amicilor săi: Alexei Tolstoi, „contele roşu", mlădios, monden şi gras, unul dintre scriitorii preferaţi ai lui Stalin, Fadeev, secretarul mereu beat al Uniunii Scriitorilor, Ilia Ehrenburg, romancierul neconvenţional, şi Mouche, frumoasa fiică a lui Gideon, o actriţă de film, care începuse să primească roluri importante. Aceste somităţi ale literaturii se bucurau de privilegiile lor, de mâncare bună, vin, case de vacantă la Peredelkino şi vacanţe la Soci, căci supravieţuiseră cumpliţilor ani 1937–1938.

Gideon, un uriaş cu barbă ţepoasă, fălci de taur şi ochi negri jucăuşi, mergea pe stradă însoţit de Mouche. Era vară şi fetele ieşiseră la plimbare.

— Mouche, ai remarcat că până nu demult femeile se îmbrăcau ca nişte mironosiţe? întrebă Gideon. Slavă cerului că n-o mai fac! Fustele sunt mai scurte, despicăturile mai înalte. Iubesc vara!

— Nu te mai uita atâta, tată *momzer!* îl certă Mouche, numindu-l ca pe vremuri în idiş „netrebnic". Eşti prea bătrân pentru asta.

— Ai dreptate. Sunt prea bătrân, dar sunt puţin ameţit şi am privirea ageră. Şi încă mai pot!

— Eşti de groază.

— Dar tu mă iubeşti, nu-i aşa, Mouche?

Gideon o ţinea pe Mouche de mână. Fiica lui era acum trecută de treizeci de ani, se măritase şi avea copii, arăta uimitor de bine cu ochii ei negri, părul negru şi des, pomeţii înalţi – şi ajunsese aproape celebră prin forţe proprii. Gideon era bunic, dar ce avea a face! În vara aceea, fetele invadaseră străzile Moscovei şi bătrânul cunoscător se desfăta cu priveliştea picioarelor lor, a umerilor goi, a noilor coafuri cu ondulaţie permanentă – ah, mai că simţea gustul pielii lor, al coapselor lor! Decise să-i facă o vizită noii sale amante, Maşa, fata care îl însoţise la petrecerea Saşenkăi. Maşa, gândi Gideon, era una din acele fete placide şi lipsite de pretenţii, care ar fi putut fi plicticoasă, dacă nu ar fi avut o inepuizabilă poftă de sex în toate variantele sale.

Tocmai încerca să-şi imagineze scena, când simţi cum îl trage Mouche de mânecă.

— Tată! Tată!

Un automobil alb Emka oprise în dreptul lor. Şoferul îi făcea semne cu mâna lui Gideon, în vreme ce pasagerul, un tânăr într-un costum maro lăbărţat, cu ochelari rotunzi de intelectual şi o coafură pompadour, sări din maşină şi deschise portiera din spate.

— Gideon Moiseievici, putem sta puţin de vorbă? Nu durează mult.

Mouche pălise. Fetele frumoase de pe străzile Moscovei se evaporaseră din mintea lui Gideon, care îşi duse o mână la piept.

— Dacă nu vă simţiţi bine, putem sta de vorbă şi altă dată, spuse tânărul, care avea o mustaţă subţire, roşcată.

— Tată, te simţi bine? întrebă Mouche.

Gideon îşi umflă pieptul lat şi dădu din cap.

— Nu-i nimic, scumpa mea, probabil chiar o să stăm numai de vorbă. Ne vedem mai târziu.

Nu era nimic neobişnuit. Nu avea de ce să-şi facă griji. În două ceasuri se va întâlni din nou cu Mouche.

Văzând cum urcă tatăl ei în automobil, Mouche avu sentimentul cumplit că s-ar putea să nu-l mai revadă niciodată. Unde era unchiul ei Samuil? Dispăruse. Jumătate din prietenii tatălui ei dispăruseră. Întâi li se criticaseră scrierile în ziare, pe urmă li se percheziţionaseră şi sigilaseră locuinţele. Când se întâmplase să-l revadă pe vreunul dintre ei, abia dacă reuşise să îngaime un salut. Purtau stigmatul morţii. Pe urmă fuseseră arestaţi şi dispăruseră. Dar Gideon păşise peste cadavrele lor şi Mouche ştia că era un adevărat expert al supravieţuirii. Făcea ce trebuia să facă, deşi originea lui i-ar fi putut aduce condamnarea. Supravieţuise doar fiindcă se spunea că tovarăşului Stalin îi plac scrierile lui şi relaţiile lui cu intelectualitatea europeană.

Mângâiată de briza verii, Mouche privea în urma automobilului, care se îndepărtă cu scrâşnete ostentative de cauciucuri, urcând dealul spre Lubianka. Înainte de a dispărea, mai apucă să-l vadă pe Gideon întorcându-se şi trimiţându-i o bezea.

Mouche se grăbi spre o cabină telefonică şi îşi sună verişoara.

— Saşenka? Tata s-a îmbolnăvit din senin.

Ştia că aceste cuvinte erau suficiente.

— La ce spital l-au dus?

— La cel din deal.

18

În locuinţa din strada Granovski, Saşenka se juca împreună cu copiii în camera lor de joacă. Pentru ceai, dădaca le pregătise pâine cu

gem de piersici şi acum prăjea ficat de viţel pentru cină. Vania ar fi trebuit să se întoarcă la ora şapte, dar întârzia, iar Satinov şi soţia lui, Tamara, a cărei sarcină era deja foarte avansată, sosiseră deja pentru cină.

— Ce este? întrebase Satinov, de îndată ce zărise expresia îngrijorată de pe chipul Saşenkăi.

— Hercule, vrei să-ţi arăt noul nostru automobil jos, în curte?

Saşenka ştia că Satinov înţelegea perfect acest mesaj codificat. O lăsară pe Tamara, care era frumoasă ca o păpuşă, cu copiii şi coborâră cu liftul în curte, unde era parcat, sub privirile vigilente ale portarului şi gărzilor NKVD, un şir de limuzine elegante. Casa din strada Granovski avea acum chiriaşi atât de importanţi, încât i se adăugase o gheretă proprie pentru gărzi.

O ceată de bărbaţi şi femei în vârstă se adunase în amurg într-un semicerc de şezlonguri şi se încălzea la dogoarea asfaltului încins. Bărbaţi cu feţele pătate de bătrâneţe, cu pălării de fetru, veste albe şi pantaloni scurţi, care îşi etalau burţile zbârcite şi piepturile acoperite de păr cărunt, femei puhave, cu şolduri late şi pielea arsă de soare, în sandale ieftine şi rochii de vară, cu pălării moi pe cap. Bărbaţii citeau ziarele sau jucau şah, în vreme ce femeile trăncăneau, arătau cu degetul, se hlizeau, şopteau, flecăreau.

În mijlocul lor se afla Marfa, mama bârfitoare a lui Vania, o balenă veselă, cu pălărie de paie.

— Ia uite-o pe noră-mea, strigă Marfa. Saşenka, tocmai le povesteam despre petrecerea voastră de 1 Mai şi cine a trecut pragul dacei voastre. Nici nu le vine să creadă.

Socrul Saşenkăi, Nikolai Paliţîn, un ţăran bătrân, arătă mândru cu degetul către nora sa.

— A stat de vorbă cu EL! spuse Nikolai. EL! şi îşi înălţă privirea la cer.

— Şi EL a spus cât de mult îl admiră pe Vania! adăugă Marfa.

Saşenka schiţă un zâmbet, dar era conştientă că părinţii lui Vania reprezentau o sursă de primejdie. Ceata din curte era aleasă, în felul ei. Toţi erau părinţi de ştabi, dar trăncăneala lor fără rost era imprudentă şi s-ar fi putut dovedi fatală.

— Vă salutăm, tovarăşe Satinov, strigară bătrânii Paliţîni.

Satinov, în tunică şi cizme, de o eleganţă impecabilă, le făcu un semn cu mâna.

— Îi arăt lui Hercule noul nostru automobil, spuse Saşenka. Îţi vine să crezi? îi şopti lui Satinov. Cum am putea să-i facem să tacă?

— Nu-ţi face griji, le închide Vania gura. Şi acum spune-mi ce s-a întâmplat.

— Mouche mi-a telefonat. L-au arestat pe Gideon. Am crezut că s-a terminat, cu câteva excepţii. Am crezut…

— În linii mari s-a terminat, dar acesta este acum sistemul nostru. Nu se va termina niciodată pe deplin. Aşa păstrăm siguranţa în Uniunea noastră Sovietică, mai ales acum, în vremurile acestea primejdioase. Probabil nu e nimic, Saşenka. Gideon a făcut întotdeauna ce a vrut el. S-o fi îmbătat, o fi spus vreun banc deplasat, s-o fi luat de acritura de nevastă a lui Molotov. Ţine minte: Nu face nimic, nu spune nimic.

Un Buick opri în faţa casei şi şoferul sări să deschidă poarta.

— E Vania.

Saşenka nu era surprinsă să-l vadă pe soţul ei cu privirea împăienjenită, nebărbierit şi epuizat – totul era din cauza stresului şi a orelor de muncă.

— Ce este? întrebă Vania, înainte de a o săruta pe Saşenka sau a-l saluta pe Satinov.

— Mă duc sus, să mă joc cu copiii, spuse Satinov.

— Ai aflat că l-au arestat pe Gideon? îşi întrebă Saşenka soţul, continuând de dragul bătrânilor şi gărzilor să admire automobilul.

Vania îi luă mâinile fine între palmele lui mari.

— Stai liniştită, în momentul de faţă sunt foarte mulţumiţi de mine. Nu cunosc amănunte, m-au informat doar şi eu am spus: „Să-l verifice tovarăşii noştri.” Înţelegi? Te asigur că pe noi nu ne va afecta în niciun fel.

Saşenka privi chipul liniştitor de proletar al lui Vania, îi cercetă fruntea ridată, tâmplele cărunte şi uniforma boţită. Se simţea atât de uşurată că ei erau în siguranţă. Gideon era un caz special, îşi spuse, un scriitor european care cunoştea străini, umbla în Paris prin bordeluri, dădea interviuri ziarelor britanice. Pentru a nu ştiu câta oară se simţea recunoscătoare pentru sentimentul de siguranţă pe care i-l dădea Vania. Dar în clipa următoare îşi aminti remarca sarcastică a lui Benia privitoare la munca „din greu” a lui Vania, amintire peste care se aşeză imediat o alta – cea a buzelor lui Benia pe corpul ei, cu o zi înainte. Un fior neplăcut îi traversă şira spinării.

Sus, Fulguleţ şi Carlo îl fugăreau pe Satinov prin apartament. Saşenka intră, tocmai când îl prinseseră şi începuseră să-l gâdile.

— Spune-mi, unchiule Hercule, spuse Fulguleţ şi se aşeză călare pe naşul ei, unde locuiesc perniţele?

— În Perniţia, desigur.

Satinov o ajutase pe Fulguleţ să-şi elaboreze lumea fantastică.

— E vorba despre perniţe de pădure, perniţe de aer sau perniţe de mare?

— Hercule, eşti adorabil, comentă Saşenka. Vei fi un tată minunat!

— Îi iubesc pe copiii aceştia, spuse Satinov şi capitulă, lăsându-l pe Carlo să-i tragă cizmele din picioare.

Carolina veni să-i anunţe că cina era pregătită.

Gideon şedea paralizat de frică în automobilul care traversă întâi Piaţa Roşie şi Piaţa Revoluţiei, pentru a urca apoi dealul spre Lubianka. Privirea i se înceţoşă la vederea impunătoarei clădiri cu două etaje de granit cenuşiu şi şase etaje de cărămidă galbenă, a căror umbră înghiţi automobilul. Intrară pe o poartă laterală în curtea închisorii Lubianka.

Mintea lui Gideon lucra fără contenire. Se gândi plin de remuşcare la fratele său, pe care nu îl mai văzuse de aproape zece ani şi cu care nu mai vorbise la telefon din 1935. Dar Samuil înţelegea, nu-i aşa, cât de riscant ar fi fost să păstreze legătura cu el? Dar unde se afla el oare acum?

Gideon şi-l aminti pe Samuil în vila sa din Bolşaia Morskaia, în cabinetul ticsit cu obiecte eduardiene, clămpănind din „Scaunul de trap". Cum era posibil ca fratele lui să fi încetat să existe?

Fără să-şi dea seama ce face, Gideon îşi plecă capul şi începu să murmure kaddish-ul pentru fratele său, surprins că îşi mai amintea rugăciunea evreiască pentru sufletele morţilor… Faţă în faţă cu moartea, gândurile ţi se întorc la copilărie, la familie. Gideon realiză că îşi iubea fiica, pe Mouche, mai mult decât pe oricine altcineva. Mă va înţelege oare Mouche, mă va ţine oare minte, după ce o să-mi dea cele şapte grame de plumb în ceafă? se întrebă. Durerea din piept era insuportabilă. Îi venea să plângă de frică.

— Am ajuns!

Tânărul îi zâmbi lui Gideon. Nu îl trata ca pe un deţinut. Dimpotrivă, un cekist în uniformă, aşa erau numiţi membrii poliţiei secrete în onoarea „cavalerilor leninişti ai Revoluţiei", care alcătuiseră CEKA, îi deschise portiera şi îl ajută să coboare din automobil. Ei bine, *sunt* un literat celebru, gândi Gideon şi prinse puţin curaj. Nu există tonifiant mai puternic decât celebritatea.

Remarcă mirat câte Buick-uri şi ZIS-uri erau parcate în curte. Aceasta nu putea fi curtea unde erau aduşi noii deţinuţi.

Deschiseră o uşă de lemn cu două canaturi şi îl conduseră într-o sală cu dale de marmură şi de acolo, mai departe, de-a lungul unui coridor cu lambriuri de lemn şi covor albastru în mijloc. Ofiţeri în uniforme NKVD şi secretare umblau de colo-colo. Era aceeaşi atmosferă ca în orice altă instituţie de stat. Deşi se simţea uşurat că nu îl duceau în închisoarea Internă, Gideon îşi frământa mintea în căutarea motivului pentru care fusese adus aici. Ce scrisese în ultima vreme? Ce spusese? Ce se întâmpla în Europa şi ar fi putut avea vreo legătură cu el? El era evreu, iar pe Litvinov, Comisarul pentru Afaceri Externe, care era şi el evreu, tocmai îl destituiseră. Să fi căzut evreii în

dizgraţie? Căuta Uniunea Sovietică apropierea de Hitler?

Dacă tot am să mor, am iubit oare destule femei? îi trecu lui Gideon prin minte. Destule nu erau niciodată! O senzaţie de arsură în piept îl făcea să respire greu.

— Acesta este biroul meu, spuse tânărul, a cărui coafură pompadour se înălţa deasupra frunţii rozalii ca un talaz perfect modelat. Sunt anchetatorul Moghilciuk de la Secţia pentru Cazuri Grave, din cadrul Securităţii Statului. Vă simţiţi bine? Poftiţi! zise acesta şi îi oferi lui Gideon o cutiuţă cu tablete. Nitroglicerină. După cum vedeţi, vă aşteptam.

Gideon înghiţi două pastile şi durerea din pieptul lui se mai domoli.

În anticameră, o roşcată pistruiată, cu sâni opulenţi, într-o rochie cu o despicătură laterală, bătea la maşina de scris. Chiar şi aici, mintea lui Gideon se strecură sub rochia femeii, în căutarea acelei delicioase prime atingeri… Pe masa ei se afla un buchet de flori. Roşcata îi luă lui Gideon pălăria.

— Poftiţi înăuntru, Gideon Moiseievici, îl îndemnă anchetatorul Moghilciuk, un tânăr cu o înfăţişare fără cusur.

După ce luară loc, pistruiata le servi ceaiul şi închise uşa în urma ei.

— Vă mulţumesc că aţi venit, cetăţene Zeitlin, începu Moghilciuk, pregătindu-şi un carnet şi un stilou, în timp ce lui Gideon îi pătrundea în nări aroma dulce de cocos a afurisitei de pomezi din părul tânărului. Voi lua notiţe. Apropo, aţi văzut cel mai recent film al lui Romm, *Lenin în anul 1918?* Ca tânăr admirator al scrierilor dumneavoastră, mă întrebam ce părere aveţi despre el?

Gideon fu cât pe-aci să scuipe ceaiul din gură. Idioooţii ăştia îl băgaseră în sperieţi, aducându-l aici şi acum voiau să stea de vorbă cu el despre filme? Nu, sigur că nu. Încă din anii 1920, CEKA se folosise de falşi intelectuali cultivaţi pentru a-i manipula pe intelectualii adevăraţi. Flăcăul acesta pistruiat era doar continuatorul unei lungi tradiţii.

— *Lenin în anul 1918* e un film minunat şi, în comparaţie cu ucigaşul terorist Buharin, portretul lui Stalin este foarte frumos, răspunse Gideon.

— Îl cunoaşteţi, desigur, pe Romm. Dar despre *Alexandr Nevski* al lui Eisenstein ce spuneţi?

— Eisenstein e un artist extraordinar şi un prieten al meu. Filmul demonstrează că bolşevismul este pe deplin compatibil cu naţiunea rusă şi lupta acesteia împotriva duşmanilor noştri naţionali.

— Interesant, spuse anchetatorul cu sinceritate, mângâindu-şi mustăcioara roşcată. Trebuie să vă mărturisesc că sunt eu însumi scriitor. S-ar putea să fi citit colecţia mea de povestiri poliţiste, pe care

am publicat-o sub pseudonimul M. Slujba. Una dintre ele va fi curând pusă în scenă la Teatrul Artistic.

— Aha, spuse Gideon, care îşi amintea vag că citise într-o revistă stupidă recenzia unui volum de povestiri poliţiste banale, scris de un anume Slujba. Povestirile dumneavoastră mi s-au părut foarte realiste.

Moghilciuk zâmbi larg.

— Mă flataţi! Vă mulţumesc, Gideon Moiseievici. Venite din gura dumneavoastră, cuvintele acestea sunt un compliment. M-aş bucura să aud nişte comentarii critice, îşi trecu mâna peste hârtiile din faţa lui şi continuă cu acelaşi ton: Pentru început, aş dori să vă arăt aceste documente, spuse şi îi împinse lui Gideon un teanc broşat.

— Ce sunt acestea? întrebă Gideon şi simţi cum îl părăseşte iar curajul.

— Câteva mărturii ale prietenilor dumneavoastră apropiaţi din ultimii doi ani.

Gideon răsfoi paginile dactilografiate, prevăzute cu antetul NKVD şi semnate fiecare într-un colţ.

— Dumneavoastră v-aţi făcut un nume şi sunteţi frecvent menţionat în aceste mărturii, îi explică tinerelul cu zel, ba chiar cu admiraţie. Toţi vă pomenesc. Uitaţi-vă aici, în procesele-verbale ale interogatoriilor, şi acolo!

Baba cu privire dementă din fotografia aceea să fi fost într-adevăr graţioasa Larisa, o făptură a plăcerii, de al cărei râs gutural şi piept delicios îşi amintea Gideon cu atâta bucurie, din vara aceea de acum patru ani de la Sanatoriul Muhalatka din Crimeea? Să-l fi denunţat ea într-adevăr că ar fi complotat să-l ucidă pe tovarăşul Stalin? Dar îşi aminti că el însuşi o denunţase pe Larisa la şedinţele Uniunii Scriitorilor, ca trădătoare, viperă şi spioană, care ar merita să fie împuşcată împreună cu Zinoviev, Kamenev şi Buharin. Or pe *el* nimeni nu-l torturase, pentru a-l determina să o denunţe.

Unde erau acum toţi aceşti prieteni ai lui? Erau toţi morţi?

Gideon abia mai sufla de frică. În faţa ochilor îi dansau pete roşii.

În spatele zidurilor acestui birou confortabil şi luminos, în care şedea acest mieros Om Sovietic Nou, cu părul lui pomădat, se aflau zeci de coridoare şi birouri, în care mici tirani învăţau să ajungă mari tirani, în care brute ambiţioase învăţau să ajungă torţionari ai sistemului. Şi undeva, în acest lăcaş al nenorocirii, se găsea închisoarea Internă, cu celulele ei, în care muriseră prietenii lui, în care s-ar putea să moară şi el curând. Gideon era consternat câtă răutate exista pe lume.

— Nimic nu e adevărat, spuse el. Resping toate aceste acuzaţii aberante.

Pomădatul zâmbi binevoitor.

— Nu asta vom discuta acum. Vreau doar să stăm de vorbă. Despre

ruda dumneavoastră, Mendel Barmakid.

— *Mendel?* Ce e cu Mendel? E o persoană importantă.

— Îl cunoaşteţi îndeaproape?

— E fratele răposatei soţii a fratelui meu. Îl cunosc de când s-au căsătorit.

— Şi dumneavoastră îl admiraţi pe tovarăşul Mendel?

— Nu suntem prieteni. Nu am fost niciodată prieteni, în opinia mea, Mendel e un idiot!

Gideon avea un sentiment vinovat de uşurare. Mendel nu-i plăcuse niciodată, din cauza lui nu i se jucaseră două piese la Malîi Teatr, dar nu, nu dorea nimănui soarta aceasta. Pe de altă parte, Gideon era trecut de cincizeci de ani şi mai lacom decât oricând să-şi trăiască viaţa, să o înfulece cu nesaţ. Cine iubeşte viaţa mai mult decât mine, se întrebă el, cine merită să trăiască mai mult decât mine? Îi mulţumi în gând lui Dumnezeu că nu-l voiau pe el, ci pe Mendel!

— Unde l-aţi văzut ultima dată pe tovarăşul Mendel?

— Acasă la Paliţîni, de 1 Mai.

— Aţi stat de vorbă cu el?

— Nu.

— Cu cine a stat el de vorbă?

— Nu-mi amintesc. În general, nu-i acord nicio atenţie. Ştiu că mă antipatizează. Dintotdeauna.

Gideon observă că anchetatorul continua să-l numească pe Mendel „tovarăş", ceea ce însemna că deocamdată nu voia decât să sondeze terenul. Torţionarii aceştia încercau întotdeauna să prindă în plasa lor şi alte nume mari, pentru a-şi înflori conspiraţiile imaginare. De aceea îl denunţaseră şi pe el vechii lui amici. NKVD-ul voia să-i dea de înţeles că se află pe un teren instabil. Bun, capitulă Gideon în sinea sa! Îl aveau la mână, asta era!

— Tovarăşul Mendel este şi el frecvent menţionat în mărturiile acestea. Vorbeşte tovarăşul Mendel uneori despre începuturile carierei sale de revoluţionar, despre perioada de ilegalitate? Despre rolul său în revoluţia din 1905? Despre exil? Baku? Sankt Petersburg? Despre perioada de început din 1917? Se laudă cu acţiunile lui?

— Tot timpul. De te apucă greaţa. Gideon, cu mâinile împreunate pe burduhanul lui prosper, râse cu atâta poftă şi într-un mod atât de neaşteptat, încât tânărul anchetator râse şi el cu guiţături.

— Îi ştiu toate poveştile pe de rost. Nu doar că se laudă, dar vorbeşte întruna, ca o moară stricată.

— Mai doriţi ceai, cetăţene Zeitlin? Chec? Fructe? Noi apreciem foarte mult genul acesta de discuţie amicală. Spuneţi-mi, aşadar, ce povesteşte tovarăşul Mendel.

Tinerelul îşi desfăcu mâinile. Gideon prinse curaj.

— Mie îmi place să relatez poveşti, dar dacă aveţi nevoie de un

informator, nu cred că sunt persoana potrivită…

— Înţeleg, spuse Moghilciuk cu blândeţe şi adună foile de pe masă.

O fotografie căzu dintre ele. Lui Gideon i se contractă pieptul. Era Mouche, fiica lui iubită, plimbându-se cu Rovinski, regizorul de film care dispăruse în 1937. Deci Mouche era motivul pentru care-l întrebase de filme. Moghilciuk se grăbi să vâre fotografia la locul ei în dosar.

— Dar e Mouche, exclamă Gideon.

— Cu amantul ei, Rovinski, spuse Moghilciuk. Ştiţi unde e Rovinski acum?

Gideon clătină din cap. Nu ştia că Mouche avusese un amant – dar era şi ea la fel ca el. Trebuia să o protejeze pe iubita lui fiică.

Moghilciuk îşi răsfiră degetele, de parcă s-ar fi scurs nisip printre ele.

— Vreţi să aflaţi tot ce povesteşte Mendel? întrebă Gideon. S-ar putea să dureze toată noaptea!

— Statul nostru vă poate pune la dispoziţie eternitatea, dacă asta doriţi. Vă gândiţi la Maşa, scumpetea dumneavoastră? E mult prea tânără pentru dumneavoastră şi vă supune la grele încercări! O să vă alegeţi cu un infarct. Nu, mult mai sănătos ar fi să vă gândiţi la fiica dumneavoastră, în timp ce ne relataţi poveştile lui Mendel.

20

Trecuseră două zile şi peste Lacurile Patriarhiei se lăsa înserarea. În căldura înăbuşitoare, perechi ca nişte umbre trandafirii se plimbau, ţinându-se de mână, pe sub copacii care mărgineau lacurile răcoroase. Paşii lor scrâşneau pe pietriş, râsetele lor răsunau ca nişte clinchete şi cineva cânta, undeva, la un acordeon. Doi bătrâni scrutau nemişcaţi o tablă de şah.

Saşenka, în rochia ei albă, brodată cu mărgele şi strânsă pe coapse, cu pălăria albă pe cap, cumpără două îngheţate şi îi oferi una lui Benia Golden. Mergeau la distanţă de câţiva paşi unul de celălalt, dar oricine şi-ar fi dat seama că erau amanţi, căci trupurile lor păstrau aceeaşi simetrie, de parcă ar fi fost legate cu fire invizibile.

— Ai mult de lucru? îl întrebă ea pe Benia.

— Nu, de fapt nu am nimic de făcut şi nici bani să fac ceva. Dar – şi Benia continuă cu glas scăzut – lucrez în fiecare zi cu mult elan la făptura ta minunată. Îmi poţi da şi mai mult de lucru? Sunt atât de fericit să te văd. Mi-e dor să te sărut, să-ţi simt gustul.

Saşenka oftă cu ochii pe jumătate închişi.

— Să continui?

— Nu-mi vine să cred că îmi place să te aud, dar îmi place.

— Vreau să-ţi spun un lucru nebunesc. Vreau să fug cu tine la

Marea Neagră. Vreau să mă plimb cu tine la malul mării, în Batumi. Pe faleză, cineva cântă la o flaşnetă romanţele noastre preferate şi eu îl acompaniez cu vocea. Pe urmă, când soarele apune, ne aşezăm în cafeneaua lui Mustafa şi ne sărutăm. Nimeni nu ne poate împiedica. Şi la miezul nopţii, nişte tătari bătrâni, cunoscuţi de-ai mei, ne duc cu barca în Turcia…

— Dar copiii mei? Cu niciun chip nu i-aş putea părăsi.

— Ştiu, ştiu. Şi acesta e unul din lucrurile care mă atrag la tine.

— Eşti un pervers neruşinat, Benia. Ce mă fac eu cu tine?

— Tu eşti o mamă minunată. Eu m-am purtat urât toată viaţa, tu, nu. Tu eşti o femeie de lapte şi miere, devotată Partidului, eşti redactorul-şef al unei reviste, eşti mamă. Spune-mi, cum merg treburile la revistă?

— Suntem ocupaţi până peste cap. Comitetul de Femei pregăteşte o gală în onoarea tovarăşului Stalin, în decembrie, cu ocazia aniversării lui de şaizeci de ani. Vom tipări o ediţie specială de Ziua Revoluţiei. Am reuşit să-i obţin lui Fulguleţ un loc în tabăra de pionieri de la Artek – visează deja să poarte celebra cravată roşie. Dar, cea mai bună veste dintre toate, Gideon s-a întors acasă.

— Dar s-ar putea să nu fi scăpat, ştii. S-ar putea să-l ţină ca pe un peşte în cârlig.

— Nu, Vania zice că totul va fi probabil în regulă. La Congres, tovarăşul Stalin a spus că…

— Să nu mai vorbim despre Partid, Saşenka, o rugă Benia. Nu avem timp să stăm de vorbă despre congrese. Nu avem decât momentul acesta! Nu ne avem decât pe noi.

Se îndepărtară de lacuri şi cotiră într-o străduţă lăturalnică, unde nu mai era nimeni în afara lor. Saşenka îl luă de mână.

— Te bucuri să mă vezi?

— Numai la asta mă gândesc. În fiecare clipă.

— Atunci de ce faci aşa o faţă de ştrengar? De ce m-ai adus aici?

Se apropiară de un pasaj boltit, care dădea într-o curte. După ce se asigură că nu-i urmărea nimeni, Benia o trase după el înăuntru. Traversară curtea şi ajunseră într-o grădină, unde se găsea un şopron şubred, de felul celor în care îşi ţin pensionarii seminţele de muşcate. Benia scoase la iveală o cheie.

— Asta e noua noastră dace.

— Un şopron?

El râse.

— Faci cumva dovada unei mentalităţi burgheze?

— Eu sunt comunistă, Benia, dar când e vorba să fac dragoste, sunt cât se poate de aristocrată!

— Imaginează-ţi că e pavilionul secret al prinţului Iusupov sau al contelui Şeremetiev! zise Benia pe când descuia uşa. Ia uite!

Imaginează-ţi!

— Tu chiar crezi că eu aş putea…

Saşenka realiză că vremea când locuise cu Vania în a Şasea Casă a Sovietelor, când dormiseră într-un pat suprapus, într-o minusculă încăpere era demult apusă. Ea era bolşevică, dar muncise din greu pentru a se bucura de puţin lux.

— Totul e putred şi pute a bălegar.

— Nu, acesta este noul parfum al lui Madame Chanel.

— Acolo văd un furcoi!

— Nu, baroneasă Saşenka, e o furcă incrustată cu diamante, creată de un celebru meşter din Dresda pentru Ţarină.

— Dar cârpa aia scârboasă?

— Pătura aceea? Este o blană de şinşila căptuşită cu mătase, pentru confortul baronesei.

— Eu nu pun piciorul în cocioaba asta, declară ea cu hotărâre.

Golden era dezamăgit, dar stărui.

— Dar dacă ţi-aş spune, foarte serios, că uşa aceasta ne conduce într-o lume secretă, unde nu ne vede şi nu ne atinge nimeni, unde am să te iubesc mai mult decât însăşi viaţa mea? Nu e o vilă, ştiu. E poate un şopron prăpădit, dar e şopronul în care vreau să te ador, să te iubesc, fără să mai irosesc o singură secundă din scurta mea viaţă în această lume ameninţătoare. Poate sună ridicol, dar tu ai apărut în vara vieţii mele. Nu sunt bătrân, dar nu mai sunt nici tânăr şi mă cunosc. Tu eşti femeia vieţii mele, femeia la care am să mă gândesc când am să mor.

Brusc, Benia Golden deveni foarte serios. Din buzunarul hainei scoase un volum pe care i-l oferi Saşenkăi, un volum cu poezii de Puşkin.

— Ţi-am pregătit un dar, ca să nu uităm niciodată clipa aceasta.

Saşenka deschise volumul şi zări, chiar la pagina cu poezia ei preferată, „Talismanul”, o orhidee rară, uscată. Benia recită:

Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense
Dragostea ţi-l oferi.

— Nu încetezi să mă surprinzi, murmură ea.

Era atât de mişcată şi dornică să îl sărute, încât începură să-i tremure mâinile. Trecu pragul şopronului şi închise uşa cu piciorul. Tot ce se afla acolo – uneltele, seminţele, o pereche de cizme vechi – îi părea plin de viaţă şi iubire, aşa cum se simţea şi ea.

Benia o luă în braţe şi din felul în care o privi, din tresărirea buzelor lui, Saşenka îşi dădu seama că tot ce spusese el era adevărat, că o iubea şi că momentul acesta, în universul lor tainic, era una din preţioasele ocazii care nu se ivesc decât o dată sau de două ori în viaţă

– sau niciodată. Şi-ar fi dorit să poată conserva acest moment, să îl poată păstra pe veci închis într-un medalion, la suprafaţa memoriei, pentru a-l putea retrăi mereu şi mereu, dar se simţea ca vrăjită şi nu reuşi să reţină nici măcar acest gând. Îl trase pe Benia mai aproape de ea şi îl sărută la nesfârşit, până când trebuiră să plece acasă. Dar când se despărţiră, Saşenka îşi repetă în gând:

Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense
Dragostea ţi-l oferi.

Bucuria pe care o simţea şi norocul ca cineva să-i fi spus acele vorbe erau pur şi simplu de necrezut.

21

— Ce înseamnă asta? Am să depun o plângere la Comitetul Locativ. Terminaţi cu scandalul! E ora trei noaptea! striga Mendel Barmakid, membru al Comitetului Central, membru al Biroului Organizatoric, vicepreşedinte al Comisiei Centrale de Control, deputat al Sovietului Suprem.

Şi pe fiica lui, Lena, o treziseră bubuielile în uşă şi o clipă rămase întinsă în pat, zâmbind la auzul ridicolei furii de operetă a tatălui ei, imaginându-şi-l în străvechiul lui halat din catifea reiată, mâncat de molii şi plin de pete. Îl auzi deschizând uşa locuinţei lor din Casa Guvernului, de pe cheiul râului Moskva.

— Ce e, Mendel? strigă soţia lui, Nataşa.

Acum s-a trezit şi mama, gândi Lena şi şi-o imagină pe femeia durdulie din Iakuţia, cu trăsăturile ei asiatice, în capotul ei albastru vaporos. Părinţii ei vorbeau cu cineva. Cine să fi fost?

Lena sări din pat, îmbrăcă un chimono roşu, îşi aşeză ochelarii pe nas şi ieşi în hol de după colţ, unde se afla camera ei.

Îl văzu pe tatăl ei, care îşi freca ochii cu pleoapele înroşite şi privea în sus, la o huidumă în uniformă NKVD. Bogdan Kobulov, în cizme lustruite şi o impecabilă uniformă albastru cu roşu, privea în jos, la cei trei Barmakizi. Într-o mână, pe care sclipeau o mulţime de inele de prost gust, ţinea un bici de călărie şi în cealaltă un Mauser incrustat cu pietre. Nu venise singur.

— Ce este? Ce vor, tată?

Mendel nu mai apucă să-i răspundă fiicei lui, căci Kobulov pătrunse în hol, răspândind un miros de colonie turcească atât de pătrunzător, încât Lenei mai că îi dădură lacrimile.

— Bună seara, Mendel. La ordinul Comitetului Central, ne veţi însoţi, spuse Kobulov cu accentul lui de ţăran georgian. Trebuie să vă percheziţionăm locuinţa şi să sigilăm biroul.

— Ba nu îl veţi lua cu voi, interveni Lena şi se puse în calea lui Kobulov.

— Aşa deci! Ia dă-te tu la o parte, spuse el cu un glas surprinzător de domol. Dacă mă faceţi să-mi pierd timpul, am să vă calc pe toţi în picioare, inclusiv pe mânza asta mică. Dacă totul decurge paşnic, va fi cu atât mai bine pentru voi. Vă daţi seama că aş prefera să fac cu totul altceva în miez de noapte. Şi îşi încordă muşchii.

Lena privea sfidătoare inelele torţionarului şi părul lui creţ, dar tatăl ei îi aşeză o mână pe umăr şi o dădu la o parte din calea lui Kobulov.

— Îţi mulţumesc, Vladlena, spuse intrusul cu un rânjet. Prenumele întreg al Lenei, Vlad-Lena, era varianta prescurtată a numelui lui Vladimir Lenin.

— Bună seara, tovarăşi, spuse Mendel cu accentul lui de evreu polonez. Sunt bolşevic din anul 1900 şi ca atare mă supun oricărui ordin al Comitetului Central.

— Foarte bine! replică NKVD-istul rânjind batjocoritor.

Lena, o studentă de douăzeci de ani, îşi dădu seama că acest funcţionar incult al poliţiei secrete, provenind din cine ştie ce fund de sat georgian, îi ura pe vechii bolşevici, pe aristocraţii sovietici, cu bibliotecile, aerele distinse şi pretenţiile lor de intelectuali.

— Îmi permiteţi să mă îmbrac, tovarăşe Kobulov? întrebă Mendel.

— Să vă ajute femeile. Unul dintre băieţii mei o să stea cu ochii pe dumneavoastră. Unde sunt armele?

Lena aflase de la tatăl ei cât de mult ura Stalin sinuciderile.

— În noptieră e un Nagant, în birou e un Walther, trâmbiţă Mendel şi se îndreptă şchiopătând spre dormitor.

— Nu mai pot sta în picioare, murmură Nataşa şi se prăbuşi pe divanul din salon.

— Mamă, ţipă Lena.

— Te simţi bine, Nataşa? strigă Mendel din dormitor.

— Mă simt bine. Lena, ajută-l, te rog, pe tata să se îmbrace.

Nataşa se întinse pe divan, răsuflând greu. Lena îi aduse un pahar cu apă mamei şi îi urmări apoi pe cekiştii care deschideau sertare şi strângeau teancuri de manuscrise din biroul lui Mendel. În anii 1937–1938 se făcuseră noapte de noapte arestări şi razii în clădirea lor. În zori, ea auzise lifturile şi văzuse „ciorile negre” ale NKVD-ului parcate în faţa clădirii, pentru ca a doua zi să observe sigiliile de la uşile apartamentelor. „CEKA ne apără revoluţia”, obişnuia tatăl ei să spună. „Să nu scoţi un cuvânt despre asta.” Dar toate acestea se încheiaseră. De un an nu se mai făcuseră arestări. Trebuie să fie o eroare, îşi spuse Lena.

— Mendel, îl chemă Kobulov. Ceva scrisori de la sau către Comitetul Central? Chestii vechi?

Se referea la scrisori de la tovarăşul Stalin.

— Memoriile dumneavoastră?

— În seif, e deschis, răspunse Mendel din dormitor.

Spre mirarea Lenei, acolo se găseau într-adevăr câteva cărţi poştale de la Stalin, din exil, câteva însemnări din anii 1920, precum şi memoriile lui Mendel, dactilografiate pe coli îngălbenite de vreme şi acoperite cu scrisul lui mărunt. Tatăl ei era atât de modest. Îi plăcea să vorbească despre aventurile lui, dar nu menţiona niciodată nume importante.

— Lena!

Lena se duse în dormitor, la tatăl ei. Deschise dulapul şi scoase de acolo costumul lui negru în trei piese, pălăria neagră de fetru, ghetele cu talpă ortopedică, o cravată de piele şi Ordinul lui Lenin, cu care fusese decorat Mendel. Pe urmă îl ajută să se îmbrace, aşa cum îl ajutase de atâtea ori mama ei, abţinându-se cu greu să exprime vreo emoţie, conştientă că nu era cazul să-i sporească şi mai mult supărarea. Mendel nu spuse nimic. Abia la urmă rosti:

— Îţi mulţumesc, Lenocika.

— Ce înseamnă asta, tată? Ai vreo idee? întrebă Lena, dar în clipa următoare îşi dori să n-o fi făcut.

El clătină din cap şi spuse:

— Probabil nu e nimic.

Mendel se duse în salon şi îşi sărută soţia pe frunte.

— Te iubesc, Nataşa, spuse cu glasul lui profund. Trăiască Partidul!

Apoi se întoarse spre fiica lui.

— Te conduc până jos, zise Lena, care se simţea ca paralizată.

În hol, îl ajută pe tatăl ei să păşească peste un morman de fotografii de familie, hârtii, scrisori şi şpalturi ale celebrei lui cărţi *Moralitatea bolşevică*. Podeaua arăta ca un colaj răvăşit al întregii lor vieţi.

Coborâră cu liftul fastuos, dar scârţâitor. Afară era cald şi umed. Marele Palat al Kremlinului strălucea majestuos. Deşi era foarte târziu, pe Podul de Piatră erau doi îndrăgostiţi. Dintr-o fereastră deschisă a imensei clădiri se auzea muzică de tango. Nu se vedeau alte automobile decât un Packard şi o dubă a NKVD-ului cu inscripţia *Ouă, pâine, legume*, amândouă cu motoarele pornite.

Sclipiciosul şi uriaşul Comisar de Securitate Kobulov îi amintea Lenei de o statuie din papier mâché de la parada de 1 Mai.

— Vă aşteaptă trăsura, Mendel, spuse Kobulov şi făcu un semn din cap spre dubă.

Lena îl văzu pe tatăl ei cum se îndreaptă şchiopătând, în costumul lui demodat, cu ghetele ţăcănind metalic pe asfalt, spre uşa deschisă a vehiculului. Când se opri în loc, Lena rămase cu gura căscată, cu inima bătând să-i spargă pieptul, dar Mendel îşi ridică doar privirea spre

clădirea modernă, unde erau atât de mândri să locuiască, şi nu spuse nimic. Pe obraz îi zvâcnea însă un nerv. Tatăl ei atât de serios, laconic şi demodat nu era un om al gesturilor mari, dar Lena ştia dintr-un milion de mici indicii că o iubea din tot sufletul pe ea, singurul lui copil. Acum, ea făcu ceva ce nu mai făcuse niciodată. Se duse la el, îi luă mâna între mâinile ei şi o strânse. El îşi feri privirea şi ea îi auzi respiraţia şuierată. Mendel avea şaizeci de ani, dar arăta mult mai bătrân.

Pe urmă se întoarse spre fiica lui şi, spre uimirea şi înduioşarea acesteia, se înclină ceremonios şi o sărută de trei ori pe obraz, în stilul vechi rusesc.

— Să fii o comunistă vrednică. La revedere, Lena Mendelovna.

— La revedere, tată, răspunse ea.

Ar fi vrut să îi absoarbă mirosul de cafea, ţigări şi săpun, prezenţa, dragostea. Ar fi vrut să se agaţe de costumul lui, să se arunce pe asfalt şi să-l apuce de picioare, pentru ca ei să nu-l poată duce de acolo, dar totul se sfârşi mult prea repede.

Mendel nu o mai privi şi ea înţelese de ce. Doi cekişti îl ajutară să urce în dubă, care era mult prea înaltă pentru el. Înăuntru erau nişte cuşti metalice, astfel încât nu avea unde să se aşeze. Îl închiseră în una din ele şi când trântiră uşa, Lena zări sclipind în lumina felinarelor nu doar ochii apoşi ai tatălui ei, ci şi ai altora.

Kobulov lovi în acoperişul automobilului său şi se aşeză pe locul din dreapta şoferului. Lena rămase în stradă, privind în urma celor două vehicule care trecură peste pod şi pe lângă Kremlin, pentru a dispărea apoi.

Portarul, un om atât de amabil, care dădea mereu o mână de ajutor familiei lor, stătea pe trepte, la intrare, dar nu spuse nimic şi îşi feri privirea de a ei. Lena urcă, să se îngrijească de mama ei.

Nataşa plângea în hohote şi nu putea să vorbească. Lena se aşeză epuizată lângă ea şi se întrebă ce să facă. Îşi aminti că mama ei avusese grijă de Saşenka în noaptea pe care aceasta o petrecuse în închisoare, în 1916.

Când se făcu ziuă, îi telefonă Saşenkăi de la un telefon public. O auzi pe Fulguleţ cântând şi tacâmuri zdrăngănind. Saşenka lua micul dejun împreună cu copiii, în locuinţa ei din strada Granovski.

— Lenocika la aparat, spuse.

— Lenocika, ce s-a întâmplat?

— Tata s-a îmbolnăvit subit şi l-au… a plecat să se trateze.

Lena era copleşită de negre presimţiri. Ochii i se umplură de lacrimi şi aşeză receptorul în furcă.

— Cine era? întrebă Fulguleţ. Lenocika? Tanti Lenocika e o pernă grasă. Ce e, mamă?

— Dumnezeule, oftă Saşenka, se prăbuşi într-un fotoliu şi îşi duse

mâna la frunte.

Ce însemnau toate acestea? întâi Gideon, acum Mendel. Îi venea să verse.

— Mămică, spuse Carlo cu glasul lui subţire şi se căţără în braţele ei ca un ursuleţ domesticit în pijamaua lui albastră. Te simţi rău? Am să te mângâi şi am să te sărut pe faţă, uite aşa! Te iubesc, mămică, eşti cea mai bună prietenă a mea!

Carlo o sărută pe nas cu atâta tandreţe, încât Saşenka se înfioră de dragoste pentru băieţelul ei.

22

Sâmbăta următoare, Saşenka îl aştepta pe Vania să se întoarcă acasă. Dacea era cufundată într-o linişte apăsătoare. Copiii pregăteau o prăjitură împreună cu Carolina.

Porumbeii uguiau în porumbar, ciorile croncăneau în mesteceni. Caii din grajdul mareşalului Budionîi nechezau, iar poneiul copiilor le dădea replica. Albine zumzăiau. Iasomia răspândea un parfum îmbătător. Vecinul fredona o melodie din filmul *Toată lumea râde, cântă şi dansează*. Dar telefonul se încăpăţâna să nu sune. Nici Satinov nu se anunţase pentru o partidă de tenis.

Totul se desfăşura mai încet. Saşenka şedea în pridvor, prefăcându-se că citeşte ziarele şi şpalturile revistei. Ziarele nu conţineau niciun indiciu, nicio aluzie la obsesia spionilor şi procesele-spectacol din anii precedenţi. Deţinuţi erau eliberaţi, sentinţe erau revizuite. Poate era ea paranoică. Îi telefonase lui Benia şi îl informase codificat despre soarta unchilor ei. „Îmbobocesc muşcatele”, replicase el calm şi ea îşi amintise de şopron şi talismanul lor.

Se gândea tot timpul la Benia. Se puteau întâlni în cursul săptămânii viitoare. El avea să o liniştească, să o facă să râdă, în maniera lui de evreu fatalist. Cum putuse ea să trăiască atâta vreme fără neasemuitul Benia? Ardea de nerăbdare să îi telefoneze, dar nu de acasă. Puţin mai jos, pe stradă era un telefon public. Benia o tachina tot timpul, încercând să o ademenească să-i spună că îl iubeşte. „Nu simţi nimic special pentru mine?” obişnuia să o întrebe. După zece zile? Ea, membru de Partid, mamă, redactor-şef, veche bolşevică, să se îndrăgostească de un scriitor leneş? Îşi pierduse oare minţile? Da, îşi pierduse într-adevăr minţile. Of, Benia! Ce va fi crezând el despre toate acestea?

Semnele erau derutante. Gideon nu fusese reţinut şi Mouche îi telefonase Saşenkăi să-i spună că „ei” nu doriseră altceva decât să stea de vorbă cu el despre filme, „despre filme şi istoria grecilor şi romanilor”. Aveau vreo noimă cuvintele acestea sau erau aruncate la întâmplare? Intenţionase Gideon să-i prevină asupra arestării lui

Mendel? „Grecii şi romanii.” Mendel cunoştea istoria antică. Mendel însuşi era o antichitate. Cauza arestării lui trebuia căutată în trecutul bolşevic îndepărtat. Vechiul prieten georgian al lui Stalin, „unchiul” Abel Enukidze, scrisese istoria presei tipografice bolşevice din Baku, dar subapreciase în mod fatal rolul Stăpânului. Saşenka şi-l amintea foarte bine pe tovarăşul Abel, un fustangiu cu părul de culoarea nisipului, ochi albaştri, mâini neastâmpărate şi un harem de balerine. Îl împuşcaseră în 1937.

Dar Mendel nu era Abel. Unchiul Mendel nu se alăturase niciunei opoziţii şi îl apărase cu înverşunare pe Stalin. El era Conştiinţa Partidului, nu era un flecar. De ce Mendel? Şi de ce acum, când Marea Teroare se încheiase? L-ar fi putut aresta pe Mendel oricând, începând din 1936. Nu avea niciun sens.

Sau poate Gideon se referise la trecutul îndepărtat al *familiei?* Dar toată lumea îi ştia pe Zeitlini şi faptul că ea, fiica bolşevică a milionarului, tovarăşa Vulpe Polară, fusese dactilografa lui Lenin! Încercau Organele să o prindă în plasă pe ea, împreună cu familia ei? Strămoşii ei fuseseră într-adevăr burghezi, dar pe ea o protejau căsnicia cu Vania Paliţîn, loialitatea şi originea lui proletară, devotamentul lor comun faţă de Partid.

Sau poate avea chiar soţul ei probleme? Să fi fost vreo rivalitate internă, între noii georgieni ai lui Beria şi vechii moscoviţi? Dar Vania nu fusese un vasal al fostului şef, al lui Ejov, iar Beria scăpase oricum de toţi acoliţii lui Ejov cu câteva luni în urmă. Dementii aceia dispăruseră. Se alesese praful de ei.

Arestarea rudelor ei nu o viza neapărat şi pe ea, îşi spuse Saşenka. Asta se întâmpla frecvent. Până şi rudele prin alianţă ale lui Stalin, din familia Svanidze, fuseseră arestate. Până şi fraţii tovarăşului Sergo, atât de drag lui Stalin, fuseseră executaţi. Propriul ei tată dispăruse. Stalin spusese că fiii nu trebuie să plătească pentru păcatele părinţilor. Pe de altă parte, la o cină confidenţială în Kremlin, la care fusese invitat şi Vania, declarase că îi va distruge pe toţi Duşmanii Poporului „împreună cu clanurile lor! Da, chiar aşa, împreună cu clanurile lor!”

Stalin, istoria şi Partidul lucrau pe căi misterioase, Saşenka ştia acest lucru. Noi, membrii de Partid, suntem adepţii unui ordin militaro-religios, şi asta într-o epocă în care lupta de clasă se înteţeşte şi războiul e iminent, gândi ea. Cu cât sunt mai însemnate succesele Partidului nostru, cu atât mai îndârjit vor încerca să ne combată duşmanii noştri. Aceasta era deviza lui Stalin. Ce ne caracterizează pe noi nu este sentimentalismul burghez, ci loialitatea fată de Partid şi fată de Sfântul Graal al Ideii. Mendel este un om al politicii şi în sistemul nostru progresist, dar imperfect, *aceasta* este politica. Totul va fi bine, îşi spuse Saşenka. Mendel se va întoarce acasă, aşa cum se întorsese şi Gideon. Era o eră nouă, mai puţin sângeroasă. Anii de

groază se încheiaseră.

Porumbeii îşi luaseră zborul când se apropie automobilul. Saşenka veni desculţă la poartă, să-i ajute şoferului să o deschidă.

Soţul ei coborî greoi din automobil, dar numai văzându-l, Saşenka se simţi deja mai liniştită. Vania era al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne şi de la Congresul din martie, membru supleant al Comitetului Central – şi uite că venise acasă. Teafăr şi nevătămat. Poate doar epuizat şi cu ceva mai multe fire albe în părul des şi aspru – dar întotdeauna venea acasă epuizat.

Îşi făcuse griji degeaba. Fulguleţ şi Carlo năvăliră în curte. Carlo era în pielea goală, Fulguleţ îmbrăcase rochiţa ei roz de vară. Creştea atât de repede. Tatăl lor îi îmbrăţişă, le salută iepuraşii şi perniţele, le ascultă pălăvrăgeala despre prăjitura şi bomboanele din bucătărie şi îi trimise în casă. Pe urmă o privi pe Saşenka, o privi aşa cum nu o mai privise niciodată, cu mânie mocnind în ochii negri ca tăciunii. Dădu să spună ceva, dar chiar în clipa aceea Carolina îi chemă la prânz din pridvor.

Atunci îi întoarse Saşenkăi spatele şi intră în casă.

23

Prânzul la masa din pridvor părea să nu se mai sfârşească. Parfumul liliacului era divin. La un moment dat, Fulguleţ aruncă însă cu pâine în fratele ei. Vania îşi ieşi din fire, sări în picioare şi îi trase fetiţei scaunul de la masă.

— Termină! zbieră la Fulguleţ.

Fetiţa se sperie şi începu să plângă. Carlo avea o expresie îngrozită şi curând îi şiroiră şi lui lacrimile pe obraji.

— Dar eu n-am făcut nimic! se văicări băieţelul şi dădu fuga la mama lui.

Dar Saşenka nu spuse nimic. Întreaga ei atenţie era îndreptată asupra lui Vania.

Vania îi ocolea privirea şi abia dacă se atingea de mâncare. În loc să se simtă vinovată, cum s-ar fi cuvenit, Saşenka era enervată. Îi era dor de Benia şi de inepuizabilul lui umor, de neobrăzarea lui fără limite, de sensibilitatea lui.

— Vania, ar trebui să dormi puţin, spuse Saşenka în cele din urmă.

— Chiar? La ce bun?

Saşenka se ridică de la masă.

— Mă duc cu copiii la râu, să ne scăldăm.

Era ora două şi jumătate. Vania se închise în biroul lui.

Desculţă, cu prosoapele sub braţ, Saşenka îi luă pe copii de mână şi îi conduse pe drumul neasfaltat, printre mestecenii argintii, la malul râului Moskva. Vania e întotdeauna prost dispus când se întoarce

acasă după o noapte de muncă, îşi spuse Saşenka. Până şi acum, când nu făcea altceva decât să meargă, avea sentimentul că Benia îi schimbase cu totul viaţa.

Picioarele ei erau goale, soarele îi mângâia obrajii, umerii şi genunchii, dându-i sentimentul că erau unşi cu melasă. Coapsele ei se atingeau în mers, lipicioase, transpirate. Până şi nisipul dintre degetele de la picioare îi dădea o senzaţie de voluptate. Tânăra Saşenka, cea din perioada Războiului Civil şi din anii 1920, nu ar fi remarcat asemenea lucruri; femeia matură, devotată Partidului în anii 1930, fusese prea serioasă, prea preocupată de campaniile şi devizele Partidului. Pe atunci, obişnuise să se îmbrace cât mai anost cu putinţă: ciorapi maro, grosolani, rochii largi, fără nicio formă, părul strâns în coc, eternul batic. Acum totul părea să se joace cu simţurile ei, într-o manieră care o uimea. Rochia de bumbac, încheiată cu nasturi, îi alinta coapsele şi ceafa. Tânjea să-i vorbească lui Benia despre delicioasa aromă de răşină, despre fiecare lucru, oricât de mărunt, pe care-l făcea şi simţea. O adiere răcoroasă îi ridică poalele neîncheiate ale rochiei şi îi dezveli picioarele.

Zâmbi la gândul că Benia, cu mâinile lui, pusese stăpânire pe tot corpul ei, că dansase şi răsese în hohote cu el. Vorbeau despre cărţi şi filme, despre pictură şi teatru, dar înainte de toate râdeau. Coapsele, sânii şi buzele ei: toate îi aparţineau lui.

Ajunseră la malul auriu al râului nămolos, mărginit de cireşi în floare. Fulguleţ îi culese un buchet de flori. Mai erau şi alţi copii care se scăldau în Moskva şi Saşenka recunoscu familiile unor membri de Partid. Le făcu semne cu mâna şi le trimise bezele, îi aplaudă pe copiii care îşi luau avânt şi se aruncau în apă.

— Te uiţi la mine, mămică? întreba Carlo de fiecare dată când sărea în apă.

— Când nu ne uităm noi la voi? răspundea ea de fiecare dată.

Când copiilor li se făcu frig, Saşenka îi uscă bine cu prosopul şi îi îmbrăcă.

Se întoarseră prin pădure. Un covor de clopoţei se întindea la picioarele lor, sub copaci. Fulguleţ şi Carlo se apucară să construiască o tabără pentru „perniţele de pădure”, se cufundară în lumea lor imaginară, cu canapele din muşchi şi palate din trunchiuri de copac.

Saşenka şedea pe o bancă la marginea drumului. Ştia de ce venise cu ei pe aici. Privirea ei se întorcea când spre „tabăra” copiilor, când spre telefonul public din apropiere. Să-i telefoneze sau nu? Nu, nu avea să-i telefoneze.

— Copii, trebuie să mergem acasă, spuse.

— Nu! protestă Fulguleţ. Vrem să ne jucăm.

Ştia că trebuia să-i telefoneze, că era imposibil să treacă pe lângă acea cabină fără să-i telefoneze. Închise ochii. Benia îi spusese că se va

afla la dacea lui dărăpănată din Peredelkino, colonia artiştilor. Ea avea numărul lui de telefon şi voia să-i propună să se întâlnească undeva, cumva. În vreun şopron, unde să se îmbrăţişeze printre lopeţi şi muşcate! Dar trebuia să mai aştepte, până când se va rezolva chestiunea cu Mendel. În afară de aceasta, el era desigur cu familia acolo.

Îi va telefona în orice caz. Dacă răspundea soţia lui Benia, ea se va prezenta drept redactorul-şef al revistei cu care colabora el. În fond, chiar voia să-i ceară să scrie un articol: „Cum se organizează un bal mascat pentru poporul sovietic. Cum se pregătesc rochiile, măştile şi mâncărurile."

În timp ce copiii ţopăiau pe drumul nisipos, ea formă numărul lui Benia. Telefonul sună şi sună. Nimeni nu răspunse. Saşenka se rezemă de peretele de tablă al cabinei, se lipi de el şi visă la miracolul electric care îi va aduce glasul lui în ureche. Se trezi din visare şi se dojeni clătinând din cap.

Va trebui să mai aştepţi puţin, Benia Golden. Am să găsesc eu o cale să te anunţ, îi spuse în gând. Voiam doar să-ţi spun că te iubesc.

24

La ora patru, Saşenka se întoarse la dace. Coloanele albe, masa de lemn, hamacurile îi aminteau de verile petrecute la Zemblişino, înainte de Revoluţie. Copiii erau somnoroşi şi Carolina îi duse la culcare în camerele lor.

Vania şedea în grădină. Purta cămaşa ţărănească brodată cu fir roşu, nişte pantaloni lăbărţaţi şi cizme. Mereu cizme.

— E totul în regulă, Vania? întrebă Saşenka. Ai vreo veste despre Mendel?

Întâi, Vania nu se mişcă. Pe urmă se ridică încet, se răsuci spre ea şi o lovi cu pumnul în faţă. Lovitura fusese atât de puternică, încât Saşenka, deşi căzuse pe spate în iarbă, parcă nici nu o simţise. Consternată, rămase întinsă pe jos şi simţi gustul sângelui pe limbă.

Vania, cu o zvâcnire pe faţa lipsită de expresie, stătea deasupra ei, strângând şi frământându-şi mâinile mari. Saşenka se ridică din iarbă şi se năpusti asupra soţului ei, cu gura larg deschisă să ţipe la el, dar Vania o prinse de încheietura mâinii şi o trânti iar în iarbă.

— Unde ai fost, târfă?

Stătea aplecat deasupra ei. În plină ceartă, amândoi erau totuşi conştienţi de vocile din spatele gardului, de personalul din casă, de gărzi: toţi ascultau şi raportau mai departe. După ce o lovi, continuară să vorbească în şoaptă, fără să ţipe, mai încet decât zumzetul acelei zile de vară.

— Am fost să ne scăldăm în râu.

— La telefon.

— Da, am trecut pe lângă telefon…

— Şi ai telefonat, nu-i aşa?

— Nu vorbi cu mine de parcă aş fi unul din cazurile tale. Şi ce dacă am telefonat? Nu am voie să telefonez?

— Pe cine ai sunat?

Ştia, Saşenka realiză că Vania ştia şi lucrul acesta o îngrozi.

— L-ai sunat pe jidanul ăla, nu-i aşa? Nu-i aşa? Crezi că eu n-am avut ocazii? Nu ţi-am fost fidel?

— Nu ştiu.

— Ei bine, Saşenka, dă-mi voie să-ţi spun că nu m-am atins de nici o altă femeie în toţi anii aceştia. Te-am adorat. Am făcut totul pentru tine. Nu ţi-am oferit eu totul?

Pe urmă şuieră:

— L-ai cunoscut în casa noastră, târfă! Te-ai dus cu copiii mei să-i telefonezi nenorocitului ăluia de scriitor!

Oare ce ştia? Saşenka amesteca în gând toate datele, ca pe un pachet de cărţi. Dacă Vania ştia că îi telefonase, ce dovedea asta? Dacă ştia că îi ceruse să scrie un articol, ei bine, de ce nu? Dacă ştia despre hotel, era pierdută!

Vania stătea deasupra ei şi Saşenkăi îi trecu prin minte că o va pocni din nou sau o va lovi cu cizma, chiar acolo, în grădina dacei lor, în apropierea copiilor care dormeau în casă.

— Ţi-a pus-o?

— Vania!

— Nu contează, Alexandra Samuilovna. Acum nu mai contează. S-a terminat. Nu mai poţi vorbi cu el, fiindcă nu mai e aici.

Continuând să-şi atingă cu vârfurile degetelor buza însângerată, Saşenka pricepu brusc sensul acestor cuvinte ale soţului ei.

— Ce vrei să spui?

El îşi apropie faţa de a ei. Transpira.

— Nu mai e aici, Saşenka! S-a dus. *Asta* e răsplata lui!

Saşenka era furioasă. O furie nestăvilită, care o luă prin surprindere, o făcu să pălească.

— Deci asta e răzbunarea ta? Aşa vă obligaţi voi, cekiştii, nevestele să vă fie fidele? Nu ţi-e ruşine de tine? Credeam că lucrezi pentru Partid. Şi ce-o să-i faci? O să-l ciomăgeşti în vreo celulă? Asta faci tu zi de zi, Vania?

— Tu nu înţelegi.

Deodată, Vania se aşeză. Îşi frecă faţa cu palmele, se scărpină în cap, cu ochii închişi. Pe urmă se ridică şi se duse cu paşi rari în casă.

Saşenka se ridică tremurând. Îl arestaseră pe Benia! Nu putea fi adevărat! Ce se va întâmpla cu el? Gândul că Benia avea să sufere era insuportabil. Unde era el acum?

— Mămico!

Carlo plângea. Întotdeauna se trezea prost dispus.

— De ce vorbiţi aşa, tu şi tăticu'? întrebă Fulguleţ şi ieşi în paşi de dans în grădină. Mamă, de ce îţi sângerează buza?

— Ah, răspunse Saşenka şi pentru prima dată îi era ruşine. M-am lovit de uşă.

— Te vindec eu, mămico. Pot să-ţi pun un plasture? întrebă Carlo şi îi atinse buza şi îi sărută mâinile, în vreme ce Fulguleţ, înviorată şi neastâmpărată, zburda prin grădină ca un mânz.

Saşenka îşi îndreptă privirea spre biroul lui Vania. În mintea ei se ciocneau diverse posibilităţi. Era aproape bucuroasă că Vania o lovise pe ea şi nu îşi descărcase nervii asupra copiilor. N-avea decât să o snopească pe ea în bătaie, dacă asta însemna că Benia nu avea să sufere. Dar dacă Benia era altfel decât părea? Dacă nu fusese arestat din dorinţa de răzbunare a soţului încornorat, ci fiindcă era un „element ostil", un spion troţkist? Sau scornise Vania toată povestea aceasta pentru a o chinui pe ea? Sau dăduse Mendel într-adevăr de bucluc şi acum îi atrăgea cumva în toată povestea asta şi pe ea, şi pe prietenii ei? Cu fiecare scenariu plauzibil care se derula în mintea ei, Saşenka era cuprinsă de un nou acces de panică, până când se auzi strigată de copii.

— Mămico, te uiţi la mine?

Întâi Fulguleţ, pe urmă Carlo. Saşenka se simţi ca o somnambulă în această după-amiază care trecea exasperant de încet, deşi era un exemplu perfect pentru idila verii timpurii în pădurile argintii din câmpia Moscovei.

Ce am făcut? se întreba. Ce am făcut?

În sfârşit se făcu ora opt, timpul de culcare al copiilor.

— Mă mângâi până adorm? murmură Carlo, privind-o cu ochii lui căprui.

— Unsprezece mângâieri pe frunte, răspunse Saşenka.

— Da, mămico, unsprezece mângâieri.

Saşenka era de obicei absorbită de Carlo, dar în seara aceasta gândurile ei erau în altă parte. Unde? Cu Benia, în celulele Lubiankăi? Cu Mendel, în carcerele Infernului? Dar ce însemnau toate acestea pentru ea şi familia ei? Se ruga, şi în acelaşi timp se temea, să fie eliberată din starea aceasta de incertitudine.

— Mămico? Pot să-ţi spun ceva? Mamă?

— Da, Carlo.

— Te iubesc din toată inima, mamă.

Era o expresie nouă a lui, care o mişcă profund pe Saşenka. Îi prinse trupuşorul îndesat de ursuleţ şi îl strânse în braţe.

— Ce frumos să spui aşa ceva, scumpul meu. Şi mămica te iubeşte pe tine din toată inima.

Îşi aşeză palmele pe fruntea lui catifelată şi numărară împreună cu voce tare. Îi mângâie faţa de unsprezece ori, până când băieţelului i se închiseră ochii. Fulguleţ era, din fericire, obosită şi adormi fără să crâcnească.

Era o seară plină de miresme, înăbuşitoare. Casa era populată de molii grase, muşte mari şi somnolente, păduchi de plante. Ventilatoarele din tavane bâzâiau. Carolina se retrăsese în camera ei.

Telefonul nu sunase.

Vania se aşeză în balansoarul din pridvor şi se apucă de fumat şi băut. Evreii, gândi Saşenka, nu beau când au probleme, ci capătă eczeme şi palpitaţii. Şi-l aminti pe tatăl ei. Balansoarul lui Vania se legăna scârţâind înainte şi înapoi şi Saşenkăi i se părea că aude „scaunul de trap” al tatălui ei, de acum mulţi ani.

Era timpul. Ciori croncăneau în tei. Saşenka se apropie neliniştită de soţul ei.

— Vania? i se adresă.

Întâi trebuia să ştie cum aflase el despre Benia. Şi ce aflase. Până atunci nu avea de gând să mărturisească nimic.

— Vania, nu am făcut nimic, minţi Saşenka. A fost doar un flirt. Îmi pare atât de rău…

Se aşteptase la o replică dură din partea lui, dar când Vania îşi întoarse faţa spre ea, observă că era umflată şi scăldată în lacrimi. Vania nu plângea aproape niciodată, doar când era foarte beat, la filme triste, la reuniuni ale regimentului său sau când o văzuse pe Fulguleţ în piesa de teatru de la şcoală.

— Lasă, spuse el.

— Mă urăşti?

El scutură din cap.

— Spune-mi, te rog, ce ştii.

Vania dădu să spună ceva, dar gura lui lată, fălcile masive şi ochii blânzi îşi pierdură contururile şi el începu să plângă tăcut în amurgul cald.

— Ştiu că am făcut o greşeală teribilă. Vania, îmi pare atât de rău!

— Ştiu totul, spuse el.

— Totul? Dar ce e de ştiut?

El scoase un geamăt de durere şi epuizare.

— Nu te mai obosi, Saşenka. Nu mai suntem soţ şi soţie.

— Mă sperii, Vania.

Lacrimi îi şiroiau lui Vania pe obraji, în vreme ce soarele apunea sângeriu.

Saşenka stătea în dreptul balansoarului, inspirând mireasma iasomiei. Se gândea la Mendel. Se gândea la Benia şi la copiii care dormeau în camerele lor.

Vania se ridică în cele din urmă din balansoar. Era beat, cu ochii roşii şi împăienjeniţi – dar era beat în acel fel stăpânit, caracteristic celor obişnuiţi să bea mult – şi o luă în braţe, ridicându-i picioarele în aer. Pentru prima oară după mult timp, Saşenka primea cu recunoştinţă atingerea lui. Vedea iepuraşii în cuştile lor şi poneiul care privea blajin peste gard, dar ea şi Vania erau singuri, aşa cum fuseseră dintotdeauna.

— Ne putem despărţi, spuse ea. Nu trebuie să afle nimeni. Desparte-te de mine, scapă de mine. Divorţează de mine! (Cu câteva ceasuri în urmă, aceasta ar fi fost o fantezie de evadare cu Benia, acum nu era decât o măsură disperată.) Am făcut ceva oribil! Îmi pare atât de rău, atât de rău…

— Nu vorbi aşa, şopti Vania şi o strânse cu şi mai multă putere în braţe. Sunt supărat pe tine, bineînţeles că sunt, prostănaco. Dar nu avem timp pentru jigniri.

— Spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, ce înseamnă asta? Cine ştie?

— *Ei* ştiu totul – şi e vina mea, răspunse el.

— Te implor! Spune-mi ce s-a întâmplat!

Vania îi sărută gâtul, ochii, părul.

— Mi-au luat cazul Comisariatului pentru Afaceri Externe. M-au detaşat în Turkestan, să mă ocup de tovarăşii noştri din Stalinabad.

— Ei bine, am să vin cu tine. Vom veni toţi cu tine şi vom trăi în Stalinabad.

— Vino-ţi în fire, Saşenka. S-ar putea să mă aresteze pe peronul gării. S-ar putea să vină chiar în noaptea asta.

— Dar de ce? Eu sunt cea care a greşit… Te implor să mă ierţi, dar nu înţeleg ce are a face cu politica?

— Gideon, Mendel, acum Benia Golden – se pregăteşte ceva, Saşenka, şi eu nu ştiu ce. Poate îl au la mână pe scriitorul tău? Poate e un ticălos care lucrează cu spionii străini. Dar ne au şi pe noi la mână, pe tine şi pe mine. Nu ştiu cu ce, dar ştiu că ne-ar putea distruge.

Chipul lui febril pălise în lumina tot mai slabă.

— S-ar putea să nu mai avem timp. Ce o să facem?

Enormitatea primejdiei care plana asupra lor o zdrobea pe Saşenka.

Cu două săptămâni în urmă, tovarăşul Stalin venise în casa lor însoţit de tovarăşul Beria, Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne. Vedete ale ecranului şi scenei cântaseră în casa lor. Vania fusese

recent promovat, aveau încredere în el. Tovarăşul Stalin aprecia revista ei, o aprecia pe ea şi o ciupise pe Fulguleţ de obraz. Nu, Vania se înşela. Toate erau minciuni. Inima îi bătea mai puternic, scântei roşii se aprindeau în faţa ochilor ei, stomacul i se contracta.

— Vania, mi-e frică.

Se aşezară la masa din pridvor, foarte aproape unul de celălalt, obraz lângă obraz, mână în mână, mai apropiaţi acum decât în luna de miere, decât fuseseră când erau tineri şi îndrăgostiţi, uniţi acum într-un fel pe care niciun cuplu nu şi l-ar fi dorit.

Vania îşi recăpătă primul stăpânirea de sine.

— Saşenka, şi mie mi-e frică. Dar trebuie să ne facem un plan.

— Chiar crezi că ar putea veni să ne aresteze?

— E posibil.

— Nu putem întreba pe cineva? Ai vorbit cu Lavrenti Pavlovici? El te apreciază. E mulţumit de tine. Joci în echipa lui de baschet. Dar Hercule? El ştie totul. Stalin îl îndrăgeşte. El ne va ajuta.

— Am telefonat amândurora, spuse Vania. „Tovarăşul Beria este indisponibil", mi s-a spus. Hercule nu mi-a răspuns.

— Dar asta nu înseamnă nimic. Beria umblă probabil după fuste. Iar Hercule ne va suna.

— Trebuie să decidem încă din seara aceasta ce vom face. S-ar putea să mă aresteze pe mine, sau pe tine, sau pe amândoi. Cine ştie ce scot acum cu ciomagul din Mendel – sau din afurisitul tău de scriitor.

— Dar nu îi pot sili să scornească minciuni, nu-i aşa?

— Doamne Sfinte! exclamă Vania. Glumeşti, nu-i aşa? Noi, Organele, avem o zicală: „Dă-mi un om în seara asta şi până mâine dimineaţă îl fac să declare că e regele Angliei!" Tu chiar ai crezut tot ce s-a mărturisit la Procese? Zinoviev, Kamenev, Buharin, teroriştii, asasinii, elementele ostile, spionii?

— Dar era adevărat. Era adevărat în spirit, tu aşa ai spus, în esenţă.

— Da, era adevărat. Era adevărat că erau toţi nişte nemernici. Că erau duşmanii noştri în spirit. Îşi pierduseră credinţa şi *credinţa* înseamnă totul. Dar…

Vania clătină din cap.

— Tu îi baţi pe oameni ca să spună toate acestea, Vania, nu-i aşa?

— Pentru Partid aş face orice. Am făcut orice. Da, ştiu cum este să zdrobeşti un om. Unii se frâng ca un chibrit, alţii şi-ar da mai degrabă viaţa decât să scoată un cuvânt. Dar mai bine împuşti o sută de nevinovaţi, o mie de nevinovaţi, decât să îţi scape un singur spion.

— Dumnezeule, Vania!

Saşenka îşi aminti cuvintele lui Benia şi mina lui când le rostise. Benia ştiuse ce făcea Vania toată noaptea, în vreme ce ea…

— Tu cu ce credeai că mă ocup eu? E strict confidenţial, dar ţie ţi-a

convenit să nu ştii.

— Partidul are tot dreptul să-i distrugă pe spioni. Eu am ştiut că s-au făcut şi greşeli, dar noi toţi ne-am spus că greşelile acestea merită. Dar dacă vom fi şi noi acum o greşeală? Eu cred în Partid şi în Stalin, e misiunea vieţii mele. Vania, tu mai crezi?

— După tot ce am făcut pentru Partid, nu pot să nu cred. Dacă m-ar împuşca în noaptea asta, aş muri convins de comunism. Dar tu?

— Să mor? Eu nu pot să mor. Nu pot să dispar! Vreau să trăiesc. Eu iubesc viaţa. *Aş face orice ca să trăiesc*.

— Mai încet, scumpă tovarăşă Vulpe Polară.

Tonul conspirativ pe care îl adoptă Vania o întoarse pe Saşenka în timp, în Petrogradul anului 1916, când el era un tânăr activist bolşevic plin de înflăcărare. Acesta fusese unul din lucrurile care o atrăseseră la el.

— Calmează-te! Nu vom muri, dar avem nevoie de un plan. Dacă ne arestează, să nu spui nimic. Asta e important. Dacă nu mărturiseşti nimic, nu au nimic împotriva ta. Orice ne-ar face, să nu mărturiseşti nimic!

— Nu ştiu dacă aş suporta. Durerea, spuse ea cu un tremur în glas. Vania, ai revolverul aici, nu-i aşa?

Vania ridică un chipiu de pe masă. Dedesubt era un revolver Nagant. Saşenka atinse metalul rece şi îşi aminti „buldogii" din Petrograd, pe care îi transportase ea pentru Partid. Cu câtă înflăcărare şi mândrie predase ea pistoalele acelea în numele Revoluţiei. Cu câtă admiraţie îl privise ea pe Vania, muncitorul voinic, cu mâinile ca nişte labe de urs, cu chipul cutezător, cu ochii căprui! Ce se alesese de el? Ce se alesese de ei?

— Ne-am putea sinucide chiar în noaptea asta, Vania. Eu m-aş putea sinucide şi atunci ai scăpa de mine. Nu ar mai exista nimic compromiţător în viaţa ta. Un cuvânt din partea ta şi o fac…

— Asta ar fi o primă soluţie. Avem revolverul şi mai avem timp în noaptea asta. Dar dacă nu au nimic împotriva ta? Te vor bate şi te vor umili. Dar dacă nu mărturiseşti nimic, vor spune: „A semnat ceva? Nu? Ei bine, atunci poate că nu e o ticăloasă." Până la urmă îţi vor da drumul. Pentru noi, pentru viaţă, pentru copii.

Copiii! Aproape uitaseră de ei. Moartea, violenţa, dispariţia definitivă de pe Pământ, sfârşitul existenţei erau atât de îngrozitoare, atât de prezente, încât dădeau naştere celei mai pure forme de egoism. Cum putuse să se gândească numai la ea?

Saşenka se întoarse şi fugi în casă, urmată de Vania. Dădură buzna în camera lui Fulguleţ. Mână în mână priviră cu sufletele chinuite fetiţa, cu pielea ei albă şi părul blond răsfirat pe pernă, cum respira liniştit, cu braţele îndoite şi perniţa roz lipită de obraz. Carlo dormea gol, întins pe burtă, cu părul răvăşit, cu braţele şi picioarele încă pline

de cute ca ale unui bebeluş, cu capul îngropat în iepuraşul lui preferat de pluş.

Saşenka abia dacă mai putea respira, îşi simţea gura uscată în camera aceea caldă şi întunecoasă, în care plutea mireasma proaspătă, de fân şi vanilie, pe care o au copiii vara. Avea sentimentul că ei sunt primii şi ultimii părinţi din lume. Dar erau singurii care ştiau ce primejdie îi pândea. Saşenkăi i se făcu rău. Din clipă în clipă puteau pierde tot ce aveau mai de preţ.

— Fulguleţ, Carlo, dragii mamei!

Saşenka îngenunche, cu Vania alături, între cele două paturi şi amândoi începură să plângă tăcut, unul în braţele celuilalt.

— Să nu-i trezeşti, spuse Vania.

— Nu, să nu-i trezim, îi dădu Saşenka dreptate, cu inima frântă.

Dar nu se putu abţine. Cu mâinile tremurând îl ridică pe Carlo din pat, îl lipi de ea şi îi acoperi fruntea catifelată cu sărutări, până când băieţelul dădu semne că s-ar trezi. Vania o strângea în braţe pe Fulguleţ, cu faţa îngropată în părul ei, care se lipea ca nişte fire de aur de obrajii lui umezi. Copiii, treziţi din somnul adânc al acelei nopţi înăbuşitoare, se lăsau dezmierdaţi de părinţii lor, încă neştiutori de furtuna care era pe cale de a se isca. Toţi patru se aflau la adăpostul întunericului, părinţii plângând, copiii întinzându-se şi oftând, pentru a se ghemui apoi somnolenţi în braţele acestora.

Vania o trase în cele din urmă pe Saşenka de mână.

— Să-i punem la loc, în pat! spuse.

După ce îi aşezară la culcare, se furişară afară din cameră şi se aşezară pe marginea divanului, în dreptul ferestrelor deschise. O portieră se trânti zgomotos în noapte.

— Vania! S-a sfârşit? Au venit?

Saşenka se aruncă în braţele soţului ei. El încercă să o liniştească, mângâind-o cu mâinile lui stângace, a căror asprime era acum atât de binevenită, atât de familiară.

— Nu, nu au venit. Încă nu, şopti Vania. Dar să încercăm să chibzuim. Nu mai plânge! Stăpâneşte-te. De dragul copiilor…

Dar şi pe el îl străbătu un fior. Ei îi scăpă un geamăt, pe care el îl înăbuşi imediat, acoperindu-i gura cu mâna. Ea se ridică şi se duse să-şi spele faţa cu apă rece. O gravitate înfricoşătoare puse stăpânire pe ei.

— Vania, nu ne putem sinucide, fiindcă…

— Pentru Stalin, să te sinucizi e ca şi cum „ai scuipa Partidul în faţă”. Noi am scăpa de suferinţă, dar copiii nu. Partidul se va răzbuna pe copii.

— Ştiu ce facem. Ne sinucidem şi îi ucidem şi pe copii, în noaptea asta, Vania, acum. Dacă murim împreună, vom fi împreună. Mereu!

Era ciudat, dar Saşenka credea într-o oarecare măsură în viaţa de

apoi. În viaţa veşnică. Bunicii ei, rabinul şi soţia sa, avuseseră această credinţă, dar ea, o comunistă, se ferise mereu de ea. Acum îi reveneau în minte toate acele cuvinte străvechi din Turbin: Zohar, Cartea Splendorii, esenţa Cabalei, Edenul şi Gheena, golem şi dibuk, spiritele care îi urmăresc pe cei deochiaţi, toată acea lume spirituală atât de străină de marxismul ştiinţific şi materialismul dialectic. Şi totuşi, ea îşi imagina cum sufletul ei şi iubirea sa vor dăinui dincolo de moartea trupului ei. Îşi va revedea mama şi tatăl, vor fi iarăşi tineri. Vor fi iarăşi împreună! Scoase revolverul de sub chipiul de NKVD-ist al lui Vania. Nu uitase cum se mânuieşte o armă.

— Tu crezi în asta? întrebă el. Şi eu. Vom fi toţi împreună în rai. Poate ai dreptate. Dacă vin să ne aresteze, îi ucidem întâi pe copii şi pe urmă ne sinucidem.

— Atunci, ne-am înţeles.

Dar când Saşenka se îndreptă spre dormitor, el o prinse de mână, îi luă pistolul şi îl vârî în tocul de la brâu. O strânse în braţe şi îi spuse în şoaptă:

— Nu aş fi în stare. Nu aş putea. Dar tu?

Ea scutură din cap. Trecuse de miezul nopţii şi mintea ei lucra acum mai ordonat.

— Nu mai avem timp pentru lacrimi, nu-i aşa, Vania, scumpule?

— Ne au la mână cu ceva. Dar nu ştiu cu ce.

— Gideon a spus ceva despre „greci şi romani” şi pe urmă l-au arestat pe Mendel. Benia Golden nu ştie nimic despre noi.

— Dar e un provocator? Un spion? Un gunoi?

— S-ar putea…

Îi era atât de frică, încât ajunsese să îl învinuiască pe iubitul ei. Asta se întâmplase? Benia îi distrusese familia? Dar în clipa următoare alte posibilităţi se îmbulziră în mintea ei:

— O fi vreo intrigă cekistă din Lubianka? Trebuie să existe un motiv, Vania, nu-i aşa?

El îşi depărtă braţele.

— O cauză, da. Dar nu neapărat un motiv.

Chiar atunci, poarta din fundul grădinii scârţâi.

— *Ei* sunt, Vania. Te iubesc, Vania, Fulguleţ, Carlo. Dacă unul din noi va supravieţui, ah, Vania… Să nu sfârşim totul? Unde e „buldogul”?

Se agăţau unul de celălalt. El ţinea revolverul într-o mână şi palmele lor se lipeau de metalul rece, de parcă ar fi fost talismanul iubirii lor. Nu se mai auzi nimic. Timpul trecea chinuitor de încet.

Un fluierat sfâşie tăcerea şi o făptură cu o căciulă albă se ivi dintre umbrele livezii.

Vania ridică pistolul.

— Cine e? Trag. Vă omor pe toţi, nemernicilor!

— Nu stau decât câteva minute, spuse musafirul şi îşi dădu jos căciula albă caucaziană, pe care o purtase mereu la început, în acea iarnă rece din Sankt Petersburg.

— O, Hercule, slavă Cerului că ai venit! spuse Saşenka şi îl sărută de câteva ori pe obraz, apoi se agăţă de el. Nu vom păţi nimic, nu-i aşa? Ai venit să ne spui cum să rezolvăm problema. Cu cine să vorbim? Te rog, spune-ne!

Stinseră luminile din pridvor şi Hercule se aşeză cu Vania şi Saşenka la masă. Ea umplu trei păhărele cu coniac armean.

— Totul se va rezolva, nu-i aşa? insistă Saşenka. Nu e decât în imaginaţia noastră, nu-i aşa? O, Hercule, ce să facem?

— Taci, Saşenka, spuse Vania. Lasă-l să vorbească.

Satinov dădu din cap. Ochii lui sclipeau în întuneric ca două boabe de mercur.

— Ascultaţi-mă cu atenţie, începu el. Nu ştiu tot, dar ştiu că ceva s-a schimbat. Îl interoghează pe Mendel şi au găsit ceva împotriva ta.

— Împotriva mea? ţipă Saşenka. Vania, divorţează de mine! Mă împuşc.

— Ascultă ce are de spus, Saşenka, replică Vania.

— Asta nu mai e o soluţie, comentă Satinov laconic. Mă gândeam… la copii.

Saşenkăi îi pulsa sângele în vene.

— Să mă duc la Beria? Aş face orice. Orice! L-aş putea convinge pe Lavrenti Pavlovici…

Satinov clătină din cap şi Saşenka realiză cât de tensionat era. Nu mai avea timp să vorbească despre ei. Nu mai era vorba decât despre copii.

— I-aş putea scrie tovarăşului Stalin. Mă cunoaşte, mă cunoaşte din martie 1917, când am lucrat pentru Lenin… Mă cunoaşte.

Privirea lui Satinov o fulgeră şi ea pricepu că totul venea de sus, de la Instanţă, de la însuşi Stalin.

— Acum trebuie să vă gândiţi la copii, se mulţumi Satinov să spună.

— Dumnezeule mare, oftă Saşenka şi în faţa ochilor îi jucau pete roşii. Or să-i trimită la unul din orfelinatele acelea. Vor fi torturaţi, ucişi, violaţi. Copiii lui Troţki sunt morţi. Ai lui Kamenev. Ai lui Zinoviev. Ştiu ce se petrece acolo…

— Taci, Saşenka. Hercule, ce putem face? întrebă Vania.

— Pot rămâne la cineva din familiile voastre? întrebă Satinov.

Dar Saşenka ştia că Gideon şi Mouche se aflau pe marginea prăpastiei, iar Victoria, cealaltă fiică a lui, era o adeptă fanatică a

Partidului, care nu ar ajuta în ruptul capului nişte copii cu trecutul pătat. Mendel era deja în ghearele Lubiankăi, iar pe părinţii lui Vania aveau să-i aresteze probabil la scurt timp după ei.

— Atunci trebuie să-i trimiteţi de aici pe Fulguleţ şi Carlo, spuse Satinov. Imediat. Poate chiar mâine. În sud. Eu am nişte prieteni acolo, care îmi sunt îndatoraţi. Ştiţi că eu am lucrat multă vreme în Comisariatul Transcaucazian. La ţară locuiesc oameni obişnuiţi, care nu au treabă cu politica. Uneori am fost dur, când am lucrat acolo, i-am zdrobit pe duşmanii noştri, dar când am putut, i-am ajutat pe alţii.

— Cine sunt oamenii aceştia? Ce se va întâmpla cu Fulguleţ şi Carlo?

Saşenka era în pragul unei crize de isterie. Respira greu, cu gura larg deschisă, şi totuşi avea senzaţia că nu capătă suficient aer.

— Saşenka, trebuie să ai încredere în mine. Sunt naşul lui Fulguleţ. Ai încredere în mine?

Ea dădu din cap. Nu avea încotro. Satinov era singura lor scăpare.

— Trebuie să plece, aşadar, în sud, în mare taină. Eu însumi plec la noapte în Caucaz, dar nu-i pot lua cu mine. O persoană de cea mai mare încredere va trebui să plece cu ei „în vacanţă" – nimic suspect. Undeva, acea persoană îi va încredinţa unei alte persoane, ştiu eu cui.

— Dar părinţii lui Vania?

— Da, mama îi iubeşte pe copii… se grăbi Vania să spună.

— Nu, îl întrerupse Satinov. Şi ei locuiesc în strada Granovski. Şi ei sunt supravegheaţi zi şi noapte. Nu ar fi alegerea potrivită. Iartă-mă, Vania, dar devotamentul lor faţă de Partid e deopotrivă înflăcărat şi naiv, o combinaţie primejdioasă.

— Cunoşti… pe cineva în sud, care să aibă grijă de copii, pe cineva cu suflet bun, suficient de bun pentru aceşti… îngeri? întrebă Saşenka.

Satinov luă mâinile Saşenkăi în ale sale şi le strânse.

— Nu te mai chinui. Da, Saşenka, îţi promit că persoana la care mă gândesc eu ar fi pe placul tău. Dar nici măcar acea persoană nu are voie să afle destinaţia lor finală.

— Dar vor rămâne împreună? Spune-mi, te rog, că vor rămâne împreună. Se iubesc, au nevoie unul de celălalt, şi fără noi…

Hercule clătină din cap.

— Nu. Dacă ajung într-un orfelinat al NKVD-ului pentru copiii trădătorilor de patrie, vor fi despărţiţi, li se vor schimba numele. Şi apoi, doi fraţi adăpostiţi în acelaşi loc sunt foarte uşor de găsit. Despărţiţi, vor fi în siguranţă. Avem mii, poate chiar milioane de copii rămaşi singuri, gările sunt pline de ei.

— Dar asta ar însemna că nu-şi pierd numai părinţii, ci şi sora, respectiv fratele. Nu ar mai aparţine aceleiaşi familii. Vania, nu pot. Nu am să rezist.

— Ba da, răspunse Vania, ai să rezişti.

— Fiecare va ajunge în altă familie, continuă Satinov. Ştiu eu cine sunt familiile acestea. Sunt cupluri fără copii, care nu au nicio legătură cu politica, oameni cumsecade, buni la suflet. Dacă voi vă întoarceţi, dacă toate acestea nu înseamnă nimic, dacă veţi fi doar exilaţi, nu vi se va îngădui să locuiţi la Moscova multă vreme de-acum înainte, dar copiii vor fi pregătiţi, vă promit. Şi vor veni să trăiască împreună cu voi, oriunde vă veţi afla. Dar dacă nu, dacă lucrurile ies prost…

— Spune-mi, te rog, cine sunt familiile acestea? *Cine sunt?* îl imploră ea cu glasul frânt.

— Nimeni în afara mea nu are voie să afle unde vor ajunge copiii. Să ajuţi copilul unui Duşman al Poporului te costă capul. Dar eu am să mă ocup de toate, Saşenka. Documentele se vor pierde şi ei vor dispărea, dar vor fi în siguranţă. Nu sunteţi singurii. Mulţi şi-au trimis copiii la ţară în 1937. Deci asta este oferta mea. Dacă o acceptaţi, vă jur că am să veghez asupra copiilor voştri atât timp cât voi trăi. Va fi misiunea vieţii mele. Dar trebuie să vă hotărâţi acum.

Vania se uită la Saşenka, ea se uită la el şi în cele din urmă se întoarse spre Satinov.

— O, Hercule, îngăimă doar şi dădu din cap.

Dădu să îl îmbrăţişeze pe Satinov, dar el se feri şi ea pricepu ce simţea el acum, fiindcă şi ea simţise acelaşi lucru. Când prieteni de-ai lor, sortiţi pieirii, fuseseră daţi la o parte în 1937, nemaiaşteptând altceva decât arestarea, şi ea se ferise de ei, de parcă ar fi fost infectaţi cu vreo boală, de parcă ar fi avut lepră, fiindcă în acele vremuri relaţiile cu asemenea oameni puteau fi fatale. Acum *ea* era leproasa şi prietenul acesta drag al ei îi dădea o mână de ajutor.

— Îţi mulţumesc, spuse Saşenka încet. Eşti un om cumsecade, un comunist onest.

— Crede-mă, nu sunt chiar aşa de grozav, se mulţumi Satinov să spună şi se ridică în picioare. Bun. Înainte de toate, va trebui să trimit nişte telegrame. Pregătiţi-i pe copii încă din noaptea aceasta. Îi puteţi trimite oricând, începând de mâine. Sau puteţi aştepta, până când unul din voi va fi arestat şi atunci veţi şti mai multe. Tu pleci mâine la Stalinabad, Vania, nu-i aşa? Dar dacă te vor aresta, vei avea cum să trimiţi un mesaj? Eu plec la noapte cu un tren special al Comitetului Central, mâine sunt în Tbilisi. Am primit o misiune nouă şi voi rămâne în sud vreme de o lună. E un mare noroc, fiindcă înseamnă că am să vă pot ajuta. Am să vă transmit adresa unde îmi puteţi telegrafia. Dar un lucru e important: dacă veţi fi arestaţi, eu voi avea nevoie de timp, pentru a-i pune pe copii la adăpost înainte ca Organele să înceapă să-i caute. Vania, tu înţelegi ce vreau să spun. Să nu vă treacă prin minte să vă faceţi de petrecanie. Acordaţi-mi puţin timp, oricât de greu vă va fi. Am să-l folosesc cum se cuvine, înţelegeţi? Şi acum, prima etapă. I-ar putea însoţi Carolina o bucată de drum?

Saşenka se gândi la nemţoaica uscăţivă de pe Volga. O clipă ezită. Copleşită de frică, se întrebă dacă dădaca nu i-ar trăda. Nu puteau avea încredere în nimeni. Dar în final spuse:

— Da, cred că s-ar duce până la capătul lumii pentru copiii aceştia.

— Cheam-o, spuse Vania, dar Saşenka bătea deja în uşa Carolinei.

Când văzu chipul îngrijorat al dădacei, pricepu că aceasta ştia deja că se întâmplase ceva rău. Nu mai era nevoie să-i explice prea multe, câteva cuvinte fură de ajuns. Saşenka încerca să-şi reţină lacrimile şi înţelese după expresia dură a feţei Carolinei şi bărbia împinsă înainte cu hotărâre că aceasta era conştientă de chinurile prin care trecuseră ei în ultimele ceasuri.

— Vino şi aşază-te lângă noi, spuse Saşenka.

Distanţa între stăpână şi servitoare dispăru într-o clipită, puterea lor de a se salva (sau distruge) reciproc le făcea egale.

— Bun, zise Satinov, după ce Saşenka şi dădaca veniră în pridvor. Un lucru e limpede: indiferent ce s-ar întâmpla, eu nu am fost aici. Vania, Saşenka, ultima dată când ne-am întâlnit a fost în strada Granovski, când am venit cu soţia mea la voi la cină. Nu am vorbit despre politică. Eu nu ştiu nimic despre soarta voastră. Va trebui să procuraţi cât mai curând posibil biletele de călătorie ale Carolinei şi copiilor. Sunaţi la gară, aflaţi orele de plecare, acum, în noaptea asta, spuse şi aşeză pe masă două documente de identitate. Acestea sunt documentele celor doi orfani din Orfelinatul Dzerjinski. Carolina va călători cu propriile ei documente, dar pe biletele copiilor vor fi trecute nume false. În gări şi trenuri se fac mereu controale. Saşenka, distruge paşapoartele copiilor, să nu rămână aici, în dace!

— Unde va merge Carolina? întrebă Saşenka. Poate să îi ducă pe copii acasă la ea, în satul ei?

— Acolo s-ar putea să dea de urmele lor, spuse Satinov. La Rostov au fost arestaţi în ultima vreme o mulţime de germani de pe Volga. Carolina, va trebui să iei trenul Moscova-Baku-Tbilisi din Gara Saratov. Când vei sosi în gara din Rostov, vei găsi acolo, la şeful gării, un mesaj pe numele tău. Gunther, nu-i aşa? Carolina Gunther? Fie vei găsi un mesaj, fie te va aştepta cineva. Pe urmă te vei întoarce în satul tău. Aţi înţeles?

Saşenka observă că Satinov, la plecare, nu îşi privi vechii lui prieteni în faţă, dar îi sărută ei mâna, aşa cum făcuse la prima lor întâlnire cu peste douăzeci de ani în urmă, şi îl îmbrăţişă pe Vania. Îşi aşeză pe cap căciula caucaziană şi ieşi, aşa cum venise, pe poarta din fundul grădinii, care se închise scârţâind. Saşenka îl cunoştea pe Satinov din iarna anului 1916, când toţi fuseseră atât de tineri. Venise la căpătâiul Ariadnei, fusese prietenul lor cel mai bun. Acum, prietenia lor se sfârşise – sau poate luase doar o altă formă. Nu mai era prietenul lor, ci probabil singura familie care mai rămânea copiilor ei.

Dintr-o întreagă naţiune de ruşi servili şi laşi, oportunişti şi spioni, el singur avusese curajul de a rămâne om.

— Haideţi, să trecem la treabă, spuse Carolina brusc, îşi aşeză mâinile pe braţele Saşenkăi şi le strânse. Dar întâi să mâncăm ceva. Cu stomacul gol nu se poate gândi limpede.

Dădaca aduse pe o tavă brânză de capră, roşii, pâine neagră şi apă minerală Narzan.

Fără să mai aprindă lumina în pridvor, tăbărâră asupra mâncării, de parcă nu ar mai fi înghiţit nimic de o veşnicie. Timpul trecea încet. Saşenka se simţea mai bine acum. Avea o misiune. Trebuia să aibă încredere în Hercule Satinov. Spusese că îi va da copiii unor oameni „buni la suflet", dar propriul ei suflet era îndurerat! Îşi aminti când îi născuse pe Fulguleţ şi pe Carlo în Kremlevka, spitalul Kremlinului din strada Granovski. Fulguleţ se născuse prima. Fusese o naştere uşoară. Venise pe lume cu un căpşor blond şi dormise în prima noapte pe pieptul Saşenkăi… Acum vorbea întruna despre fluturi şi perniţe (cunoştea fluturele alb al verzei şi fluturele-amiral roşu) şi ura ouăle. Carlo trebuia mângâiat de unsprezece ori ca să poată adormi, iar noaptea se trezea uneori şi voia să fie dezmierdat. Nu-i plăcea iaurtul şi avea o colecţie întreagă de iepuraşi. Când i se făcea foame între mese, avea nevoie de biscuiţii lui preferaţi, cei cu imaginea Kremlinului pe cutie. Şi îi plăcea să viziteze noile staţii de metrou din Moscova, cu pereţii lor îmbrăcaţi în marmură şi cupolele lor de sticlă, să circule tot timpul cu metroul…

Saşenka se întreba dacă să noteze toate aceste lucruri pentru acei oameni „buni la suflet". Să le spună cuiva? Cine putea şti toate acestea? Numai mama copiilor! Cum să fie copiii fericiţi fără mama lor? Saşenka reîncepu să tremure.

— Stăpâneşte-te! Trebuie să fim pragmatici!

Glasul lui Vania o smulse din starea de panică. Saşenka se crispă, de parcă ar fi atins-o un bloc de gheaţă.

Nu avea voie să noteze nimic şi copiii nu puteau lua mai nimic cu ei – în orice caz, nimic ce ar fi putut face legătura cu părinţii lor. Emoţii, lacrimi, sentimente de vinovăţie, pentru toate acestea nu avea timp. Saşenka nu mai era acum decât mamă, nimic altceva, doar o mamă care îşi apără puii. Trebuia să facă în aşa fel încât copiii ei să nu ajungă în orfelinatele descrise de Benia. După ce toate vor fi aranjate, dacă va mai avea timp, se va mai bucura puţin de prezenţa acestor comori şi va sta de vorbă cu ei. Pe urmă, va putea plânge cât va dori.

Saşenkăi i se păru că mâncarea nu avea niciun gust. Grădina era un decor din carton, iasomia, liliacul şi caprifoiul miroseau a putregai, poneiul, iepurii, veveriţele şi toate celelalte făpturi n-aveau decât să putrezească, ei nu-i păsa, atâta timp cât ea ar scăpa cu viaţă, pentru a-şi putea creşte copiii, pentru ca ei să se poată întoarce la ea…

Abandonat sunt, un orfan, şi nimeni nu îmi poartă de grijă… Versurile vechiului cântec nu fuseseră niciodată atât de nimerite, atât de insuportabile.

— Vania, trebuie să avem grijă ce spunem. S-ar putea să fie ultima noapte petrecută împreună. Ce o să le zicem copiilor? îngăimă Saşenka.

— Cu cât le spunem mai puţine, cu atât mai bine, răspunse Vania. Ei trebuie să uite de existenţa noastră. Fulguleţ va mai păstra unele amintiri, dar Carlo nu are decât trei ani. El nu va mai şti…

Lui Vania i se frânse glasul. Saşenka o luă pe Carolina de mână.

— Carolina, să le pregătim bagajele. Să căutăm haine călduroase, să nu le fie niciodată frig.

Femeile intrară în camera lui Fulguleţ şi Saşenka începu să-i dea Carolinei lucruri ale copiilor. De fiecare dată când punea mâna pe o fustiţă sau un puloveraş, inspira aroma de fân şi vanilie.

Eu le-am dat viaţă copiilor mei, gândi Saşenka, dar nu mi-au aparţinut niciodată. Acum vor trăi fără mine, ca şi cum eu n-aş fi existat.

28

Bătrânul Razum, şoferul, ai cărui pori dilataţi emanau încă aburii alcoolului din noaptea trecută, sosi în zori să-l ducă pe Vania la Gara Moscova. Claxonă din faţa porţii şi Saşenka ieşi în cămaşa ei de noapte mov. Se anunţa o dimineaţă de mai răcoroasă şi însorită. Roua din iarbă sclipea ca o ploaie de diamante şi trandafirii îmbobociseră. Copiii se treziseră deja şi Carlo sărea în pătuţul lui.

— Mamă, pot să-ţi spun ceva…

Vania băuse toată noaptea şi transpiraţia lui mirosea a votcă. Saşenka îl urmări cu privirea, când se duse în camera copiilor să-i sărute de rămas-bun. Ştia că Vania ar fi avut atâtea lucruri de spus copiilor săi: sfaturi, cuvinte înţelepte, greşeli de care trebuiau să se ferească, lucruri valoroase, pe care orice tată doreşte să le împărtăşească odraslelor sale înainte de a porni la drum. Dar copiii nu aveau astâmpăr să şadă pe genunchii lui.

— Eu nu vreau să-i dau un pupic lui tăticu', tu vrei, Fulguleţ?

Carlo arăta cu degetul către tatăl său, care îmbrăcase uniforma de NKVD-ist: cizme, chipiu, galoane, centură de piele şi pistolul în toc.

— Pupici nu primesc decât mămica şi Carolina. Tăticu' e un monstru urât! Tăticu' o să ne înghită şi o să ne scuipe afară! ţipa Fulguleţ, ţopăind pe pat ca un miel zburdalnic.

Copiii săreau în jurul tatălui lor şi Saşenka văzu, cu lacrimi în ochi, cum îl prinde Vania pe fiecare pe rând şi îşi lipeşte pentru un scurt moment faţa, buzele, nasul de el.

— Au, tată, înţepi! strigă Carlo. Mă doare!

— Nu vreau să-ţi dau un pupic pe faţa aia ţepoasă, spuse Fulguleţ. Pupă-mi mai bine perniţa. Ia-o cu tine!

— Vrei să iau perniţa ta preferată? întrebă Vania, copleşit de emoţie.

— Da, ca să mă ţii minte, dar promite-mi că mi-o aduci înapoi, tăticule!

Cu buzele tremurând, Vania luă perniţa roz, şi-o vârî în buzunar şi o îmbrăţişă scurt pe Fulguleţ.

— Dă-mi drumul, tăticule! Miroşi cam ciudat!

Fetiţa scăpă din braţele lui şi sări peste cele două valijoare de pânză din faţa uşii.

Vania ieşi din cameră, cu lacrimile şiroindu-i pe obrajii neraşi. Carlo alergă după el.

— Tăticule! Eu te iubesc, uite aici, spuse şi arătă spre pieptul lui. Lasă-mă să te mângâi, că plângi.

Vania se opri, îl ridică pe fiul său în braţe şi acesta îi şterse lacrimile cu iepuraşul lui de pluş.

— De ce eşti trist, tăticule? întrebă Fulguleţ, când ajunseră în pridvor.

— Nu vreau să plec de lângă voi, răspunse Vania şi îl lăsă încet pe Carlo jos. Mă întorc curând, dar cât timp am să lipsesc, dacă vă veţi întreba vreodată unde sunt, să priviţi în sus, la stelele de pe cer, aşa cum v-am arătat. Acolo unde e Carul Mare, acolo am să fiu şi eu.

Saşenka îl conduse pe Vania în curte. El o luă în braţe, o ridică în aer şi o strânse atât de tare, încât Saşenkăi îi căzură papucii din picioare.

— Când m-am însurat cu tine, îngăimă el, am făcut cel mai bun lucru… din viaţa mea. Nu-ţi face griji, totul va fi bine – şi dacă nu, avem planul nostru.

Se întoarse spre Carolina şi făcu o plecăciune. Dădaca îşi lăsă întâi privirea în pământ, pe urmă îşi împinse bărbia înainte şi îi întinse mâna, pe care Vania o scutură, stând drepţi ca la paradă.

— Îţi mulţumesc, Carolina!

Apoi o luă şi pe ea în braţe şi îi strânse trupul uscăţiv.

Razum întorsese automobilul. Vania urcă şi plecară. Saşenka privi în urma lor şi alergă pe urmă în casă, pentru a se trânti pe pat. Cum era posibil ca *toate acestea* să se sfârşească? Încă nu-i venea să creadă.

Încercă să-şi imagineze unde se aflau acum Benia Golden şi Mendel, dar nu izbuti. În mintea ei nu mai era loc decât pentru Vania şi copii. Pentru nimeni altcineva. S-ar fi cuvenit să-i fie milă de Benia, care o iubea, şi de Mendel, dar nu-i era. *Ei* n-aveau decât să piară, atât timp cât ea şi copiii puteau rămâne împreună.

Salteaua se lăsă.

— Ce e, mămico? De ce plângi? Eşti tristă că a plecat tăticu'? o întrebă Fulguleţ.

— Mamă, mamă, pot să-ţi spun ceva? Vreau să te sărut şi să te mângâi, mămico, spuse Carlo.

Ochii lui căprui se umbriră, ca ai unui seducător de cinema, şi băieţelul îi îndesă un sărut pe vârful nasului.

— Scumpii mei…

— Da, mămico.

— S-ar putea să plecaţi şi voi într-o călătorie, într-o mare aventură…

— Cu tine şi cu tati?

— Nu, cred că nu, Fulguleţ. Dar voi o iubiţi pe Carolina, nu-i aşa? S-ar putea să plecaţi cu ea. Şi voi ştiţi că nu aveţi voie să vorbiţi despre familia voastră şi despre ce aţi auzit acasă.

— Ştim asta, spuse Fulguleţ cu o mină gravă. Tata spune mereu: Să nu vă bateţi gura!

— Dar tu şi tăticu'? întrebă Carlo cu o privire îngrijorată.

— Noi s-ar putea să venim mai târziu. Dacă sau când vom putea… dar vom fi mereu alături de voi, mereu…

— Sigur că da, prostuţo! spuse Fulguleţ. Vom fi mereu împreună, mereu.

29

Saşenka se întoarse cu copiii în oraş duminică după-amiază. Şi atunci începu totul.

Santinelele din strada Granovski erau la fel de amabile ca întotdeauna, dar apăruse un bărbat nou. Ce expresie aveau ochii lui? Ştia că Vania era la Stalinabad?

Ştia de ce era acolo? Exista un „de ce"? Marfa şi Nikolai, părinţii lui Vania, şedeau în şezlongurile din curte împreună cu ceilalţi bătrâni. De ce nu se oprise socrul ei din lectura ziarului, pentru a-i vorbi? Ce însemna privirea aceea furişă a tatălui lui Andreev – aflase ceva de la fiul său, un membru de seamă al Politburo-ului? Îl avertizase cu privire la Paliţîni, îi spusese să nu-i lase deocamdată pe copii să se joace împreună? Portarul îi făcu un semn cu mâna, dar de ce nu o salută şi nu o ajută la bagaje? Întotdeauna o ajuta. Ştia ceva?

Pe stradă, un tânăr în trenci, cu pălărie de fetru, îi urmări când intrară cu automobilul în curte. Era un cekist? Santinelele din gheretă şi-au notat. O supravegheau. Ştiau ceva. Înăuntru, servitoarea mareşalului Budionîi îşi făcea de lucru măturând treptele. Era o informatoare? Totul era un chin. Era absurd. Gândurile Saşenkăi oscilau între încredere şi disperare, mintea ei era ca un vechi carusel care se învârtea scârţâind.

Era duminică seara şi Saşenka se întinsese în pat. Un gol se căsca în stomacul ei. În gură avea gust de pelin. O năpădi iar frica, groaza că avea să-şi piardă copiii, teama de moarte. Şi totuşi, Saşenka nu se temea de sfârşit. Cine devenise în tinereţe revoluţionar se aflase întotdeauna la un pas de spânzurătoare. Când călătorise cu trenurile Agitprop prin ţară, în timpul Războiului Civil, fusese pregătită să înfrunte în orice clipă moartea, în cazul în care Albii ar fi prins-o. Asta însemnase să fii bolşevic. Dar de când se născuseră Fulguleţ şi Carlo, avea senzaţia că moartea o pândeşte din umbră, ca un tâlhar în noapte, ca un bandit care voia să-i fure copiii. Îşi examina periodic sânii, să nu aibă cumva vreun nodul canceros. Se temea de gripă şi de tuberculoză – de ce tuşea aşa? Te rog, te rog, implora Saşenka destinul, dă-mi timp să îi iubesc, să am grijă de ei. Mai dă-mi câţiva ani, să-i văd fericiţi, la casele lor.

Când începuse Marea Teroare, văzuse dispărând întâi părinţi şi pe urmă copii, care înainte se jucaseră în curtea Casei Guvernului sau a clădirii din strada Granovski. Dar părinţii aceia se abătuseră de la linia Partidului şi avuseseră un comportament nechibzuit, ipocrit, imoral. Păruseră comunişti oneşti, dar se prefăcuseră. Partidul se afla pe primul loc şi ei apucaseră o cale greşită. Ea jurase că nu va face niciodată aşa ceva. Dar cumva făcuse exact acelaşi lucru.

Se întuneca şi Saşenka încercă să adoarmă, dar o asaltau imagini de coşmar, orori, tortură, arestări, chipuri de copii plângând. Tremura şi pulsul ei o luase razna: erau semnele unui atac de cord? Vania nu telefonase. Aţipi, dar era un somn agitat, din care tresărea mereu, de parcă ar fi fost o piatră aruncată pe suprafaţa apei. O văzu pe mama ei moartă, pe mama ei vie, pe mama ei tânără, îl văzu pe tatăl ei împuşcat în ceafă în prezenţa copiilor ei.

— Cine e bărbatul acela? întreba Fulguleţ.

— Nu-l cunoşti pe bunicul?

— Ce se va întâmpla cu el după ce moare? întreba Carlo. Va fi o stafie?

Saşenka se trezi transpirată şi, tremurând, se duse în camera copiilor şi se întinse lângă Carlo, cu sentimentul că era imposibil ca un băieţel atât de drăgălaş să existe într-o lume ca aceasta. Îşi lipi faţa de umărul lui. Pielea lui era moale şi fină. Îi mângâie spinarea goală şi aţipi.

Se trezi cu respiraţia dulce a lui Carlo pe faţă, cu dezmierdările lui. Ce fericită era!

— Mămico, pot să-ţi spun ceva? Bate cineva în uşă.

Saşenka se ridică în capul oaselor. Totul îi reveni în minte. O senzaţie de greaţă şi ameţeală o cuprinse. Loviturile în uşă erau puternice, îndârjite.

Îi sărută pe copii şi se îndreptă spre uşă.

— Deschideţi!

— Cine e? strigă Fulguleţ.

— Eu sunt, Razum! răspunse şoferul. Aveţi o telegramă.

Saşenka şovăi. Trase aer în piept. Descuie uşa.

— Bună dimineaţa, tovarăşă, spuse Razum zâmbind. O dimineaţă minunată! Şi un mesaj de la şefu'!

SUNT ÎN STALINABAD.
SUNT BINE.
SALUTĂRI COPIILOR.
MĂ ÎNTORC MIERCURI. VP

Saşenka simţi o bucurie nemărginită. Acum era convinsă că nu se va întâmpla nicio nenorocire. De ce să nu fie trimis Vania, al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, în delegaţie la Stalinabad? Nu era ceva ieşit din comun, nu toţi cei trimişi în provincie erau şi arestaţi. Şi Satinov fusese trimis în Georgia pentru câteva săptămâni şi nu exista niciun indiciu că ar fi avut probleme.

Saşenka se pregăti să plece la redacţie. Se gândea cu indiferenţă la duşmani şi trădători, cum făcuse de atâtea ori, când Organele îi „verificaseră" pe acei prieteni care plecaseră pe un drum fără întoarcere. Era ea oare în mod primejdios legată de Benia Golden, prin intermediul revistei? Klavdia vorbise cu Fadeev de la Uniunea Scriitorilor şi cu Jdanov de la Comitetul Central. Amândoi îşi dăduseră acordul, astfel încât Saşenka avea spatele asigurat. Se întâlnise cu el pentru a sta de vorbă despre articol. Nu exista nicio relaţie personală între ei. Brusc se simţi scârbită de sine. Nu îşi iubea decât copiii, soţul şi pe sine – pe nimeni altcineva.

Poate se înşelase Satinov? Mendel şi Benia aveau poate un singur lucru în comun, care îi pusese pe amândoi în primejdie: faptul că erau celebri. Înainte de a pleca, Vania îi spusese că şi alţi scriitori şi artişti fuseseră recent arestaţi: Babel, de pildă, jurnalistul Kolţov, directorul de teatru Meyerhold. Poate exista vreo legătură între *ei?* Vania îi mărturisise în şoaptă că se punea la cale un al patrulea proces-spectacol, împotriva „comisarului de fier" Ejov, căzut în dizgraţie, în care puteau fi implicaţi şi câţiva diplomaţi şi intelectuali. Aceasta era poate explicaţia întregului coşmar?

Saşenka îşi sărută copiii, o îmbrăţişă pe Carolina, îmbrăcă deux-pieces-ul ei preferat, crem cu nasturi albi, şi bluza cu guler mare alb, se parfumă la lobii urechilor cu câţiva stropi de Moscova Roşie. Îi salută pe portar şi santinele şi porni spre redacţie. Granovski era o stradă elegantă şi clădirea roz, cu ornamentaţie bogată, un loc minunat pentru a locui. În josul străzii se afla Kremlevka, spitalul unde îşi născuse ea copiii, asistată de cei mai buni specialişti.

Părăsi strada Granovski în apropierea Universităţii, acolo unde

Fulguleţ şi Carlo aveau să studieze într-o bună zi.

O adiere proaspătă o învălui şi Saşenka trecu zâmbind pe lângă Kremlin, privind cu afecţiune spre micuţa fereastră din palatul aflat chiar în spatele zidului Grădinii Alexandrovski, unde locuise Stalin până la sinuciderea soţiei sale Nadia. Când traversă Piaţa Manejului şi o luă pe lângă Hotelul Naţional, zări splendida clădire cu cupolă a Sovnarkom-ului, unde lucra şi locuia Stalin, unde ardea lumina toată noaptea. Vă mulţumesc, tovarăşe Stalin, dumneavoastră ştiţi întotdeauna ce trebuie făcut, îi telegrafie, cu gândul, lui Stalin pe calea aerului chihlimbariu al acelei zile însorite. Aţi cunoscut-o pe Fulguleţ. Dumneavoastră înţelegeţi tot. Sănătate şi viaţă lungă, Iosif Visarionovici!

Cu paşi uşori şi săltăreţi coti la stânga, în strada Gorki. În dreapta se afla clădirea în care unchiul Gideon ocupa un apartament spaţios, în vecinătatea altor scriitori celebri, precum Ilia Ehrenburg. Camioane veneau huruind din susul străzii, transportând ciment pentru noul Hotel Moscova, care se înălţa ca un templu măreţ din piatră. Limuzine Lincoln şi ZIS goneau în direcţia Kremlinului. O căruţă cu un cal pag oprise în faţa primăriei, un fost palat. Moscova nu era un oraş închegat, încă mai era o adunătură de sate, dar locul ei, al Saşenkăi, era aici. Urcând strada, trecu pe lângă bărbaţi şi femei care lucrau la clădiri noi, miliţieni care îşi roteau bastoanele în aer, copii în drum spre şcoală, pionieri cu cravate roşii. Îşi îndreptă privirea spre frumoasa statuie a lui Puşkin şi o luă apoi la dreapta, spre strada Petrovka, mărginită de chioşcuri prăpădite unde se vindeau piroşti.

Ajunsă la redacţie, îşi chemă toţi redactorii la masa în formă de T.

— Poftiţi, tovarăşi! Luaţi loc, vă rog! Ce propuneri aveţi pentru ediţia specială din decembrie, cu ocazia aniversării tovarăşului Stalin?

Zilele treceau lesne, alunecând graţios ca nişte patine noi pe gheaţa netedă.

30

— A venit tăticu'! strigă Fulguleţ.

— De ce nu eşti în pat?

Saşenka era în cămaşă de noapte şi capot.

— Treci în pat! E aproape miezul nopţii.

— La uşă e Razum cu tăticu'!

— A venit tăticu'?

Carlo, în pijamaluţă albastră şi ciufulit, se dădu jos din pat şi veni tropăind pe parchetul din coridor.

— E la uşă! spuse Fulguleţ, care sărea de pe un picior pe altul. Mai putem sta? Te rog, mămico!

— Sigur că da! încuviinţă Saşenka şi descuie uşa. Bună seara,

Razum! L-ai aşteptat la gară? A întârziat, ca de obicei…

— Faceţi loc, fără discuţii, răcni Razum şi emană un damf de votcă şi usturoi.

Stătea cu picioarele depărtate, în cizme şi cu un pistol în mână, în obişnuita lui uniformă ponosită de NKVD-ist.

— Haideţi, băieţi, aici stau! Uite ce locuinţă au, uite ce i-a dat Partidul marelui ştab – şi uite cum a ştiut el să-i mulţumească!

Razum nu era singur. Îl însoţeau patru cekişti şi în spatele lor stătea portarul, asudat şi stingherit, făcându-şi de lucru cu imensa lui legătură de chei. Cekiştii trecură pe lângă Saşenka şi intrară în apartament.

Dumnezeule, a început. Saşenkăi i se înmuiară picioarele şi trebui să se rezeme de perete.

Un ofiţer superior, cu faţa îngustă şi două dungi la epoleţi, prea slab pentru uniforma mult prea largă, se proţăpi înaintea ei.

— Avem ordin să percheziţionăm apartamentul, ordin semnat de L. P. Beria, Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne.

Razum îl dădu pe slăbănog la o parte cu coatele, atât era de nerăbdător să participe şi el la operaţiune.

— Pe Paliţîn l-am arestat azi-dimineaţă în Gara Saratov. I-a tras un pumn unuia dintre noi, Vania Paliţîn al nostru.

— Ajunge, tovarăşe, îl puse la punct slăbănogul care conducea operaţiunea.

— Unde e acum? întrebă Saşenka agitată.

Deci trenul lui Vania nu avusese întârziere. Razum (pe care probabil nu-l pusese nimeni la curent, pentru a nu-şi avertiza şeful) îl aşteptase la gară şi Vania fusese arestat pe loc. Pantomima grotescă a lui Razum era o încercare disperată de a-şi demonstra loialitatea şi a-şi scăpa pielea. Saşenka ştia, desigur, unde îl duseseră pe Vania: direct la închisoarea Internă din cadrul „Centralei”, cum spuneau ei, adică la Lubianka.

— Ţine-ţi gura, tovarăşe, îl admonestă slăbănogul. Nu te mai amesteca în treburile noastre.

— Eu întotdeauna am avut bănuielile mele cu privire la boierii ăştia, continuă Razum să pălăvrăgească. Am văzut eu destule. Acum o să facem o percheziţie, să vedem ce documente ascundea şarpele. Pe aici, băieţi!

Slăbănogul şi cekiştii erau deja în birou. Carolina îi urmărea din uşa camerei ei. Veniseră să o aresteze? se întreba Saşenka. Dorinţe disperate şi gânduri egoiste o asaltau: Poate ea era în siguranţă? Poate nu-l voiau decât pe Vania? Pe Vania n-aveau decât să-l aresteze. Câtă vreme ea putea rămâne cu copiii.

Saşenka şi Carolina schimbau priviri mute. Era deja prea târziu? Pe copii îi vor chinui în orfelinatul acela? Cum puteau ele şti ce era de

făcut? Vania nu le trimisese niciun mesaj. Să plece Carolina chiar acum cu copiii? Chiar în noaptea aceasta? Sau asta n-avea decât să agraveze situaţia?

— Ce se întâmplă, mamă? întrebă Fulguleţ şi o cuprinse pe Saşenka cu braţele în jurul taliei.

Carlo simţea că ceva nu era în regulă cu toată zarva aceea, cu tropăielile şi răcnetele cekiştilor, sertarele deschise şi uşile de dulap trântite în birou, hârtiile şi fotografiile zvârlite pe jos. Faţa lui îşi schimbă de trei ori expresia. Întâi i se lăsară colţurile gurii, pe urmă i se umplură ochii de lacrimi şi faţa i se schimonosi şi, în cele din urmă, se înroşi tot şi începu să urle.

— Duceţi-vă în camera voastră, strigă Saşenka şi îi ascunse după ea. Duceţi-vă la Carolina.

Carolina îşi deschise braţele, dar copiii încremeniseră lângă Saşenka, încleştaţi de şoldurile şi coapsele ei, adăpostindu-se lângă ea ca doi drumeţi pe timp de furtună.

Mama lui Vania dădu buzna în hol, într-o cămaşă de noapte violet, urmată de soţul ei.

— Ce faceţi? ţipa femeia. Ce se petrece aici?

Se năpusti în birou şi îi îmbrânci pe cekişti de lângă masa de scris a lui Vania.

— Băiatul meu e un erou! E o greşeală! Pentru ce l-aţi arestat?

— Articolul 58, cred, răspunse slăbănogul. Şi acum faceţi loc. Trebuie să luăm seiful.

Saşenka văzu cum sigilară cekiştii uşa biroului. Cei patru se chinuiau să care seiful. Portarul aduse în cele din urmă o roabă, cu care reuşiră să-l transporte până la lift.

— Noapte bună, tovarăşă Zeitlin-Paliţîn, spuse slăbănogul în uniformă. Să nu vă atingeţi de sigiliu. Mâine venim să luăm alte documente.

— Staţi puţin! Vania nu are nevoie de haine?

— Vă mulţumim frumos, dar spionul avea o valiză la el, rânji Razum cu mâinile proptite în şolduri. Vin şi eu, băieţi! strigă în urma slăbănogului şi a cekiştilor, care umpleau liftul cu teancuri de documente.

— De ce ne urăşti? îl întrebă Saşenka încet.

— O să ciripească el! O să mărturisească hiena! răspunse şoferul. Voi, ştabii, trăiţi ca boierii! Vă credeţi mai breji decât noi? V-aţi îmbuibat destul. Acum vă vine şi vouă nota de plată.

— Încetează, tovarăşe Razum, dacă nu vrei să dai şi dumneata de bucluc! îl mustră slăbănogul, care ţinea deschisă uşa liftului.

Bătrânul Razum se răsuci pe călcâie şi ceva îi căzu din buzunar. Mai îndrugă nişte ocări de om beat şi intră după tovarăşii săi. Uşa liftului se închise.

Saşenka încuie uşa locuinţei, se rezemă de ea şi alunecă apoi pe podea, trăgându-i după ea pe Carlo şi Fulguleţ, care se încurcaseră între picioarele ei. Încerca să îşi păstreze calmul, să judece situaţia cu hotărârea neclintită a unei mame într-o stare de criză, dar mâinile îi tremurau, pete roşii îi dansau în faţa ochilor, stomacul i se strângea.

— Perniţa! zise Fulguleţ şi se întinse după perniţa ei roz. Prostănacul de Razum mi-a scăpat perniţa pe jos – şi fetiţa îi arătă Saşenkăi micuţul obiect mototolit.

Saşenka luă perniţa din mâna ei, o examină, o întoarse pe toate părţile, o mirosi.

— Nu, Fulguleţ, stai puţin, se răsti la fetiţa care încerca să-şi recupereze perniţa.

— Dă-mi perniţa! se văicărea Fulguleţ.

— Carolina!

Dădaca se ivi imediat. Părinţii lui Vania ieşiră din camera lor şi observară scena.

— Unde e Vania? întrebă soacra şi arătă ca turbată cu degetul către Saşenka. I-am spus eu că tu eşti un duşman de clasă. Tu eşti de vină, nu-i aşa?

— Dar mai taci odată! se răsti Saşenka la ea. Vă explic eu mai târziu. Mâine, voi doi va trebui să plecaţi din oraş, la dace sau la ţară, dar acum duceţi-vă, vă rog, în camera voastră. Lăsaţi-mă să mă gândesc!

Bătrânii bodogăniră jigniţi, dar se retraseră.

— Ticălosul de Razum, şuieră Carolina.

— De acum înainte, toţi vor fi nişte ticăloşi. Fiindcă noi aparţinem acum unei alte specii, spuse Saşenka şi continuă să ţină perniţa în mână. Carolina, perniţa asta era în casa noastră de vacanţă?

— Da.

— Nu am adus-o aici?

— Nu. Locul ei e în camera de joacă din dace.

Saşenka se întoarse spre fiica ei.

— De unde o ai, scumpa mea?

— Razum a scăpat-o pe jos. Bătrânul ăla prostănac! Mai şi pute!

— Dar cine a luat-o din dace? Ai văzut pe cineva să o ia?

— Da, prostuţo. Tata a luat-o. Eu i-am dat-o să aibă grijă de ea şi el şi-a vârât-o în buzunar.

— Deci tăticul tău nu ne-a uitat, murmură Saşenka. Scumpul de Vania.

Perniţa lui Fulguleţ. Ce alt mesaj ar fi fost mai nimerit?

— Bătrânul Razum e un om bun, adăugă ea.

— Acum mi-o dai, mămico?

— Da, scumpa mea, poţi s-o iei.

Saşenka îşi înălţă privirea spre Carolina şi dădaca se uită la ea.

Chipurile lor exprimau atâta dragoste maternă necondiţionată, atâta gravitate înduioşătoare, încât amândouă rămaseră surprinse.

În momentul acela, Saşenka încercă să atingă, să guste, să vadă, să simtă toate impresiile şi trăirile nepreţuite din vieţile copiilor ei. Dar nu putea să le reţină, îi scăpau printre degete şi dispăreau purtate de vânt.

31

A doua zi dimineaţa, Saşenka se duse la redacţie. Alţii ar fi rămas poate acasă, în pat, pretinzând că sunt bolnavi, dar lucrul acesta ar fi trezit bănuieli. Arestarea soţului nu conducea neapărat la arestarea soţiei. Nu, ea se va ocupa în continuare de revista ei şi va lua lucrurile aşa cum vor veni.

Când plecă de acasă, îşi sărută copiii şi inspiră parfumul pielii şi părului lor. Îl privi pe fiecare în ochi. Sărută ochii căprui ai lui Carlo şi îşi lipi buzele de fruntea catifelată a lui Fulguleţ.

— Vă iubesc. Întotdeauna am să vă iubesc. Să nu uitaţi asta. Niciodată, le spuse fiecăruia în parte, clar şi apăsat. Fără lacrimi. Disciplină.

— Mamă, mamă, pot să-ţi spun ceva? întrebă Carlo. Eşti o neroadă! şi râse ţinându-se de burtă, încântat de gluma lui răutăcioasă.

Fulguleţ râse şi ea, dar luă apoi apărarea mamei ei.

— Nu, nu e o neroadă! E o perniţă dragă.

Cea mai mare laudă care putea fi adusă cuiva.

Carolina stătea în spatele lor. Părinţii lui Vania îşi îmbrăcau pardesiele. Saşenka ezită o clipă, dar pe urmă le făcu un semn din cap. Ei îi răspunseră întocmai. Nu mai era nimic de spus.

Saşenka se scutură. Tânjea să îi mai sărute o dată pe Fulguleţ şi Carlo, tânjea să îi acopere de sărutări, dar se abţinu, îşi îmbrăcă haina şi deschise uşa.

— Mamă, te iubesc din toată inima, ţipă Carlo, pufni pe nas, înşfăcă perniţa lui Fulguleţ şi o luă din loc.

— Dă-mi-o înapoi, nerodule!

Fulguleţ fugi după el.

Saşenka profită de ocazie şi ieşi din apartament, ducând o valijoară de pânză şi poşeta. Atât de simplu era. Copiii nici măcar nu observaseră. Într-o clipă era o mamă cu copiii ei, în clipa următoare nu mai era. O secundă putea să schimbe totul în viaţă, era ca şi cum ai fi sărit dintr-un avion.

Coborî scara elegantă de lemn, fără să vadă nimic din pricina lacrimilor sărate care îi împăienjeneau privirea.

Dar, odată ajunsă în casa scării, simţurile i se ascuţiră. Santinelele amuţiră când se apropie de ele, iar portarul mătura curtea cu un

entuziasm uimitor. Trecu pe lângă tovarăşul Andreev, secretar de Partid, şi soţia sa, Dora Kazan, vicecomisar al Poporului, care se îndreptau spre ZIS-ul lor, şi privirile li se întâlniră, dar ei parcă priviră prin ea. În cursul acelei zile aveau să se întâlnească probabil cu tovarăşul Stalin şi tovarăşul Molotov şi tovarăşul Voroşilov pe coridoarele Kremlinului, pe tărâmul celor vii. Drumurile lor nu mai aveau să se întâlnească poate niciodată.

Le făcu un semn voios santinelelor. Unul dintre ei îi răspunse, dar celălalt îl înghionti.

Porni spre redacţie. Lumina, florile din Grădina Alexandrovski, căruţele trase de cai, praful şi zgomotele tuturor şantierelor, şirurile de pionieri cu cravate roşii, care mărşăluiau cântând voioşi – Saşenka nu mai înregistra nimic din toate acestea.

Asfaltul părea să cedeze sub paşii ei. Saşenka avea senzaţia că pluteşte, fiindcă pantofii, picioarele, oasele ei îşi pierduseră consistenţa. Adrenalina şi cafeaua tare, pe care o băuse în timpul nopţii, o ţineau trează.

Brusc, simţi o dorinţă impetuoasă de a fugi înapoi şi a-şi mai săruta o dată copiii. Dorinţa aceasta era atât de puternică, încât muşchii ei se încordară şi se puseră în mişcare. Dar Saşenka recăpătă controlul asupra lor. Urmează planul! De dragul copiilor. Orice nesăbuinţă, orice gest sentimental l-ar putea nărui.

Inima bătea să-i spargă pieptul, privirea ei se ascuţi. Simţurile ei nu fuseseră niciodată atât de treze. Mergând pe stradă, observă că portarii care măturau curţile priveau în urma ei. Miliţienii din capătul străzii Granovski şuşoteau.

Se opri la colţ şi privi înapoi. Da, socrii ei ieşiseră în stradă. Punctuali. Mama lui Vania legăna într-o mână sacoşa ei obişnuită, dar de data aceasta, niciunul dintre ţăranii bârfitori adunaţi în curte nu o salută. Tatăl lui Vania privi în direcţia Saşenkăi, dar se prefăcu că nu o vede.

Ajutată de soţul ei, mama lui Vania porni în direcţia opusă, şontâcăind din pricina picioarelor umflate şi pufăind dintr-o ţigară.

Saşenka o luă după colţ şi îşi continuă drumul, lăsând în dreapta ei Kremlinul. În stânga ei se afla Hotelul Naţional şi în faţa ei strada Gorki. Ştia că exact în clipa aceea Carolina cobora din casă cu copiii, să-i ducă la plimbare.

Îi va conduce în aceeaşi direcţie în care o luaseră bunicii.

Santinelele din strada Granovski vor privi cu indiferenţă în urma lor. Ce le păsa lor? NKVD-ul avea treabă cu părinţii. Ei nu primiseră niciun ordin. Încă.

Saşenka se opri în faţa Hotelului Naţional. Spera că dădaca şi copiii îi ajunseseră din urmă pe bunicii Paliţîn, care le vor înmâna o valijoară de pânză. Era valijoara lui Fulguleţ. Era important să scoată

din casă bagajele copiilor, fără ca gărzile să observe ceva.

Copiii rămaseră cu bunicii. Carolina o luă la dreapta şi ieşi în strada Gorki, exact în clipa în care Saşenka traversă. Se salutară.

— Ai timp de o cafea, tovarăşă?

— Sigur că da.

Intrară în cafeneaua Hotelului Naţional şi comandară o cafea. Saşenka încerca să-şi joace rolul cu sânge rece, dar era atât de disperată, încât i se făcu rău, stomacul i se întoarse şi în gură îi veni un gust de fiere, exact ca în acea zi, când Lala o lăsase pentru întâia oară la internat şi ea alergase după guvernantă. Înnebunită de panică, se smucise de lângă profesoară şi traversase în fugă coridoarele Institutului Smolnîi, împingându-le din calea ei pe celelalte fete şi ieşind pe poartă, unde Lala o văzuse şi o strânsese iar în braţe. Aceeaşi panică nebună simţea şi acum. Dar Carolina, nemţoaica uscăţivă şi lipsită de expresie, sorbi din ceaşca de cafea, o sărută în fugă pe Saşenka şi ieşi grăbită, fără să-i mai arunce vreo privire, ducând în mână valijoara lui Carlo, în care aşezaseră câteva haine de iarnă, lenjerie de corp, săpun, periuţa de dinţi şi trei iepuraşi. Saşenka mai trecu o dată în revistă toate lucrurile. Nu uitaseră nimic? Dar biscuiţii lui Carlo?

În uşa cafenelei, Carolina se întoarse pentru ultima oară. Ea şi Saşenka schimbară o ultimă privire imploratoare, încărcată de cele mai profunde sentimente: iubire, recunoştinţă, durere. Pe urmă, dădaca îşi recăpătă stăpânirea şi plecă. Planul lor se desfăşura. Vania îi trimisese prin intermediul lui Razum mesajul că trebuia să acţioneze. Saşenka şi Carolina făcuseră totul aşa cum conveniseră cu Satinov.

Saşenka privi după spinarea slabă a dădacei cu o invidie sălbatică, disperată. Aşa cum cineva căruia i s-au amputat picioarele încă le mai simte mergând, aşa îşi simţea şi ea trupul alergând ca o nălucă după ei, în vreme ce ea rămase la masa din cafenea. Un fior îi străbătu apoi trupul şi Saşenka se ridică în picioare. Aruncă nişte monede pe masă şi alergă după Carolina. Alerga transpirată, cu inima zbătându-i-se în piept, de parcă s-ar fi aflat în pragul unui atac de cord, zburând aproape, plângând în hohote, împroşcând cu lacrimi în jurul ei ca stropii de ploaie pe un parbriz. Era în stradă. Se uită în stânga şi în dreapta. Carolina dispăruse. Dumnezeule, *trebuia* să îi mai vadă o dată! Din pieptul ei răbufni un geamăt chinuit, un sunet pe care nu îl mai auzise niciodată. Alergă înnebunită pe o stradă lăturalnică.

Şi atunci îi zări. Un tramvai oprise puţin mai departe, aruncând în urma sa o ploaie de scântei. Fulguleţ se afla pe prima treaptă, vânturând perniţa roz şi râzând. Saşenka îi văzu limpede zulufii blonzi, fruntea albă şi lată. Carolina, ducând în mâna stângă ambele valijoare, îl ajuta cu mâna dreaptă pe Carlo să urce. Băieţelul, căruia îi

ardea de joacă, se prefăcea că defilează, fredona un cântecel şi o trăgea pe Carolina de mânecă.

— Carolina, Carolina, pot să-ţi spun ceva?

Saşenka ştia că asta zicea acum băiatul ei.

Dar Carolina reuşi să urce cu el în tramvai. Doi soldaţi urcară în spatele lor, amândoi fumând.

— Opriţi-vă! Carolina! Carlo! Fulguleţ! se trezi Saşenka urlând.

Carolina cumpără biletele de la ghereta taxatoarei. Saşenka nu mai văzu decât creştetele copiilor ei, părul şaten ciufulit al lui Carlo şi buclele bălaie ale lui Fulguleţ, în care se prinse o rază de soare şi le făcu să sclipească precum nişte fire de aur. Dacă ar fi alergat după ei, planul lor ar fi eşuat. Un NKVD-ist ar fi putut să o vadă şi ar fi ştiut că încearcă să-şi scoată copiii din oraş; ar fi arestat-o drept spioană; i-ar fi dus copiii la Orfelinatul Dzerjinski, i-ar fi împuşcat. Dar Saşenka, scoasă din minţi, o luă la fugă, se lovi de o bătrână, acesteia îi scăpă sacoşa din mână, din care se rostogoliră pe trotuar cartofi; însă ea fugi mai departe, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Dar tramvaiul se urni din loc. Uşile se închiseră. Prinse viteză. Saşenka reuşi să se apropie şi îi mai văzu o dată: Carolina îi aşeza pe un scaun lângă geam. O ultimă imagine neclară, ochi albaştri şi o frunte albă ca laptele, ochi căprui şi păr şaten – şi în clipa următoare dispărură.

Un bărbat o împinse pe Saşenka din calea lui, ea se prăbuşi într-un intrând şi se aşeză pe o treaptă. Se auzi urlând aşa cum uriaşe mama ei atunci când îl omorâseră pe Rasputin. Oameni treceau grăbiţi pe lângă ea, privind-o cu dezgust. Treptat îşi recăpătă calmul.

Bunicii se vor întoarce acasă şi le vor spune santinelelor că îşi vor petrece vara la casa lor de vacanţă. Santinelele vor înţelege de ce, fiindcă îl arestaseră pe Vania Paliţîn, şi vor ridica din umeri. Ce le păsa lor?

Saşenka se ridică şi îşi netezi hainele. Toată lumea era în siguranţă. Cu speranţa că niciun NKVD-ist nu asistase la criza ei de isterie, îşi şterse lacrimile şi traversă strada Gorki, întorcând întâi privirea spre Kremlin şi înălţând-o apoi spre fereastra unchiului Gideon. Nu avea niciun sens să îi telefoneze, deşi şi-ar fi dorit foarte mult acest lucru. Telefoanele ei erau probabil ascultate şi el avea oricum să afle curând. Îi transmise în gând toată iubirea ei. Va simţi el oare? Se gândi din nou la tatăl ei: Unde era? I se va alătura ea în vreun mormânt uitat de lume? Nu putea, pur şi simplu nu putea să-şi imagineze că va dispărea de pe faţa pământului.

O apucă pe un alt drum spre strada Petrovka, nu prin Piaţa Puşkin, ci pe Aleea Stoleşnikov. Încercă să reţină totul: micile baruri, restaurantul georgian Aragvi, standul lustruitorului de pantofi, chioşcurile de ziare, frizeria lui Zviad, dar totul îi scăpa. La fel ca în noaptea precedentă. Erau pur şi simplu prea multe lucruri de reţinut.

Unde erau Carlo şi Fulguleţ acum? Să nu cumva să te uiţi la ceas, îşi spuse. Dacă eşti urmărită? S-ar putea întreba de ce te uiţi întruna la ceas. Dar trenul către sud pleca la ora 10 şi acum era ora 9:43. Copiii ei porniseră la drum.

32

Portarul luă poziţie de drepţi, când Saşenka sosi la redacţie; secretara ei, Galia, roşi când o văzu; Klavdia nici măcar nu-şi ridică privirea, când trecu pe lângă ea. Toţi ştiau că Saşenka nu mai era o persoană reală. Devenise o nonpersoană. Mai rău de atât, toţi ştiau că era soţia unui Duşman al Poporului şi că Vania se afla acum în beciurile închisorii Interne din Lubianka, la fel şi Benia Golden, noul ei colaborator, pe care îl cunoscuse cu prilejul petrecerii de 1 Mai din dacea ei, cu care plecase de la redacţie, cu care fusese văzută plimbându-se…

Saşenka se aşeză la masa ei de scris. Nimeni nu intră în biroul ei. Îşi petrecu toată ziua acolo, cu excepţia unei scurte vizite la cantină, unde mâncă singură o porţie de borş. Încercă să citească şpalturile, dar nu reuşi să se concentreze. Avea numeroşi prieteni şi tovarăşi asupra cărora se abătuseră umbre şi nori şi care continuaseră să trăiască de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat – şi supravieţuiseră. Unchiul Gideon, de pildă. Nu-ţi pierde cumpătul şi s-ar putea să nu-ţi pierzi nici copiii, se încurajă ea.

Seara, se întoarse acasă.

Tavanele înalte, parchetul strălucitor, ornamentele din stuc de pe pereţi, suprafeţele lucioase, cu pete maronii ale mobilei din pin Karelian, lămpile cu abajururi verzi, susţinute de figuri musculoase din bronz – toate acestea făceau parte din viaţa ei trăită alături de copii. Acum ura acest apartament, liniştea sa reverberantă. Şi-ar fi dorit să intre în camera copiilor. Nu face asta. Te va zdrobi, te va înnebuni, îşi spuse. Dar dacă arunc numai o scurtă privire?

Îşi trânti poşeta şi haina pe jos, traversă grăbită holul, se aruncă pe paturile lor, le mirosi pernele, întâi perna lui Fulguleţ, apoi perna lui Carlo. Şi iată că acolo, în sfârşit, putu plânge. Le imită vocile, vorbi cu fotografiile lor. Pe urmă le arse pe toate, împreună cu paşapoartele lor. Fulguleţ lăsase aici mai toate perniţele ei, Carlo îşi abandonase puzderia de iepuraşi. Saşenka se întinse în pat cu ei, să-i ţină companie în noaptea lungă de insomnie care o aştepta.

Îşi aşeză într-o valiză periuţa de dinţi, haine călduroase, lenjerie de corp. Alese cele mai bune lucruri. De ce nu?

A doua zi se duse la redacţie cu valiza. Şi în a treia zi, la fel. Şi în următoarea, la fel. Tensiunea o îmbolnăvea. O durea gâtul, era trasă la faţă şi nu mânca mai nimic. Noaptea îi visa pe Vania şi pe copii. Oare

unde erau acum? Trei nopţi pe drum. Ajunseseră oare la o familie? Sau aşteptau în vreo gară, singuri, înfometaţi, pierduţi? Vorbea tot timpul cu ei, cu voce tare, ca o nebună.

Benia Golden o vizită într-o noapte. Se trezi copleşită de regrete, vinovăţie, dezgust, dar şi de o excitaţie febrilă, care i se păru oribilă. Acum îl ura. L-ar fi strâns de gât, i-ar fi scos ochii. El era de vină, îngâmfarea lui sfidătoare, refuzul lui de a mai scrie, curiozitatea lui cu privire la Organe, prietenii lui celebri din Paris şi Madrid? Relaţiile lui aveau să o ucidă pe ea, să-i fure copiii? Da, îl iubise, da, o făcuse nespus de fericită, dar acum, în comparaţie cu iubirea pentru copiii ei, toate acestea nu mai însemnau nimic!

În a treia zi remarcă o schimbare în privirile santinelelor. Când îl salută pe portar, acesta îşi înălţă privirea spre apartamentul ei şi atunci Saşenka ştiu că sosise momentul. Se opri pe scară, aproape uşurată că aşteptarea aceasta chinuitoare se sfârşise.

Când intră în apartament, observă că biroul lui Vania nu mai era sigilat şi că mirosea a cuişoare. Trecu pe lângă Colţul Roşu şi intră în salon, unde văzu farfurii cu resturi de mâncare pe masă. Un bărbat uriaş, într-o uniformă de NKVD-ist făcută la comandă, se întinsese pe divan încălţat. Se ridică în picioare, acompaniat de scârţâitul cizmelor lui de lac şi îi adresă Saşenkăi un zâmbet larg, care îi dezveli dinţii albi, strălucitori. Avea tenul măsliniu şi unsuros, părul creţ şi pe fiecare deget gras şi bronzat câte un inel în culori stridente. Apa lui de colonie răspândea un miros de cuişoare atât de pătrunzător, încât Saşenka îi simţea parcă şi gustul pe limbă. NKVD-istul nu era singur. Alţi doi cekişti, poate deja beţi, se ridicară anevoie, clătinându-se uşor şi râzând înfundat.

Saşenka purta o rochie de vară roz, din bumbac. Era fardată şi fusese recent la coafor, unde i se aranjase cu câteva bucle pe frunte părul cu ondulaţie permanentă, cum era la modă atunci. Adoptă o ţinută mândră.

— Tovarăşi, îmi pare rău că am întârziat. Aşteptaţi de multă vreme? Mă numesc Saşenka Zeitlin-Paliţîn, tovarăşul Lenin îmi spunea Vulpea Polară.

— Vai, tovarăşă, ce primire frumoasă ne-aţi făcut, spuse Bogdan Kobulov, Comisar General al Securităţii Statului (de rangul al doilea), adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, supranumit „Bivolul”. Ştiţi că tovarăşul Beria este un admirator al dumneavoastră?

Saşenka inspiră adânc, nările i se dilatară, ochii gri se îngustară.

— Vă aşteptam din clipă în clipă. Aş putea spune că sunt bucuroasă…

— Acum înţeleg de ce vă apreciază tovarăşul Beria, spuse Kobulov.

Avea şi el, ca mulţi bărbaţi obezi, un glas melodios, de-a dreptul suav. Saşenka îl dispreţuia. Gândurile îi zburară departe, la copiii ei –

erau plecaţi deja de trei nopţi. Ştia că în câteva minute va păşi peste marginea lumii, dar îşi aminti ce trebuia să facă. Scoase calmă o ţigară din pachet şi o ţinu în aer ca o vedetă de cinema. Kobulov, ale cărui inele scăpărară pe degetele măslinii, se aplecă spre ea şi îi aprinse ţigara. Saşenka îi simţi mirosul de piele unsuroasă şi cuişoare.

— Vă mulţumesc, tovarăşe.

Trase din ţigară, închise ochii şi suflă fumul albastru. Într-un apartament învecinat, cineva cânta la pian, un copil fredona un cântec, era o familie într-o lume normală.

— Ce doriţi?

— Când e vorba despre o femeie frumoasă, spuse Kobulov şi îşi zbârci nasul, îmi place să vin personal după ea.

33

La o mie cinci sute de kilometri depărtare, în sud, în micul oraş Tbilisi, o femeie căruntă îşi împacheta lucrurile necesare pentru câteva zile. Locuia singură, într-o cameră, pe o alee întunecoasă şi năpădită de buruieni, nu departe de băile cu sulf, de centrul istoric şi de biserica ortodoxă cu turnul ei rotund, tipic georgian.

Camera ei minusculă, în care nu încăpeau decât un pat, o lampă, un dulap şi câteva fotografii vechi ale unei familii bogate, cu mustăţi răsucite, jobene, costume marinăreşti şi limuzine strălucitoare, se afla într-o vilă elegantă, cândva proprietatea unor prinţi georgieni, dintre care ultimul fusese un anticar excentric şi proprietarul băilor cu sulf. (Între timp, ajunsese taximetrist în Paris.) În preajma revoluţiei din 1905, îi vânduse vila unui magnat evreu din Sankt Petersburg, care făcuse afaceri cu petrol. În prezent, vila era împărţită în mai multe locuinţe, iar biblioteca princiară a colecţionarului de cărţi, situată la parter, era o cafenea cu parfum de vremuri apuse, cum nu mai exista nicăieri în Moscova sau pe teritoriul Rusiei. Dar aici, în Georgia, în pofida recentelor epurări care decimaseră intelectualitatea, cafeneaua aceasta neobişnuită cu cărţile ei vechi, mucegăite, cu sfeşnice îmbrăcate în ceara scursă a lumânărilor, cu ferestre aburite, acoperite de iederă, cu oferta ei de cafea la ibric şi mâncăruri georgiene, era încă foarte căutată.

Doamna căruntă lucra în cafenea, de dimineaţa până seara, ca ospătăriţă. Nu era o slujbă bine plătită, dar era acceptabilă pentru acele vremuri; şi totul se desfăşura legal, fiindcă ea avea documentele necesare. Trăia izolată, nu stătea de vorbă cu clienţii, nici măcar cu celelalte ospătăriţe, care renunţaseră să o mai bârfească. Era evident că provenea din clasa burgheză, că locul ei nu era aici, dar oraşele din provincie erau pline la vremea aceea de refugiaţi, iar Georgia era o republică mai tolerantă decât celelalte republici sovietice. Se spunea

că regimul comunist nu se extindea cu mult dincolo de graniţele capitalei. Mai demult, ea trăise cu un bărbat în vârstă, dar el dispăruse şi ea nu avea nicio înclinaţie să vorbească despre viaţa ei personală.

Ospătăriţa vorbea limba georgiană mulţumitor şi rusa perfect, dar cu accent. Era întotdeauna politicoasă, dar ceea ce o interesa în mod deosebit era biblioteca. Bucătăria şi tejgheaua fuseseră înghesuite între două rafturi de cărţi, la un capăt al vechii biblioteci întunecoase. Lemnul începuse să putrezească de la aburul din ceainice şi oale, cărţile se desfăceau şi se deformau, vechile tablouri prindeau mucegai şi se îngălbeneau, dar ea făcea tot ce-i stătea în putinţă, ştergea cărţile de praf şi uneori le punea la uscat în camera ei.

Cu o zi înainte, ceruse să i se dea liber o săptămână, un lucru pe care nu îl mai făcuse niciodată. Dar fiindcă lucrase ani de zile, fără să-şi ia vreodată concediu, şeful ei, Tengiz, îi dăduse chiar două săptămâni.

În ziua aceea, doamna căruntă se trezise foarte devreme şi traversase Piaţa Beria, pentru a ajunge la Piaţa Armenească, unde se aprovizionă cu cele necesare. Acasă, aşeză în valiză, printre haine, un pachet cu lipii georgiene, păstramă şi dulciuri. Luă de pe perete fotografia înrămată a unei eleve cu aer stingher, îmbrăcată în uniforma unui internat din epoca ţaristă, şi scoase câteva bancnote de sub suportul de carton al acesteia. Ascunse sub corset două sute de ruble, sărută fotografia şi o atârnă la locul ei pe perete.

Se privi în oglindă şi strâmbă din nas. Faţa în formă de inimă se ofilise, tenul se înăsprise, sub ochi avea pungi, îmbrăcămintea ei era încă elegantă, dar zdrenţuită la tivuri. Arăta ca o femeie de cincizeci de ani, deşi era mai tânără. Cum Dumnezeu, se întrebă ea, ai ajuns aici? Scutură din cap şi zâmbi.

Câteva ceasuri mai târziu, se sui în tramvai şi, ajunsă la gară, îşi cumpără un bilet până la Baku şi de acolo unul până la Rostov. Coborî în gara din Baku, unde era o vânzoleală de musulmani, turci şi tătari, de uniforme sovietice, tichii şi caftane, toată lumea cărând în braţe pui, oi sau copii. O familie de turci îi oferi o porţie de pilaf cu carne de miel, pentru care doamna căruntă le fu recunoscătoare. Îşi aşteptă trenul. Când se anunţă sosirea acestuia, întreaga gară păru să se năpustească asupra lui, dar noii ei prieteni turci o ajutară să urce în vagonul lor.

Se aşeză aproape de ei şi le fu iarăşi recunoscătoare, de data aceasta pentru protecţia oferită. În tren, încercă să doarmă, dar amintirea evenimentelor stranii din cursul săptămânii trecute nu-i dădea pace.

Un funcţionar de partid transpirat, în tunică, venise cu patru zile în urmă să inspecteze locul şi permisele de muncă ale angajaţilor cafenelei. Le ceruse tuturor să vină la sediul Partidului, în fostul palat

al viceregelui, din Bulevardul Beria, pentru a fi se verifica documentele. Tengiz o anunţase că va trebui să meargă prima. Era ciudat, dar nimeni nu punea întrebări. Verificările şi epurările făceau parte din viaţa de zi cu zi. Soţul ei dispăruse, mai mult ca sigur murise, iar ea îi aşteptase să vină şi după ea. Era sigură că o vor aresta şi va dispărea şi ea. Dar ce mai conta?

Femeia urcă dealul spre splendidul palat alb al viceregului, de unde prim-secretarul de Partid conducea Georgia. Aşteptarea o neliniştea. Multe lucruri ar fi dorit ea să afle. Dar era şi ea, ca toată lumea, neputincioasă în faţa colosalului şi încurcatului aparat al statului. Întrebările puse *de* tine puteau avea drept urmare întrebări *despre* tine – şi atunci era mai bine să-ţi pleci privirea în pământ. Aşteptă în anticamera jegoasă, cu ferestre coşcovite, în rând cu toţi ceilalţi oameni deprimaţi, tineri şi bătrâni, care îşi treceau timpul tuşind, scărpinându-se şi oftând.

Când ajunse la rând, îşi predă documentele la ghişeu. O poftiră într-un birou murdar, cu pereţi nezugrăviţi. Se pregăti sufleteşte pentru bădărănia tiranică a vreunui mărunt birocrat georgian. Dar funcţionarul care o aştepta înăuntru era de cu totul altă speţă. Un bărbat suplu şi arătos, fără îndoială un ştab de la Partid, se ridică la vederea ei, îi oferi un scaun şi îşi reluă apoi locul la birou. Tunica a la Stalin îi venea ca turnată pe umerii laţi şi talia îngustă. Emana energia generaţiei staliniste şi părea mult prea educat pentru ca locul lui de muncă să fi fost această încăpere sărăcăcioasă E un moscovit, un om influent, îşi spuse doamna căruntă. Ochii lui albaştri erau luminoşi şi întrebători.

— Audrey Lewis?

Ea dădu din cap.

— Nu aveţi motive să vă neliniştiţi. Am ştiut de la bun început că vă aflaţi în Tbilisi. Mă mai ţineţi minte? V-am cunoscut demult, în Sankt Petersburg. În casa din Bolşaia Morskaia, în ziua în care a murit mama Saşenkăi. Trei tovarăşi veniseră atunci după Saşenka. Unul era unchiul Mendel. Al doilea era Vania. Şi eu am fost al treilea. Ei bine, Lala, vreau să vă cer ceva.

34

Ceafa lată şi coapsele masive ale comisarului Kobulov emanară un miros de transpiraţie şi cuişoare pe toată durata călătoriei cu automobilul, în noaptea de vară moscovită. Saşenka şedea înghesuită lângă el, iar acesta se desfăta în mod evident cu prezenţa ei, mutându-şi întruna posteriorul elefantin şi privind-o cu nasul zbârcit, ca o pisică domestică supradimensionată.

Automobilul urcă dealul către clădirea sumbră de granit a

Lubiankăi, sediul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne, coti într-o străduţă lăturalnică şi intră apoi pe poarta unei curţi interioare. Virajul brusc trimise respiraţia condimentată a lui Kobulov direct în ceafa Saşenkăi, dar ei nu-i mai păsa deja de nimic. Încerca să-şi controleze emoţiile, să-şi dozeze energia, aşa cum fac toţi deţinuţii.

Felinarele din acea curte interioară, invizibile din stradă, luminau o scenă care amintea de o gară în care oamenii soseau, dar de unde nu mai plecau. Saşenka bănui că acea clădire ascunsă, cu nouă niveluri, era temuta închisoare Internă. Din dube şi camioane, în interiorul cărora se zăreau cuşti cu gratii, se descărcau bărbaţi în pijamale, cu priviri împăienjenite şi buze sângerând, femei isterice în rochii de cocteil, cu pleoapele mânjite de fard, teancuri de hârtii prost legate şi valize de piele deteriorate. Fiecare dintre nou-veniţi avea chipul palid al celui care avusese cândva un rost în viaţă şi se prăbuşise acum într-un abis al fricii.

Un ofiţer îi deschise lui Kobulov portiera. Gâfâind, acesta îşi ridică cizmele imense şi se aplecă afară, aşteptând ca propria-i greutate să-i aşeze tălpile pe pământ. Ofiţerul îl ajută să coboare.

Şi Saşenkăi i se deschise portiera şi un cekist o înşfăcă de braţ, pentru a o conduce apoi într-un subsol spaţios, cu tavan boltit şi scorojit, cu pereţi îmbrăcaţi în lambriuri de lemn zgâriate, unde aşteptau la rând, cu expresii consternate, şi mai mulţi oameni decât în curte. Încăperea mirosea a ciorbă de varză, urină şi disperare. Pe Saşenka – un caz special, după cum remarcă ea cu mâhnire – o duseră în faţă.

— Sunt o femeie sovietică şi membru de Partid, îi spuse ea unui cekist plictisit.

Ea ajutase la clădirea sistemului sovietic, ea credea că maşinăria aceasta opresivă era necesară pentru a crea lumea nouă în conformitate cu ştiinţa marxist-leninist-stalinistă a materialismului dialectic şi îşi dorea ca aceşti cekişti să ştie că ea încă mai credea, deşi era pe punctul de a o înghiţi. Dar cekistul se mulţumi să clatine din cap şi să-i ceară să-şi golească buzunarele, poşeta, valiza. Cu o mână gălbejită îi făcu semn să se grăbească şi completă un formular. Numele complet, patronimul, anul naşterii. Se uită la ea. Culoarea părului? Culoarea ochilor? Semne distinctive? Îi apăsă vârfurile degetelor pe o tuşieră albastră şi îi luă amprentele. Îi dădu un număr de deţinut.

— Ceas? Inele? Bani?

Notă ce obiecte avea la ea şi câţi bani, îi ceru să semneze formularul şi îi dădu o chitanţă. Din spate se împingeau alte trupuri în ea.

— Femeile pe-acolo! arătă cekistul cu degetul.

Saşenka îşi aminti când fusese arestată la Sankt Petersburg şi i se puseseră aceleaşi întrebări, dar acum se temea mult mai mult.

Imperiul Ţarist fusese îngăduitor; la crearea acestei URSS mâncătoare de oameni ajutase şi ea.

Intră într-o încăpere mică, unde o femeie în halat alb şedea pe marginea unei mese şi fuma mahorcă puturoasă.

— Dezbracă-te! lătră femeia.

Saşenka îşi dădu jos rochia şi pantofii. Rămase în ciorapi şi lenjerie, tremurând uşor din cauza răcorii pereţilor de beton. Îşi aminti că purta lenjerie de mătase. Şi ochii ca două gămălii de ac ai femeii remarcară acest lucru.

— Dă tot jos! Nu mă face să-mi pierd timpul şi nu-ţi da ifose!

Femeia îşi înfipse ţigara în colţul gurii şi îşi suflecă mânecile, dând la iveală nişte braţe păroase şi musculoase.

Saşenka îşi scoase sutienul şi îşi acoperi sânii cu palmele. Nu arată rău, după doi copii, îşi spuse cu stoicism.

— Şi restul!

Îşi scoase chiloţii şi rămase stânjenită, acoperindu-şi pubisul cu o mână.

— Nu interesează pe nimeni fofoloanca ta tunsă. Mişcă-te! Deschide gura!

Femeia îşi vârî degetele în gura Saşenkăi. Aveau gust de brânză râncedă.

— Mâinile pe masă. Desfă picioarele.

Îi împinse capul în jos. Un deget scormoni întâi în vaginul ei şi pe urmă în rect. Saşenka rămase cu gura deschisă de durere.

— Nu te sclifosi, prinţeso. Asta n-a fost tortură! Îmbracă-te.

Ridică de jos pantofii Saşenkăi.

— Scoate-le şireturile. Dă-mi cureaua. N-ai voie cu stilouri. Femeia măsură înălţimea deţinutei şi o notă. Şezi!

Saşenka se prăbuşi pe un scaun, uşurată că avea din nou haine pe ea.

— Vlad! strigă femeia.

În încăpere îşi făcu apariţia un fotograf bătrân şi slăbănog, cu părul lipit de scăfârlia mică, într-un costum albastru uzat. Alcoolic după toate aparenţele, tremura şi abia reuşea să ţină aparatul masiv de fotografiat. Bliţul rotund semăna cu o floarea-soarelui din crom.

— Uită-te la mine, spuse fotograful.

Saşenka privi în obiectiv, la început apatică, dar pe urmă încercă să se aranjeze puţin, măcar să-şi netezească părul. Dacă vor vedea copiii ei într-o bună zi fotografia aceasta? Îşi fixă privirea asupra obiectivului şi le transmise în gând un mesaj: Fulguleţ, Carlo, vă iubesc, vă iubesc! Sunt mama voastră! Să nu mă uitaţi! Să mă visaţi!

— Nu te mişca! Gata.

Bliţul se aprinse cu un fâsâit. Saşenka văzu stele argintii stingându-se pe un cer negru.

Un gardian o luă de braţ şi o conduse pe o uşă care se trânti în urma lor. Fără şireturi, pantofii îi erau prea largi şi fără curea, rochia atârna pe ea. Acum o însoţeau trei gardieni: unul în faţă, unul în spate şi unul alături, care o ţinea de braţ. Trecu pe lângă cuşti metalice, urcă scări de fier şi coborî scări de piatră, aşteptă între ziduri de beton, defilă pe lângă celule cu uşi de fier şi vizete. Auzi cadenţele închisorilor: accese de tuse şi înjurături, lacăte zornăind, uşi trântite şi târşâit de picioare, zăngănit de chei. Podelele de lemn, curăţate cu clor, sclipeau mat.

Mirosurile închisorii – urină, transpiraţie, fecale, dezinfectant, ciorbă de varză, ulei pentru arme şi lacăte – îi amintiră de Piter în 1916. M-am întors de unde am plecat, dar de data aceasta, tata n-o să mă mai scoată de aici! gândi ea cu amărăciune. Avea senzaţia că Vania, Benia şi unchiul Mendel se aflau undeva în apropiere şi gândul acesta o consola în oarecare măsură. Pe un coridor, o altă deţinută venea spre ea, însoţită de un gardian. Apucă să vadă o femeie tânără şi frumoasă, mai tânără decât ea, cu un ochi învineţit.

— Întoarce-ţi privirea, deţinută 778, lătră gardianul ei.

Erau primele cuvinte pe care le rostea. O împinse pe Saşenka într-un colţ, unde se afla un soi de sicriu din metal, aşezat vertical. Gardianul îl descuie, o îmbrânci înăuntru şi încuie după ea. Uşa sicriului o apăsa în spate. Era o metodă de tortură? Saşenka se căznea să respire. Cealaltă deţinută trecu însoţită de gardianul ei. După ce se îndepărtă, descuiară sicriul şi o duseră pe Saşenka mai departe, până în dreptul unei celule, a cărei uşă era ţinută deschisă de un gardian. Pe o bucată de carton soios era mâzgălit: 778.

În celula mică şi rece, fără geam, cu pereţi de cărămidă şi o pardoseală umedă, erau două paturi etajate şi o găleată într-un colţ. Uşa se trânti, lacătele zornăiră. Era singură. Vizeta se deschise. O pereche de ochi se holbă la ea. Pe urmă se închise. Saşenka ascultă cu ochii închişi sunetele vieţii din jurul ei. Deţinuţii cântau, scuipau, tuşeau, bombăneau, îşi transmiteau mesaje folosind aceleaşi coduri ca în perioada ţaristă. În clădirea imensă, viaţa pulsa ca într-un oraş secret. Ţevile gâlgâiau şi tremurau. O găleată de metal era târâtă pe pardoseală, un mop ud ştergea. Un cărucior trecea huruind. Glasuri murmurau, căni şi linguri de metal reverberau. Vizeta se deschise şi se închise. Uşa scârţâi în balamale.

— Mâncarea!

Doi deţinuţi, unul bărbos, bătrân şi firav, celălalt cărunt, dar probabil de vârsta ei, serveau un terci dintr-un ceaun care se clătina pe cărucior. Bătrânul îi dădu o cană de tablă, celălalt turnă în cană terci cu polonicul şi îl diluă apoi cu apă fiartă dintr-un cazan. Doi gardieni cu mâinile pe pistoale îi supravegheau îndeaproape. Orice contact între deţinuţi era interzis.

— Vă mulţumesc! spuse Saşenka.

— Linişte! spuse gardianul. Nu te uiţi la ceilalţi deţinuţi!

Când deţinutul mai tânăr îi dădu un cub de zahăr şi o felie de pâine neagră, privirea lui zăbovi o clipă asupra ei şi pe chipul lui cu aer ştrengăresc se ivi o urmă de emoţie. Înainte de a-l cunoaşte pe Benia, limbajul acesta îi fusese străin. Dumnezeule, gândi Saşenka, i-am trezit dorinţa! Gândul acesta o bucură. Însemna că oamenii de acolo mai erau în stare să simtă ceva! Poate că dorinţa moare ultima.

După ce uşa se trânti la loc, Saşenka îşi bău terciul apos de hrişcă. Se folosi de găleata din colţ şi se întinse pe pat.

Vania, oriunde ai fi, gândi ea, eu ştiu ce am de făcut. Încă nu era totul pierdut. Copiii plecaseră, dar poate nu aveau nimic împotriva ei. Vania ştiuse. Ea s-ar putea întoarce acasă. Ea se va întoarce acasă. Ce să fi avut împotriva ei, a celei mai devotate dintre comuniste? Cu voce tare rosti un singur cuvânt:

— Perniţă!

Lumina rămase aprinsă. Saşenka încercă să doarmă. Le vorbi cu voce tare copiilor ei, dar ei aparţineau deja unei alte lumi. Le mai simţea oare mirosul? Textura pielii, sunetul vocii, totul era încă viu şi proaspăt în memoria ei. Începu să plângă, potolit şi resemnat.

Vizeta se deschise.

— Linişte, deţinută! Faţa şi mâinile rămân la vedere!

Adormi şi, în vis, era din nou copilă, la moşia Zeitlinilor din Zemblişino. Tatăl ei, într-un costum alb, cu pantofi de pânză, ţinea un ponei de ham – şi Lala, scumpa ei Lala, o ajuta să urce în şa…

35

Pe Saşenka o treziră rotile căruciorului care huruiau, mopurile care ştergeau, lacătele care zăngăneau. Vizeta se deschise şi se închise, uşa scârţâi.

— Găleata! Goleşte-ţi găleata!

Un gardian o conduse la spălător, unde îi dădură lacrimile de la mirosul pătrunzător de clor. Goli găleata şi se spălă pe faţă cu apă rece. Pe urmă se întoarse în celulă.

— Mâncarea!

Acelaşi deţinut în privirea căruia desluşise o urmă de senzualitate veni cu o tavă de lemn legată pe după gât, ca tăvile fetelor care vindeau ţigări în localuri. Celălalt deţinut, un bătrân bărbos şi plin de tatuaje – un criminal, bănui Saşenka – îi turnă ceai şi îi dădu o bucăţică de pâine, un cub de zahăr şi opt ţigări împreună cu o fâşie de fosfor de pe o cutie de chibrituri. Faţa lungă şi îngustă a deţinutului mai tânăr era lipsită de expresie, dar în privirea lui, care alunecă iarăşi peste trupul ei, scăpără o dorinţă brutală, înainte ca uşa să se

trântească la loc. Deja ceaiul şi pâinea i se păreau delicioase. Fiindcă ştia de la Vania că unii deţinuţi aşteptau săptămâni la rând înainte de a fi interogaţi, Saşenka bănui că s-ar putea să mai aştepte mult şi bine înainte de a-şi putea susţine punctul de vedere, a-şi apăra calitatea de comunistă devotată şi a afla ce o adusese aici.

Se întinse pe pat. Unde erau copiii? se întrebă. Şi rosti cu voce tare cuvântul care avea să devină talismanul ei, mesajul ei codificat de dragoste, trimis copiilor în depărtare, peste stepa şi fluviile măreţe ale Rusiei:

— Perniţă!

— Deţinută 778!

Uşa se deschise.

— Da.

— Haide!

Trei gardieni o conduseră de-a lungul unor coridoare, al unor scări de fier şi scări de ciment, toate prevăzute cu grilaje pentru a preveni sinuciderile, peste poduri şubrede de lemn, dedesubtul cărora se căscau abisuri de granit, de-a lungul altor coridoare, până când trecură de două uşi păzite şi ajunseră într-un hol spaţios, de unde se deschideau nu celule, ci birouri. Saşenka se trezi fredonând o melodie. Era romanţa ţigănească atât de dragă lui Benia, cântecul iubirii lor:

Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.

V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit…

Fusese într-adevăr un ceas foarte nefericit pentru iubire. Şi totuşi, Saşenka se simţi inundată de un val de optimism. Acum era convinsă că nu vor avea nevoie de planul îngrozitor al lui Vania. Va dezminţi toate acuzaţiile cekiştilor. Îi vor da drumul. Va aştepta puţin şi îşi va readuce copiii acasă. Cât de fericită va fi atunci!

— Intră!

Gardianul o împinse într-un birou mic, curat, cu linoleum pe jos, o masă cu un telefon gri şi o lampă îndreptată către ea. Lumina o orbi pentru o clipă. Puncte aurii îi dansară în faţa ochilor şi în nări îi pătrunse un miros de cocos.

Un tânăr în uniformă de NKVD-ist, cu ochelari rotunzi, mustaţă roşcată şi părul coafat în stil rococo, deschise un dosar şi răsfoi, umezindu-şi degetul arătător, nişte documente. Părea să aibă tot timpul din lume. După ce termină, se rezemă de speteaza scaunului şi cizmele îi scârţâiră. Netezi, ba mângâie de-a dreptul coala de hârtie pe care o avea în faţă.

— Deţinută, eu sunt anchetatorul Moghilciuk. Sunteţi dispusă să ne ajutaţi?

Nu i se adresase cu „tovarăşă”, dar părea amabil şi rezonabil. Avea

o voce puţin răguşită de adolescent şi după accent era de undeva din sud, din regiunea Mării Negre, poate din Mariupol. Saşenka bănui că era fiu de profesor, provenea dintr-o familie de intelectuali provinciali, studiase probabil dreptul şi pe urmă îl chemaseră la Moscova să ia locul vreunuia dintre vechii cekişti, acum morţi.

— Da, tovarăşe anchetator. Sunt dispusă, dar n-aş vrea să vă pierdeţi timpul cu mine. Eu sunt membru de Partid încă din 1916, am lucrat pentru Lenin şi aş dori să vă întreb…

— Linişte, deţinută! Aici eu pun întrebările. Noi, cekiştii, braţul înarmat al Partidului, vom decide asupra cazului dumneavoastră. Aceasta este misiunea noastră. Deci, sunteţi dispusă să ne ajutaţi?

— Bineînţeles. Aş vrea să lămurim chestiunea aceasta.

Anchetatorul Moghilciuk îşi lungi gâtul şi înălţă bărbia.

— Să lămurim chestiunea? întrebă.

— Da, acuzaţiile care mi se aduc.

— Ştiţi foarte bine ce acuzaţii vi se aduc.

— Nu am nici cea mai mică idee.

— Să fim serioşi, deţinută! Vă întreb: De ce vă aflaţi aici?

— Nu ştiu. Sunt nevinovată. Cu adevărat.

Moghilciuk îşi verifică atent suprafaţa scorţoasă a coafurii şi încreţi sprâncenele.

— Aşa nu ne ajutaţi. Dorinţa dumneavoastră de a sluji Partidul e sinceră? Mă cam îndoiesc. Dacă aţi fi sinceră, aţi şti de ce vă aflaţi aici.

— Eu sunt o comunistă sinceră, tovarăşe anchetator, şi nu am greşit cu nimic! Cu nimic! Nu m-am alăturat niciunei opoziţii! Niciodată! Am susţinut în toate împrejurările linia Partidului leninist-stalinist. Nu aş tolera niciodată o conversaţie antisovietică. Nici măcar un gând antisovietic. Mi-am dedicat viaţa Partidului…

— Linişte! strigă anchetatorul şi lovi cu pumnul în masă, un gest atât de absurd, încât Saşenka cu greu îşi putu reţine o expresie de dispreţ, simţind nevoia deplasată de a râde. Nu ne faceţi să ne pierdem timpul! se răsti Moghilciuk la ea. Credeţi că v-am adus aici pentru a ne amuza? Am atâtea cazuri, de nu-mi văd capul. Vreau să mărturisiţi acum, pe loc, ce aţi făcut. Noi ştim cum să ne purtăm cu oamenii de teapa dumneavoastră.

— Oamenii de teapa mea?

— Cucoane răsfăţate, de la Partid, care cred că statul are obligaţia să le dea lor rochii, automobile, case de vacanţă. Noi ne-am specializat în trezirea la realitate a persoanelor de teapa dumneavoastră. Deci, vă mai întreb o dată: Examinaţi-vă viaţa, conştiinţa de comunistă, trecutul! De ce vă aflaţi aici? O confesiune v-ar uşura foarte mult situaţia.

— Dar nu pot… sunt nevinovată!

— Cum se împacă atunci arestarea dumneavoastră cu pretinsa dumneavoastră nevinovăţie? Mărturisiţi din proprie iniţiativă! Nu aşteptaţi să vă obligăm noi!

Saşenka era nedumerită. Ce voia de la ea? Dacă ar fi mărturisit un lucru neînsemnat, s-ar fi declarat mulţumit? Îşi aminti indicaţiile precise ale lui Vania, din acea noapte de disperare, când şezuseră în hamac în grădina cufundată în întuneric: „Nu mărturisi nimic. Dacă nu mărturiseşti nimic, nu se pot atinge de tine! Crede-mă, draga mea, că ştiu ce vorbesc. Am frânt zeci şi sute de oameni şi asta e poate răzbunarea lor. Dar nu inventa o abatere măruntă. Nu-ţi va ajuta la nimic! Dacă au ceva anume împotriva ta, îţi vor spune. Dacă vor să le spui un lucru anume, or să ţi-l smulgă!”

Moghilciuk se aplecă peste masă. Aroma de cocos a pomezii sale era insuportabil de greţoasă.

— Proveniţi dintr-o familie burgheză, de asupritori ai poporului. Chiar aţi devenit o adeptă convinsă a Partidului sau aţi rămas o exponentă a mârşavei burghezii, o duşmană a clasei muncitoare?

— Am lucrat pentru Lenin.

— Credeţi că asta mă interesează pe mine acum? Dacă l-aţi amăgit pe tovarăşul Lenin, veţi fi şi mai aspru pedepsită.

— El îmi spunea tovarăşa Vulpe Polară. Cunoştea mediul din care proveneam şi mi-a spus că el însuşi este de viţă nobilă, dar asta nu conta, fiindcă eu credeam cu adevărat în bolşevism.

— Cum îndrăzniţi să pătaţi numele tovarăşului Lenin! Nu vă daţi seama unde vă aflaţi? Nu vă daţi seama *ce* sunteţi acum? Nu mai însemnaţi nimic. Vă aflaţi în faţa Tribunalului Revoluţiei, în faţa Cekăi. Răspundeţi la întrebări. Moghilciuk răsfoi dosarul şi mângâie foile, una după alta.

— De când îl cunoaşteţi pe Mendel Barmakid?

— E unchiul meu. Îl cunosc de o viaţă.

— Credeţi că e un bun comunist?

— Asta am crezut întotdeauna.

— Parcă v-aţi îndoi.

— Ştiu că a fost arestat.

— Deci ştiţi că nu arestăm pe nimeni fără temei?

— Tovarăşe Moghilciuk, eu cred în braţul înarmat al Partidului. Eu cred că dumneavoastră, cekiştii, sunteţi – aşa cum spunea Dzerjinski – cavalerii Revoluţiei. Soţul meu…

— Acuzatul Paliţîn. Chiar credeţi că e un exemplu de devotament faţă de Partid? Chiar aşa? Cercetaţi-vă amintirile, conversaţiile: A fost el vreodată un cekist veritabil?

— Da, a fost.

Brusc, Saşenka ajunse să se întrebe: Dar dacă Vania e un spion fascist?

— Dar Mendel? Nu a fost niciodată un comunist adevărat, nu-i aşa… tovarăşă Vulpe Polară? adăugă rânjind Moghilciuk. Dacă îmi permiteţi să vă numesc aşa.

— E un bolşevic devotat, a fost exilat de cinci ori, a fost închis în bastionul Trubeţkoi, şi-a distrus sănătatea muncind din greu, nu s-a alăturat niciodată vreunui curent deviaţionist sau de opoziţie…

Moghilciuk îşi luă ochelarii de pe nas. Fără ei avea o privire tulbure, mioapă. Îşi frecă faţa şi îşi trecu palmele peste coafură. Saşenka observă că ardea de nerăbdare să le prezinte superiorilor săi mărturisirea ei. Poate îl va impresiona pe Beria. Poate însăşi Instanţa, tovarăşul Stalin în persoană, va afla de existenţa acestui tânăr anchetator zelos? Moghilciuk îşi aşeză iar ochelarii pe nas.

— Demascaţi-l pe Mendel, daţi-l în vileag pe acest şacal, arătaţi-ne adevărata lui faţă!

— Nu ştiu nimic, răspunse ea. Mendel! Să mă gândesc…

— Gândiţi-vă şi spuneţi-mi!

Moghilciuk ridică stiloul.

— Dumneavoastră vorbiţi şi eu scriu. L-a menţionat Mendel vreodată pe diplomatul japonez cu care s-a întâlnit la Paris?

— Nu.

— Dar pe lordul englez care a vizitat ambasada din Londra?

— Nu.

— Ce cetăţeni străini cunoştea? V-a cerut vreodată să vă întâlniţi cu ei? Gândiţi-vă, răscoliţi-vă memoria!

Deci pe unchiul Mendel îl vor! Ea ştiuse că nu era vorba despre ea. Îl aduseseră pe Gideon la Lubianka pentru a sta de vorbă despre Mendel. Apoi îl amestecaseră şi pe Vania în toată afacerea aceasta. Cineva îi auzise poate pe Mendel şi Vania certându-se despre jazz? Şi apoi, prin Vania, ajunseseră la ea. Benia nu avea nicio legătură cu Mendel. De fapt, ea era legătura între ei, dar o legătură mult prea slabă. Nu, Benia era amestecat în altceva, procesul împotriva intelectualilor – Moghilciuk nici măcar nu-i rostise numele. Un lucru era însă cert: voiau ca ea să-l denunţe pe Mendel.

Deci Mendel abătuse această nenorocire asupra ei. El îi răpise copiii. Mama din sufletul ei era oricând dispusă să-l sacrifice pe Mendel. Ar fi făcut orice să-şi revadă copiii. Dar dacă ea ar fi minţit că Mendel era un spion al japonezilor, ei i-ar fi recunoscut nevinovăţia şi devotamentul faţă de Partid?

Îşi reaminti indicaţiile lui Vania: „Dacă pun la cale un proces împotriva lui Mendel, vor vrea ca tu să depui mărturie, dar nu uita că el ne-a convertit la marxism, el ne-a introdus în Partid. Şi prin el ne-am cunoscut noi doi! Mărturia ta ne-ar distruge pe toţi! Aşteaptă până când ştim cu ce ne au la mână!”

Anchetatorul îşi verifică iar coafura.

— Ei, bine?

— Nu, Mendel e un tovarăş integru.

— Iar dumneavoastră nu aveţi să-mi spuneţi nimic?

Saşenka scutură din cap, se simţea obosită şi fără vlagă. Dar mai există o speranţă, îşi spuse. Gândea şi ea, ca cineva îngropat sub pământ la o alunecare de teren, că raza de lumină pe care o zăreşte îi poate aduce scăparea. Vania nu va mărturisi nimic; şi chiar dacă scumpul de Vania era sortit pieirii, împotriva ei nu aveau nimic. Lui Vania, ca oricărui tată, îi va mai fi uşor să moară, ştiind că soţia şi copiii lui se află în siguranţă! Fii puternică, nu mărturisi şi atunci îi vei revedea pe Carlo şi Fulguleţ, îşi spuse Saşenka. În fond, totul a decurs cât se poate de civilizat. Poate nu vor decât să sondeze terenul…

— Bun, deci vreţi să vă jucaţi cu noi? spuse Moghilciuk cât se poate de calm. Trebuie să înţelegeţi, tovarăşă Vulpe Polară, că şi eu sunt un intelectual, la fel ca dumneavoastră, ca unchiul dumneavoastră Gideon. Mi-aţi citit poate povestirile publicate sub pseudonimul M. Slujba? Ei bine, mie îmi place să stau de vorbă cu oamenii. Asta e metoda mea. V-am oferit toate şansele posibile, dar veţi avea parte de o surpriză neplăcută, dacă nu veţi vorbi. – Ridică receptorul telefonului de bachelită şi formă un număr. – Moghilciuk la aparat… Nu, nu vrea… Bine! zise şi puse receptorul în furcă. Veniţi cu mine.

36

Însoţit de un gardian, anchetatorul Moghilciuk o conduse pe Saşenka de-a lungul unui coridor lung, pe unde ea nu mai trecuse, urcară apoi câteva trepte, traversară un pod acoperit, coborâră câteva trepte şi ieşiră într-un coridor lat, cu parchet şi lambriuri strălucitoare din lemn de pin Karelian. De-a lungul pereţilor se înşiruiau portrete şi busturi ale primilor eroi cekişti şi drapele de mătase. Un covor albastru se întindea în mijlocul coridorului, fixat din loc în loc cu tije aurii. Gărzi în uniforme NKVD de gală păzeau un drapel al Uniunii Sovietice şi o statuie în mărime naturală a lui Dzerjinski. În capătul coridorului se afla o uşă impunătoare din lemn de stejar, cu două canaturi. Un gardian o deschise.

Pătrunseră într-o anticameră, unde aşteptau cu servietele în braţe doi ofiţeri NKVD, veniţi probabil din provincie. Moghilciuk traversă, fără să se oprească, anticamera şi intră pe o altă uşă cu două canaturi, pe care le-o deschise un alt gardian. Înăuntru, Saşenka recunoscu dintr-o privire aparatul fremătând de activitate al unui înalt funcţionar sovietic. O mulţime de secretare în bluze albe şi fuste gri, bărbaţi tineri şi zeloşi în tunici de Partid, şiruri de telefoane din bachelită, teancuri de dosare şi ficuşi în ghivece. Un ofiţer tânăr sări în picioare

şi îi conduse spre o a treia uşă închisă. Bătură şi intrară.

— Anchetatorul Moghilciuk, anunţă ofiţerul.

Intrară într-un birou monumental, luminos şi aerisit, cu parchet lucios şi lambriuri din lemn de pin Karelian, în care mirosea a soluţie pentru lustruit mobila şi a păduri răcoroase. În stânga, erau aranjate pe un covor persan câteva canapele şi fotolii moi. Deasupra şemineului atârna un portret imens în ulei al tovarăşului Stalin, pictat de Gherasimov, şi într-un colţ era un seif argintiu, mai înalt decât un stat de om. Busturi din marmură ale lui Lenin şi Dzerjinski se aflau pe două laturi ale încăperii şi undeva, în depărtare, Saşenka distinse un alt portret de Gherasimov, de data aceasta al lui Dzerjinski, supranumit Felix cel de Fier, fondatorul Cekăi, cu privirea lui dementă şi bărbuţa de ţap.

În centrul încăperii era o masă de scris din lemn de stejar lustruit, lipită de o masă de conferinţe, astfel încât să alcătuiască acel T caracteristic birourilor din URSS. Pe masa de scris domnea o ordine desăvârşită: un set de birou din argint, călimări cu cerneală turcoaz, vreo două hârtii pe un strat protector de sugativă. Pe o masă din spate se aflau opt telefoane, dintre care unul avea linie directă cu Kremlinul. Deasupra tuturor acestor lucruri trona, pe un scaun cu spetează înaltă, tapiţat cu catifea roşu-burgund, tovarăşul Lavrenti Pavlovici Beria, Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne.

Beria avea în faţă o farfurie cu frunze de salată sau spanac şi mânca. Mestecând energic, îi făcu Saşenkăi semn să se apropie.

Moghilciuk salută şi ieşi.

— Ah, Lavrenti Pavlovici, spuse Saşenka, sunt atât de fericită să vă văd! Acum vom putea să lămurim totul.

Beria înghiţi şi se ridică politicos în picioare, ocoli biroul şi îi sărută mâna Saşenkăi.

— Bine aţi venit, Alexandra Samuilovna, i se adresă curtenitor cu accentul lui georgian, ţinându-i mâna cu degetele lui catifelate. Vă întrebaţi ce mănânc?

— Da, răspunse ea, deşi nu o interesa câtuşi de puţin cu ce se hrănea Beria.

— Ei bine, eu nu mănânc carne. Nu-mi place să ucid nicio fiinţă. Bieţii viţeluşi şi mieluşei! Nu, gândul îmi este insuportabil şi, în afară de asta, Nina zice că nu am voie să mă îngraş! Sunt vegetarian, deci nu mănânc decât asta, chiar şi acasă la Iosif Visarionovici. „Iarba lui Beria!" spune tovarăşul Stalin. „Ia uitaţi-vă, Lavrenti Pavlovici paşte iar!" Dar daţi-mi voie să mă uit la dumneavoastră.

Continuând să o ţină de mână, o răsuci de parcă ar fi dansat.

— Ah, sunteţi palidă. Dar atât de frumoasă. Cu corpul dumneavoastră îl scoateţi din minţi pe un bărbat ca mine! Îl faceţi să rişte totul pentru o singură mângâiere. Sunteţi ca o prăjitură cu frişcă.

Ce păcat că ne reîntâlnim în asemenea circumstanţe, nu-i aşa?

Ochii lui incolori păreau să o devoreze cu atâta lăcomie, încât Saşenka tresări. Comisarul îndesat şi chel al Poporului, cu pince-nez pe nas, o înconjură, călcând silenţios cu tălpile pantofilor săi moi din piele întoarsă. Nu purta uniformă, ci o pereche de pantaloni galbeni largi şi o cămaşă ţărănească brodată, ca un georgian aflat în vacanţă la mare. Saşenka îşi aminti că soţul ei jucase uneori în echipa lui de baschet, la dacea lui din Sosnovka şi cu acele ocazii ea remarcase că Beria era incredibil de agil.

— Sunt atât de bucuroasă să vă văd, repetă ea.

Şi era realmente bucuroasă. Beria era nemilos, dar competent. Vania îl admira pentru conştiinciozitatea, hărnicia şi corectitudinea lui, după perioada de ţicneală a beţivanului de Ejov.

— Dumneavoastră veţi rezolva totul, Lavrenti Pavlovici! Fiţi binecuvântat!

— Nu-mi pot dezlipi privirea de coapsele şi sânii tăi, prăjiturică mea cu frişcă! Dar văd că sunteţi obosită. Nu doriţi să mâncaţi ceva?

Ridică receptorul unuia dintre cele opt telefoane şi spuse:

— Aduceţi nişte sandvişuri.

Poftită de Beria, Saşenka se aşeză la masa de conferinţe, pe un scaun tapiţat cu piele. Beria luă şi el loc. Uşa se deschise şi o femeie cu un şorţ alb aduse un cărucior cu mâncare. Cu un şervet alb pe braţ (ca o ospătăriţă din Metropol), îi servi cu ceai, aranjă pe masă câteva sandvişuri şi gustări cu peşte.

— Serviţi! spuse Beria şi plescăi din buzele mari şi cărnoase. Mâncaţi liniştită, în timp ce stăm de vorbă. Veţi avea nevoie de energie.

Saşenka şovăia. Se temea că, dacă ar fi gustat din delicatesele acelea, ar fi fost obligată să-l trădeze pe Vania sau pe Mendel. Îşi adună toate forţele şi se gândi la copiii ei. Asta era şansa ei.

— Nu ştiu ce acuzaţii mi se aduc, tovarăşe Beria, dar ştiu că sunt nevinovată. Şi dumneavoastră ştiţi acest lucru. Nici nu aveţi idee cât de mult mă bucur să vă văd.

— Şi eu mă bucur. Dar mănâncă, prăjiturică mea cu frişcă. Nu sunt otrăvite.

Saşenka începu să mănânce.

— Ştii, Saşenka, tu eşti exact genul meu de femeie. Din clipa în care te-am văzut, am ştiut că buzele tale răsfrânte sunt un indiciu al senzualităţii tale. Dar nu ai părut foarte încântată de complimentele mele la petrecerea de 1 Mai din dacea voastră, nu-i aşa? Ştii, eu mă gândesc întruna la femei. Sunt un georgian get-beget, nu-i aşa, he?

Privirea lui Beria se împăienjeni, pleoapele se lăsară.

— Ştii ce mi-ar plăcea, Saşenka? Mi-ar plăcea să te duc în locuinţa mea din Moscova. Nina şi fiul meu locuiesc în dacea din Sosnovka. Am

putea benchetui, noi doi, în sauna mea, am bea cele mai bune vinuri şi pe urmă te-aş întinde pe divan, ţi-aş ridica fusta şi mi-aş căuta calea cu nasul până la căpşuna ta…

Saşenka ştia că Beria voia să-i dea de înţeles că ar fi putut face cu ea tot ce şi-ar fi dorit. Dar nu voia să-l încurajeze. Obscenitatea lui putea fi un şiretlic, o momeală. Sau chiar o dorea şi atunci preţul eliberării ei era limpede?

Dar în faţa ei se afla Lavrenti Beria, Comisar al Poporului, un om pe care ea îl respecta şi îndrăgea, un bolşevic care se bucura de încrederea tovarăşului Stalin. Cum îi putea el spune asemenea lucruri unei tovarăşe care îl cunoscuse pe Lenin şi îl primise pe Stalin în casa ei? Fără să mai stea pe gânduri, Saşenka luă decizia de a face orice pentru a-şi revedea copiii, oricât de abject şi umilitor ar fi fost.

— Mă faceţi să roşesc, Lavrenti Pavlovici, şopti ea. Eu nu sunt obişnuită cu asemenea…

— Ei, nu mai spune! M-ai surprins până şi pe mine. O femeie sovietică respectabilă, o femeie cumsecade, care le învaţă pe gospodine cum să facă prăjituri şi să cârpească fustele pionierelor. Dar *noi* ştim că eşti o desfrânată. Lucrurile pe care le strigi, pe care le ceri când eşti excitată. Exact ca mama ta. Şi ea era o destrăbălată notorie, nu-i aşa?

Saşenka îngheţă. Benia Golden mărturisise probabil tainele lor sexuale şi astfel aflase şi soţul ei totul.

Beria zâmbi cu buzele lui prea groase, prea mari.

— Noi ştim totul, prăjiturică mea, spuse cu un ton lasciv. Dacă te-ai dat scriitorului ăluia evreu, puteai să mi te dai şi mie. Dar nu-ţi face speranţe prea mari. Nu i-ai spus nimic băiatului meu, lui Moghilciuk. I-ai citit povestirile? Sunt de tot rahatul, ştii. Scrie nişte tâmpenii poliţiste, visează să creeze un Sherlock Holmes sovietic. Dar simţul datoriei mă împiedică din păcate să-mi văd de plăcerile mele. Cazul tău e grav, Saşenka, şi oricât mi-aş dori să mă înfrupt din tine, Instanţa urmăreşte îndeaproape această afacere.

— Tovarăşul Stalin ştie că sunt nevinovată.

— Ai grijă. Nu-i rosti numele în prezenţa mea, deţinută Zeitlin-Paliţîn. Vreau să pricepi că singura ta speranţă este să mărturiseşti acum. Dă în vileag activităţile tale antisovietice de trădătoare. Noi muncim din greu aici. Vrei să te obligăm să mărturiseşti?

Beria se ridică şi ocoli biroul, învăluind-o în aroma de lămâie a apei sale de colonie. O mângâie pe păr şi îi atinse sânii. Saşenka se chirci şi cu greu se abţinu să strige. Beria îi atinse buzele şi îi vârî apoi un deget îndoit în gură. Avea gust de aramă.

Continuă cu un ton alintat:

— Nu vreau să fiu bădăran. Nu mă obliga! Eu iubesc femeile! Ah, gustul lor! Nu mă obliga.

Se aşeză la loc şi redeveni serios.

— Gândeşte-te bine. Ştiu totul despre tine, despre trecutul tău, familia ta, munca ta, pizda ta… Ei? spuse Beria bătând ritmic cu degetele în masă. Ne ajuţi sau nu? Ridică-te în picioare! Acum! Dacă nu ne ajuţi, te zdrobim, te împuşcăm ca pe o potârniche! În secunda următoare, tu te întorci în celula ta şi eu mă întorc la treburile mele. Stai. Aşteaptă. Nu te întoarce! Închide ochii.

Saşenka auzi cum deschide un sertar al biroului. Uşa din celălalt capăt al camerei se deschise. Auzi suflarea unor bărbaţi şi scârţâitul unor cizme care se apropiară, dar trecură pe lângă ea.

— Nu pe covorul persan, e valoros. Desfăşuraţi-l pe celălalt. Aşa, spuse Beria.

Urmă o lovitură înfundată. Saşenkăi îi dădură lacrimile. Era acelaşi miros înţepător de cuişoare, parcă le simţea şi gustul.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Kobulov!

El era. Ce însemna asta? Era un fel de joc? Panica o prinse în ghearele ei.

— Bun! Şi acum o duceţi pe tovarăşa Vulpe Polară în celula ei – şi… unu-doi-trei – *întoarce-te*.

Ceva o izbi pe Saşenka în obrazul drept cu atâta putere, încât o răsuci şi o trânti pe parchetul din zona canapelelor. Lumea se destrămă într-o ploaie de puncte roşii şi scântei. Zăcea întinsă pe jos, cu privirea îndreptată spre biroul în dreptul căruia Beria, zâmbitor, ţinea în mâini un baston negru.

Îşi duse o mână la obrazul care zvâcnea independent de voinţa ei şi zări printre cizmele lucioase din faţa ei un morman de haine mânjite cu noroi uscat. Brusc, îşi dădu seama că mormanul era viu, tremura, se mişca. Privirea ei nu se mai putu desprinde de făptura cu pielea acoperită de pete roşii, galbene şi vineţii, cu degete ale căror vârfuri sângerau, cu faţa nerasă, cu ochi înroşiţi şi atât de tumefiaţi, încât abia dacă se mai deschideau. Şocată, Saşenka rămase cu gura căscată.

— Ce v-a venit să-l aduceţi aici? întrebă Beria. N-aţi ştiut că o am pe Saşenka în vizită? Nici măcar n-aţi bătut la uşă, tovarăşe Kobulov! Ce maniere proaste!

— Îmi pare rău, Lavrenti Pavlovici, nu ştiam că sunteţi ocupat, răspunse uriaşul Kobulov. Trebuie să mai prelucrăm puţin jegul ăsta, un alt caz foarte îndărătnic. Dar nu vrem ca dânsa să vadă ceva ce ar putea-o alarma, nu-i aşa?

— Bineînţeles că nu, spuse Beria. Ridicaţi-o şi duceţi-o în celula ei!

— Nasoală vânătaie! comentă Kobulov şi îi atinse obrazul, strâmbând din nas. V-aţi împiedicat probabil de ceva.

O ajută să se ridice. Saşenka nu-şi putea lua ochii de la trupul întins pe un covor grosolan, plin de pete.

— Haideţi, trebuie să vă ferim de o asemenea privelişte

neapetisantă. Tovarăşul Rodos e tare greu de strunit, dacă s-a ambalat odată.

— Rodos, murmură ea.

În celălalt capăt al încăperii, un bărbat îndesat, cu o aluniţă păroasă pe obraz, nasul ascuţit şi capul rotund ca o chiftea, stătea şi mângâia un baston negru.

Anchetatorul Rodos, într-un veston gri, încins cu o curea lată, cu nişte cizme murdare în picioare, ridică modest din umeri şi, privind-o sfidător pe Saşenka, începu să-l lovească în burtă pe bărbatul întins pe covor, ridicând în mod ostentativ foarte încet bastonul deasupra umărului, de parcă ar fi ţintit o minge. Bărbatul de pe covor gemea de fiecare dată, ca vaca pe care Saşenka o văzuse fătând la moşia din Ucraina a familiei Zeitlin.

— Nu e politicos să te uiţi, dar este fascinant, nu-i aşa? spuse Beria, când o scoaseră pe Saşenka din biroul lui.

Kobulov o luă de braţ şi o conduse pe coridor, unde o aştepta anchetatorul Moghilciuk, cu un zâmbet care-i dezvelea toţi dinţii.

— Sper să ne revedem, spuse Kobulov şi se întoarse în biroul lui Beria, lăsând în urma sa un nor de cuişoare.

Saşenka tremura. Incapabilă de a se mai controla, se aplecă şi vomită tot ce mâncase. În gură îi rămase un gust de brânză. În urechi îi răsunau încă loviturile date cu bastonul în bărbatul întins pe jos. Nu-i venea să creadă ce văzuse. Cine era?… Ştia sau avusese vedenii? Aşa se purta Beria cu bolşevicii veterani? Asta făcuse Vania noapte de noapte, înainte de a se întoarce dimineaţa acasă, la copii? Asta li se întâmplase foştilor chiriaşi ai apartamentului şi ai dacei lor?

Rememoră indicaţiile lui Vania: „Nu mărturisi nimic, orice s-ar întâmpla, înainte de a şti că au dovezi zdrobitoare împotriva ta… Mie nu-mi vor da drumul, dar tu, Saşenka, tu îi vei revedea pe copii. Să te gândeşti mereu la ei! Nu semna nimic, orice ţi-ar face!” Încă nu credea că aveau ceva împotriva ei şi era evident că, dintre persoanele cu care avusese ea de-a face, niciuna nu depusese mărturie. Încă mai avea o şansă să scape de aici, dacă îşi păstra cumpătul. Orice ar fi, trebuia să se agaţe de acest gând.

Dar unde era Vania? Unde era Benia? Îşi aminti clipele petrecute cu el la hotel, în şopron, când se sărutaseră pe stradă ca doi adolescenţi, când cântaseră „Ochi negri” pe cheiul râului Moskva, orhideea uscată, fuseseră cele mai romantice momente din viaţa ei. Cele şapte mii de rubine din stelele Kremlinului încă îi mai aparţineau! Acum îi iubea pe amândoi, pe Vania şi pe Benia, pe fiecare altfel, cu intensitate. Erau familia ei. Erau tot ce îi mai rămăsese în acest abis de nepătruns al umbrelor.

O purtară pe scări în sus şi pe scări în jos, o scoaseră din universul pinului Karelian, al ficuşilor şi apei de colonie cu miros de cuişoare şi

o readuseră în universul ciorbei de varză, al urinei şi clorului, în închisoarea Internă. De două ori trebui să se sprijine de perete, pentru a nu se prăbuşi. Îşi atinse obrazul, era umflat şi sângera în apropierea ochiului.

Fulguleţ, Carlo, perniţă, iepuraş! Fulguleţ, Carlo, perniţă, iepuraş! îngână Saşenka.

Se aflau în siguranţă? Calculă că trecuseră deja şase zile de când plecaseră copiii, trei nopţi şi trei zile de când o arestaseră pe ea. Gândul că Satinov le va purta de grijă copiilor ei îi încălzea şi alina sufletul.

— Am ajuns acasă, spuse Moghilciuk şi o împinse în celulă. Odihniţi-vă. Vorbim mâine dimineaţă.

Saşenka se prăbuşi pe pat.

— Apropo, l-aţi recunoscut pe unchiul dumneavoastră Mendel? Cred că el era – sau, mă rog, ce a mai rămas din el.

37

În noaptea aceea, o mutară într-o celulă cu luminile aprinse – şi refuzară să le stingă. Ţevile din celula Saşenkăi vibrară, gâlgâiră şi începură să dea căldură, deşi era vară. Aerul era înăbuşitor.

Saşenka bătu în uşă.

— Aşază-te pe pat, deţinută.

Lacătele zornăiră. Doi gardieni se iviră în pragul uşii.

— Doresc să înaintez o plângere la Comisarul Poporului Beria, la Comitetul Central. S-a dat drumul la căldură, deşi e vară. Şi v-aş ruga să stingeţi luminile. Nu pot să dorm.

Gardienii schimbară o privire.

— Vom raporta superiorilor noştri plângerea dumneavoastră.

Uşa se trânti. În celulă se făcu şi mai cald. Saşenka transpira. Abia mai respira şi setea o chinuia. Îşi dezbrăcă rochia şi se întinse pe pat în lenjerie de corp. Căldura era atât de sufocantă, lumina atât de puternică, încât îi era imposibil să doarmă, oricât s-ar fi străduit să-şi ţină ochii închişi. Când îşi îngropa faţa în saltea, gardienii intrau şi o scuturau.

Când reuşi în sfârşit să cadă într-un somn zbuciumat, vizeta se deschise cu un scârţâit.

— Trezeşte-te, deţinută!

— Dar e noapte, dorm.

— Trezeşte-te, deţinută. Mâinile la vedere.

Când strigătele acestea nu mai fură suficiente pentru a o împiedica să adoarmă, o trântiră pe jos, o loviră cu picioarele, îi dădură palme.

Acum înţelegea. Asta se alesese de Partidul ei. O noapte nedormită era suportabilă, dar în a doua noapte, Saşenka avu senzaţia că se

dezintegrează. Îi era tot timpul greaţă, transpiraţia curgea de pe ea şi nu mai ştia dacă era bolnavă sau doar sleită de puteri. Adormi în picioare, gardienii o găsiră dormind pe găleată, dar şi acolo o treziră. Dar cel mai rău lucru dintre toate era că frica o cuprinsese iarăşi, îi năpădise corpul ca o ciupercă. Dacă Vania era totuşi un Duşman al Poporului? Copiii erau pierduţi şi plângeau după ea. Sau poate erau deja morţi.

Orele şi zilele treceau anevoie. Nu o scoteau la aer. Nu o duceau să se spele. Îi dădeau de mâncare de trei ori pe zi, pe o tavă împinsă prin vizeta deschisă, dar îi era mereu foame, mereu sete. Singură în celulă, trezită o dată la câteva minute, auzea glasurile lui Fulguleţ şi Carlo. Nu avea voie să cedeze nervos. De dragul lor. Dar chipurile şi mirosul lor o copleşeau. Sunt deja pierduţi, îşi spunea Saşenka. Planul lui Satinov nu avea cum să izbutească. Îi vârâseră într-unul din orfelinatele acelea, îi violaseră, torturaseră, bătuseră, abuzaseră de ei şi, când aveau să fie mai mari, îi vor împuşca. Mai bine ar fi fost să admită orice minciună decât să suporte toate acestea. Numai să o lase să doarmă într-o celulă răcoroasă. Copiii erau deja morţi. Pentru ea erau morţi, nu mai existau. Nu mai erau copiii ei. Îi pierduse pentru totdeauna.

Ea nu se mai afla pe tărâmul celor vii.

38

În sud, departe de Moscova, nemţoaica de pe Volga, cu basmaua ei înflorată şi rochia simplă de vară, bătea pentru a nu ştiu câta oară în uşa şefului de gară din Rostov-pe-Don. Intră trăgând după ea, pentru a nu ştiu câta oară, cele trei valijoare şi pe cei doi copii, o fetiţă blondă şi un băieţel şaten, care se agăţau cu ochi trişti şi goi de braţele ei.

Biroul şefului de gară se afla chiar lângă sala de bilete, unde era mereu debandadă, unde zi de zi se îmbulzeau sute de oameni, unde zi de zi atâţia dintre ei erau dezamăgiţi. Cu fotoliile şi portretele sale ale lui Lenin şi Stalin, biroul era o oază de linişte şi bună-cuviinţă. Deşi, în ultimele patru zile, nemţoaica de pe Volga venise în fiecare dimineaţă aici, pentru a constata de fiecare dată că nu o aştepta nicio telegramă, niciun semn, niciun prieten, continua totuşi să vină, pentru a se bucura de câteva clipe de calm şi curăţenie. Şeful de gară şi adjunctul său schimbară o privire şi îşi dădură ochii peste cap. Femeia cu trei valize şi doi copii era doar una din masa aceea cenuşie de persoane disperate, care veneau în fiecare dimineaţă cu speranţa de a găsi un semn de sus, o telegramă de la nişte rude inexistente, un bagaj pierdut, care nu va mai fi niciodată regăsit, nişte bilete pentru un tren care nu va pleca niciodată din staţie.

— Bună dimineaţa, tovarăşe Stepanian, îl salută dădaca pe şeful de

gară în a patra zi. Aveţi cumva o veste? Poate o telegramă pentru mine?

Stepanian îşi vârî mâna fără niciun chef în sertarul pentru corespondenţă. Plescăind din limbă, ritmic ca un tropot de copite, începu să răsfoiască teancul de hârtii groase şi galbene ale birocraţiei sovietice, mişcându-şi buzele în timp ce citea fiecare telegramă.

În prima zi verificase documentele nemţoaicei de pe Volga şi ale celor doi copii bine îmbrăcaţi, care erau duşi la un orfelinat din apropiere de Tbilisi. În fiecare zi reveneau, şi mai înfometaţi, şi mai murdari, şi mai pierduţi. Dădaca slabă şi palidă era tot mai stoarsă de puteri.

— Mi-aş dori să vă pot ajuta. Micuţii sunt bine? întrebă Stepanian şi le zâmbi copiilor. Sunteţi bine, copii? Ce aveţi acolo?

— O perniţă, răspunse fetiţa cu un aer pierdut.

— Dormi pe ea?

— Nu dormim bine aici. Înnoptăm lângă cantină, dar vrem să mergem acasă. Perniţa e prietena mea.

— Vrem la mămica, spuse băieţelul, care avea deja privirea speriată a copiilor care-şi făceau veacul prin gări.

Cuvintele lor părură să o mâhnească pe nemţoaică. Stepanian o privi, femeia scutură din cap şi îşi adună de îndată bagajele, pentru a se întoarce pe peronul unde o familie de azeri le păstra locul sub acoperişul de deasupra intrării cantinei. Încerca să-şi ascundă neliniştea, dar şeful de gară era un bun cunoscător al nefericirii şi nesiguranţei omeneşti.

— Vă mulţumesc, tovarăşe, spuse femeia foarte politicos. Am să vin şi mâine dimineaţă.

Stepanian se ridică şi le deschise uşa.

— Îmi pare rău că nu vă pot fi de folos, spuse. Veniţi mâine.

— Poate nu e în toate minţile? Poate nu va veni nicio telegramă? întrebă adjunctul său, după ce dădaca şi copiii plecară.

— Cine poate şti?

Stepanian ridică din umeri, alungându-i pe cei trei din gândurile sale şi se aşeză la birou cu un plescăit din limbă. Avea multe alte lucruri importante de făcut.

Cele trei făpturi amărâte se întoarseră încet pe peron. Gara din Rostov răsuna de bubuielile vagoanelor manevrate pe liniile de garaj, de şuierăturile şi pufăielile locomotivelor. Deşi haosul colectivizării şi Marea Teroare se încheiaseră, gările din provincie erau încă ticsite de oameni debusolaţi, scăpaţi parcă de la balamuc. Familii campau pe peroane, în jurul bagajelor, unele bine îmbrăcate, altele în zdrenţe, unele în haine de orăşeni, altele în cojoace şi opinci. Trenurile erau supraaglomerate şi nu plecau niciodată la timp; biletele erau greu de

procurat; miliţienii verificau la nesfârşit permisele de trecere şi ştampilele din paşapoarte şi îi luau cu ei pe toţi cei care nu aveau documentele potrivite sau cărora le lipsea energia de a se mai împotrivi controalelor inopinate.

Era, din fericire, o vară caldă, căci peroanele semănau cu nişte tabere de soldaţi, muncitori, ţărani şi copii. Copii înfometaţi, în zdrenţe, copii bine hrăniţi, pierduţi, copii aşezaţi pe geamantane frumoase din piele, copii ai străzii, cu feţe de bătrâni, fetiţe rujate, cu fuste scurte, care fumau în aşteptarea clienţilor.

Cine avea bani putea mânca la cantină. Un tătar bătrân vindea ziare şi dulciuri într-un chioşc. În spatele peronului unde sosea trenul din Moscova, era un robinet ruginit, unde locuitorii gării stăteau la coadă pentru apă. Toaletele, aflate la subsolul gării, erau inundate de o spumă albă şi puturoasă, dar în faţa lor era mereu coadă. Copiii plângeau şi făceau pe ei, adulţii se îmbrânceau pentru a ajunge mai repede în faţă.

Carolina era acum mai mult decât îngrijorată. Nu ştia ce se întâmplase cu Saşenka şi îşi imagina tot ce putea fi mai rău. Ea era o femeie cu simţ practic, dar faptul că trebuia să aibă grijă de doi copii într-o gară o măcina. Pusese întotdeauna mare preţ pe curăţenie, dar acum toţi trei erau murdari, hainele copiilor aveau pete de mâncare, grăsime şi urină. Avea suficiente ruble pentru mâncare, dar Fulguleţ şi Carlo erau doi copii răsfăţaţi, obişnuiţi să mănânce delicatese şi urau ciorba apoasă de legume, pâinea neagră şi chiftelele în sos de roşii diluat, singura ofertă a cantinei. Slăbiseră deja. În timpul zilei se jucau cu alţi copii, dar Carolina nu putea sta nicio clipă liniştită, fiindcă acei copii abandonaţi din gară deveniseră nişte pungaşi în stare de orice. În afară de aceasta, trebuia să fie tot timpul cu ochii pe valize. Noaptea dormeau îmbrăţişaţi, pe o saltea subţire, acoperiţi cu o pătură şi nişte haine. Fulguleţ şi Carlo plângeau în braţele ei şi întrebau de mămica şi tăticu'. Când îi vor revedea?

Unde mergeau?

Să plece din Moscova fusese cât se poate de simplu. Părinţii lui Vania cumpăraseră biletele. Trenul plecase la timp şi, deşi călătoria durase cu o zi mai mult decât era prevăzut, un soldat amabil din Armata Roşie şi soţia sa, aflaţi în drum spre un post nou la graniţa cu Turcia, se înduraseră de ei şi le cumpăraseră îngheţată şi gustări din gările unde oprise trenul. Dar copiii simţeau că se întâmplase ceva îngrozitor. Voiau la mama lor. Carolina şi-ar fi dorit să-i poată consola, dar nu-i putea minţi, nici încuraja să spună lucruri primejdioase, care ar fi putut atrage atenţia asupra lor. Era un chin. Pe măsură ce se îndepărtau de viaţa lor trecută, de părinţii lor, de Moscova, Fulguleţ şi Carlo se agăţau tot mai mult de ea.

— Rămâi cu noi, Carolina? N-ai să pleci, nu-i aşa? Mi-e dor de

mama!

După vizita la tovarăşul Stepanian se duseră, ca în fiecare zi, la cantină să mănânce. Se aşezară la una dintre mesele unsuroase de plastic. Carolina observă că tremura. Obosită şi descurajată, încerca să-şi înăbuşe un atac de panică. Paliţînii dispăruseră. Tovarăşul Satinov uitase poate planul lor? Îl arestaseră poate şi pe el? Carolina îşi număra banii în gând. Avea douăzeci şi cinci de ruble la îndemână şi alte patru sute ascunse în sutien, pentru situaţii neprevăzute. Dacă nu primea curând un mesaj, trebuia să ia o decizie dificilă. Hotărâse deja în sinea ei că nu era cu putinţă să-i lase pe Fulguleţ şi Carlo în vreun orfelinat, în niciun caz în unul al NKVD-ului, dar ea însăşi nu avea decât puţine relaţii şi toate fuseseră mijlocite de către Paliţîni. Va trebui să-i ducă pe copii la ea acasă, în satul ei german de pe Volga, nu departe de Rostov. Lucrul acesta o umplea de bucurie, fiindcă ea îi iubea pe copii. Şi ei o iubeau pe ea şi Carolina ştia că, în timp, le va putea vindeca rana pierderii suferite cu grija şi dragostea ei. Dar era prea bătrână pentru a le fi mamă. Şi apoi, de cât timp avea oare nevoie NKVD-ul pentru a veni s-o aresteze pe dădaca Paliţînilor? Şi unde altundeva să-i caute pe copii decât în satul ei natal?

În noaptea aceea nu putu să doarmă. Ascultă pufăielile şi fâsâielile locomotivelor, larma continuă a oamenilor şi maşinilor din gară. Carolina privi chipurile palide ale copiilor, chipul lui Fulguleţ, care îşi lipise perniţa roz de buze, pentru a-şi alina durerea – şi pentru prima dată de când părăsiseră Moscova începu să plângă.

39

— Luaţi loc, deţinută 778. Spuneţi-mi, aţi dormit bine?

Saşenka, palidă, cu hainele răvăşite, deshidratată şi abia în stare să scoată un cuvânt, scutură din cap.

— Aveţi o celulă confortabilă? E o vară caldă, cum circulă aerul în celula dumneavoastră?

Saşenka nu spuse nimic.

Anchetatorul Moghilciuk îşi trecu o mână peste coafura pompadour şi mângâie hârtiile din faţa sa. Era acelaşi lucru – ca ieri, ca alaltăieri, ca acum trei zile. Saşenka petrecuse ultimele trei zile pe aşa-numita „bandă rulantă”. Lipsa de somn într-o celulă supraîncălzită frânsese deţinuţi mai puternici decât ea. După micul dejun şi golirea găleţii o aduceau aici, în camera aceasta de interogatoriu.

— V-aţi ales cu o vânătaie de toată frumuseţea pe obraz.

Saşenka îşi atinse cu grijă obrazul. O durea foarte tare; Mi-au rupt probabil osul, gândi.

— Să o luăm de la capăt. Gândiţi-vă la unchiul dumneavoastră Mendel. Nu aşteptaţi să vă obligăm noi! Mărturisiţi! După aceea, vă

vom lăsa să dormiţi şi vom rezolva problema cu căldura din celula dumneavoastră. Nu aţi vrea să dormiţi o noapte cumsecade?

— Nu am nimic de mărturisit. Sunt nevinovată.

— Dar cum vă explicaţi atunci arestarea dumneavoastră, dacă susţineţi că sunteţi nevinovată? Credeţi că eu sunt un măscărici şi că tovarăşul Beria nu are nimic mai bun de făcut?

— Nu înţeleg nici eu. Nu am altă explicaţie decât că e vorba despre o greşeală sau o neînţelegere provocată de anumite întâmplări nefericite.

— Partidul nu crede în întâmplări nefericite, replică Moghilciuk. L-aţi văzut pe tovarăşul anchetator Rodos în biroul tovarăşului Beria? E celebru, o legendă în cadrul Organelor, mai degrabă o bestie primejdioasă decât o fiinţă umană. Mereu trebuie să-l împiedicăm să ucidă deţinuţi. De fapt, chiar săptămâna aceasta şi-a făcut de cap cu câteva persoane apropiate dumneavoastră. Zice că i se pune o ceaţă roşie în faţa ochilor şi uită de el. Îi urăşte pe cei de felul nostru, Saşenka! Îi urăşte pe intelectuali! Dacă nu cedaţi, s-ar putea să aveţi curând de-a face cu el. Dar aveţi noroc. Vă mai dau o şansă: am să vă prezint pe cineva care v-ar putea stimula memoria.

Moghilciuk ridică receptorul telefonului de pe masă.

— Aduceţi pachetul! spuse cu un ton blând.

Îi adresă Saşenkăi un zâmbet, îşi scoase ochelarii de pe nas şi şi-i aşeză la loc, îşi verifică frizura. Aşteptară în tăcere. Telefonul sună.

— Da, da, tovarăşe, vă aşteptăm.

Moghilciuk ieşi scurt din încăpere şi reveni.

— Voiam doar să verific că e totul în ordine.

— Îmi daţi, vă rog, un pahar cu apă?

Saşenka repetă în gând indicaţiile lui Vania şi pe urmă, în şoaptă, dar mişcându-şi buzele, recită: „Fulguleţ, Carlo, perniţă, iepuraş."

Moghilciuk tocmai îi turna Saşenkăi apă într-un pahar, când uşa se deschise larg şi intră Kobulov, ridicând mâinile sale uriaşe şi unsuroase, încărcate de inele sclipitoare.

— Pe mine să nu mă băgaţi în seamă, tovarăşe anchetator. Mă ascund acolo, într-un colţ!

Ca un director de şcoală venit să inspecteze lecţia unuia dintre profesorii săi, uriaşul parfumat se rezemă de perete şi îşi încrucişă picioarele.

Se auzi o bătaie în uşă.

— Spectacolul dumneavoastră! îi şopti Kobulov Saşenkăi şi îşi zbârci nasul.

Ea îşi întoarse privirea.

— Obosită? şuieră el.

— Intraţi! strigă Moghilciuk. Începe confruntarea.

Uşa se deschise şi torţionarul din biroul lui Beria îşi făcu apariţia.

— Bine aţi venit, tovarăşe Rodos, îl salută Moghilciuk.

Frica îi răscoli Saşenkăi stomacul. Rodos se mişca greoi, parcă ar fi fost făcut din fier ruginit. Făcu un semn din cap tovarăşilor săi şi apoi o privi pe Saşenka în ochi. Se aşeză în scaunul de lângă Moghilciuk şi începu să se joace cu firele de păr lungi şi roşcate din aluniţa de pe bărbie. Aceasta era echipa responsabilă pentru Saşenka: Kobulov era şeful, Moghilciuk şi Rodos erau ajutoarele lui, unul blând, celălalt dur. Doar pentru a o zdrobi pe ea? Nu, lucrau probabil la un caz mai important, gândi ea, un caz în care era implicat bietul unchi Mendel. Firea ei optimistă, care nu voia încă să se dea bătută, îi spuse că va supravieţui. Un lucru era cert: Nimeni nu cedase încă.

Aşadar, pe cine vor aduce pentru a o surprinde? Pe Mendel îl văzuse deja, o privelişte oribilă, sfâşietoare.

Dacă era vorba despre Vania, dacă el spusese minciuni împotriva ei, ea va înţelege că el trecuse într-o altă lume în urma tratamentului lui Rodos. Ea îi va transmite totuşi în gând iubirea ei. Dar nu va mărturisi nimic. Încă mai avea o şansă să supravieţuiască.

Dacă era vorba despre Benia, scumpul ei Benia al celor opt stele şi şapte mii de rubine, acum nu mai avea ce să-i reproşeze. Îi telefonase în ziua aceea pentru a-i spune că-l iubeşte. Acum îl iubea iarăşi şi era convinsă că era la fel de nevinovat ca şi ea. Chiar dacă nu va mai ieşi niciodată din Lubianka, îi va fi mereu recunoscătoare că trăise o asemenea dragoste.

Dar nu va mărturisi, indiferent ce va spune unul sau altul, fiindcă era nevinovată. Şi dacă nu mărturisea, într-o bună zi îi vor da drumul. Şi atunci îi va aduce înapoi pe Fulguleţ şi Carlo. Nimeni nu mai conta, în afara celor doi copii.

Uşa se deschise.

Cu o teribilă bănuială, Saşenka îşi aţinti privirea asupra mâinilor ei. Asta era.

Din colţul ochiului zări o făptură cocoşată, care şovăia în pragul uşii.

— Şezi, deţinut, spuse Rodos şi arătă spre un scaun vizavi de Saşenka, de la masa de conferinţă în formă de T. Acolo!

Un bătrân numai piele şi os, într-o salopetă albastră de puşcăriaş, arătă şovăielnic cu degetul spre sine.

— Da, tu! Şezi, deţinut! Hai odată!

Pe Saşenka o străbătu un fior de bucurie. Era tatăl ei?

Înghiţi în sec. Era în viaţă? Depusese mărturie împotriva ei? Nu avea importanţă. Simplul fapt că era în viaţă o făcea fericită.

O inundă un sentiment de dragoste faţă de toată lumea: faţă de tatăl ei, de mama ei, de bunici.

Tata! Indiferent ce i-ar fi făcut ei lui, indiferent ce i-ar fi făcut el ei, Saşenka nu-şi dorea altceva decât să-l strângă în braţe. Îi vor da voie

să-l sărute?

— Acuzată Zeitlin-Paliţîn! lătră Rodos. Uită-te la deţinut.

40

Stimate Iosif Visarionovici, dragă Koba, îţi scriu în calitate de vechi tovarăş. De peste douăzeci şi cinci de ani servesc Partidul şi pe tine, personificarea sa ideală, fără să mă fi abătut vreodată de la linia Partidului. Cred că încrederii şi bunătăţii tale datorez succesul meu de lucrător responsabil al nobilului nostru Partid al muncitorilor şi ţăranilor. Mă voi supune oricărui ordin al Comitetului Central, aşa cum am făcut întotdeauna, dar aş dori să protestez împotriva metodelor de „investigare" pe care angajaţii Organelor le-au aplicat asupra mea. Sănătatea mea e şubredă (o pată pe plămânul drept, angină şi insuficienţă cardiacă, slăbiciune fizică provocată de o pareză din copilărie, artrită gravă din pricina muncii silnice şi a anilor de exil siberian din perioada ţaristă) şi am şaizeci şi unu de ani. Ca membru al Comitetului Central doresc să îţi raportez ţie, în calitatea ta de Secretar General şi membru al Politburo-ului, că la sosirea aici, în închisoarea Internă din Lubianka, mi s-a cerut să mărturisesc că servesc puteri străine. Când am refuzat acest lucru, am fost trântit pe un covor şi trei bărbaţi cu forţe colosale m-au lovit peste picioare şi la tălpi cu bastoane de cauciuc. Nu am mai putut merge, iar picioarele mele s-au învineţit de la hemoragiile interne. În fiecare zi m-au lovit în aceleaşi locuri cu o curea de piele şi bastoane de cauciuc.

Durerea era la fel de intensă, de parcă ar fi turnat apă fiartă pe mine sau m-ar fi ars cu acid. Am leşinat de câteva ori, am plâns, am urlat, i-am implorat să-ţi spună ţie, tovarăşe Stalin, prin ce chinuri trec. Când am rostit numele tău, m-au lovit cu pumnul în faţă, mi-au spart nasul, pometii obrajilor şi ochelarii, fără de care nu văd mai nimic, şi au început să mă bată şi peste şira spinării. Eu sunt bolşevic şi respectul de sine mă împiedică, ilustre tovarăş Stalin, să îţi spun mai multe şi mă doare să îţi pomenesc fie şi numai atât: când, întins pe jos şi tremurând, am refuzat din nou să mint Partidul, anchetatorii s-au uşurat deasupra mea (întinând astfel numele sacru al Partidului lui Lenin şi Stalin), pe faţa mea şi în ochii mei. În lagărele de muncă silnică ale regimului ţarist nu am îndurat nici măcar o frântură din frica şi durerea îndurate aici. Acum mă aflu în celula mea şi fiecare muşchi al corpului meu tremură, abia mai ţin stiloul în mână. Sunt copleşit de frică, eu, un revoluţionar, care în treizeci de ani nu s-a temut niciodată, şi simt o nevoie cumplită de a te minţi pe tine, Iosif Visarionovici, şi de a mă acuza pe mine şi pe alţii, inclusiv lucrători cinstiţi şi responsabili, deşi aceasta ar constitui o crimă împotriva Partidului.

Eu înţeleg că măreţul nostru stat are nevoie de armele terorii pentru a supravieţui şi triumfa. Eu susţin Organele noastre eroice în strădania lor de a depista Duşmani ai Poporului şi spioni. Eu nu sunt o persoană însemnată.

Tot ce contează sunt Partidul şi nobila noastră cauză.

Dar sunt convins că tu nu cunoşti aceste practici şi te îndemn, stimate vechi tovarăş, Mare Conducător al Clasei Muncitoare, Lenin al nostru din ziua de astăzi, să cercetezi situaţia şi să alini suferinţa unui slujitor sincer şi devotat al Partidului şi al tău, tovarăşe Stalin.

Mendel Barmakid, membru de partid din 1904.

41

Bătrânul cadaveric, în salopetă albastră de puşcăriaş, cu o piele gălbuie şi translucidă şi câteva smocuri de păr cărunt pe scăfârlia scabioasă, acoperită de cruste, se aşeză vizavi de Saşenka. Îşi sugea gingiile, privea speriat în jur şi se scărpină furios câteva secunde, dându-şi ochii peste cap, pentru ca după aceea să cadă într-o stare de apatie comatoasă.

Saşenka nu întâlnise niciodată un *zek*, dar această epavă umană nu putea fi altceva decât un *zek*, un veteran al gulagurilor. Îşi spuse că bătrânul petrecuse probabil ani buni la Vorkuta sau Kolîma, spărgând bolovani sau tăind copaci. Nici măcar nu mai emana mirosul caracteristic puşcăriaşilor şi nu mai afişa acea vicleană şi abilă năzuinţă de a supravieţui, pe care şi-o însuşise ea însăşi în ultima vreme. Era un înveliş uscat şi vlăguit, dedesubtul căruia nu mai exista speranţă, nu mai exista spirit. Acum, Saşenka înţelegea adevăratul sens al expresiei folosite de Beria, ba chiar şi de Vania: „a preface un om în pulbere de lagăr". Înainte, nu o înţelesese.

Cu ochii plini de lacrimi, îndrăzni, în sfârşit, să-i privească faţa. Era oare baronul Samuil Zeitlin, arestat în 1937? Nu, nu putea fi tatăl ei. Nu semăna deloc cu el.

Kobulov plescăia din buze cu o nerăbdare evidentă şi ceilalţi anchetatori remarcară acest lucru.

— V-aţi recunoscut? se grăbi Moghilciuk să întrebe.

— Vorbeşte, deţinut, spuse Rodos cu o bunăvoinţă surprinzătoare. Ai recunoscut-o?

Saşenka îşi storcea creierii. Cine era? Avea probabil optzeci de ani, dacă nu şi mai mult.

Bătrânul înghiţi zgomotos şi deschise gura. Era ştirb şi gingiile lui erau albe şi supurante. Saşenka remarcă o vânătaie la gâtul lui.

— Ea este! Ea este! spuse creatura cu un ton uimitor de cultivat, calm şi plăcut. Bineînţeles că am recunoscut-o.

— Spune, cum o cheamă? îl zori Rodos.

— Arată la fel ca atunci. Ba chiar mai bine.

— Spune odată! Cine e?

Bătrânul răspunse cu un rânjet:

— Credeaţi că am uitat-o?

— Vrei să-ţi aduc eu aminte? întrebă Rodos, care continua să se joace cu firele de păr din aluniţa de pe bărbie.

— Ce-o să-mi faceţi după aceea? Îmi puneţi capăt chinurilor?

Rodos îşi trecu o mână peste scăfârlia turtită.

— Dacă nu ţi-e poftă de nişte scatoalce… Sări în picioare şi zbieră cu o brutalitate de maniac: Cum o cheamă?

Deţinutul încremeni. Saşenka se cutremură, transpiraţia îi ţâşni din toţi porii.

— Vreţi să mă bateţi iarăşi? Nu e nevoie. E baroneasa Alexandra Zeitlin – Sa-şen-ka, fata de care m-am îndrăgostit odinioară.

Rodos se îndreptă spre uşă.

— Am o altă întâlnire, îi spuse lui Kobulov.

— Distracţie plăcută, răspunse acesta. Continuaţi dumneavoastră, tovarăşe Moghilciuk.

— Acuzată Zeitlin-Paliţîn, întrebă Moghilciuk, îl recunoaşteţi pe deţinut?

Saşenka scutură din cap, deopotrivă fascinată şi îngrozită.

— Deţinut, numele dumneavoastră?

— Piotr Ivanovici Pavlov.

Era vocea unui alt bărbat, dintr-un alt oraş, dispărut în negura vremurilor.

— Nu e numele dumneavoastră real, nu-i aşa? i se adresă Moghilciuk cu un ton mieros. Acesta este numele fals de care v-aţi folosit mai bine de zece ani, prefăcându-vă că sunteţi profesor la Irkutsk, când de fapt eraţi un spion al Gărzii Albe. Şi acum priviţi-o pe deţinută şi spuneţi-i numele dumneavoastră real.

42

Într-o altă cameră de interogatoriu, Benia Golden şedea pe un scaun, faţă în faţă cu anchetatorul Boris Rodos.

— Ai fost arestat pentru acţiuni trădătoare anti-sovietice, spuse Rodos. Recunoşti că eşti vinovat?

— Nu.

— Cum îţi explici arestarea ta?

— O înlănţuire de întâmplări nefericite şi incapacitatea mea de a mai scrie.

Rodos pufni şi aruncă o privire peste hârtiile din faţa lui, cu un rânjet care îi lăţi şi mai mult nasul de boxer.

— Eşti scriitor, carevasăzică. Atunci nu mă mir că Moghilciuk voia să te interogheze. Eu credeam că eşti doar un jeg de trădător, un rahat. Scriitor, ha?

Benia nu-şi putu ascunde mirarea.

— Am scris un volum de povestiri despre Războiul Civil din

Spania, care a avut succes cu doi ani în urmă şi după aceea…

— Mă doare în cur de povestirile tale, ai înţeles? izbucni Rodos. Pentru mine eşti un jidan înfumurat, pe care l-aş putea rupe în două ca pe un chibrit. Te-aş putea strivi ca pe un vierme.

Benia nu se îndoia de spusele lui Rodos. Cu capul lui turtit şi chel, umerii mult prea laţi şi picioarele scurte, anchetatorul îi amintea de o hienă. Benia se temea că va pierde persoanele care îi erau dragi: copilul lui şi, mai presus de orice, scumpa lui Saşenka. Acum, numai ele mai contau.

— Te mai întreb o dată: de ce te-am arestat?

— Chiar nu ştiu. Am trăit la Paris, am avut contact cu scriitori francezi şi americani. I-am cunoscut pe câţiva dintre generalii arestaţi drept spioni troţkişti.

— Şi atunci? Nu mă obliga să deschid sertarul unde-mi ţin bastoanele şi să-ţi mutilez nasul ăla de jidan. Mie-mi place să mă joc cu bastoanele. Dacă îţi mărturiseşti activităţile criminale şi imorale, n-am să mişc un deget. Spune-mi toată povestea destrăbălării tale sexuale din Hotelul Metropol, camera 403.

— *Asta* era? îi scăpă lui Benia.

Îl arestaseră, aşadar, din pricina legăturii lui amoroase cu Saşenka? Gideon îl avertizase să nu se încurce cu nevasta unui cekist. Dar nu putea fi chiar atât de grav, nu-i aşa? Nici măcar în vremurile acestea puritane. Însemna probabil că îl vor trimite în exil undeva în provincie, departe de Moscova, dar va supravieţui. Trebuia să o protejeze pe Saşenka.

— Da, asta era, răspunse Rodos şi ridică de pe masă un dosar voluminos. Cunoaştem fiecare amănunt scârbos.

— Am înţeles. Deci la mijloc e soţul ei. Dar ea este nevinovată, vă asigur. Nu a făcut nimic rău. E o comunistă loială.

Benia cercetă chipul lui Rodos, dar la fel de bine ar fi putut cerceta o halcă de carne.

— A spus cineva că nu ar fi?

— Deci ea nu are niciun fel de probleme?

— Asta e o informaţie secretă, acuzat Golden. Tu mărturiseşte numai cum a început totul…

Benia nu-şi dorea nimic mai mult decât ca Saşenka să nu afle ce se întâmpla cu el aici. Poate că ea va redeveni soţia credincioasă care fusese întotdeauna. Se va gândi că Benia fusese arestat drept spion troţkist şi îl va dispreţui, îl va uita şi îşi va trăi în continuare viaţa de lux şi devotament faţă de Partid. O iubea atât de mult, încât suferea bucuros pentru ea, pentru ca ea să fie scutită de durere.

Când veniseră să-l aresteze, Benia nu fusese surprins. În cele două săptămâni cât o iubise pe Saşenka fusese atât de fericit, încât nu putuse crede că totul va dura, deşi era convins că ea era iubirea vieţii

lui. Era acea iubire cu care nu te întâlneşti decât o singură dată în viaţă sau niciodată.

În automobil, în drum spre închisoare, văzuse printre lacrimi cum se perindă pe lângă el străzile, luminile felinarelor. Era în zori, vremea când oraşele se reînnoiesc pentru ziua ce începe: maşini adunau gunoaie, portari stropeau scările de la intrare, femei în vârstă măturau trotuarele, un bărbat în salopetă căra o ladă cu sticle de lapte. Dar stelele roşii ale Kremlinului, care luminaseră camera lor din Metropol, le aparţineau lor. Acum îl vor supune la torturi, îl vor nimici. Sângele îi îngheţă în vine.

Saşenka, acea femeie adorabilă de care se îndrăgostise, va continua să trăiască. Puteau să-l omoare în bătaie şi tot nu va afla nimeni vreodată ce era în sufletele lor. Saşenka şi copilul lui vor trăi în libertate şi astfel va continua şi el să trăiască. Ea nu-i spusese niciodată că îl iubeşte, dar el spera că aşa era… De ce nu îi spusese, când îl aştepta atâta suferinţă? Acum va trebui probabil să aştepte o altă viaţă, pentru a o auzi spunându-i că îl iubeşte.

Acum se întreba: Ce trebuia el să spună? Cum putea să o protejeze pe Saşenka? Sau era deja prea târziu? Deşi se afla faţă în faţă cu moartea, curiozitatea lui de scriitor îl împingea să facă speculaţii cu privire la procesul propriei lichidări. Ce recomanda „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter” pentru această situaţie? se întrebă Benia şi îşi aminti cum răsese împreună cu Saşenka de acest „ghid” al lui.

— Mărturiseşte! zbieră Rodos şi deschise cu o smucitură sertarul mesei lui de scris şi îl lovi pe Benia o dată, de două ori, de trei ori peste faţă cu un baston negru de cauciuc.

Benia căzu de pe scaun şi obrazul i se zgârie pe ciment. Rodos se ridică şi îl lovi cu cizma în nas, de îi ţâşni sângele, şi cu bastonul peste faţă, la rinichi şi între picioare şi iar peste faţă. Sfârşit de durere, Benia vomită fiere şi sânge, scuipă dinţi.

— Saşenka! gemu el, cu fiecare lovitură tot mai convins că ea nu trăia în libertate, că era undeva aproape, că suferea şi ea, iar gândul acesta îi frânse inima. Te iubesc! Unde eşti?

43

— Piotr Sagan, căpitan de jandarmerie, răspunse bătrânul *zek* pe cel mai distins ton posibil. Vedeţi, s-a speriat!

Saşenka rămase cu gura căscată. Sagan nu murise pe stradă, în Sankt Petersburg? Inima îi bătea mai repede, stomacul i se strânse.

— De unde o cunoaşteţi? întrebă Moghilciuk.

— Am iubit-o odinioară, răspunse epava cu inflexiunile ei de academie militară şi club de iahting.

— Aţi avut o relaţie sexuală?

— Da.

— Minte! strigă Saşenka, amintindu-şi plimbarea lor cu sania – romantică, dar cuviincioasă – şi seara nefericită în care Sagan încercase să o violeze.

— Dacă nu tăceţi, vă scoatem din încăpere, spuse Moghilciuk. Vă vine şi dumneavoastră imediat rândul. Era virgină?

— Da. A devenit amanta mea şi am corupt-o cu perversiuni neînchipuite. I-am dat şi cocaină, pe care eu o luam drept medicament.

— Nu e adevărat! strigă Saşenka. El nu e Piotr Sagan! Nu îl recunosc. E un impostor!

— Nu o băgaţi în seamă. Continuaţi. Aţi avut o relaţie profesională?

— M-am folosit de ea… eu îi uram pe revoluţionari, pentru mine erau nişte oameni de nimic… dar de ea m-am îndrăgostit până la urmă.

— Nu ne interesează amintirile dumneavoastră romantice. Relaţia dumneavoastră *profesională?*

— A fost agenta mea dublă.

— Când aţi recrutat-o pentru Ohrana?

— În iarna anului 1916. Am arestat-o fiindcă era bolşevică. Am recrutat-o în închisoarea Krestîi. Pe urmă, ne-am întâlnit în locuinţe conspirative şi camere de hotel, unde ea şi-a trădat tovarăşii.

— Nu este adevărat! Ştiţi că nu este adevărat! Nu ştiu cine sunteţi, dar nu spuneţi decât minciuni!

Saşenka se ridică în picioare. Mâna încărcată de inele a lui Kobulov se aşează cu greutate pe umărul ei şi o sili să stea jos. Un fior rece străbătu corpul Saşenkăi şi o făcu să tremure.

— A recrutat şi alţi agenţi pentru dumneavoastră, din rangurile superioare ale bolşevicilor?

— Da.

— Pe cine?

— În primul rând, pe Mendel Barmakid.

Saşenka scutură din cap. Avea senzaţia că se scufundă, că o împresoară apele.

— Mendel a fost un agent valoros, deţinut Sagan?

— O, da. Ceilalţi conducători bolşevici erau în puşcărie, în Siberia ori în străinătate. El era membru al Comitetului Central şi avea contact cu Lenin.

— Cât timp a fost Mendel agent dublu?

— Mendel mai e şi acum agent dublu.

— Minţi! Ticălosule! strigă Saşenka iarăşi şi simţi că o lasă puterile. Ai să putrezeşti în iad pentru asta! Dacă ai şti cât rău faci! Dacă ai

şti… începu să plângă.

— Stăpâniţi-vă, deţinută, spuse Moghilciuk, altfel se va ocupa Rodos de dumneavoastră. – O clipă se făcu linişte. – Ce s-a întâmplat, Sagan, după Revoluţie, cu agenţii dumneavoastră?

— Au disimulat, la fel ca mine.

— Cine îi controla?

— La început Garda Albă, dar, ulterior, am devenit complici ai unei… alianţe de vipere şi poltroni.

Spunând acestea, Sagan rânji iarăşi, iar Saşenkăi i se păru că citeşte pe chipul lui un amestec de ruşine şi batjocură. Ochii lui albaştri, cu priviri speriate, fără astâmpăr, plângeau parcă şi o implorau să-l ierte. Îl drogaseră oare?

— Pentru cine lucrau, Sagan?

— Pentru serviciile secrete ale japonezilor şi englezilor, dar primeau ordine de la Opoziţia Unită a lui Troţki şi Buharin.

— Aţi păstrat aşadar, de-a lungul tuturor acestor ani, legătura cu deţinuta?

— Eu am fost persoana de legătură între ea şi duşmanii clasei muncitoare sovietice.

— V-aţi întâlnit periodic?

— Da.

— E ridicol, strigă Saşenka. Nu îl cunosc pe omul acesta! Căpitanul Sagan a fost ucis pe Bulevardul Nevski în 1917. Omul acesta e un actor!

— A mai recrutat şi alţi agenţi pentru dumneavoastră?

— Da, pe soţul ei, Vania Paliţîn. Şi recent pe scriitorul Benia Golden, folosindu-se de aceleaşi practici sexuale perverse pe care le-a învăţat în tinereţe de la mine.

— Prin urmare, serviciile secrete ale japonezilor şi englezilor, împreună cu Troţki şi Buharin, i-au avut ani de zile sub comanda lor pe trădătorul Mendel de la Comitetul Central, pe trădătorul Paliţîn de la NKVD şi pe trădătorul Golden?

— Da!

— Eşti un nemernic!

Saşenka se aruncă peste masă, dar când degetele ei îl atinseră pe cel care o incrimina, avu senzaţia că prinde un pumn de nisip. Nu avea ce să apuce. Bătrânul era atât de slăbit, încât se prăbuşi de pe scaun, se lovi cu capul de marginea mesei şi rămase întins pe jos ca o zdreanţă.

Kobulov o prinse pe Saşenka din spate, ca pe o păpuşă din cârpe şi o forţă să se aşeze pe scaun.

— Aveţi grijă, doamnă, trebuie să ne purtăm frumos cu el, nu-i aşa, băieţi? spuse Moghilciuk şi îl ajută pe Sagan să se ridice.

Acesta era lipsit de vlagă, cu greu se ţinea drept, iar mâinile şi

picioarele lui erau scuturate de convulsii.

Pe Saşenka o cuprinse disperarea osânditului la moarte. Sperietoarea asta de ciori trăgea cortina peste întreaga ei viaţă. Se gândi la copiii ei. Inimaginabilul se întâmplase. Totul era altfel decât crezuse ea.

Îşi dădu seama că rolul ei în acest caz nu era chiar atât de neînsemnat. Dimpotrivă, ea era pivotul acestui caz, punctul central al pânzei de păianjen – şi niciodată nu va scăpa de aici, niciodată nu îi va revedea pe Carlo şi Fulguleţ. „Voi avea nevoie de timp, pentru a-i pune pe copii la adăpost," îi spusese Satinov. Acum se ruga ca el să fi reuşit.

Sosise oare momentul să aplice planul lui Vania? „Nu mărturisi nimic, înainte de a fi sigură că nu mai ai altă şansă," o instruise acesta. El rezistase oare până acum?

— Bravo, băieţi!

Kobulov aplaudă şi ieşi, trântind uşa cu tocul cizmei.

Moghilciuk deschise un dosar care purta titlul *Proces-verbal de interogatoriu*.

— Aceasta este mărturisirea dumneavoastră. Aţi semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit, nu-i aşa?

Sagan dădu din cap, genunchii îi tremurau şi din când în când se scărpina.

Anchetatorul aruncă dosarul spre Saşenka.

— Poftim, acuzată Zeitlin-Paliţîn! Citiţi-l! Nu vă mai amintiţi toate acestea? Dar cum e posibil să fi uitat?

44

— Tovarăşe Stepanian, aveţi vreo telegramă pentru mine?

Carolina intră în biroul şefului de gară. Era a doua zi dimineaţa, un ventilator bâzâia în tavan şi în birou era de data aceasta îmbulzeală şi năduşeală. Un ţăran bătrân, în cămaşă şi saboţi de lemn, cu doi ochi mici şi o barbă albă lungă şedea la masă; un tânăr în uniformă de Partid, cu o barbă a la Kalinin aştepta cu un paşaport şi nişte bilete de tren în mână; un ofiţer NKVD citea o gazetă de sport cu picioarele sprijinite pe un calorifer.

Tovarăşul Stepanian puse o mână pe teancul de telegrame şi bătu uşor în acesta.

— Nu, nu, nicio telegramă…

Pe Carolina o apucă disperarea. Satinov îi abandonase, totul fusese zadarnic.

— Am să plec astăzi, spuse ea şi ochii i se umplură de lacrimi. Nu mai pot aştepta.

Se îndreptă spre uşă, trăgându-i pe copii după ea, dar când dădu să

o deschidă, Stepanian se scutură şi plescăi din limbă cu un sunet de ciocănitoare.

— Staţi puţin! Nu aţi primit nicio telegramă, dar vă aşteaptă cineva în cantină, lângă samovar. O femeie. Vă aşteaptă de ceva vreme.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Stepanian. Vă mulţumesc! Îmi vine să vă îmbrăţişez…

Carolina părăsi în grabă biroul.

— A venit mama? întrebă Carlo în drum spre cantină.

— Mama a plecat, spuse Fulguleţ cu o mină serioasă. Doar ţi-a spus Carolina. Noi am pornit într-o aventură.

— Haideţi, copii, îi îndemnă Carolina. Să mergem mai repede. Of, Doamne, sper să nu fi plecat deja.

În cantină, la câţiva paşi de coada pentru ceai şi apă fierbinte din dreptul samovarului şi ceva mai departe de tăvile cu chiftele sleite, piroşti şi colţunaşi, o femeie în vârstă, distinsă, cu faţa în formă de inimă şi bucle cărunte şedea ţeapănă pe un scaun. În taior şi cu o pălărie cloş demodată, Lala sorbea dintr-o ceaşcă de ceai şi scruta nerăbdătoare mulţimea. Când zări amărâtul trio format din dădacă şi cei doi copii, se ridică şi le făcu semn să se apropie.

— Bună ziua, am venit după voi.

Le zâmbi fiecăruia în parte şi îi întinse mâna Carolinei, care nu mai era însă atentă la asemenea politeţuri. Cele două femei se cercetară o clipă, după care îşi căzură în braţe ca două vechi prietene.

— Îmi pare rău că a durat atât. Trenul a avut întârziere şi eu nu sunt obişnuită cu asemenea călătorii. Haideţi, aşezaţi-vă la masă, spuse. Lala vorbea rar şi nu-şi putea desprinde privirea de copii, de copiii scumpei ei Saşenka. Am rezervat o cameră la Hotelul Revoluţiei din Rostov, putem merge acolo, să vă spălaţi şi să dormiţi puţin. Putem şi mânca acolo. Am documentele vizate ale copiilor şi mi s-au dat nişte bani.

Carolina se clătină, luă loc la masă şi îşi îngropă faţa în mâini. Lala înţelegea prea bine prin ce trecea dădaca în momentul acela. Carlo fugi la Carolina şi o sărută pe cap.

— Tu eşti cea mai bună prietenă a mea! spuse băieţelul şi o mângâie pe obraz.

Lala îşi aşeză o mână pe umărul Carolinei.

— Trăim vremuri grele şi dumneavoastră aţi făcut tot ce aţi putut pentru a-i aduce pe copii aici. Vă rog, nu mai plângeţi! Eu nu am ţinut neapărat să fac asta. Şi eu, la fel ca dumneavoastră, îmi asum riscuri mari. Şi eu sunt copleşită de situaţie.

— Dar aveţi un plan? Ştiţi ce trebuie să faceţi?

— Da, mi s-au dat indicaţii, Carolina, şi am să fac tot ce îmi stă în putinţă pentru a le îndeplini.

Lala îi privi iar pe copii, care se uitau şi ei la ea cu ochi mari.

— Cine e? întrebă Fulguleţ.

— Fii politicoasă, Fulguleţ!

Lala observă că, într-o clipită, Carolina îşi regăsise severitatea.

— Doamna aceasta vă va ajuta.

— Dar unde-i mama? întrebă Carlo şi fata i se schimonosi a plâns.

— Tu trebuie să fii Carlo, spuse Lala. Ţi-am adus ceva.

Îşi vârî mâna într-o sacoşă şi scoase la iveală o cutie cu biscuiţi, pe capacul căreia era reprezentat Kremlinul. Carlo nu-şi mai putea dezlipi ochii de cutie. Lala o deschise şi băieţelul rămase cu gura căscată la vederea biscuiţilor magici, cu minunata lor umplutură de cremă şi gem, fără a îndrăzni însă să se clintească.

— Am auzit că îţi plac biscuiţii aceştia, spuse Lala şi simţi căldura zâmbetului Carolinei.

— Vezi, Carlo, spuse Fulguleţ, doamna ştie că sunt preferaţii tăi.

Fulguleţ luă un biscuit din cutie şi i-l dădu lui Carlo, care îl mâncă într-o clipă şi o luă pe sora lui de mână.

— Mă bucur să te cunosc, Fulguleţ. E prietena ta, Perniţa? întrebă Lala.

— Aţi auzit de Perniţa mea?

— Sigur că da, Perniţa e celebră. Bună ziua, domnişoară Perniţă! Tu eşti mai blondă decât mămica ta, Fulguleţ, şi ai ochi albaştri, dar i-ai moştenit gura, iar tu, Carlo, semeni leit cu tatăl tău.

— O cunoaşteţi pe mama? întrebă Fulguleţ.

— Îl cunoaşteţi pe tata? întrebă Carlo.

— O, da, răspunse Lala şi îşi aminti ziua când o cunoscuse pe Saşenka şi o îndrăgise de la prima vedere, de parcă ar fi fost propriul ei copil. Îşi aminti nopţile când se întinsese alături de Saşenka în pat, în apartamentul luxos din strada Bolşaia Morskaia, plimbările cu sania pe bulevardele din Sankt Petersburg, râsetele care însoţiseră ieşirile lor la patinaj, veselia plimbărilor cu poneii de pe moşia familiei. Ea fusese adevărata mamă a Saşenkăi şi, deşi nu o mai văzuse de zece ani în această lume nebună şi crudă, pe care Saşenka o întâmpinase cu atâta entuziasm, nu trecuse zi în care să nu se gândească la ea şi să nu-i vorbească portretului elevei de la Smolnîi, de parcă ar fi fost încă împreună. În afară de aceasta, Lala era conştientă că nu se afla aici, în gară, numai pentru ea sau pentru Saşenka, ci şi pentru Samuil Zeitlin, indiferent dacă mai era în viaţă sau nu.

Pe Saşenka o înghiţise acum Partidul, pe care îl slujise cu atâta devotament – şi pentru Lala, singura modalitate de a-şi arăta profunda iubire era de a îndeplini această riscantă misiune pentru familia Zeitlin.

— O cunosc pe mămica voastră mai bine decât oricine altcineva, le spuse Lala lui Carlo şi Fulguleţ. Dar acum nu trebuie să ne gândim la mămica. Trebuie să facem planuri de viitor, pentru următoarea voastră

aventură. Şi vă rog să-mi spuneţi Lala.

— Deci *tu* eşti Lala? întrebă Fulguleţ. Mama mi-a spus că îi pregăteai baia în fiecare zi. Îmi place de tine.

Dădacele îşi zâmbiră una alteia, amândouă fermecate de Fulguleţ. Dar în clipa următoare îşi feriră privirile. Totul era mult prea dureros.

Lăsară în urma lor gara şi porniră spre oraş, fiecare ţinând un copil de mână.

— Legănaţi-mă! spuse Carlo şi sări pe loc, fericit pentru prima oară după atâta timp.

Carolina îl luă de un braţ şi Lala de celălalt, conştientă că un capitol din viaţa copiilor tocmai se sfârşise şi un altul avea să înceapă.

45

Saşenka se târî spre uşă.

— Duceţi-mă la Kobulov!

Vizeta se deschise, doi ochi tulburi şi plictisiţi o priviră, şi se închise la loc. Saşenka se întinse pe pat, sfârşită de căldură. Aţipea şi se trezea mereu. De câte zile nu mai dormise mai mult de zece minute? Încetase să le mai numere. Nu mai ştia când era zi, când era noapte. Celula ei nu avea geam. O lumină orbitoare pătrundea, în schimb, în cel mai întunecat, ascuns şi răcoros ungher al sufletului ei.

Confruntarea cu căpitanul Sagan schimbase totul. Se gândise la ea toată ziua şi tot cu gândul la ea se cufundase şi seara într-un somn cu întreruperi, delirant. Când era trează, îi visa pe copii, pe Vania, pe Benia Golden şi îşi punea întrebări stupide: Era posibil ca o femeie să iubească în acelaşi timp doi bărbaţi, pe soţul ei şi pe amantul ei? O, da, era posibil. Dar de fiecare dată când cădea într-o stare de inconştienţă, fără vise, era ca şi cum ar fi alunecat sub suprafaţa unei ape negre, fără fund, unde nu mai vedea nimic.

Dar cineva o trezea, scuturând-o cu brutalitate:

— Nu dormi!

Nici măcar nu ştia dacă Vania mai trăia. Dar ştia că aveau să fie necruţători cu el. Vania era unul dintre ei, cunoştea toate secretele lor criminale şi acum aveau să-l nimicească. Îi era dor de el.

Saşenka se întreba dacă nu le-ar putea solicita o întâlnire cu Vania, pentru ca el să-i confirme că sosise momentul pentru următorul pas. Dar se temea că orice bănuială că îşi pregătiseră un plan le-ar putea îndrepta atenţia asupra copiilor. Trecuse deja o săptămână de când Carlo şi Fulguleţ porniseră în teribila lor aventură.

Cum miroseau? A fân şi vanilie. Cum spunea Fulguleţ? „Hai să dansăm dansul perniţelor!” Saşenka se străduia din răsputeri să imite glasurile copiilor, le desena în gând mereu chipurile, dar uneori se întâmpla ca forma unui nas sau curbura unei frunţi (frunţile lor

scumpe, tâmplele lor dragi, unde ei îi plăcea atât de mult să-i sărute) să-i scape şi atunci copiii alunecau şi ei sub suprafaţa acelei neîndurătoare ape negre. Poate că natura voia să-i uşureze chinul, să o ajute să uite.

Mintea ei abia mai funcţiona, abia mai înregistra ce se petrecea în jurul ei în închisoare. Existenţa ei se desfăşura pe o bandă rulantă. Dar nu ar fi fost de niciun folos pentru copii să-şi piardă minţile. Realiză că sosise momentul pentru următorul pas.

Veniră după ea în miez de noapte. Întregul sistem sovietic, de la Stalin în jos, funcţiona şi pe timp de noapte. Cât de naivă fusese ea când Vania se întorcea în zori acasă, duhnind ca un lup bătrân, ca după o bătaie într-un bar. Discreţia lui îi convenise, fiindcă astfel nu fusese obligată să-l întrebe ce făcea toată noaptea. Acum înţelegea compromisul pe care-l făcuseră amândoi.

Când ajunseră în camera de interogatoriu, care în mintea Saşenkăi se afla undeva în purgatoriu, între birourile lambrisate din partea dinspre stradă a complexului Lubianka şi beciurile închisorii Interne, îi căzu parcă o piatră de pe inimă, aşa cum se întâmplase şi când o arestaseră.

Atunci când trecu pragul încăperii, un baston de cauciuc o izbi în spate cu atâta putere, încât se prăbuşi. O loviră cu picioarele şi ea se ghemui scâncind de durere. Bastoanele – mânuite de doi bărbaţi – loveau în spatele, sânii şi stomacul ei, după cum se zvârcolea ea pe jos, dar cel mai îndârjit peste picioare şi la tălpi. Saşenka urla de durere şi sângele îi şiroia de pe frunte în ochi. Încercă să-şi spună că era o procedură medicală neplăcută, dar necesară, ba chiar esenţială pentru vindecare şi că se va încheia curând, dar nu funcţionă multă vreme.

Torţionarii ei miroseau a votcă, apă de colonie şi cârnaţi de porc şi după cruzimea loviturilor peste sâni, după icnetele şi gemetele virile cu care aceşti masculi inapţi tăbărau cu bastoanele asupra ei, Saşenka realiză că supliciul ei le făcea o plăcere dementă. Poate că cererea ei întrerupsese o petrecere la clubul NKVD-iştilor – sau poate chiar o orgie în vreo locuinţă conspirativă.

Bărbaţii se opriră să-şi tragă sufletul. Tremurând ca varga şi gâfâind în chinuri, Saşenka se şterse la ochi şi îşi ridică privirea spre Kobulov şi Rodos. Amândoi purtau cămăşi albe şi pantaloni de călărie susţinuţi de bretele şi erau încălţaţi cu cizme. Stăteau alături, doi bărbaţi atât de diferiţi, dar cu aceiaşi ochi – injectaţi şi primejdioşi, ca ai unor lupi surprinşi cu luminile farurilor.

— Vreau să mărturisesc, rosti ea cât putu de tare. Totul. Vă implor. Încetaţi!

— Ura! Ura! strigă Kobulov, sărind în sus de bucurie, ca un elev la un meci de fotbal. Hristos a înviat!

Se gândi la mama lui, georgiana veselă şi vânjoasă care îl adora. Ultima dată când o vizitase în noul ei apartament din Tbilisi îl avertizase: „Fereşte-te, Bogdane, de nefericirea pe care le-o aduci altora! Gândeşte-te la Dumnezeu şi Iisus Hristos!"

Kobulov îşi îmbrăcă tunica şi îşi şterse sudoarea de pe frunte cu o batistă galbenă de mătase.

— Ajunge! Spălaţi-o, tovarăşe Rodos, lăsaţi-o să doarmă, închideţi căldura din celula ei şi daţi-i o cafea când se trezeşte. Pe urmă îi daţi un stilou şi hârtie şi o duceţi la Moghilciuk, să o vrăjească el! Eu mă întorc la chef, unde mă aşteaptă atâtea iepe tinere! Slavă Cerului că ne-am putut opri înainte de a o urâţi de tot. E o sarcină dificilă, Saşenka, pentru un bărbat care iubeşte femeile. Nu-i uşor, e un mare necaz, nu-i deloc uşor.

Fluturându-şi degetele grase, încărcate de inele şi trântind uşa cu tocul cizmei lustruite, Kobulov plecă.

Saşenka dormi toată ziua. În celulă era plăcut acum, răcoare şi întuneric, dar pieptul o durea îngrozitor. Îi rupseseră vreo coastă? Cândva, pe timp de noapte, veni s-o vadă un medic cu barbă căruntă şi halat alb, picat din dispensarul lui elegant de la oraş în această lume a morţilor vii. Saşenka era pe jumătate trează, dar visă că era Israel Paltrovici, profesorul care asistase la naşterea lui Fulguleţ în spitalul Kremlinului şi care ulterior dispăruse. Surpriza lui mută când o zări, distincţia şi blândeţea lui de medic obişnuit să vorbească bolnavilor, deşi părea el însuşi un om distrus, sentimentul de siguranţă pe care i-l dădu la ceas de noapte, toate acestea îi amintiră Saşenkăi de el. Voia să-i vorbească despre Fulguleţ.

— Profesore, dumneavoastră sunteţi?…

El îi cuprinse degetele cu mâna lui alinătoare şi le strânse.

— Odihniţi-vă, îi spuse şi adăugă în şoaptă: Dormi, scumpa mea. I îi făcu o injecţie şi îi unse muşchii cu o alifie.

Când se trezi, Saşenka nu se putu mişca. Tot trupul ei era vânăt şi urina era roşie. Mâncă ceva şi adormi la loc, pe urmă o duseră să se spele şi o scoaseră la aer, în curte, unde Saşenka, şontâcăind, îşi înălţa tot mereu privirea spre superba boltă turcoaz a cerului. Aerul era curat şi cald. Se simţea ca renăscută.

În fond, am avut o viaţă frumoasă, îşi spuse Saşenka. Ce noroc, să fiu crescută şi iubită de Lala; să mă mărit cu Vania şi să dau naştere acelor copii minunaţi; să mă bucur de mângâierile lui Benia Golden, singura nebunie amoroasă din viaţa mea chibzuită şi disciplinată. Îi cunoscuse personal pe Lenin şi pe Stalin, titanii istoriei omenirii. Conştientă că sfârşitul era aproape, Saşenka îi mulţumi lui Dumnezeu că avusese parte de toate acestea. Ce ani frumoşi şi câtă bucurie îi

hărăzise soarta!

Ştia că vor scoate totul din ea şi că ea le va spune tot ce vor dori să audă, ba încă şi mai mult. Pentru ea, cuvintele pe care le va rosti, mărturisirile ei, erau o formă de sinucidere prelungită, dar singurul lor cititor, Instanţa, tovarăşul Stalin, nu putea trăi fără ele. În fluxul amintirilor ei, el va găsi tot ce îşi dorise să creadă despre lumea şi oamenii pe care îi ura. Vania îi vorbise despre sinistrele fantasme ale lui Stalin, iar ea i le va adeveri acum. Vania, dacă mai era în viaţă, va face acelaşi lucru, dar cu mai multă sobrietate. Nu ştia şi nu avea să afle probabil niciodată de ce Mendel, Benia, Vania şi ea fuseseră arestaţi. Cum se ţesuse această pânză de păianjen nu o mai interesa. Nu mai conta decât un singur lucru: totul pornise de la ea. Ea îi distrusese pe toţi. Ea şi Piotr Sagan.

Poate aveau să o mai ţină în închisoare câteva luni, dar atunci când o vor condamna (şi partea aceasta, stingerea, finalul, încheierea violentă a acelui lucru misterios, de necuprins cu mintea, vibrant, numit Viaţă era încă de neimaginat pentru Saşenka) copiii ei vor avea nume şi destine noi, vor fi teferi şi în siguranţă, undeva în lumea celor vii – nu în lumea ei, a celor morţi. Le transmise în gând dragostea ei, îi mulţumi lui Satinov şi îşi luă rămas-bun de la toţi cei dragi. Trebuia să se despartă de ei. De la şaisprezece ani era comunistă. Religia ei fusese comunismul, extazul absolutismului, ştiinţa despre istorie. Dar acum, când înaintase în vârstă, pricepea că ultima ei misiune era *aceasta:* Să se sinucidă printr-o mărturisire mincinoasă. Redevenise mamă în clipa când încetase să fie mamă. Avea acum un scop, purta o sarcină de altă natură.

În curte, Saşenka se uită la cei câţiva nori de pe cer, care semănau cu un tren, un leu şi un profil bărbos de rabin. Era oare bunicul ei, rabinul din Turbin? Şi acolo erau oare o perniţă roz şi un iepuraş, luminate de razele unui soare abia vizibil… Poate că misticii aveau până la urmă dreptate, poate că viaţa era doar o himeră, un foc în deşert, o transă febrilă, dar durerea era reală.

Saşenka îşi jură că atunci când va veni clipa Măsurii Supreme, ea îşi va primi cu seninătate cele şapte grame de plumb şi va lăsa la porţile eternităţii un semn al iubirii ei pentru Fulguleţ şi Carlo. Ultimul act putea începe.

47

— Asta e răsplata dumneavoastră, o întâmpină Kobulov pe Saşenka în camera de interogatoriu. Cekistul urmări cum inhalează frumoasa deţinută aroma puternică, acrişoară a boabelor de cafea prăjită.

— Trebuie să mărturisiţi acţiunile dumneavoastră criminale şi trădătoare, spuse Moghilciuk şi îi turnă cafea dintr-un termos.

Saşenka se aşează pe un scaun. Slăbise şi pielea ei albă era presărată cu vânătăi şi umflături, dar gura ei, cu buzele mereu întredeschise, ploaia de pistrui de-o parte şi de cealaltă a nasului şi pieptul ei îl atrăgeau pe Kobulov, care se aşezase pe pervazul ferestrei, legănându-şi picioarele încălţate într-o pereche de cizme noi, din piele de viţel, de culoarea cafelei. Aceasta era etapa lui preferată din evoluţia unui caz. În aer plutea satisfacţia că duseseră un lucru la bun sfârşit şi acum nu mai era obligat să o bată, deşi să-l lovească pe un nemernic cu bastonul de cauciuc era pentru el ceva similar unui exerciţiu sportiv. Simţea asupra lui privirea ei cenuşie, care îşi recăpătase strălucirea, cutezanţa şi vigilenţa.

Kobulov îi făcuse cu ochiul şi îşi încreţi nasul. Scoase din buzunar un pachet de ţigarete, pe care era reprodus un crocodil.

— Da, ţigarete egiptene, preferatele dumneavoastră, spuse el, scoase una din pachet şi îi aruncă restul Saşenkăi.

— Când am devenit bolşevică, nu mi-am imaginat că am să sfârşesc aşa, spuse Saşenka.

— Când aţi optat pentru viaţa de revoluţionară, chiar şi la şaisprezece ani, aţi intrat într-un joc pe viaţă şi pe moarte şi aţi pus căutarea Sfântului Graal mai presus de orice, spuse Kobulov şi aprinse întâi ţigara ei şi apoi pe a lui. Tovarăşul Stalin mi-a zis lucrul acesta.

— Dar m-am schimbat, spuse Saşenka şi suflă rotocoale de fum.

Kobulov îşi înălţă privirea la cer.

— E ireversibil, replică.

— Ca plimbarea cu o sanie din care nu mai poţi coborî…

— Să trecem la treabă, o întrerupse Kobulov. Moghilciuk luă un stilou de pe masă şi netezi coala impecabilă din faţa lui.

— Începeţi să mărturisiţi.

Saşenka îşi dădu peste cap părul de pe frunte. Pe obraz avea o tăietură şi o falcă era încă umflată, înconjurată de un curcubeu din albastru-închis, galben ca muştarul şi roşu ca macul.

Kobulov se simţea ca un vânător care a încolţit un cerb falnic, pe care nu poate decât să-l admire, chiar în clipa când ţinteşte spre inima lui. Era fascinat de stăpânirea de sine şi curajul Saşenkăi.

Saşenka îşi atinse buzele cu degetele şi privirea ei se întâlni cu a lui Kobulov.

— Am să încep cu ziua în care Ohrana m-a arestat în faţa Institutului Smolnîi din Sankt Petersburg, în iarna anului 1916. Atunci am fost recrutată de poliţia secretă ţaristă şi mai târziu de serviciile de spionaj britanic, german şi japonez, precum şi de acolitul lor, Troţki. Îmi permiteţi să încep cu ziua în care a pornit totul?

Carolina auzi cum se închide încet uşa camerei de hotel. Gândacii fojgăiau în încăpere. Erau peste tot: tavanul şi cuvertura patului erau acoperite de puncte negre, care sclipeau ca icrele. Pe copii îi fascinaseră. Carolina dormise cu Carlo lipit de ea, într-un pat dublu. După nopţile petrecute în gară, camera aceasta de hotel îi păruse cea mai luxoasă din lume. Dar acum, când tresărise dintr-un somn greu, fără vise, realiză că sunetul acela nu putea avea decât o singură semnificaţie.

Sări din pat, alergă la fereastră şi privi în stradă, cu mâinile pe sticlă şi ochii căscaţi de groază. Printre căruţe, camioane şi automobile Pobeda, dădaca văzu femei în rochii înflorate, cu basmale roşii pe cap şi uniformele verzi ale unui oraş sovietic de provincie. Apoi îi zări pe copii, în partea opusă a pieţei, îndreptându-se spre gară. Două făpturi mărunte, îndepărtate, o ţineau pe Mrs Lewis de mână. Carolina îi recunoscu după mers: Carlo călca apăsat, în vreme ce Fulguleţ făcea, exact ca Saşenka, paşi săltaţi, cu picioarele ei lungi, graţioase. O parte din ea ar fi vrut să alerge după ei, să-i prindă din urmă, să-i îmbrăţişeze la nesfârşit… Dar raţiunea îi spunea că aceasta fusese cea mai bună modalitate de a se despărţi.

Trenul va porni din gară cu o smucitură şi apoi va accelera. Curând, Fulguleţ şi Carlo vor lăsa în urma lor încă o fiinţă dragă şi vor începe o viaţă nouă.

Carolina izbucni în hohote nestăvilite de plâns.

O blestemă în gând pe acea dădacă blajină, pe acea Lala, care îi luase acum pe copii sub ocrotirea ei. Poate vor rămâne la ea. Deşi nimeni nu i-ar fi putut înconjura cu dragostea şi grija cu care îi înconjurase ea, ar fi fost de preferat ca micuţii să rămână la Lala, decât să ajungă la nişte străini. Dar Carolina ştia că Lala nu îi va putea ţine la ea, fiindcă avusese nişte contacte primejdioase în trecut şi astfel de contacte trebuiau evitate, după cum se exprimase tovarăşul Satinov. Prin urmare, Lala îi va duce pe copii altundeva. Pomenise de un orfelinat din Tbilisi, dar asta era doar o formalitate. Acolo, identităţile copiilor vor fi schimbate şi înfierea lor va deveni oficială.

În seara precedentă, copiii nu voiseră cu niciun chip să se culce, deşi erau obosiţi şi bucuroşi să aibă paturi adevărate la dispoziţie. Plânseseră după mămica şi tăticul. Dădacele îi mângâiaseră şi strânseseră în braţe, le dăduseră biscuiţii lor preferaţi şi copiii răspunseseră în cele din urmă la îmbrăţişările lor şi adormiseră.

Dădacele intraseră apoi în baie şi Carolina îi relatase Lalei cu încordare tot ce ştia despre copii: ce le plăcea, ce urau, cu ce îşi ocupau timpul liber, ce preferinţe aveau la mâncare şi la cărţi. În încheiere, şoptise cu inima frântă:

— Vorbiţi-le noilor părinţi despre Perniţă şi Iepuraş. E tot ce le-a mai rămas din viaţa lor trecută!

Şi Lala pricepuse.

— Ştiu că sunt nişte copii sensibili, Carolina. Eu am crescut-o pe Saşenka…

— Şi cum era? întrebă Carolina. Ca… şi privi înspre cameră, dar glasul i se frânse.

Nu mai voia să afle niciun amănunt. Era oricum o povară mult prea mare pentru amândouă.

Cu ochii în lacrimi, englezoaica şi nemţoaica de pe Volga se îmbrăţişaseră. Pe urmă, fiecare adormise cu câte un copil în braţe, în camera caldă, cu vedere la Don, fluviul pe care navigase odinioară Petru cel Mare.

În timp ce îşi adună lucrurile şi porni spre autobuzul cu care avea să se întoarcă în satul ei natal, Carolina se gândi la cele trei făpturi îndepărtate, care îşi croiseră drum prin mulţime spre gară. Copiii trăseseră de Lala când într-o parte, când în cealaltă şi probabil râseseră, după felul în care Carlo îşi aruncase capul pe spate şi Fulguleţ ţopăise. Realiză că îi văzuse pentru ultima oară pe copiii Paliţînilor. Curând, vor purta nume noi şi vor aparţine unor familii noi.

— Adio, dragii mei! rosti Carolina cu voce tare. Dumnezeu să vă aibă în paza Sa. Iubirea mea vă va însoţi pretutindeni, oriunde vă va purta drumul vieţii voastre.

La soarta care o aştepta pe ea, dădaca nu se gândea.

În acele vremuri zbuciumate prin care trecea Rusia, când până şi cei mai cumsecade dintre oameni deveneau nemiloşi sau indiferenţi, existau şi astfel de femei cu suflet bun precum Carolina. Erau rare, dar existau. Ele singure păstrau vie flacăra iubirii faţă de aproapele.

49

Era mijlocul verii, perioada din an când Tbilisi devine un oraş parfumat şi încins, când cafenelele îşi scot mesele afară şi oamenii se plimbă pe bulevarde. În cafeneaua Biblioteca, Lala Lewis îi servea unuia dintre clienţii obişnuiţi un pahar de vin roşu, când uşa se deschise.

Un bătrân cu o mustaţă căruntă şi îngrijită, pe faţa ca de ceară, într-un costum maroniu, ponosit şi prăfuit, se ivi în uşă, ducând în mână o valijoară de piele. Se îndreptă anevoie, cu paşi de porumbel rănit, spre casa de marcat. Tengiz nu era sigur dacă năluca aceea era într-adevăr cel care bănuia el a fi. Era un miracol? Înviase unul din „cadavrele norocoase”?

Englezoaica privi câteva clipe în tăcere făptura firavă. Ochii i se deschiseră tot mai larg, gura i se schimonosi într-un urlet, înainte de a scoate vreun sunet.

În clipa următoare, Lala ţipă ca o fetişcană de şaisprezece ani şi se năpusti spre soţul ei. Îl recunoscuse pe Samuil Zeitlin, „nonpersoana” arestată în 1937, condamnată la moarte, dar graţiată de un centimetru de cerneală din stiloul tovarăşului Stalin şi trimisă în gulagurile din Kolîma, din nord-estul Siberiei. Cu câteva luni în urmă, printr-o minune care sfida destinul, Zeitlin, întruparea duşmanului de clasă, fusese din nou graţiat.

— *Good God!* exclamă Lala în engleză. Samuil! Trăieşti! TRĂIEŞTI!

Se aruncă în braţele lui plăpânde cu atâta elan, încât aproape îl dărâmă. Lala nu se îndoise nicio clipă că Samuil era mort. Îi turnă degrabă un păhărel de coniac. El îl goli dintr-o sorbitură şi oftă.

— Slavă Cerului că ai rămas aici, scumpa mea Lala, spuse Zeitlin şi căzu în genunchi în mijlocul cafenelei şi îi sărută Lalei întâi mâinile şi pe urmă picioarele.

— Hai, ridică-te, spuse ea şi îl ajută să se ridice, nedorind să mai prelungească scena care atrăsese atenţia tuturor. E un miracol că ai supravieţuit. De când s-a încheiat Marea Teroare, s-au mai întors câţiva din lagăre – lumea îi numeşte „cadavre norocoase”.

— Nici nu-ţi poţi imagina ce am văzut în drum spre Kolîma, ce îşi fac oamenii unii altora…

Lala îl aşeză la o masă şi îi aduse un pahar cu coniac, o farfurie cu iahnie de fasole şi o felie fierbinte de plăcintă cu brânză. Zeitlin îi povesti că i se întâmplase un lucru foarte ciudat. Într-o bună zi, un ofiţer NKVD se ivise în biroul lui de contabil din iadul Kolîmei şi îl chemase la comandatură, unde i se ceruse să semneze o chitanţă de înapoiere a lucrurilor sale. Îi dăduseră vechiul lui costum şi pantofii şi apoi comandantul îl invitase la masă. Se serviseră cotlete de viţel, întâmplător acelaşi fel de mâncare pe care îl gătise Delphine zilnic în strada Bolşaia Morskaia. Îl duseseră la frizer (pe vremuri un aristocrat) şi îl trimiseseră apoi, cu o mică sumă de bani, în lunga şi anevoioasa călătorie înapoi la Tbilisi.

După ce Zeitlin se întremă puţin, Lala şi Tengiz îl conduseră la etaj, în camera ei. Tengiz le aduse apă fierbinte. După plecarea acestuia, Lala îl dezbrăcă pe Zeitlin şi îi spălă trupul sfrijit cu un burete cald.

Samuil se aşeză pe marginea patului şi se uită la ea cu ochi întrebători. Lala ştia că voia să afle soarta Saşenkăi, dar nu îndrăznea să rostească întrebarea.

El se întinse cu un oftat, închise ochii şi adormi de îndată.

Lala rămase lângă el, cu capul sprijinit pe umărul lui. În clipa aceea îl iubea atât de mult, încât nu regreta nimic. Faptul că se născuse şi copilărise în Anglia i se părea acum ireal. Întreaga ei viaţă se desfăşurase parcă în Rusia, alături de Zeitlini. Familia ei din Hertfordshire nu mai primise de ani de zile vreo scrisoare de la ea. Credeau probabil că murise. Şi tânăra englezoaică Audrey Lewis *într-*

adevăr murise.

Pe Samuil îl iubea de aproape treizeci de ani şi trăiseră împreună mai bine de douăzeci de ani. Familia lui era familia ei. Plânsese şi purtase doliu după el, cu muţenia stoică a acelor vremuri.

Niciodată nu îi reproşase lui Samuil că o ţinuse lângă el, în Rusia – fuseseră fericiţi împreună. Iar ea avusese marele noroc de a nu fi fost arestată, de a continua să lucreze în cafenea, de a fi sănătoasă şi pregătită să îl întâmpine pe el la întoarcerea acasă. Şi Samuil al ei într-adevăr se întorsese din lagăr, înviase din morţi.

Lala îi sărută faţa şi mâinile, îi adulmecă mirosul bărbătesc. Era aproape neschimbat.

Zeitlin deschise ochii, nu-i veni să creadă unde se afla, zâmbi şi adormi la loc.

Lala îi mângâie pielea pergamentoasă şi se întrebă cum şi când să îi vorbească despre fapta eroică a fiicei lui, despre ce se întâmplase în gara din Rostov cu câteva săptămâni în urmă, despre cum ea şi Saşenka îi salvaseră pe Fulguleţ şi Carlo.

PARTEA A TREIA
Caucaz, Londra, Moscova, 1994

1

— Mai sunt trei ore, douăsprezece minute şi optsprezece secunde până când pleacă trenul către Londra! strigă Katinka Vinski şi aproape se împiedică de covorul galben mototolit, când alergă la fereastră în cămaşa ei de noapte roz, pentru a trage draperiile maro, cu pete de umezeală.

O privire în oglindă îi arătă chipul ei zâmbitor şi, în spate, dezordinea din dormitor, hainele aruncate vraişte şi o geantă de voiaj pe jumătate plină. Zorii pătrunseră în casa de lemn de pe strada principală din Beznadejnaia, un sat aflat la graniţa Rusiei, în nordul Caucazului, atât de izolat şi îndepărtat de restul lumii, încât localnicii spuneau că se află acolo „unde a dus surdul roata".

— Mămico! Tăticule! Unde sunteţi? strigă Katinka şi deschise uşa camerei.

În bucătăria care servea şi drept cameră de zi, îi zări pe medic şi pe soţia sa aşteptând gata îmbrăcaţi. Ştia că tatăl ei încerca să-şi liniştească nevasta, spunându-i că fiica lor nu va păţi nimic pe drum, că vor ajunge la gară la timp, că îi rezervase un loc în tren (cu faţa în direcţia de mers, căci scumpei lor copile i se făcea rău când călătorea cu spatele), că trenul va sosi la timp în Moscova, pentru ca ea să prindă autobuzul către aeroportul Şeremetievo, de unde va zbura spre Heathrow, cu un avion al companiei Aeroflot. Mama ei încerca să-şi liniştească soţul, spunându-i că fata lor va avea suficiente provizii pentru călătorie şi hainele potrivite pentru Londra, unde se spunea că ploaia nu se opreşte niciodată şi ceaţa nu se risipeşte.

Katinka ajunse la concluzia că părinţii ei erau mult mai neliniştiţi decât ea. Ştia că aveau dubii cu privire la decizia ei de a accepta misterioasa ofertă din Londra. Fuseseră atât de mândri de ea, când îşi încheiase studiile de istorie la Universitatea din Moscova cu cele mai bune note, dar când profesorul ei, academicianul Beliakov, îi arătase anunţul din Gazeta Facultăţii de Ştiinţe Umaniste, tatăl ei o implorase să nu plece. „Ce fel de oameni sunt aceia care locuiesc la Londra şi au destui bani pentru a angaja un istoric?" întrebase el. Dar Katinka nu putuse rezista tentaţiei. Să cerceteze istoria unei familii, să dezgroape trecutul… Îşi imaginase un tânăr conte Voronţov sau un prinţ Goliţîn, un om cultivat care locuia într-o vilă dărăpănată din Londra, înconjurat de samovare vechi, icoane şi portrete de familie, curios să

afle ce se alesese de familia lui, de palatele şi operele lor de artă din secolul al XVIII-lea, perioada în care se specializase ea. Katinka îşi dorea să se fi născut în acele vremuri mult mai elegante decât cele prezente…

Nu călătorise niciodată în străinătate, dar locuise vreme de trei ani într-un cămin studenţesc din îndepărtata Moscovă. Nu, oferta fusese prea ispititoare pentru a o refuza. Unui tânăr istoric, specializat în secolul al XVIII-lea, nu i se oferea prea des şansa de a călători la Londra şi a câştiga mult râvniţii dolari americani.

Tatăl Katinkăi, medicul Valentin Vinski, umbla de colo-colo cu o ţigară în mână, în vreme ce Tatiana, o făptură blajină cu părul vopsit într-un roşu aprins, îşi făcea de lucru în bucătărie, ajutată de soacra ei, Babuşka sau, mai scurt, Baba. Ţăranca scundă şi îndesată, care purta o rochie înflorată, o basma roşie şi nişte ciorapi medicinali străvechi, susţinuţi cu două benzi de elastic, se mişca încet ca un dinozaur prin ceaţa din bucătărie.

Aburii apetisanţi care se ridicau din oalele cu ciorbă erau atât de denşi, încât cele două femei abia se mai zăreau. Întreaga casă părea învăluită în înmiresmata umezeală. Ca în atâtea milioane de gospodării sovietice, şi în aceasta totul – covoarele, draperiile, hainele – era îngălbenit de aburi, umezeală şi grăsime.

— Aici eraţi! spuse Katinka şi dădu buzna în încăpere. Când v-aţi trezit?

— N-am închis un ochi toată noaptea! răspunse tatăl ei, un bărbat înalt şi oacheş, cu ochi căprui.

Deşi era mereu istovit şi părul lui cărunt începuse să se răărească, pentru Katinka era la fel de frumos ca o vedetă de cinema din anii 1940.

— Ţi-ai făcut bagajele?

— Uşurel, tăticule!

— Păi, trebuie să te grăbeşti…

— Of, tată!

Tatăl şi fiica se îmbrăţişară plângând. Familia Vinski se afla frecvent în pragul lacrimilor, iar Katinka, mezina adorată şi răsfăţată, mult mai tânără decât ceilalţi doi fraţi ai ei, se afla în centrul atenţiei tuturor. Tatăl ei era un om gânditor. Nu râdea decât rareori; de fapt, nici nu vorbea decât rareori şi atunci când o făcea, era greu de înţeles. Dar în sat, unde ajutase să vină pe lume trei generaţii de bebeluşi, era venerat ca un zeu. „Nu-mi dau seama cum am putut creşte un copil atât de sigur pe sine şi elocvent cum eşti tu, Katinka!” îi spusese odată fiicei sale. „Dar tu eşti lumina vieţii mele! Spre deosebire de mine, tu vei reuşi în toate!” Avea dreptate – Katinka ştia că poseda acea încredere în sine pe care nu o dobândeşte decât un copil crescut într-o familie fericită şi iubitoare.

— Acuşi e gata şi mâncarea, fetiţo, nu-ţi face griji, spuse Baba, care nu mai avea decât vreo doi dinţi în gură. Du-te şi trezeşte-l pe Klop, că-i în stare să doarmă încă mult şi bine după ce ţi-o pleca ţie trenul!

Klop, însemnând în rusă ploşniţă, era Serghei Vinski, bunicul Katinkăi.

În drum spre baie, Katinka trecu pe lângă camera ei, în care se afla un pat sovietic standard, cu ladă laterală şi lampă integrată, şi ai cărei pereţi erau decoraţi cu afişe ale lui Michael Jackson.

Când auzi zgomotul apei în baie, îl strigă pe bunicul ei. Uşa se deschise şi Katinkăi îi pătrunse în nări duhoarea grea şi dulceagă a produsului digestiei Ploşniţei, precum şi izul de prosoape umede, o altă trăsătură caracteristică a căminului sovietic de provincie. Ploşniţa, un ţăran scund, cu pielea tăbăcită, într-un maiou de plasă şi o pereche de izmene gri, lăbărţate, ieşi din baia ticsită de rufe atârnate la uscat. Cu mâinile proptite în şolduri şi sugându-şi gingiile, dădu drumul unei băşini de proporţii orchestrale.

— Ai auzit? Bună dimineaţa şi noroc, fetiţa mea dragă! chicoti bătrânul răguşit.

Era ritualul lui matinal. Katinka era obişnuită cu el, dar de când se întorsese de la studii, observa obiceiurile familiale cu ceva mai multă rezervă.

— Ce scârbos! Mai rău decât într-o cocină! spuse fata cu voioşie. Porcii măcar nu sunt prost-crescuţi. Haide, Klop, grăbeşte-te! Micul dejun e gata. Trebuie să plec curând!

— Ei şi? De ce să mă grăbesc? Am şi eu tabieturile mele! replică bunicul; făcu un semn din cap în direcţia closetului sovietic, a cărui formă era special concepută pentru ca umplutura sa fetidă să rămână cât mai mult timp acolo, şi rânji.

— Da, Klop, şi nimeni nu-şi respectă tabieturile cu mai multă sfinţenie decât tine. Dar vii să mă conduci?

— De ce să mă ostenesc? Slavă Cerului că scăpăm de tine!

Urmară alte chicote răguşite.

— Stai, Katinka! Iar am auzit la radio de un ucigaş. La Kiev îşi face de cap un ucigaş în serie, unul care îşi mănâncă victimele cu creieri şi ficaţi cu tot, îţi poţi imagina?

Katinka se întoarse în camera de zi scuturând din cap. Ploşniţa era un ceapist bătrân, care trăia în lumea lui. Acum, când vechiul regim se prăbuşise şi Uniunea Sovietică se destrămase, el ducea dorul Partidului Comunist şi tuna şi fulgera împotriva noilor îmbogăţiţi ruşi – „jidani, ceceni şi birocraţi corupţi” – împreună cu amicii lui, cu care îşi pierdea timpul la automatele de joc din Vegaz – Kalifornia Klub. Nimic nu întrece amărăciunea bătrânilor de la ţară, gândea Katinka. Şi totuşi, recenta dezintegrare a Paradisului Proletar îi adusese Ploşniţei şi un lucru bun. În aceste vremuri de haos şi nesiguranţă, Rusia înregistra o

sinistră aglomeraţie de ucigaşi în serie, un adevărat ospăţ canibalic. Ploşniţa îşi descoperise la bătrâneţe un hobby nou: vieţile ucigaşilor.

Katinka oftă şi se întoarse în bucătărie, pentru a servi ultimul ei mic dejun înainte de plecarea la Londra.

2

Părinţii şi bunicii Katinkăi ieşiră din casă să o conducă la gară, toţi gătiţi ca de Ziua Revoluţiei.

Era o zi senină, cu aer răcoros, în satul acela de ruşi şi caucazieni, o zi potrivită pentru un nou început. Un strat de gheaţă, murdar şi crăpat, acoperea încă păşunile şi câmpurile satului, precum şi şanţurile de ambele laturi ale străzii Suvorov (care se numise Lenin până în urmă cu un an), singura stradă asfaltată a satului, de-a lungul căreia se înşirau case de lemn, scunde şi mohorâte, înveselite doar de chenarele albastre sau roşii ale ferestrelor. În Rusia, niciun anotimp nu este aşteptat cu mai multă înfrigurare decât primăvara. Dedesubtul stratului de alb pătat, Katinka auzea deja şopotul apei. Gheaţa se topea şi râuri înspumate, încă ascunse vederii, se învolburau, uneau şi se despărţeau. Din zăpada înnegrită se iviseră ghiocei. Copacii se umpleau de sevă; ciocârlii şi cintezi ciripeau voioşi, vestind primăvara.

Katinka purta o haină din blană de iepure, cizme albe din imitaţie de piele, o fustă scurtă de jeans (de fabricaţie turcească) şi un pulover violet, cu strasuri aranjate în romburi, de care era foarte mândră. Tatăl ei, îmbrăcat într-un palton lung de stofă, care îi acoperea halatul de medic, duse geanta Katinkăi la automobilul lor alb, marca Volga. Maşina era veche şi ruginită, dar masivitatea ei inspira încredere şi întruchipa tot ce fusese mai bun în URSS. În sat, Volga lor semnala schimbarea: când era parcată în faţa unei case însemna că era aşteptată fie barza, fie moartea. Ploşniţa, într-un costum maro lucios şi pătat, cu o cămaşă roşie, încheiată până la gât, fără cravată, şi împodobit cu medaliile lui de război (Stalingrad, Kursk, Berlin), urcă după Baba şi Tatiana în automobil. Katinka, mezina familiei, eroina satului, se aşeză în faţă.

Sătenii ieşiră din casele lor să-i salute, pe când străbătură fosta stradă Lenin şi trecură pe lângă blocul din prefabricate, portocaliu cu negru, ridicat în anii 1970. Katinka le făcu semn cu mâna vânzătoarelor de la alimentare, în halate albe şi rumene în obraji, secretarelor de la primărie, în taioare şi cu părul permanent, precum şi însuşi primarului, al cărui păr tapat şi costum alb îl făceau să semene cu un cântăreţ de muzică uşoară din America Latină. Bezo şi inguşii de la aprozar le dădură pe geam o pungă cu roşii georgiene; cazacul Stenka, culturistul tatuat care păzea intrarea clubului Vegaz-Kalifornia, îmbrăcat în jeanşi prespălaţi şi vestă de piele, le oferi o

doză de bere mexicană şi o sticluţă de parfum Why Not? fabricat în Grecia. Gaidar, tatăl azerbaidjenilor în cojoace din blană de oaie, patronul unui chioşc, le aruncă un Twix în maşină. Katinka îl dărui tatălui ei, căruia îi scădea frecvent glicemia în timpul zilei şi care înfuleca atunci batoane de ciocolată. Dar unde era Andrei?

Îmbrăcat într-o pereche de jeanşi bleumarin, Andrei o aştepta pe treptele gării, cu zâmbetul lui blajin şi devotat, cu acea privire cuceritoare, făcută parcă pentru despărţiri prelungite şi trenuri care plecau. La fel ca tatăl ei, nici Andrei nu voise ca ea să plece la Londra şi, cu o noapte înainte, o implorase să mai aştepte până la sfârşitul primăverii, când ar fi putut pleca împreună în vacanţă, în Crimeea. Alternându-şi sărutările cu argumente de bun-simţ, Andrei aproape reuşise să o convingă. Dar Katinka pusese capăt tiradei lui cu un „Mai vedem noi, Andriuşa!" rostit cu cochetărie. El se bosumflase, ea îl consolase şi se gândise la ochii lui verzi, care îi plăceau atât de mult, dar ce însemna el în comparaţie cu Londra, cu Moscova, cu doctoratul la care intenţiona ea să se înscrie, cu vocaţia ei de istoric? Katinka îşi dorea să publice cărţi despre Rusia în perioada Ecaterinei, să devină o autoare apreciată, se vedea locuind la Moscova şi, poate, într-o bună zi, devenind membru al Academiei…

Andrei voia să-i ducă geanta la tren, la fel şi tatăl ei. După o scurtă luptă, ajunseră la un compromis şi fiecare apucă geanta de un mâner. Urcară cu toţii în tren şi o instalară în compartiment. Doctorul Vinski o îmbrăţişă pe Katinka şi îi sărută fruntea, după care ieşi cu ochii în lacrimi. Andrei îi şopti: „Te iubesc".

Katinka se aplecă pe geamul deschis şi trimise sărutări familiei şi prietenului ei. Locomotiva murdară de ulei se urni din loc cu o smucitură şi un şuierat strident şi porni spre nord, către inima Rusiei.

Trenurile care pornesc din gări pustii de provincie pot părea triste şi în cele mai fericite momente – or, despărţirile nu sunt niciodată fericite. Familia Katinkăi păstră o clipă tăcerea, pe urmă Tatiana îşi tamponă ochii cu o batistă, punându-şi îngrijorată o mulţime de întrebări cu privire la misiunea fiicei ei la Londra. Ce va trebui să cerceteze? Cum va supravieţui? De ce a trebuit să plece? Apoi îl strânse în braţe pe Andrei.

Baba, un exemplu viu al compatibilităţii dintre doctrina comunistă şi superstiţia ţărănească, îşi făcu semnul crucii. Ploşniţa nu părăsise Beznadejnaia decât o singură dată – în iunie 1941, când se alăturase Armatei Roşii – şi nu se întorsese acasă decât o singură dată – în mai 1945 – şi parcursese tot drumul de la Moscova la Berlin pe o locomotivă care lăsase în urma ei un nor de abur alb… Cea mai bună şi teribilă perioadă din viaţa lui, după cum îi spusese soţiei sale. „Am pierdut prieteni, mi-am făcut prieteni, pentru Stalin şi pentru patrie!" Stalin, da, acela fusese un mare om!

După plecarea celorlalţi, doctorul Vinski mai rămase o vreme singur pe peron. Era abia ora zece dimineaţa, dar dispensarul lui din strada Suvorov, situat între sediul Partidului şi lăptărie, era deja probabil plin de pensionari cu răceli de primăvară şi economii micşorate.

Îşi aprinse o ţigară şi privi în urma trenului. Era foarte mândru de curajul Katinkăi. Oare el ar fi făcut acelaşi lucru? Crescuse chiar aici, în Beznadejnaia, în casa părinţilor săi şi, la optsprezece ani, se suise şi el într-un tren, pentru a studia medicina la Leningrad. Baba îi cumpărase atunci o haină nouă, cizme noi şi un geamantan roşu de pânză. Erau săraci, dar atât de mândri că băiatul lor fusese admis la Facultatea de Medicină din Leningrad. Era primul din familia Vinski şi, bineînţeles, primul din satul lor care avea să studieze.

Doctorul Vinski se întrebă (nu pentru întâia oară) de ce se întorsese ca tânăr medic în acest colţ uitat de lume, de la marginea Imperiului Rus. Şi-ar fi putut continua studiile. Visase să ajungă medic ginecolog, medic specialist, profesor la Moscova. Dar se întorsese acasă – la casa de lemn cu chenare albastre la ferestre, unde se născuse şi unde locuia şi acum – pentru a fi alături de părinţii lui vârstnici şi a conduce dispensarul local. La Leningrad poate nu ar fi avut succes, sau poate era un laş, gândea acum. Dar aici era căminul lui, căruia îi dusese dorul.

Doctorul Vinski ura despărţirile. Nu-i plăcea când cineva pleca; fiii lui erau căsătoriţi şi locuiau departe, iar acum plecase şi unica lui fiică. El însuşi avea aproape şaizeci de ani, era cardiac şi ştia că nu va mai părăsi vreodată satul.

Îşi aruncă ţigara pe liniile de cale ferată. Se întrebă pentru a nu ştiu câta oară: Ce însemna această „cercetare a istoriei unei familii”, pentru care o angajaseră pe Katinka? În Rusia, era întotdeauna preferabil să laşi trecutul în pace. Fiindcă aici, trecutul otrăvea întotdeauna prezentul. Dacă academicianul Beliakov nu ar fi insistat că fetei lui nu i se va întâmpla nimic rău, Vinski nu i-ar fi permis în ruptul capului să plece la Londra.

Ajunse la concluzia că fiica lui era o splendidă pasăre a paradisului captivă într-o colivie prăpădită. Trebuia să o lase să zboare. Spre deosebire de bătrânul său tată, Vinski nu era comunist, dar în vremurile acestea de degringoladă, când domneau haosul, corupţia şi democraţia, el tânjea după stabilitate.

Poate de aceea îl neliniştea plecarea Katinkăi. Fiindcă ea pornea către o lume unde el nu o mai putea proteja.

3

Călătoria cu trenul până la Moscova şi cu avionul de la aeroportul

Şeremetievo fusese atât de palpitantă pentru Katinka, încât îşi notase fiecare detaliu într-un jurnal cumpărat în acest scop. Descrisese ce persoane întâlnise în tren, cum se îmbarcase în aeroport, cine şezuse lângă ea în avion (ea nu mai zburase niciodată), călătoria cu metroul londonez *(tube*, cum îl numeau englezii fără pic de deferenţă), ale cărui staţii erau atât de întunecoase şi sordide în comparaţie cu catedralele de marmură ale metroului din Moscova, şi apoi drumul pe jos de la staţia Sloane Square, când abia îşi cărase geanta grea de voiaj. Şi acum, privea uluită luxul discret al hotelului din Cadogan Gardens, din Chelsea, unde i se rezervase o cameră.

Recepţionerul, un pedant cu faţa ca de ceară şi o şuviţă lungă de păr pieptănată peste chelie, nu păru prea bucuros să o vadă. Când constată că era rusoaică, o privi bănuitor şi îi examină paşaportul de parcă ar fi putut conţine urme de arme biologice ale KGB-ului. Când îi verifică rezervarea şi descoperi că fusese achitată în avans, cu bani gheaţă, Katinka observă că o aprecie altfel, reîncadrând-o din categoria „spion KGB" în categoria „amantă de mafiot".

— Ce faceţi la Londra? Vizitaţi atracţiile turistice sau… o întrebă el din spatele recepţiei, fără să-şi ridice privirea.

— Sunt istoric, răspunse Katinka într-o engleză şovăielnică şi abţinându-se cu greu să nu râdă de suspiciunea lui. I se păru că-l vede scuturând uşor din cap: Prostituată, spion sau… sau istoric, recepţionerul nu reuşea să se decidă.

Sus, în camera ei, Katinka se minună de patul dublu cu baldachin, de baia îmbrăcată în marmură, în care numără două chiuvete, două halate pufoase şi o întreagă comoară de şampoane, săpunuri şi spume de baie (pe care le vârî de îndată în geanta de voiaj, pentru a se întoarce cu ele acasă), precum şi de numeroasele posturi de televiziune. Era o diferenţă ca de la cer la pământ faţă de casa ei din nordul Caucazului sau de camera din căminul studenţesc moscovit, unde locuise vreme de trei ani. Pe birou se aflau plicuri şi hârtie de scrisori cu antetul tipărit al hotelului (care dispărură şi ele în geanta de voiaj!). Pernele erau umplute cu puf de gâscă, cuvertura şi draperiile erau demne de un palat.

Jos, hotelul avea un salon cufundat în tăcere, cu excepţia bătăilor unui ceas antic, cu pendulă, în care se aflau canapele confortabile şi teancuri de reviste noi, precum *Vogue* şi *Illustrated London News*. Ah, cât de englezesc era totul! Ce noroc, gândi ea, că la şcoală fusese atât de bună la engleză şi că nu uitase tot. După ce termină de inspectat salonul, primi din mâna recepţionerului un plic pe care era tipărit numele ei şi care conţinea mesajul:

Mâine dimineaţă la ora 9 va veni după dumneavoastră un şofer pe nume Artiom.

Bileţelul i se păru Katinkăi atât de remarcabil, încât îl vârî în jurnal. Înainte de a face o plimbare prin Sloane Square şi pe King's Road, le telefonă părinţilor din cameră, pentru a le spune că totul era în regulă. Îi răspunse tatăl ei, care era întotdeauna chinuitor de reţinut la telefon.

— Katinka, să nu ai încredere în nimeni acolo, o avertiză el între lungi tăceri.

— Sunt îngroziţi de noi, tată. Aici, la hotel, mă cred spioană sau infractoare!

— Promite-mi că nu vei face nimic riscant, scumpa mea, spuse el.

— Of, tată. Bine, îţi promit: nimic riscant. Te sărut, tată. Spune-le mamei, Babei şi Ploşniţei că îi iubesc!

Katinka râse în sinea ei: cum putea el să înţeleagă? Ea îl adora pe tatăl ei, dar şi-l imagina stând în miez de noapte lângă bibliotecă, fumând cu receptorul la ureche, în acea căsuţă de lemn aflată „unde a dus surdul roata", în vreme ce *ea* se afla la Londra! Dar după ce se întinse în splendidul ei pat moale, cu incredibila sa bogăţie de perne, închise ochii şi se întrebă ce Dumnezeu căuta ea acolo. În adâncul sufletului ei se ascundea, ca un spin dureros, îngrijorarea.

4

A doua zi dimineaţa, după un copios mic dejun englezesc, cu pâine prăjită, gem, bacon şi roşii, Katinka dădu la recepţie peste un rus cu capul ras şi ţinută militară, care o fixa cu un dispreţ prost ascuns. Deci el este Artiom, îşi spuse Katinka. Şoferul făcu un semn din cap spre uşă şi o conduse la un Mercedes negru, spaţios, care mirosea minunat, a piele nouă.

Artiom se aşeză ţeapăn la volan, Katinka luă loc în spatele lui şi auzi cum se blochează toate cele patru uşi. Automobilul se încadră în trafic cu un viraj agresiv, care o lipi pe Katinka de portieră. Studie umerii laţi şi ceafa cărnoasă a şoferului cu o neplăcută presimţire. Se simţea mică şi neajutorată şi se întreba dacă tatăl ei, de grijile căruia răsese până nu demult, nu avusese totuşi dreptate.

Nu era călătoria aceasta o capcană a vreunui mafiot rus? Dacă avea să cadă victimă traficului de persoane? Dar de ce să se adreseze un mafiot rus academicianului Beliakov, autorul lucrării de referinţă *Legislaţia şi formarea statului sub domnia Ecaterinei a II-a: Comisia legislativă*, cu rugămintea de a publica un anunţ în Gazeta Facultăţii de Ştiinţe Umaniste? Lui Beliakov i se ceruse să-l propună pe cel mai bun absolvent al său. Şi de ce ar avea nevoie un mafiot de o specialistă în istorie, când satele ruseşti şi străzile moscovite erau pline de fete în fuste scurte şi cizme, dornice să se prostitueze la Londra sau New York?

— Unde mergem? îl întrebă neliniştită Katinka pe Artiom.

— La casa lor, mormăi şoferul, ca şi cum simpla rostire a acestor cuvinte l-ar fi obosit peste măsură.

— Cu cine mă voi întâlni?

— Cu şeful.

Cele două cuvinte îl extenuară parcă şi mai mult.

— Cu domnul Ghetman? întrebă ea.

Niciun răspuns.

— E foarte bogat?

Artiom pufni cu aroganţă şi reglă aerul condiţionat cu atâta superioritate, de parcă ar fi pilotat un MIG.

— Cum aţi ajuns să lucraţi pentru domnul Ghetman?

— Am luptat în Afganistan, la Forţele Speciale, răspunse Artiom.

Pe Katinka o amuza faptul că orice bătăuş şi paznic de discotecă din Rusia pretindea că luptase în Afganistan, în cadrul Forţelor Speciale. Dacă toţi ar fi spus adevărul, Rusia ar fi câştigat războiul.

— Domnul Ghetman este un oligarh?

Urmă o nouă pauză, lungă şi dispreţuitoare, până când automobilul intră, dinspre Regent's Park, pe o alee discretă. O poartă înaltă se zgâlţâi întâi şi se deschise apoi încet. Katinka auzi scrâşnetul cauciucurilor pe pietriş şi rămase cu gura căscată la vederea vilei în stil Queen Anne, splendidă şi spaţioasă, de proporţii ideale, care se ascundea într-o parte mai des împădurită a Regent's Park, chiar în mijlocul Londrei. Mai târziu, află că printre proprietarii ei se număraseră unii dintre milionarii legendari din trecut.

Artiom înconjură automobilul, pentru a-i deschide Katinkăi portiera.

— Pe aici, domnişoară, îi spuse fără să o privească, după care se răsuci pe călcâie şi urcă treptele de la intrare.

Katinka îl urmă neliniştită într-un vestibul cu dale albe şi negre, unde o priviră de sus portretele unor conţi îmbujoraţi, în pantaloni bufanţi până la genunchi şi redingote de catifea. Un cavalerist în veston roşu, care se năpustea cu sabia scoasă asupra unui inamic invizibil, o privi viclean de pe o pânză cu ramă lată, aurită, atârnată deasupra scării curbate, cu balustradă din lemn lucios de stejar. Dar unde era Artiom? Katinka îşi plimbă privirea în jur, dar casa părea cufundată într-o tăcere deplină şi respingătoare. Observă însă că o uşă ascunsă în tapetul cu motive chinezeşti se mişca uşor în balamale. Când o deschise, mai apucă să vadă dispărând după un colţ spatele lat al şoferului. Uşurată, alergă după el pe un coridor sumbru, ai cărui pereţi erau decoraţi cu caricaturi englezeşti înrămate. Artiom deschise o uşă neagră. Lumina strălucitoare a soarelui, care se revărsa printr-un şir de ferestre, o orbi. Katinka îşi duse o mână la ochi, clipi şi încercă să se adune.

Se afla în cea mai încăpătoare bucătărie pe care o văzuse în viaţa ei. Marmura neagră acoperea toate suprafeţele. Un frigider cromat se înălţa din podea până-n tavan. Aparatele – plita şi cuptorul, maşina de spălat rufe şi cea de spălat vase – erau late ca nişte automobile şi aveau tablouri de comandă, care şi-ar fi avut locul într-o rachetă, nu într-o bucătărie.

Ce căuta ea aici? Nu ar fi fost mai bine să aştepte în vestibul? Katinka dădu să se întoarcă, pentru a parcurge acelaşi drum înapoi, când o femeie suplă, căruntă, se ridică de la o masă din lemn de pin, cu un zâmbet prietenos şi primitor. Katinka rămase pe loc, în vreme ce Artiom trecu pe lângă ea, îndreptându-se spre un scaun roşu, cu spetează înaltă – ca un tron papal, gândi Katinka – pe care şedea un bărbat solid, cu părul negru creţ, îmbrăcat într-un sacou în carouri sifonat. Acesta urmărea un şir de monitoare, ce arătau diverse încăperi şi intrări pe domeniu.

— Şefule, spuse Artiom când ajunse în dreptul tronului. Asta-i fata. Unde s-o duc?

Am făcut o greşeală teribilă, îşi spuse Katinka, nedorind nimic mai mult decât să scape de acolo, să se întoarcă acasă, întrebându-se neliniştită cum ar putea ajunge la aeroport. Dar bărbatul neîngrijit sări în picioare şi o salută entuziasmat cu mâinile întinse.

— Dumneavoastră sunteţi Ecaterina Vinski, nu-i aşa? Bine aţi venit, poftiţi! Eram foarte nerăbdători să vă cunoaştem!

Vorbea rusa cu acel accent al evreilor din Odessa pe care Katinka nu-l ştia decât din filmele vechi.

— Vă mulţumesc că aţi acceptat invitaţia noastră.

Noastră? Dar cine erau ei?

Bărbatul îi aruncă o privire şoferului.

— Îţi mulţumesc, Artiom, ne vedem la unsprezece.

Cu o expresie dezamăgită, Artiom îşi luă tălpăşiţa, lăsând uşa să se mişte în balamale, în urma lui. Dar plecarea lui îi dădu curaj Katinkăi.

— Şi acum, spuse bărbatul neîngrijit, poftiţi, luaţi loc. Eu sunt Paşa Ghetman.

Deci aşa arată un oligarh în carne şi oase, gândi Katinka, un miliardar care umblă pe coridoarele Kremlinului ca la el acasă. Dar bărbatul îi făcea semne nerăbdătoare să se aşeze.

— Haide, mamă, se adresă el doamnei suple. Adu turtele dulci. Sunt gata?

Pe urmă se întoarse spre Katinka:

— Ce ceai preferaţi? Îl beţi cu lapte? Să trecem la treabă!

Paşa nu avea stare. Energia lui era debordantă. Dar nu mai apucă să continue, fiindcă un telefon, care nu avea niciun fir vizibil, sună şi el vorbi întâi în rusă şi pe urmă în engleză. Părea să discute preţul petrolului. La un moment dat, acoperind telefonul cu mâna lui

puhavă, spuse:

— Katinka, v-o prezint pe mama mea, Roza Ghetman.

Şi reîncepu să dea indicaţii la telefon.

Deci aceştia erau angajatorii ei. Katinka o privi mai atent pe femeia care venea spre ea cu o tavă de argint. Dintr-un ceainic de porţelan albastru se ridicau aburi, diverse fursecuri şi felii de ştrudel cu mere erau aranjate pe farfurii, ceştile erau aşezate graţios pe farfurioarele lor. Roza Ghetman puse tava în faţa Katinkăi şi îi turnă ceai.

— Paşa e întotdeauna pe fugă, îi spuse Katinkăi şi îi adresă un zâmbet fiului ei.

— N-am timp de pierdut. Viaţa e scurtă şi duşmanilor mei le-ar conveni să mi-o scurteze şi mai mult. Cine înţelege asta, a înţeles tot, îi explică Paşa, care era, după toate aparenţele, capabil să poarte mai multe discuţii simultan.

Katinka nu prea ştia ce să creadă despre aceşti evrei din Odessa, care păreau atât de distinşi, atât de sofisticaţi, atât de diferiţi de ruşi (bunicul ei bombănea întruna că toţi oligarhii erau evrei), încât o făceau să se simtă neajutorată şi provincială. Dar tocmai când curajul păru să o părăsească iar, Roza îi întinse o farfurie.

— Gustă din turta dulce, eu am făcut-o. Eşti atât de slabă, va trebui să te punem puţin pe picioare. Şi acum spune-mi, scumpa mea, cum ai călătorit? Îţi place hotelul?

— O, da, e atât de frumos, răspunse Katinka. Eu n-am mai călătorit niciodată cu avionul, iar hotelul e ca un palat. Micul dejun a fost incredibil şi prosoapele sunt atât de pufoase…

Se întrerupse şi roşi, simţindu-se iarăşi atât de provincială, dar Roza se aplecă spre ea şi îi atinse mâna.

— Mă bucur, spuse cu acelaşi accent din Odessa ca al fiului ei.

Roza Ghetman era îmbrăcată cu o eleganţă decentă, gândi Katinka şi îi admiră eşarfa de mătase de la gât. Părul era acum cărunt, dar odinioară fusese blond şi era coafat cu ondulaţiile unei vedete de cinema din anii 1950. Purta o bluză de mătase crem, o fustă de tweed plisată şi nici o altă bijuterie decât verigheta şi o broşă în formă de fluture, pe jacheta tricotată din caşmir. Dar nimic nu o impresionă pe Katinka mai mult decât frumuseţea trăsăturilor ei, tenul palid, ochii calzi, într-o nuanţă de albastru cum nu mai văzuse niciodată.

Paşa îşi încheie convorbirea şi aproape în aceeaşi clipă sună telefonul mare de pe masă. Apăsă un buton luminos şi începu să vorbească în rusă despre o licitaţie de artă.

— Mamă, începeţi, nu mă aşteptaţi, spuse Paşa, acoperind receptorul cu mâna.

Astfel, Katinka putu să-şi concentreze întreaga atenţie asupra acestei fascinante doamne vârstnice, care părea să aibă totul, cu excepţia fericirii. Ce caut eu aici? se întrebă Katinka iarăşi şi muşcă

dintr-o turtă neînchipuit de dulce.

— Mă bucur că ai putut veni, spuse Roza. Voiam să angajăm un istoric şi atunci ne-am adresat academicianului Beliakov.

— Sunteţi expertă în istoria secolului al XVIII-lea? întrebă Katinka serioasă şi scoase din rucsac un carnet de notiţe.

— Da' de unde! interveni Paşa şi trânti receptorul în furcă. Eu am vândut la început bilete de concert în Odessa şi pe urmă mi-am extins afacerile, întâi metale, apoi maşini, acum petrol şi nichel, deci nu, nu ştiu nimic despre secolul al XVIII-lea şi nici mămica nu ştie nimic.

Katinka era dezamăgită.

— Paşa, nu te mai umfla atâta-n pene, spuse Roza. Katinka, noi avem nevoie de cel mai bun istoric, iar profesorul ni te-a recomandat pe tine. Ai făcut muncă de cercetare, nu-i aşa? În arhive?

— Da, în Arhiva de Stat, despre a Doua Comisie Legislativă a Ecaterinei şi mai recent, pentru doctoratul meu, despre impactul dispoziţiei din 1775 asupra guvernării locale…

— Minunat, o întrerupse Roza, fiindcă noi vrem ca tu să faci o cercetare genealogică.

— Vrem să cercetaţi istoria familiei noastre, adăugă Paşa, care se aplecă nerăbdător deasupra lor şi îşi aprinse un trabuc monstruos.

— Din secolul al XVIII-lea? Adică originile familiei dumneavoastră?

— Nu, dragă, răspunse Roza, numai din secolul XX.

Katinka simţi o undă de nelinişte.

— Vei fi bine plătită. Ţi-ar conveni o mie de dolari pe lună, plus cheltuieli?

Katinka se îndreptă de spate.

— Nu, nu, spuse. Nu e nevoie.

Suma aceea de bani o îngrijora. Era prea mare, însemna că era ceva în neregulă. Ce ar spune tatăl ei? Pentru el, la fel ca pentru Klop, oligarhii aceştia erau Antihristul în persoană.

— Nu cred că sunt persoana potrivită pentru o asemenea muncă. Eu nu cunosc decât secolul al XVIII-lea.

Paşa se uită la mama lui şi suflă un nor toxic de fum.

— Adică nu vreţi să preluaţi această sarcină?

— Paşa, spuse Roza, ia-o mai uşurel. E dreptul ei să pună întrebări.

Se întoarse spre Katinka.

— E prima ta ofertă de muncă, nu-i aşa?

Prima ofertă de muncă, prima călătorie în străinătate, primul oligarh, primul palat, toate se întâmplau pentru prima oară, gândi Katinka şi dădu din cap.

— Dar, spuse Paşa, dacă aţi lucrat într-o arhivă anume, de ce nu aţi lucra şi în alta? Care-i diferenţa? Arhiva Ecaterinei, arhiva lui Stalin.

Katinka înlemni. Epoca stalinistă! Încă un semnal de alarmă! De

epoca aceea era mai bine să nu te apropii. „Să nu întrebi pe nimeni ce-au făcut bunicii lui”, îi spusese tatăl ei odată. „Ştii de ce? Fiindcă un bunic l-a denunţat pe altul!” Şi acum, apreciatul ei profesor, academicianul Beliakov, o vârâse în această încurcătură. Bătuse atâta cale şi acum trebuia să fugă de aici. Dar cum? Katinka inspiră adânc.

— Nu pot să fac asta. Nu cunosc perioada aceea şi nu vreau să fiu amestecată în chestiuni care privesc Partidul şi Organele Securităţii de Stat, spuse ea şi simţi că-i iau foc obrajii. Nu cunosc Moscova suficient de bine şi nu pot accepta acest onorariu exorbitant. Nu sunt persoana nimerită. Mă simt vinovată, fiindcă m-aţi adus aici şi n-am să uit niciodată hotelul şi vă promit că am să vă plătesc…

— Asta e!

Paşa îşi trânti ceaşca cu farfurioară cu tot pe masă, stropind în jur cu ceai, bombăni ceva despre „fetele din provincie cu mentalitate sovietică” şi îşi înfipse trabucul între dinţi.

Katinka era şocată de izbucnirea lui şi tocmai se ridica să-şi ia rămas-bun, când două telefoane fixe şi unul mobil începură să ţârâie simultan, alcătuind o zarvă care-ţi zgâria urechile.

— Paşa, fă bine şi răspunde în birou, se răsti Roza la fiul ei, altfel îţi arunc toate telefoanele pe geam. Şi du-te de aici cu trabucul ăla scârbos!

După ce plecă Paşa, Roza luă mâinile Katinkăi între ale ei.

— Îmi pare rău. Acum putem sta de vorbă în linişte.

Făcu o pauză şi cercetă chipul Katinkăi.

— Te rog să înţelegi că aici nu e vorba despre vanitate, nici măcar despre curiozitate. Nu e vorba despre banii lui Paşa. E vorba despre mine.

— Dar domnul Ghetman are dreptate, spuse Katinka. Nu pot face asta. Eu nu ştiu nimic despre secolul XX.

— Ascultă-mă puţin şi, dacă nici după aceea nu vei vrea să ne ajuţi, am să te înţeleg. Îmi doresc oricum să ai o şedere plăcută la Londra, înainte de a te întoarce acasă. Dar dacă ne-ai putea ajuta…

Ochii ei de un albastru profund se umbriră pentru un moment.

— Katinka, eu am crescut cu un gol în suflet şi toată viaţa mea nu am fost capabilă să vorbesc despre lucrul acesta, nici măcar nu am îndrăznit să mă gândesc la el. Dar ştiu că nu sunt singura în această situaţie. Pretutindeni în Rusia sunt oameni ca mine, bărbaţi şi femei de vârsta mea, care nu şi-au cunoscut părinţii. Arătăm ca toţi ceilalţi, ne căsătorim, avem copii, îmbătrânim, dar eu nu mi-am putut lua niciodată povara aceasta de pe suflet. Am avut tot timpul sentimentul acestei pierderi. Şi îl mai am şi acum. Poate de aceea l-am învăţat pe Paşa să aibă atâta încredere în sine, să fie extrovertit, fiindcă nu am vrut ca el să treacă prin viaţă ca mine, spuse Roza şi îşi încreţi fruntea şi râse uşurel, cu o blândeţe care o impresionă pe Katinka. Despre

lucrul acesta nu am vorbit niciodată nici cu soţul meu, nici cu Paşa, dar cu puţin timp în urmă, Paşa a dorit să-mi facă un cadou. I-am spus că nu vreau altceva decât să aflu ceva despre familia mea. Atunci el mi-a spus: Mamă, comuniştii s-au dus, KGB-ul s-a dus şi eu plătesc oricât ca să te ajut. De aceea te afli tu aici.

— Sunteţi… orfană? întrebă Katinka. Ea nici nu-şi putea imagina cum era să fii orfan.

— Nici măcar nu ştiu, răspunse Roza. Unde sunt părinţii mei? Cine au fost ei? Nu ştiu cine sunt eu. N-am ştiut niciodată. Priveşte misiunea aceasta cum doreşti tu: ca pe o provocare, proiectul unui istoric, ocazia de a câştiga nişte bani în vacanţă sau ca pe un gest de bunătate. Dar aceasta este ultima mea şansă. Te rog, te rog, spune-mi că ai să mă ajuţi să aflu ce s-a întâmplat cu familia mea.

5

Era primăvară în acea Moscovă devenită de cutând schizofrenică, un oraş care trecea prin cea mai gravă criză de personalitate din istoria sa. Dezolantă, luminată de neoane, se transformase într-o metropolă asiatică şi americanizată a limuzinelor BMW şi maşinilor Lada, a comuniştilor şi oligarhilor, a aparatcicilor şi prostituatelor.

Candelabre şubrede de gheaţă murdară atârnau încă de cornişele roz ale clădirii din strada Granovski, unde Katinka se uita după soneria apartamentului nr. 4, de la scara 1. Pe această străduţă lăturalnică, formaţiunile de ţurţuri se balansau atât de primejdios deasupra trotuarului, încât portarii delimitaseră anumite zone pentru a-i proteja pe trecători. Cireşii erau deja în floare, muzică rap bubuia printr-o fereastră deschisă şi în faţa clădirii roz erau parcate limuzine Mercedes şi Range Rover-uri.

Katinka mergea cu paşi rari de-a lungul zidului, pentru a citi plăcuţele portocalii, care îi aminteau pe toţi comuniştii celebri care locuiseră odinioară aici: mareşali şi comisari, acoliţii lui Stalin, nume dispărute în negura unor vremuri sumbre. O năpădi iarăşi dorinţa de a abandona totul. Nu putea şi nu avea voie să facă asta – şi, totuşi, o făcea.

Trecuseră trei zile, trei zile în care băuse ceai cu Roza Ghetman, se plimbaseră prin grădinile de trandafiri din Regent’s Park şi vorbiseră despre copilăria Rozei, despre părinţii ei adoptivi şi amintirile ei tulburi dintr-o altă viaţă. Şi Katinka acceptase în cele din urmă. Împotriva instinctelor sale şi a sfaturilor tatălui ei venise aici, la Moscova, pentru Roza.

Se apropie de uşa de lemn şi sticlă a clădirii şi sună la soneria demodată, din alamă, a apartamentului nr. 4. Aşteptă un timp îndelungat şi tocmai când dădea să plece, auzi din interfon o femeie în

vârstă, care îşi drese glasul.

— Spuneţi! răspunse aceasta răguşit.

Katinka zâmbi. Era aceeaşi aroganţă cu care funcţionarii sovietici obişnuiau să răspundă la telefon: Predă-te, sclavule!

— Sunt Katinka Vinski. Absolventa de istorie? Am vorbit cu dumneavoastră la telefon şi mi-aţi spus să vin.

Urmă o pauză lungă. Femeia respiră şuierat şi uşa, care cunoscuse vremuri mai bune, se deschise. Katinka traversă holul şi urcă o scară, cândva splendidă, acum sordidă. Se opri la etajul întâi în faţa unei uşi cu mai multe broaşte. Dădu să bată, dar uşa se deschise larg şi oferi privirii ei un antreu cu parchet strălucitor, în care erau aliniate o mulţime de perechi de cizme şi pantofi.

— Bună ziua! rosti Katinka.

— Cine eşti? întrebă o femeie de vârstă mijlocie, cu ten măsliniu şi un nas lung, îmbrăcată în nişte haine negre ponosite.

Vorbeşte cu un ton cultivat, gândi Katinka, a urmat probabil cele mai bune şcoli.

— Sunt absolventa de istorie care dorea să stea de vorbă cu mareşalul.

— Te aşteaptă, spuse femeia. Îi indică direcţia cu degetul şi se retrase în bucătărie.

— Lasă-ţi pantofii la intrare! strigă un bătrân. Vino aici! Unde eşti?

Katinka se descălţă, îşi puse nişte papuci de casă îngălbeniţi de vreme şi porni în direcţia de unde venise glasul bătrânului. Trecu pe sub o arcadă. Deci aşa locuiau ştabii? Nu mai văzuse în viaţa ei un asemenea apartament. Tavanele erau înalte, un candelabru sclipea din plafon, lambriurile erau din lemn de pin Karelian, de culoare deschisă, la fel şi mobila din anii 1930, în stil art déco. Din coridorul în formă de L se deschideau mai multe camere, dar ea intră în dreapta, într-un salon. Lumina strălucitoare de primăvară, care pătrundea prin cele patru ferestre, o orbi întâi, dar curând privirea i se limpezi şi Katinka văzu pe un perete, în spatele unui pian ticsit cu fotografii de familie, un tablou înalt de trei metri, reprezentându-l pe Lenin în faţa Gării Finlandeze, şi pe peretele opus, portretul pictat de Gherasimov al unui mareşal arătos, cu trăsături marcante, în uniformă cu galoane aurii şi cu pieptul împodobit de medalii, ca un pom de Crăciun.

În dreapta ei, se aflau pe o masă câteva teancuri de reviste sovietice şi străine, un telefon portabil modern era pus la încărcat pe un pervaz şi din patru boxe negre mici, fixate sus în colţurile încăperii şi conectate la un CD-player marca Sony, răsuna Simfonia Concertante a lui Mozart. Katinka era uluită. Era adevărat ce se spunea: înalţii funcţionari sovietici trăiau ca regii.

Într-un fotoliu adânc de piele, şedea cu spatele la ferestre un exemplar distins al speciei *homo sovieticus*.

— Bună ziua, domnişoară, pofteşte înăuntru!

Katinka se aşteptase la pieptănătura unsuroasă a bărbatului sovietic, care îşi acoperea chelia cu nişte şuviţe lungi de păr, la paloarea de ceară („bronzul a la Kremlin") şi burta proeminentă a unui bărbat în vârstă. Or *acest* vestigiu al trecutului, care şedea drept, într-un costum sovietic bleumarin, având pe piept numai Ordinul Steagul Roşu pentru curaj în Marele Război Patriotic, era suplu şi avea trăsături marcante. Părul scurt şi des părea turnat din oţel, iar nasul acvilin amintea de un şah persan. Katinka recunoscu imediat versiunea micşorată şi îmbătrânită a mareşalului din portretul de Gherasimov.

Bărbatul se ridică din fotoliu, se înclină şi o pofti pe Katinka să ia loc vizavi de el, pe un scaun din lemn de pin Karelian, după care se aşeză la loc.

— Ia loc, te rog. Acolo. Bun, şi acum domnişoară…

— Ecaterina, răspunse Katinka şi se aşeză.

— Katinka – dacă îmi permiţi – cu ce te pot ajuta?

Katinka scoase din rucsac, cu mâinile tremurând uşor, un carnet de notiţe şi un creion.

— Hercule Alexandrovici… începu ea, dar dădu prea multe pagini odată, îi scăpă creionul pe jos, îl ridică, nu mai ştiu ce voise să spună – şi în tot acest timp, ochii lui de un albastru uimitor, ca al florilor de albăstrea, o scrutau.

Katinka nu mai întâlnise niciodată un om atât de important. Mareşalul îi cunoscuse pe toţi liderii Uniunii Sovietice, de la Lenin la Andropov. Modestia provincială a fiicei de medic din Beznadejnaia, necesitatea vitală, insuflată oricărui cetăţean sovietic, de a se feri de funcţionarii de stat, de moscoviţi şi îndeosebi de kaghebişti, precum şi primejdiile puterii însăşi – toate acestea îi asediau Katinkăi mintea. Îşi aminti povestea relatată de Roza Ghetman la Londra şi dădu să îl întrebe pe mareşal ceva în legătură cu aceasta, dar el i-o luă înainte:

— Câţi ani crezi că am eu?

— Ştiu câţi ani aveţi, replică ea, decisă să se prefacă mai sigură pe sine decât se simţea. Cât are şi secolul nostru.

— *Pravilno!* Corect! spuse râzând mareşalul. Mă ţin bine la nouăzeci şi patru de ani, nu-i aşa? Katinka remarcă puternicul lui accent georgian, pe care nu îl pierduse, deşi trăise atâtea decenii la Moscova. Ştii că încă mai pot dansa? Mariko!

Femeia de vârstă mijlocie se ivi în pragul uşii, ţinând o tavă cu ceai.

— Ea e fiica mea, Mariko. Are grijă de mine. – Katinka îşi spuse că mareşalul părea mai plin de viaţă decât fiica lui. – Pune *lezghinka*, draga mea!

Mariko aşeză tava pe masa din dreptul ferestrei şi schimbă CD-ul.

— Nu exagera, tată, îl dojeni ea. Ştii că respiri greu. Şi să nu

cumva să fumezi! Şi să nu te arzi cu ceaiul, e fierbinte.

Îi aruncă o privire Katinkăi şi ieşi cu paşi apăsaţi din salon.

Când viorile şi fluierele *lezghinkăi* se înteţiră, mareşalul Satinov se ridică din fotoliu, se înclină şi adoptă poziţia graţioasă a dansatorului caucazian: mâinile în şolduri, un picior într-o parte şi celălalt pe vârfurile degetelor. Aşa cum sperase el neîndoielnic, Katinka nu putu să nu remarce faptul că avea încă mişcări agile şi elegante. Satinov făcu câţiva paşi de dans şi apoi se aşeză surâzând.

— Bun… Katinka… Vinski… ţi-am reţinut corect numele? Ai studiat istoria?

— Sunt înscrisă la doctorat la academicianul Beliakov, scriu despre programul legislativ al Ecaterinei a II-a.

— Eşti o cercetătoare frumoasă. O floare din provincie!

Katinka se îmbujoră, dar se felicită în sinea ei că îmbrăcase cea mai bună fustă a ei, cu paiete aranjate în forme piramidale şi o despicătură laterală generoasă, un frumos exemplu de eleganţă sovietică.

— Eu însumi sunt un fragment de istorie sovietică. Ar trebui să mă expună într-un muzeu. Întreabă-mă tot ce vrei, până îmi trag eu sufletul.

— Lucrez acum la un proiect special, începu ea. Vă spune ceva numele Ghetman?

Ochii lui albaştri se aţintiră asupra ei, dar expresia lor rămase neutră.

— Bancherul acela bogat… cum le zice acum? Oligarhul.

— Da, Paşa Ghetman. M-a angajat să cercetez istoria familiei lui.

— Studii genealogice pentru noii îmbogăţiţi? Sunt convins că prinţii Dolgoruki şi Iusupov au făcut acelaşi lucru în epoca ţaristă. Ghetman nu e un nume neobişnuit. Evreu, desigur. Din Odessa, bănuiesc, dar originar din Galiţia, Lvov probabil, inteligenţia…

— Aveţi dreptate. Sunt din Odessa, dar dumneavoastră cunoaşteţi personal familia Ghetman?

Se lăsă o tăcere grea, glacială.

— Mă cam lasă memoria… dar nu, nu cred că îi cunosc, spuse Satinov în cele din urmă.

Katinka îşi notă ceva în carnet.

— Mama lui Paşa Ghetman a iniţiat acest proiect.

— Folosindu-se de banii lui.

— Da, bineînţeles.

— Ei bine, cu suficienţi bani s-ar putea să afli ceva. Dar mie numele acesta nu-mi spune nimic. Pe cine vrea ea să găsească?

— Pe sine, spuse Katinka fără să-l scape din ochi pe Satinov. Numele ei de fată este Liberhart. Poate acesta să vă spună ceva, mareşale?

O umbră traversă chipul lui Satinov.

— Nu ştiu de unde să-l iau… am cunoscut atâţia oameni la viaţa mea, îţi imaginezi, dar numele lor… Oftă şi îşi schimbă poziţia în fotoliu. Spune-mi mai multe.

Katinka trase aer în piept.

— Pe mama lui Paşa Ghetman o cheamă Roza. Despre originile ei nu ştie decât atât: un profesor de muzicologie de la Conservatorul din Odessa şi soţia lui, profesoară şi ea, au înfiat-o la sfârşitul anilor 1930. Se numeau Enoh şi Perla Liberhart. Nu putuseră avea copii şi atunci au adoptat-o pe ea, pe când avea cinci ani. Fiindcă era blondă, au numit-o Silberkind, copilul de argint.

— Dar înainte de asta? întrebă Satinov.

— Roza mai are unele amintiri din viaţa ei dinainte de adopţie, spuse Katinka şi în mintea ei reînviară convorbirile recent purtate în aerul răcoros de primăvară al Londrei. Râsul unei femei frumoase, într-un deux-pieces crem şi o bluză albă, cu guler mare, bărbaţi impunători în tunici à la Stalin, jocuri cu alţi copii, călătorii cu trenul şi gări, şi apoi adopţia…

— O poveste obişnuită pentru acele vremuri, o întrerupse Satinov. Mulţi copii şi-au pierdut familiile şi au ajuns în familii noi. Când se construieşte o lume nouă, se produc multe tragedii, se fac multe greşeli. Dar nu este oare posibil ca ea să fi născocit această poveste? Şi asta se întâmplă frecvent, mai ales acum, când ziarele dezgroapă toată mizeria şi publică atâtea minciuni.

Ochii lui albaştri o priveau dintr-o parte, sfidător şi cinic.

— Eu sunt plătită să o cred, dar, da… o cred. Soţii Liberhart nu au vrut ca ea să răscolească trecutul, pentru că au iubit-o ca pe propriul lor copil. Nu voiau să o piardă pe Roza şi se temeau să atragă atenţia asupra lor. Adopţia a fost aranjată prin intermediul unui foarte înalt funcţionar şi în acele vremuri totul era secret.

— Dar după moartea lui Stalin, desigur…

— Da, spuse Katinka, după moartea lui Stalin, Roza a insistat ca soţii Liberhart să solicite o anchetă oficială. Iar ei i-au spus Rozei că părinţii muriseră în vremea Marelui Război Patriotic, ceea ce se potriveşte, fiindcă Roza a fost înfiată cam în acea perioadă.

Satinov îşi deschise palmele.

— Şi ea s-a mulţumit cu această informaţie?

— S-a mulţumit cu ea vreme de câteva decenii. Îşi iubea părinţii adoptivi. Enoh a murit în 1979, dar Perla a trăit până de curând. Regimul comunist s-a prăbuşit înainte de moartea ei. Şi abia atunci a recunoscut Perla că o mînţiseră pe Roza. Nu solicitaseră nicio anchetă oficială, fiindcă nu cunoşteau numele părinţilor ei biologici.

— Spune-mi, Katinka, aceşti soţi Liberhart au fost… oameni buni, părinţi iubitori? întrebă Satinov, aplecându-se spre ea.

Katinka avu senzaţia că se apropie de vârtejul unor ape adânci,

înşelătoare. Se gândi cu nostalgie la cercetările făcute în Arhiva de Stat despre Ecaterina cea Mare, despre acele vremuri mai bune, mai nobile. Dar ea era istoric de profesie şi care istoric nu ar fi fost fascinat să îl cunoască pe mareşalul Satinov, un vestigiu al unui trecut recent, învăluit în mister?

— Roza spune că erau nişte intelectuali care trăiau în lumea lor, nepotriviţi, de fapt, pentru rolul de părinţi. Profesorul Liberhart nu ştia nici măcar să fiarbă un ou sau să conducă un automobil şi Roza îşi aminteşte că odată a plecat la serviciu cu pantofii încălţaţi invers. Perla era o femeie obeză, emancipată, care nu ştia să gătească, să cârpească sau să facă paturile, care nu se fardase ori coafase în viaţa ei, deşi ar fi avut mare nevoie de ambele! Misiunea vieţii ei era să traducă în limba rusă sonatele lui Shakespeare. Roza a trebuit aşadar, încă din copilărie, să aibă grijă de părinţii ei excentrici. Îşi aminteşte grozăviile din timpul războiului: asediul Odessei, masacrarea evreilor din Odessa de către nazişti şi români, Holocaustul. Dar, în pofida a toate, Enoh şi Perla i-au dăruit toată dragostea de care erau capabili doi oameni binecuvântaţi cu un copil la care nu se mai aşteptaseră.

Satinov amestecă puţin magiun de prune în ceai şi linse linguriţa. Pe urmă verifică dacă nu spiona cineva la uşă şi scoase la iveală un pachet de ţigări Lux. Îşi aprinse una cu o brichetă din argint, pe care o ţinu deasupra vârfului ţigării, cu gestul unui bărbat tânăr.

— Nu am voie să fumez, dar la naiba… Trase fumul în piept cu ochii închişi. Dar de ce ai venit la mine?

— În adolescenţă, Roza a trebuit operată şi părinţii ei şi-au făcut mari griji în legătură cu sănătatea ei. Şi atunci au sunat pe cineva din Moscova, care a aranjat totul.

— Un unchi, poate?

— Cândva, a avut loc la Odessa o mare conferinţă de Partid. Roza crede că a fost în anii 1950. Mulţi ştabi au venit atunci în oraş. Într-o după-amiază, ea a văzut o limuzină neagră ZIL parcată în faţa şcolii ei. Înăuntru şedea un bărbat în uniformă, un înalt funcţionar de partid. Ea a avut sentimentul, de fapt nu sentimentul, ci convingerea că o aştepta pe ea. Toată săptămâna, în fiecare dimineaţă, bărbatul era acolo şi o privea. Eu nu ştiu cine era acel bărbat, mareşale Satinov, spuse Katinka şi îl privi pe Satinov în ochi, iar acesta se foi puţin în fotoliu. Roza le-a iertat părinţilor ei adoptivi minciuna, dar a implorat-o pe Perla să-i zică un nume. Înainte de a muri, Perla i-a spus că acea persoană din Moscova la care apelaseră eraţi dumneavoastră. Dumneavoastră aţi intervenit pentru ca Roza să fie operată. Poate că dumneavoastră eraţi şi cel care a urmărit-o din faţa scolii?

Satinov trase un fum din ţigară. Katinka observă că o asculta cu cea mai mare atenţie.

— Poveşti, nimic altceva, comentă Satinov.

Katinka simţi că-şi pierde răbdarea. Se aplecă înainte pe scaunul ei incomod.

— Mareşale, Roza şi cu mine vrem să ştim de ce aţi ajutat-o atunci. Ea este convinsă că dumneavoastră ştiţi cine au fost părinţii ei.

Satinov se încruntă şi scutură din cap.

— Îţi dai seama, domnişoară, câţi aşa-zişi „istorici" îmi telefonează şi îmi adresează întrebări impertinente? Fiindcă sunt bătrân, se aşteaptă ca eu să subminez acum măreţele realizări ale secolului XX: construcţia socialismului, victoria în Marele Război Patriotic, munca mea de-o viaţă.

Se ridică în picioare.

— Îţi mulţumesc pentru vizită, Katinka. Înainte de a pleca, îngăduie-mi să-ţi dăruiesc autobiografia mea.

Îi înmână o carte cu fotografia lui în uniformă pe copertă: *În slujba glorioasei Revoluţii din Octombrie, a Marelui Război Patriotic şi a construcţiei patriei socialiste: amintiri, însemnări şi discursuri ale mareşalului Hercule Satinov*.

Ce titlu sexy, gândi Katinka, pun pariu că discursurile sunt de tot râsul. Pricepu că Satinov o dădea afară şi era convinsă că avea ceva de ascuns.

— V-aş ruga să mi-o semnaţi, se grăbi ea să spună, hotărâtă să prelungească pe cât posibil vizita.

— Cu multă plăcere.

Katinka se apropie de fotoliul lui. Fiindcă era evident că lui Satinov îi făcea plăcere să o privească, se aplecă spre el şi îşi aruncă părul, cu o mişcare din cap, pe spate.

El o bătu în joacă peste mână şi scrise o dedicaţie:

Pentru o frumoasă cercetătoare a adevărului, Hercule.

— A fost publicată în numeroase limbi – poloneză şi cehă, spuse el mândru şi îi înapoie cartea. Până şi în mongolă.

— Vă mulţumesc, mareşale. Sunteţi cel mai celebru erou de război pe care l-am întâlnit vreodată şi sunt convinsă că m-aţi ajuta dacă aţi putea. Este posibil ca părinţii Rozei să fi murit într-adevăr în război? Sau au dispărut în perioada Marii Terori? Dacă asta s-a întâmplat, atunci dosarele lor ar trebui să se găsească în arhivele KGB-ului. În prezent, oamenii pot depune cereri pentru dosare, dar dacă nu avem un nume, ce putem face? Ne-aţi putea ajuta să depunem cererea?

Satinov îi adresă un zâmbet şi o privire de-a dreptul frivolă.

— Mie mi-au plăcut întotdeauna femeile, spuse încet, deşi acum sunt o epavă.

— Sunt convinsă că aţi ţinut foarte multe în braţe, la dans, spuse Katinka.

Tăcere.

— Ei bine, mai am şi eu relaţii, spuse Satinov în cele din urmă, deşi

majoritatea prietenilor mei s-au dus la Lenin.

— Unde?

— La Politburo-ul din Ceruri. Mă gândesc că tu nu eşti comunistă?

— Nu, dar bunicii mei sunt adepţi convinşi.

— Eu am devenit marxist la vârsta de şaisprezece ani şi nu am avut niciodată cea mai mică îndoială.

Nu avea de gând să-i spună nimic, realiză Katinka şi se simţi brusc descurajată. Se întâlnise cu persoana care constituia singura verigă cu trecutul Ghetmanilor şi o dezamăgise pe Roza. Pe faţa ei se citea probabil descurajarea, căci Satinov îi luă mâna dreaptă între mâinile lui şi o strânse.

— Katinka, trecutul ţării noastre este un beci întunecos. De urmele celor bătrâni s-ar putea să nu dai niciodată, dar îndreaptă-ţi atenţia asupra celor tineri. Găseşte-i pe cei tineri! Ei merită atenţia ta. Tu ştii ce se petrecea la curtea Ecaterinei, dar despre mine şi munca mea nu ştii nimic. Trebuie să te adânceşti în perioada construcţiei socialismului, dacă vrei să găseşti ceva. Vorbeşte cu cercetătorii care scormonesc în arhive. Caută mai temeinic, găseşte verigile trecutului. A fost o lume sub nivelul apei, dar nu s-a scufundat chiar totul. Au existat prietenii chiar şi atunci, în vremurile cele mai grele, şi dacă găseşti un nume, un fir care conduce în trecut, vino la mine să stăm de vorbă.

Katinka pricepu că Satinov nu dorea ca ea să renunţe şi îşi adună tot curajul pentru un ultim atac.

— Mareşale, îmi permiteţi să vă pun o întrebare stânjenitoare, care m-ar putea scuti de multă muncă, şi după aceea m-aş putea întoarce la Ecaterina a II-a?

— Trebuie să te străduieşti mai mult, dacă vrei să avansezi cu proiectul tău, îi spuse Satinov cu un ton aspru şi o conduse spre uşă, altfel n-ai să găseşti nimic. Ce voiai să mă întrebi?

Katinkăi îi vâjâiau urechile atât de tare, încât se trezi aproape zbierând:

— Dumneavoastră sunteţi tatăl Rozei?

6

Katinka iubea atmosfera de mister şi freamăt mut a bibliotecilor. Unii dintre prietenii ei le găseau plictisitoare, cu mirosul lor de mucegai şi tăcerea lor sobră, întreruptă doar de un acces de tuse, o şoaptă ilicită, foşnetul unei cărţi răsfoite. Dar pentru ea, bibliotecile erau ca hotelurile: sate misterioase, în care poposeau doar pentru câteva ceasuri străini sosiţi din o mie de lumi diferite.

Fiindcă nu ştia de unde să-şi pornească munca de cercetare, începu şi ea de unde începe toată lumea – în sala de lectură a Bibliotecii

Lenin din strada Vozdvijenka. Mai lucrase acolo şi deja avea o legitimaţie de cititor, dar abia de data aceasta observă că faţada neogotico-stalinistă a clădirii era acoperită de siluetele din bronz ale eroilor sovietici, scriitori şi oameni de ştiinţă. Când trecu printre rafturile de cărţi şi ocoli mesele dezordonate, la care şedeau fie studenţi căscând şi întinzându-se, fie bătrâni pământii, cu expresii de obsedaţi, avea senzaţia că se ridică spre ea priviri fugare. Katinka simţea din nou înfrigurarea celui care vrea să descopere ceva. Se gândi la ochii extraordinari ai Rozei, la rugămintea ei de a o ajuta. Katinka pornise într-o misiune, dar habar nu avea încotro se îndrepta.

Se aşeză la o masă goală, sub una dintre ferestrele înalte, şi încercă să chibzuiască. De unde să înceapă? De obicei, nu se uita decât la studenţii din bibliotecă, dar de data aceasta, îi studie pe bătrânii în costume maro, cu cravată, care scormoneau prin cărţi şi mâzgăleau în carneţele îngălbenite. De ce erau atât de ahtiaţi după informaţii, când mai aveau atât de puţin de trăit? Avea vreunul dintre ei un indiciu pentru ea? Dacă ar avea acces la amintirile lor pe cale de dispariţie despre secretele bolşevicilor, vreunul dintre ei ar putea-o cu siguranţă ajuta. Ce ştiau ei? Ce văzuseră? Katinka se uita la un bătrân, care întorcea paginile cu fruntea încreţită şi lingându-şi de fiecare dată degetul, când îşi aminti spusele lui Satinov: A fost o lume sub nivelul apei, dar nu s-a scufundat în întregime. La vremea aceea, totul fusese secret – cu excepţia cărui lucru? Cu excepţia ziarelor, bineînţeles.

Merse, ba chiar alergă spre masa bibliotecarei, ce o îndrumă către volumele mari, verzi, de ziare din anii 1930. Ştia că Satinov îşi începuse ascensiunea în anul 1939, când devenise membru al Comitetului Central. Undeva, în ziarele acelea vechi, trebuia să existe un indiciu care îl lega de trecutul părinţilor Rozei. Ziarele acelea îngălbenite proveneau dintr-o altă lume. Erau scrise în limbajul artificial al bolşevicilor şi absurdităţile lor, precum ştirile despre cincinale, despre realizările C.A.P.-urilor, Staţiunilor de Maşini şi Tractoare şi uzinelor siderurgice din Magnitogorsk, despre piloţi eroici, tovarăşi proletari şi mineri stahanovişti, o făcură pe Katinka să zâmbească. Afară, albastrul strălucitor al cerului făcu loc unui amurg pâclos, dar ea continua să citească *Izvestia* şi *Pravda*, începând să înţeleagă că Satinov şi Roza veneau de pe o altă planetă, apropiată în timp, dar la fel de îndepărtată în spirit precum Marte sau Jupiter. „Tovarăşul Satinov” era de două ori menţionat în ziare: o dată când ţinuse un discurs despre producţia de ceai din Abhazia şi a doua oară când îl adusese Stalin înapoi la Moscova, pentru a-l promova în cadrul Partidului. Dar nu se făcea nicio referire la viaţa lui personală, la prieteniile sau relaţiile lui.

De câteva ori, Katinka se plimbă prin imensa bibliotecă, pentru a se trezi şi a-şi pune sângele în mişcare, fiind ispitită să renunţe şi să

citească în schimb revistele occidentale sau pe cea satirică *Ogoniok*, dar de fiecare dată se întoarse la ziarele ei şi la poveştile lor din trecut.

Când se hotărî în sfârşit să pună capăt lecturii, dădu, la pagina cinci a unei *Pravda* din martie 1939, peste o fotografie a tânărului Satinov, cu părul tuns periuţă, în tunică a la Stalin şi cizme, stând lângă un bărbat îndesat, în uniformă NKVD. Dedesubtul fotografiei era un articol despre prima Plenară a Comitetului Central după cel de-al Optsprezecelea Congres:

Tovarăşul Stalin şi-a exprimat aprecierea faţă de noua generaţie de cadre promovate ca membri supleanţi ai Comitetului Central, spunând că „unii dintre tovarăşi au ajuns la maturitate în şcoala Partidului, oţel călit de Revoluţie…" În continuare, cu prilejul unor discuţii neprotocolare cu delegaţii, tovarăşul Stalin şi-a amintit cu afecţiune paternă cum i-a cunoscut la Petrograd, în 1917, pe tinerii proletari şi membri de Partid H. A. Satinov şi I. N. Paliţîn. „Erau tineri, tovarăşi de luptă, bolşevici devotaţi. Partidul le-a dat multe sarcini dificile," a declarat tovarăşul Stalin, „iar astăzi, aceşti fraţi de arme s-au reunit în fruntea măreţului stat proletar…"

Katinka citi atent articolul de două ori, îşi notă informaţiile şi noul nume: I. N. Paliţîn. Îşi plimbă privirea în jur: sala de lectură era mai pustie decât o văzuse ea vreodată. Jumătate din lămpile de pe mese erau stinse. Tinerii plecaseră, nu mai rămăseseră decât bătrânii, acei bătrâni care mai aveau atât de puţin timp la dispoziţie, la fel ca Roza, cu golul din sufletul ei. Acesta era numele pe care îl căuta? „Au existat prietenii chiar şi atunci."

Katinka închise volumul cu un zgomot care-l făcu pe unul dintre bătrâni să tresară, de parcă ar fi fost trezit dintr-un somn profund. Trebuia să plece. Avea o întâlnire.

7

Motociclistul în pantaloni din piele şi geacă maro-deschis, tot de piele, cu o cască de viking pe cap, cu coarne cu tot, opri în faţa clubului Black Dog, aflat pe cheiul râului Moskva, chiar vizavi de Kremlin şi la câteva sute de metri de Ambasada Britanică. Pe râu, mai cobora din când în când câte un sloi de gheaţă şi pete de zăpadă erau presărate ici-colo pe pământul negru, ca nişte volane de dantelă, dar în aer plutea deja mireasma de pământ reavăn a primăverii. Soarele apusese, dar noaptea era caldă şi ceţoasă.

Din club se auzea o trupă de heavy-metal care cânta „Wind of Change" al celor de la Scorpions. Katinka se întrebă dacă nu cumva greşise adresa. Ea nu era din Moscova şi nu cunoştea foarte bine centrul oraşului. I se părea un loc neobişnuit pentru a se întâlni cu un

alt istoric.

Motociclistul coborî de pe vehiculul său, se apropie de Katinka şi, luându-şi casca de pe cap, îi întinse o mână în mănuşă de piele.

— Katinka? Tu eşti? Eu sunt Maxi Şubin.

— O, salut…

Spre marea ei stânjeneală, Katinka simţi cum îi urcă roşeaţa în obraji, fiindcă istoricul era mult mai tânăr decât se aşteptase ea. Maxi avea o coamă zbârlită de păr şaten, ochi mari, căprui deschis şi o barbă de trei zile, crescută parcă mai mult din întâmplare, decât cu intenţie. Când observă că poartă pantaloni de piele strâmţi, cu fermoare argintii, Katinka îşi reţinu un zâmbet.

— Nu arăţi ca un cercetător, îi spuse.

Maxi zâmbi.

— Nici tu nu arăţi ca un om de ştiinţă. Mergem să bem ceva?

Punkistul cu o mulţime de piercinguri în buze şi nas, care păzea intrarea clubului, le făcu semn să intre. În încăperea de la etaj, fiecare suprafaţă era împânzită de pahare folosite, ceşti din plastic şi sandvişuri într-un stadiu avansat de descompunere, şi aerul era abia respirabil din cauza fumului. Podeaua vibra de la muzica trupei de jos, dar măcar puteau sta de vorbă.

Maxi căută o canapea liberă, îi făcu semn unei chelneriţe în cizme de vinilin, ciorapi şi pantaloni scurţi din piele, care arăta de parcă ar fi dormit ultimele nopţi sub un pod, şi comandă două beri Oceakovo, reci.

— Ai venit de curând la Moscova?

— Am studiat aici şi acum fac muncă de cercetare, dar…

— Lasă-mă să ghicesc: după accent eşti de undeva din nordul Caucazului, nu-i aşa? Mineralnîe Vodî sau Vladikavkaz?

— Nu-i rău deloc, răspunse Katinka şi simţi cum îi creşte încrederea în sine, pe măsură ce sorbea din berea rece ca gheaţa, fără să ştie însă că îi rămăsese spumă pe nas şi că, după îmbrăcăminte, era evident că nu venea din capitală.

— Tu eşti din Moscova?

— Din Piter, de fapt.

— Fereastra către Europa. Ce romantic!

— Chiar crezi? întrebă Maxi. Eu unul mai cred în asta. Piter este, în fond, un oraş de provincie, elegant şi poetic, un oraş al palatelor părăsite. Dar spiritul libertăţii are o anume tradiţie acolo şi poate de aceea lucrez eu la Fundaţia pentru Ispăşire.

Îşi dezbrăcă geaca de piele.

— Cum m-ai găsit? Şi la ce proiect lucrezi?

— Am citit în *Voprosî Istorii* articolul tău despre NKVD în perioada Marii Terori şi auzisem, desigur, despre fundaţia voastră şi cercetările ei despre victimele Terorii. Şi te-am sunat, pur şi simplu. Mă bucur că

ai acceptat să ne întâlnim atât de curând.

Maxi părea cam stânjenit şi Katinkăi îi trecu prin minte că poate nu acceptase să se întâlnească cu ea decât pentru că era fată, dar alungă imediat acest gând, fiindcă nu voia să-i atribuie acestui prietenos cruciat al adevărului o motivaţie atât de puţin nobilă.

— Lucrez la un doctorat despre Ecaterina cea Mare…

Maxi se aplecă spre ea şi o fixă cu ochii lui căprui.

— Dar de ce renunţi la curtea elegantă, nobilă şi romantică a împărătesei pentru sordizii ucigaşi psihopaţi ai lui Stalin? o întrebă.

— Nu ştiu, admise Katinka. De fapt, nu am vrut. Am şi refuzat iniţial oferta.

— Dar până la urmă ai acceptat-o?

— Ai cunoscut vreodată o persoană atât de frumoasă şi fascinantă, încât să nu-i poţi rezista?

Maxi îşi înclină capul şi o privi cu subînţeles.

— Foarte rar, răspunse.

— Vreau să spun, în munca ta de cercetare, zise Katinka cu răceală şi se rezemă de canapea.

Maxi păru dezamăgit.

— Da, în munca mea am deseori de-a face cu oameni atât de vătămaţi de crimele trecutului, încât aş face orice îmi stă în putinţă pentru a-i reface – asta e vocaţia mea.

Acum Maxi avea aerul unui tânăr serios şi Katinkăi îi plăcu mai mult.

— Ei bine, şi eu am cunoscut o astfel de persoană. O cheamă Roza Ghetman şi este atât de afectată de trecut, încât n-am putut refuza să o ajut…

Maxi ascultă atent relatarea ei despre călătoria la Londra, despre oligarh şi palatul său, despre plimbările în Regent's Park – şi cum îi telefonase singurei persoane de legătură cu trecutul Rozei, un bătrân comunist de seamă, cum îl vizitase pentru a-i cere ajutorul în această misiune care devenise acum şi a ei…

— Sună ca una dintre milioanele de poveşti, unul dintre miile de cazuri la care lucrez în prezent, spuse Maxi în cele din urmă. Nu te pot ajuta în detaliu, sunt prea ocupat, dar te pot îndruma în linii mari. Ştii ceva, sună-mă peste o săptămână şi am să-ţi fac legătura cu un coleg de-al meu care ţi-ar putea fi de mai mare folos.

Maxi sorbi din bere şi Katinka pricepu că voia să pună punct conversaţiei lor. Ea îi respinsese avansurile şi, deoarece cazul ei nu era unul ieşit din comun, el nu avea niciun motiv să o ajute. Cu cât mă întorc mai curând la secolul al XVIII-lea, cu atât mai bine, gândi Katinka.

— Apropo, cine era bătrânul comunist? întrebă Maxi în treacăt şi se ridică să plece.

— Îl cheamă Satinov, răspunse Katinka, absorbită de întrebarea cum avea să-i spună Rozei că nimeni nu era dispus să le ajute.

Maxi îşi reluă imediat locul pe canapea.

— Hercule Satinov?

— Da.

— L-ai întâlnit?

Ea dădu din cap.

Maxi îşi aprinse o ţigară, îi oferi şi ei una şi i-o aprinse.

— Katinka, Satinov nu se întâlneşte cu nimeni, spuse el vizibil agitat. De cinci ani încerc să obţin o întâlnire cu Satinov şi niciunul dintre colegii mei de la Fundaţie, niciun istoric liberal nu l-a întâlnit vreodată. Toţi ceilalţi dinozauri au murit, nu a mai rămas decât Satinov, păstrătorul tainelor, marele supravieţuitor al secolului XX. El singur ştie unde sunt îngropaţi elefanţii. Dacă s-a întâlnit cu tine înseamnă că e interesat de tine. Înseamnă că te poate ajuta.

Katinka îi aruncă o privire ucigătoare.

Maxi îşi desfăcu palmele.

— Dacă îmi spui tot ce afli, am să te ajut pe cât îmi stă în putinţă. Nu te uita aşa la mine – crede-mă, vei avea nevoie de mine în labirintul acestei lumi dispărute. E mai uşor să descifrezi hieroglifele Egiptului antic decât să te descurci în Kremlinul lui Stalin. Ce spui? Batem palma?

Katinka se gândi la Roza şi oftă.

— Da, spuse, dar ţine minte, eu sunt istoric, nu o fetişcană pe care s-o îmbrobodeşti tu.

Maxi râse şi mai comandă două beri.

— Pentru nesperata noastră colaborare.

Ciocniră şi băură.

— Şi acum, continuă Maxi, povesteşte-mi totul despre întâlnirea ta cu tovarăşul Satinov. Vreau să ştiu tot. Orice detaliu, oricât de neînsemnat ţi-ar părea. Totul contează, şi culoarea şosetelor lui.

Maxi o ascultă cu atenţie şi o interogă amănunţit. Deşi se aflau într-un bar plin de fum şi destul de mizerabil, erau atât de absorbiţi de discuţia lor, de parcă s-ar fi aflat în sanctuarul tăcut al vreunei arhive.

— Nu încape nicio îndoială că ştie ceva despre persoanele pe care le cauţi. Şi e ceva important, spuse Maxi.

— Nu înţeleg de ce nu-mi zice pur şi simplu, spuse Katinka. Şi pe urmă m-aş putea întoarce la studiile mele.

— Fiindcă aşa sunt oamenii aceştia, o lămuri Maxi. Nu-i poţi compara pe bolşevici cu politicienii din zilele noastre. Ei erau ca nişte fanatici religioşi. Marxismul era religia lor, fervenţa lor semăna cu cea a islamiştilor, se considerau membrii unui ordin secret militaro-religios, de genul cruciaţilor medievali sau al templierilor. Erau lipsiţi de scrupule, amorali şi paranoici. Erau convinşi că milioane de oameni

trebuie să moară pentru lumea lor perfectă. Familia, dragostea şi prietenia nu contau în comparaţie cu Sfântul lor Graal. Bârfele de la curtea lui Stalin ucideau oameni. Pentru un om ca Satinov, nimic nu e mai important decât discreţia.

— Dar Stalin e mort de peste patruzeci de ani şi comunismul s-a dus şi el acum trei ani, obiectă Katinka. Ce îl împiedică pe Satinov să ne dezvăluie acum secretele lui?

— Trebuie să înţelegi un lucru. Tăcerea şi discreţia sunt adânc înrădăcinate în oameni de felul lui Satinov. Când trăia Stalin, aparatcicii lui tăceau din mai multe motive: credeau în ceea ce făceau, erau conspiratori înnăscuţi – conspiraţia făcea pur şi simplu parte din viaţa lor – şi le era frică. Or, frica aceea era una care nu mai dispare niciodată, care îţi intră pe veci în suflet. După moartea lui Stalin, au tăcut fiindcă voiau să apere Ideea, Uniunea Sovietică, Sfântul Graal. Pentru cineva de felul lui Satinov, discreţia nu era doar o obişnuinţă, ci esenţa codului comportamental revoluţionar.

Tăcură amândoi, căzuţi pe gânduri.

— Şi ai găsit ceva cu care să te poţi duce iar la el? întrebă Maxi în cele din urmă.

Katinka ridică din umeri şi suflă fum pe gură.

— Sperasem să-mi dai tu o idee. Am căutat în ziarele apărute de-a lungul mai multor ani şi n-am găsit nicio legătură personală – doar asta, spuse ea şi îi întinse o copie a articolului descoperit în Biblioteca Lenin. Nu cred că îmi va fi de mare ajutor…

Maxi luă articolul, îl studie atent şi fluieră.

— Vania Paliţîn. Ştiu foarte bine cine a fost. Un cekist de şcoală veche, dispărut la scurt timp după tipărirea acestei fotografii. A jucat un rol de seamă în anii 1930, dar nu apare în nicio carte de memorii sau de istorie. Arestarea lui nu a fost făcută publică şi nu avem nici cea mai mică idee ce s-a întâmplat cu el.

— Dar ne ajută în vreun fel?

— Eu nu am ştiut că Satinov şi Paliţîn erau prieteni – şi trebuie să fi fost prieteni foarte buni, prietenia lor să fi fost cunoscută de toată lumea, altfel Stalin nu ar fi amintit-o în discuţiile lui „neprotocolare”. S-ar putea să nu aibă nicio importanţă, dar ai descoperit oricum o posibilă legătură cu trecutul lui Satinov. Nu asta îţi ceruse?

Ideea descoperirii unui fapt istoric, a regăsirii şi reînvierii unor existenţe din trecut o înflăcăra pe Katinka. Bubuielile muzicii, pălăvrăgeala celorlalţi clienţi ai clubului, totul îi părea acum îndepărtat şi irelevant. Nu se mai gândea la altceva decât la Roza şi la familia ei dispărută.

— Dar va fi oare suficient pentru a-l convinge să-mi vorbească? întrebă ea.

— Cred că ar trebui să mai faci nişte investigaţii înainte, doar aşa,

ca să fii sigură, spuse Maxi rar. Ai numele lui Paliţîn. Depune o cerere pentru dosarul lui la arhiva KGB, ţi-o scriu eu, şi încearcă să afli ce s-a întâmplat cu el, dacă avea familie, copii. Asta-i partea cea mai simplă. Şi pe urmă te duci iar la Satinov. Ai mai lucrat în arhive?

— Iubesc arhivele, spuse Katinka şi se cuprinse cu braţele.

— Cum aşa?

— Pentru că în hârtii simţi mirosul vieţii. Am lucrat în Arhiva de Stat şi am ţinut în mâini scrisorile de dragoste dintre Ecaterina şi Potiomkin, cele mai pătimaşe epistole pe care ţi le poţi imagina. Încă mai emană parfumul ei şi au fost udate de lacrimile lui, când a murit în stepă.

Maxi dădu din cap.

— Dar să ştii că arhivele astea sunt cu totul altfel. Acolo unde există asemenea suferinţă există şi un soi de sfinţenie. Naziştii ştiau că fac rău şi au ascuns orice dovadă; bolşevicii erau convinşi că fac bine şi au păstrat orice dovadă. Tu eşti un istoric rus, un căutător al sufletelor pierdute, or în Rusia, spre deosebire de alte ţări, adevărul nu este niciodată scris cu cerneală, ci cu sânge nevinovat. Arhivele astea sunt la fel de sacre ca Golgota. Printre foşnetele seci ale hârtiei auzi plânsete de copil, şuierături de locomotivă, ecoul paşilor care coboară în beci, un singur foc al revolverului Nagant, care descarcă cele şapte grame. Hârtia însăşi miroase a sânge!

8

Două zile mai târziu, Katinka ieşi din colosalul şi şubredul hotel stalinist Moskva, unde se cazase, şi urcă dealul, trecând pe lângă Kremlin, Bolşoi şi Hotelul Metropol, spre Piaţa Lubianka. Din metrou, de-a lungul chioşcurilor care îşi etalau colajul de reviste în culori ţipătoare, se revărsa puhoiul de oameni în drum spre serviciu. Traficul vuia în centrul pieţei, acolo unde soclul abandonat al statuii lui Dzerjinski marcase căderea comunismului. În faţa ei se înălţa sediul KGB, o fortăreaţă invincibilă de granit galben-roşcat şi gri, cu birourile, arhivele, tunelurile şi beciurile sale. Odinioară sediul Companiei de Asigurare pentru întreaga Rusie, clădirea îi găzduise, începând din 1917, pe cavalerii neînfricaţi, neîndurători şi incoruptibili ai Partidului Comunist. De-a lungul vremii, operaseră sub diverse nume: CEKA, OGPU, NKVD, KGB. Acum, temutele iniţiale sunau altfel, dar nu mai aveau aceeaşi putere. Katinka era sigură că Rusia nu mai avea să fie niciodată dominată de KGB.

Ea nu îşi dorise să vină aici. Niciun rus nu-şi dorea să viziteze Lubianka, această morgă a naţiunii. Dar amintirea convorbirii telefonice purtate cu Roza o făcu să grăbească pasul în direcţia respingătoarei faţade, care încă mai reflecta puterea de a nimici

fericirea umană. La telefon, din Londra, Roza nu comentase descoperirea Katinkăi, dar o rugase să nu renunţe… Dacă ar fi ştiut tatăl ei că această căutare o va aduce aici, la Lubianka, nu i-ar fi îngăduit în ruptul capului să accepte oferta Ghetmanilor. „Nu te atinge de trecut! Nu da târcoale cimitirelor”, i-ar fi spus. „Tu ştii cât de mult te iubesc eu pe tine? Mai mult decât a iubit vreodată cineva în istoria omenirii, de la începutul lumii! Atât de mult te iubesc!” Era minunat să ai părinţi atât de iubitori. Katinka se gândi iar la Roza şi se întrebă cum era oare să nu ştii cine au fost părinţii tăi.

Deschise cu cotul uşa de lemn cu două canaturi a Lubiankăi şi pătrunse într-o hală cu tavan boltit, îmbrăcată în marmură. Doi subofiţeri în uniforme albastre îi examinară paşaportul, strigară ceva în sus şi o îndrumară să urce scara de marmură, a cărei lăţime ar fi permis trecerea unui tanc. Un bust al lui Andropov, şef al KGB-ului şi conducător al Uniunii Sovietice, se afla la jumătatea scării.

Katinka ajunse într-un coridor lung, cu covor roşu, drapele vechi şi portrete ale cekiştilor din alte vremuri. Maxi îi spusese că aici, în inima fortăreţei, se afla închisoarea Internă, unde era posibil ca părinţii angajatoarei ei să fi murit, deşi ar fi putut primi la fel de bine cele şapte grame de plumb în închisoarea din Butîrki sau Lefortovo, sau în centrul special de tortură al lui Beria, Suhanovka, o frumoasă fostă mănăstire de la marginea Moscovei. Maxi îi explicase că acum era un moment propice depunerii cererilor pentru dosare. Îi telefonase cu o seară înainte.

— M-au sunat de la Lubianka. Ţi-au pregătit dosarul.

— Dar eşti sigur că ar trebui să încep cu Paliţîn? Mareşalul Satinov m-a sfătuit să nu mă uit la bătrâni, ci să încep cu copiii.

Maxi râse.

— Ai uitat ce-ţi spuneam despre Satinov şi toţi bolşevicii ăştia veterani? Minciuna era datoria lor faţă de Revoluţie, înseamnă că tocmai de aceea trebuie să începi cu bătrânii, iar cu copiii mai vedem noi pe urmă.

— Încetul cu încetul pricep şi eu cum funcţionează totul, răspunse Katinka.

— Aşteaptă să vezi arhivele. Şi nu uita, Katinka, numai cine caută găseşte.

Katinka urmă indicaţiile primite, o luă la dreapta şi apoi la stânga, până când ajunse în faţa unei uşi pe care scria: *Colonel Lentin, director, Registratură şi Arhivare*. Bătu, un glas îi răspunse şi Katinka intră într-un birou pătrat, cu jaluzele albe coborâte. Aerul era stătut, geamul aburit, canapeaua deranjată, de unde deduse că domnul colonel trăsese un pui de somn. Dar unde era domnul colonel?

— Bună dimineaţa, spuse o voce în spatele ei.

Un bărbat corpolent, cu părul lucios ca mătasea, îmbrăcat în civil,

tocmai îşi încheia cămaşa şi îşi lega cravata în faţa unei oglinzi ascunse de uşă.

— Mă scuzaţi! Mă gătesc pentru musafiri. Poftiţi, luaţi loc!

Katinka se aşeză la masa în formă de T, cu carnetul de notiţe în faţă. Instinctul îi spunea că în acel loc era mai bine să faci ce ţi se spune, dar în momentul acela curiozitatea ei era mai puternică decât frica. Ce se întâmplase cu prietenul lui Satinov, cu Paliţîn, cu atâţia ani în urmă, poate chiar în această clădire? Îşi dădu seama că se molipsise de la entuziasmul lui Maxi, că o cuprinsese şi pe ea febra căutării.

— Bun.

Colonelul Lentin se aşeză la masă şi, umezindu-şi degetul cu limba lui portocalie, deschise un dosar. Vorbea frumos, elevat.

— Sunteţi expertă în istorie, vă scrieţi teza despre legislaţia secolului al XVIII-lea la academicianul Beliakov şi brusc, *súbito*, depuneţi o cerere pentru un dosar din perioada cultului personalităţii?

Súbito! Colonelul Lentin era probabil un admirator înfocat al acelor telenovele mexicane, ce invadaseră posturile de televiziune ruseşti, gândi Katinka. Faţa lui arăta de parcă n-ar fi atins-o niciodată vreo lamă de ras, ochii lui, cu gene unsuroase, erau încă lipiţi de somn. Capul mic, bărbia proeminentă şi nasul teşit îi aminteau Katinkăi de un animal. Da, Lentin era o maimuţică plină de zel.

— Nu ştiusem că Ecaterina cea Mare a reformat legislaţia anilor 1930 – sau mi-a scăpat mie ceva?

— Perioada cultului personalităţii nu m-a interesat niciodată. E vorba despre un mic proiect de cercetare genealogică, răspunse ea cu seninătate. Vreau să câştig nişte bani, pentru a-mi finanţa studiile despre Ecaterina.

— Înţeleg, spuse Maimuţica. Şi amicul dumneavoastră, Max Şubin, împreună cu alţii de seama lui se ocupă de cercetare, dar eu v-aş sfătui să nu amestecaţi micul dumneavoastră proiect cu proiectele lor. Noi nu avem nimic împotriva proiectului dumneavoastră, dar liberalii aceia sunt unelte ale americanilor, care jubilează astăzi că Rusia a fost umilită. Subminează temeliile statului, sperând că *noi* vom dispărea pur şi simplu, *súbito*. Dar fără noi, domnişoară Katinka, Rusia ar începea pe mâinile unor speculanţi corupţi şi ale hegemoniei americane – ar fi pierdută, da, pierdută. Dar noi, cekiştii, ne luăm în serios jurământul. Vom fi întotdeauna aici.

Katinka oftă. Sloganurile acestea kaghebiste erau perimate în noua Rusie, în care trăiau ea şi Maxi.

— Înţeleg ce vreţi să spuneţi, colonele, replică ea.

În clipa aceea, se deschise uşa şi un bărbat în vârstă, în halat alb, împinse înăuntru un cărucior pe care erau stivuite nişte dosare cu pete maronii. Colţurile lor erau prinse cu elastic şi fiecare avea o etichetă

lipită pe copertă, pe care era notat un număr.

— Poftiţi, vă rog, colonele.

Bărbatul scuipă într-o scuipătoare de alamă aşezată pe cărucior. Lângă scuipătoare, dormita o pisică grasă, roşcată.

— Aur în pulbere!

— Bună dimineaţa, tovarăşe… domnule arhivar, spuse Katinka, se ridică şi schiţă o plecăciune.

Ajunsese să-i recunoască de la prima vedere pe adevăraţii şoareci de arhivă, pe stăpânii rafturilor secrete. În fiecare arhivă exista un astfel de om, un autentic descendent al speciei troglodiţilor, care prospera în tunelurile crepusculare şi depozitele de sub asfaltul Moscovei. Dar şi ei erau influenţi, iar Katinka ştia că un istoric trebuie să le arate respect şi să le câştige bunăvoinţa.

— Două dosare din arhivă, tovarăşe colonel! La revedere!

Arhivarul îi înmână Maimuţicii dosarele şi porni cu căruciorul lui spre uşă. O pisicuţă plăpândă se ivi de sub burta pisicii roşcate.

— Îmi permiteţi să vă întreb cum vă numiţi, tovarăşe arhivar? se grăbi Katinka să întrebe.

— Kuzma, răspunse spectrul şi scuipă iarăşi în scuipătoarea care, după cum observă Katinka abia acum, purta emblema KGB-ului. Un cadou pentru servicii îndelungate?

— Vă apreciez ajutorul, tovarăşe Kuzma. Dumneavoastră ştiţi probabil atâtea, încât aţi putea scrie singur cărţile de istorie. Dar pe ea cum o cheamă? întrebă Katinka şi arătă către pisică.

— Utiosov, o lămuri Kuzma.

— Vă place jazzul din Odessa?

Kuzma dădu din cap.

— Dar pe pisoi cum îl cheamă? Tsfasman?

Kuzma nu o privi şi nu surâse, se opri doar şi îşi mângâie pisicile, îngânând satisfăcut o melodie, ca un tată mândru de copiii lui. Katinka nu se înşelase.

— Micuţul Tsfasman, aşadar? Eu am crescut cu muzica aceea, fiindcă tatăl meu o iubeşte. Poate le aduc lui Utiosov şi Tsfasman puţin lapte data viitoare?

Kuzma se mulţumi să mai adauge o flegmă în scuipătoarea oricum destul de plină, care ateriză aruncând câţiva stropi în jur. Katinka reuşi să-şi smulgă o expresie de admiraţie pentru performanţa lui.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Kuzma. Şi la revedere, Utiosov şi Tsfasman.

Arhivarul închise uşa în urma sa.

— Acestea sunt dosarele dumneavoastră. Puţin praf de inhalat, spuse Maimuţica. Să vedem – şi citi cu voce tare:

Direcţia Principală a Securităţii Statului

Dosar de investigaţie mai/iunie 1939
Nr. caz: 16373
Ivan Nicolaevici Paliţîn

Lentin luă dosarul şi când îl trânti pe masă în faţa ei, Katinka sări de pe scaun. Praful se ridică în aer, particule minuscule şi argintii dansau şi sclipeau în lumină.

Katinka ezită şi îşi plimbă întâi privirea asupra coperţii maro, pătate, care purta ştampila KGB-ului şi o serie de însemnări imprimate sau scrise de mână, reprezentând elementele de cotă ale dosarului: *fond, opis, papka*.

— Pot lua notiţe?

— Da, dar ne rezervăm dreptul de a le verifica. În 1991 am permis prea multor elemente străine să copieze dosare. Procedurile deveniseră prea laxe. Dar ce speraţi să aflaţi?

— Dacă acest Paliţîn are vreo legătură cu clienţii mei…

— S-ar putea să găsiţi unele informaţii, dar nu aveţi dreptul să ştiţi tot, nici măcar astăzi.

— Ştiţi cumva dacă era căsătorit, dacă avea copii?

Maimuţica dădu din cap şi aşeză un alt dosar subţire deasupra celuilalt.

— Soţia lui Paliţîn are propriul ei dosar. Vreţi să îl citiţi şi pe acesta?

Katinka luă dosarul şi citi:

Dosar de investigaţie mai/iunie 1939
Nr. caz: 16374
Alexandra Samuilovna Zeitlin-Paliţîn, deţinuta 778

— Samuilovna Zeitlin. Nu e un nume rusesc. Pe vremea aceea, erau mulţi de teapa lor în Partid şi mulţi s-au dovedit a fi trădători, comentă Maimuţica, aplecându-se peste umărul ei.

Lentin deschise dosarul. O fotografie era ataşată de puţinele foi dinăuntru.

— Uitaţi, fotografia pe care i-au făcut-o în ziua arestării.

Katinka se uită la ea cu inima bătându-i mai repede.

Fotografia înfăţişa o femeie cu buze cărnoase, întredeschise şi ochi cenuşii, a căror privire arzătoare părea să străpungă obiectivul.

— E frumoasă, oricine ar fi fost ea.

Katinka era fascinată şi puţin emoţionată.

— Da, era cunoscută la vremea ei, această Dalila. Pe urmă, *súbito*, a dispărut!

— Îmi permiteţi să studiez acum dosarul?

Katinka era nerăbdătoare să scape de privirea Maimuţicii.

— Aveţi treizeci de minute la dispoziţie.

Lentin împinse dosarul spre ea, se întoarse la locul lui şi se aşeză aşteptând.

— Pentru dosarul acesta?

— Pentru amândouă. Acestea sunt regulile.

— Nu vreau să vă reţin de la munca dumneavoastră, colonele, spuse ea, stingherită de privirea lui.

— Munca mea, replică el, este să vă supraveghez pe dumneavoastră.

9

Katinka aşează fotografia pe dosar, o trase mai aproape şi privi chipul femeii. În ochii ei se reflecta bliţul unui aparat de fotografiat demodat, dar privirea ei nu exprima nicidecum deznădejde şi autocompătimire, ci căldură şi un amuzament batjocoritor, deşi, în încordarea muşchilor feţei, Katinkăi i se păru că citeşte strădania de a-şi arăta pe cât posibil, chiar şi pe marginea prăpastiei, latura cea mai bună.

— Bună, murmură Katinka, imaginându-şi că fotografia i-ar putea răspunde, că ochii aceia imploratori ar putea clipi. Cine eşti tu?

În interiorul dosarului, ataşată de copertă, era o bucată de hârtie îngălbenită şi pătată, pe care ar fi trebuit să semneze cei care citiseră dosarul, dar era goală. Nimeni din afara KGB-ului nu îl citise vreodată. Pe prima foaie din dosar, Katinka citi o scurtă biografie a femeii:

Născută în 1900 la Sankt Petersburg, Alexandra Samuilovna Zeitlin-Paliţîn, numită Saşenka, tovarăşa Vulpe Polară. Naţionalitatea: evreică. Membru de partid din 1916. Ultimul loc de muncă: redactor-şef al revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, *Editura de Stat. A absolvit Institutul Smolnîi…*

— Sa-şen-ka… rosti Katinka pentru sine, ne vei ajuta tu oare pe Roza şi pe mine?

Familia:

Tatăl, baronul Samuil Zeitlin, bancher capitalist, ulterior expert apartinic la Comisariatul Poporului pentru Finanţe şi apoi la cel pentru Comerţ Extern, pe urmă la Banca de Stat, demis din funcţie în 1928, exilat în 1929, arestat în 1937, condamnat la zece ani în Kolîma.

Mama: Ariadna Zeitlin, născută Barmakid, decedată în 1917.

Fratele mamei: Mendel Barmakid, evreu, membru de partid din 1904, membru al Comitetului Central 1911–1939, arestat în 1939.

Fratele tatălui: Gideon Zeitlin, scriitor. Nu este membru de partid.

Evreu.

Soţul: Ivan Paliţîn, născut în 1895 la Sankt Petersburg, rus, membru de partid din 1911, căsătorit în 1922, arestat în 1939, ultimul loc de muncă: al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, NKVD.

Copii: Volia şi Karlmarx.

— Încântată de cunoştinţă, şopti Katinka.

Saşenka şi soţul ei ar fi foarte bătrâni acum, dar ar mai putea fi în viaţă, în dosar nu era specificat că ar fi murit. Iar copiii lor nici măcar nu ar fi bătrâni. Deşi Katinka nu ştia dacă femeia aceasta avea vreo legătură cu investigaţiile ei, pulsul i se acceleră.

— Mă întreb ce s-o fi întâmplat cu voi.

— Vorbiţi singură, spuse Maimuţica. Vă rog să păstraţi liniştea.

— Mă scuzaţi.

Katinka întoarse pagina. A doua foaie era un formular completat în 16 mai 1939, conţinând o descriere a Saşenkăi. *Culoarea ochilor: gri. Părul: şaten închis, cu şuviţe castanii.* Urmau nişte amprente şterse. Apoi o foaie şifonată şi pătată, purtând antetul: *Direcţia Principală a Securităţii Statului, Secţia pentru Cazuri Grave*. În centrul acesteia era scris de maşină, cu caractere mari şi rotunjite, care exprimau cutezanţă şi sinceritate, de parcă n-ar fi avut nimic de ascuns, următorul ordin: *Zeitlin-Paliţîn, împreună cu soţul ei Paliţîn, a fost demascată ca spioană a Ohranei şi Gărzii Albe, sabotoare troţkistă şi agentă a japonezilor. Trebuie neapărat arestată şi supusă unei percheziţii.*

Urmau ştampile, iniţiale şi semnături. Primul nume era: *Căpitanul Melski, şeful Subsecţiei nr. 9 din cadrul Secţiei nr. 4, Direcţia Principală a Securităţii Statului*. Dar numele lui fusese tăiat cu o linie groasă şi dedesubt, cu un scris ca de copil, cineva notase: *Voi îndeplini oberaţiunea eu însumi. B. Kobulov, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al doilea*. Urma: *Oberaţiunea a fost combletată. Deţinuta Alexandra Zeitlin-Paliţîn mutată în închisoarea Internă. B. Kobulov, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al doilea.*

Rânjind, Maimuţica nu o scăpa din ochi pe Katinka, dar ea nu-i acorda nicio atenţie. Era absorbită de cele citite. Deci Saşenka şi soţul ei căzuseră în dizgraţie în 1939. De ce? Când întoarse pagina, dădu peste mărturia unui bărbat pe nume Piotr Sagan, fost căpitan de Jandarmerie, ofiţer al Ohranei şi ulterior (sub un nume fals) profesor la Irkutsk. Sagan declara că Saşenka şi Vania se aflaseră în 1917 la Sankt Petersburg, la fel ca Satinov. Însă, curând, torentul de acuzaţii aberante aduse Paliţînilor deveni insuportabil. Katinka avu impresia că din negura vremurilor se ivise o nălucă, aducând cu ea un adevărat flagel de minciuni şi învinuiri. Dar un lucru îi atrase atenţia: mărturia lui Sagan era datată 5 iulie, *după* arestarea Saşenkăi. Sagan fusese

adus la Lubianka abia în 1 iulie. Deci Saşenka fusese arestată dintr-un alt motiv. Dar care era acesta?

Dornică să găsească un răspuns, Katinka răsfoi cele cincisprezece pagini scrise neglijent de maşină, fiecare purtând într-un colţ iniţialele tremurate, anemice ale lui Sagan. Cât de ciudat era, îşi spuse Katinka, să vezi viaţa unui om redusă la câteva trăsături de stilou. Încercă să-şi imagineze omul din spatele acelor iniţiale pălite – şi se înfioră.

Urma o singură foaie, care purta titlul: *Extras din mărturia lui Beniamin Lazarovici „Benia" Golden: Anexă la dosarul Alexandrei Zeitlin-Paliţîn*.

Era scriitorul Benia Golden. Katinka auzise de el şi de singura lui capodoperă, nişte povestiri despre Războiul Civil din Spania. Citi următoarele:

B. Golden: Folosindu-se de tehnicile depravate de seducţie, de tipul spioanei Mata Hari, Saşenka – acuzata Alexandra Zeitlin-Paliţîn – m-a sedus sexual, propunându-mi întâi să colaborez la revista ei, pentru ca apoi să mă ademenească la practici sexuale desfrânate, în camera 403 a Hotelului Metropol, rezervată de către Uniunea Scriitorilor/Litfond pentru colaboratorii din afara Moscovei ai revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, al cărei redactor-şef era ea. Sub masca noii femei sovietice, Zeitlin-Paliţîn a recunoscut faţă de mine că este agentă a Ohranei şi troţkistă şi mi-a cerut să îi fac legătura cu serviciile secrete franceze, care mă recrutaseră pe mine la Paris în 1935, unde am participat împreună cu delegaţia sovietică la Congresul Scriitorilor. Ea îl recrutase deja pe unchiul ei Mendel Barmakid, membru al Comitetului Central, iar eu l-am recrutat pe celălalt unchi al ei, prietenul meu, celebrul, scriitor Gideon Zeitlin, pentru a pune la cale asasinarea tovarăşilor Stalin, Molotov, Kaganovici şi Voroşilov la o petrecere în casa Saşenkăi, unde urma să punem otravă pe gramofonul pe care tovarăşul Stalin avea să-l atingă. Prima încercare din casa ei – cu ocazia vizitei tovarăşului Stalin din 1 mai 1939 – a eşuat, fiindcă nu am apucat să pun otrava pe gramofon…

Martori: anchetatorul Rodos, Direcţia Principală a Securităţii Statului, Secţia pentru Cazuri Grave.

Katinka tresări. Talentatul şi melancolicul scriitor Benia Golden întorsese aşadar armele şi o acuzase pe Saşenka. O arestaseră probabil în urma denunţului lui Golden. Dar de ce făcuse el una ca asta? Acuzaţiile lui erau strigătoare la cer.

Însă mărturia lui era datată 6 august, mai târziu chiar decât mărturia lui Piotr Sagan. Katinka întorcea grăbită paginile. Citea deja de mai bine de cincisprezece minute.

După un colaj destul de pitoresc de ştampile triunghiulare, pătrate şi rotunde, citi o însemnare datată şase luni mai târziu:

Procuratura Militară, 19 ianuarie 1940 Ancheta împotriva grupului de spioni terorişti Zeitlin-Paliţîn-Barmakid a fost încheiată, cazul va fi înaintat Curţii… Trimiteţi cazul la Tribunalul Militar, 21 ianuarie 1940.

Katinka se simţea atât de tulburată, de parcă ea însăşi sau cineva apropiat ei urma să fie judecat pe 21 ianuarie 1940. Ochii Saşenkăi o priveau neliniştiţi din fotografie. Maxi avea dreptate: hârtiile acestea vechi, înconjurate de mister, creau o anume intimitate şi ascundeau un insuportabil tragism. Ce se întâmplase cu toţi aceşti oameni la proces? Supravieţuise sau murise Saşenka? Katinka răsfoi nerăbdătoare. Dar în dosar nu mai era nimic.

— Mai aveţi cinci minute! o anunţă Maimuţica, bătând darabana în tăblia mesei.

Katinka observă că Lentin citea o revistă despre fotbal, *Manchester United Fanzine*. Îşi notă în carneţel principalele informaţii şi noile nume: Benia Golden, scriitor cunoscut, Mendel Barmakid, aparatcic uitat, Gideon Zeitlin, literat.

Katinka luă grăbită dosarul lui Paliţîn. Primul lucru, fotografia: Ivan Paliţîn, soţul Saşenkăi şi prietenul lui Satinov, fotografiat din faţă şi din profil, era un bărbat solid, cu păr des grizonant şi pomeţi înalţi, care indicau probabil originea lui tătară. Era un exemplar arătos al acelei specii aspre de proletar rus şi fusese muncitor la Uzinele Putilov. Dar în fotografie avea un ochi învineţit şi o buză spartă. Se împotrivise probabil, gândi Katinka. Purta o uniformă NKVD ruptă. Îi privi ochii şi citi în ei epuizare, dispreţ, mânie, nicidecum teama şi sarcasmul soţiei lui.

— Patru minute, spuse Maimuţica.

Îi citi biografia. Vania fusese un înalt funcţionar al Cekăi şi asigurase paza lui Lenin în primii ani, la Petrograd şi Moscova, din 1917 până în 1919. Avansase rapid în funcţie în perioada Marii Terori, ceea ce însemna că fusese responsabil de anumite crime… Katinka descoperi un ordin de arestare emis cu puţin timp înainte de arestarea soţiei lui. De aceea părea mai degrabă plictisit şi mânios decât speriat. Ştia ce avea să urmeze şi binecunoscuta procedură îl plictisea. Ce se întâmplase cu el? Katinka citi fiecare informaţie de două ori, îşi notă datele şi încercă să înţeleagă cronologia faptelor. Dar nimic din ce citea nu spunea lucrurilor pe nume. Totul era formulat în limbajul codificat al bolşevicilor. Întoarse câteva pagini: Paliţîn începuse să mărturisească în 7 iunie şi continuase în lunile iulie, august şi septembrie. Şi el fusese trimis în judecată.

— Timpul a expirat! spuse Maimuţica.

— O clipă, vă rog!

Sări peste câteva pagini şi ajunse la sfârşit. Trebuia să afle ce se întâmplase cu Paliţîn. Găsi o mărturisire semnată.

Acuzatul Paliţîn: Mă declar vinovat de a fi spionat pentru serviciile de informaţii japonez şi britanic, a fi lucrat în slujba troţkiştilor şi a fi plănuit un complot terorist împotriva conducerii Uniunii Sovietice.

Dar lipsea finalul poveştii – şi orice indiciu cu privire la Satinov şi trecutul lor comun.

Katinka îşi notă datele în carneţel şi oftă cu lacrimi în ochi. Dar de ce? De ce îi venea să plângă din cauza unor necunoscuţi?

— Nu se menţionează sentinţa, spuse ea cu voce tare. Este posibil să fi supravieţuit? Să mai fie încă în viaţă?

— Scrie în dosar că ar fi murit? întrebă colonelul.

Katinka scutură din cap.

— Păi, atunci…

Lentin se ridică în picioare şi se întinse.

— Dar lipsesc o mulţime de lucruri din aceste dosare, colonele. Niciun detaliu cu privire la sentinţă. Poate că Paliţînii au fost trimişi în vreun gulag şi graţiaţi după moartea lui Stalin. Aş dori să depun cerere pentru mai multe dosare. Vreau să aflu ce s-a întâmplat cu aceşti oameni.

— E un fel de joc pentru dumneavoastră, domnişoară? Poate veţi avea noroc. Poate nu. Am să trimit cererea dumneavoastră superiorului meu, generalul Fursenko. Eu nu sunt decât o rotiţă în acest aparat.

Brusc, Katinka se simţi abătută. Nu aflase de ce fuseseră arestaţi soţii Paliţîn. Mărturia căpitanului Sagan era ulterioară arestării lor. Povestea lui Benia Golden despre relaţia lui cu Saşenka era neverosimilă, la fel, bineînţeles, şi complotul de a-i asasina pe liderii Partidului. Atunci poate că şi mărturia lui Sagan era scornită? Şi încă nu aflase dacă toate acestea aveau vreo legătură cu Satinov.

Când împinse dosarul peste masă, pentru a i-l înapoia colonelului Lentin, Katinka îndoi din greşeală hârtia unde erau consemnaţi cei care citiseră dosarul. Văzu câteva nume notate în dreptul anului 1956 şi inima îi stătu în loc: unul dintre ele era Hercule Satinov.

Maimuţica începu să verifice dacă nu lipsea nimic din dosare, umezindu-şi vârful degetului de fiecare dată când întorcea o pagină.

Katinka profită de faptul că mai avea la dispoziţie un minut, două. Redeschise repede dosarul lui Ivan Paliţîn şi ceva îi atrase atenţia. Era un ordin scris de mână, pe o coală cu antetul Securităţii Statului, datat 4 mai 1939:

Strict confidenţial.

Căpitanului Zubenko, Secţia Tehnici Speciale, Direcţia Principală a Securităţii Statului

Dispuneţi imediat supravegherea pe teritoriul oraşului Moscova a tovarăşei Alexandra Zeitlin-Paliţîn, redactor-şef al revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, strada Petrovka nr. 23, şi instalaţi aparatură de ascultare în camera 403, Hotelul Metropol. Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii.

Katinka nu-şi putea desprinde privirea de semnătură: *Ivan Paliţîn, comisar general al Securităţii Statului, rangul al treilea.*

Era chiar soţul Saşenkăi.

Mai târziu, Katinka merse pe străzile Moscovei, coborî dealul dinspre Lubianka, trecu pe lângă Bolşoi şi se îndreptă spre Kremlin. Într-o mână ţinea strâns carnetul de notiţe. Îşi plimbă privirea de-a lungul chioşcurilor care vindeau muzică piratată, reviste de istorie de senzaţional, pornografie americană, tabloide italiene, ba până şi *Cartea Manierelor* a lui Petru cel Mare. Dar gândurile ei erau în altă parte. Se lovi de un bărbat care o înjură, intră într-o Lada care era parcată pe trotuar. Încerca să pună cap la cap cele aflate din dosare. Urcă în cele din urmă dinspre râu spre Kremlin şi înconjură de câteva ori Piaţa Roşie.

Poate că mărturia lui Benia Golden nu fusese totuşi mincinoasă. Era posibil ca Saşenka să fi avut o relaţie extraconjugală cu celebrul scriitor, să se fi întâlnit cu el în camera 403 a Hotelului Metropol? Dar ar fi fost atât de riscant să o seduci pe soţia unui NKVD-ist care dispunea de toate armele poliţiei secrete – supraveghere, ascultare, arestare. Se părea că Vania aflase cumva de relaţia lor şi pusese întreaga maşinărie în mişcare, dezlănţuind catastrofa: iniţiase o anchetă personală, fără aprobare oficială. *Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii. Paliţîn.*

Gelozia, gândi Katinka. Teama unui bărbat că soţia îi pune coarne îi nenorocise oare pe toţi? Pieriseră toţi din pricina geloziei lui?

10

— Deci Vania Paliţîn şi-a înregistrat nevasta în pat cu scriitorul? întrebă Maxi seara, şezând pe motocicletă, în costum de piele, în faţa clubului din apropierea Ambasadei Britanice. Şi în rapoarte apar toate ahurile şi ofurile celor doi…

— …Vania a fost ca scos din minţi, îşi continuă Katinka relatarea, şi a dispus arestarea lui Benia Golden.

— Nu, nu, obiectă Maxi. Benia Golden era un scriitor celebru, Saşenka era şi ea o persoană cunoscută, nepoata lui Mendel Barmakid, „conştiinţa Partidului”. Şi dacă problema nu ar fi fost decât adulterul, de ce l-au arestat şi pe Vania?

— L-au arestat întâi pe Benia, care şi-a denunţat amanta, pe Saşenka, şi ea şi-a denunţat la rândul ei soţul?

— Nu, Katinka, nu înţelegi miezul problemei. Fără acordul lui Stalin, nu ar fi fost arestaţi, spuse Maxi aprinzându-şi o ţigară. Şi apoi, nu se potrivesc datele. Ştii, arhivele sunt pline de minciuni şi scorneli. Trebuie citite ca nişte hieroglife.

Katinka oftă. Se lăsa răcoarea şi fusta ei scurtă nu o proteja de vânt.

— Ce să fac acum?

— Nu te descuraja. Te-ai descurcat foarte bine până acum, mai bine decât aş fi crezut.

Maxi aruncă o privire pe ceas.

— Stai puţin, nu e decât ora nouă. De ce nu o suni pe eminenţa sa, mareşalul? Ai nevoie de ajutorul lui pentru a obţine celelalte dosare KGB, cele pe care nu ţi le-au arătat. Şi acum, când ştii mai multe, poţi să-l întrebi mai multe. Trebuie să-ţi confirme că Paliţînii sunt cei a căror soartă trebuie urmărită.

Acestea fiind spuse, îi oferi Katinkăi o ţigară şi aprinse un chibrit. Feriră amândoi cu palmele flacăra de vânt. Când mâinile li se atinseră, ochii lui se îngustară şi Katinka deveni conştientă de privirea lui scrutătoare.

— Spune-mi, ai de gând să cheltuieşti toţi banii oligarhului? Pe haine? Pe cosmetice? Nu, ai prea mult bun-simţ, eşti prea serioasă. N-ai de gând să cheltuieşti nimic. Ar trebui să te bucuri mai mult de viaţă! râse Maxi. Tu, Katinka, eşti prea drăguţă pentru a fi istoric.

Se aplecă spre ea şi îi feri părul de pe faţă.

— Ia-o mai încet, spuse ea cu răceală, dar îi permise să o sărute pe obraz. Barba lui ţepoasă îi zgârie pielea.

Maxi îşi aruncă ţigara înspre chei, îşi aşeză casca pe cap, porni motorul şi dispăru în direcţia Podului de Piatră.

Katinka privi în urma lui, apoi îşi atinse obrazul, acolo unde o sărutase, şi îl îngână: *Eşti prea drăguţă pentru a fi istoric*. Un caraghios, concluzionă ea. Oi fi tu mentorul meu, dar eşti un fanfaron. Eu hotărăsc cine mă sărută şi cine nu.

Cu cele opt stele roşii ale Kremlinului sclipind deasupra ei, o luă încet, gânditoare, spre un telefon public şi formă un număr.

— Spuneţi, răspunse bătrânul cu accent georgian.

— De data aceasta n-am să mai dansez, zise Hercule Satinov cu un zâmbet lipsit de bucurie.

Şedea în fotoliul lui din strada Granovski, înconjurat de nelipsitele fotografii de familie, chiar dedesubtul portretului său de mareşal, cu pieptul împodobit de medalii.

— Mă ramolesc.

— Să nu cumva să fumezi, tată! S-a dat şi el mare în faţa unei fete frumoase, comentă Mariko şi aduse ceaiul. După aceea a trebuit să-l vâr în pat.

Avea un ton supărat, de parcă ar fi fost vina Katinkăi.

— Nu trebuia să vii acum. E prea târziu. Ar fi mai bine să pleci.

Mariko trânti tava pe masă şi ieşi din încăpere, nu înainte de a mai arunca musafirei o ultimă privire acră.

— Dă-i pace, Mariko…

Femeia închise uşa, dar scârţâitul parchetului trădă că rămăsese în apropiere.

— Ce să-i faci, am îmbătrânit şi eu, spuse Satinov, iar când Katinka se aşeză pe acelaşi scaun ca data trecută, picior peste picior, el o privi aprobator. Arăţi de parcă te-ai fi distrat prin cluburi. Foarte bine. De ce să-şi irosească o floare proaspătă ca tine tinereţea cu praful arhivelor şi misterele trecutului?

Satinov scoase din buzunar un pachet de ţigări, îşi aprinse una şi închise ochii.

— Cu asta mă ocup, mareşale.

— S-ar putea să nu mai ai mult timp pentru cercetările tale. Sau ai început să mă îndrăgeşti? o întrebă privind-o în ochi. Ei bine, fetiţo, ce-ai aflat?

Katinka inspiră adânc.

— În 1956, dumneavoastră v-aţi dus la Lubianka şi aţi citit dosarul lui Vania Paliţîn. El şi soţia lui, Saşenka, erau prieteni vechi de-ai dumneavoastră, încă dinainte de Revoluţie. Ei sunt acele verigi ale trecutului pe care voiaţi să le descopăr.

— Pari mai interesată de subiect decât erai data trecută, remarcă Satinov.

— Aşa este. Oamenii aceştia îmi par atât de reali acum.

— Aha. Specialista în legislaţia Ecaterinei a căpătat o slăbiciune pentru vremurile noastre. Ai simţit mirosul dulce al florilor şi pe cel amar al cenuşei? Asta dovedeşte că eşti un istoric get-beget.

— Vă mulţumesc, mareşale.

— Mai explică-mi o dată, spuse Satinov şi se aplecă spre ea. Numele tău este Vinski. Cum se face că ai primit tocmai *tu* această ofertă de muncă?

— M-a recomandat academicianul Beliakov. Am fost cea mai bună studentă a lui.

— Sigur că da, spuse Satinov şi trase din ţigară cu ochii mijiţi. Văd şi eu că eşti o fată deşteaptă, o persoană deosebită. Academicianul Beliakov a avut dreptate să te propună tocmai pe tine dintre sutele de studenţi care s-au perindat decenii la rând prin faţa catedrei lui… Ia gândeşte-te la asta.

— Cred că a vrut să mă ajute, spuse Katinka puţin enervată.

Era evident că Satinov o lua peste picior, aşa cum făcuse toată viaţa cu cei inferiori lui. Acesta era un alt Satinov, unul viclean şi perfid. Sarcasmul lui otrăvea simpatia pe care o simţise iniţial faţă de el.

— Mareşale, v-aş ruga să-mi răspundeţi la întrebare. Saşenka şi Vania Paliţîn sunt persoanele de urma cărora trebuia să dau, nu-i aşa? Ce s-a întâmplat cu ei?

Satinov scutură din cap şi Katinka observă că pe obraz îi zvâcnea un muşchi.

— Nu există niciun indiciu cu privire la procesul sau sentinţa lor. Este posibil să fi supravieţuit?

— Improbabil, dar posibil. Anul trecut, o femeie şi-a găsit soţul care fusese arestat în 1938. Trăia la Norilsk.

Umbra unui zâmbet amar se ivi pe chipul lui Satinov.

— Tu ai pornit în căutarea pietrei filosofale. Mulţi au căutat-o şi nimeni n-a găsit-o.

Katinka strânse din dinţi şi făcu o nouă încercare.

— Am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Trebuie să le văd dosarele, cele încă reţinute de KGB.

Satinov trase aer în piept, lăsându-şi timp, ca de obicei.

— Bine, spuse în cele din urmă, am să sun nişte prieteni vechi de la Organe. Sunt nişte boşorogi ca mine, îşi aşteaptă moartea în casele lor de vacanţă, pescuiesc, joacă şah şi îi înjură pe noii îmbogăţiţi. Dar am să fac tot ce-mi stă în putinţă.

— Vă mulţumesc, zise Katinka şi se aplecă înainte. În dosare se menţionează că Paliţînii au avut doi copii. Volia şi Karlmarx. Ce s-a întâmplat cu ei?

— Habar nu am. E posibil să fi dispărut şi ei ca atâţia copii din acele vremuri.

— Dar cum?

— Asta va trebui să descoperi singură, spuse Satinov cu răceală şi îşi schimbă poziţia în fotoliu. De unde ziceai că vii? Din nordul Caucazului, nu-i aşa?

Satinov schimbase subiectul. Era o manevră evidentă de diversiune. Katinka îşi adulmecă prada.

— Îmi permiteţi să vă întreb – dumneavoastră i-aţi cunoscut pe Paliţîni. Cum erau?

Satinov oftă.

— Erau bolşevici în trup şi suflet.

— Am văzut fotografia ei în dosar. Era foarte frumoasă şi deosebită…

— Cine o vedea o dată, n-o mai uita, spuse Satinov încet.

— Dar avea o privire atât de tristă, zise Katinka.

Chipul lui Satinov se înăspri, nasul lui persan şi pometii obrajilor

se ascuţiră, deveniră şi mai marcanţi. Pleoapele se închiseră treptat.

— Nu era singura. Există milioane de asemenea fotografii. Milioane de victime care au avut aceeaşi soartă ca ea.

Katinka avu sentimentul că Satinov se închide iar în sine şi de aceea insistă.

— Mareşale, ştiu că sunteţi obosit şi nu vreau să vă mai reţin… dar spuneţi-mi, Roza Ghetman e cumva fiica lor?

— Ajunge, domnişoară!

Mariko, învelită într-un şal negru ca o mantilă spaniolă, se ivise în încăpere. Se postă între Katinka şi Satinov.

— Rău ai făcut că ai venit. Ce întrebări sunt astea? Tatăl meu e obosit. Te rog să pleci acum.

Satinov se lăsă pe spate în fotoliu. Respira hârâit.

— Mai stăm noi de vorbă, spuse cu greu, cu voia lui Dumnezeu.

— Îmi cer scuze, v-am întrebat prea multe. Am stat prea mult…

El nu-i mai zâmbi de data aceasta, ci îi întinse o mână şi îşi feri privirea.

— Am obosit, spuse şi în mână ţinea un bileţel. O persoană cu care trebuie să te întâlneşti. Grăbeşte-te. S-ar putea să fie deja prea târziu. Transmite-i salutări din partea mea.

11

Două zile mai târziu, Katinka era trezită de zbârnâitul telefonului verde de plastic, din minuscula şi îmbâcsită ei cameră de hotel. Patul, noptiera, lampa şi masa de scris alcătuiau o singură piesă de mobilier. Cuvertura, covorul şi draperia aveau culoarea pucioasei. Katinka o visase pe Saşenka. Femeia din fotografie îi vorbise:

— Nu renunţa! Insistă la Satinov…

Dar de ce era Satinov atât de îndărătnic? Va refuza oare să o mai întâlnească? Pe jumătate adormită, Katinka se întinse după receptor.

— Alo, spuse.

Se aşteptase să audă glasurile părinţilor ei, sau poate pe cel al Rozei Ghetman, care îi telefona periodic, pentru a se interesa de mersul lucrurilor. „Bună, Katinka, ai găsit vreo nestemată?” Acestea erau cuvintele cu care începea Roza orice convorbire.

— Colonelul Lentin la aparat.

Katinka se miră. Era Maimuţica de la arhivele KGB-ului.

— Vreţi să mai vedeţi şi alte dosare?

— Da, răspunse ea bucuroasă. Ar fi grozav.

— Grozav? Grozav, într-adevăr. Sunteţi atât de uşor de entuziasmat. Vă aşteptăm la ora două în cafeneaua Piano, de la Lacurile Patriarhiei.

Katinka îşi trase cizmele în picioare şi îmbrăcă fusta scurtă de jeans

cu paiete. Câştiga bani pentru prima oară în viaţă, dar nu avea sentimentul că i s-ar fi cuvenit. Îi folosea pentru a-şi plăti camera de hotel, mâncarea şi transportul, dar nimic altceva. Făcea lucrul acesta doar pentru Roza, pentru ca şi Roza, la fel ca ea, Katinka, să aibă o familie.

Coborî cu liftul în holul de marmură gri al hotelului, intră de acolo într-un alt hol, urcă nişte trepte, o luă la stânga pe un coridor, apoi la dreapta şi dădu în cele din urmă la o parte o draperie roşie, în spatele căreia se ascundea o odăiţă cu trei mese şi o bucătărie minusculă, unde trebăluia o femeie în vârstă. O întâmpină o aromă ispititoare de grăsime prăjită şi sfârâitul ouălor din tigaie. Un tânăr jurnalist englez şi un bătrân armean şedeau la mesele lor obişnuite şi beau cafea.

— Bună dimineaţa, señorita, o salută într-o rusă stâlcită femeia cu şort albastru, a cărei fată smeadă, cu maxilare pronunţate, era brăzdată de riduri adânci. O omletă spaniolă?

— Ca de obicei, răspunse Katinka.

Bucătăreasa era o spaniolă bătrână, care susţinea că găteşte în această minusculă bucătărie încă de pe vremea Războiului Civil din Spania.

— Cea mai bună bucătăreasă din Moscova! murmură armeanul şi îi trimise femeii o bezea.

Un ceas mai târziu, Katinka urcă fără grabă strada Tverskaia, fostă Gorki, o luă la stânga printr-un gang şi se îndreptă spre cele două Lacuri ale Patriarhiei, pe care le înconjura un parc. Ştia că Bulgakov locuise undeva prin apropiere, în perioada când scrisese *Maestrul şi Margareta*. Îşi cumpără o îngheţată de la terasa unei cafenele şi se aşeză pe o bancă, privind la cuplurile şi copiii care se plimbau, la bătrânii care se uitau la ea. De ce îi propusese Maimuţica să se întâlnească aici şi nu la Lubianka? Îi aducea oare dosarele? Nu, era imposibil. Atunci de ce? Nu avea încredere în oamenii de felul lui.

La ora două, Katinka părăsi parcul şi porni spre capătul străzii. Acolo se afla o firmă pe care scria în alb şi negru: BAR-CAFÉ PIANO. Intră. Rod Stewart cânta dintr-o staţie „De Ya Think I'm Sexy". În micuţa cafenea nu se afla mai nimeni, doar în spatele tejghelei era un bărbat cărunt şi uscăţiv ca un spectru, care fuma şi turna în acelaşi timp votcă în trei pahărele, şi la o masă din crom alţi doi bărbaţi. Unul dintre ei era colonelul Lentin, Maimuţica, într-un sacou verde sport şi cu cravată Wimbledon. Se ridică de la masă şi îi întinse mâna.

— Poftiţi, luaţi loc, domnişoară.

Îi oferi un scaun.

— Să vi-l prezint pe colegul meu, Oleg Sergheievici Trofimski.

— Încântat, domnişoară, încântat. Da, poftiţi, luaţi loc!

Scăfârlia mare şi diformă a lui Trofimski arăta ca o ghiulea, iar barba lungă îi dădea aerul unui magician ieşit la pensie. Barmanul

aduse păhărelele cu votcă şi le trânti pe masă.

— Nu, nu, protestă Magicianul cu asprime. Dima, adu-ne cel mai vechi whisky scoţian pe care-l ai. Domnişoara e mult prea distinsă pentru banala votcă rusească.

Barmanul ridică din umeri şi se întoarse la tejghea.

— Dima e un tovarăş ieşit la pensie, îi explică Magicianul Katinkăi, deci noi, cum să zic eu, noi îi patronăm localul. El îmi cunoaşte gusturile. Nu-i aşa, Dima?

Dima îşi dădu ochii peste cap şi le aduse băuturile de culoarea chihlimbarului.

Magicianul se întoarse spre Katinka.

— Aşa. Savuraţi-l. Are cincizeci de ani, e maturat în butoaie de stejar pe o insulă scoţiană. Cum îi zice? Laphroaig. Gustaţi-l. Simţiţi aroma de turbă? Ăsta-i solul de acolo. Când am lucrat la ambasada londoneză – sarcinile mele erau, ca să zic aşa, clandestine – am făcut un tur al insulelor scoţiene. Familia regală britanică nu bea decât whisky din acesta, când merge la vânătoare în Scoţia. Haideţi, beţi!

Katinka gustă un strop.

— Sunteţi istoric, nu-i aşa? întrebă Magicianul, mângâindu-şi barba.

— Da, domeniul meu este secolul al XVIII-lea.

— Şi eu am studiat istoria şi cunosc foarte bine Registrul Genealogic, familiile Romanov, Saxa-Coburg, chiar şi ramurile colaterale, spuse Magicianul. E un hobby, ca să zic aşa. Dar acum, după ce v-am învăţat ceva despre viaţa civilizată, să trecem la subiectul întâlnirii noastre. Dumneavoastră faceţi cercetări în cu totul alt domeniu? Perioada cultului personalităţii?

— Da, mă interesează o anumită familie, răspunse Katinka prudent.

— Ştiu, ştiu, mi-a spus colonelul Lentin. Şi nu aţi fost mulţumită de documentele care vi s-au arătat?

— Mi-ar plăcea să mai văd şi altele.

— Nicio problemă, să ştiţi că se poate. Le veţi vedea.

— Vă mulţumesc, răspunse Katinka plăcut surprinsă. Când?

Magicianul îşi legănă un deget în aer.

— Ne adaptăm şi noi la epoca modernă, nu-i aşa, colonele Lentin? O primim cu braţele deschise! Dar rămânem patrioţi. Nu vrem să ne americanizăm. Să nu căpătaţi o impresie greşită, domnişoară. Noi, cei de la Organele Competente, suntem conştiinţa acestei ţări. Noi o vom ajuta să redevină puternică.

— Dar dosarele? Când le pot vedea?

— Sunteţi tânără. Grăbită. Poate chiar mâine?

— Da, vă rog mult, spuse Katinka, pe cât de nerăbdătoare, pe atât de suspicioasă.

— Putem mâine, colonele? întrebă Magicianul.

— Poate în trei zile, răspunse Lentin, căruia îi revenea în mod evident un rol secundar în toată afacerea. Poate într-o săptămână.

— Atunci ne-am lămurit, concluzionă Magicianul. Şi n-o să vă coste prea mult.

— Să mă coste? exclamă Katinka. Dar…

— Aaaa, ia uitaţi-vă la ea! strigă Magicianul cu un aer teatral. Ia priviţi acest chip drăgălaş şi îngrijorat! Ha, ha. Aţi venit de curând la Moscova, un pisoiaş în marele oraş, se vede. Da, totul costă. Colonelul şi cu mine îmbrăţişăm noua mentalitate! Mai adu-ne whisky, Dima. Să bem în cinstea învoielii noastre!

12

A doua zi după prânz, Katinka străbătu pasajele înalte şi coridoarele magazinului universal GUM din Piaţa Roşie. Avea o întâlnire în restaurantul Bosco, unde fete bronzate şi suple, cu picioare lungi, în cizme şi fuste şi cu lanţuri sclipitoare Versace, şedeau la mese cu bărbaţi îndesaţi în costume italieneşti. În aer plutea aroma cafelei măcinate şi a trupurilor parfumate. Localul era atât de elegant, încât Katinka avea senzaţia că se află la Veneţia sau New York, deşi nu călătorise niciodată decât la Londra.

Ce luxos este! îi trecu prin minte, fără să-i acorde vreo atenţie ospătarului-şef, un tătar cu aer de italian şi profilul unui porumbel, care îi scruta dispreţuitor fusta cu paiete şi cizmele albe.

— Ia te uită! exclamă Katinka. Ce privelişte!

În faţa uriaşei ferestre panoramice, de unde se vedea imensitatea pavajului strălucitor al Pieţei Roşii, oftă cu plăcerea senzuală a unei fete din provincie. De acolo, turlele colorate ale Catedralei Sfântul Vasile, care semănau cu nişte conuri de îngheţată, păreau mai degrabă tătăreşti decât ruseşti. În faţa zidului Kremlinului se înălţa mausoleul de granit roşu, în stil egiptean, care adăpostea trupul mumificat al lui Lenin. Puţin mai departe, aproape ascuns de zid, era măruntul bust din marmură verzuie al lui Stalin, ridicat după înlăturarea ireverenţioasă a trupului său din mausoleu. Vederea Kremlinului atât de rusesc, cu bisericile sale ortodoxe, cu palatele sale ţariste, verzi şi ocru, cu stelele sale roşii, o umplu pe Katinka de o mândrie slavică.

Văzu cupola sediului Consiliului de Miniştri, unde lucraseră Lenin şi Stalin şi unde îşi avea acum biroul preşedintele Elţîn. Saşenka îi cunoscuse pe Lenin şi pe Stalin personal, în acei primi ani de consolidare a puterii sovietice, îşi aminti Katinka şi se sperie cât de obsedată devenise de această femeie, pe care nu o cunoştea decât dintr-o fotografie şi un dosar.

— Cu ce vă pot ajuta, domnişoară? întrebă ospătarul-şef. Doriţi o masă cu vedere la Piaţa Roşie?

— Domnişoara e cu mine, răspunse un glas din spatele ei.

Masiv şi cu un aer pierdut, Paşa Ghetman se apropie cu mişcări stângace. Deşi erau scumpe, hainele de pe el arătau ca de căpătat. Pantalonii erau prea largi, cămaşa era greşit încheiată. Şi totuşi, emana încrederea în sine a unui cosmopolit şi aroganţa unui locuitor al Odessei. Mirosul înţepător al trabucului său supradimensionat pătrunse în nările Katinkăi.

După discuţia cu Maimuţica şi Magicianul, Katinka stătuse de vorbă cu Roza şi aceasta o rugase să i se adreseze lui Paşa, care stabilise imediat o întâlnire cu ea.

Katinka era nesigură dacă Paşa avea să o îmbrăţişeze. Se aplecară unul spre celălalt, dar Paşa se dădu în ultima clipă înapoi şi îi întinse, în schimb, mâna. Katinka roşi, dar ospătarul salvă situaţia.

— Bine aţi venit, domnule Ghetman! Masa dumneavoastră obişnuită, în nişă? Poftiţi, vă rog!

La masa alăturată se aşezaseră bodyguarzii lui Paşa, trei huidume cu capetele rase şi tatuaje care se iveau dedesubtul gulerelor de cămaşă. Paşa o luă înainte cu mersul lui de urs şi Katinka observă că îşi legăna mâinile mari, de parcă ar fi vrut să prindă nişte mingi de jonglat.

— N-am mult timp, spuse Paşa după ce se aşezară.

— Nu am ştiut că sunteţi aici. Credeam că sunteţi la Londra.

— Apă?

Paşa se întinse după sticla cu apă şi o vărsă pe masă. Câţiva ospătari se bulucirăă să şteargă masa, dar el nici nu-i băgă în seamă.

— M-am întors acasă. Curând avem alegeri. Preşedintele are nevoie de ajutorul nostru, trebuie să scăpăm de comunişti. Mămica vine şi ea de la Londra. Trebuie să înţelegeţi că e ultima ei şansă de a afla cine este. Katinka, imaginaţi-vă cum este să nu ştii cine eşti! Eu am fost atât de apropiat de părinţii mei, dar ea a avut mereu acest gol în suflet. Dumneavoastră vă cunoaşteţi părinţii?

— Sigur că da.

— Aţi avut o copilărie fericită?

Katinka dădu din cap. Îi era cu neputinţă să ascundă bucuria acestui gând.

— Tatăl meu este medic. Locuim cu bunicii, în casa lor bătrânească. M-au iubit întotdeauna foarte mult.

— Noi, dumneavoastră şi cu mine, suntem atât de norocoşi. Ştiu că aţi vorbit frecvent cu mămica – pe Katinka o amuza faptul că acest miliardar, mare cât un urs, de vreo treizeci şi cinci de ani, încă mai spunea „mămica” – dar aş vrea să-mi spuneţi şi mie ce aţi aflat până acum.

În timp ce Katinka îi relată cele aflate, telefonul lui mobil sună încontinuu. Un bodyguard răspunse o dată la telefon şi îi comunică

ceva lui Paşa la ureche; o fată roşcată, în fustă mini de piele, cu cizme şi curea Chanel, îl salută; câţiva oameni de afaceri veniră să-i scuture mâna – dar, în pofida tuturor acestor întreruperi, Katinka reuşi să-i explice tot ce aflase deocamdată. Paşa se aplecă spre ea şi o ascultă atent, molfăind capătul trabucului şi sfredelind-o cu ochii lui negri.

— Deci Satinov ştie ceva, dar e foarte bătrân şi face pe misteriosul. Tipic pentru generaţia aceasta, care a făcut din secretomanie un fetiş. V-aţi descurcat foarte bine.

Katinka roşi de plăcere.

— Dar dosarele erau incomplete şi atunci m-am întâlnit cu doi oameni de la KGB, pentru a le cere documentele lipsă, şi mi-e atât de ruşine – le-am spus, desigur, că e imposibil – dar mi-au cerut…

— Ce?

— Bani! E dezgustător!

— Cât? întrebă Pasa.

— Le-am spus că e ridicol.

— Auziţi, spuse Paşa, nu vreau să par… dar sunt mai în vârstă decât dumneavoastră… Îmi cer scuze că mi-am ieşit din fire la Londra. Mămica m-a certat. Dar dumneavoastră sunteţi cam naivă. Eu am întâlnit tot felul de fete care umblă după bani. Văd că dumneavoastră sunteţi altfel. Şi mămica zice că nu o faceţi pentru bani, că doriţi cu adevărat să ne ajutaţi. Sper, aşadar, să căutaţi în continuare. Cât vor?

— Dar nu avem voie să le dăm bani, protestă Katinka, să dăm bani Organelor! Nu sunt oameni cumsecade.

— Spuneţi-mi doar cât au cerut.

— Au spus… e aşa de mult, e o crimă, sunt nişte mafioţi… Katinka oftă. Cincisprezece mii de dolari. O neruşinare! Ce se întâmplă cu ruşii în vremurile astea?

Paşa ridică din umeri. Mâinile lui mari ca nişte labe de urs se deschiseră şi se închiseră.

— E cadoul meu pentru mămica. Adevărul are preţul lui, dar o familie e de nepreţuit. Cine înţelege asta, înţelege totul. Am să plătesc.

— Nu.

— Nu-mi spuneţi mie ce am de făcut! mârâi Paşa şi, mototolind un colţ al feţei de masă, fu cât pe-aci să dărâme toată vesela. Sunt banii mei şi avem nevoie de informaţiile lor.

— Bine, dacă aşa doriţi… spuse Katinka în cele din urmă. Mai e ceva. Satinov mi-a dat acest bileţel şi mi-a spus să mă întâlnesc neapărat cu această persoană, să nu mai aştept prea mult.

Şi îi înmână bucata de hârtie.

— E un număr de telefon din Tbilisi. Din Georgia.

— Da.

— Păi şi atunci ce mai aşteptaţi? Trebuie să mergeţi neapărat acolo, Katinka.

— Acum?

— Sigur, mergeţi la hotel, luaţi-vă paşaportul şi faceţi-vă bagajul. Când vă întoarceţi, vă dau banii şi vă puteţi întâlni cu pungaşii de la KGB.

Paşa Ghetman formă un număr pe telefonul mobil.

— Eu sunt. Fă o rezervare pentru Tbilisi, în după-amiaza asta. La patru? Bine. Ecaterina Vinski. Rezervă-i o cameră la Hotelul Metechi Palace. Pa.

Apoi strigă către masa alăturată:

— Hei, tigrule! iar unul dintre bodyguarzi se apropie cu paşi apăsaţi. Du-o pe Katinka la hotel şi de acolo la aeroportul Şeremetievo. Acum.

13

Se întunecase deja la Tbilisi, când sosi Katinka la aeroport, un bazar populat de taximetrişti gălăgioşi, bandiţi, negustori, soldaţi şi hoţi de buzunare. Dar o aştepta un şofer, cu o bucată de carton pe care scria *Vinski* şi o Volga, al cărei motor nu pornea decât cu ajutorul a două sârme şi o melodie fredonată. Intrară în oraş, acompaniaţi de focurile de armă, care răsunau deasupra capitalei prost luminate a acestei ţări mici, aflate în plin război civil. Hotelul Metechi Palace era o clădire modernă, urâtă, cu ascensoare de sticlă şi o curte interioară spaţioasă, închisă cu un acoperiş de sticlă, în care se înălţau pe mai multe etaje balcoane verzi de fier. Bandiţi georgieni cu tocuri de pistol strălucitoare, înarmaţi cu kalaşnikovuri, păzeau hotelul.

Katinka îşi lăsă bagajele la hotel şi se sui într-un taxi. Trecură de mai multe puncte de control, păzite de miliţioneri în uniforme pestriţe, aparţinând feluritelor armate private. Poliţiştii, în schimb, aveau uniforme ponosite şi un aer pierdut în propriul lor oraş. Clădirile, cândva grandioase, erau acum dărăpănate, iar străzile evocau visul levantin al unui Paris ce nu existase niciodată.

Katinka nu mai fusese niciodată în Georgia – familia ei îşi petrecea vacanţele la Soci, la Marea Neagră – dar cunoştea desigur reputaţia ţării: cornul abundenţei, pivniţa de vinuri, capitala playboy-ilor, giuvaerul coroanei, templul plăcerilor din fostul imperiu sovietic, cu recoltele sale bogate de struguri şi legume, apa sa minerală sulfuroasă Borjomi în celebrele sticle verzi, vinurile sale roşii aspre, liderii săi comunişti corupţi şi privilegiaţi, care trăiseră ca sultanii, intelectualii săi polemici şi aventurierii săi cu moravuri dubioase. Dar Georgia avea şi o latură întunecată. De aici proveniseră Stalin, Beria şi toţi ceilalţi comunişti celebri, cu nume greu de pronunţat, precum Sergo Ordjonikidze, Abel Enukidze şi mareşalul Hercule Satinov.

Taxiul o duse în centru. Traversară Piaţa Libertăţii (care se numise

Erevan în perioada ţaristă, apoi Beria, apoi Lenin) şi ieşiră în bulevardul lat şi frumos, numit Rustaveli (în perioada ţaristă Golovinski), cu teatrele şi palatele sale. Fiindcă taximetristul nu ştia unde se află casa pe care o căuta Katinka, întrebă, strigând pe geamul deschis, mai mulţi pietoni. Viră fără să se sinchisească de claxoanele furioase şi îi arătă Katinkăi ruina arsă a Hotelului Tbilisi, cândva cel mai grandios de la sud de Moscova. Opriră în cele din urmă pe o colină cu străduţe pavate, dedesubtul unei biserici cu turn rotund, în stil georgian ortodox, şi şoferul arătă cu degetul în beznă.

— Acolo e!

Katinka îi achită cursa în dolari şi coborî precaută străduţa cufundată în întuneric. În spatele zidurilor înalte se zăreau vile îmbrăcate în iederă, cu balcoane încărcate de flori, de unde răzbăteau râsete şi sclipiri de felinare. Un bărbat bărbos, cu păr alb des, ţinea în mână un felinar.

— Unde mergeţi? V-aţi rătăcit? o întrebă într-o rusă stâlcită.

Katinka observă că era înarmat, dar nu se sperie.

— Cafeneaua Biblioteca unde este? îl întrebă.

— Veniţi cu mine!

Bărbatul o luă de braţ şi o conduse până la o casă aproape complet ascunsă vederii de iederă. Deschise o uşă de lemn cu două canaturi şi pătrunseră într-un hol cu dale de marmură crăpate, luminat de o singură lumânare, în care mirosea a mâncăruri georgiene. În dreapta se afla o altă uşă mare, dărăpănată, pe care el o deschise, mormăind ceva în georgiană, după care îi spuse Katinkăi în rusă, cu puşca atârnându-i ameninţătoare pe umăr:

— Intraţi! Asta e cafeneaua!

Cu gura căscată de mirare, Katinka intră în localul luminat de lumânări, care căpătaseră parcă aripi de la ceara scursă. În aer pluteau arome delicioase – de flori de corcoduş, ghimbir, măr şi migdale. Era o bibliotecă veche, ale cărei rafturi se înălţau printre mese şi în spatele tejghelei. Pereţii erau acoperiţi de hărţi, drapele ale regimentelor ţariste, ale brigăzilor georgiene şi proletarilor bolşevici, desene cu motive alese sau obscene, tablouri, icoane, uniforme vechi georgiene, săbii şi pumnale, busturi ale lui Mozart şi Stalin, al Reginei Tamara şi ale unor senatori romani. Unele dintre rafturi putreziseră şi se prăbuşiseră, împrăştiindu-şi nepreţuitele volume vechi pe podea, de unde nimeni nu le ridicase şi unde continuau să zacă, având paginile îngălbenite desfăcute ca nişte evantaie.

La o masă, un bătrân cu pălărie neagră de fetru citea la lumina slabă a lumânărilor. La o altă masă, un grup de turişti americani, în bocanci Timberland şi pantaloni scurţi, cu portmoneele prinse la curea (pentru a atrage atenţia oricărui potenţial hoţ asupra bogăţiei lor occidentale), închinau cu vin georgian. Doi georgieni cărunţi se certau

în gura mare din pricina politicienilor.

— Şevarnadze e un trădător, un spion, un kaghebist! ţipa unul.

— Zviad e un bezmetic, un spion, un kaghebist! ţipa celălalt.

— Doriţi o masă? Un pahar cu vin? Serviţi cina? o întrebă pe Katinka un bărbat înalt şi slab, cu bască albastră, îmbrăcat într-un caftan strâns în talie, cu un săculeţ pentru gloanţe şi un pumnal incrustat la cingătoare, apoi făcu o plecăciune. Mă numesc Nugzar. Dumneavoastră cine sunteţi? V-aţi rătăcit cumva?

— O cunoaşteţi pe Audrey Zeitlin? Aş dori să o vizitez.

— Pe bătrâna doamnă englezoaică? Ea este talismanul nostru! Îi ducem demâncare în fiecare zi! A lucrat multă vreme la noi, ne-a învăţat engleza şi pe noi, şi pe copiii noştri! E sus, veniţi cu mine!

Katinka urcă după Nugzar la etaj. Străbătură un coridor, în care câteva tulpini de iederă străpunseseră un perete, pentru a se uni cu alte tulpini, care intraseră pe o fereastră ce nu mai putea fi închisă. La capătul coridorului, Nugzar bătu într-o uşă.

— Anuko! strigă.

Georgienii ăştia cu diminutivele lor, gândi Katinka amuzată.

— Ai un oaspete, Anuko!

Niciun răspuns.

Nugzar deschise încet uşa şi aruncă o privire sfioasă în camera întunecoasă.

14

— Am sperat tot timpul că ai să vii, spuse Lala cu glasul tremurat al celor foarte bătrâni.

Îmbrăcase un capot peste cămaşa de noapte şi avea părut alb lung. Nu mai rămăsese prea mult din ea, doar o mână de oase ţinute laolaltă de o piele albă, atât de delicată, încât era aproape străvezie. Însă ochii ei, care păreau imenşi datorită strălucirii lor de opal, o fascinau pe Katinka, fiindcă exprimau voinţă şi cutezanţă, captivau şi dădeau impresia că posesoarea lor s-ar putea măsura cu orice persoană mai tânără şi energică.

— De cincizeci de ani te aştept. De ce nu ai venit mai devreme?

— Bună seara, spuse Katinka şovăielnic, cu teama că poate greşise adresa, deşi doamna aceasta bătrână părea să o cunoască. Mareşalul Satinov m-a trimis la dumneavoastră.

— A, Satinov. El a fost eroul nostru, îngerul nostru păzitor. E bătrân şi el, desigur. Dar nu aşa bătrân ca mine. Ia loc, te rog.

Katinka se aşeză în fotoliul moale din colţul încăperii strâmte. La capul patului ardea o lumânare. Fotografii sepia de aristocraţi cu jobene pe cap şi gulere albe apretate; o şcolăriţă cu aer distins, cu şorţuleţ alb; macheta din argint a unei sonde petroliere; o mulţime de

cărţi vechi.

— Ajută-mă, scumpa mea, să-mi aranjez perna la spate şi adu-mi un pahar cu vin. Coboară şi cere-i lui Nugzar. Pe urmă, trebuie să stăm de vorbă. Toată noaptea. Când eşti bătrân ca mine nu-ţi mai trebuie atâta somn. Cine ar vrea să mai trăiască la vârsta mea? E o nenorocire. Toţi prietenii mei sunt morţi, e atât de trist! Şi soţul meu e mort de patruzeci de ani. Dar cred că de aceea am aşteptat, scumpa mea, ca să te întâlnesc pe tine. Şi iată că ai venit, trimisă de mareşalul Satinov. Vrea ca tu să-i găseşti pe copilaşii mei dispăruţi, nu-i aşa? Îţi notezi, draga mea?

Cu sentimentul că pătrunsese într-un vis, Katinka scotoci în geantă după carnet şi stilou.

— Am să-ţi povestesc despre Saşenka, Fulguleţ şi Carlo.

— Un moment, pe Saşenka o cunosc, dar Fulguleţ şi…

— Dar nu ştii chiar nimic, scumpa mea? Fulguleţ şi Carlo erau copiii Saşenkăi. Numele lor adevărate erau Volia şi Karlmarx. Am să-ţi spun povestea lor, dar înainte de asta deschide, te rog, geamul!

Katinka nu putea fi decât bucuroasă să permită aerului înmiresmat să intre în cameră. Afară, grădina adormită respira din toţi porii. Printre lamelele obloanelor vechi, irişii, trandafirii şi florile de corcoduş, cu mireasma lor de măr şi migdală, trimiseră valuri de parfum în încăperea cu aer stătut. De la parter se înălţa o aromă intensă de ghimbir şi nucşoară, din cazanele în care fierbea tocăniţa de miel.

Şi astfel, în timp ce bea vinul şi mânca plăcinta cu brânză aduse de jos, de către războinicul georgian, Katinka se întoarse în timp, într-o epocă imposibil de imaginat, într-o vilă din strada Bolşaia Morskaia din Sankt Petersburg, unde un bancher evreu şi soţia lui uşuratică crescuseră o fată pe nume Saşenka, a cărei tânără dădacă venise din Anglia, dintr-un sat numit Pegsdon, unde părinţii ei ţinuseră hanul „Live and Let Live”, nu departe de târguşorul Hitchin din Hertfordshire. „Lala” Lewis, cum îi spusese Saşenka – „şi tu, Katinka, trebuie să-mi spui la fel” – ştia totul despre familia Zeitlin. I-o descrise Katinkăi pe fata serioasă şi stângace, cicălită şi dispreţuită de mama ei, iubită de la distanţă de tatăl ei, copleşită de afecţiunea dădacei ei.

Lala Lewis îi zugrăvi un tablou atât de viu al acelei epoci: automobile vechi, cu faruri de crom şi banchete din lemn de tec şi piele, trăsuri şi sănii cu vizitii în cojoace, milionari, conţi şi revoluţionari, unchi şi şoferi, crize de nervi şi sinucideri.

— M-am îndrăgostit de baronul Zeitlin chiar aici, în casa asta din Tbilisi, care i-a aparţinut lui cu mult, mult timp în urmă, îi spuse Lala Katinkăi şi îi relată apoi cum o ceruse Zeitlin în căsătorie, într-un mic separeu al restaurantului Donan din Sankt Petersburg.

— Samuil a pierdut tot în 1917, dar a făcut apoi carieră în slujba

sovieticilor, pentru ca în 1929 să piardă iarăşi tot. Şi atunci am venit aici. Credeam că e un loc mai sigur. Dar simţeam că nu mai avem mult timp la dispoziţie şi că trebuie să profităm de fiecare moment. Ne-am iubit atât de mult. În fiecare zi eram ca în luna de miere, fiecare sărutare era pentru noi un dar. La Moscova, Saşenka şi Vania – cum îi spunea toată lumea soţului ei – aveau funcţii înalte. Îi cunoşteau pe toţi, chiar şi pe Stalin. Saşenka era redactorul-sef al unei reviste, Vania era NKVD-ist, probabil un torţionar nemilos, deşi altfel părea un om jovial. Ne era atât de dor de ei – eu o iubeam pe Saşenka la fel de mult ca Samuil. Ştii, de fapt asta ne apropiase de la bun început, dragostea noastră faţă de Saşenka. Dar când l-au arestat pe Samuil, m-am gândit că nu mai are nicio şansă să supravieţuiască şi îi aşteptam să vină să mă aresteze şi pe mine. Am continuat să lucrez aici, în cafenea, am îngrijit copii, am devenit cea mai bună profesoară de engleză din oraş. Am predat copiilor de ştabi şi mai dau şi astăzi încă ore! Dar să nu-mi pierd firul povestirii! Când l-au luat pe Samuil, am fost foarte mâhnită. Scrisorile şi banii pe care îi trimiteam veneau înapoi; însemna că murise. Pe urmă i-au luat şi pe Saşenka, şi pe Vania. Atunci m-a cuprins disperarea. Îţi imaginezi, aşadar, marea mea mirare când Samuil s-a întors acasă. Ah, în vremurile acelea moartea era atât de capricioasă!

— Cum a reacţionat Samuil când a aflat că Saşenka dispăruse?

— Pe patul de moarte, când Samuil îşi pierdea şi recăpăta tot mereu cunoştinţa, a spus: „Saşenka, draga mea, lisicika mea, vulpiţa mea, ai să vii să mă săruţi, Saşenka, înainte să mor?" Era convins că Saşenka avea să se întoarcă. Atunci i-am promis că am s-o aştept eu în locul lui.

— Nu aţi obosit, Lala? întrebă Katinka din dorinţa de a-i menaja Lalei puterile, deşi era nerăbdătoare să-i asculte poveştile. Nu vreţi să dormiţi puţin?

Observă că Lalei i se prelingeau lacrimi pe obraji.

— Am obosit, dar am aşteptat atâta vreme să povestesc toate acestea. Ştii, când Samuil era în gulag, tovarăşul Satinov m-a chemat la Palatul Viceregelui, să-mi facă o ofertă imposibil de refuzat. Ascultă-mă cu atenţie, Katinka. Nu mai am putere să povestesc toate acestea decât o singură dată.

— Vă ascult cu cea mai mare atenţie!

— Hercule Satinov a fost un erou. Avea o nevastă tânără, un copil mic şi toate privilegiile funcţiei sale. L-ar fi putut împuşca, fiindcă îi ajutase pe copiii Saşenkăi. Şi totuşi, el a aranjat totul. Într-o vreme când toţi oamenii erau lachei, laşi sau ucigaşi, el singur a îndrăznit să fie un om cumsecade. Dacă vrei să îţi notezi povestea aceasta, scrie neapărat ce-ţi spun acum!

— Am să scriu, spuse Katinka, gândindu-se la bătrânul şi vicleanul mareşal şi la expresia de durere de pe faţa lui, când ea îl întrebase de soarta Saşenkăi şi a copiilor ei.

— În Palatul Viceregelui – la vremea aceea, sediul Partidului – Satinov mi-a spus că li se întâmplase ceva îngrozitor Saşenkăi şi lui Vania şi că trebuia să am grijă de copiii lor. M-a trimis în gara din Rostov, unde i-am întâlnit în cantină pe copii, împreună cu dădaca lor, Carolina. Erau epuizaţi, murdari şi înfometaţi, dar i-am îndrăgit din prima clipă. Am avut sentimentul că eu îi crescusem, fiindcă Saşenka îi iubise aşa cum o iubisem eu pe ea. Fulguleţ mi-a amintit atât de mult de Saşenka, încât am sărutat-o de cum am văzut-o şi ea s-a topit în braţele mele! Carlo era un băieţel adorabil, dezgheţat şi jucăuş – semăna cu tatăl lui, dar avea ochii şi zâmbetul lui Samuil, ba până şi gropiţele lui. Copiii au avut imediat încredere în mine, cine ştie de ce, poate fiindcă au simţit că sunt legată de mama lor. Ah, mi-au sfâşiat inima! Întâi au fost despărţiţi de tatăl lor, apoi de mama lor şi, în cele din urmă, de Carolina. Ea le fusese ca o a doua mamă. La Rostov, am plecat din hotel înainte de a se trezi ea – încă mă mai simt vinovată – dar sper că m-a înţeles, fiindcă şi ea îşi riscase viaţa pentru acei copilaşi.

— Ce s-a întâmplat cu ei? întrebă Katinka, dar bătrâna doamnă îşi continuă relatarea, de parcă s-ar fi temut să-şi irosească fie şi numai un dram de energie pentru ceva ce nu era strict necesar.

Katinka înţelese brusc că Lala Lewis îi relata povestea pe care Satinov nu avusese poate curajul să i-o relateze chiar el.

Lala luă o sorbitură din paharul cu vin roşu şi vărsă câţiva stropi pe cămaşa de noapte. Cu mâna tremurând, încercă să-i şteargă, dar nu nimerea pata şi curând renunţă.

— L-am implorat să-mi lase copiii *mie*, dar mi-a spus că m-ar aresta – şi atunci ce am fi făcut? Am ştiut că nu îi voi avea decât pentru un timp foarte scurt şi că trebuia să profit din plin de el. Am petrecut cu ei cinci zile şi nopţi mult prea scurte. Îl pierdusem pe Samuil, dar îi câştigasem pe ei. Satinov îmi dăduse suficienţi bani pentru a-i hrăni bine pe copii şi aveam toate actele necesare pentru a ne mişca liber. Erau *familia* mea. „Unde e mama? Când se întoarce mama?" mă întrebau ei, dar Satinov mă instruise să le spun că părinţii lor muriseră într-un accident. A fost un moment cumplit. S-au agăţat atunci şi mai mult de mine şi de perniţa aceea caraghioasă, care i-a devenit lui Fulguleţ mamă şi tată, şi de iepuraşul acela roz, pe care Carlo îl săruta în fiecare noapte. Îmi doream să-i sărut şi să-i îmbrăţişez pe copilaşi, să-i răsfăţ, să le alin suferinţa, să le vindec durerea. Îmi doream să revărs asupra lor toată dragostea mea. Dar nu le puteam îngădui să se ataşeze prea mult de mine, căci ştiam că şi eu aveam să dispar curând din vieţile lor. Au dormit în patul meu, da, chiar în patul acesta, şi m-

am bucurat de fiecare clipă cât au fost aici. Când stăteam întinsă între ei şi le simţeam braţele şi picioruşele acelea moi şi respiraţia lor dulce, plângeam – plângeam pentru Saşenka şi pentru ei, dar nu mă puteam mişca, nu puteam scoate niciun sunet şi atunci lacrimile îmi curgeau în tăcere. Ca un râu subteran. Dimineaţa, perna mea era udă. Într-o dimineaţă, Fulguleţ m-a sărutat şi a întrebat:

— „Putem merge acasă, Lala? Unde e mămica?"

— „Cred că veghează asupra voastră."

— „Ca o stea de pe cer?"

— „Ca o stea, da. Întotdeauna va veghea asupra voastră, scumpa mea!"

— „De ce a plecat şi ne-a părăsit?"

— „Nu a vrut, draga mea. Eu ştiu că v-a iubit, pe tine şi pe Carlo, mai mult decât orice pe lumea aceasta. Noaptea, oriunde aţi fi, cred că vă va săruta frunţile, uite aşa, şi voi nu vă veţi trezi. Dar dimineaţa veţi simţi o adiere deasupra voastră şi atunci veţi şti că a venit la voi."

— „Dar tătic'u'?"

— „Şi tăticul vostru vă va săruta, în partea cealaltă a frunţii."

— „Tu vei fi acum mămica noastră?"

— Ah, Katinka, scumpa mea, îţi poţi imagina o asemenea conversaţie? A trebuit să-i duc la orfelinatul Lavrenti Beria din afara oraşului. Un adevărat iad. O simplă vizită acolo era o experienţă tare neplăcută. Dar acolo li s-au ştampilat documentele, pentru ca respectivele familii să îi poată înfia. Satinov aranjase totul până la cele mai mici amănunte, astfel încât nu au fost înregistraţi ca urmaşi ai unor Duşmani ai Poporului, ci ca nişte simpli copii orfani. Nu ştiu cum a reuşit. Mie mi-era groază de momentul despărţirii. I-am iubit pe amândoi, pe Fulguleţ şi pe Carlo. Scumpa mea, şi acum mai simt încă mirosul pielii lor, le văd ochii, le aud glasurile, a trebuit să îi părăsesc acolo şi, cel mai rău lucru dintre toate, sora şi fratele au fost despărţiţi. Nu aveau să se mai revadă niciodată! Era o nouă lovitură cumplită pentru ei!

Pe obrajii brăzdaţi de riduri ai Lalei curgeau lacrimi. Katinka era atât de mişcată, încât începuse şi ea să plângă şi, fără să spună un cuvânt, se aşeză pe marginea patului Lalei şi o vreme se ţinură de mâini. Pe urmă, Lala sorbi din paharul cu vin, mâncă puţină plăcintă şi îşi drese glasul.

— Mai aveţi puterea să continuaţi? întrebă Katinka.

— Mai am, da. Dar tu? spuse bătrâna doamnă şi îşi şterse lacrimile. Mă ţin bine pentru vârsta mea, nu-i aşa?

— Cine erau familiile care i-au înfiat? Vă mai aduceţi aminte?

— Nu am ştiut niciodată numele lor. Satinov a avut grijă de asta. Numai el a ştiut. Dar îmi amintesc ziua când le-am întâlnit, de parcă

ar fi fost ieri. A fost un chin! Carlo se juca cu nişte trenuleţe. Fulguleţ dădea o petrecere pentru perniţe. Şi atunci au venit familiile. Cred că erau oameni buni, dar nu erau ca Saşenka sau ca mine – drăgăstoşi. Perechea de evrei – nu mi-au spus, dar mi-am dat seama că sunt din Odessa sau Mîkolaiv, de undeva de la Marea Neagră – erau oameni cumsecade, cred, dar nepotriviţi să îngrijească un copil. El eră de vârstă mijlocie, avea părut zbârlit, sigur era un intelectual, iar ea era o femeie emancipată. Am ţinut să le spun că şi mama lui Fulguleţ era evreică, să ştie că aveau ceva în comun. Le-am zis care sunt jucăriile şi jocurile preferate ale lui Fulguleţ şi atunci ei, cu tot felul lor rigid de a fi, au început să se joace cu ea. Asta m-a consolat ulterior. Am lăsat-o pe Fulguleţ o vreme singură cu ei, în speranţa că aveau să se apropie. Dar nu s-au apropiat. Fulguleţ tot venea la mine. „Unde e Lala?" ţipa. „Lala, să nu ne părăseşti! Unde e Carlo? Vreau să stau cu Carlo. Carlo!"

— Când au plecat cu ea de acolo, Fulguleţ a început să urle. „Lala, mi-ai promis, Lala, ajută-mă, Lala!" Voia să rămână cu mine, cu fratele ei. Îngrijitoarele şi paznicii au vârât-o până la urmă cu de-a sila în maşină. Fulguleţ dădea din picioare şi plângea. „Lala, mi-ai promis!" Părinţii ei adoptivi s-au urcat în maşină şi au plecat. Iar eu m-am prăbuşit pe podea şi am început să urlu, ca un animal, de faţă cu toată lumea aceea din orfelinat…

Katinka se simţea epuizată, dar, în pofida acelei tragedii, şi bucuroasă.

— Perechea aceea din Odessa trebuie să fi fost soţii Liberhart, spuse. Roza *este* Fulguleţ.

Dar Lala continuă, de parcă n-ar fi auzit-o.

— Acelaşi lucru s-a întâmplat cu Carlo şi perechea de ţărani.

— Ţărani? întrebă Katinka şi îşi notă în carnet.

— Cei care l-au luat pe Carlo. În clipa când Fulguleţ a plecat, el a început să ţipe: „Unde e Fulguleţ? Vreau s-o strâng în braţe pe Fulguleţ! Lala, să nu mă laşi!" Cu greu am supravieţuit acelei zile. Şi el s-a zbătut când l-au luat cu ei. Parcă îi aud vocea… Pentru el a fost poate mai uşor, fiindcă avea doar trei ani. M-am rugat să îi uite pe Saşenka şi pe Vania. Şi poate i-a uitat. Aveau de gând să-i schimbe numele. Se spune că abia de la trei ani ai amintiri.

Katinka luă iar mâinile Lalei în ale ei.

— Lala, am o veste minunată!

— Ce este? Saşenka? spuse bătrâna şi se întoarse către umbrele din dreptul uşii. A venit Saşenka? Ştiam eu că o să vină!

— Nu, Lala. Nu ştim unde este Saşenka.

— O visez atât de des, ştii. Sunt sigură că mai trăieşte, fiindcă şi despre Samuil am crezut că e mort şi *el* s-a întors de pe tărâmul morţilor. Găseşte-o, Katinka. Adu-o aici.

— Am să fac tot ce-mi stă în putinţă, dar alta e vestea pe care voiam să v-o dau. Cred că am găsit-o pe Fulguleţ. Familia care a înfiat-o se numea Liberhart şi ei i-au schimbat numele în Roza. Am să-i telefonez în noaptea aceasta şi am s-o chem aici, la dumneavoastră. Atunci îi veţi putea povesti şi ei toate acestea.

Lala se uită la Katinka. Pe urmă întoarse capul şi îşi acoperi ochii cu o mână.

— Ştiam eu că nu aştept în zadar. Satinov e un înger, un înger, şopti şi apoi, aşezându-se în capul oaselor, o privi iar pe Katinka. Vreau să mă întâlnesc cu Fulguleţ. Dar nu lăsa să treacă prea mult timp. Nu sunt nemuritoare.

Când Katinka se ridică în picioare, se simţea ameţită. Avea sentimentul că trăise personal toate acele tragice despărţiri.

— Trebuie să mă întorc la hotel, să-i telefonez Rozei.

Dar bătrâna doamnă întinse mâna după ea.

— Nu, nu… mai stai cu mine. Am aşteptat atâta timp, mi-e teamă că nu te vei mai întoarce, că totul e o vedenie. E un vis pe care l-am avut de atâtea ori. Samuil, ţinând în mână un pahar cu vin georgian, mă conduce în biblioteca plină de cărţi vechi şi curiozităţi, din vila dărăpănată, acoperită de iederă şi liliac. Iar Saşenka, gonind într-o sanie cu zurgălăi pe străzile din Sankt Petersburg, râde şi strigă: „Mai repede, Lala, mai repede.” Şi după aceea mă trezesc şi sunt singură, în cămăruţa asta.

— Mai rămân, sigur că da, spuse Katinka şi se aşeză iar în fotoliul confortabil din colţ, bucuroasă că nu trebuia să se întoarcă în respingătorul hotel de la marginea oraşului.

Aţipi în aerul călduţ al nopţii şi, la un moment dat, o treziră cuvintele Lalei, care se aşezase în capul oaselor în pat.

— Au arestat-o în faţa Institutului, baroane. Da, au arestat-o jandarmii… Ce facem astăzi, Saşenka? Mergem să patinăm, draga mea? Nu, dacă eşti cuminte, mergem la magazinul englezesc de pe Nevski şi cumpărăm o cutie cu biscuiţi Huntley & Palmers. Pantelimoane, pregăteşte sania…

Katinka se apropie de pat. Lala avea ochii larg deschişi şi ţinea lipită de piept o fotografie. Era Saşenka, în uniforma cu şorţuleţ alb a Institutului Smolnîi, cu aceeaşi privire amuzată.

— Dormiţi, Lala, dormiţi, şopti Katinka şi îi mângâie fruntea.

— Tu eşti, Saşenka? Ah, scumpa mea, ştiam eu că te vei întoarce. Sunt atât de fericită să te văd…

Capul Lalei se prăbuşi pe pernă. Katinka gândi că, în somn, faţa ei părea fără vârstă, era faţa drăgălaşă, în formă de inimă, a tinerei care venise din Anglia cu atâţia ani în urmă. Se aşeză în fotoliu şi plânse, fără să ştie prea bine de ce, până când adormi la loc.

Era o dimineaţă călduţă de primăvară. Când Katinka se trezi, perdelele erau deja date la o parte. Lala, îmbrăcată într-un vechi capot roz, ţinea într-o mână o ceşcuţă cu cafea la ibric şi în cealaltă o felie de lipie, pe care i le adusese de jos Nugzar, războinicul.

Pe stradă treceau, cântând *Suliko*, bărbaţi în drum spre muncă. Era atâta muzică în Tbilisi! Pe fereastră pătrundea mirosul florilor de corcoduş din grădină, din cafenea urca aroma cafelei proaspete şi se auzea zăngănit de vase.

— Bună dimineaţa, copila mea, spuse Lala. Adu-ţi o cafea de jos.

Katinka se îndreptă de spate şi se frecă la ochi. Trebuia să se întoarcă la hotel şi să-i telefoneze Rozei. Misiunea ei era aproape încheiată, deşi mai erau atâtea lucruri de aflat. Carlo mai trăia? Dar Saşenka şi Vania? Katinka ardea de nerăbdare să afle soarta lor. Lala, de parcă i-ar fi citit gândurile, spuse:

— În adâncul sufletului meu sunt convinsă că Saşenka e în viaţă – şi cunosc pe cineva care ne-ar putea ajuta să o găsim.

A doua zi la ora zece dimineaţa, Katinka se afla iar la Moscova şi urca strada Tverskaia. Studentă fiind, venise des în librăria „Lumea Cărţilor”. De data aceasta, sună la interfonul celei de-a treia uşi a aceleiaşi clădiri. Uşa se deschise şi Katinka pătrunse în casa scărilor, cu dalele ei reci de piatră şi nelipsitul miros de ciorbă de varză. Urcă la mansardă cu un ascensor minuscul şi capricios, care semăna cu o cutie de sardele atârnată de un cablu. Dar când uşile acestuia se deschiseră icnind, Katinka rămase cu gura căscată. În locul unui palier cu trei sau patru uşi, privirii ei i se înfăţişa un apartament cu tavane înalte şi lambriuri graţioase din lemn de pin, cu mobilă elegantă, închisă la culoare, cum ea nu mai văzuse decât în muzee. Pereţii erau căptuşiţi cu teancuri de cărţi şi reviste sovietice, cu tablouri în rame aurite şi afişe vechi de cinema. Nu era un apartament copleşitor prin grandoarea sa, precum cel al mareşalului Satinov, ci confortabil şi aristocratic precum reşedinţa unui estet înstărit din epoca ţaristă.

— Bine ai venit, Katinka, spuse din mijlocul încăperii o femeie în vârstă, de o frumuseţe izbitoare.

Elegantă, într-un costum de tweed în stilul celor purtate în anii 1940 de către Marlene Dietrich, care îi avantaja silueta cu forme pline, şi cu o coafură pe măsură, doamna se încadra atât de bine în acel apartament, încât ai fi putut crede că fusese adusă acolo de un fotograf de modă. Katinka bănui că era trecută de optzeci de ani, dar sprâncenele ei dese şi părul bogat, vopsit negru, îi dădeau aerul unei actriţe aflate în ultimul ei turneu.

— Sunt Mouche Zeitlin, spuse doamna şi îi întinse Katinkăi mâna. Pofteşte înăuntru. Vino să-ţi arăt apartamentul. Acesta a fost biroul

tatălui meu…

O conduse pe Katinka într-o cameră mică, ticsită cu documente şi cărţi, şi arătă către un raft care acoperea un întreg perete.

— Acestea sunt lucrările lui. Pe unele poate le cunoşti – sau eşti prea tânără…

— Nu, îi cunosc lucrările, răspunse Katinka. Tatăl meu are în bibliotecă toate volumele lui Gideon Zeitlin, alături de cele ale lui Gorki, Ehrenburg şi Şolohov…

— Un titan al epocii sovietice, spuse Mouche, care vorbea rusa cu dicţia aleasă a unei actriţe cu o bună pregătire. Uite!

Îi arătă Katinkăi pe un perete fotografiile mari, alb-negru, care înfăţişau un bărbat cu ochi negri pătrunzători şi o barbă neagră, cu fire albe, care avea aceeaşi privire şi acelaşi surâs ca fiica lui.

— Aici e tata cu Picasso şi Ehrenburg la Paris, aici e cu mareşalul Jukov în 1945, în cancelaria lui Hitler. A, şi aici e cu una dintre numeroasele lui amante. Eu îi spuneam *momzer*, ceea ce în idiş înseamnă „netrebnic”. Sora şi mama mea au murit în asediul Leningradului, dar eu şi tata, cu simţul nostru al umorului, am supravieţuit războaielor, revoluţiilor şi Marii Terori. Ne-a mers, de fapt, tot mai bine – mi-e chiar puţin ruşine să admit acest lucru. Vezi afişele acelea? Sunt eu, pe vremea când jucam în filme. Poate le-ai văzut pe unele dintre ele. Haide să bem ceai.

Traversară holul spaţios şi se aşezară la o masă mare de bucătărie.

— Scrii despre tata sau despre mine?

— Nu, am venit din cu totul alt motiv la dumneavoastră…

Katinka roşi, dar Mouche Zeitlin făcu un semn nepăsător cu mâna.

— Sigur că da, de ce nu, draga mea? Tu aparţii noii generaţii. Dar spuneai că eşti istoric.

Mouche îşi aprinse o ţigară Gauloise, pe care o fumă într-un portţigaret de argint, şi îi oferi una şi Katinkăi.

— Nu, mulţumesc, spuse Katinka şi începu să-i relateze tot ce aflase, despre Roza şi Paşa, despre întâlnirea cu Lala. Lala m-a trimis la dumneavoastră. Vă cunoştea adresa. Cred că a păstrat-o de la moartea lui Samuil. Şi acum suntem sigure că Roza Ghetman, clienta mea, este Fulguleţ, fiica Saşenkăi.

— Dumnezeule mare! Fulguleţ! strigă Mouche, care nu-şi mai putu ţine cumpătul şi izbucni în plâns. Nu-mi vine să cred! Cât ne-am dorit să o regăsim pe fetiţa aceea! Dar Carlo?

— Sper să îl găsim şi pe el.

— Dar Fulguleţ trăieşte, îi merge bine? Nu-mi vine să cred! Mouche întinse braţele spre Katinka, de parcă şi ea ar fi aparţinut familiei dispărute. Îmi aduci veşti binecuvântate! Pot să îi telefonez? Când mă pot întâlni cu ea?

— Foarte curând, sper, răspunse Katinka. Dar mai sunt atâtea

lucruri de lămurit. Eu am venit la dumneavoastră ca să vă aduc această veste, dar şi ca să vă întreb: Aţi încercat vreodată să aflaţi ce s-a întâmplat cu Saşenka şi Vania?

— Până în ceasul morţii lui, tata a încercat să afle soarta lor şi a copiilor. În vremea lui Stalin a fost şi el de atâtea ori în pericol de a fi ucis, deşi era unul dintre scriitorii preferaţi ai dictatorului. După încheierea războiului, tata a plecat la Tbilisi să-şi întâlnească fratele mai mare, pe Samuil – şi pe Lala Lewis, desigur. Au fost atât de fericiţi să se regăsească. Nu se mai văzuseră de atâţia ani. Samuil i-a cerut tatei să-i promită că va afla cât de curând posibil ce se întâmplase cu Saşenka şi familia ei.

— Şi aţi aflat ceva? întrebă Katinka şi îşi scoase carnetul.

— O, da. Încă înainte de moartea lui Stalin, tata s-a interesat la NKVD şi i s-a spus că în 1939 Saşenka şi Vania fuseseră condamnaţi la zece ani de lagăr. Am depus o nouă cerere în 1949, când ar fi trebuit să o elibereze pe Saşenka, dar ni s-a spus că au condamnat-o la încă zece ani, fără drept de corespondenţă. În perioada Dezgheţului poststalinist ni s-a comunicat că muriseră amândoi de infarct în lagăr, în timpul războiului.

— Deci nu mai există nicio şansă să fi supravieţuit.

— Noi aşa am crezut, spuse Mouche. Dar în 1956, o femeie care tocmai fusese eliberată din lagăr ne-a sunat şi ne-a spus că fusese cu Saşenka în Kolîma, că o văzuse nu cu mult timp în urmă şi că era încă în viaţă în martie 1953, când a murit Stalin.

Katinkăi îi stătu inima în loc.

În cursul acelei după-amieze, un Mercedes negru blindat o aşteptă pe Katinka în faţa Hotelului Moskva, pentru a o duce la reşedinţa lui Paşa Ghetman, o fostă vilă princiară din strada Ostojenka. Katinka era curioasă să vadă cu ochii ei „Palatul", cum îl numea presa. Se spunea că este un cuib de intrigi politice şi financiare, dar ea fu aproape dezamăgită când intrară pe poarta securizată şi opriră în faţa unei vile elegante, cu marmură albă şi coloane răsucite, în stil oriental, dar având un singur etaj. Vestibulul, cu numeroasele sale divane şi fântâni arteziene, semăna cu haremul unui sultan turc, gândi Katinka. O întâmpină o secretară frumoasă, brunetă, nu cu mult mai în vârstă decât ea, îmbrăcată într-un deux-pieces negru, cu fustă minusculă, cocoţată pe nişte tocuri colosale şi încinsă cu o curea aurie, care zdrăngănea la fiecare pas. Katinka ghici dintr-o privire că această „fată Versace", cu aerul ei de stăpână a casei, nu era doar secretara lui Paşa.

Condusă de clămpănitul tocurilor pe marmură, Katinka, simţindu-se aproape jenată de fusta ei de jeans, o urmă pe secretară. Trecură pe lângă o încăpere în care bodyguarzi în uniforme albastre urmăreau nişte monitoare şi aparate electronice, apoi pe lângă o sufragerie în

care un tânăr verifica aranjamentul veselei, florilor şi tacâmurilor de pe masă şi ajunseră în cele din urmă într-un birou modern şi spaţios, tot numai sticlă şi crom, de unde Paşa Ghetman îi făcu semn să se apropie.

El vorbea la telefon, desigur, dar Roza Ghetman stătea pe o canapea, dedesubtul unor picturi moderne, scumpe – şi hidoase, în opinia Katinkăi.

— Scumpa mea, te-ai descurcat atât de bine, spuse Roza cu afecţiune, o sărută de trei ori pe obraz şi o strânse în braţe. Nu-mi vine să cred că ai descoperit atâtea. Am să-i telefonez imediat lui Mouche… Când ai rostit numele Saşenka şi Vania Paliţîn, am avut imediat sentimentul că îi cunosc.

— Dar nu mi-aţi spus că aţi avut şi un frate.

— Am vrut să încep cu părinţii mei. Şi mi-e greu, chiar şi acum, să-i rostesc numele, să vorbesc despre el… Roza se întrerupse şi închise ochii pentru o clipă. Şi apoi nu am ştiut ce vei afla. Dar nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, Katinka. Mi-ai înapoiat o parte din identitatea mea.

Când ochii violeţi ai Rozei se redeschiseră, Katinka observă că aceasta era peste măsură de emoţionată.

— Vreţi să continuu?

Katinka îşi dădu seama că era ea însăşi foarte nerăbdătoare să afle ce se întâmplase cu familia Rozei, îndeosebi cu Carlo, dar în acelaşi timp se simţea vinovată. Ajunsese obsedată de tragedia unei persoane străine?

— Da, şi aceştia sunt banii pentru kaghebişti, spuse Pasa Ghetman, care se ridicase de la birou, şi venise să o îmbrăţişeze şi îi înmână un plic. Ştiam eu că am angajat persoana potrivită.

Când Paşa rosti aceste cuvinte, Roza şi Katinka schimbară un surâs conspirativ.

— Şi acum, mergeţi să-i găsiţi şi pe ceilalţi Paliţîni. Pe care or mai fi în viaţă…

Cu atâţia bani în poşetă, Katinka nu se simţea deloc în largul ei. Nu posedase niciodată o asemenea sumă şi era sigură că fie o va pierde, fie i se va fura. Se simţi uşurată când intră în cafeneaua Piano de la Lacurile Patriarhiei, unde avea întâlnire cu cei doi kaghebişti: Maimuţica şi Magicianul.

Ţinu o vreme plicul gros în mână, înainte de a-l deschide şi a le arăta celor doi bancnotele americane.

— În schimbul atâtor bani vrem să vedem dosarele cât mai curând cu putinţă. Spuneaţi mâine, nu-i aşa?

— E toată suma acolo? întrebă Maimuţica, ai cărei obraji luceau şi ochi scăpărau.

— Da, împotriva sfatului meu, răspunse Katinka, domnul Ghetman a dorit să achite întreaga sumă.

— Toată în verzişori? întrebă Magicianul.

— Habar nu am, răspunse ea cu dispreţ faţă de acest jargon de bandiţi.

— Un înger din nordul Caucazului! Veţi învăţa cum merg treburile pe la noi!

Magicianul râse şi îşi mângâie barba roşcată aspră. Când Katinka le împinse plicul peste masă, el o bătu uşor peste mână.

— Minunată afacere. Minunată, la fel ca dumneavoastră.

Katinka se înfioră şi îşi retrase degrabă mâna.

— Mâine, în biroul meu, veţi primi toate dosarele: Saşenka, Vania, Mendel şi Golden, promise Maimuţica. Tot ce avem despre ei.

Katinka se ridică de la masă, dar Magicianul o prinse iar de mână cu degetele lui lipicioase.

— Dar de ce vă grăbiţi, domnişoară? Spuneţi-i, vă rog, domnului Ghetman, că noi sperăm ca acesta să fie abia începutul unei relaţii fructuoase. Iar pentru dumneavoastră, care sunteţi istoric, avem nişte documente de spionaj din perioada Războiului Rece, care ar putea interesa gazetele şi editurile occidentale. Dumneavoastră cunoaşteţi acum Londongradul, aţi fost acolo. Am putea împărţi comisionul, dacă ne-aţi găsi vreun ziar sau editor la Londra…

— Am să-i spun domnului Ghetman.

— Olecuţă din whisky-ul preferat de familiile regale din Europa? Glenfiddich, un nume celebru, propuse Magicianul. Să închinăm în cinstea istoricului nostru parteneriat cu Anglia?

— Am treabă, răspunse Katinka, nerăbdătoare să scape de acei urmaşi dezgustători şi lacomi ai cekiştilor care îi arestaseră pe Saşenka şi Vania.

Se grăbi să iasă din cafenea. Aerul primăvăratic anunţa retrezirea la viaţă a naturii, lacurile erau înconjurate de cireşi în floare, iarba încolţise. Katinka îşi cumpără o îngheţată şi se aşeză pe o bancă, să admire narcisele care creşteau la umbra copacilor şi lebedele maiestuoase care se plimbau pe lac însoţite de bobocii lor cenuşii.

Îl sună de la un telefon public pe Satinov. Îi răspunse Mariko.

— Tata e bolnav. A căzut. Şi are probleme cu plămânii.

— Dar am atâtea lucruri să-i spun. Am găsit-o pe Fulguleţ. Şi Lala Lewis mi-a spus că a fost un erou când i-a salvat pe copiii aceia…

— Aţi stat deja prea mult de vorbă. Te rog să nu mai suni aici.

Şi Mariko trânti receptorul în furcă.

16

Şedinţa Tribunalului Militar, biroul narkom-ului L. P. Beria, Obiectul

Special 110 [închisoarea Suhanovka, închisoarea specială a lui Beria din fosta mănăstire Sf. Ecaterina, Vidnoe, împrejurimile Moscovei], *ora 3 dimineaţa, 21 ianuarie 1940.*

Preşedintele Tribunalului Militar V. S. Ulrih: Acuzat Paliţîn, aţi citit actul de acuzare? Înţelegeţi acuzaţiile care vi se aduc?

Paliţîn: Da, eu, Vania Paliţîn, înţeleg acuzaţiile.

Ulrih: Aveţi vreo obiecţie împotriva completului de judecată?

Paliţîn: Nu.

Ulrih: Vă recunoaşteţi vinovăţia?

Paliţîn: Da.

Ulrih: V-aţi întâlnit cu Mendel Barmakid şi soţia dumneavoastră, Saşenka Zeitlin, pentru a pune la cale asasinarea tovarăşului Stalin şi a Politburo-ului?

Paliţîn: Soţia mea nu a participat la această conspiraţie.

Ulrih: Auziţi, acuzat Paliţîn, noi avem aici în faţa noastră mărturisirea completă, semnată de dumneavoastră, în care spuneţi că dumneavoastră şi acuzata Saşenka Zeitlin…

Paliţîn: Dacă Partidul doreşte…

Ulrih: Partidul doreşte să afle adevărul. Nu vă mai jucaţi cu noi. Vorbiţi.

Paliţîn: Trăiască Partidul. Eu am fost de la vârsta de şaisprezece ani bolşevic în trup şi suflet. Nu am trădat niciodată Partidul. Toată viaţa mea am servit cu abnegaţie Partidul şi pe tovarăşul Stalin. La fel şi soţia mea, Saşenka. Dar dacă Partidul îmi cere…

Ulrih: Partidul vă cere: Vă recunoaşteţi vinovat de toate capetele de acuzare?

Paliţîn: Da.

Ulrih: Doriţi să mai adăugaţi ceva, acuzat Paliţîn?

Paliţîn: În sufletul meu am rămas credincios Partidului Comunist şi tovarăşului Stalin. Am comis crime grave. Dacă mi se va aplica Măsura Supremă de Pedeapsă, am să mor bucuros ca bolşevic, cu numele lui Stalin pe buze şi în suflet. Trăiască Partidul! Trăiască Stalin!

Ulrih: Completul de judecată se retrage pentru deliberare.

Ora 3:22. Completul de judecată se întoarce.

Ulrih: În numele Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Tribunalul Militar al Curţii Supreme a examinat cazul şi a ajuns la concluzia că Ivan Paliţîn a fost membrul unui grup troţkist antisovietic, care a avut legături cu agenţi dubli ai Ohranei şi Gărzii Albe, controlat fiind de serviciile secrete ale Japoniei şi Franţei, din care mai făceau parte soţia sa Alexandra „Saşenka" Zeitlin-Paliţîn (cunoscută membrilor Partidului drept tovarăşa Vulpe Polară), Mendel Barmakid (cunoscut membrilor Partidului drept tovarăşul Furnal), precum şi scriitorul Beniamin Golden. Tribunalul îl declară pe acuzatul Paliţîn vinovat de toate capetele de acuzare şi îl condamnă în baza Articolului 58 la Măsura Supremă de Pedeapsă,

execuţia prin împuşcare. Sentinţa este definitivă şi va fi imediat pusă în aplicare…

Katinka şedea la masa în formă de T din biroul Maimuţicii şi citea procesul-verbal al şedinţei de judecată în cazul Vania Paliţîn, precum şi mărturiile acestuia în original. Maimuţica îşi pilea unghiile şi citea *Manchester United Fanzine*, dar în urechile Katinkăi nu răsuna altceva decât ecoul brutalei sentinţe a judecătorului. Pentru ea, Vania Paliţîn nu mai era un personaj istoric. Era tatăl Rozei, iar ea trebuia să găsească o modalitate de a-i spune acesteia că tatăl ei murise într-un mod cumplit. Tocmai căuta printre documente vreun act doveditor al executării sentinţei, când uşa se deschise şi în birou intră şontâcăind arhivarul Kuzma. Îmbrăcat în halatul său alb, împinse înăuntru căruciorul pe care se jucau pisicile.

— Am venit după dosare, colonele, spuse Kuzma şi începu să aranjeze câteva dosare pe cărucior.

Katinka se întoarse la procesele-verbale de interogare a lui Paliţîn. Vania se declarase vinovat de toate crimele menţionate de către căpitanul Sagan, ale cărui mărturii se aflau şi ele în dosar. Dar ceva nu era în regulă. Foile semnate „Vania Paliţîn” în colţul din dreapta sus erau murdare, de parcă ar fi căzut într-o baltă. Îşi vărsase oare anchetatorul cafeaua pe ele? Dar pe măsură ce întorcea paginile, Katinka pricepu că nu erau stropite cu noroi, ci cu sânge. Luă o foaie, o duse la nas şi i se păru că distinge acel inconfundabil miros metalic… Katinka era oripilată de Maimuţică şi de acest loc îngrozitor.

— Mă scuzaţi, colonele, spuse ea cu mintea absorbită de chinurile prin care trecuseră rudele Rozei. Nu văd niciun certificat de deces în dosarul lui Paliţîn. Ce s-a întâmplat cu el?

— Asta-i tot ce avem, răspunse colonelul.

— Vania Paliţîn a fost executat?

— Dacă aşa scrie în dosar, da; dacă nu scrie, nu.

— Ieri m-am întâlnit cu Mouche Zeitlin şi ea mi-a spus că Saşenka a fost condamnată la „zece ani, fără drept de corespondenţă”. Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că nu avea voie să primească sau să trimită scrisori şi pachete.

— Deci ar mai putea fi în viaţă?

— Sigur că da.

— Dar din dosarele acestea lipsesc atâtea documente!

Maimuţica ridică din umeri cu o nepăsare care o înfurie pe Katinka.

— Credeam că avem o înţelegere!

Katinka realiză că ridicase glasul. Ea şi Lentin aruncară o privire în direcţia lui Kuzma, care îşi târa picioarele spre uşă.

— Nu sunt alchimist, replică Lentin nervos.

Abia acum înţelegea Katinka ce îi spusese Maxi: o arhivă ţi se înfăţişează la început ca o colecţie de hârtie, dar la un moment dat prinde viaţă, capătă o existenţă proprie, îţi vorbeşte despre viaţă şi moarte. Uneori, asta e tot ce a mai rămas dintr-o familie. Pe urmă, se metamorfozează. Ştampilele, semnăturile şi ordinele de pe nişte coli îngălbenite, pătate şi şifonate încep să exprime ceva ce seamănă cu viaţa, uneori chiar cu iubirea.

Maimuţica înconjură masa şi scoase un bilet de la capătul dosarului: *Trimiteţi actele cazului Paliţîn la Comitetul Central*.

— Ce înseamnă asta? întrebă Katinka.

— Înseamnă că aici nu sunt toate actele. Sunt într-un alt dosar, care nu se află la noi. Şi asta nu e problema mea.

Kuzma lansă chiar în clipa aceea o flegmă în scuipătoarea cu emblema KGB-ului.

— Tovarăşe Kuzma, ce plăcere să vă revăd, spuse Katinka şi sări de pe scaun.

Pisica grasă de pe cărucior îşi lingea puiul jigărit.

— Ce mai fac Utiosov şi Tsfasman, pisicile noastre jazziste?

De data aceasta, Kuzma deschise larg gura ştirbă şi scoase un chiot de bucurie:

— Iii!

— Le-am adus ceva. Sper să le placă, spuse Katinka şi scoase din geantă o sticlă cu lapte şi o conservă cu mâncare pentru pisici.

Kuzma le înşfăcă grăbit pe amândouă, îşi trase zgomotos nasul şi mormăi ceva. Scoase la iveală un castronaş maro şi le turnă puţin lapte pisicilor, care începură de îndată să lipăie cu limbile lor roz. Încântat, Kuzma mai scuipă o dată cu boltă şi Katinka pricepu că aceasta era maniera lui de a-şi exprima starea de spirit.

Maimuţica o privea rânjind şi scuturând din cap, dar Katinka îl ignoră, îi zâmbi în schimb lui Kuzma şi se aplecă asupra următorului dosar, în vreme ce pisicile torceau mulţumite în fundal.

Dosar de investigaţie – iunie 1939
Nr. caz: 16375
Mendel Barmakid (tovarăşul Furnal)

Unchiul Saşenkăi, fratele bunicii Rozei, tovarăşul de luptă al lui Lenin şi Stalin, aşa-numita „conştiinţă a partidului”, dar în dosar nu era decât o singură coală.

Către: L. P. Beria, Comisar al Poporului, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul întâi.

De la: B. Kobulov, Vicecomisar al Poporului, Comisar General al

Securităţii Statului, de rangul al doilea.

12 octombrie 1939

Acuzatul Mendel Barmakid a decedat astăzi la ora 3 dimineaţa. Doctorul NKVD-idui, Medvedev, l-a examinat pe deţinut şi a confirmat decesul prin infarct miocardic. Ataşat găsiţi raportul medical.

Deci cauza decesului lui Mendel fusese naturală. Katinka aflase soarta măcar unuia dintre membrii familiei.

— Înapoiaţi-mi dosarele, îi ordonă Maimuţica.

— Dar nici n-am ajuns la dosarul Saşenkăi!

— Mai aveţi două minute.

— Am plătit pentru dosarele astea, şopti Katinka înfuriată.

— Nu ştiu la ce vă referiţi, replică Maimuţica. Mai aveţi două minute!

— M-aţi făcut să-mi pierd timpul. V-aţi încălcat promisiunea!

— Un minut şi cincizeci de secunde!

Katinka simţea că nu mai rezistă în acel loc mizerabil, în care cei dragi angajatoarei ei trecuseră prin atâtea chinuri. Îi venea să plângă, dar nu în faţa Maimuţicii. Deschise dosarul Saşenkăi, dar nu găsi înăuntru decât o singură hârtie pe care scria: *Conţine mărturia acuzatei Zeitlin-Paliţîn (167 pagini)*. Dar mărturia lipsea. Cineva notase însă: *Trimiteţi actele cazului Zeitlin-Paliţîn la Comitetul Central*.

Acum regreta că nu fusese mai politicoasă cu Maimuţica.

— Lipseşte mărturia Saşenkăi: Aţi putea să mi-o daţi, vă rog?

— Mă insultaţi pe mine şi, prin mine, Uniunea Sovietică şi Organele competente! exclamă Lentin şi arătă cu degetul spre bustul lui Dzerjinski. Îl insultaţi pe Felix cel de Fier!

— Vă rog să mă iertaţi!

— Am să transmit cererea dumneavoastră superiorului meu, generalului Fursenko, dar mă îndoiesc că o va aproba.

— În acest caz, spuse Katinka, însufleţită de curajul celor care îşi asumaseră riscuri mult mai mari decât ea, mă îndoiesc şi eu că domnul Ghetman va mai fi interesat să vă ajute să vă vindeţi secretele de spionaj vreunui ziar din străinătate.

Maimuţica se holbă la ea cu obrajii supţi, pe urmă se ridică mânios în picioare şi deschise uşa.

— Ieşi afară, împuţito! V-aţi mâncat mălaiul, tu şi toţi cei de teapa ta! Voi daţi vina pe noi, dar americanii au făcut în câţiva ani mai mult rău Rusiei decât Stalin în câteva decenii! Îmi bag picioarele în oligarhul tău: Nu mai ai ce căuta aici! Ieşi afară!

Katinka se ridică de la masă, îşi strânse lucrurile şi ieşi din birou cu paşi rari, străduindu-se să afişeze o mină cât mai demnă. Trecu pe lângă Kuzma, care îşi făcea de lucru pe coridor cu nişte dosare, şi începu să plângă. Nu se putuse stăpâni şi acum nu mai avea nicio

şansă. Nu va mai afla niciodată ce se întâmplase cu Saşenka. Nu îl va mai găsi niciodată pe Carlo. Se simţea lipsită de vlagă. Pierduse orice speranţă.

17

— Iar ai sunat? întrebă Mariko nemulţumită. Eu ce ţi-am spus? Să nu mai suni aici.

— Dar, vă rog, Mariko! Ascultaţi-mă doar o clipă, o imploră Katinka disperată. Vă sun de la un telefon public din faţa Lubiankăi! Am fost la Tbilisi, să mă întâlnesc cu Lala. Ascultaţi-mă doar o clipă. Vreau să-i mulţumesc mareşalului Satinov. Am aflat că tatăl dumneavoastră i-a salvat pe copiii aceia, pe Fulguleţ şi Carlo, că şi-a riscat viaţa pentru ei. Vor să-i mulţumească.

Tăcere. Nu se auzea decât respiraţia lui Mariko.

— Tatăl meu e foarte bolnav. Am să-i spun. Dar să nu mai suni!

— Dar, vă rog…

Convorbirea se întrerupse. Cu un geamăt frustrat, Katinka îl sună pe Maxi la biroul fundaţiei.

— În sfârşit! o salută acesta voios. Munca noastră de cercetare nu e uşoară – şi mie mi se întâmplă tot timpul aşa ceva. Nu te descuraja. Am o idee. Hai să ne întâlnim la picioarele poetului, în Piaţa Puşkin.

Katinka făcu semn unei Lada şi îi dădu şoferului doi dolari. Ajunse prima la statuia lui Puşkin. Era o zi senină de primăvară, cu un cer albastru metalic, un vânt tăios şi o lumină cristalină. Învăluite în gaze de eşapament şi parfum de liliac, fetele îşi aşteptau iubiţii în faţa statuii, studenţi cu ochelari pe nas şedeau pe bănci şi citeau cursuri, ghizi în costume de poliester vorbeau unor grupuri de turişti americani, limuzinele bancherilor germani şi bişniţarilor ruşi opreau în faţa restaurantului Puşkin. *Versurile mele vor fi cântate pe toată întinderea Rusiei*, citi Katinka pe soclu, *Cenuşa mea va dăinui, fără să piară vreodată*. Puşkin o consola, o liniştea.

O motocicletă urcă pe trotuar. Maxi îşi scoase coiful de viking şi, ţinându-l de coarne, o sărută pe Katinka pe obraz în stilul lui familiar.

— Eşti cam răvăşită, îi spuse şi o luă de mână. Hai să ne aşezăm la soare, să-mi spui tot.

De îndată ce se aşezară, Katinka începu să-i relateze despre călătoria ei la Tbilisi, cum rămăsese peste noapte la Lala, cum aflase că Roza Ghetman era fiica Saşenkăi şi despre recenta ei întrevedere cu kaghebiştii.

— Te-ai descurcat de minune, spuse Maxi. Sunt impresionat! Dar dă-mi voie să-ţi traduc. Mouche Zeitlin ţi-a spus că Saşenka a fost condamnată la „zece ani, fără drept de corespondenţă”. Acesta era de regulă eufemismul folosit de KGB pentru execuţie.

Katinkăi îi stătu inima în loc.

— Dar fosta deţinută care o văzuse pe Saşenka în lagăr în anii 1950?

— Aşa-i plăcea KGB-ului să-i păcălească pe oameni. În dosarul lui Mendel scrie că „a murit de infarct”. Şi ăsta e tot un eufemism. Înseamnă că a murit în timpul interogatoriului, că l-au omorât în bătaie.

— Deci dosarele acestea au limbajul lor propriu? întrebă Katinka.

— Mi-e teamă că da, răspunse el. Multe lucruri erau făcute cu samavolnicie în perioada Marii Terori, dar, pe de altă parte, nu existau coincidenţe: toate erau legate între ele prin fire invizibile. Iar noi trebuie să găsim aceste fire. *Trimiteţi actele cazului Paliţîn la Comitetul Central*, repetă Maxi. Ştiu ce înseamnă. Hai cu mine. Suie-te pe motocicletă.

Katinka se aşeză în spatele lui şi încercă să-şi tragă fusta de jeans peste coapse. Motorul porni cu un urlet şi Maxi se strecură prin traficul haotic al Moscovei, coborî Tverskaia, coti brusc la stânga în dreptul statuii prinţului Dolgoruki, fondatorul Moscovei, şi coborî o altă stradă abruptă. Vântul îi răvăşea Katinkăi părul şi ea închise ochii, trăgând în piept aerul tăios.

Opriră în faţa unei clădiri de beton din vremea lui Brejnev, cu o faţadă urâtă de sticlă şi o friză înnegrită, înfăţişându-i pe Marx, Engels şi Lenin, deasupra uşii rotative.

Maxi coborî de pe motocicletă, îşi scoase casca şi îşi dădu părul peste cap. Nu arăta ca un istoric, ci mai degrabă ca un cântăreţ de heavy-metal din anii şaptezeci, gândi Katinka. Intră atât de grăbit într-un foaier îmbrăcat în marmură gri, încât Katinka trebui să alerge după el pentru a putea ţine pasul. Înăuntru, la un şir de mese, nişte femei vindeau CD-uri cu Bon Jovi, pălării şi mănuşi, ca la un târg de vechituri, dar în spate, unde doi soldaţi plictisiţi, abia trecuţi de vârsta adolescenţei, păzeau lifturile, se afla un bust alb al lui Lenin. Maxi le arătă o legitimaţie, Katinkăi îi verificară paşaportul, îl reţinură şi îi dădură în schimb o chitanţă.

Maxi o conduse pe scări, trecură pe lângă o cantină cu iz de ciorbă de varză şi urcară cu un lift la ultimul etaj. Katinka nici nu apucă să se dumirească unde se aflau, căci Maxi o împinse într-o sală de lectură cu pereţi de sticlă, care ofereau o panoramă a acoperişurilor Moscovei.

— N-avem timp de admirat priveliştea, şopti Maxi, atrăgându-şi priviri mustrătoare din partea bătrânilor comunişti care citeau în încăperea tăcută, unde se auzea limpede foşnetul costumului său de piele. Am eu aici un locşor pentru noi.

Se aşezară într-un colţ ferit de rafturi înalte, pline cu cărţi.

— Aşteaptă-mă aici.

Foşnetul care îi însoţea paşii o făcu pe Katinka să zâmbească. După

câteva clipe se întoarse cu un teanc de dosare maro şi se aşeză foarte aproape de ea. Emana un amestec de piele, cafea, ulei de motor şi apă de colonie cu miros de lămâie.

— Aici, şopti Maxi, e arhiva Partidului. Vezi dosarele astea cu numărul 558? Sunt din arhiva personală a lui Stalin. Oficial e închisă şi nici nu cred că se va deschide vreodată, continuă el şi trase primele dosare mai aproape. Eu m-am mai uitat peste ele şi am reţinut numele lui Satinov. Ce ai citit tu acolo, să se trimită actele lui Paliţîn la Comitetul Central, înseamnă că au fost trimise lui Stalin personal. Aici e corespondenţa lui. Hai, Katinka, uită-te la S pentru Satinov.

Katinka deschise dosarul şi găsi o notă ştampilată de Poskrebîşev şi datată 6 mai 1939, ora 9 seara:

Către I. V. Stalin

Strict confidenţial. Am aflat întâmplător că Ivan „Vania" Paliţîn a cerut supravegherea şotiei sale, Alexandra „Saşenka" Zeitlin-Paliţîn, membru de Partid, fără ştirea narkom-ului NKVD sau al Politburo-ului.

Semnat: L. P. Beria, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul întâi, narkom NKVD.

— Vezi, îi explică Maxi, Beria a aflat că Paliţîn îşi spionează nevasta.

— Dar cum a aflat?

— Probabil dintr-o mică eroare birocratică. Beria primea întotdeauna o copie a proceselor-verbale de ascultare şi el decidea care îi sunt trimise mai departe lui Stalin. Paliţîn, bolnav de gelozie, ceruse ca aceste procese-verbale să nu-i fie arătate decât lui. Îţi aminteşti? *Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii*. Secretara lui a uitat probabil acest lucru, aşa cum li se întâmplă secretarelor, şi le-a trimis din greşeală lui Beria, care era obligat, după uzanţele vremii, să-i semnaleze lui Stalin acest abuz de resurse publice. Beria nu avea nimic împotriva Paliţînilor şi ştia că, de la acea petrecere de 1 Mai, Stalin manifesta un interes părintesc faţă de Saşenka. De aceea are un ton neutru nota aceasta – şi Maxi bătu cu degetul pe nota din dosar. Stalin privea deseori cu îngăduinţă sau chiar amuzament bârfele picante, dar uneori avea sentimentul că fusese înşelat.

— Asta înseamnă că a citit şi el procesele-verbale?

Către: Tovarăşul Ivan Paliţîn, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al treilea

După cum aţi solicitat, procesul-verbal de ascultare a Alexandrei „Saşenka" Zeitlin-Paliţîn, camera 403, Hotelul Metropol, 6 mai 1939

Ora 12: Zeitlin-Paliţîn a părăsit biroul din strada Petrovka şi s-a îndreptat spre Metropol, a urcat cu liftul în camera 403. Scriitorul Benia Golden a intrat în cameră la ora 12 şi 15 minute. Au plecat separat la ora

15:03. În cameră au fost aduse gustări şi vin.

Katinka întoarse pagina şi găsi un pasaj subliniat cu roşu:

Golden: Doamne, cât te iubesc. Eşti adorabilă, Saşenka.
Zeitlin-Paliţîn: Nu-mi vine să cred că am venit.
Golden: De ce, iubita mea? Nu te-am satisfăcut data trecută? Ai uitat că mi-ai strigat numele?
Zeitlin-Paliţîn: Cum aş fi putut uita? Parcă a fost un vis. M-ai făcut să-mi pierd minţile.
Golden: Vino aici. Dezbracă-mă. Parc-am fi în rai. Aşază-te pe pat în patru labe şi lasă-mă să-mi desfac cadoul. O, Doamne, ce priveliştе minunată. Ce [cuvânt tăiat] *dulce. Cât de* [cuvânt tăiat] *eşti. Dacă te-ar vedea acum înţepatele alea de la comitetul nevestelor comuniste…*

Katinka avea senzaţia că priveşte pe gaura cheii într-un trecut îndepărtat, că zăreşte urmele şterse ale unei pasiuni secrete dintr-o epocă necruţătoare. Privirea ei era atrasă de cuvintele subliniate cu trei linii groase şi apăsate.

Zeitlin-Paliţîn: O, Doamne, Benia, îţi iubesc [cuvânt indescifrabil], *nu-mi vine să cred ce fac, am crezut c-am să mor de plăcere…*

— Sublinierile acelea cu creion roşu sunt ale lui Stalin, spuse Maxi şi scoase din teancul de dosare un caiet gros de format A4. Asta e lista întocmită de Poskrebâşev a celor care au vizitat biroul lui Stalin din Kremlin, cunoscut iniţiaţilor drept Colţişorul.

Maxi deschise caietul. Poskrebâşev notase cu scrisul lui mărunt şi ordonat nume, date, ore.

— Uită-te la ziua de 7 mai, seara.

Katinka citi:

Ora 22 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:30.
Ora 22:30 H. A. Satinov
Pleacă la ora 22:45.
Ora 22:40 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:52.

— Deci Satinov a venit la scurt timp după ce Beria i-a arătat lui Stalin procesele-verbale. Dar de ce?

— Beria vine să-i dea Stăpânului procesele-verbale. Stalin citeşte, cu creionul roşu în mână, toate picanteriile acestea. Îi cere lui Poskrebâşev să-l cheme pe Satinov, care e în Piaţa Veche, la sediul

Partidului. Pe biroul lui Satinov sună telefonul cu linie directă cu Kremlinul. Poskrebâşev îi spune: „Tovarăşe Satinov, tovarăşul Stalin doreşte să vă vadă. Un Buick vă aşteaptă jos.” Stalin e oripilat de ce au făcut Saşenka şi Benia.

Maxi citi nota trimisă de către Stalin lui Beria:

M-am înşelat asupra acestei femei depravate. Credeam că este o femeie sovietică decentă. Le învaţă pe femeile sovietice să fie bune gospodine. E soţia unui NKVD-ist de seamă. Cine ştie ce secrete mai dezvăluie? Se comportă ca o femeie de stradă. Tovarăşe Beria, poate ar fi cazul să o verificăm. I. St.

— Ştii ce înseamnă „să o verificăm”? întrebă Maxi. Înseamnă să o aresteze. Vezi cum a ajuns totul, prin câteva coincidenţe, la Stalin?

Katinka scutură din cap, plină de compasiune faţă de soarta acestei femei. Dacă Stalin nu ar fi venit în vizită, dacă Saşenka nu ar fi avut o relaţie extraconjugală, dacă Vania nu ar fi fost gelos…

— Nu mai e nimic în dosar? întrebă ea.

Maxi oftă.

— Nu, în arhiva asta nu mai e nimic. Dar în Arhiva de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative din apropierea Pieţei Maiakovski se află o mulţime de documente ale lui Stalin şi poate, într-o bună zi, generaţiile viitoare vor afla ce s-a întâmplat – dacă le va interesa. Dar e închisă. Astea sunt toate documentele la care avem noi acces. Deşi… mai e ceva…

Maxi luă nota lui Stalin şi îi arătă Katinkăi în colţul din dreapta sus câteva cuvinte mărunte, scrise cu creion roşu: *Să se ocupe bicho*.

— Ce înseamnă? întrebă Katinka.

— Credeam că ştiu totul despre perioada stalinistă, spuse Maxi, dar de data asta nu înţeleg nici eu.

Katinka era tristă şi epuizată.

— Nu cred c-am să-i găsesc vreodată pe Saşenka şi Carlo, şopti. Sărmana Roza, cum să-i spun?

18

Când ieşiră din arhivă, străzile erau deja cufundate în întuneric. Zguduiţi de ceea ce aflaseră, Katinka şi Maxi se despărţiră ca doi adolescenţi stânjeniţi, după o întâlnire care nu a decurs în mod mulţumitor. Maxi plecă pe motocicletă, iar Katinka urcă încet strada, în direcţia reclamelor luminoase care sclipeau pe Tverskaia, în spatele statuii prinţului Dolgoruki. Când încetini pasul, pentru a-şi aranja geanta pe umăr, realiză că cineva mergea mult prea aproape în urma ei.

Grăbi pasul, dar la fel făcu şi necunoscutul. Încetini, pentru a-l lăsa să treacă, dar la fel făcu şi el. O cuprinse panica. Era un kaghebist? Un tâlhar cecen? În clipa aceea, necunoscutul îşi adună flegmă în gură şi o lansă către bordură, într-o boltă fosforescentă în care sclipiră luminile străzii.

— Kuzma! exclamă Katinka. Dar ce…

Fără să scoată un cuvânt, arhivarul o trase deoparte, în spatele statuii, unde nu mai era nimeni în afara lor. În mână ţinea o sacoşă, pe care o deschise pentru a-i arăta Katinkăi pisica cea grasă şi roşcată împreună cu puiul ei.

— Confortabil! rosti Kuzma cu glasul lui ciudat, de copil.

— Da, într-adevăr, spuse Katinka, încă îngrijorată.

Ce avea oare de gând?

Kuzma îşi vârî mâna în sacoşa cu pisici şi scoase de acolo un plic galben, vechi, legat cu sfoară roşie, pe care i-l înmână Katinkăi, nu fără să privească în jur cu o precauţie care ei i se păru caraghioasă, deşi ştia foarte bine că nu era o glumă. Kuzma îşi risca viaţa.

— Pentru dumneavoastră, murmură arhivarul.

— Dar ce este?

— Citiţi şi vedeţi!

Mai aruncă o privire în jur şi începu să urce Tverskaia.

— Kuzma! Staţi puţin! Vreau să vă mulţumesc!

Kuzma se feri de ea, ca un vampir de apă sfinţită, dar Katinka îl prinse de încheietura mâinii.

— O întrebare: dacă în dosar scrie că actele au fost trimise la Comitetul Central, unde se află acum? Le pot vedea?

Kuzma se întoarse şi se apropie de ea atât de mult, încât Katinka îi simţi la ureche ţepii de pe bărbie. Cu un deget arătă în pământ, spre pivniţe, carcere şi morminte, iar pe gură scoase doar un sâsâit.

— Şi atunci, cum pot eu afla ce s-a întâmplat?

Kuzma ridică din umeri şi arătă de data aceasta în susul străzii.

— Mai bine un sticlete care cântă frumos decât o privighetoare care cântă urât.

Şi dispăru cu mersul lui băţos în negura traficului aglomerat din strada Tverskaia.

Plicul îi ardea Katinkăi mâna. Era nerăbdătoare să-l deschidă, dar încerca să-şi păstreze calmul. Privi în jur, să vadă dacă nu o urmărea cineva, dar decise că dacă KGB-ul ar fi vrut să o urmărească, ar fi făcut-o oricum în aşa fel încât ea să nu-şi dea seama.

Fiindcă nu mai avea răbdare să ajungă la hotel, traversă strada şi intră în recepţia mizerabilă a Hotelului Inturist, o clădire hidoasă, din sticlă şi beton, din anii şaptezeci. Tavanul, căptuşit cu pătrate albe de polistiren, era scund, podeaua era acoperită cu o mochetă roşu-burgund, uzată şi decolorată, iar personalul de pază, care şedea la o

masă maro de plastic, era de tipul bătăuşului sovietic pus pe harţă.

Dar atmosfera era ca într-un bazar. Bandiţi cu un braţ forfoteau şi făceau tărăboi, prostituate împopoţonate se tolăneau pe canapele portocalii. Când unul dintre bătăuşii de pază se apropie de ea, Katinka arătă către prostituate şi el se mulţumi să ridice din umeri: avea să-şi încaseze partea mai târziu. Katinka se aşeză pe o canapea din spumă, lângă două femei în cizme, cu coapsele goale şi pline de vânătăi, şi le oferi câte o ţigară. Amândouă acceptară: una şi-o vârî în poşetă, cealaltă pe sub marginea ciorapului care se iţea din cizmă.

Katinka îşi aprinse la rându-i o ţigară, trase un fum şi deschise plicul. Înăuntru erau câteva mărunţişuri şi un teanc de documente fotocopiate. Primul era datat mai
1953, două luni după moartea lui Stalin:

Către toţi funcţionarii:

Cazul Paliţîn/Zeitlin

Din motive de securitate, rudelor care se vor interesa de sentinţele infractorilor de stat mai sus menţionaţi li se va spune că deţinuţii au primit o nouă sentinţă, după o detenţie de zece ani în lagăr.

Semnat: I. V. Serov, preşedinte al Comitetului Securităţii Statului (KGB).

Furia şi nedumerirea o cuprinseră pe Katinka, urmate de o profundă tristeţe. Tot ce aflase de la Mouche şi din arhivele KGB fuseseră minciuni. Pălise probabil, fiindcă una dintre prostituate se aplecă spre ea şi o întrebă cu blândeţe:

— Rezultatele testului, drăguţă? Veşti proaste?

— Ceva de genul acesta, răspunse Katinka şi simţi cum îi apar stropi de transpiraţie pe frunte.

— E greu, dar vom supravieţui, spuse femeia, îşi aprinse o ţigară şi se întoarse către prietena ei.

Katinka se uită iar la paginile dactilografiate.

Şedinţa Tribunalului Militar, biroul narkom-ului

L. P. Beria, Obiectul Special 110, 22 ianuarie 1940

Procesul acuzatei Alexandra „Saşenka” Zeitlin-Paliţîn (tovarăşa Vulpe Polară)

Prezidează preşedintele Tribunalului Militar al Curţii Supreme Vasili Ulrih.

Katinka dădu paginile în căutarea sentinţei, dar nu găsi decât aceeaşi notă exasperantă: *Trimiteţi actele cazului Paliţîn la Comitetul Central.*

Pe urmă citi procesul-verbal al şedinţei – şi tot ce citi o îngrozi în

asemenea măsură, încât vârî hârtiile la loc în plic şi se năpusti afară, în stradă, unde o luă la dreapta şi coborî grăbită spre Kremlin. Cele opt stele roşii ale acestuia străluceau pe cer, deasupra ei, în rapsodia nebuloasă a acelei seri de primăvară.

— Ai întrecut măsura! spuse Mariko fără să ridice glasul, ceea ce dădu o notă şi mai ameninţătoare cuvintelor ei.

În salonul elegant şi spaţios, mareşalul Satinov şedea în fotoliul lui cu spetează înaltă, cu o mască de oxigen prinsă cu elastic pe faţă şi un cilindru mare cu oxigen alături, pe un suport cu roţi. Părea că se micşorase în numai câteva zile, dar ochii lui întredeschişi urmăreau fiecare mişcare a Katinkăi.

— Lăsaţi-mă, vă rog, să stau de vorbă cu tatăl dumneavoastră, doar un minut, spuse Katinka, roşie la faţă şi gâfâind de cât alergase. Am atâtea să-i spun şi el însuşi mi-a cerut să-i comunic tot ce aflu…

Îşi fixă privirea imploratoare asupra ochilor sfredelitori ai lui Satinov, ale căror pleoape erau pe jumătate închise. La început nu se întâmplă nimic. Dar apoi, bătrânul clipi şi îşi luă masca de pe faţă.

— Haide, Mariko, atâta tevatură, spuse cu vocea stinsă Satinov. Adu-ne ceai.

Mariko oftă din rărunchi şi ieşi cu paşi apăsaţi.

— Cum ai reuşit să intri, domnişoară?

— Cineva mi-a deschis uşa din stradă, iar uşa de la apartamentul dumneavoastră era întredeschisă.

Satinov păru să-i cântărească vorbele.

— Soarta, asta este. Nu uita: De aceea te afli aici.

Şi îi adresă un rânjet ca de cap de mort.

Katinka se aşeză pe canapeaua de alături, iar Satinov îşi deschise palmele zbârcite, de parcă ar fi vrut să spună: Zi, fetiţo, nu mă mai face să aştept.

— Am găsit-o pe Fulguleţ. Lala Lewis mi-a spus totul. Aţi fost un erou. I-aţi salvat pe copii. Fulguleţ vrea să vă întâlniţi, ca să vă poată mulţumi.

Satinov dădu din cap şi flutură o mână.

— Prea târziu, spuse răguşit. L-ai găsit şi pe fratele ei?

— Încă nu. Încerc să aflu ce s-a întâmplat cu Saşenka.

— Las-o pe ea. Concentrează-te asupra lui Carlo! Copiii, viitorul…

— Saşenka şi Vania au fost cei mai buni prieteni ai dumneavoastră, nu-i aşa?

— Saşenka era… fără seamăn, iar copiii…

Katinkăi i se păru că ochii lui albaştri se înmuiaseră de lacrimi. Făcu o sforţare să continue.

— De aceea v-a chemat Stalin în Colţişor, după ce a citit procesul-verbal de ascultare a Saşenkăi şi a lui Benia. Ştia că îi cunoaşteţi pe

Paliţîni încă de la Sankt Petersburg şi că sunteţi naşul Rozei. Vă întâlnise la petrecerea de 1 Mai. Voia să afle ce ştiţi dumneavoastră despre ei?

Satinov clipi, dar nu spuse nimic.

— Beria a plecat şi dumneavoastră aţi venit la ora 22:30, am văzut agenda lui Stalin. Dar ce s-a întâmplat după aceea? Saşenka avea o relaţie extraconjugală. Vania era gelos şi a pus să se instaleze microfoane în camera lor de hotel. Dar cum s-a ajuns de aici la conspiraţia căpitanului Sagan şi la distrugerea întregii familii?

— Nu ştiu, şopti Satinov.

— De ce a cerut Stalin toate actele acestui caz? îl întrebă Katinka înfuriată, iar doi ochi reci, cu vinişoare roşii îi susţinură privirea. Nici la întrebarea asta nu vreţi să-mi răspundeţi? De ce vă prefaceţi că nu ştiţi ce s-a întâmplat?

— Găseşte-l pe Carlo, gâfâi Satinov. Eşti foarte aproape.

— Şi ce înseamnă cuvintele lui Stalin: *Să se ocupe bicho?*

Urmă o pauză lungă, în care nu se auzi decât respiraţia grea a lui Satinov.

— Citeşte-mi memoriile cu atenţie, spuse el în cele din urmă.

— Poate nu vă vine să credeţi, dar chiar am citit fiecare cuvinţel din interminabilele dumneavoastră discursuri despre coexistenţa paşnică şi rolul dumneavoastră eroic în clădirea patriei socialiste şi n-am găsit niciun cuvânt omenos acolo.

Deşi Satinov îşi fixase privirea asupra ei, Katinka nu se mai putea opri.

— Mi-aţi turnat numai minciuni. KGB-ul a ştiut să-şi ascundă crimele, dar astăzi am văzut procesul-verbal de la judecata Saşenkăi. Dumneavoastră aţi asistat la judecata celei mai bune prietene a dumneavoastră!

Plămânii lui Satinov şuierară.

— Ia uitaţi-vă, spuse ea şi scoase din plic prima pagină a procesului-verbal.

— N-am ochelarii.

— Păi, atunci să vă citesc eu. Ia uitaţi ce scrie aici. E vorba despre dumneavoastră, mareşalul Satinov! Nu numai că aţi asistat la proces, Katinka aproape ţipa la el, dar aţi fost unul dintre judecători!

— Citeşte comentariul meu la sentinţă, gâfâi el.

— Aţi judecat-o pe cea mai bună prietenă a dumneavoastră, pe mama finei dumneavoastră. La procesul ei, Saşenka a dat nas în nas cu *dumneavoastră*. Ce-o fi gândit când v-a văzut? Ce i-o fi trecut prin minte? Eu am crezut că aţi fost un erou. I-aţi salvat pe copii, dar aţi contribuit la distrugerea Saşenkăi! A fost condamnată la moarte? A murit în lagăr? Spuneţi-mi, spuneţi-mi! Le-o datoraţi copiilor!

Faţa lui Satinov se crispă. Nu mai primea aer şi deschise gura larg.

Spre ruşinea ei, Katinka simţi că o podideşte plânsul.

— Cum aţi putut face una ca asta? Cum aţi putut?

— Dar ce se întâmplă aici? întrebă Mariko şi se ivi în prag, ţinând în mâini o tavă cu ceai.

— Ce e, tată?

Înainte de a ieşi din salon, Katinka îi mai aruncă o privire bătrânului din fotoliu. Avea masca de oxigen pe fată, buzele îi erau vinete şi ridicase un braţ uscat în aer – un deget strâmb arăta spre uşă.

19

Judecătorul Ulrih: Saşenka Zeitlin-Paliţîn, aţi mărturisit că aţi participat la un remarcabil complot de asasinare în casa dumneavoastră a eroicilor noştri conducători, a tovarăşului Stalin şi a Politburo-ului. Am citit mărturisirea dumneavoastră. Mai aveţi ceva de adăugat?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Am organizat un complot de asasinare în casa mea a măreţului Stalin. Am frecat cu arsen şi cianură perdelele din încăperea în care avea să se afle tovarăşul Stalin.

Judecătorul Ulrih: Dar gramofonul?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da, şi gramofonul. Aflasem de la diverşi tovarăşi, inclusiv de la soţul meu Vania, că tovarăşului Stalin îi place să asculte muzică după cină, şi atunci am presărat cianură pe gramofon.

Judecătorul Satinov: Acuzată Zeitlin-Paliţîn, vrem să aflăm mai multe detalii…

Era pentru prima oară când Satinov lua cuvântul la proces. Katinkăi i se părea că aude aievea vocile acelor bărbaţi cu inimi de piatră, în biroul cu lambriuri de pin din închisoarea Suhanovka, care la acel ceas din noapte era scăldat într-o lumină electrică orbitoare. Gărzi NKVD înarmate, în uniforme albastre, păzeau uşile. Ulrih, cu capul lui chel şi rotund, şedea la masă alături de Satinov şi ceilalţi judecători, toţi în tunici a la Stalin şi cu cizme lustruite.

Imediat după dezastruoasa întâlnire cu Satinov, Katinka îi telefonase lui Maxi şi îi repetase cuvânt cu cuvânt discuţia avută cu acesta. Încercase să-şi înăbuşe plânsul, dar Maxi o încurajase. Dacă Satinov îi spusese să citească comentariul lui la sentinţă, trebuia să-l citească negreşit. Satinov o îndemnase, de asemenea, să-i citească memoriile – şi acolo trebuia să se găsească ceva. Maxi îi propusese să se întâlnească a doua zi la amiază în faţa Arhivei de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative, din apropierea Pieţei Maiakovski.

Acum se făcuse miezul nopţii şi Katinka citea procesul-verbal al şedinţei, în camera ei mizerabilă din Hotelul Moskva. Îşi turnă un păhărel de votcă, pentru a prinde putere şi curaj. Pe fereastră zărea

sclipind stelele roşii ale Kremlinului.

Judecătorul Satinov: De unde aţi procurat cianura? Spuneţi-ne!

Katinka şi-o imagină pe Saşenka şezând la masa în formă de T, palidă, slabă şi cu urme vizibile de maltratare, dar încă frumoasă. Dar ce-i trecuse oare prin minte când, la procesul în care avea să i se decidă soarta, îl zărise pe Hercule Satinov în completul de judecată? Încercase probabil din răsputeri să nu arate nicio emoţie, să nu dea niciun semn că l-ar fi recunoscut, fiindcă toţi căutau probabil vreo reacţie pe chipurile lor, al lui Satinov şi al ei. Dar cât de surprinsă, cât de şocată trebuie să fi fost! Iar principala ei grijă fusese: Copiii sunt în siguranţă? Or prezenţa lui Satinov aici însemna că erau…

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da, tovarăşe judecător, am să vă spun. Vania a procurat cianura din laboratorul NKVD.

Judecătorul Satinov: De unde aţi ştiut pe care plăci de gramofon să presăraţi cianura?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Ştiu că tovarăşului Stalin îi plac cântecele populare georgiene, cântecele din filmele Volga, Volga *şi* Toată lumea râde, cântă şi dansează, *precum şi ariile lui Glinka şi Ceaikovski. Pe acestea am pus otrava.*

Judecătorul Satinov: Aţi complotat împreună cu Troţki; în slujba împăratului Japoniei, a moşierilor polonezi şi a lorzilor britanici?

Katinka se înfiora când îşi imagină ce gânduri treceau prin mintea Saşenkăi: Fulguleţ şi Carlo – unde sunteţi?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da, Troţki a ordonat asasinarea, într-un diabolic pact cu împăratul Japoniei şi lorzii britanici.

Judecătorul Satinov: Dar reţeaua acelui membru al Gărzii Albe, căpitanul Sagan, care v-a dirijat pe dumneavoastră la ordinul lui Troţki, obligându-vă să folosiţi metodele pe care le-aţi învăţat de la el în tinereţe?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Vă referiri la depravarea sexuală? Da, m-am folosit de această metodă pentru a recruta şi alţi agenţi, de pildă, pe scriitorul Benia Golden.

Judecătorul Satinov: Scriitorul Golden a devenit agent?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Am încercat să-l recrutez folosindu-mă de metodele viclene învăţate de la căpitanul Sagan, dar – fiindcă nu pot minţi Partidul – Golden nu a participat niciodată la vreo conspiraţie, deşi este într-adevăr un filistin şi un diletant, nu este membru de Partid şi îi lipseşte vigilenţa. Pentru el, totul a fost un joc.

Judecătorul Ulrih: Retractaţi cele mărturisite înainte?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: înaintea Partidului şi a tovarăşului Stalin sunt

obligată să spun adevărul. Eu sunt vinovată, soţul meu şi căpitanul Sagan sunt vinovaţi, dar Golden este un copil incapabil să comploteze.

Katinka nu-şi putu reţine un zâmbet. Acum avea confirmarea că Saşenka îl iubise cu adevărat pe Benia Golden. Nu era oare această insultă la adresa lui Golden mai romantică decât orice romanţă?

Judecătorul Satinov: Tovarăşi judecători, sunt copleşit de dezgust faţă de răutatea şi depravarea acestei vipere de femeie, acestei Văduve Negre. Suntem pregătiţi să deliberăm?

Citind aceste replici tragicomice, Katinka abia îşi mai reţinu lacrimile. Satinov chiar credea ce spunea? Îl vedea Saşenka în stare să creadă aşa ceva? Saşenka îi adresase probabil din priviri nenumărate întrebări prietenului ei: Copiii au ajuns la noile lor familii? Sunt în siguranţă? Sau ne-ai trădat? Întrebările unei mame. Katinka îşi aprinse o ţigară şi continuă lectura.

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Declar în faţa Curţii că regret profund crimele comise faţă de Partid şi că mi-e ruşine de faptul că viitorul… posteritatea… îşi va aminti de mine ca de o criminală.

Posteritatea? Era acesta un mesaj adresat lui Satinov?

Judecătorul Ulrih (preşedintele completului de judecată): Bun, suntem gata, tovarăşi judecători? Aveţi vreun comentariu?

Judecătorul Lanski (al doilea judecător): O ticăloasă. Nu am niciun comentariu.

Judecătorul Ulrih: Tovarăşe Satinov?

Judecătorul Satinov (al treilea judecător): Acuzata Zeitlin-Paliţîn mărturiseşte comiterea unor crime abominabile de-a lungul unei vieţi de înşelăciune şi făţărnicie. Cer iertare Curţii, dar trebuie să mai adaug că, datorită vigilenţei NKVD-ului, noi, poporul sovietic, suntem bucuroşi să constatăm că genialul nostru conducător, tovarăşul Stalin, se află în siguranţă, că tovarăşii săi credincioşi Molotov, Voroşilov, Mikoian, Andreev şi alţi membri ai Politburo-ului se află în siguranţă, fără să mai fie ameninţaţi de spioni, trădători şi troţkişti, se află în siguranţă în birourile şi casele lor, fără să mai fie ameninţaţi de această viperă. Cu toţii se află în siguranţă. Câinii turbaţi nu merită decât o singură pedeapsă, dreptatea poporului… Vă mulţumesc, tovarăşe Ulrih.

Katinka citi şi reciti cu sufletul la gură cuvintele lui Satinov. Nu încăpea nicio îndoială: Era un mesaj. Satinov spusese de patru ori „se află în siguranţă”. De două ori pentru Fulguleţ, de două ori pentru

Carlo. Deci nu o trădase pe Saşenka. Ce voise el, de fapt, să spună era: „Scumpa mea prietenă, poţi să mori cu sufletul împăcat, *copiii se află în siguranţă! Repet: Copiii se află în siguranţă!”*

Cât de uşurată trebuie să se fi simţit Saşenka! Dar sentinţa lipsea: supravieţuise Saşenka până la urmă? Katinka citi aceeaşi notă: *Actele au fost trimise la Comitetul Central.*

Zorii se iveau, când Katinkăi îi căzu capul deasupra procesului-verbal pe care-l ţinea în poală.

Judecătorul Ulrih: Vă mulţumesc, tovarăşe Satinov, ne vom retrage să deliberăm.

Judecătorii se retrag.

20

Din înaltul cerului albastru pal, soarele arunca raze aurii pe statuia lui Maiakovski. În drum spre noua arhivă, Katinka urcă strada Tverskaia, lăsă în dreapta ei statuia prinţului Dolgoruki şi pe urmă, în stânga, statuia lui Puşkin. Se trezise mult prea devreme, cu ceafa înţepenită, când îi telefonase Maxi, iar apoi adormise la loc. Totul o durea, de parcă ar fi bătut-o cineva, şi numai un espresso dublu în cafeneaua Coffee Bean din strada Tverskaia – cafeaua bună era unul dintre beneficiile democraţiei, gândi ea – o mai redresă puţin.

Cu un pachet voluminos sub braţ, Katinka trecu pe lângă staţia de metrou Maiakovskaia şi o luă apoi la stânga, pe sub una dintre arcadele roşii de granit, care conferă Moscovei acea grandoare sumbră şi ostilă. Se trezi pe o străduţă care părea să se înfunde, dar, când ajunse la capătul ei, constată că făcea două cotituri în unghi îngust, pentru a deveni şi mai strâmtă. Katinka se bucura să fi nimerit în această ulicioară întortocheată şi neaşteptată în uriaşa metropolă, cu zidurile ei de granit şi bulevardele late pe care vuia traficul. După a doua cotitură se trezi în faţa unui zid ocru, cu margine albă, şi a unei porţi negre de fier, care era larg deschisă şi dădea către nişte trepte. Motocicleta lui Maxi era parcată în dreptul unei plăci memoriale cu profilul lui Lenin.

— Pari obosită. N-ai dormit? Ai făcut rost de ce te-am rugat? întrebă Maxi.

Katinka făcu un semn din cap în direcţia pachetului de sub braţ.

— E cel mai scump lucru pe care l-am cumpărat vreodată şi a trebuit să-i cer permisiunea lui Paşa Ghetman.

— Trei sute de dolari sunt un fleac pentru el. I-ai spus despre ce e vorba?

— M-am gândit că e mai bine să nu afle.

— Să ştii că e singura noastră speranţă. Femeia asta ar face *orice* în

schimbul acelui lucru, spuse Maxi şi o prinse pe Katinka de mână. Am impresia că pe tine încep să te obsedeze chiar mai mult decât pe mine secretele celor care au trăit acum cincizeci de ani. Eşti pregătită?

— Da, dar cum vrei să intrăm? Doar ai spus că…

— Stai liniştită, am aranjat eu totul. Ţine minte, continuă Maxi cu o mină foarte serioasă, ţi-am făcut o programare ca să laşi o cerere pentru depunerea unei cereri de cercetare a registrului documentelor depozitate în această arhivă, dar pot să-ţi spun din capul locului că această cerere pentru depunerea unei cereri va fi respinsă. Intră, Katinka. Şi baftă.

— Nu mă simt în largul meu. Crezi că va funcţiona sau ajung la închisoare?

— Ori una, ori alta, zise Maxi, râzând. Acum două săptămâni nici nu visai să recurgi vreodată la asemenea tertipuri. Dar nu-ţi pierde încrederea în tine. Priveşte de parcă ai şti unde te duci şi că ai dreptul să obţii ce vrei. Ne vedem mai târziu.

Katinka văzu cum îşi porneşte Maxi motocicleta şi cum dispare coiful lui de viking pe străduţa şerpuită. Apoi se întoarse şi pătrunse în clădirea înaltă, în stil neogotic, cu coloane şi balcoane, decorată cu portrete de eroi în piatră şi bronz.

La o masă de lemn, pe două scaune şubrede, dormitau doi soldaţi în termen ai Ministerului de Interne, care se îndreptară însă imediat de spate la vederea Katinkăi. Cel cu faţa mai plină de coşuri împinse un registru peste masă, examina paşaportul Katinkăi, cu un rânjet menit să proiecteze puterea cu care îl învestise statul rus, răsfoi un teanc de formulare galbene şi găsi unul pe care figura numele ei, completă un altul, prost tipărit, şi pe urmă, cu umbra unui zâmbet viril, îi reţinu paşaportul şi făcu un semn generos în spatele lui, către lifturile din holul îmbrăcat în marmură albă.

— Cererile pentru arhivă se depun la etajul patru.

Katinka nu îndrăzni să se uite în spate, dar simţi prezenţa unei alte persoane. Un tânăr slăbănog şi chel, cu pantofi galbeni de vinilin, îşi atârna hanoracul gri într-un cuier şi o urmărea atent. Ciudate animale mai sunt şi arhivarii ăştia, gândi Katinka şi se grăbi să intre în lift. Când uşile acestuia aproape se închiseseră, o mână se strecură între ele şi arhivarul intră, o salută dând agitat din cap, dar fără să scoată un cuvânt. Îmbrăcă un halat alb cu pete galbene, care-l făcea să semene cu un laborant. Ochii lui vioi, cu pleoape înroşite, erau măriţi de lentilele unor ochelari mânjiţi.

Cabina liftului era atât de mică, încât stăteau mult prea aproape unul de celălalt, iar tânărul tot dădea să-şi ceară scuze, dar nu izbutea şi fiecare tentativă a lui de a vorbi se sfârşea cu un mormăit. Deşi se lipi de peretele cabinei, Katinka era încă neplăcut de aproape de chelia lui brânzoasă, pe care se iţeau ici-colo câteva fire incolore de păr, pete

vineţii şi stropi de sudoare. Ea apăsă butonul etajului cinci, dar el apăsă la patru şi, când liftul se opri cu o smucitură şi uşile se deschiseră, el ieşi şi le ţinu deschise pentru ea.

— Etajul dumneavoastră. Nu o întreba, ci o anunţa. Cererile.

Dar Katinka scutură de două ori din cap. Arhivarul păru surprins şi, când se închiseră uşile, rămase nedumerit pe loc. Katinka se înfioră, conştientă că fusese prinsă, căci Maxi îi explicase: nimeni din afară nu are voie să urce la etajul cinci.

Pe palier erau câteva uşi cu sticlă mată, nişte palmieri de plastic zdrenţuiţi şi o ramă impunătoare, dar goală. *Departamentul pentru Studiul Materialismului Dialectic şi al Aspectelor Istorice Economico-Politice Leniniste ale Uniunii Sovietice* scria pe o placă, dar cineva lipise un bilet deasupra: *Arhiva de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative*.

Fiindcă Maxi o avertizase: „Ar fi bine să nu te întâlneşti cu nimeni acolo", Katinka se aştepta ca arhivarul şi cei doi soldaţi ridicoli să apară din clipă în clipă.

Pe coridoarele lungi, cu parchet, de-a lungul cărora se înşirau uşi de lemn închise, era linişte. Aerul era înăbuşitor, căci centrala nu fusese încă oprită. Katinka citi toate plăcuţele din dreptul uşilor, pe care erau gravate nume şi titluri. Coti la dreapta, iar la dreapta şi merse până când auzi muzică de operă, celebra arie a lui Glinka din *O viaţă pentru ţar*. Mai coti o dată şi muzica răsună tot mai tare, până când ajunse în faţa ultimei uşi.

Agripina Constantinovna Begbulatova, Director, Departamentul Manuscrise scria pe plăcuţă. Ce nume pompos, gândi Katinka. Se opri să asculte la uşă: aria se apropia de punctul ei culminant. Ar fi fost oare mai bine să-şi facă o programare? Nu, Maxi spusese că era prea riscant.

Bătu în uşă. Niciun răspuns. Mai bătu o dată. Nimic. Katinka îi blestemă în gând pe dinozaurii căpoşi de felul lui Satinov şi pe birocraţii neînduplecaţi, precum şi toate dezamăgirile acestui proiect – şi deschise uşa, fără să mai stea pe gânduri.

Pe o canapea dormita o femeie obeză, cu pielea albă, de vârstă înaintată, îmbrăcată numai în lenjerie de corp şi cu o mască de dormit pe ochi pe care scria *American Airways*.

În birou era prea cald, muzica răsuna dintr-un CD-player nou şi în aer pluteau aromele unui parfum greu. Katinka mai avu răgazul să remarce prezenţa a două ventilatoare, câteva teancuri de manuscrise îngălbenite şi două coapse uriaşe care se revărsau deasupra marginii unor ciorapi de dantelă, înainte ca femeia să-şi scoată masca de pe ochi şi să vină spre ea.

— Nu ţi-e ruşine să dai buzna aici? Cine eşti tu? Nu ştii să te porţi? Ce înseamnă apucăturile astea de filistină?

Balena o privi pe Katinka din cap până-n picioare, de parcă n-ar mai fi văzut în viaţa ei o fată în fustă de jeans şi cizme călcând pragul acelei arhive sacre.

— Cine ţi-a permis să intri?

— Ăăă, nimeni, răspunse Katinka derutată.

— Atunci fă bine şi du-te! ţipă femeia, ai cărei sâni voluminoşi şi lăptoşi întindeau la maximum sutienul ca o platoşă.

— Nu, nu, spuse Katinka şi roşi bâlbâindu-se în încercarea de a-şi recăpăta stăpânirea de sine. Am fost rugată să vă aduc acest pachet. E… pentru dumneavoastră. Şi îi întinse femeii pachetul.

Aceasta îşi smulse furioasă de pe cap o plasă mov pentru păr.

— Nu aştept niciun pachet, spuse, dar se uită la el curioasă.

Katinka nu mai avea nimic de pierdut. Încerca să-şi ferească privirea de portjartierul femeii, de chiloţii ei uriaşi de culoarea pielii, precum şi de orice detaliu bătător la ochi al acelei viziuni.

— E un cadou de la… Katinka aruncă o privire înspre coridor, pentru a-i da de înţeles femeii că poate nu era de dorit ca angajaţii ceilalţi să observe livrarea pachetului… dar aş prefera să vă spun între patru ochi de la cine e.

Femeia se încruntă, părând a-şi fi amintit în clipa aceea unde se afla şi cum era îmbrăcată.

— O clipă!

Îi făcu semn să iasă şi închise uşa. Muzica încetă. Uşa se redeschise.

— Sunt Agripina Begbulatova, o întâmpină femeia şi îi întinse o mână fermă şi transpirată. Mai trag şi eu câte un pui de somn în timpul zilei. Poftiţi, vă rog!

Katinka se aşeză pe canapeaua roşie, unde se odihnise trupul generos al directoarei Departamentului Manuscrise, şi simţi de îndată căldura rămasă de la acesta. Agripina se dăduse cu fard de obraz şi un ruj roşu aprins, îmbrăcase o rochie albastră, în stil sovietic, cu dantelă la decolteu şi paiete pe şolduri. Avea coafura tapată, vopsită brun-roşcat, a unei mari cucoane din perioada lui Brejnev.

— Ştiţi, nu-i aşa, că eu sunt responsabilă pentru colectarea memoriilor membrilor de Partid, pentru ca acestea să fie catalogate şi depozitate în această arhivă specială, spuse Agripina şi luă loc pe un scaun capitonat.

— Agripina Constantinovna, vă mulţumesc că m-aţi primit, spuse Katinka.

— Cu plăcere, răspunse Agripina cu o nobleţe distantă şi o îngăduinţă arogantă.

Katinka realiză că nu avea decât o secundă la dispoziţie pentru a-şi explica prezenţa, altfel ar fi avut de-a face cu Organele. Când începu să vorbească, nu se hotărâse încă ce minciună să spună (nu spusese în viaţa ei o minciună mare, gravă) şi ştia că orice minciună ascunde un

mare risc de a fi demascată, fiindcă toţi aceşti comunişti de seamă se cunoşteau între ei, urmaseră aceleaşi şcoli şi pe urmă cursurile Facultăţii de Limbi Străine, se căsătoriseră între ei, avuseseră case de vacanţă unii în vecinătatea celorlalţi şi crescuseră împreună următoarea Tânără Generaţie de Aur. Cu toate acestea, Katinka se trezi că îi vorbeşte Agripinei cu un glas necunoscut, mincinos.

— Tovarăşă Agripina Constantinovna, începu ea, vă aduc un cadou de la… Mariko Satinova. O cunoaşteţi, desigur?

Katinka îşi încleştă dinţii şi încercă să-şi ascundă neliniştea.

— De la Mariko? întrebă Agripina şi îşi înclină capul într-o parte.

— Da.

— Îl cunosc pe tovarăşul Hercule Satinov, spuse Agripina cu un ton reverenţios. Nu suntem apropiaţi, desigur, dar l-am întâlnit o dată la un concert la Conservator şi de mai multe ori cu prilejul muncii mele, desigur.

— Desigur, o aprobă Katinka. Dar pe Mariko nu o cunoaşteţi?

Agripina scutură din cap.

— Mi-a trimis ea mie un cadou?

— Da, da, ca să mă recomande astfel pe mine, ca să spun aşa. Ea vă cunoaşte pe dumneavoastră, tovarăşă, din auzite, ştie că aţi lucrat cu dăruire alături de tatăl dânsei, de tovarăşul mareşal Satinov.

Cu un aer de nobleţe, Agripina îşi umflă nările, îşi împinse pieptul înainte şi păru, în general, să se umple de mândrie.

— Tovarăşul Satinov mi-a menţionat numele?

— O, da. Eu sunt o prietenă de familie şi dânsul v-a menţionat nu o dată numele, când mi-a povestit cum l-aţi ajutat să-şi scrie memoriile. Mi-a spus că fără ajutorul dumneavoastră nu ar fi izbutit.

— Să ştiţi că şi legendarii tovarăşi Gromîko şi Mikoian, cu care am avut fericirea de a colabora, au spus că fără talentele mele editoriale nu şi-ar fi putut scrie memoriile.

— Nu mă surprinde defel, spuse Katinka şi constată că o minciună bine spusă este un lucru încântător, care te îndeamnă curând la alte minciuni. Tovarăşul Satinov mi-a spus: „Tovarăşă, du-te şi viziteaz-o pe Agripina Constantinovna, pe iscusita editoare care veghează asupra flăcării sacre, şi dumneaei îţi va arăta cum am colaborat la scrierea memoriilor mele, îţi va arăta ciornele…”

— Sunteţi comunistă, tovarăşă?…

— Katinka Vinski. Da, am fost pionieră, pe urmă membră a comsomolului şi acum sunt istoric şi lucrez la un articol despre tovarăşul Satinov şi rolul său în cucerirea Berlinului.

— Aha. Au mai rămas atât de puţini tovarăşi tineri, sunt încântată să vă cunosc, spuse Agripina, făcu o pauză şi surâsul de pe buzele ei se şterse. Dar de ce nu mi-a telefonat tovarăşul Satinov? Dânsul ştie că e nevoie de o programare…

— E foarte bolnav, spuse Katinka. Are cancer pulmonar.

— Am auzit, da. Dar poate ar fi mai bine să-i telefonez fiicei sale, lui Mariko, să verific…

Agripina se întinse în direcţia telefoanelor de pe masa în formă de T.

— Staţi puţin, Agripina Constantinovna, se grăbi Katinka să spună, Mariko îl îngrijeşte acum… la spitalul Kremlevka. De aceea am îndrăznit să vin la dumneavoastră fără programare. Tovarăşul Satinov i-a spus lui Mariko, într-un moment de luciditate, să vă trimită un cadou anume, iar dumneavoastră veţi şti că vine de la dânsul.

Katinka bătu uşor în pachet.

— E pentru mine?

— Sigur că da.

— De la Mariko Satinova şi de la mareşal?

Ochii ei de gândac se aţintiră asupra pachetului şi posteriorul ei alunecă spre marginea scaunului, pentru a fi mai aproape de pachet, dar Katinka aşeză o mână ocrotitoare deasupra.

— Aveţi manuscrisul memoriilor tovarăşului Satinov aici?

Katinka respecta instrucţiunile lui Maxi.

— Da, domnişoară, le am aici, în teancul ăsta.

O mână cu inele albastre arătă către teancurile de manuscrise îngălbenite, care acopereau fiecare centimetru pătrat al podelei.

— Trebuie să ştiţi că iluştrii noştri tovarăşi şi-au dictat memoriile secretarelor lor sau mie personal, iar sarcina mea era să le revizuiesc în spiritul Partidului, conform directivelor Comitetului Central, şi să elimin pasajele care ar fi putut nedumeri publicul larg. Nu toate episoadele din memoriile mareşalului Satinov au fost incluse în ediţia finală, aşa cum s-a întâmplat, de altfel, cu memoriile tuturor conducătorilor noştri.

— Mareşalul Satinov îşi doreşte foarte mult ca eu să citesc acele episoade… pentru a putea aprecia mai bine munca dumneavoastră editorială. Cu vreo două zile în urmă, înainte ca boala dânsului să se agraveze, i-a spus lui Mariko să vă trimită acest cadou în semn de recunoştinţă şi apreciere, spuse Katinka şi luă pachetul de pe masă. Aveţi manuscrisul?

— Trebuie să sun totuşi acasă la mareşal sau să îl întreb măcar pe directorul Arhivei…

— Cum doriţi, răspunse Katinka, dar atunci va trebui să dau altcuiva cadoul.

Aceste cuvinte deciseră situaţia. Genunchii umflaţi şi cu gropiţe ai Agripinei se lăsară pe podea şi, aplecată deasupra teancurilor în aşa fel încât Katinka să-i poată admira jartierele, Agripina începu să mormăie pe rând titlurile tuturor manuscriselor. În final, ţinu triumfătoare în mâini manuscrisul lui Satinov. Gâfâind şi îmbujorată îşi reluă locul pe

scaun şi îşi aţinti privirea asupra pachetului.

Katinka aşteptă ca Agripina să-i înmâneze documentul, care se odihnea acum atât de comod în poala ei, dar nimic nu se întâmplă. Agripina o privi, ridicând din sprâncenele ei roşcate şi pensate, iar Katinka îi susţinu privirea. Atmosfera din încăpere era încărcată, ca înaintea unei ploi.

— A, da, era să uit, Agripina Constantinovna, spuse Katinka în cele din urmă. Cadoul de la familia Satinov – şi îi înmână pachetul voluminos.

Radioasă, Agripina înşfăcă pachetul şi scoase la iveală o sticlă imensă de Chanel No. 5 în valoare de 300 de dolari.

— Preferatul meu! exclamă femeia şi strânse sticla la piept. Cum de a ţinut minte mareşalul?

— Îmi permiteţi să mă uit peste manuscris? întrebă Katinka.

— Doar aici, răspunse Agripina. Există câteva fragmente inedite, pe care nu le-a citit nimeni cu excepţia mea.

Cu un vag sentiment de nelinişte, Katinka luă teancul.

— Puneţi-vă picioarele pe canapea, o îndemnă Agripina. Savuraţi aerul răcoros de la ventilatoare şi muzica lui Glinka. Aveţi voie să vă faceţi notiţe.

Katinka răsfoi grăbită manuscrisul. Majoritatea capitolelor îi erau cunoscute din cartea bombastică a lui Satinov: „Cum am cucerit Pământul Virgin", „Cum am construit locuinţe pentru proletariatul sovietic", „Cum am înfiinţat Staţiunile de Maşini şi Tractoare", „O conversaţie interesantă cu tovarăşul Gagarin despre cucerirea cosmosului" etc. O pierdere de timp, îşi spuse Katinka, în timp ce Agripina îşi picura nepreţuita licoare a lui Madame Chanel la încheieturile mâinilor, pe gât şi după urechi. Dar în clipa următoare, Katinka dădu peste un pasaj care îi tăie respiraţia.

21

O conversaţie cu I. V. Stalin, ianuarie 1940 de Hercule Satinov

Într-o noapte, la ora două, mă aflam în biroul meu din Piaţa Veche, când a sunat telefonul.

— Poskrebîşev la aparat. Tovarăşul Stalin doreşte să veniţi la dace. Un automobil vă aşteaptă jos.

Mă bucuram de favoarea lui Stalin. Încheiasem o alianţă cu Germania nazistă, dar ştiam că războiul era iminent. Partidul îmi ceruse să supraveghez producţia de noi tancuri şi artilerie pentru Armata Roşie. Mai fusesem chemat de două ori la dace pentru a discuta activitatea mea. Aşadar nu m-am temut, deşi, atunci când erai

chemat la Stalin, nu prea ştiai cum avea să se încheie totul.

Roţile automobilului aveau lanţuri, pentru a nu aluneca pe gheaţă. Erau minus douăzeci de grade, o iarnă geroasă. Am mers întâi pe şoseaua către Mojaisk şi am cotit apoi pe un drum care străbătea o pădure de stejari, pini, brazi, arţari şi mesteceni. Din timp în timp zăream proiectate pe zăpadă umbrele unor gărzi.

Am trecut de două porţi securizate. O poartă verde de fier s-a deschis în cele din urmă şi în faţa noastră se afla dacea din Kunţevo, adevărata reşedinţă a lui Stalin, o casă obişnuită, pe două niveluri, vopsită de curând în kaki, pentru eventualitatea războiului.

Un gardian NKVD în uniformă albastră ne-a întâmpinat la uşă şi m-a condus înăuntru. Mi-am atârnat haina în cuier. Biroul, ticsit de cărţi şi reviste, era în stânga, dar Stalin în persoană, în tunică gri şi cizme, a ieşit chiar în clipa aceea din biblioteca aflată în dreapta.

— Bună seara, *bicho*, mi-a spus zâmbind.

Aşa îmi spunea el: *bicho*, ceea ce în georgiană înseamnă „băiat”.

— Să mergem să bem şi să mâncăm ceva. Ai mâncat de cină?

Mâncasem, desigur, dar pe vremea aceea noi toţi ne adaptaserăm programul la tabieturile nocturne ale lui Stalin.

— Tovarăşul Beria e deja aici şi ceilalţi vor sosi imediat.

M-a condus într-o încăpere spaţioasă, cu tavanul şi pereţii îmbrăcaţi în lemn de pin Karelian, cu o masă imensă, scaune masive şi divane, cu afişe de cinema ruseşti atârnate pe pereţi. La un capăt al mesei era aranjat un bufet, un adevărat ospăţ georgian, cu farfurii pregătite să ne servim.

Lavrenti Beria stătea în dreptul mesei, cu un pahar de vin în mână. M-a salutat în georgiană. Stalin, el şi cu mine eram trei georgieni în geroasa Rusie!

Stalin m-a servit întâi pe mine, pe urmă s-a servit şi el cu un pahar de vin şi a luat loc la masă. Eu m-am aşezat între ei.

— Deci, a început Stalin şi şi-a aprins o ţigară Herţegovina Fior, cum s-a încheiat cazul „Saşenka”?

Simpla menţionare a numelui ei mă tulbura, dar speram să nu se observe.

— Părea o femeie sovietică de treabă. Ţin minte că am văzut-o în biroul lui Lenin din Petrograd… continuă Stalin şi scutură trist din cap. În lumea noastră există oameni capabili să disimuleze decenii la rând.

L-am privit pe Beria.

— A mărturisit totul, a spus acesta.

— Procesul s-a desfăşurat fără incidente, am adăugat eu.

— Eraţi apropiaţi, nu-i aşa, *bicho?* m-a întrebat Stalin.

Am dat din cap.

— Toţi au mărturisit şi s-au căit? a mai întrebat Stalin şi şi-a

scuturat tutunul din ţigară în pipă şi a continuat să scoată rotocoale de fum. În cele din urmă?

— Vania Paliţîn a mărturisit, a spus Beria şi a râs răguşit. S-a ţinut bine, a mai şi strigat în ultima clipă: „Trăiască tovarăşul Stalin!”

Stalin trăgea din pipă, cu ochii lui galbeni pe jumătate închişi.

— Dar Mendel! Ce boşorog caraghios! a continuat Beria. A refuzat să mărturisească.

— A fost întotdeauna un om scrupulos, a spus Stalin cu o nuanţă de afecţiune în glas.

— Cu Mendel am procedat aşa cum m-ai sfătuit, a spus Beria.

Stalin şi Beria au schimbat un zâmbet conspirativ, ştiam că le plăcea să aibă secrete. L-am auzit odată pe Beria vorbind despre un accident mortal de automobil, în care fusese implicat un tovarăş mult prea cunoscut pentru a fi arestat şi executat.

— Te interesează să afli despre Mendel? m-a întrebat Stalin.

— Da, am spus, deşi în realitate mi-era groază să aflu amănunte.

— Spune-i, Lavrenti, i-a cerut Stalin lui Beria.

— I-am spus lui Mendel: „Mărturiseşte-ţi crimele şi tovarăşul Stalin garantează că vei rămâne în viaţă”. Şi ştiţi ce a făcut el? A început să ţipe: „Niciodată! Sunt nevinovat! Sunt şi voi rămâne până la capătul vieţii mele un bolşevic onest!” Ne-a scuipat în faţă, întâi pe mine, pe urmă pe Kobulov…

— Asta a fost o greşeală, a intervenit Stalin.

— Kobulov şi-a ieşit din pepeni şi l-a snopit în bătaie. Asta a fost tot!

— Câtă mândrie! Câtă mândrie prostească! exclamă Stalin şi apoi s-a uitat la mine. Dar tu te-ai ocupat de caz, nu-i aşa?

— Da, tovarăşe Stalin, m-am ocupat, aşa cum mi-aţi cerut.

Nu m-am putut abţine să-i arunc lui Beria o privire plină de subînţeles. Stalin, care era foarte atent, a remarcat imediat.

— Şi? a întrebat.

— Nimic deosebit, a spus Beria şi mi-a tras un picior pe sub masă.

Dar, oricât de primejdios putea deveni Beria, nu era bine să ai secrete faţă de Stalin.

— A existat o neregularitate, tovarăşe Stalin, la una dintre execuţii, am spus în cele din urmă cu un sentiment de stinghereală.

— O neregularitate? a întrebat Stalin cu răceală.

Beria m-a lovit iarăşi pe sub masă, dar era prea târziu.

— NKVD-ul are cadre competente şi devotate, dar de data aceasta am avut un exemplu rar de infantilism filistin, am spus şi am început să transpir.

— Ştiai, tovarăşe Beria?

— Am auzit, tovarăşe Stalin, şi fac investigaţii.

— Credeam că aţi epurat organele de asemenea jeguri. Vinovaţii

trebuie pedepsiţi, a spus el şi ne-a privit pe amândoi scrutător. Bun. Tovarăşi Beria şi Satinov, formaţi o comisie din tovarăşii Skiriatov, Malenkov şi Merkulov. Vreau urgent raportul.

În momentul acela s-au auzit automobile apropiindu-se de dace, pe urmă portiere trântite. Stalin s-a ridicat de la masă şi a ieşit să-i întâmpine pe membrii Politburo-ului, care fuseseră şi ei invitaţi la cină.

Am rămas singur cu Beria.

— Te-ai ţicnit de tot, mi-a spus Beria şi mi-a tras un pumn în coaste, ce dracu' ţi-a venit să-i spui?

Dar Molotov, Voroşilov şi ceilalţi au intrat chiar atunci în încăpere.

Când ne serveam cu toţii de la bufet, Stalin s-a ivit brusc foarte aproape de mine.

— Ce femeie frumoasă era Saşenka, a murmurat. Ce decizii cumplite trebuie să luăm uneori.

22

— Aţi terminat de citit, domnişoară? întrebă Agripina. În aer plutea mireasma grea a parfumului franţuzesc.

Katinka era absorbită de destăinuirile lui Satinov. Maxi avea dreptate: ajunsese obsedată de soarta acestor străini, oameni care nu aveau nimic de-a face cu ea, dar poveştile lor o măcinau. Îşi dorise atât de mult să afle ce se întâmplase cu ei, dar acel episod cenzurat din memoriile lui Satinov nu făcuse altceva decât să ridice şi mai multe semne de întrebare. Cel mai trist era că avea convingerea că Saşenka murise. Trebuia să-i telefoneze Rozei şi să-i spună că ambii ei părinţi fuseseră ucişi de călăii lui Stalin. Soţul Saşenkăi fusese împuşcat strigând „Trăiască tovarăşul Stalin!", iar unchiul Mendel nu suferise un infarct, ci fusese omorât în bătaie.

Dar cum murise Saşenka? În ce constase „neregularitatea"? Fusese violată de către gardieni? Ucisă prin tortură sau prin înfometare? O singură persoană o putea lămuri. Trebuia să îl viziteze urgent pe Satinov. Indiferent cât de mult îl enervase cu o seară înainte, *trebuia* să mai stea o dată de vorbă cu el, înainte ca acesta să moară.

— Vă mulţumesc, îngăimă Katinka.

— Transmiteţi, vă rog, salutările mele cordiale tovarăşului Satinov şi fiicei sale şi spuneţi-le că le sunt recunoscătoare pentru acest cadou.

— Da, sigur că da.

Cu ochii în lacrimi, Katinka se grăbi să ajungă la lift. Aşteptă câteva clipe, dar liftul nu venea. Atunci realiză că nu era singură. Arhivarul care urcase cu ea până la etajul patru stătea acum lângă ea, rezemat de un cărucior cu dosare şi fredonând o melodie. În cele din urmă îşi drese glasul.

— Liftul acesta s-a stricat. Va trebui să mergeţi cu liftul nostru.

Katinka remarcă acel „va trebui”, dar era mult prea mâhnită pentru a-i acorda atenţia cuvenită. Cu pantofii galbeni scârţâind la fiecare pas şi continuând să fredoneze, arhivarul o conduse înspre latura opusă a clădirii dreptunghiulare. Acolo se afla un lift mai murdar, mai ruginit, cu rumeguş pe jos, care se puse în mişcare cu icnete şi smucituri.

Ce să-i spună Rozei? Pe Katinka o apucă disperarea.

Satinov nu va accepta în ruptul capului să mai stea de vorbă cu ea. Mariko o va da fără îndoială afară. Iar pe Carlo nu îl va mai găsi niciodată.

Liftul se opri în cele din urmă, dar nu ajunseseră în holul de la parter, ci se aflau undeva la subsol. Arhivarul îi ţinea uşa deschisă.

— Poftiţi, vă rog, îi spuse.

— Dar nu e etajul bun, răspunse ea.

Arhivarul îşi plimbă privirea într-o parte şi în cealaltă a unui coridor subteran.

— Vreau să vă arăt nişte documente.

— Mă scuzaţi, spuse Katinka, brusc speriată şi redevenită precaută, dar nu vă cunosc. Eu trebuie să…

Apăsă butonul pentru parter, dar bărbatul bloca uşa.

— Mă numesc Apostolon Şceglov, se prezentă el, de parcă s-ar fi aşteptat ca ea să-i cunoască numele, care însemna „sticlete”.

— Mă grăbesc. Nu am timp, insistă ea şi apăsă necontenit butonul.

— Mai bine un sticlete care cântă frumos decât o privighetoare care cântă urât, spuse el, parafrazând o fabulă a lui Krîlov.

Katinka încremeni şi îşi aţinti privirea asupra lui.

În gura zâmbitoare a lui Şceglov sclipiră doi dinţi de aur.

— Vă amintiţi cine v-a mai spus cuvintele acestea? întrebă el. Să vă dau un indiciu: Utiosov şi Tsfasman.

Sigur că da, erau cuvintele cu care îşi luase Kuzma rămas-bun de la ea.

— Arhivarii se cunosc toţi între ei. Noi suntem membrii unui ordin secret. Veniţi, o îndemnă Şceglov şi o conduse de-a lungul unui coridor bine luminat, cu pereţi de beton. Acesta este unul dintre cele mai sigure locuri de pe pământ, Katinka, dacă-mi permiteţi să vă spun aşa. Aici, noi protejăm însăşi istoria naţiunii noastre.

Deşi nu se simţea în largul ei, Katinka îl urmă pe Şceglov. Ajunseră la o uşă albă de oţel, care semăna cu intrarea într-un submarin sau un buncăr antiatomic. Şceglov învârti o roată mare de crom, descuie trei lacăte şi tastă apoi un cod electronic. Uşa se deplasă puţin într-o parte şi apoi se deschise: avea o grosime de peste o jumătate de metru.

— Uşa aceasta ar rezista până şi unui atac nuclear. Dacă ne-ar ataca americanii cu toate bombele lor cu hidrogen, singurii supravieţuitori din Moscova am fi dumneavoastră şi cu mine,

Preşedintele din Kremlin şi generalii din cartierul general.

Arhivarul mai deschise o uşă la fel ca prima. Katinka aruncă o privire în spate. Se simţea îngrozitor de vulnerabilă. Dacă îl văzuse KGB-ul pe Kuzma când îi dăduse documentele şi îl obligase să o ademenească aici?

Şceglov, care părea să aibă mereu pregătită câte o melodie, reîncepu să fredoneze şi intră într-un mic birou alăturat. Pe masa lui de scris erau aşezate în ordine câteva teancuri de dosare. Pe o altă masă, mai mare, era desfăşurată o hartă colorată, în relief, cu văi, râuri şi case, soldaţi de plumb, tunuri, drapele şi cai, toate colorate cu cea mai mare măiestrie.

— Eu le-am modelat şi colorat pe toate. Vreţi să vă arăt? Vă grăbiţi?

Katinka nu fusese niciodată mai grăbită decât în acel moment. Trebuia să ajungă urgent la Satinov, care era pe moarte şi avea să ducă secretul Saşenkăi în mormânt. Dar dacă arhivarul avea documentele necesare? Katinka ştia că aici se păstrau cele mai importante acte secrete şi el sigur nu-i ceruse să-l urmeze fără vreun motiv. Se hotărî să-i facă pe plac.

— Mi-ar plăcea să văd soldaţii dumneavoastră de jucărie, spuse ea.

— Nu sunt de jucărie, preciză el. Ce vedeţi aici este o reconstituire istorică, exactă până în cele mai mici amănunte, până la proiectilele tunurilor şi uniformele Dragonilor. Dumneavoastră sunteţi istoric. Puteţi ghici despre care bătălie e vorba?

Katinka înconjură o dată masa, în vreme ce Şceglov se tot înălţa încântat pe vârfurile pantofilor săi galbeni. Recunoscu pe o latură La Grande Armee a lui Napoleon şi pe cealaltă Regimentele de Gardă ale Ţarului.

— E anul 1812, fără îndoială, rosti ea rar. Aici e reduta lui Raievski, acolo sunt trupele lui Barclay de Tolly, dincolo e prinţul Bagration, faţă în faţă cu mareşalii francezi Murat şi Ney. Napoleon cu Garda stă chiar aici. E bătălia de la Borodino, concluzionă ea triumfătoare.

— Uraaa! izbucni Şceglov. Şi acum veniţi cu mine să vă arăt unde păstrăm noi documentele.

Deschise încă o uşă de oţel, în spatele căreia se găsea o încăpere imensă, cu lungi şiruri de rafturi metalice ticsite cu dosare numerotate.

— Multe dintre ele nu vor deveni accesibile nici după moartea noastră. Aceasta este misiunea vieţii mele şi nu v-aş arăta niciun act despre care aş bănui că poate periclita siguranţa ţării noastre. Dar proiectul dumneavoastră nu este decât o bagatelă, deşi una foarte interesantă, e drept. Aşezaţi-vă la biroul meu şi am să vă arăt ce doriţi.

— Dar de ce mă ajutaţi? se interesă Katinka.

— Fac o favoare unui reputat coleg arhivar – şi unchi. Da, Kuzma e unchiul meu. Noi, arhivarii, suntem toţi înrudiţi. Tatăl meu lucrează la Arhiva de Stat, unde a lucrat şi bunicul meu.

— O dinastie de arhivari, comentă Katinka.

— Fie vorba între noi, exact aşa privesc şi eu lucrurile!

Şceglov radia, cei doi dinţi de aur sclipeau în lumina electrică.

— Nu aveţi voie să copiaţi nimic, nici măcar să vă faceţi notiţe. Ţineţi minte, domnişoară, nimic nu va fi făcut public. Ne-am înţeles?

Katinka dădu din cap şi se aşeză la masa lui. El luă de pe un raft un teanc nu prea înalt de dosare gălbui, îl deschise pe unul din ele, îşi umezi degetul arătător şi dădu câteva pagini.

— Prima scenă. O listă cu 123 de nume – prevăzute cu numere de ordine – aprobată de către Stalin şi numărul minim necesar de membri ai Politburo-ului, datată 9 ianuarie 1940.

Katinkăi îi bubuia inima în piept. O listă a morţii. Fredonând, Şceglov urmărea cu degetul numele de pe listă.

82. Paliţîn, I. N.
83. Zeitlin-Paliţîn, A. S. (tovarăşa Vulpe Polară)
84. Barmakid, Mendel

Katinka observă că lista, adresată lui Stalin şi Politburo-ului, era semnată mărunt şi citeţ, în cerneală verde: *L. P. Beria, narkom NKVD*.

Degetul lui Şceglov se opri asupra notelor scrise de mână în jurul numelor dactilografiate:

Aprob. Molotov
Zdrobiţi-i pe trădători ca pe nişte şerpi. Sunt pentru vîşca! Kaganovici.
Împuşcaţi târfele şi canaliile ca pe câini. Voroşilov.

Şi – cea mai importantă dintre toate:
Împuşcaţi-i pe toţi. Stalin.

— Aşadar i-au condamnat, spuse Katinka, dar i-au şi?…

— A doua scenă.

Şceglov împinse cu elan documentele de-a curmezişul mesei, se întoarse la raft, căută ceva şi reveni cu un raport slinos, al cărui scris neglijent, şi pe alocuri prost uscat cu hârtia sugativă, spunea totul despre plictiseala mistuitoare, birourile murdare, degetele soioase şi rutina necruţătoare din puşcării.

Tovarăşului comandant al Obiectului Special 110,
Închisoarea Suhanovka
Leonid Golecev

21 ianuarie 1940

Tovarăşului Maior V. S. Blohin, comandant al plutonului de execuţie

Deţinuţii mai jos menţionaţi au fost condamnaţi la moarte prin împuşcare…

Urmau cele 123 de nume dactilografiate. Saşenka şi Vania se aflau printre primii. Un teanc de peste o sută de adeverinţe şifonate şi pătate, conţinând nume şi date, era legat cu o bucată de sfoară roşie.

Cu mâinile tremurând, Katinka găsi adeverinţa lui Vania Paliţîn.

Din ordinul tovarăşului Kobulov, vicecomisar NKVD, subsemnatul am adus la îndeplinire în 21 ianuarie 1940, la ora 4:41, sentinţa de condamnare la moarte a lui… şi aici, un călău probabil beat mâzgălise: *Paliţîn, Ivan*. Cel care adusese sentinţa la îndeplinire fusese *V. S. Blohin*. Katinka aflase despre el de la Maxi: obişnuia să poarte un şorţ de piele, cum au măcelarii, ca să-şi protejeze iubita uniformă de NKVD-ist de sângele care împroşca în toate părţile.

Katinka simţea prezenţa răului şi a zădărniciei. Era atât de copleşită, încât nu mai putea nici să plângă. Era ameţită şi secătuită de puteri.

Celelalte adeverinţe erau la fel. Gândul că fiecare bucată de hârtie din faţa ei, completată cu atâta neglijenţă, însemna sfârşitul unei vieţi, nimicirea unei familii, nu-i mai ieşea din cap. Simţea că nu-i va fi cu putinţă să citească adeverinţa Saşenkăi. Şi totuşi, începu să răsfoiască teancul cu atâta grabă, încât aproape îl rupse.

— Nu o găsesc, spuse cu glasul frânt.

Şceglov se uită la ceas.

— Nu mai e mult şi se întorc colegii mei. Haideţi să vedem cum a început totul cu şase luni în urmă. Ia priviţi aici. A treia scenă.

Aşeză pe masă, în faţa ei, o hârtie îngălbenită, purtând antetul: **Biroul lui I. V. Stalin**. Era toată mâzgălită cu creion verde şi roşu: haşuri, linii groase şerpuite, siluete de lupi, cuvinte aparent fără sens. Însă secretarul lui Stalin notase data şi ora: *7 mai 1939. Trimisă în arhivă la ora 23:42*. Era chiar seara în care Beria îi arătase lui Stalin procesul-verbal de ascultare a Saşenkăi şi a lui Benia în Hotelul Metropol.

Katinka privi întâi în lentilele murdare şi groase ale ochelarilor lui Şceglov, care reflectau propria-i privire înfricoşată, şi apoi la hârtiile din faţa ei. În mintea ei începea să se contureze întreaga tragedie a serii care pecetluise destinul Saşenkăi şi al familiei ei. Ştia că lectura procesului-verbal îl indispusese pe Stalin, care o numise pe Saşenka *o femeie depravată… o femeie de stradă*. Îşi scoase carnetul din geantă şi reciti lista celor care veniseră în biroul lui Stalin:

Ora 22 L. P. Beria

Pleacă la ora 22:30.
Ora 22:30 H. A. Satinov
Pleacă la ora 22:45.
Ora 22:40 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:52.

La ora 22:30, când Beria părăsise biroul lui Stalin, Satinov aştepta deja în anticameră. Stalin îl chemase înăuntru şi îl chestionase cu privire la relaţia extraconjugală a Saşenkăi.

Katinka se mai uită o dată la hârtia mâzgălită de Stalin şi, tot mai îngrozită, începu să înţeleagă.

Întrebări adresate tovarăşului Satinov: Saşenka la Sankt Petersburg scria în centrul colii şi de jur-împrejur erau cercuri, pătrate şi un cap de vulpe desenat cu linii fine, haşurat cu roşu şi intitulat: *tovarăşa Vulpe Polară*. Satinov răspunsese probabil cu seninătate la aceste întrebări, căci Stalin îi notase răspunsul: *prieteni vechi, bolşevici devotaţi*.

Dar Stalin îl rechemase pe Beria şi, împreună, îl interogaseră mai insistent pe Satinov. Următoarele cuvinte erau indescifrabile.

— Nu înţeleg ce scrie aici, spuse Katinka.

Arhivarul urmări cuvintele cu degetul şi citi:

Vulpea Polară la Sankt Petersburg: de încredere sau nu?
L. P. Beria: Molotov şi Mendel la Sankt Petersburg?

Katinka pricepu că acestea erau întrebările adresate lui Satinov şi îşi imagină chinurile prin care trecuse acesta în timpul celor cinci minute. Ce să spună? Pălise probabil, transpirase, în mintea lui se învălmăşiseră tot felul de gânduri. Avea o nevastă drăguţă şi un copil nou-născut, dar era un comunist devotat şi un om ambiţios. Răspunsurile lui din acele cinci minute aveau fie să-i salveze viaţa şi să-i grăbească ascensiunea, fie să distrugă trei vieţi: a lui, a soţiei şi a bebeluşului.

Când Stalin îl întrebase pe Satinov dacă Saşenka fusese „de încredere” la Sankt Petersburg, un nume trebuie să-i fi venit acestuia în minte: cel al căpitanului Sagan, despre care el însuşi aflase de la Mendel la sfârşitul anului 1916.

Ştia oare Stalin deja că Saşenka primise din partea Comitetului din Sankt Petersburg misiunea de a-l racola pe Sagan? Dacă nu ştia şi Satinov i-ar fi vorbit acum pentru întâia oară despre acest lucru, ar fi incriminat-o pe Saşenka. Pe de altă parte, Sagan era mort de douăzeci şi doi de ani.

Dar dacă Molotov şi Mendel, care ştiau totul despre operaţiunea Sagan, discutaseră deja acest lucru cu Stalin? Atunci Satinov ar fi fost

acuzat că ascunde ceva de Partid şi de Stalin. Iar lucrul acesta era de neconceput, fiindcă ar fi însemnat moartea lui.

Katinka rămase cu privirea aţintită asupra acelor mâzgăleli în creion, care ascundeau o febrilă partidă de ruletă rusească şi care şi astăzi, după cincizeci de ani, încă mai influenţau destinele unor oameni.

Cum procedase, aşadar, Satinov? Intrase în panică şi spusese mai mult decât avusese iniţial de gând? Ori îşi ţinuse cumpătul şi acţionase calculat?

— Nu vom afla probabil niciodată, se trezi Katinka spunând cu voce tare.

— Dar ştim că a spus *asta*, replică Şceglov şi îi arătă cu degetul următoarele cuvinte notate de către Stalin: *Hercule S: căp. Sagan. Petersburg. SAGAN*.

Katinka îngheţă. Deci Satinov le vorbise până la urmă lui Beria şi lui Stalin despre Saşenka şi căpitanul Sagan de la Ohrana. Întâi îl compătimi pe Satinov, apoi îl acuză, pe urmă îl compătimi iar. Ar fi răspuns poate altfel, dacă ar fi ştiut că Sagan era încă în viaţă, în unul din lagărele lui Beria, că numele lui figura pe listele de deţinuţi ale NKVD-ului. După numai câteva ceasuri, Sagan avea să fie adus la Moscova şi bătut de către Kobulov, pentru a depune mărturie împotriva Saşenkăi.

— Dacă Satinov nu s-ar fi pierdut cu firea, şopti Katinka, ar fi supravieţuit poate cu toţii.

— Sau l-ar fi împuşcat şi pe el, adăugă Şceglov. Aţi terminat?

Începu să adune hârtiile şi să le aşeze în dosare, unde aveau să rămână probabil pe veci ascunse de ochii lumii.

— Deci Satinov şi-a trădat prietenii, conchise Katinka, dar a riscat totul pentru a le salva copiii. Îl disculpă oare acest lucru?

Şceglov gesticula în direcţia liftului, nerăbdător să o alunge pe Katinka din biroul lui, dar ea îl prinse de braţe.

— Staţi puţin. Mai e ceva. Stalin a cerut constituirea unei comisii care să investigheze execuţia Saşenkăi. Unde se află raportul acesteia?

— Există un număr de dosar, îi explică Şceglov în timp ce o conducea spre lift. Dar dosarul nu se află aici. Îmi pare rău, dar numai Dumnezeu le ştie pe toate.

Apăsă butonul liftului.

— Vă mulţumesc că mi-aţi arătat actele, spuse Katinka şi îl sărută pe obraz de rămas-bun. Aţi fost foarte amabil. Nici nu vă daţi seama cât de mult a însemnat pentru mine.

— Dar dumneavoastră vă implicaţi prea mult în acest proiect, spuse Şceglov şi îi strânse mâinile.

Katinka intră în lift. Două lucruri o preocupau: episodul cenzurat din memoriile lui Satinov şi misterioasa notiţă a lui Stalin: *Să se ocupe*

bicho, din documentele pe care i le arătase Maxi în arhiva Partidului.

Bicho – „băiat” în georgiană – îi spunea Stalin lui Satinov. „Să se ocupe” însemna să supravegheze nimicirea unei familii dragi lui.

— Dumnezeule, exclamă Katinka şi pricepu în sfârşit. Satinov a asistat la moartea ei. Dar ce au făcut cu ea?

23

Katinka părăsi arhiva şi se grăbi să ajungă în Piaţa Maiakovski. Opri o Lada, care o duse în viteză în strada Granovski. Arzând de nerăbdare, apăsă cinci sonerii odată. Uşa se deschise cu un bâzâit şi Katinka urcă în fugă până la apartamentul lui Satinov. Uşa acestuia era iarăşi descuiată, dar când intră, dădu nas în nas cu Mariko, care stătea în hol sub candelabrul de cristal.

— Mariko, ştiu ce vreţi să spuneţi, dar vă rog, trebuie să-i spun ce am aflat. El m-a condus aici fără ca eu să-mi dau seama. Sunt sigură că ar vrea şi el să stăm de vorbă.

Katinka se opri să-şi tragă sufletul. Mariko nu o dădu afară. Nu spunea nimic şi Katinka, privind-o abia acum în faţă, observă că nu era deloc furioasă. Pe faţa ei măslinie şi ascuţită se citea doar o nesfârşită oboseală.

— Intră, spuse Mariko încet. Du-te la el.

O luă înaintea ei şi trecură pe lângă salon. Katinka o urmă, privind cu înfrigurare înainte.

— Haide, intră.

Satinov zăcea în pat, sprijinit pe perne, cu ochii închişi. Faţa, părul şi buzele lui aveau culoarea cenuşii. Lângă pat era o infirmieră care îi aranja cilindrul cu oxigen şi masca, dar când le zări, dădu din cap şi ieşi din cameră.

Deşi avea să-l întrebe atâtea, Katinka se simţi încurcată. Respiraţia lui Satinov era sacadată, uneori îi tresărea pieptul, alteori nu mai respira deloc timp de câteva secunde. Asuda de frică şi efort. Katinka era conştientă că s-ar fi cuvenit să-i fie milă de acest muribund, dar nu simţea decât furie şi frustrare. Cum era în stare să-şi ia pur şi simplu tălpăşiţa? Cum era în stare să o abandoneze pe Roza, fără să fi spus cuiva ce se întâmplase cu mama ei?

Katinka se uită la Mariko, iar aceasta îi făcu semn să se aşeze pe un taburet de lângă pat.

— Poţi să-i vorbeşti, spuse Mariko. Un minut, două. A întrebat unde eşti. A întrebat de tine şi de proiectul tău. De aceea te-am lăsat să intri.

— Mă aude?

— Cred că da. Uneori vorbeşte, îşi mişcă buzele. A spus ceva despre mama, dar e greu de înţeles. Medicii spun că… Nu ştim cu

certitudine.

Mariko se rezemă de tocul uşii, îşi îndreptă spatele şi îşi frecă faţa.

Katinka se ridică, se aplecă deasupra patului şi se întoarse apoi spre Mariko.

— Hai, vorbeşte, spuse aceasta.

Katinka luă mâna lui Satinov în mâinile ei.

— Sunt eu, Katinka. Cercetătoarea dumneavoastră. Spun „a dumneavoastră", fiindcă dumneavoastră aţi ţinut tot timpul frâiele în mână şi m-aţi condus pe această cale şi… Dacă mă auziţi, daţi-mi cumva de ştire. Strângeţi-mi mâna sau clipiţi.

Katinka aşteptă, dar el se chinui să tragă aer în piept, întregul lui trup se cutremură şi pe urmă redeveni inert.

— Ştiu că i-aţi iubit pe Saşenka şi pe Vania, ştiu că aţi făcut ceva cumplit şi mai ştiu că le-aţi salvat copiii. Dar ce s-a întâmplat cu Saşenka? Ce aţi văzut? Spuneţi-mi, vă rog, cum a murit.

Nicio reacţie. Katinka realiză că bătrânul acela era plin de ambiguităţi. O ajutase şi încurajase, dar o şi amăgise şi împiedicase, aşa cum o condamnase pe Saşenka la moarte, dar îi salvase copiii. Îi părea rău de el, dar niciodată nu fusese mai furioasă decât în momentul acela.

El rămase liniştit câteva minute, dar apoi respiraţia lui deveni un adevărat zbucium, mâinile lui se încleştară de pătură şi trupul lui se zbătea să capete oxigen. Infirmiera reveni în cameră, îi ajustă masca şi îi făcu o injecţie, iar el se calmă din nou.

— Mă duc să-mi chem fraţii, spuse Mariko. Dorm în camera de alături. N-am închis un ochi toată noaptea.

Katinka se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Îmi pare atât de rău, spuse. Vă mulţumesc că m-aţi lăsat să vin la el. Ar fi fost mai bine să vin cu Roza, să-l vadă şi ea… Aveam atâtea să-l întreb, spuse Katinka şi mai aruncă o privire spre pat, în speranţa că Satinov o va chema înapoi. Nu e nevoie să mă conduceţi.

Dar în clipa aceea îi auziră glasul. Katinka se răsuci pe călcâie şi se întoarse împreună cu Mariko la căpătâiul lui. Buzele lui Satinov se mişcau abia perceptibil.

— Ce spune? întrebă Katinka.

Mariko luă mâinile tatălui ei şi îi sărută fruntea.

— Tată, sunt eu, Mariko, sunt lângă tine, scumpul meu tată.

El îşi mişcă iar buzele, dar nu se auzi nimic. După un timp, când buzele lui nu se mai mişcară şi familia începu să vină în cameră, Katinka se strecură afară.

Maxi o aştepta, rezemat de motocicletă, fumând. Katinka se aruncă în braţele lui, inhală mirosul costumului lui de piele şi fumul ţigării sale şi se simţi fericită că era lângă ea.

— E pe moarte? E cumplit să vezi aşa ceva. Dar tu ai făcut tot ce ţi-

a stat în putinţă…

— S-a terminat, replică ea, şi sunt epuizată. O sun pe Roza, îmi pun în ordine notiţele şi îi fac legătura cu oricine va dori ea să cunoască.

— Şi acum ce vei face?

— Mă întorc acasă. Vreau să-mi revăd prietenii. Şi mă aşteaptă un băiat, care vrea să plece cu mine în vacanţă. Poate e mai bine să nu aflăm niciodată cum a murit Saşenka. Tata avea dreptate. N-ar fi trebuit să accept oferta lor. Mă întorc la Ecaterina cea Mare.

— Dar te-ai descurcat atât de bine, spuse Maxi. Katinka, te rog, vino să lucrezi cu mine la fundaţie. Am putea realiza atâtea împreună.

Ea clătină din cap şi îşi recăpătă calmul.

— Nu, mulţumesc. Genul acesta de cercetare nu aduce roade, e un tărâm de pe care nu ai ce recolta. Or fi vremuri de mult apuse, dar otrava lor e încă proaspătă şi nefericirea de atunci dăinuieşte. Nu, nu mai vreau să răscolesc morminte. E prea dureros. Adio, Maxi. Îţi mulţumesc pentru tot.

Katinka îşi şterse ochii şi plecă.

— Katinka! strigă Maxi în urma ei.

Ea se opri şi se întoarse pe jumătate.

— Katinka, pot să te mai sun?

24

Dar Katinka nu luase în calcul puterea de convingere a lui Paşa Ghetman.

— Nu poţi să renunţi şi să ne laşi baltă, tunase el la telefon, după ce ea îl anunţase că făcuse tot ce-i stătuse în putinţă, iar apoi acesta adăugase cu un glas mai domol: Dar mama? Ţine atât de mult la tine. Trebuie să mai faci un ultim lucru pentru noi. Ia-o ca pe o favoare personală pentru Roza.

Drept urmare, Katinka şi Roza zburaseră, trei zile mai târziu, cu avionul particular al lui Paşa, la Tbilisi (oraşul aflându-se, după spusele lui Paşa, oricum la jumătatea drumului ei spre casă). Câţiva bodyguarzi ai lui Paşa le conduseseră cu maşina direct la cafeneaua pitorească din vechea vilă împânzită de iederă.

— Lala, îi spuse Katinka bătrânei doamne aflate în cămăruţa ei de la etaj. Am venit cu cineva care doreşte să vă cunoască.

Lala Lewis şedea în pat, ţinând ca de obicei un pahar cu vin georgian în mână şi fixând uşa.

— Ea este? Saşenka? întrebă Lala.

— Nu, Lala, nu chiar. E Roza Ghetman, fiica Saşenkăi, pe care dumneavoastră aţi cunoscut-o drept Fulguleţ.

— Oooof, oftă Lala şi întinse braţele. Vino mai aproape. Sunt atât de bătrână. Aşază-te pe patul meu. Lasă-mă să te privesc. Lasă-mă să-ţi

văd ochii.

— Bună ziua, Lala, spuse Roza cu glasul tremurat, au trecut mai bine de cincizeci de ani de când ai avut grijă de noi.

Katinka urmări cum Roza, îmbrăcată elegant într-o bluză albă, o jachetă tricotată albastră şi o fustă crem, cu părul cărunt coafat după moda tinereţii ei, se apropie încet de patul Lalei, privind în jur la vestigiile unei vieţi apuse. Ezită o clipă la vederea braţelor întinse ale bătrânei guvernante, dar apoi, zâmbind de parcă ar fi recunoscut-o pe Lala, se aşeză pe patul acesteia.

Lala apucă mâinile Rozei, le strânse cu toată puterea şi le scuturǎ. Niciuna nu scoase un cuvânt, dar, de unde stătea, Katinka văzu cum se zguduie umerii Rozei şi cum îi şiroiesc Lalei lacrimile pe obraji. Deodată se simţi ca o intrusă, se duse la fereastră şi privi afară. Sunetele şi aromele oraşului – cântecul cuiva pe stradă, mireasma florilor de corcoduş şi a lipiilor proaspete, a cafelei măcinate şi a merilor în floare – o învăluiră.

Aceasta este ultima scenă a dramei, gândi Katinka. Făcuse ce-i ceruse Paşa. Le reunise pe cele două femei, luând asupra sa mai multă durere decât ar fi crezut vreodată. Acum se va întoarce acasă, la părinţii ei şi la Andrei.

Lala mângâia chipul Rozei.

— Scumpa mea copilă, am revăzut-o pe mama ta în vis. Trebuie să-ţi povestesc totul despre ea, fiindcă era fără seamăn. Uite, în fotografia aceea era elevă la Smolnîi. Vezi? Eu o aşteptam în faţa şcolii în limuzina baronului, în maşina lui, cum se spune astăzi. Samuil, baronul, a fost bunicul tău, pe care tu nu l-ai cunoscut. Dar el ştia totul despre tine. Nu a trecut zi în care să nu mă gândesc la tine şi la frăţiorul tău Carlo. Când erai mică, semănai atât de bine cu mama ta – în copilărie era blondă ca un îngeraş – şi ai moştenit ochii violeţi ai bunicii tale, Ariadna. Imaginează-ţi, scumpa mea copilă, că eu eram atât de tânără când am venit din Anglia. Am avut o viaţă lungă, am trăit prăbuşirea ţarului, venirea la putere a barbarilor şi prăbuşirea lor, şi am apucat să te revăd pe tine. Nici nu-mi vine să cred.

— Nu mai sunt o copilă, spuse Roza râzând. Am şaizeci de ani.

— Pentru mine şi Matusalem e tânăr! replică Lala. Îţi mai aminteşti zilele pe care le-am petrecut împreună, înainte de…

Roza dădu din cap.

— Cred că da… Da, îmi amintesc că te-am întâlnit în cantina unei gări. Aduseseşi biscuiţii preferaţi ai lui Carlo. Îmi amintesc că am plecat de mână cu tine şi apoi…

— Au fost vremuri grele pentru mine, continuă Lala. O pierdusem pe copila mea dragă, pe Saşenka, şi pe bunicul tău. Şi pe urmă mi-au fost hărăzite câteva zile atât de fericite, cu tine şi cu Carlo. După ce v-am văzut plecând cu noii voştri părinţi, am vrut să mă sinucid. Numai

speranţa că vreunul dintre cei dragi mie se va întoarce într-o bună zi m-a mai ţinut în viaţă. Şi, într-adevăr, cea mai improbabilă persoană dintre toate s-a întors.

Deşi nu voia să deranjeze, Katinka nu-şi mai putu retine curiozitatea.

— Lala, o întrerupse ea, numai Stalin a putut salva viaţa lui Samuil. Aţi aflat vreodată de ce a făcut-o?

Lala dădu din cap.

— După moartea monstrului, toată lumea de aici l-a jelit. Au fost şi demonstraţii în memoria lui. Dar eu eram fericită. Fiindcă Samuil era foarte bolnav, i-am spus: „Acum poţi să-mi zici de ce te-au eliberat." Mi-a spus că nu ştia nici el exact de ce, dar în 1907 îl adăpostise pe un revoluţionar georgian, cu faţa ciupită de vărsat, ba îi dăduse chiar şi o sută de ruble. Îl lăsase să stea în ghereta portarului casei lui din Tbilisi, în vreme ce poliţia îl căuta. Ulterior şi-a dat seama că fusese însuşi Stalin, iar acesta nu uita nicio jignire şi nicio favoare.

Lala o privi pe Roza, ale cărei mâini încă le mai ţinea în ale ei. Uneori le ducea la buze şi le săruta.

— Acum pot să mor fericită, spuse în cele din urmă.

— Tu eşti singura mea legătură cu mama, spuse Roza. Ştii, în copilărie m-am gândit deseori cu ură la părinţii mei. Mă abandonaseră şi eu nu ştiam de ce. Nu-mi puteam imagina cu ce le greşisem, de mă respinseseră. Dar m-am gândit tot timpul la ei. Uneori visam că muriseră. Deseori mă uitam pe cer la Carul Mare, fiindcă tata îmi spusese că acolo va fi mereu şi el. Abia mai târziu mi-am dat seama că probabil li se întâmplase ceva cumplit, că nu avuseseră de ales, că fuseseră nevoiţi să mă părăsească. Dar niciodată, de când mă ştiu, nu am fost în stare să plâng după ei.

Roza se întoarse spre Katinka.

— M-ai ajutat atât de mult, draga mea. Îţi mulţumesc din tot sufletul. Îţi mulţumesc. Mi-ai schimbat viaţa. Dar ştiu că eşti nerăbdătoare să te întorci acasă şi avionul lui Paşa te aşteaptă la aeroport, să te ducă la Vladikavkaz. Nu vreau să te mai reţin.

Katinka le sărută pe Roza şi pe Lala şi se îndreptă spre uşă. Dar la jumătatea drumului se opri.

— Încă nu pot pleca, spuse şi se întoarse spre ele. Îmi permiteţi să mai rămân să vă ascult? Mă tem că m-am implicat în povestea dumneavoastră mai mult decât s-ar fi cuvenit.

Roza sări în picioare şi o strânse în braţe.

— Sigur că da, mă bucur atât de mult că simţi asta. Şi tu mi-ai devenit foarte dragă, spuse în timp ce îşi reluă locul pe pat. Lala, datorită Katinkăi am aflat despre tine şi despre părinţii mei. Dar vorbeşte-mi, te rog, despre Carlo.

Lala sorbi din paharul cu vin şi închise ochii.

— Era un băieţel atât de drăgălaş, îndesat ca un ursuleţ, cu nişte ochi căprui adorabili, un copil atât de drăgăstos. Mă mângâia tot timpul pe faţă şi mă săruta pe nas. Ziua în care a trebuit să mă despart de el a fost una dintre cele mai cumplite din viaţa mea. Ne aflam la Orfelinatul Beria – e de neconceput ca o casă de copii să poarte numele acelei brute. Cu o zi înainte te văzusem pe tine, Fulguleţ, plecând cu soţii Liberhart, care erau nişte intelectuali, profesori evrei, dar tu te-ai zbătut, ai dat din mâini şi din picioare, ai ţipat, iar eu am plâns ore în şir. Te-aş fi păstrat lângă mine, dacă ar fi fost posibil. Dar Satinov îmi spusese: „Soţul dumneavoastră nu se va mai întoarce. Oricând pot veni să vă aresteze şi pe dumneavoastră şi ce se va întâmpla atunci cu copiii? Nu, trebuie să-i dăm în grija unor familii sigure şi iubitoare." A doua zi s-au ivit doi ţărani din nordul Caucazului. Erau ceapişti, ruşi cu sânge de cazac, nişte oameni simpli, care veniseră la Tbilisi cu un tractor şi o remorcă să aducă legume la piaţă de la CAP-ul lor. Am remarcat imediat că erau inculţi, oameni din topor – aveau fân în păr. Dar nu aveam ce comenta. Avusesem noroc cu Satinov, care aranjase totul. Dar Carlo era atât de sensibil. Avea nevoie de biscuiţii lui preferaţi, cei cu imaginea Kremlinului pe cutie, fiindcă îi scădea frecvent glicemia şi se simţea fără vlagă. Seara trebuia mângâiat ca să adoarmă, nu mai puţin de unsprezece ori, după cum îmi arătase mie Carolina. Când au plecat cu el, m-am prăbuşit pe podea, poate am şi leşinat. Nu-mi mai amintesc prea multe, ştiu doar că a venit un medic. Eram distrusă…

Pe Katinka o străbătu un fior de nelinişte. *Satinov aranjase totul*. Sigur că da, acum îşi amintea. Ce îi spusese Satinov la a doua lor întâlnire? *Numele tău este Vinski. Cum se face că ai primit tocmai tu această ofertă de muncă? Da, academicianul Beliakov a avut dreptate să te propună tocmai pe tine din sutele de studenţi care s-au perindat prin faţa catedrei lui*. Îşi aminti că observaţia lui o deranjase, că avusese sentimentul că o ia peste picior. Dar nu asta fusese intenţia lui Satinov. Dorise să-i transmită ceva.

Cât de naivă am fost, îşi spuse Katinka. O bănuială se trezi în mintea ei şi curând se transformă într-o revelaţie. Anunţul Ghetmanilor de angajare a unui istoric apăruse în gazeta facultăţii, dar o angajaseră pe *ea*, deşi ea nici măcar nu aplicase. Academicianul Beliakov venise la ea în bibliotecă şi îi spusese: „E oferta de muncă ideală pentru tine. Nu mai e nevoie de alţi aplicanţi."

— Cum se face că m-aţi ales tocmai pe mine pentru proiectul dumneavoastră? o întrebă Katinka pe Roza. Aţi intervievat şi alţi aplicanţi?

— Nu, răspunse ea. I-am trimis întâi o scrisoare mareşalului Satinov. El era singura noastră persoană de contact. Singura verigă. Dar a refuzat să ne ajute şi a negat că ar avea vreo legătură cu toate

acestea. Ne-a recomandat să angajăm un istoric şi ne-a făcut legătura cu academicianul Beliakov, care a publicat anunţul nostru.

— Dar Beliakov ce v-a spus?

— Că au aplicat foarte mulţi, dar tu eşti cea mai bună dintre ei, că nu e nevoie să mai întâlnim pe altcineva.

Katinka se ridică în picioare, conştientă că Roza şi Lala o priveau mirate. Inima îi zvâcnea în piept. Numai Satinov cunoştea numele părinţilor adoptivi, gândi ea. Înseamnă că ştia ceva şi despre ea însăşi? Dacă da, atunci când primise scrisoarea Rozei, nu avusese altceva de făcut decât să-l sune pe amicul lui, academicianul Beliakov: „Dacă vin la tine nişte milionari care vor să angajeze pe cineva pentru un proiect genealogic, recomandă-le-o pe Vinski." Ea îl căutase pe Carlo prin arhive, când acesta se aflase, de fapt, tot timpul mult mai aproape de ea.

— Trebuie să plec, spuse Katinka, ajungând într-o clipă la uşă şi ţâşnind pe scări în jos. Trebuie să stau de vorbă cu tata.

25

— Ne-am dorit şi noi un copil, spuse Baba familiei adunate în camera de zi sărăcăcioasă, din căsuţa cu ferestre cu chenare albastre.

Katinka privi la cei din jur, la casa în care crescuse. Toţi aveau expresii chinuite şi asta numai din vina ei. Baba, bunica ei îndesată, în capot înflorat şi cu basma roşie pe cap, şedea în mijlocul lor pe un scaun şubred şi desfundat, iar pe chipul ei lat se citea spaima. Katinka nu o văzuse niciodată atât de tulburată. Ploşniţa, bunicul ei ţâfnos şi ursuz, mergea de colo-colo şi o blestema. Dar cea mai dureroasă privelişte o oferea tatăl ei.

Doctorul Vinski venise să o aştepte la aeroport direct de la dispensar, fără să-şi mai dezbrace halatul alb. Când o văzuse pe iubita lui fiică, o îmbrăţişase şi o sărutase.

— Mă bucur atât de mult că te-ai întors acasă, spusese el. Lumina vieţii mele. Totul e în ordine? S-a întâmplat ceva, scumpa mea?

Katinka îi privise chipul sobru şi gânditor, frumos ca al unei vedete de cinema, cu gropiţa aceea din bărbie, şi realizase că ea era o bombă cu ceas care avea să arunce în aer familia lui.

— Ce este? întrebase el.

Şi atunci, în clipa aceea şi în locul acela, ea îi relatase întreaga istorie.

El nu spusese nimic, îşi aprinsese doar o ţigară. Katinka aşteptase înfrigurată, dar el nici nu o contrazisese, nici nu o mai întrebase nimic. Fumase doar şi chibzuise.

— Spune-mi, tăticule, ar fi fost mai bine să nu zic nimic? Ar fi mai bine să dăm totul uitării?

— Nu, răspunsese el în cele din urmă. Dacă este adevărat, vreau să-mi cunosc şi eu sora, dacă tot am una. Vreau să aflu cine au fost părinţii mei biologici. Dar altfel nu cred că se vor schimba prea multe în viaţa mea. Eu ştiu cine sunt. Părinţii mei m-au iubit întotdeauna. Ei vor rămâne părinţii mei şi eu voi rămâne băiatul pe care ei l-au iubit. Dar pentru ei ar putea fi sfâşietor, iar atunci ar fi şi pentru mine sfâşietor. Lasă-mă pe mine să le vorbesc…

Rămaseră tăcuţi tot drumul. Când intrară în satul Beznadejnaia, Katinka s-ar fi cuvenit să fie inundată de bucuria întoarcerii acasă. Dar satul îi părea schimbat, casa lor era schimbată; avea senzaţia că toate fuseseră zguduite de un cutremur şi se reaşezaseră altfel, cu o mie de mici modificări.

Dacă nu ar fi fost mama Katinkăi, familia ei nu ar fi făcut faţă frământării mute a tatălui şi încăpăţânării bunicilor de a tăcea. Dar de îndată ce Katinka îi explică totul, Tatiana, deseori distrată şi pripită, începu să îşi calmeze soţul şi să îşi împace socrii.

La început, bunicii se prefăcură că nu ştiu nimic. Spuseră că era o greşeală şi Katinka ajunse să se întrebe dacă nu cumva se înşelase. Poate se implicase prea mult în povestea Saşenkăi? Poate devenise atât de obsedată de aceasta, încât mintea ei o luase razna?

— Parcă mi-ai înfige un cuţit în inimă. O minciună! O jignire! îi spuse Baba fiului ei şi se aşeză cu un aer sfidător. Cum poţi afirma una ca asta!

Ploşniţei îi sărise ţandăra.

— Nu te-am iubit noi toată viaţa? Nu ţi-am fost noi părinţi buni? Şi asta-i mulţumirea ta: să ne arunci acum în faţă că nu însemnăm nimic pentru tine! Apoi se întoarse spre Katinka: De ce ne vii cu minciunile astea, Katinka? Să-ţi fie ruşine! E vreo şmecherie, vreo glumă proastă a evreilor ălora bogaţi din Moscova?

Katinka era sfâşiată de durere şi îndoială. Îşi privi tatăl. Nu văzuse niciodată atâta zbucium pe chipul lui.

Dar pe urmă interveni mama Katinkăi.

— Scumpii noştri părinţi, mi-aţi fost şi mie ca nişte părinţi şi ştiu că Valentin vă iubeşte mai mult decât v-aţi putea voi imagina, spuse ea şi se întoarse spre soţul ei: Dragul meu, spune-le ce simţi. Spune-le.

— Tată, mamă, zise el şi îngenunche la picioarele bătrânei tărănci şi îi luă mâinile într-ale sale. Voi sunteţi părinţii mei. Voi veţi fi întotdeauna pentru mine *mamocika* şi *papocika*. Dacă este adevărat că m-aţi înfiat, pentru mine nu se va schimba nimic. Voi m-aţi iubit de când mă ştiu. Eu nu am cunoscut altceva decât bunătatea şi afecţiunea voastră. Eu ştiu cine sunt şi voi rămâne băiatul care a crescut cu iubirea voastră. Dacă nu aţi vrut să-mi spuneţi, vă înţeleg. Pe atunci, oamenii nu vorbeau despre asemenea lucruri. Dar dacă vreţi să-mi spuneţi acum ceva, noi toţi vă vom asculta şi vă vom iubi aşa cum v-

am iubit întotdeauna.

Cuvintele lui o mişcară pe Katinka. Se uită la chipul bunicii şi observă că începuse să se înmoaie. Bătrânii ţărani schimbară o privire, după care bunica ridică din umeri.

— Vreau să le spun, i se adresă ea soţului ei.

— Minciuni, replică Ploşniţa, dar între timp se mai domolise.

Când tăgăduieşti prea multă vreme un secret, gândi Katinka, ajunge să ţi se pară ireal.

Ploşniţa îşi flutură degetele noduroase către soţia lui.

— N-ai decât să le spui.

Se aşeză pe canapea şi îşi aprinse o ţigară.

— Haide, mamă, o îndemnă doctorul Vinski şi îşi aprinse la rândul său o ţigară.

Apoi se ridică, turnă într-un păhărel nişte *chacha* şi i-l oferi mamei sale.

— Vreau să aflu întreaga poveste, oricare ar fi ea.

Baba trase aer în piept, goli păhărelul cu *chacha*, privi în jur şi îşi deschise palmele.

— Klop şi cu mine eram căsătoriţi deja de opt ani – şi n-aveam copii. Nu ni se arăta. Era un blestem să n-ai copii. Deşi eram comunistă cu trup şi suflet, am umblat pe la preoţi să mă binecuvânteze, m-am dus şi la un vraci din satul vecin. Dar tot nimic. Klop refuza să vorbim despre asta… Pe urmă, într-o bună zi, am auzit în biroul CAP-ului că un mare mahăr de la Moscova vine să inspecteze noua noastră Staţiune de Maşini şi Tractoare. Stătea de vorbă cu toată lumea şi voia să vorbească şi cu noi. Era tovarăşul Satinov.

— Îl cunoşteaţi? întrebă Katinka.

— Da, răspunse Baba. În 1931 a început şi în regiunea noastră procesul de colectivizare a satelor şi de nimicire a chiaburilor. Pe chiaburi i-au deportat, pe mulţi i-au împuşcat chiar aici, în sate; se confisca grâul şi era foamete. Erau vremuri teribile. Pe Klop l-a denunţat cineva că ar fi chiabur. Urma să fim arestaţi. Toţi ceilalţi de pe lista lor au fost împuşcaţi. Tovarăşul Satinov conducea operaţiunea şi, nu ştiu de ce, dintr-un motiv sau altul a intervenit şi ne-a scos de pe listă. Lui îi datoram vieţile noastre. După opt ani, în 1939, ne-a făcut iar o mare bucurie. Ne-a cerut să luăm în grijă un băieţel de trei ani. „Iubiţi-l ca pe o comoară," ne-a spus. „Luaţi secretul ăsta cu voi în mormânt. Creşteţi-l de parcă ar fi al vostru." Într-o bună zi, ne-au chemat de la Orfelinatul Beria. Ne-am dus la Tbilisi şi l-am luat… pe băieţelul cu ochi căprui şi o gropiţă în bărbie. Cel mai drăgălaş băieţel de pe tot cuprinsul pământului.

— Ai fost fiul nostru, propriul nostru copil, spuse Ploşniţa.

— Te-am îndrăgit din clipa când te-am văzut, adăugă Baba.

— L-aţi mai contactat vreodată pe Satinov? întrebă Katinka.

— O singură dată, spuse Ploşniţa şi se întoarse spre fiul lui. Voiai să devii medic. Era greu să fii admis la cele mai bune facultăţi de medicină şi nimeni din familia mea nu studiase vreodată. Şi atunci i-am telefonat tovarăşului Satinov şi el a aranjat să fii admis la Universitatea din Leningrad.

— Când erai mic, continuă Baba, îţi mai aminteai câte ceva. Plângeai după mama, după tata, după dădacă, vorbeai despre o dace şi o călătorie. Aveai un iepuraş pe care-l iubeai atât de mult, încât am crescut şi noi iepuri în ogradă. Tu le dădeai de mâncare, le dădeai nume, îi iubeai aşa cum te iubeam noi pe tine. Noaptea te ţineam în braţe şi treptat ai uitat trecutul şi ai ajuns să ne îndrăgeşti. Noi te-am adorat şi n-am putut să-ţi spunem… Mă jur în faţa lui Dumnezeu că acesta este adevărul. Dacă n-am făcut bine, spune-ne.

Când tatăl ei îşi sărută părinţii, Katinka îşi feri privirea. Ieşi în pridvor să admire bogăţia primăverii, mugurii care se iviseră pretutindeni şi caprifoiul abundent, rândunicile care ciripeau şi zburătăceau, să audă vuietul apelor învolburate şi să privească în zare la piscurile înzăpezite ale munţilor. Dar nu vedea şi nu auzea altceva decât chipul iubitor al tatălui ei şi hohotele bunicii, care plângea fără nicio reţinere, aşa cum plâng ţărăncile.

26

Trupul neînsufleţit al lui Hercule Satinov se odihnea într-un sicriu de stejar furniruit, căptuşit cu satin roşu, în salonul apartamentului din strada Granovski. În spatele sicriului, pe un şevalet, era expus un portret al lui Satinov pe care Katinka nu-l mai văzuse. Îl înfăţişa în timpul Războiului Civil, ca tânăr comisar temerar. Călare, în haină de piele, cu un pistol Mauser în mână şi o puşcă atârnată pe spate, Satinov conducea la atac, în pustietatea înzăpezită, o unitate de Cazaci Roşii. Katinka socoti că, pe atunci, comandantul de Cavalerie Roşie nu fusese probabil mai în vârstă decât era ea acum.

Cu două zile în urmă, Mariko îi telefonase Katinkăi acasă, pentru a o anunţa că tatăl ei murise în timpul nopţii şi pentru a-i invita pe copiii Saşenkăi la priveghi.

Roza era deja la Moscova, iar Paşa trimisese avionul său particular după Katinka şi tatăl ei. Roza era bucuroasă şi nerăbdătoare ca un copil: „Am să-l reîntâlnesc pe Carlo”, îi spusese Katinkăi la telefon. „Nu-mi vine să cred. Nici nu ştiu ce să-i spun, nu ştiu cu ce să mă îmbrac. Şi tatăl tău e la fel de bucuros ca mine?”

În noaptea aceea, întinsă în pat, Katinka îşi imagină revederea fraţilor, cât de fericiţi ar fi fost Saşenka şi Vania şi cum va decurge întâlnirea lor. Cine se va arunca primul în braţele cui? Cine va plânge şi cine va râde? Tatăl ei va fi mai reţinut, Roza îl va strânge furtunos

în braţe…

Ea făcuse revederea posibilă, ea purta răspunderea pentru întâlnirea lor şi îşi dorea ca totul să decurgă aşa cum se cuvenea.

În ceasul albastru, când bezna nopţii face loc zorilor, Katinka se ridică din pat, îşi îmbrăcă halatul şi se duse în camera de zi. Era sigură că tatăl ei se va afla acolo, aşezat pe canapea, fumând în penumbră. Şi într-adevăr, el întinse un braţ să o prindă de mână.

— Nu ţi-ai făcut bagajele, spuse Katinka.

— Nu vin, răspunse el. Acesta este căminul meu. Aici e familia mea…

Katinka se aşeză lângă el.

— Dar nu vrei să te întâlneşti cu sora ta? Satinov şi-a dorit atât de mult ca voi să vă revedeţi. Nu putem reface tot ce a fost distrus, dar dacă nu vii, înseamnă că ucigaşii părinţilor tăi au ieşit învingători.

Tatăl ei tăcea.

— Te rog, tăticule!

El clătină trist din cap.

— Cred că s-au jucat destul cu vieţile noastre.

Zborul până la Moscova i se păru dezolant Katinkăi, care şedea dezamăgită şi pierdută în luxosul Boeing al lui Paşa. Era supărată pe tatăl ei, fiindcă o lăsase singură, dar îi respecta decizia. Se gândea tot timpul la soarta tragică a bunicilor ei şi o privea de fiecare dată altfel. Era opera sinistră a unor oameni care crezuseră că au dreptul să se joace cu vieţile altor oameni şi care se mai jucau şi acum cu viaţa ei.

Roza o aştepta la aeroportul Vnukovo, pe pista de aterizare a avioanelor particulare. Lângă ea stătea Paşa, însoţit de doi bodyguarzi, iar în spatele lor se afla obligatoriul cortegiu al unui oligarh, format dintr-un Bentley negru şi două Toyota Land Cruiser, ticsite de bodyguarzi, cu motoarele pornite, aşteptând să îi ducă în oraş.

Când văzu chipul mâhnit al Katinkăi, Roza o îmbrăţişă.

— Nu fi tristă, Katinka. Şi eu sunt dezamăgită, dar cred că îl înţeleg. Am lăsat să treacă prea mult timp, spuse aceasta şi strânse mâna Katinkăi. Cel mai important lucru este că am aflat cine sunt şi am găsit o nepoată. Te-am găsit pe tine, scumpa mea.

Rămaseră câteva clipe îmbrăţişate, de parcă ar fi fost singure pe lume, până când Paşa îşi sărută afectuos mama pe creştet.

— Să mergem acasă, spuse şi o conduse la maşină. E nevoie de timp, mamă.

După ce închise portiera Rozei, îi şopti Katinkăi:

— E de înţeles. Nu e vina ta. Pricepi? Sunt doi străini. Tatăl tău nu şi-a dorit să-şi regăsească trecutul. Trecutul l-a regăsit pe el.

Katinka şi Roza, mătuşa recent descoperită, pe care ajunsese să o îndrăgească, aşteptau braţ la braţ în şirul de oameni care defilau prin salonul Satinovilor. În ciuda absenţei fratelui ei, Roza decisese să vină

să îl vadă pe cel care îi schimbase viaţa atât de radical, devastând-o întâia oară, salvând-o a doua oară şi acum, mult mai târziu, încercând să repare greşeala din trecut.

Cei care veniseră la priveghi îi păreau Katinkăi aterizaţi din lumea anilor şaptezeci. Femei zdravene, înghesuite în taioare mult prea strâmte, cu coafuri gigantice brun-roşcate, defilau alături de soţii lor, aparatcici îndesaţi, cu chelii camuflate sub şuviţe de păr unsuros, în costume maro, acoperite de ordine. Dar veniseră şi ofiţeri mai tineri şi câţiva copii, probabil nepoţii lui Satinov.

Părinţii lor se străduiau să le înăbuşe chicotelile şi zbenguielile, care erau deplasate în raport cu solemnitatea momentului.

Când ajunseră în fruntea şirului, Katinka o luă pe Roza de mână şi urcară împreună pe soclul scund, de unde priviră în sicriu. Deşi Satinov nu fusese sincer cu ea, Katinka nu putu să nu-i privească faţa cu afecţiune. Moartea, dar şi iscusinţa îmbălsămătorului şi a frizerului, îi redaseră eleganţa virilă şi măreţia senină a unui erou veteran al Uniunii Sovietice. Patru şiruri de medalii străluceau pe pieptul lui; galoanele aurii de mareşal sovietic scânteiau; părul cărunt şi ţepos era coafat şi ţeapăn.

— Îmi amintesc că mă jucam cu el pe vremuri, spuse Roza, în timp ce îl privea. Şi *el* a fost într-adevăr bărbatul care m-a urmărit din automobil când mergeam la şcoală în Odessa.

Se aplecă deasupra sicriului şi sărută fruntea lui Satinov, dar se clătină când coborî de pe soclu şi Katinka trebui să o susţină.

— Totul e în regulă, spuse Roza. Dar s-au întâmplat prea multe în ultima vreme.

Katinka o ajută să se aşeze pe un scaun, de unde Roza privi la copiii care alergau pe coridor şi alunecau pe genunchi pe parchetul lustruit. Katinka se duse la bucătărie să-i aducă Rozei un pahar cu apă. Mariko şi alte două rude, georgieni după toate aparenţele, poate chiar fraţii ei, beau ceai şi mâncau gustări georgiene.

— A, Katinka, spuse Mariko, mă bucur că ai venit. Vrei un ceai sau un pahar cu vin?

Mariko, îmbrăcată într-un taior negru, arăta obosită, dar Katinkăi i se păru că în ultimele zile întinerise şi devenise mai frumoasă.

— Mâine îl ducem pe tata în sala de ceremonii a Armatei Roşii, o anunţă Mariko mândră.

— Datorită tatălui dumneavoastră i-am găsit pe copiii Saşenkăi, spuse Katinka, şi n-o să vă vină să credeţi – am aflat că Saşenka a fost bunica mea. E de necrezut!

Mariko o aduse pe Roza în bucătărie. Celelalte rude le lăsară singure şi Mariko o servi cu ceai şi gustări.

— Ştiţi, spuse Roza şi sorbi din ceai, îmi amintesc că şi eu alunecam în copilărie pe parchetul din acest apartament.

— Şi dumneavoastră aţi locuit în clădirea aceasta? întrebă Mariko.

— Nu doar în clădirea aceasta, răspunse Roza, ci chiar în acest apartament. Asta a fost casa noastră şi îmi amintesc când au venit bărbaţii aceia în cizme strălucitoare: un teanc de fotografii, un maldăr de hârtii pe jos, chiar acolo, şi o femeie frumoasă, care ne strângea în braţe şi plângea.

Katinka se uită la Mariko. Femeia tăcea. Ea şi Roza erau de vârste apropiate, dar vieţile lor fuseseră opuse, ca două imagini în oglindă.

— Eu m-am născut în 1939, spuse Mariko şi sorbi dintr-un pahar cu vin roşu. Cred că în perioada aceea ni s-a repartizat acest apartament. Era cu neputinţă să refuzi un cadou al Partidului, era un test de loialitate – Mariko înghiţi în sec şi îşi feri privirea – dar nu mi-aş fi imaginat că aşa am ajuns noi să locuim aici. Nici nu ştiu ce să spun.

Roza atinse mâna lui Mariko.

— Mă bucur atât de mult să vă cunosc. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut altfel, am fi copilărit poate împreună.

— Mi-aş fi dorit, da. Pentru dumneavoastră e probabil atât de dureros să veniţi aici… Nu e uşor să afli anumite lucruri şi nici tatălui meu nu i-a fost uşor.

— El m-a ajutat, spuse Katinka, dar nu a vrut să aflu anumite aspecte.

— Şi-a dorit foarte mult să-i regăseşti pe copiii Saşenkăi, spuse Mariko, dar el şi-a închinat viaţa Uniunii Sovietice şi Partidului. A vrut să te ajute, dar fără să-şi zdruncine credinţa. Şi nu a vrut să se afle ce lucru cumplit a făcut el. Tatăl meu a asistat la multe tragedii de-a lungul vieţii sale, dar, ştiţi, eu cred că Saşenka a rămas mereu undeva în mintea lui, în visele lui. Ea şi familia ei. Nu trecea probabil zi în care să nu-i vadă aici, în acest apartament.

— Dar tot nu am aflat ce s-a întâmplat cu ea, spuse Katinka şi glasul ei căpătă o nuanţă amară. Lipseşte dosarul. Numai tatăl dumneavoastră a ştiut, dar a luat acest secret cu el în mormânt.

Nu mai era nimic de spus. Mariko se ridică, strânse farfuriile şi ceştile şi le aşeză în chiuvetă.

— Sincerele mele condoleanţe, spuse Roza.

Mariko îşi şterse mâinile cu un şervet.

— Şi mie îmi pare rău… începu ea, dar se întrerupse. Mă bucur că aţi venit, spuse în cele din urmă.

Katinka şi Roza coborâră scara de piatră şi ieşiră în stradă, unde le aştepta Bentley-ul lui Paşa. Şoferul le deschise portiera. Istoria e atât de încurcată, atât de nesatisfăcătoare, gândi Katinka, amintindu-şi cuvintele rostite cu mâhnire de tatăl ei în dimineaţa aceea. Şi ea ura festele pe care istoria le juca oamenilor.

— Katinka!

Îşi ridică privirea.

— Katinka!

Mariko o striga de la etaj. Uşa din stradă nu se închisese încă şi Katinka urcă în fugă înapoi.

— Ia-l, spuse Mariko şi îi dădu un plic galben. Tata m-a pus să jur că am să-l distrug. Dar eu vreau să ţi-l dau ţie. Ia-l, Katinka, e şi povestea ta, nu doar a noastră. A ta şi a Rozei.

27

— Am nevoie de ajutorul tău, Maxi, pentru ultima oară, spuse Katinka la telefon, de îndată ce ea şi Roza ajunseră la reşedinţa Ghetmanilor.

— Mă bucur să te aud, răspunse Maxi. Mi-a fost dor de tine. Şi eu vreau să-ţi arăt ceva, în împrejurimile Moscovei. Locul ideal pentru a sta de vorbă şi reflecta. Pot să vin să te iau?

O jumătate de oră mai târziu, Katinka auzi huruitul de bun venit al motocicletei sale. Tulburată şi bucuroasă să-l revadă, se grăbi să iasă şi curând goneau pe străzile proaspăt asfaltate, pentru care plătiseră oligarhii şi miniştrii care îşi ridicaseră case de vacanţă în zonă. Nu mai erau căsuţe şubrede de lemn, ci vile impunătoare şi palate care imitau stilul Tudor, cu turnuri de pază şi ziduri înalte. După un timp, Maxi coti pe un drum de ţară plin de hârtoape, care trecea printr-o pădure.

Razele soarelui se strecurau printre frunzele mestecenilor, pinilor şi teilor. După atâtea ceasuri petrecute în ultima vreme în avioane şi arhive prăfuite, Katinka era acum bucuroasă să inspire aerul curat. Opriră în cele din urmă în faţa unei case vechi de lemn. Katinka îşi luă casca de pe cap şi se trezi înconjurată de zmeuri şi muri.

— Ce frumos e aici, spuse şi îşi aruncă părul pe spate.

— Am adus nişte pâine neagră şi brânză, să mâncăm ceva în timp ce stăm de vorbă, şi nişte suc.

— N-aş fi crezut că eşti atât de casnic, replică ea. Sunt impresionată.

Maxi păru stânjenit, dar era în mod evident mulţumit. Aranjă mâncarea pe iarbă şi se aşeză.

— Ei? Cine începe?

— Tu! rostiră amândoi în acelaşi timp şi începură să râdă.

— Ba nu, zise Maxi, vreau să aud întâi ce ai tu de spus şi cum te pot ajuta. Dar, înainte de toate, voiam să te întreb cum a fost acasă.

— Bine, răspunse ea.

Se aşeză în iarbă, privind la jocurile de lumini şi umbre de pe faţa lui Maxi. În aer plutea un miros dulceag de la răşina de pin, încălzită de razele soarelui. Maxi rupse un colţ de pâine, tăie o felie de brânză şi le oferi pe amândouă Katinkăi.

— Dar prietenul tău de acasă ce mai face?

— A, acum înţeleg de ce m-ai întrebat cum a fost acasă.

— Nu, nu, nu mă înţelege greşit. Eram doar…

— Curios? Face ce făcea întotdeauna, dar eu nu ştiu cât timp voi rămâne acolo. Faptul că i-am cunoscut pe Roza şi pe Paşa, că am făcut cercetări despre Saşenka… – surprinsă, Katinka observă cât de încordat o asculta Maxi – a schimbat puţin situaţia, de fapt m-a schimbat pe mine. Drept urmare, mă gândesc să rămân toată vara la Moscova. Mi-aş putea continua cercetările sau, dacă te porţi frumos cu mine, te-aş putea ajuta puţin la fundaţie…

— Ar fi grozav!

Maxi zâmbi atât de fericit, încât Katinkăi îi veni să râdă. Bucuria lui o încânta şi pe ea, dar era hotărâtă să nu-i arate acest lucru. Era oricum un om foarte încântat de sine.

— Dar, spuse el cu un alt ton, ca şi cum ar fi revenit la afaceri, ce ţi-a dat fiica lui Satinov?

Katinka scoase din buzunar plicul, desfăcu sfoara cu care era legat şi îi arătă un dosar vechi de arhivă.

— N-am apucat decât să arunc o privire. E dosarul care lipsea.

Strict confidenţial

Pentru: I. V. Stalin, L. P. Beria

Raportul Comisiei Comitetului Central – tovarăşii Merkulov, Malenkov, Şkiriatov – de investigare a neregularităţilor îndeplinirii sentinţei de condamnare la Măsura Supremă de Pedeapsă a obiectului 83 la Obiectul Special 110, din 21 ianuarie 1940. Data de înregistrare a raportului 12 martie 1940.

Katinka remarcă mâzgălelile – cercuri, romburi şi semiluni în creion verde – din jurul antetului şi exclamă:

— E copia lui Stalin!

— Exact, spuse Maxi.

— Cum a făcut Satinov rost de ea?

— N-a fost greu. După moartea lui Stalin în 1953, toţi înalţii funcţionari voiau să-şi salveze pielea şi atunci au scormonit în arhive şi au căutat să facă să dispară documentele deosebit de incriminatoare. De obicei, le-au dat foc. Dar Satinov l-a păstrat pe acesta.

Maxi studie atent documentul, îşi vârî distrat o ţigară în gură, aprinse un chibrit, dar uită să-şi mai aprindă şi ţigara.

— Hai să încercăm să-l înţelegem. „Măsura Supremă de Pedeapsă” înseamnă execuţia prin împuşcarea cu un singur glonţ în ceafă. „Obiectul Special 110” este închisoarea Suhanovka, închisoarea specială a lui Beria din fosta mănăstire Sf. Ecaterina din Vidnoe, unde i-au judecat şi executat pe Saşenka şi Vania. Tot ce se întâmpla acolo

era secret, astfel încât deţinuţii nu erau cunoscuţi după numele lor, ci după numere – „obiectul 83” este prin urmare…

— Saşenka, îl întrerupse Katinka. E numărul ei de pe lista morţii.

Se aplecă peste umărul lui Maxi şi începu să citească.

— Întâi l-au interogat pe Golecev, comandantul închisorii…

Comisia: Tovarăşe comandant Golecev, dumneavoastră eraţi responsabil pentru îndeplinirea Măsurii Supreme de Pedeapsă a condamnaţilor, în 21 ianuarie 1940. La îndeplinirea Măsurii Supreme urma să asiste şi tovarăşul Hercule Satinov, din ordinul Comitetului Central. De ce aţi început mai devreme şi de ce aţi procedat într-un mod atât de nedisciplinat şi nebolşevic?

Golecev: Măsura Supremă a fost îndeplinită în maniera profesionistă a unui ofiţer NKVD.

Comisia: Vă avertizăm, tovarăşe Golecev, că este vorba despre o abatere gravă. Conduita dumneavoastră vine în sprijinul duşmanilor noştri. Lucraţi cumva pentru duşman? Aţi putea fi şi dumneavoastră condamnat la Măsura Supremă de Pedeapsă.

Golecev: Mărturisesc în faţa Comitetului Central că am făcut o gravă şi prostească greşeală. Era ziua mea. Am început să bem încă de la prânz. Alcoolul uşurează îndeplinirea unei vîşca. Am băut coniac, şampanie, vin, votcă. La miezul nopţii urma să-i aducem pe deţinuţi în curte, dar tovarăşul Satinov întârzia şi noi nu puteam începe fără el.

Comisia: Tovarăşe Satinov, de ce aţi întârziat?

Satinov: Eram bolnav, grav bolnav, dar am adus acest fapt la cunoştinţa comandantului şi am sosit la Suhanovka cât de repede am putut.

Comisia: Tovarăşe Satinov, dumneavoastră îi cunoşteaţi personal pe unii dintre condamnaţi. Ne referim îndeosebi la Saşenka Zeitlin-Paliţîn. Aţi avut cumva, din sentimentalism burghez, o criză neurastenică?

Satinov: Nu, jur pe onoarea mea de comunist. Am avut pur şi simplu o toxiinfecţie alimentară. În vremurile acestea de luptă de clasă şi război, Duşmanii Poporului trebuie lichidaţi.

— Pricepi? întrebă Maxi. NKVD-iştii sunt beţi morţi; Saşenka, Vania şi alţi peste o sută de deţinuţi aşteaptă să fie executaţi; Satinov e atât de tulburat, încât nu poate asista. Şi ce urmează?

Golecev: Am băut, ne-am luat cu vorba şi la un moment dat am ajuns la depravarea duşmanilor noştri de sex feminin, îndeosebi a deţinutei Zeitlin-Paliţîn – a celebrei Saşenka. Aflaserăm despre dezgustătoarea şi perfida depravare a acestei trădătoare, cum sedusese şi atrăsese în capcană, cu vicleşugurile ei de femeie, şi alţi trădători, şi de vreme ce tovarăşul Satinov încă nu sosise, sub influenţa alcoolului şi ca urmare a dezgustului provocat de trădarea ei, am hotărât să începem cu ea. Am

adus-o în sufrageria mea şi…

Stalin notase dedesubt, cu creion verde, un singur cuvânt: *Huligani*.

— Să vedem acum ce a avut Blohin de spus, interveni Maxi.

Comisia: Tovarăşe maior Blohin, dumneavoastră aţi fost desemnat să aduceţi la îndeplinire Măsura Supremă de Pedeapsă a celor 123 de deţinuţi de pe listă, dar v-aţi plâns de comportamentul comandantului.

— Blohin, o lămuri Maxi pe Katinka, era călăul-şef al lui Stalin. Se spune că la Katîn a executat cu mâna lui, în decurs de câteva nopţi, aproximativ unsprezece mii de prizonieri polonezi.

Blohin: La miezul nopţii am sosit la Suhanovka, pregătit să îmi îndeplinesc îndatoririle de comandant al plutonului de execuţie, adică executarea Măsurii Supreme de Pedeapsă a celor 123 de deţinuţi de pe listă. Dar doresc să raportez Comitetului Central că i-am găsit, pe comandant şi ofiţerii săi beţi, în prezenţa deţinutei Zeitlin-Paliţîn, pe care o tratau într-o manieră absolut neprofesionistă, care contravine înaltei moralităţi cekiste. Era pe jumătate dezbrăcată. Eu am protestat vehement. M-am oferit să îndeplinesc imediat şi personal Măsura, dar am fost alungat din încăpere. Am încercat să-i telefonez tovarăşului Satinov. Când a sosit, i-am raportat totul. Diletanţii aceia beţi şi nedisciplinaţi şi-au bătut joc de conştiinţa mea profesională de cekist şi de aptitudinile mele în realizarea acestei misiuni deosebite şi delicate. Puneau pariuri şi zbierau. La treizeci şi trei de minute după miezul nopţii au scos-o pe deţinuta Zeitlin-Paliţîn în curtea de lângă garajele ofiţerilor, care este mereu bine luminată de proiectoare. Temperatura de afară era de aproximativ minus 40 de grade.

Golecev: Afară, am îndeplinit Măsura Supremă, conform sentinţei Tribunalului Militar, dar fiindcă eram beţi şi tovarăşul Satinov întârzia în mod nepermis… am executat-o într-o manieră inacceptabilă, frivolă şi depravată. Da, recunosc că ne trezise curiozitatea – ca agentă seducătoare a împăratului japonez şi a lorzilor britanici, dar şi ca femeie.

Katinka se înfiora.

— Dumnezeule, şopti ea. Au violat-o?

— Nu. Dacă ar fi făcut-o, ar fi scris aici, spuse Maxi. Dar frumuseţea şi reputaţia ei de femeie seducătoare îi aţâţase. Aflaseră despre procesul-verbal de ascultare a ei cu Benia.

Satinov: Am sosit la ora 3:06 şi am remarcat ceva ciudat în curte, nu departe de locul unde parcase şoferul meu. Recunosc în faţa Comitetului Central că această conduită greşită s-a datorat parţial întârzierii mele.

Comandantul Golecev era beat şi a încercat să ascundă ce făcuseră. L-am chemat pe maiorul Blohin şi am revăzut lista deţinuţilor cărora urma să li se aplice Măsura Supremă de Pedeapsă. Mi-a atras atenţia lipsa deţinutei Zeitlin-Paliţîn. I-am cerut comandantului Golecev să mă ducă la ea. După aceea, le-am ordonat comandantului Golecev şi maiorului Blohin să înceapă. Deţinuţii au fost aduşi în celula amenajată în acest scop, iar eu am asistat, în calitate de martor al Comitetului Central, la execuţia a 122 de deţinuţi. Maiorul Blohin şi-a legat şorţul de piele şi şi-a îndeplinit în mod competent îndatorirea. Fiindcă sunt un comunist devotat, mi-a făcut foarte multă plăcere să asist la lichidarea acestor duşmani, trădători, ticăloşi şi nemernici.

Golecev: Recunosc că am săvârşit o abatere de la înalta moralitate a Partidului Comunist, dar sunt profund devotat Partidului şi tovarăşului Stalin. Mă aştept la o pedeapsă aspră, dar apelez la înţelegerea Comitetului Central. Tovarăşul Satinov a sosit în cele din urmă în jurul orei 3 şi s-a purtat fără profesionalism, afişând un sentimentalism burghez…

Stalin încercuise cu creion roşu această acuzaţie şi scrisese alături: *Satinov milă???*

— Deci ce s-a întâmplat? Ce a văzut Satinov? întrebă Katinka încordată la maximum. Nimic nu i se păruse vreodată mai important decât răspunsul la această întrebare.

Satinov: Era complet… expusă. Comandantul Golecev a dat dovadă de infantilism depravat şi filistinism corupt, după cum am raportat deja Instanţei atât verbal, cât şi în scris. Mărturisesc că l-am lovit pe Golecev de două ori în timp ce îl interogam şi el s-a prăbuşit la pământ. Mânia mea a izvorât din devotamentul meu de comunist, şi nu din vreun sentimentalism burghez faţă de duşman.

Maxi fluieră.

— Ce i s-a întâmplat aşadar Saşenkăi l-a făcut pe Satinov, un om de fler al acelei generaţii necruţătoare, să-şi piardă cumpătul. Un lucru ieşit din comun – să nu se stăpânească în faţa acelor NKVD-işti, care ar fi putut foarte bine să-i semneze pe loc propria condamnare la moarte.

— Dar ce a văzut? insistă Katinka, realizând brusc că ridicase glasul.

— Stai puţin…

Maxi citi mai departe.

— Uite aici.

Îi arătă cu degetul, la finalul documentului, un cuvânt pe care Stalin îl notase deasupra unei încrengături de linii şi haşuri: *Furtun*.

— Furtun? Asta scrie?

Maxi dădu din cap.

— Cred că da…

Şovăia.

— Dar ce înseamnă?

— Am auzit de un caz similar petrecut în 1937 în închisoarea Vladimir. Cred că au legat-o pe Saşenka de un stâlp şi au stropit-o cu furtunul. Era goală. Afară era un ger cumplit. Au pus pariu cât timp va dura… până când va îngheţa apa. Treptat, gheaţa a imobilizat-o. S-a transformat într-o statuie de gheaţă.

28

Tăcură amândoi îndelung. Cintezoii cântau serenade în pădure, albinele dansau în jurul florilor de cireş şi dintre mestecenii argintii se iţeau capetele albe şi violacee ale liliecilor.

Katinka plângea după bunica pe care nu o cunoscuse şi se gândea la tot ce îndurase Saşenka în acea lungă şi cumplită noapte din iarna geroasă a anului 1940. După un timp, Maxi o luă în braţe.

— Dar ce facem noi aici, de fapt? întrebă Katinka în cele din urmă şi se desprinse din îmbrăţişarea lui.

— Am mai cercetat puţin pe cont propriu şi am descoperit actele de înmormântare ale Saşenkăi, ale lui Vania, ba chiar şi ale unchiului Mendel. După execuţie i-au incinerat şi cenuşa lor a fost îngropată pe terenul unei dace a NKVD-ului, într-o pădure de mesteceni din împrejurimile Moscovei. Ulterior, conform indicaţiilor NKVD-ului privitoare la gropile comune, au plantat în acel loc zmeuri şi muri. Uite, pe copacul de acolo e o tăbliţă.

Maxi îi arătă locul.

Aici odihnesc rămăşiţele nevinovaţilor
torturaţi şi executaţi,
victime ale represiunilor politice.
În veci amintirea lor!

— Saşenka e aici, nu-i aşa? întrebă Katinka şi se apropie de Maxi.

El o luă din nou în braţe şi ea nu se mai împotrivi de data aceasta.

— Nu e numai ea, răspunse el. Toţi sunt aici, împreună.

Se lăsa amurgul, acel amurg difuz şi rozaliu, când Moscova pare luminată de jos, nu de sus, când Maxi o conduse pe Katinka la reşedinţa Ghetmanilor. Ea rămase pe trepte şi îi făcu semn cu mâna, în timp ce el se depărta.

Gărzile o lăsară să intre. Casa era neobişnuit de tăcută, dar în bucătărie dădu peste Roza.

— Ce-ţi trebuie ţie acum e un ceai şi nişte turtă dulce, spuse Roza când îi zări chipul iritat şi ochii înroşiţi. Ia loc.

Katinka urmări cum pregăteşte Roza ceaiul, adăugând miere şi câte două linguriţe de coniac în fiecare ceaşcă, şi îşi spuse că mătuşii ei nu-i scăpa chiar nimic.

— Poftim, bea, o îndemnă Roza. Amândouă avem acum nevoie de un ceai. Nu-ţi face griji din pricina tatălui tău. Prea l-am luat prin surprindere. Ştii, mi-l amintesc pe băieţelul îndesat, care se juca cu iepuraşul lui preferat în dacea noastră. Aşa l-am păstrat în memorie toată viaţa şi am tânjit să-l regăsesc, dar acum suntem doi străini, desigur. Nu poţi să-mi spui ce să fac?

— Ba da, ba da, sigur că da, răspunse Katinka.

Dar gândurile ei erau în altă parte, la ceea ce aflase din acte împreună cu Maxi, iar mintea ei era torturată de viziunea morţii Saşenkăi. Simţea nevoia să împărtăşească Rozei ce aflase, să îi spună totul, să priceapă împreună cum murise Saşenka, ce se întâmplase, cum arătase ea în noaptea aceea şi ce văzuse Satinov.

— Vreau să-ţi arăt ceva, spuse Katinka şi scoase din rucsac un teanc de documente fotocopiate.

— Stai puţin, o întrerupse Roza. Înainte de asta aş vrea să te întreb ceva. Ştiu că tatăl meu a fost împuşcat, dar tu spuneai că s-a petrecut ceva neobişnuit… Cum a murit mama?

— Acolo voiam să ajung, răspunse Katinka, dar ceva o împiedica să dea fotocopiile din mână.

Trase aer în piept, nerăbdătoare să continue, dar în faţa ochilor ei se ivi imaginea Saşenkăi în zăpadă, cu pielea albă în lumina orbitoare a proiectoarelor, şi a lui Satinov, care stătea îngrozit în faţa ei, câteva minute mai târziu. Dacă s-ar fi pierdut într-adevăr cu firea, dacă nu ar fi asistat imediat după aceea, cu sânge rece, la execuţia celorlalţi 122 de deţinuţi, l-ar fi torturat şi pe el, până când ar fi dezvăluit cum salvase copiii Saşenkăi…

Katinka simţi asupra ei privirea blândă dar insistentă a Rozei şi tresări: unele lucruri trebuiau ţinute secrete. Privi în ochii violeţi şi inteligenţi ai Rozei şi văzu că era tensionată şi pregătită să primească şi această lovitură. Dar Katinka nu se îndură şi luă în schimb mâinile mătuşii ei.

— La fel ca şi ceilalţi. A murit la fel ca şi ceilalţi.

Roza îi susţinu privirea şi un surâs se ivi pe buzele ei.

— Aşa mă gândisem şi eu. E bine că am aflat acest lucru. Dar ce voiai să-mi arăţi?

Katinka strecură rapid raportul de investigare a morţii Saşenkăi sub celelalte documente, astfel încât deasupra rămase un altul.

— Kuzma, arhivarul, mi-a dat nişte acte, printre care se găseşte şi mărturisirea mamei tale. Nu am citit-o pe toată, fiindcă Saşenka a îndrugat vrute şi nevrute pe două sute de pagini, scorneli despre întâlnirile secrete cu agenţi ai duşmanilor, despre complotul de

asasinare a lui Stalin cu cianură presărată pe gramofonul din dacea voastră – toate acestea numai pentru ca Satinov să aibă suficient timp să vă ducă pe voi, pe tine şi pe Carlo, la familiile voastre adoptive. Dar există un pasaj ciudat. Îmi dai voie să ţi-l citesc?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: În anul 1933, drept răsplată pentru munca noastră în slujba Partidului, Vania şi cu mine am primit permisiunea de a pleca la Londra, pentru ca eu să-mi tratez acolo neurastenia. Am fost la o celebră clinică din Harley Street numită Cushion House, unde, pretinzând că urmez un tratament medical, ne-am întâlnit în realitate cu agenţi ai serviciilor secrete britanice şi cu Troţki în persoană, care ne-a cerut să punem la cale asasinarea tovarăşului Stalin.

Anchetatorul Moghilciuk: O clinică numită Cushion House?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da.

— „Cushion House", „Casa Perniţelor", e un nume foarte ciudat, chiar şi în engleză, spuse Katinka. Am verificat şi nicio clinică din Londra nu a purtat vreodată acest nume. Ţie îţi spune ceva?

Roza începu să râdă.

— Vino cu mine.

O apucă pe Katinka de mână şi o conduse la etaj, unde se afla dormitorul ei.

— Vezi? o întrebă.

— Ce anume?

— Uite acolo! spuse şi arătă spre patul ei ordonat. Uite-o!

Roza ridică de pe pat o perniţă veche, albită şi zdrenţuită, al cărei material era atât de subţiat şi mâncat de molii, încât devenise aproape transparent.

— Asta e Cushion, *maia paduşka*, perniţa mea, care m-a însoţit toată copilăria mea, singurul lucru pe care l-am luat cu mine când am început o viaţă nouă, zise Roza strângând perniţa la piept ca pe un bebeluş. S-a gândit la mine, pricepi? Mama voia să-mi spună că mă iubeşte. Era un mesaj pentru mine. Pentru ca eu, când voi afla cine sunt, să ştiu că ea m-a iubit întotdeauna.

Atmosfera din dormitor deveni deodată încărcată. Roza se întoarse cu spatele la Katinka şi privi afară, pe fereastră.

— Ai mai găsit vreun pasaj ciudat? întrebă ea cu speranţă în glas şi Katinka pricepu că voia să-i ofere ceva şi fratelui ei.

— Da, abia acum îi înţeleg intenţia. Mai există într-adevăr un pasaj. Tu ai spus că tatălui meu i-au plăcut întotdeauna iepurii. Ei bine, Saşenka declară că ea şi Vania au ascuns cianura într-o cuşcă pentru iepuri – tocmai acolo – de la dacea lor. Deci cred că acesta era mesajul ei pentru Carlo…

— Mi-ar plăcea să-i spun chiar eu acest lucru, zise Roza, dar nu

vreau să-l tulbur în vreun fel. Mă gândeam să mai aştept puţin, pe urmă să-i telefonez şi să mă duc la el. Tu ce crezi?

— Sigur, dar nu aştepta prea mult, spuse Katinka şi zâmbi, îmi promiţi?

29

Ce zi extraordinară, gândi Katinka, în timp ce cobora scările. Şi încă nu se încheiase.

Când traversă holul spaţios înspre bucătărie, auzi mai multe automobile venind pe aleea din faţa casei. Se întorsese Paşa. Auzi întâi portiere trântite, pe urmă glasul răsunător al lui Paşa şi paşii lui greoi, târşâiţi pe scări. Un glas necunoscut, răguşit îi vorbea. Uşa se deschise şi glasul amuţi.

— Dumnezeule, ea este! exclamă glasul.

Katinka se răsuci şi se trezi faţă în faţă cu un bătrân slab, cu faţa lungă şi emotivă, cu o şapcă de muncitor, albastră şi uzată, pe cap. Era trecut bine de optzeci de ani, dar deborda de energie şi se ţinea încă bine în costumul lui maro boţit, prea larg pentru constituţia lui firavă. Katinkăi îi plăcu de la prima vedere.

— Tu eşti, Saşenka? i se adresă bătrânul şi o privi îndeaproape. Tu eşti? Visez, Dumnezeule? Semeni leit cu ea – aceiaşi ochi cenuşii, aceeaşi gură, până şi ţinuta e aceeaşi. Eşti vreo nălucă?

— Nu, nu e o nălucă, spuse Paşa, care se oprise în spatele bătrânului. Katinka, tu nu eşti singura care a făcut investigaţii. Am descoperit şi eu pe cineva.

Katinka scăpă rucsacul pe pardoseală şi se dădu un pas în spate.

— Dar dumneavoastră cine sunteţi? întrebă ea cu glas tremurat. Cine naiba sunteţi?

Bătrânul îşi şterse faţa cu o batistă mare de pânză.

— Cine pune aici întrebările? Eu sau fetişcana asta?

Katinka îi remarcă ochii de un albastru strălucitor.

— Mă numesc Benia Golden. Tu cine eşti? o întrebă şi îi sărută mâna. Spune odată, pentru numele lui Dumnezeu!

— Benia Golden? exclamă Katinka. Dar eu credeam că aţi fost…

— Ei bine, spuse Benia şi ridică din umeri. Toată lumea a crezut asta. Îmi permiteţi să mă aşez? Aş putea bea un coniac?

Privi în jur la vila admirabil renovată, la picturile vechi de pe pereţi, la imensele canapele.

— Din câte îmi dau eu seama, din barul dumneavoastră nu poate lipsi nimic. Aduceţi-mi, vă rog, un Courvoisier, înainte de a cădea lat pe jos. A fost o călătorie lungă. Ia priviţi, îmi tremură mâinile.

Se duseră în salon, unde Paşa îşi aprinse un trabuc şi turnă

fiecăruia câte un coniac.

— Ai auzit aşadar de mine? întrebă Benia după o vreme.

— Bineînţeles, v-am şi citit povestirile despre Războiul Civil din Spania, răspunse Katinka.

— Nu credeam să am admiratori aşa de tineri. De fapt, nu credeam să mai am vreun admirator, zise acesta şi o vreme tăcu. Ştii, semeni leit cu o femeie numită Saşenka, pe care am iubit-o din tot sufletul cu multă vreme în urmă. Ţi-a mai spus careva lucrul acesta?

Katinka scuturǎ din cap, dar îşi aminti chipul Saşenkăi în fotografia din închisoare şi cum se simţise ea la vederea ei.

— A fost bunica mea, spuse. Am aflat ce s-a întâmplat cu ea.

— Ai umblat prin arhivele alea oribile?

— O, da.

— Şi ai aflat cum ne-au torturat, cum ne-au frânt?

Katinka dădu din cap.

— Am aflat totul.

— Atunci poţi să-mi spui şi mie din ce motiv ni s-a întâmplat aşa ceva, mie şi Saşenkăi?

— Nu a existat un motiv anume, răspunse Katinka rar. A fost o înlănţuire de întâmplări. Am descoperit atâtea… Dar, spuneţi-mi, cum aţi supravieţuit?

— Ah, nu sunt prea multe de spus. Torţionarii lui Stalin m-au bătut şi eu le-am spus tot ce au vrut ei să audă. Dar la proces am spus că mintisem fiindcă mă torturaseră. Eram convins că or să mă împuşte şi nu voiam să mor ştiind că am trădat-o pe Saşenka. Dar mi-au dat, în schimb, zece ani în Kolîma. M-au eliberat în timpul războiului – şi prin câte am trecut atunci, pe front, dar m-au arestat din nou după război şi m-au eliberat iar, în anii cincizeci. Nu mai eram decât o umbră, dar am cunoscut în lagăr o femeie, o infirmieră, un înger, şi ea m-a pus iar pe picioare. Mi-a făcut rost de un post de redactor la o gazetă din Birobidjan, regiunea autonomă evreiască din apropierea graniţei cu China, şi acolo, în colţul acela uitat de lume, am trăit de atunci cu ea.

— Mai scrieţi?

— M-au bătut până când am uitat să mai scriu, spuse Benia şi făcu un gest cu mâna de parcă ar fi vrut să alunge acea amintire. Sunt fericit că încă mai respir. Dar ceva de mâncare nu aveţi în palatul ăsta? Mie tot timpul mi-e foame.

— Ba sigur că da, spuse Paşa. Vă putem pregăti orice! Spuneţi-mi numai ce doriţi!

— O friptură, scumpul meu prinţ, cu toate garniturile necesare şi o sticlă de vin roşu, zise Benia. Aveţi vin franţuzesc? Sau ar fi un vis prea frumos? Odinioară îmi plăcea vinul roşu de Bordeaux… îl beam la Paris, ştiţi – aveţi aşa ceva? Nu vreţi să bem împreună un pahar?

Benia Golden amuţi iarăşi şi Katinka observă că i se umpluseră

ochii de lacrimi. Dar, după un timp, el îi luă iarăşi mâna şi o sărută.

— Faptul că te-am cunoscut e o ultimă bucurie în viaţa mea. Nu trece zi în care să nu mă gândesc la bunica ta. Ne-am iubit aşa cum nu s-a mai iubit nimeni pe acest pământ, dar n-am fost decât unsprezece zile împreună, oftă Benia. I-am dat o floare pentru fiecare zi…

Katinka tresări. Îşi vârî mâna în rucsac şi scoase de acolo plicul cu documente despre Saşenka, pe care i-l dăduse Kuzma.

— Dar pe *aceasta* o recunoaşteţi?

Katinka îi înmână un plic vechi şi şifonat, pe care era notat cu un scris feminin: „Pentru B. Golden, Uniunea Scriitorilor Sovietici”.

Benia luă plicul, îl deschise cu mâinile tremurând şi scoase dinăuntru o mimoză presată, atât de fragilă, încât aproape se fărâmă în mâna lui.

— V-a trimis-o, spuse Katinka, dar a ajuns prea târziu, deja vă arestaseră. Cei de la Uniunea Scriitorilor au predat-o NKVD-iştilor şi ei au pus-o la dosar.

Benia murmură ceva şi clătină din cap, de parcă nu-i venea să creadă. Duse apoi floarea la nas, îi adulmecă petalele fine, o sărută şi, când în sfârşit îşi recăpătă glasul, se aşeză drept şi mândru, cu o privire radioasă în ochii înlăcrimaţi. Brusc, cu un zâmbet cuceritor şi triumfător, îşi luă şapca de pe cap şi o aruncă de-a curmezişul salonului.

— Deşi au trecut cincizeci de ani, spuse el, ştiu ce înseamnă.

30

Trecuse o săptămână şi peste Moscova se lăsa un amurg blând. Soarele portocaliu şi somnolent îşi pierduse vigoarea din timpul zilei şi abia se mai ţinea pe cer. Lumina aşternea un văl roz peste apele reci şi vopsea umbrele de sub copaci în albastru-închis. Katinka se plimba cu Maxi în jurul Lacurilor Patriarhiei şi în aerul călduţ pluteau atâtea petale, încât părea că ninge cu flori. Katinka se simţea ameţită de bucurie, fericită că se eliberase de povara trecutului familiei ei. Aici, în acest sanctuar din centrul oraşului tumultuos, numai prezentul mai conta.

Nu se mai întâlnise cu Maxi de la excursia lor din pădure şi simţea nevoia să-i spună anumite lucruri pe care nu i le putea împărtăşi decât lui, pe care numai el le putea înţelege. Deşi nu se atingeau, avea senzaţia că se mişcă sincron, de parcă membrele le-ar fi fost legate cu nişte fire invizibile.

— Sunt atât de fericită că trăiesc acum, îi spuse lui Maxi, fiindcă nu cred că aş fi fost la fel de curajoasă ca Saşenka şi Vania, dacă aş fi trăit atunci.

— Cred că ai fi fost chiar mai curajoasă, zise el şi porniră amândoi,

fără să se fi vorbit, spre cafeneaua cu terasă de pe malul lacului.

— Slavă cerului că în vremurile pe care le trăim acum nu mai avem nevoie de curaj, spuse ea. Trăim liberi în Rusia. Pentru prima oară în istoria ţării noastre. Putem face ce vrem, putem spune ce vrem. Nimeni nu ne mai supraveghează – toate acestea s-au terminat.

— Dar până când? întrebă Maxi cu o gravitate care Katinkăi i se păru caraghioasă.

Bucuria de a fi tânără şi de a trăi o copleşi, iar atunci se întoarse spre el şi îl sărută, fără să-i mai pese de nimeni şi de nimic.

Mulţumiri

Aceasta este povestea mai multor generaţii de femei şi copii dintr-o familie fictivă şi sper să fie percepută ca atare: un roman intim al unei familii. Sursa sa de inspiraţie au constituit-o însă numeroasele poveşti, scrisori şi cazuri pe care le-am descoperit în arhive şi despre care am aflat din interviurile purtate în zece ani de cercetare a istoriei Rusiei.

În roman apar şi unele personaje istorice – Rasputin şi Stalin sunt cele mai cunoscute – pe care am încercat să le înfăţişez cât mai exact cu putinţă. Dar pe măsură ce am scris această carte, Saşenka şi rudele ei au prins mai multă viaţă decât contemporanii lor reali.

Istoricii scriu, în general, despre persoane ieşite din comun, care au influenţat mersul lumii. Dar eu mi-am dorit să scriu această carte despre o familie obişnuită şi cum a făcut ea faţă tragediilor şi triumfurilor din istoria Rusiei secolului XX. Am fost fascinat de curajul şi tenacitatea miilor de femei care şi-au pierdut soţii şi copiii, şi m-am întrebat: Cum au supravieţuit? Şi cum ne-am fi comportat noi în acele vremuri?

Este, înainte de toate, o carte despre iubire şi familie, dar mi-am dorit, de asemenea, să trezesc şi la acei cititori, care poate nu ar citi cărţi de istorie, interesul faţă de acele perioade ciudate şi tragice din istoria Rusiei.

Viaţa înaltei societăţi din Sankt Petersburg, magazinele, restaurantele şi cluburile, închisorile şi crâşmele, magnaţii şi poliţiştii, Institutul Smolnîi şi birourile Ohranei, numeroasele personaje revoltătoare de felul prinţului Andronikov, toate acestea sunt în cea mai mare parte autentice.

În ceea ce priveşte perioada sovietică, Stalin, Beria, Rodos şi Kobulov au fost persoane reale, iar detaliile despre închisori, gardieni şi labirintul birocraţiei sovietice sunt autentice. Detaliile şi limbajul documentelor oficiale din Partea a treia sunt şi ele autentice, dar unele dintre arhive sunt fictive. Satul Beznadejnaia nu există, dar seamănă cu numeroase localităţi pe care le-am vizitat în nordul Caucazului.

Povestea Saşenkăi şi a familiei ei a fost inspirată de numeroase poveşti reale, precum cele ale soţiilor evreice ale acoliţilor lui Stalin, arestarea unor scriitori precum Isaac Babel şi cazul Jeniei, soţia lui Nikolai Ejov, şeful NKVD-ului, care i-a nimicit pe toţi cei care au iubit-o. (Povestea este relatată şi în cartea mea *Stalin. Curtea Tarului Roşu*.)

Sunt profund îndatorat surselor mele, de care m-am folosit cu generozitate. Pentru Prima parte (Sankt Petersburg, 1916) am folosit celebra autobiografie a lui Vladimir Nabokov, *Vorbeşte, memorie;* memoriile strălucit scrise, publicate în ediţie privată, ale unei familii

de evrei bogaţi, *The Silver Samovar* de Alexander Poliakoff, pe care l-am cunoscut în copilărie; *The Five* de Vladimir Jabotinsky; volumele de memorii ale lui Ilia Ehrenburg; romanele *Familia Moskat* şi *Conacul* de Isaac Bashevis Singer.

Pentru datele despre istorie, politică, artă şi societate am folosit o splendidă carte, *Passage Through Armageddon* de W. Bruce Lincoln. Amănunte despre poliţia secretă ţaristă se găsesc în: *Russian Hide-and-Seek: The Tsarist Secret Police in St. Petersburg, 1906–14* de Iain Lauchlan şi *The Foe Within* de William C. Fuller Jr. Dar am descoperit majoritatea materialului cu ocazia cercetărilor mele pentru cartea de istorie *Young Stalin*.

Materialul despre perioada stalinistă, din Partea a doua, provine în cea mai mare parte din cercetările mele despre elita sovietică, pentru cartea mea de istorie *Stalin. Curtea Tarului Roşu*, dar datorez numeroase informaţii excelentei cărţi *The KGB's Literary Archive* de Vitali Shentalinski. Am folosit, de asemenea, nuvela *Casa de pe chei* de Iuri Trifonov şi trilogia *Copiii din Arbat* a lui Anatoli Rîbakov.

Cărţi mai recente, precum *Stalinism as a Way of Life* de Lewis Siegélbaum şi Andrei Sokolov, *Thank You Comrade Stalin* de Jeffrey Brooks şi *Rulers and Victims* de Geoffrey Hosking au constituit surse importante. O carte splendidă, de neuitat, este *The Whisperers* a lui Orlando Figes, care dovedeşte că povestea Saşenkăi a fost, în numeroase privinţe, una deloc ieşită din comun. O recomand tuturor cititorilor cărora romanul meu le-a trezit curiozitatea şi interesul de a afla ce se întâmpla cu adevărat în vieţile personale ale familiilor din Rusia.

În anii 1990 – dar şi astăzi încă – familiile din Rusia îşi descopereau trecutul necunoscut şi îşi regăseau rude dispărute.

Specialiştii vor recunoaşte în scrisoarea lui Mendel, în care se plânge de tratamentul din închisoare, tragica scrisoare a directorului de teatru Vsevolod Meyerhold.

În ceea ce priveşte Partea a treia, cea despre epoca oligarhilor şi, desigur, misterele şi desfătările muncii în arhivele ruseşti, nu pot spune decât că am petrecut foarte mult timp ca jurnalist şi istoric atât la Moscova, cât şi în Caucaz, în anii 1990. Cea mai mare parte din acest material provine din propria mea experienţă.

Îi mulţumesc Galinei Babkova pentru cercetările ei despre viaţa elevelor de la Smolnîi, Galinei Oleksiuk, care m-a învăţat limba rusă şi mi-a corectat şi verificat în manuscris informaţiile despre Rusia, lui Nestan Harkviani, pentru coloritul georgian, lui Marc şi Rahel Polonski, pentru că mi-au permis să locuiesc în apartamentul lor din strada Granovski, lui Dominic Lieven pentru încurajare.

Le mulţumesc tuturor colaboratorilor editurii mele, Transworld, îndeosebi lui Bill Scott-Kerr, Deborei Adams pentru redactare şi lui

Claire Ward pentru designul coperţii. Am avut privilegiul unui editor excelent, competent, sensibil şi meticulos, în persoana Selinei Walker.

Părinţii mei, Stephen şi April Sebag-Montefiore, mi-au citit şi corectat romanul. Soţia mea Santa, romancieră talentată şi prietenă iubitoare, mi-a dat nepreţuite sfaturi privitoare la personaje şi acţiune. Iar farmecul debordant al iubiţilor mei copii – fiica noastră Lily şi fiul nostru Sasha – m-a încurajat şi inspirat pe tot parcursul muncii la roman.

Simon Montefiore
Decembrie 2007

Notă asupra numelor şi limbilor

În Rusia, localităţile îşi schimbă numele odată cu vremurile. Sankt Petersburg a fost fondat în 1703 de către Petru cel Mare şi a păstrat acest nume până în 1914, când Nicolae al II-lea, fiindcă suna prea german, l-a schimbat în Petrograd, „oraşul lui Petru”. În 1924, bolşevicii l-au numit Leningrad. În 1991 a redevenit Sankt Petersburg.

Domnitorii Rusiei erau numiţi Ţari, dar Petru cel Mare s-a proclamat, în 1721, împărat, iar Romanovii au purtat de atunci ambele titluri.

În contexte oficiale, ruşii folosesc trei nume: prenumele, patronimul (derivat din prenumele tatălui şi însemnând fiul/fiica lui) şi numele de familie. Astfel, numele complet al Saşenkăi este Alexandra Samuilovna Zeitlin, iar numele lui Vania este Ivan Nicolaevici Paliţîn. Dar ruşii (şi georgienii) folosesc diminutive ca nume de alint: Saşenka este diminutivul lui Alexandra, Vania al lui Ivan etc.

În Zona de rezidenţă, evreii vorbeau idiş în viaţa de zi cu zi, dar se rugau în ebraică şi îşi scriau petiţiile în rusă. Limba georgiană nu are nicio legătură cu limba rusă, are propriul ei alfabet şi propria ei literatură.

Lista personajelor

Numele personajelor istorice sunt marcate cu un asterisc.

Familia Zeitlin:

Saşenka (Alexandra Samuilovna) Zeitlin, elevă la Institutul Smolnîi;

Baronul Samuil Moiseievici, bancher din Sankt Petersburg, tatăl Saşenkăi;

Baroneasa Ariadna (Finkel Abramovna) Zeitlin, născută Barmakid, mama Saşenkăi;

Gideon Moiseievici Zeitlin, fratele lui Samuil, jurnalist/scriitor;

Vera Zeitlin, soţia lui, şi fiicele lor:

Vica (Victoria) Zeitlin şi

Mouche (Sofia) Zeitlin.

Familia Barmakid:

Avram Barmakid, rabinul din Turbin, tatăl Ariadnei şi al lui Mendel;

Miriam Barmakid, mama Ariadnei şi a lui Mendel;

Avigdor Abramovici „Arthur" Barmakid, fratele Ariadnei şi al lui Mendel, emigrat în Anglia;

Mendel Abramovici Barmakid, fratele Ariadnei şi al lui Avigdor, bolşevic de seamă;

Nataşa, originară din Iakuţia, soţia şi tovarăşa bolşevică a lui Mendel;

Lena (Vladlena), fiica lui Mendel şi a Nataşei;

Casa Zeitlinilor:

Lala, Audrey Lewis, guvernanta din Anglia a Saşenkăi;

Pantelimon, şoferul Leonid, valetul;

Delphine, bucătăreasa franceză;

Liuda şi Niuna, cameristele;

Şifra, bătrâna guvernantă a lui Samuil.

Sankt Petersburg, 1916:

Piotr de Sagan, căpitan de jandarmerie, ofiţer al Ohranei, nobil baltic sărăcit;

Rasputin*, „Stareţul" Grigori, ţăran, vindecător, „prietenul" Ţarinei;

Anna Vîrubova*, prietenă apropiată a Ţarinei şi admiratoare a lui Rasputin;

Iulia „Lili” von Dehn*, prietenă apropiată a Ţarinei şi admiratoare a lui Rasputin;

Prinţul Mihail Andronikov*, nobil cu o mare influenţă;

Contesa Missy Loris, prietena americană a Ariadnei, căsătorită cu contele Loris, aristocrat din Sankt Petersburg;

Boris Stürmer*, prim-ministru în Rusia ţaristă, 1916;

D. F. Trepov*, penultimul prim-ministru al Rusiei ţariste, 1916;

Prinţul Dimitri Goliţîn*, ultimul prim-ministru al Rusiei ţariste, 1916–1917;

Alexandr Protopopov*, politician sifilitic şi ultimul ministru de interne al Rusiei ţariste;

Ivan Manasevici-Manuilov*, spion, escroc, jurnalist şi mâna dreaptă a lui Stürmer;

Max Flek, avocatul baronului Zeitlin;

Dr. Mathias Gemp, medicul aristocraţiei.

Bolşevicii şi apropiaţii lor:

Vladimir Ilici Lenin*, lider bolşevic;

Grigori Zinoviev*, lider bolşevic;

Iosif Visarionovici Stalin*, născut Djugaşvili, poreclit „Koba”, bolşevic georgian, ulterior Secretar General al Partidului Comunist, prim-ministru şi dictator sovietic;

Viaceslav Molotov*, născut Skriabin, poreclit „Vecea”, bolşevic, ulterior prim-ministru şi ministru de externe sovietic;

Alexandr Şliapnikov*, muncitor şi bolşevic de rang mijlociu, a condus Partidul în timpul Revoluţiei din Februarie 1917;

Hercule (Eracle Alexandrovici) Satinov, tânăr bolşevic georgian;

Tamara, soţia lui Satinov;

Mariko, fiica lui Satinov;

Ivan „Vania” Paliţîn, muncitor, activist bolşevic;

Nikolai şi Marfa Paliţîn, părinţii lui Vania;

Razum, şoferul lui Vania;

Nikolai Ejov*, „Piticul sângeros”, şeful poliţiei secrete (Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne – NKVD), 1936–1938;

Lavrenti Pavlovici Beria*, georgian, şeful poliţiei secrete a lui Stalin (Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne – NKVD), 1938–1946;

Bogdan Kobulov*, supranumit „Bivolul”, georgian, NKVD-ist, torţionarul-şef al lui Beria;

Pavel Moghilciuk, anchetator NKVD, Secţia pentru Cazuri Grave din cadrul Securităţii Statului, autor de povestiri poliţiste;

Boris Rodos*, anchetator NKVD, Secţia pentru Cazuri Grave din cadrul Securităţii Statului;

Vasili Blohin*, călău al NKVD-ului, maior al Securităţii Statului;

Contele Alexei Tolstoi*, scriitor;
Ilia Ehrenburg*, scriitor;
Isaac Babel*, scriitor;
Klavdia Klimova, redactor-şef adjunct al revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară;*
Misa Kalman, redactor al revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară;*
Leonid Golecev, comandant NKVD al Obiectului Special 110, Închisoarea Suhanovka;
Beniamin „Benia" Golden, scriitor;

Familia Vinski din nordul Caucazului:

Dr. Valentin Vinski, medic în satul Beznadejnaia;
Tatiana Vinski, soţia lui;
Katinka (Ecaterina Valentinovna) Vinski, fiica lor Serghei Vinski;
„Klop" („Ploşniţa"), tatăl lui Valentin, ţăran;
Irina Vinski, „Baba", mama lui Valentin, ţărancă;

Familia Ghetman din Odessa:

Roza Ghetman, născută Liberhart, văduvă din Odessa;
Paşa (Pavel) Ghetman, fiul Rozei, oligarh, miliardar;
Enoh Liberhart, tatăl Rozei Ghetman, profesor de muzicologie la Conservatorul din Odessa;
Dr. Perla Liberhart, mama Rozei Ghetman, profesor de literatură la Universitatea din Odessa.

Moscova, anii 1990:
Maxi Şubin, istoric specializat în perioada Marii Terori staliniste;
Colonelul Lentin, „Maimuţica", ofiţer KGB/FSB;
Colonelul Trofimski, „Magicianul", ofiţer KGB/FSB;
Kuzma, arhivar la Arhivele KGB/FSB;
Agripina Begbulatova, arhivar-şef;
Apostolon Şceglov, arhivar.

---

[1] Vladimir Maiakovski, *Poeme*, Editura Albatros 1973, trad. Cicerone Theodorescu, pag. 116, 120–21. (n.t.)

[2] Vladimir Maiakovski, *Eu şi Napoleon*, Ideea Europeană 2008, trad. Leo Butnaru. (n.t.)